

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեց ամս. 500, Երեք ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 1 Novembre 1946 Ուրբաթ 1 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4842—Նոր շրջան թիւ 481 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ԿԱԹՈՂ. ԿՈՆԴԱԿ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԹԻՒ

(ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.Ի)

ԽՄԲ.— Կաթող. պատրիարքութեան դիւանէն ստացանք երկու կաթող. կոնդակներ, մէկը՝ 1946 ապրիլ 25 թուակիր (գրաբար), որ կը սահմանէ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի պաշտօնակոչութիւնները, իբրեւ թեմակալ առաջնորդ Եւրոպայի, երկրորդը՝ Յունիս 1 թուակիր (թիւ 240) ներգաղթի մասին, ուղղուած առաջնորդին։ Ահաւասիկ այդ վերջին կոնդակը.—

Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, Կեդրոնական Խորհրդային Իշխանութեան համաձայնութեամբ, հայրենասիրական բնոյթ [illegible] կրող, խոշոր եւ մեծարժէք գործի է ձեռնարկել. [illegible] բացել է ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան առաջ իր երկրի դռները։

Ներգաղթը հայրենասիրական բնոյթ է կրում. որովհետեւ օտարութեան մէջ, ձուլման քաղաքականութեան հետեւանքով, հետզհետէ հիւծուող եւ անէացող հայ ժողովուրդը ոչ միայն ազատւում է այդ վտանգից, այլեւ հայրենիքգալով աւելացնում է ժողովրդի թիւը, նպաստելով նորա ֆիզիքական զօրացման։

Ներգաղթը խոշոր եւ մեծարժէք գործ է. որովհետեւ հայ ժողովուրդը գալիս է բոլոր աշխարհներում վերելքի ճամբան բռնած, կուլտուրապէս խոշոր քայլերով յառաջդիմող եւ ազգային մշակոյթը զարգացնող մի երկիր, իր հայրենիքը, ուր ոչ միայն պիտի ճաշակէ արդէն պատրաստի հայ կուլտուրան, այլեւ իր մասնակցութեամբ պիտի նպաստէ հայ մշակոյթի զարգացման, երկրի ու ժողովուրդի ֆիզիքական զօրացման եւ [illegible] նորա կեանքի ու գոյութեան ապահովութեան։

Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը ոչ միայն օտարութեան մէջ ցան ու ցրիւ ընկած հայ ժողովուրդին թոյլատրում է վերադառնալ իր հայրենիքը, այլեւ իր երկրում, Խորհրդ. Հայաստանում կազմակերպում է ներգաղթը, որպէս զի հայրենիք եկողները դժուարութիւնների չհանդիպին, այլ՝ իրենց աշխատանքի շնորհիւ հանգիստ ապրել կարողանան։ Հազարաւոր բնակարաններ է կառուցել եւ կառուցում՝ այլեւ այլ օդասուն վայրերում՝ հողագործ եւ պարտիզպան ժողովրդին ապրելու եւ աշխատելու հնարաւորութիւն ստեղծելով. իսկ արհեստաւոր ժողովրդին եւ ինտելիգենցիային աշխատում է տեղաւորել քաղաքներում, որպէսզի համապատասխան աշխատանքներով ապահով լինեն։

Ժողովրդի ներգաղթի գործը խոշոր գործ է եւ պահանջում է ամենատեսակ ոյժերի լարում։ Ճըշմարիտ է, Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը իր ոյժերից վեր ջանքեր է թափում ներգաղթի հարցը իդէալականօրէն լուծելու համար, սակայն այդ ժողովուրդին իրեն, բոլոր դասակարգերով առած, չի ազատում իր բարոյական պարտքը կատարելու պարտականութիւնից, յատկապէս նիւթական խոշոր աջակցութիւն ցոյց տալուց, որի կազմակերպութիւնը մենք յանձնարարում ենք հայ հոգեւորականութեան։

Իմ սիրելի հայ ժողովուրդ, քեզ եմ դիմում, առանց դասակարգերի խտրութեան, դու որ քո պատմութեան ամբողջ ընթացքում սիրել ես քո հայրենիքը, նուիրուել ես նորա զարգացման եւ արիւն թափել նորա անկախութեան համար, դու որ սիրել ես քո ազգը, նորա պատուի եւ ազատութեան համար մարտիրոսացել, կասկածից դուրս է, որ այսօր, երբ ազգդ ու հայրենիքդ կարօտում են քո աջակցութեան, դու չես զլանայ քո բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը տրամադրել նորան, համոզուած լինելով որ այդ աջակցութիւնը պիտի նպաստէ ազգիդ ու հայրենիքիդ զօրացման եւ զարգացման։

Գերաշնորհ Տ. Արտաւազդ սրբազան, քեզ եմ դիմում եւ քո միջոցով թեմիդ ամբողջ հոգեւորականութեան, որ ամէն միջոց գործ դրուի նիւթական աջակցութեան գործը կատարելութեամբ կազմակերպելու, որպէս զի ներգաղթի գաղափարական եւ սուրբ գործը, անդամ փոքրիկ չափով, չտուժէ եւ ապագայում յանցանքը ձեր խղճի վրայ չծանրանայ։

Մենք խորապէս համոզուած ենք, որ այս խոշոր գործի յաջողութեանը ամէն հայ մարդ պարտք կը համարէ նպաստել եւ իր խելքով եւ իր դրամով, առանց թերանալու իր բարոյական պարտքի հանդէպ եւ իր խղճի ձայնի առաջ։

Մեր առաջարկն է շտապ կարգով, տեղական պայմանների համաձայն, կազմակերպել նիւթական աջակցութեան հարցը եւ գործի անցնել, եւ ձեր ձեռնարկների եւ նոցա ելքի մասին պարբերաբար իրազեկ անել մեզ ի գիտութիւն, ի միամտութիւն եւ յաջակցութիւն։ Մեր կողմից կ'առաջարկենք ի գործադրութիւն հետեւեալ միջոցները.—

1.— Տեղիդ քաղաքական իշխանութեան գիտութեամբ՝ թեմիդ երեսփ. ժողովն ու կեդրոնական վարչութիւնը ձեր նախագահութեամբ կարգում ենք ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, որ ժամանակաւորապէս ի պահ ընդունէ գաղթող ընտանիքների անվաճառ մնացած անշարժ կալուածները, որպէսզի այդ հանգամանքը արգելք չհանդիսանայ ներգաղթի յապաղման, եւ ի հաշիւ խնամակալութեանդ յանձնուած վաճառելիք կալուածի հնարաւոր չափով առաւաւուրքել նոցա, ապագայում վաճառուելիք կալուածի դրամից գանձելու պայմանով։

2.— Աւանս տալու համար թեմիդ բոլոր եկեղեցիների կանխիկ դրամը ժամանակաւորապէս գանձել, վաճառուելիք կալուածների հաշուին գանձելու պայմանով։

3.— Տեղիդ հարուստներից կազմակերպել յանձնաժողով, իրենց ներքին համաձայնութեամբ պատկառելի դրամագլուխ գոյացնելու համար, որի նպատակը կը լինի աւանսաւորել գաղթողներին, ապագայում նոցա կալուածների վաճառումից գոյացած դրամից յետ ստանալու պայմանով։

4.— Լայն հանգանակութիւն կազմակերպել, որից գոյացած դրամը անվերադարձ նպաստ տալ բացարձակ կարիքաւորներին։

Աւարտելով խօսքս, մաղթում եմ Փրկչին՝ նեղեալների, վշտացեալների եւ հալածեալների միակ ճշմարիտ բարեկամին, ի սէր այս սուրբ գործի յաջողութեան, ոյժ եւ եռանդ պարգեւէ ձեզ եւ ձեր աջակիցներին յաջողութեամբ պսակելու այս մեծ եւ ազնիւ գործը։

Մաղթում եմ Բարձրեալին, որ շարժէ մեր բոլորիս գութը, յուզէ մեր հոգու ազնիւ զգացումները, արձագանգ տալու այս սուրբ գործին։

Մաղթում եմ Տիրոջը, որ իր հովանին տարածէ գաղթող ժողովրդի վրայ եւ ներգաղթը յաջողութեամբ պսակէ։

Մաղթում եմ Բարձրեալին, որ գաղթականութիւն հանող պետութիւնների տրամադրութիւնը ի բարին ուղղէ, որպէսզի հայ պատմական ժողովրդի դարաւոր տառապանքները գոնէ մասամբ բուժուին։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ԳԷՈՐԳ Զ.

ԱՄԻՍԸ ՎԵՑ ԼԻՏՐ ԳԻՆԻ պիտի բաշխուի յառաջիկայ յունուարէն սկսեալ, շնորհիւ վարչապետին եւ այգեպաններու ընկերակցութեան միջեւ գոյացած համաձայնութեան, որ վաւերացուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ։ Այս համաձայնութեամբ այգեգործները գոհացում կը ստանան եւ պիտի կրնան իրենց բերքը յանձնել վերջ 5 առ հարիւրը ծախել ազատօրէն։ Անոնք յանձն առած են կառավարութեան յանձնել 18 միլիոն հէքթոլիտր գինի։ Գործողութիւնները պիտի տեւեն երկու ամիս։

1946Ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ երկրորդ մասը զէնքի տակ պիտի առնուի Նոյեմբեր 15էն սկսեալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ քաղաքապետական խորհուրդը պիտի լուծուի Նոյեմբեր 1ին (այսօր), համաձայն 1884ի օրէնքին։ Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց ներքին նախարարին այս որոշումը։ Առժամեայ մարմին մը պիտի վարէ գործերը մինչեւ նոր ընտրութիւն որ տեղի պիտի ունենայ 1947 Յունուարին։

ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ տեղափոխութեան խնդիրը քննուեցաւ Պերլինի դաշնակից իշխանութեանց կողմէ։ Անգլիական պատուիրակը, զօր. Րապըրթսըն հետեւեալ հարցումներն ըրաւ.— Ո՞րքան Գերմաններ Խ. Միութիւն փոխադրուած են.— Բոլորն ալ պայմանագրո՞վ ղրկուած են.— Պայմանագիրները յօժար կամքո՞վ ստորագրած են. — Գերմանները ի՞նչ պայմաններու մէջ փոխադրուած են։ Ամերիկեան պատուիրակն ալ հարցուց թէ բանուորները կրնայի՞ն մերժել, ո՞րքան է պայմանագիրներու տեւողութիւնը եւն.։ Խորհրդային ներկայացուցիչը, զօր. Կուրոչին, ձեռքի տակ փաստեր չունենալով, իր պատասխանը վերապահեց յաջորդ նիստին որ պիտի գումարուի Նոյեմբեր 4ին։

ԵԹԷ ՀԻՒԼԷՈՒՌՈՒՄԲ ԳՈՐԾԱԾԷՔ...

Խ. Միութիւնը եւ Ամերիկա դէմ դիմաց

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովի Գշ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Մոլոթով առաջարկեց կրճատել սպառազինութիւնները։ Ահաւասիկ այդ առթիւ խօսած ճառին մնացեալ մասը, որ միեւնոյնատեն կը պարզէ Խ. Միութեան տեսակէտները հիւլէական ռումբի մասին.

— «Երկու ծրագիրներ կան հիւլէական ուժի մասին, մէկը՝ Մ. Նահանգներու ծրագիրը, միւսը՝ Խ. Միութեան։ Մ. Նահանգներու կամ աւելի ճիշդ Պարուքի ծրագիրը դժբախտաբար շատ մը սխալներ կը պարունակէ։ Իրականին մէջ, ան կը տրամադրէ Մ. Նահանգներուն յանձնել հիւլէական ռումբի մենաշնորհը, միեւնոյն ատեն պահանջելով հիւլէական ուժը հսկողութեան տակ առնել բոլոր երկիրներու մէջ, միջազգային հանգամանք մը տալու համար այդ ծրագրին։ Անոնք որ այժմ այնքան կը խօսին հիւլէական ռումբի գործածութեան մասին, կրնան չարաչար խաբուիլ։ Որովհետեւ, եթէ հիւլէական ռումբեր կան մէկ կողմէն, կրնան հիւլէական ռումբեր եւ դեռ ուրիշ բաներ ալ ըլլալ միւս կողմէն։ *Բոլորովին տարբեր է Խ. Միութեան ծրագիրը։ Խորհրդային ժողովուրդը իր ապագան չի հիմներ հիւլէական ռումբին գործածութեան վրայ։* Խ. Միութիւնը պարզապէս կը պահանջէ արգիլել հիւլէական ռումբին եւ հիւլէական զէնքերու շինութիւնը։ *Այս ծրագիրը գործադրելով է որ նպաստաւոր մթնոլորտ մը պիտի ստեղծուի, հիւլէական ուժը խաղաղասիրական նպատակներով օգտագործելու համար»։*

Այս յայտարարութենէն վերջ, Խ. Միութեան արտաքին նախարարը առաջարկեց օրէնքէ դուրս հռչակել հիւլէական ռումբը, շեշտելով թէ ամենեւին *պատճառ չկայ որ այդպէս չըլլայ այժմէն իսկ։ Յետոյ ժողովին ներկայացուց պաշտօնական բանաձեւ մը, հետեւեալ առաջարկներով.—*

1. Ընդհ. ժողովը, համաձայն Միացեալ Ազգերու նպատակներուն եւ սկզբունքներուն, կ'ընդունի սպառազինութեանց ընդհ. կրճատումը։

2. Սպառազինութեանց այդ կրճատումը նախ կը տրամադրէ ջնջել հիւլէական ռումբերու գործածութիւնը պատերազմական նպատակներով, ինչպէս եւ այդ ռումբերուն շինութիւնը։

3. Ընդհ. ժողովը կը յանձնարարէ Ապահովութեան Խորհուրդին մեթոտներ փնտռել, սպառազինութեանց կրճատումը եւ հիւլէական ռումբին բարձումը ապահովելու համար։

4. Ընդհ. ժողովը կը պահանջէ Միացեալ Ազգերու իւրաքանչիւր անդամէն օգնել կազմակերպութեան, այս խնդիրներուն մէջ։

Ամերիկայի պատասխանը

Յաջորդ օրուան նիստին մէջ, Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը, Պ. Օսթին խօսք առնելով, նախ ցաւ յայտնեց Պ. Մոլոթովի կարգ մը արտայայտութեանց համար, բայց աւելցուց թէ համաձայն է սպառազինութեանց կրճատման առաջարկին, պայմանաւ որ երաշխաւորութիւններ ընծայուին։ «Նախորդ մեծ պատերազմէն վերջը մենք միակողմանի զինաթափութիւն կատարելու սխալը գործեցինք։ Պէտք չէ կրկնենք այդ սխալը։ Մ. Նահանգները պատրաստ են լիովին գործակցելու զինաթափութեան, Միացեալ Ազգերու միւս անդամներուն հետ»։

Պ. Մոլոթով իր ճառին մէջ պահանջած էր որ տեղեկութիւններ հաղորդուին օտար երկիրներու մէջ գտնուած դաշնակից բանակներու մասին։ Ամերիկեան պատուիրակը այս մասին ալ հաւանութիւն յայտնեց, առաջարկելով փութացնել գործողութիւնը։ «Մ. Նահանգները ծածկելիք բան մը չունին իրենց ներքին եւ արտաքին ուժերու մասին։ Առաջարկուած քննութիւնը պէտք է ընդգրկէ բոլոր զինեալ ուժերը, իւրաքանչիւր երկրի թէ արտասահմանի մէջ»։

Վիճաբանութեանց ընթացքին Յունաստանի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կ'ընդունի Պ. Մոլոթովի առաջարկները, հետեւեալ վերապահումներով.— 1. Միջազգ. վերստուգիչ Յանձնաժողով մը կազմել, ապահովելու համար զինաթափութեան որ եւ է պայմանագրի ուղղամիտ գործադրութիւնը.— 2. Պատժական միջոցներ ձեռք առնել այն պետութեանց դէմ որ կը խախտեն պայմանագրին էական տրամադրութիւնները։

Իսկ Աւստրալիոյ պատուիրակը առաջարկեց ընդհանուր ծրագիր մը պատրաստել, հիւլէական ուժը միջազգային հսկողութեան տակ առնելու համար։ Միւս կողմէ, Միացեալ Ազգերու բոլոր անդամները պէտք է համաձայնութիւն մը ստորագրեն, որով հիւլէական ուժը պիտի գործածուի միայն խաղաղասիրական նպատակներու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԹՐՈՅԻ ՄԱՐՊԷՕՖ-ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ կայարանը այսուհետեւ պիտի կոչուի Ֆրանքլին Րուզվէլթ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹԸ
ԵՒ ՄԵՐ ԱՐԱԲ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Ներգաղթի պատրաստութիւններու առաջին օրերէն Թուրքերը ջանացին օգտագործել հայկական ներգաղթը իրենց մութ նպատակներուն համար: Թուրք մամուլը աշխատեցաւ ներգաղթելու համար արձանագրուող Հայերու դէմ գրգռել ո՛չ միայն Թուրքերը, այլեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի արաբ ժողովուրդը, որու եղբայրական հիւրընկալութիւնը քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր կը վայելէ Սփիւռքի հայութեան ամէնէն խոշոր զանգուածը:

Թուրք ազգայնորդներու եւ մամուլի համար երբեք դժուար չէ Թուրք խաւար, մոլեռանդ ամբոխը ոտքի հանել օտարներու եւ մանաւանդ Հայերու դէմ: Մենք ապահով էինք, սակայն, որ Թուրքերը պիտի չյաջողէին Արաբները Հայերու դէմ գրգռելու իրենց չար դիտաւորութեան մէջ: Եւ այսօր, երբ ներգաղթն այլեւս իրականութիւն է, երբ հազարաւոր Հայեր ձգելով Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ հողը մեկնած են Հայաստան, մինչ ուրիշներ կը պատրաստուին հետեւիլ անոնց, մենք սրտի խորունկ գոհունակութեամբ կ'արձանագրենք, որ արաբ ժողովուրդը ինչպէս եղբայրօրէն բացաւ իր երկրի դռները մեր աստանդական ժողովուրդին առջեւ, նոյնեղբայրական ոգիով «բարի երթ» կը մաղթէ հայրենիք մեկնող Հայերուն:

Կ'ընդունինք որ, ինչպէս հաղորդած է մեր թղթակիցը Սուրիայէն, հայ գաղթականներու զանգուածային մեկնումը Սուրիայէն եւ Լիբանանէն՝ հոս ու հոն որոշ, ժամանակաւոր անպատեհութիւններ ստեղծէ տեղացիներու համար: Հայերու ճնշող մեծամասնութիւնը գործաւոր եւ արհեստաւոր մարդիկ են, որոնք կ'աշխատէին արաբ պետական եւ մասնաւոր ձեռնարկներու մէջ: Հայ գործաւորներու, արհեստաւորներու և պետական պաշտօնեաներու մեկնումը կրնայ, երբեմն, ժամանակաւոր դժուարութիւններու մատնել Սուրիոյ եւ Լիբանանի պետական, հանրային եւ անհատական հիմնարկութիւնները եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկները: Ատիկա պատճառ մը չէ, սակայն, որ մեր արաբ բարեկամները խեթ աչքով նային ներգաղթող Հայերու վրայ: Մեր արաբ բարեկամները կը հասկնան աստանդական եւ հայրենաբաղձ հայութեան բուռն ձգտումը դէպի իր հայրենի երկիրը եւ աչք կը գոցեն ներգաղթի հետեւանքով իրենց երկրի տնտեսութեան համար ստեղծուող, բաղդատաբար պզտիկ դժուարութիւններու վրայ:

Քանի մը օր առաջ մենք գոհունակութեամբ հրատարակեցինք Հալէպ լոյս տեսնող «Էլ Եագզա» արաբ թերթի մէկ գեղեցիկ յօդուածը, իբրեւ անկեղծ արտայայտութիւն արաբ ժողովուրդի վերաբերմունքին՝ դէպի Հայաստան ներգաղթող Հայերը:

— «Արեւմտեան մեղսաւոր քաղաքականութիւնը ուզեց, որ այս ազգը դառնայ թափառական, գաղթող եւ շահագործումի առարկայ, Արեւելեան Հարցի ծագումի առաջին օրէն իսկ», իրաւացի կերպով դիտել կուտայ «Էլ Եագզա»:

Ապա նկարագրելէ վերջ մեկնող կարաւանները, արաբ թերթը կը շարունակէ.—

«Այս ազգին յուզիչ ներգաղթին առջեւ, Հալէպի մէջ ամէն կողմ զգացումներ կը յորդին, ամենուրեք կը տեսնուի դուրգուրանք, սէր եւ ներողամտութիւն: Ահա հաւաքուած են հրաժեշտ տալու արաբ ասպետական ժողովուրդի ազնիւ զաւակներուն, որոնք սիրով հիւրընկալեցին իրենց տուներուն մէջ: Անոնք ապրեցան ազատ եւ պահեցին իրենց լեզուն ու բարքերը»:

Այո՛, իրաւունք ունի արաբ թերթը, հայութիւնը ոչ միայն ազատ ապրեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, այլեւ աւելի քան ուրիշ տեղ Սփիւռքի մէջ անաղարտ պահեց իր ազգային նկարագիրը և լեզուն, և այժմ Հայաստան կ'երթայ իբրեւ ոտքէն մինչեւ մազին ծայրը Հայ:

Մեր ներգաղթող հայրենակիցներն ալ չեն թերացած իրենց երախտագիտական զգացումներու արտայայտութեան մէջ: Ինչպէս կը հաղորդէ նոյն «Էլ Եագզա», մեկնելէ առաջ գաղթողները ծաղիկներ սփռեցին Սուրիոյ ազգայնական մեծ հերոսին՝ Իպրահիմ Հանանոյի գերեզմանին վրայ: Յարգանքի եւ երախտագիտութեան ի՛նչ յուզումնալից տեսարան: Անոնք չմոռցան նաև իրենց արաբ եղբայրները: Հրաժեշտի խօսքեր ուղղեցին այն ազնիւ ժողովուրդին, որ իր հողին վրայ եղբայրօրէն պահեց զիրենք: Օթօները շարժիլ սկսան: Ճամբուն երկու եզերքներուն վրայ կային դրօշներ, որ կը ծածանէին օդին մէջ: Ու կը լսէինք,— «կեցցէ՛ անկախ Սուրիա, կեցցէ՛ անկախ Սուրիա» աղաղակները»:

Հայաստան մեկնող Սուրիահայը, կասկած չունինք Սուրիայէն կը տանի իր աստանդական կեանքի լաւագոյն յուշերը:

Եւ մենք համայն հայութեան զգացումը արտայայտած պիտի ըլլանք, եթէ ըսենք, թէ սուրիահայութեան երախտագիտութեան կը միացնենք նաեւ մեր անկեղծ երախտագիտութիւնը:

(ՀԱՅՐԵՆԻՔ)

ԳԻՐՔ ՄԸ ԶՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՅՐԵԼ

էջ 230.— «**Thymus** — ուրցագեղձ»:

Պարտապանաց սխալ մը: Փրոֆ. Արծրունի տեղ մը կարդացեր է անշուշտ, որ thym կը նշանակէ ուրց: Արդարեւ, երեք տող վերը կը գրէ. «Thymus serpillum (լատիներէն՝ զոր ...սխալ է գրած) — դաշտի ուրց, թիմիուրց (մեղա՛յ Տէր), թիմ, ծոթոր, խառն»:

Եւ այս ուրցով (նախընտրելի է գրել ցով) կազմեր է... ուրցագեղձ:

Ի՞նչ է ուրցը(2):

Անուշահոտ բոյս մըն է, զոր մեղուները շատ կը սիրեն: Ծաղիկներու և անուշահոտութեանց սիրահար մեր ալեխօսիկ բանաստեղծը եւս, Միսաք Մեծարենց, կը թուի թէ կը սիրէր այս հոտաւէտ բոյսը, ինչպէս կը վկայէ սա գոհար եռեակը (որուն երկրորդ տողը ձախողած է դժբախտաբար).

Տրցակ մը հուսամ ու տրցակ մը ուրց
Բե՛ր, ձեռքերովդ դիր զոյգ քունքերուս,
Խուցիս մէջ ցանէ իղձեր հինաւուրց:(3)

Ֆրանսական գիւղերու մէջ, մանկամարդ աղջիկներն ալ ունին նման սովորութիւն մը,— ուրց կը դնեն ոչ թէ իրենց երկու քունքերուն վրայ, այլ երկու ստինքներուն մէջտեղը, անշուշտ տաք եւ գրգռիչ բոյր մը տալու համար սիրոյ բարձիկներուն:

Ուրց բառը կը գտնենք նաեւ «Բառք Գաղիանոսի» անունով ծանօթ ձեռագրին մէջ:

Եւ սակայն ծագումը կը մնայ անյայտ: Հայկազեան Բառգիրքը հանգիտութիւն մը կը տեսնէ ուրց եւ ուռոյց բառերուն միջեւ: Աճառեան կ'արձանագրէ այդ հանգիտութիւնը ու կ'անցնի:

Մենք ալ անցնինք ուրցէն ...գեղձին: Այս գեղձը, thymus, հին ֆրանսերէնով՝ phagoue (բառ մը զոր կը գործածէ Ամպրուազ Փարէ, 1517-1590), կը գտնուի լանջոսկրին ետեւ, բայց յատուկ է միայն առաջին մանկութեան,— երբ մանուկը երկու տարեկան կ'ըլլայ, գեղձը կը կշռէ իր առաւելագոյն ծանրութեամբ՝ 20 կրամ, այնուհետեւ կը սկսի պզտիկնալ ու զօսնալ: Քսան տարեկան երիտասարդներու մօտ հազիւ հետք մը կը մնայ այս լանջագեղձէն: Հորթին մօտ՝ կը կոչուի ris de veau, զոր մեր մէջ ոմանք թարգմանած են վզօն: Արդ, գեղձին այս կազմախօսական անունը, thymus, որ եւ է կապ չունի thym բառին հետ, որ բուսական անուն է:

Ճիշտ է թէ բոյսը եւս յունարէն կը կոչուի թի՛ւմոս, շեշտը առաջին վանկին վրայ, իսկ գեղձը՝ դարձեալ թիւմո՛ս, բայց շեշտը երկրորդ վանկին վրայ: Երկու բառերն ալ, գրչութեամբ նման, իմաստով տարբեր են, ճիշտ ինչպէս հայերէն՝ որթ կը նշանակէ 1 — խաղողին տունկը, 2 — երինջ: Կամ՝ եզնակ կը նշանակէ 1 — կլոր պատուհան, 2 — թանկագին քար մը, 3 — խոշոր հատիկներով սեւ խաղող մը, 4 — հովի բերնին շրջանակը, 5 — հորթ, 6 — միջատ մը զոր մեր գիւղին մէջ կը կոչէինք Ջատիկ: Այսպէս, թի՛ւմոս, իբրեւ բուսանուն, (արմատական իմաստով՝ բուրել), կը նշանակէ ուրց, իսկ թիւմո՛ս, իբրեւ կազմախօսական բառ, (արմատական իմաստով՝ յուզել(4), սիրտը եւ հոգին ցնցել), անունն է այն գեղձին, զոր մենք կը թարգմանենք լանջագեղձ (որովհետեւ կը գտնուի լանջոսկրին ետեւը):

Այս բացատրութիւններէն ետքը՝ ծիծաղելի չէ՞ ուրց տնկել ...լանջոսկրին ետեւը:

Փրոֆ. Արծրունի, այս ցաւալի շփոթութեան զոհ, ուրցագեղձ անուանելէ ետք թիւմոսը, նոյն այդ գեղձը սնուցանող արեան խողովակն ալ յանկարծ կը կոչէ ոչ թէ ...ուրցագեղձային, ինչ որ տրամաբանական պիտի ըլլար, այլ ...վահանագեղձային (էջ 27),— երկրորդ սխալ մըն ալ այս: Իսկ անմիջապէս տակը՝ arteria thyroidea բառին դէմ կը դնէ «վահանային(!) զարկերակ»: Փրոֆ. Վահան Արծրունի մոռցեր է որ սովորութիւն է վահանագեղձ թարգմանել glande thyroïdeը: Մարդակազմութեան հին գիրքերու մէջ thyroide բառին յունական արմատը կը նշանակէր ոչ թէ վահան, այլ դուռ, բայց Դ. դարու բժիշկ մը, Ռուֆոս, մէկ տառի փոփոխութեամբ (անուշադիր ընդօրինակութեան մը հետեւանքով) դուռը դարձուց վահան, եւ այդ օրէն ի վեր glande thyroïdeը կը կոչուի վահանագեղձ: Փրոֆ. Վահան Արծրունի, որ thymusը կը թարգմանէ ուրցագեղձ (էջ 230), ինչո՞ւ վահանագեղձ թարգմաներ է հոն (էջ 27), ուր, մէկ տող վարը, ո՛վ զարմանք, փոխանակ «վահանագեղձային» գրելու՝ կը գրէ «վահանային»:

Բայց ի՞նչպէս հանդուրժել նման անփոյթ, անպատասխանատու, վրայ-ձգոց աշխատանքներու: Եւ դեռ ի՛նչ աւելի մեծ սխալներ, անթիւ եւ անհամար, — ո՞րը ըսեմ, ո՞րը չըսեմ, շուարեր մնացեր եմ:

(4) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2) Տեսնել Տոքթ. Յ. Արթինեանի ուսումնասիրութիւնը ուրց, թիմ, ծոթրին բուսաբառերուն նշանակութեան մասին (Թէոդիկ, 1914):

(3) Առաջին ակնարկով կը թուի թէ ուրցը հոս գործածուած է յանգի պահանջով, — ընդհակառակն գրական գեղեցկագիտութեան յատկանի՛շ մը ցոյց կուտայ Մեծարենցի այդ վարժութիւնը, զոր պիտի բացատրեմ յառաջիկային՝ երբ ներկայացնեմ 1900—1908ի գրական երիտասարդ սերունդին լեզուի փիլիսոփայութիւնը (անոնք որ սրբազան հանգանակի մը վերածած էին Հայկազեան Առձեռն Բառգիրքը, — Մեծարենց, Վարուժան, Թէքէեան, Ահարոն,— եւ անոնք որ լեզուական իրապաշտութեան մը, կամ Յ. Օշականի բառով՝ «իրաւ», այսինքն կենդանի լեզուի մը վարդապետութեան հմայքը կը նետէին հրապարակ, — Շ. Միսաքեան՝ առաջին խումբէն ոմանց եւ ուրիշներու «ներգրաւումով»,— արդի հայ ոճաբանութեան նախակարապետները):

(4) Պուազաք, յունարէն լեզուի ստուգաբանական իր բառարանին մէջ, այս բառին հետ հանգիտութիւն մը կը բերէ հայերէն *դեղեւիլ* բառը:

«Դաշնակցութեան Օրը»

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն կազմակերպած էր հանդէս մը 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Ֆրանսուա Քոփէի ընդարձակ սրահին մէջ, տօնելու համար Դաշնակցութեան Օրը: Ճոխ էր յայտագիրը եւ գեղարուեստական բաժինը խնամքով պատրաստուած: Բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյէզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով, որոնք երգուեցան սանուհիներու կողմէ ընկերակցութեամբ նուագի, Նոր Սերունդի անդամներէն: Օրուան նախագահ ընկեր Ս. Սիսլեան, Կրընոպլէն, հանդէսը բանալով յայտարարեց.—

— Ներկայիս երկու տեսակ մտայնութիւն ստեղծուած է մեր Դաշնակցականներուս հանդէպ: Շարքային եւ Շէֆ: Իբրեւ շարքային կը յայտարարեմ թէ Դաշնակցութեան մէջ շէֆ չկայ, այսօրուան շարքայինը վաղը շէֆ է, ու շէֆը իր կարգին շարքային: Դժբախտաբար ունեցած ենք եւ այսօր ալ ունինք մարդիկ որոնք ցանկացած են ու կը ցանկան Դաշնակցութեան մահուան: Անոնցմէ շատեր մահացեր են, բայց կ'ապրի Դաշնակցութիւնը: Այսօր ալ սկսած են շինծու հրատարակներով Դաշնակցութիւնը քայքայելու փորձեր կատարել, բայց ինչ որ ալ ընեն, Դաշնակցութիւնը կայ ու պիտի մնայ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ ընկեր Ս. Թաթուլեան,— Նոր Սերունդը պիտի շարունակէ Դաշնակցութեան գործը: Յաջող արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ա. Փափազեան, Խրիմեան եւ Գամպէրեան: Սանուհիներու խումբը իր խմբերգներով ու պարերով, ղեկավարութեամբ Տիկին Փափազեանի, գեղարուեստական բաժնին փայլը կ'աւելցնէր: Երգեցին Օրիորդներ Մարի Գամպէրեան, Ս. Մօրիսէն, Ասրինէ Գապաեան, ինչպէս նաեւ Օր. Ս. Լիւլէճեան որ իր մեներգով «Քեզ եմ մնում, անուշ գարուն» ջերմապէս ծափահարուեցաւ:

Յետոյ ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ ընկեր Գասպար Իփէքեան.— «Երրորդ անգամն է որ խօսք կ'առնեմ, եւ կրկին պիտի առնեմ, փառաբանելու համար Դաշնակցութեան Օրը: Դաշնակցութեան Օրը պէտք է տօնուի անոր համար որ ան միայն քաղաքական կուսակցութիւն մը չէ եղած, այլ եւ հայ ժողովուրդի մարտնչումներուն, իտէալներուն մարմնացումը: Դաշնակցութիւնը տարիներու ընթացքին չյուսահատեցաւ զանազան անակնկալ ու դժբախտ դէպքերէ, օրհասական ժամուն ան գլուխը ցցեց ու ըսաւ.— Դեռ ողջ եմ, եւ կամ: Ոտքի մէկ վայրկեան, յարգելու համար յիշատակը բոլոր անոնց որոնք մեզմէ անդարձ բաժնուած են իրենց սրբազան գաղափարին հետ, յիշենք մեր նահատակները ու շարունակենք քալել անոնց գծած ճանապարհէն»: Սրահին բազմութիւնը յոտնկայս կը խոնարհի:

Ընկեր Իփէքեան շարունակեց.— Ես այսօր ձեզի պիտի չխօսիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերու մասին, դուք բոլորդ գիտէք, լսեր ու կարդացեր էք: Պիտի խօսիմ Հայկ. Դատի, հայկական հողերու ամբողջացման եւ ժողովուրդի հաւաքման խնդիրներու մասին: Մեր հակառակորդները նախապէս մեզի կ'ըսէին.— Հայկական հարց գոյութիւն չունի, մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք եւն.: Իսկ այսօր ուրախ ենք որ Հայկ. Հարցը կը վերակենդանացնեն նոյն ոգիով, ինչ ոգիով որ պահանջած էր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— Սեւրի դաշնագիր, Ուիլսընեան սահմաններ եւն.: 1914ի արհաւիրքէն վերջ, այս պատերազմին մէջ ալ ունեցանք մեր զոհերը ամէն ճակատի վրայ: Խորհրդային յաղթական բանակի հետ մեր փոքրիկ ժողովուրդը իր 300.000 զինուորներով ու բազմաթիւ զօրավարներով ու բարձրաստիճան սպաներով կռուեցաւ քաջաբար: Այս բոլորը իրաւունք կու տան ըսելու,— Ես դատ մը ունիմ: Այո, մեր ձեռքին մէջ մուրհակ մը ունինք, Սեւրի դաշնագիրը, այդ մուրհակը պէտք է վճարուի: Առաջ մենք կ'ըսէինք,— տուէք մեր սեփական հողերը: Այսօր կ'ըսենք,— միացուցէք մեր հողերը: Այո պէտք է միացուին այդ հողերը որոնք այսօր դատարկ են ու կը գտնուին Թշնամի լուծին տակ:

Արտասահմանի մէջ ունինք մէկ միլիոն, իսկ Հայաստանէն դուրս, ռուսական զանազան ժողովուրդներու մէջ ցրուած ունինք 1.300.000 ժողովուրդ, պէտք է բոլորը կեդրոնացնել Հայաստանի մէջ: Ներգաղթի առթիւ Դաշնակցութեան շուրջ

բարձրացած աղմուկը մեր ծիծաղը կը շարժէ: Հայ ժողովուրդը ներգաղթ կ'ուզէ, չուզեր Հրէի եւ Հեթանոսի խնդիրը, Հայաստանը Հայուն համար, իսկ Հայ ժողովուրդը Հայաստանի համար» :

Բանախօսութենէն վերջ սանուհիներու պարերով ու «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով փակուեցաւ հանդէսը: Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց Տիկին Հռիփսիմէ Սոմունճեանի, ղեկավար սանուհիներու:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Խօսի՛ր գործերու մանր հաշիւը

Հայկական Փարիզի մէջ, մեծ մեծ Ընկերութիւններ, բազմազան Միութիւններ, կրթական Մարմիններ, միապետական ճակատներ, ցիրուցան մամուլ, եկեղեցիք, ամբողջ Հայոց Ազգը, էլլ':

Նոր սերունդը փրկելու համար ծրագիրներ, բանաձեւեր, կաղապարներ, առաջադրութիւններ կը տեղան։

Ու մանաւանդ եկամուտի, պիւտճէի ծանր հոգերու տակ կը տքան:

Ուսուցիչներու սովն ալ աւելի:

Բարեբախտաբար կը լսենք թէ նորանոր դպրոցներու նոր շրջանին համար սունկերու պէս ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ բուսեր են, եւ նոյնիսկ, իրալոու տեղ դրուելու ժամ մրցակցութեամբ մենծ Միութեան մը պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը անկումէ մը փրկուած է եօթը սիկառէթի արժէքով…:

Մինչդեռ գոնէ տնտեսական մտահոգութենէ բոլորովին զերծ պիտի մնային, եթէ հետեւէին հետեւեալ միջոցին:

Պարզապէս բոլոր հաշիւները սիկառէթով լուծել:

Այսպէս՝ օրինակի համար.— Տարեկան 60.000 Ֆրանքի պիւտճէ ունեցող արուարձանի մը 250 աշակերտները եթէ ամիսը չորս սիկառէթ բերեն՝ (անպիտաններէն ոմանք օրական 20 հատ ալ կը ծխեն), իրենց երեք ուսուցիչներու տարեվճարը արձակուրդով միասին կ'ապահովուի:

Ուրիշ խօսքով, ոչ միայն օրական 13 սիկառէթի եռեւէ վազող այս տարուան ուսուցիչը պիտի գոհացնեն, այլ եօթը սիկառէթի տարբերութեան համար ցարդ՝ անպատասխան մնացած անցեալ տարուան «ազգանուէր ծառայութեամբ գնահատուած» ուսուցիչն ալ պիտի «վարձատրուէր»: Մեծ մտահոգութենէ ազատելով 4000 հոգինոց իրենց գաղութը, իր տասնեակ Միութիւններով, ղանազան Մարմիններով եւն:

Պարզարանենք այս մեծ գաղութին մանր հաշիւը, ուրկէ սղի հանելուկ չհամարուի հեռաւոր կարդացողին համար:

Մէկ սիկառէթը հոս կ'արժէ 5 Ֆրանք. ամիսը × 4 սիկառէթ = 20 Ֆր. × 12 ամիսը = 240 Ֆր. × 250 աշակերտ = 60.000 Ֆրանք: Թէեւ անմիջապէս խոստովանիմ որ՝ պատերազմէն առաջ ուրիշ հայնոց մը օրական մէկ սիկառէթով «բուժարան» մը ստեղծեցինք, նորէն չքալեց: Ու խորհել որ ոմանց կարծիքով ճպուտներու երգով թութ պիտի հասուննայ:

Բայց փորձեցէ՛ք, փորձելը մեղք չէ, մանր սիկառէթներով լուծելու շատ մը անլուծելի մենծ հաշիւները. ուղղակի դպրոցական աղոց միջոցով, առանց խանգարելու ծնողաց հանգիստը:

Այսպիսով ներգաղթի հանգամանքութեան ալ չէք վնասեր եւ Հայաստան գացող պզտիկները իրենց օտար չեն երթար ու չեն չփոթեր Ադրբէջանը Հայաստանի հետ:

ՓՇԱԾԱՂԻԿ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 27 Հոկտ. (Յառաջ). — Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպած էր գեղեցիկ պարահանդէս մը Հոկտ. 26ին, Hôtel de Posteի սրահին մէջ: Կազմակերպիչ յանձնախումբը ջանք չէր խնայած հանդէսին յաջողութեան համար: Հ.Մ.Ը.Մ.ի երիտասարդութիւնը շարժման մէջ էր: Ժամանակէն առաջ ժողովուրդը գունդագունդ կը դիմէր սրահը, որ լեցուած էր երիտասարդներով եւ երիտասարդուհիներով: Հանդէսը բացուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Յետոյ Սկաուտներու խմբապետ Հ. Զաքարեան կարդաց խնամուած գրութիւն մը Ֆրանսերէն, վեր առնելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի կատարած դերը հանդէպ մեր երկրորդ հայրենիք Ֆրանսայի: Յիշեց թէ պատեազմի ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ը տուած է տասնեակներով զինուորներ որոնցմէ շատեր ինկան դերութեան տակ, ունեցած ենք բանի աշխատանքի զոհեր, նաեւ Պուխրնվալտ տարուած ընկերներ, նաեւ երկու մեռեալներ, մէկը՝ Թորոսեան, միւսը Սկաուտներուն սիրելի խմբապետը՝ Արսէն Կարապետեան:

Այս ճառէն վերջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութեան կողմէ խօսեցաւ փոխ-նախագահ Ս. Գալուստեան, պարզելով Միութեան աշխատանքները: Ապա սկըսան պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր: Նարճ դադարէ մը վերջ Կապոյտ Խաչի Սանուհիները իրենց գեղեցիկ տարազով երգեցին ու պարեցին հայկական պարեր, բուռն ծափերու մէջ: Երեկոյթին ներկայ էին Ֆրանսական թերթերու թղթակիցները, Գերիներու Միութեան նախագահը եւ զանազան պաշտօնեաներ: Եւրոպական պարերը տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը 5: Մեր հիւրերը մեկնեցան շատ գոհ տպաւորութեամբ, հիացում յայտնելով կատարուած աշխատանքին եւ կարգապահութեան համար:

Այս հանդէսով Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կլորիկ գումար մը ապահովեց: Յաջորդ օրը, 28 Հոկտ. մեր Ա. խումբը կատարեց իր ախոյենական մրցումը ընդդէմ Gringnyի Ա. խումբին, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սեփական մարզադաշտին վրայ: Հակառակ անձրեւոտ օդին, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս մարզասէր հասարակութիւնը եկած էր քաջալերելու հայ մարզիկները: Ժամը 3ին դատաւորի սուլիչին վրայ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը դաշտ ելաւ առաջնորդութեամբ խմբապետ Ա. Պալեանի: Խաղը սկսաւ հակառակորդի յարձակողականով: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ հաւասար 0—0: Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, սկսաւ երկրորդ կիսախաղը: Հ.Մ.Ը.Մ.ը աւելի եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց կուտար, շատ նեղեց հակառակորդը, բայց չկրցաւ օգտագործել առիթները, անձրեւին պատճառով: Խաղը վերջանալուն տասը վայրկեան մնացած Սարգիսի «փաս»ին վրայ Համազասպ նշանակեց առաջին յաղթական նշանակէտը: Խաղը վերջացաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի յաղթութեամբ 1—0ով: Հ.Մ.Ը.Մ.ի բոլոր խաղացողները գնահատելի էին իրենց խաղարկութեամբ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատանիներուն խումբը նոյն օրը գնաց Լիոն, կատարելու իր ախոյենական մրցումը: Հակառակորդ խումբը բացակայ ըլլալով դաշտէն, պատանիները կը շահին (Փորֆէ): Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը այս կիրակի 3 Նոյեմբերին պիտի մրցի C. S. Chasseի դէմ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սեփական մարզադաշտին վրայ: Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք մարզասէր հասարակութիւնը:

Յ. Մարտոսեան

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ՏԷՍԻՆ.— Հ.Մ.Ը.Մ.ի ժրաջան վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է վարձելու Տէսինի հանրակառքի կայարանի ճիշտ դիմացը 16.000 քառ. մեթր տարածութեան վրայ ընդարձակ մարզադաշտ մը: Բաւական դժուարութիւններէ վերջ կարելի եղաւ խորդուբորդ դաշտը վերածել մարզադաշտի, ծախսելով մօտաւորապէս 150.000 Ֆրանք:

Դաշտին բացման թուական նշանակուեցաւ Հոկտեմբեր 20 եւ կնքահայրութիւնը սիրայօժար ստանձնեց գաղութիս հայրենասէր առեւտրականներէն Պ. Եղիշէ Փափազեան:

Նոյն օրը Հ.Մ.Ը.Մ.ի պահեստին իր Ա. ախոյենական մրցումը կատարեց A.S.P.T.T.ի դէմ: Երկու խումբերը ծափերու տեղատարափին մէջ դաշտ իջան: Պ. Փափազեան մեր նախագահին առաջնորդութեամբ երկու խումբերու մէջտեղ կեցած՝ մէկ վայրկեան լռութենէ յետոյ, կտրեց ժապաւէնը: Այդ առթիւ Ա. խումբի խմբապետ Յ. Պէրպէրեան գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց, վարիչ անդամներն ալ Պ. Փափազեանի լամբակին անցուցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի նշանակը, զինքը յայտարարելով Լիոն-Տէսինի Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատուոյ նախագահ:

Ժամը 2.30ին սկսաւ Ֆութպոլի մրցումը, մերոնց բուռն յարձակողականով: Պարսամեան շահեցաւ Ա. նշանակէտը. Ա. կիսախաղը լրանալուն մերոնք շահեցան 2րդ, 3րդ նշանակէտը: Այդ պահուն տեղատարափ անձրեւ մը խուճապի մատնեց հազարէ աւելի ներկաները որոնք սրճարանները խուժեցին: Հակառակորդ խմբապետը առաջարկեց կը կարդար խաղը չարունակելու: Մեր երիտասարդ խմբապետը տղաքը հաւաքելով կրկին իջան դաշտ անձրեւի տակ: Ժողովուրդէն մաս մըն ալ չէր ուզեր բաժնուիլ, խաղը շարունակուեցաւ եւ մերոնք տարին ջախջախիչ յաղթանակ մը՝ 8—3:

Նոյն օրը Հ.Մ.Ը.Մ.ը գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ զինուորի դամբարանին վրայ, միայն իր անդամներով: Այդ առթիւ Ֆրանսական թերթերը գովեստով արտայայտուեցան:

Հոկտ. 27ին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Juniorներու խումբը առաւօտուն խաղաց մեր դաշտին վրայ, Փօն տը Շէրիւի Ֆրանսական Junior խումբի դէմ: Մերոնք յաղթական դուրս եկան 3—0ով, իսկ կէսօրէ վերջ Կրտսերներու խումբը խաղաց Պոօնի Cadetներու դէմ, 2—2 հաւասար արդիւնք. մեր պահեստին Փօն տը Շէրիւի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբին դէմ 5—5 հաւասար: Ա. խումբը Ամփըլ-Փիւի Ա.ի դէմ 4—4 հաւասար: Բոլոր խումբերն ալ ախոյենական մրցումներ է որ կը խաղան: Տէսինի եւ Լիոնի հայ գաղութը խանդավառ դաշտ կը փութայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիկները քաջալերելու:

★ Հարցում մը, այս առթիւ: Ո՞վ տուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ֆրանսայի Կեդր. Առժամ. Վարչութեան տիտղոսը, որ մեզի եւ մեր շրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղերու հետ որեւէ յարաբերութիւն չեն ունեցած: Կարգ մը խմբակցութիւններ, մեզի փափաք կը յայտնեն միանալու կամ ձուլուելու մեզի հետ, յայտարարելով թէ չեն ճանչնար նման ինքնակոչ վարչութիւն: Փարիզի պարոնները թող բարեհաճին կազմակերպել Ֆրանսայի շրջանի Պատգամ. ժողովը ու անկէ ետք ամէն ինչ կը լուծուի:

Մ. Դոնէրէեան

ԻՋԵՐ ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՅՈՒՇԱՊԱՆՔՆԵՐԷՆ

Առաքելոց վանքի կռիւը

Հաճի Թէլոյի կարգադրութեամբ 1900 Մայիսին Պալաքցի Ճառէ եղբայր Նատ իր վեց ընկերներով ու արեւ ցերեկով, եւ հինգ զափթիաներու ներկայութեան, սպաննեց Ալվառինջու Ջէս Վահանը, եւ վրայէն առաւ երկու հազար ղրուշ, շաքթներով հաւաքուած տուրքի դրամները: Ջափթիաները կամք չըրին պետութեան այն դրամներն իսկ փրկելու:

1901ին ամառը, Ջպրանցի աշիրէթէն 40 ձիաւոր Համիտիէներ, Ալվառինջի դաշտէն թոցուցին 200 եզներ: Հաւար կայ, հաւարի ետեւէն վազելու սիրտ եւ կամք կայ, սակայն ինչո՞վ:

Գիւղին մէջ նստող տասը զափթիաները, որպէս ապահովութիւն պահողները, եւ 7 նօպատար Քիւրտեր չկրցան օգտակար դառնալ: Ի պատասխան գիւղացիներու բողոքին ըսին.— «Մեզի հրաման չկայ Համիտիէներու դէմ կռուելու»:

Նոյն տարուան Օգոստոսին, Պալաքցի աշիրաթէն, Բապիրի ցեղախումբի 50 զինուածներ գիշերով Ալվառինջու գիւղի կողքէն, պչեցին հազարի հասնող ոչխարի հօտ, եւ սպաննեցին Գավէ Էլօն:

Դէպքէն մէկ ամիս վերջ, Սասունցի Քիւրտեր, Իւսըֆի տան հորդաներ գիշերով քշեցին Ալվառինջու առաջին թալանէն ետ մնացած ոչխարի փշրանքները, եօթ հարիւրի չափ ոչխարներ, եւ սպաննեցին Աւէ Պետրոսը, վիրաւոր ձգելով Հազրէ Ասօն:

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄՆԵՐ.— 1901ին, Խասգիւղի մէջ ապրող Պալաքցի Շեյխ Խալիլը բռնի կ'առեւանգէ, նոյն գիւղի Փոշկնու հարս Մարիամը եւ կ'ապրի նոյն գիւղի մէջ, կնոջ պարագաներու աչքին առջեւ:

Նոյն օրերուն, դարձեալ Խասգիւղի մէջ ապրող Հըսկի Ալին Պալաքցի, բռնի կ'առեւանգէ գիւղին Սրսուրի Խաչալի հարսը, եւ կ'ապրի նոյն գիւղին մէջ, նոյն կսկիծը պատճառելով բոլորին:

1901ին Ալվառինջ գիւղի նօպատար Մամատ, Պալաքցի, կ'առեւանգէ նոյն գիւղի Միլոյ Սեթոյի կինը, եւ կ'երթայ ապրիլ Քոլոսիկ:

Նոյն օրերուն, Ալվառինջու մէջ ապրող Սասունցի Կամէ Ուսոյ տղայ Մըստօն, կ'առեւանգէ Դօղօ Վահանի կին՝ Փարիշան եւ կ'երթայ ապրելու Շըմլակ գիւղ:

Նոյն օրերուն, նոյն գիւղի Մկրէ Սօղօնը, իր հարս Գուլօն, հօր տունէն դարձ բերած ժամանակին Մուշէն եկած երկու ձիաւոր Համիտիէները կը ջարդեն ժրախտ Սօղօն եւ մարախի նման անցնող դարձողի աչքերու առջեւ, կ'առեւանգեն տարաբախտ Գուլօն: Ոչ ոք կրնայ օգտակար դառնալ անոր լաց ու կոծին: Կ'երթար սեւաւոր Գուլօն, վայրագ ցեղի մը վաւաշոտ լամուկներու կրունկներու տակ խամրելու:

Շարքն երկար է եւ կսկիծը անտանելի, եւ այս բոլոր կսկիծները մէկ երկու ամսուան մէջ, մինակ երկու գիւղերու: Նոյնն էր պատկերը գրեթէ բոլոր գիւղերու:

ԽԱՂԱՂ ՑՈՅՑ ՄԸ.— Քրտական ապստամբութեան, թալանի, սպանութեան եւ առեւանգումներու դէմ, խաղաղ ցոյցով մը, բողոքի ձայն կը բարձրացնեն հարիւրի չափ կիներ, Ալվառընջու Խըրոյ Խանմօի եւ Խասգիւղի Բալօ աղջիկ Նազիկի առաջնորդութեամբ:

Կառավարիչը կ'ընդունի երկու պատգամաւորները, Խանմօն եւ Նազիկը:

Փաշան.— Ի՞նչ է ձեր պահանջը, տիկիններ:

Խանմօն առանց քաշուելու, կը նկարագրէ վերջին սպանութիւնները, թալանները, առեւանգումները անուն առ անուն, եւ կ'աւելցնէ.— Ալ տոկալու ոյժը չմնաց, դարեր շարունակ մենք կառավարութեան հլու հպատակներն եղած ենք եւ կատարած անոր բոլոր պահանջները: Մեր այս օրուան խաղաղ ցոյցը քրտական զուլումներու դէմ է: Անոնք կը գործեն սանձարձակ, կը թալանեն, կը սպաննեն, դաշտին մէջ աշխատող մշակները, կ'առեւանգեն մեր հարսն ու կոյսը, ու մեր բողոքները կը մնան անլսելի: Կը պահանջենք, կամ Քիւրտերն ալ զինաթափ ընել, կամ մեզ Հայերուս ալ զինուելու արտօնութիւն տալ, Քիւրտի զուլումներու դէմ պաշտպանուելու համար:

Փաշան.— Ֆէտայի ըլլալու համա՞ր զինուիլ կ'ուզէք:

Խանմօն.— Առանց քաշուելու կը համարձակիմ ըսել, պէյ էֆէնտի, որ Հայերուս Ֆէտայի ըլլալու առիթը դուք էք որ կը ստեղծէք: Ըսէք, խնդրեմ, ի՞նչ ընէ հայ մարդը, երբ իր անհուն հարստութեան կորուստի վրայ, պատիւն ալ վրայ կուտայ: Երբ հայ մարդու գլխէն կը խլուին հարսն ու աղջիկը, ալ ի՞նչ կը մնայ անոր ընելու:

Փաշան.— Տիկին, քեզ բանտարկել կուտամ:

Խանմօն.— Պէյ իմ, այս աղաղակող անարդարութեան դէմ, իմ արդար բողոքիս համար, բանտը շատ քիչ կուգայ ինծի: Տուէք ինձ կախաղանի հրաման, գոնէ ուրիշ սարսափներ չտեսնեմ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(2)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՂԼՕՐԻՆԿԻ ԵՐԵՔ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ պիտի չհրատարակուին, համաձայն դաշնակից զինուորական իշխանութեանց որոշման։ Անոնց բնագիրները պիտի պահուին, իսկ պատճէնները պիտի ոչնչացուին։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Գ. նամակը, որ ուղղուած է գերման ժողովուրդին, «քաղաքական ուժանակ մըն է», եւ կրնայ խլրտումներու տեղի տալ, իբրեւ անձնասպանին կտակը եւ վերջին կամքը։

ՔՐՈՒՓԻ ԶԻՆԱԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ ամբողջովին պիտի քանդուին եւ ճարտարարուեստական հաստատութիւններ պիտի հիմնուին անոնց աւերակներուն վրայ, համաձայն Համպուրկէն հաղորդուած լուրերու։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Դչ. օր երեք ռումբեր պայթելով քանդեցին երկաթուղիի կայարանը։ Առ նուազն երեք հոգի սպաննուեցան, իսկ վիրաւորներուն թիւը շատ մեծ է։ Գլխաւոր ահաբեկիչը հրեայ աղջիկ մըն է։ Նոյն առտուն երեք անգլիացի զինուորներ մեռած, 15 հոգի ալ վիրաւորուած էին, զարձեալ ռումբեր նետուած ըլլալով։

ԱԴԱՄԱՆԴԻ առասպելական հանք մը գտնուած է Թանկանիքայի մէջ (Ափրիկէ), հանք մը որ կրնայ 50 առ հարիւր կոտրել գիները։ Այս առթիւ վէճ մը ծագած է Անգլիոյ գաղթային նախարարութեան եւ Ադամանդի ընկերութեան միջեւ։ Գիները սկսած են իյնալ Նիւ Եորքի մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հերքէ նախարար Հասան Սաքայի վերագրուած այն յայտարարութիւնը թէ կ'ուզեն զինակցութիւն կնքել արաբական երկիրներուն հետ կամ թէ խօսք եղած է Հաթայի մասին (Սանճաք)։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Հայէպի «Էլ Ճիմհուրիյէթ» թերթը սխալ հասկցած է շատ մը բաներ, թէ երբեք չէ խօսուածԻրաքի հետ կնքուած գինակցութեան մը մասին եւն.։— Սուրիոյ վարչապետն ալ հերքեց այն լուրը թէ Աղեքսանտրէթի խնդիրը Միացեալ Ազգերու ժողովին յանձնուած է։ Սուրիոյ համար Պաղեստինի խնդիրը շատ աւելի կարեւոր է այժմ քան ուրիշ որ եւ է հարց։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ 23 գերման պաներ, գինուորներ եւ պաշտօնեաներ, Պելկրատի մէջ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ անոնք բռնաբարած են «մարդկային հիմնական սկզբունքներ» եւ պատճառ եղած են 1500 եուկոսլաւ զերիներու մահուան Նորվեկիոյ մէջ։ Ուրիշներ ալ մէկէն 15 տարի թիապարտութեան դատապարտուեցան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԼՍԹԱՓՈՑԻ անդամներէն ութ հոգի ձերբակալուեցան Տիժոնի մէջ։ Անգլիական հպատակի մը մահապատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուեցաւ, աղջկան մը պատիժը՝ քսան տարուան, ուրիշ 11 ամբաստանեալներ ալ դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան։— Լիոնի մէջ գնդակահարուեցաւ խմբագիր մը, Ֆիլիփ Ժէօ։— Փարիզի մէջ մահուան դատապարտուեցաւ Էմիլ Մառօնժէն, նախկին ուսանող մը, 27 տարեկան, որ ամբաստանուած էր թէ հարիւրաւոր ուսանողներ եւ հայրենասէրներ մատնած է կէսթափոյին։ Այս զոհերը մեծ մասով գնդակահարուած կամ աքսորուած են։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ընդհարումները կը ծաւալին ամբողջ երկրին մէջ։ Վերջին 24 ժամուան ընթացքին 25 հոգի սպաննուած են Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ, 12ը թրքական սահմանին վրայ։— Փաթրասի զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց էլասի 10 նախկին անդամներ, որոնք ամբաստանուած են թէ 42 ոստիկաններ սպաննած են գերմանական գրաւման ատեն։— Ազատականները պահանջեցին բոլորովին նոր կառավարութիւն մը կազմել։

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ պաշտօնապէս կնքուեցաւ դատական նախարարին կողմէ, ազգային կնիքով, որ վերջին անգամ գործածուած էր Վերսայլի դաշնագրին համար (1919)։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ, ի յիշատակ 1914—1918 եւ 1939—1945ի Ֆրանսական բանակի, կովկասեան, կիլիկեան եւ բոլոր հերոսամարտերու զոհերուն եւ զինակից ընկերներու, նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու եւ Ֆրանս. Բանակի հայ Ռազմիկներու Միութեան, այս կիրակի, առաւօտեան ժամը 9.45ին, Սէնթ Անտրէ Լըպայի եկեղեցին (նոր կամուրջին դիմացը)։ Պիտի պատարագէ Հ. Գ. Վ. Պապեան։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ Citroën conduite interieure (9 chevaux) ինչպէս նաեւ Citroën decapotable (11 chevaux) կառքեր։ Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Gob. 05-63։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ նորոգութեան համար դիմել՝ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ, 27 rue Chaptal, Cachan (S)։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի նոյեմբեր 2, շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» եւ Նոր Սեբաստիայի «Անդրանիկ» խումբերու։

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը «Րաֆֆի» Միութեան կողմէ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ։ Կէս գիշերէն յետոյ եւրոպական պարեր։ Տաք սրահ։ Ճոխ պիւֆէ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐՄԻՆ

Կազմակերպուած Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ, համաձայնութեամբ Ցուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբին։

Այս Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 10ին

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք.ի։

Կէսօրէն վերջ ժամը 15ին, Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ, ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ։ Զօրավարի յիշատակարանին առջեւ։ Հրաւիրուած են դամբարանին շուրջը խմբուելու իբր սգահանդէսի չքախումբ, հայ ժողովրդական, ազգային եւ գեղարուեստական բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։

Հրաւիրուած են խօսք առնելու.— Պօղկարիոյ դեսպանին ներկայացուցիչը, Հայ Սպայից Միութիւնը, Զօրավարին զինակիցներուն ներկայացուցիչը, Հայ Ազգային խորհուրդը, Շապին Գարահիսարի Հայրենակցականը, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը։ Տողանցք դամբարանին առջեւէն։

Կը խնդրուի հետեւիլ կարգադիր յանձնախումբին ցուցմունքներուն, կարգապահութիւնը ապահովելու համար։ Հայ Նախկին ռազմիկները անպայման ներկայ պէտք է ըլլան գերեզմանատուն, ժամը 14.30ին։ Կրել բոլոր պատուանշանները։ Մուտք Gambetta դռնէն, Métro Gambetta։

Մեծ պարահանդէս

կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 ֆրանք։

Մասնակի գիներ։ Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Հրապարակային հանդէս - բանախօսութիւնը

Բարձր նախագահութեամբ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի, այս կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (8 rue Danton, métro Odéon)։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Փափուճեան, դերասաններ Տ. Նշանեան Գմբէթեան, Մանպաշ, Միշա Ազնաւորեան։ Մուտքը ազատ է։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյնիսկ գաւառէն։ Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի։ Դիմել «Ցառաջ»ի վարչութեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կօշկակարի monteur à longeur եւ finisseur à gorge, լաւ վճարումով։ Դիմել M. Apovian, 99 rue de Belleville, Paris (19)։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme – 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. «Խաժակեան» խումբի դասախօսութիւնը, 5 Նոյեմբեր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պիտի խօսի ընկեր Մ. Թաշճեան։ Նիւթը՝ «Ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը»։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Մարկրիթի Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փոքր ո'Իթալիի մասնաճիւղը անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր սեփական ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Նոյեմբեր 3ին, կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մէջ C. սրահը։ 8 rue Danton։ Կարեւոր խորհրդակցութիւն։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ.— Կազմակերպուած Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, 3 Նոյեմբեր ժամը 12—18, Օթէլ տը լա Փլաժի սրահին մէջ։ Ներկայութեամբ հայ յարանուանութիւններու վարչութեանց։ Կը նախագահէ Մարսէյլի մասնաճիւղին ատենապետ Պ. ԱՐԱՄ ԹԷՔԷԵԱՆ։ Զեկուցում մասնաճիւղին ատենադպիր Պ. ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆԻ կողմէ։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ, թատրոն, երգ, նուագ, հայկական պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։ Մուտք 100 Ֆրանք։ Պարահանդէսը ժամը 18էն մինչեւ կէս գիշեր։

Ներկայ պիտի ըլլայ Ներգաղթի լիազօրը՝ Պ. ՀԻՆԱՅԵԿԵԱՆ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Samedi 2 Novembre 1946 Շաբաթ 2 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4843-Նոր շրջան թիւ 482 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Փր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՄԷԿ ԱՂԲՈՎ

Ներգաղթի առաջին կարաւաններուն ժամանումը ոգեւորիչ նիւթեր ներշնչած է Հայաստանի թերթերուն:

Երկու ամսագիրներ, «Սովետական Հայաստան» եւ «Էջմիածին» կոչեր եւ նկարագրութիւններ կը հրատարակեն, այս առթիւ:

Առաջինը շարք մը պատկերներ ալ տուած է, որոնք խսկապէս կազդուրիչ տպաւորութիւն մը կը գործեն (1946 Յուլիսի թիւ): Պատկերները կը ներկայացնեն Սուրիա-Լիբանանէն հասած հայրենակիցներ, կիներ եւ կայտառ մանուկներ՝ Երեւանի փողոցներուն մէջ:

Երկուքին մէջ ալ կ'երեւան ծտանաւորներ՝ արեւմտահայ բանաստեղծներէ (դժբախտաբար տեղական ուղղագրութեամբ):

Յետոյ կան բազմաթիւ արտատպումներ՝ Արտասահմանի մամուլէն, Հայկական Դատի, Ներգաղթի եւն. առթիւ կատարուած աշխատանքներու մասին: Բոլորն ալ «բարեկամ» թերթերէ:

Կը թուի թէ տակաւին վարժուած չեն բաց աչքով սերտելու նաեւ միւս թերթերը:

Եթէ այդպէս չըլլար, ինչո՞ւ Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթին՝ «Էջմիածին»ի մէջ պիտի կարդայինք կարգ մը այլանդակութիւններ, այնքան խանդավառ խմբագրականի մը տակ (Դէպի Երկիր, 1946 Փետրուար - Մարտ):

Պաշտօնաթերթը կ'ազդարարէ սեւով ճերմակի վրայ, այս պատմական պահուն,— «Սակայն քնած չեն նաեւ ներգաղթի թշնամիները»:

Եւ կը պատմէ բաներ, բանե՛ր, որոնք ոտքի վրայ քուն կը բերեն: Առասպելներ, որոնք չակերտի մէջ ալ առնուած են, որպէսզի տպաւորութիւն գործեն...

Ի՞ւրացնելով շարք մը անհոտի բառ... ներ, պաշտօնաթերթը կ'աղաղակէ.

— «Պէտք է ուժեղացնել անխնայ պայքարը բոլոր տեսակի ստոր զրպարտութիւնների, յերիւրանքների դէմ, պէտք է անմիջապէս կանխել ներգաղթը ձախողեցնելու ամէն մի փորձ, անթոյլատրելի պէտք է համարել ներկայ պահուն այդ խնդիրներով զբաղուելը եւ միջոցները ներգաղթի գործին տրամադրելու փոխարէն ուրիշ նպատակների յատկացնելը, երբ բազմաթիւ ներգաղթողներ կարիք են զգում հագուստի, ոտնամանի, սնունդի, ճանապարհածախսի եւայլն»:

Ինչպէս կը տեսնէք, Էջմիածինն ալ սպառազինուած է խաչ ու խաչվառով, ճակատ յարդարելու համար երեւակայական թշնամիներու դէմ: Ուրիշ խօսքով, փը կարգին պղտորելու Հայաստանի եւ Արտասահմանի հանրային կարծիքը:

Այսպէ՞ս պիտի հաստատուին «միութիւնն ու միասնականութիւնը», որ կ'երեւան բոլոր կողմերուն մէջ:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը չէ՞ր կրնար իր գոյնզգոյն պատուիրակներուն միջոցաւ ստուգել թէ որոնք են բուն «ստոր զրպարտութիւնները» եւ «յերիւրանքները»:

Քանի որ դուռները բացուած են, պիտի թելադրէինք պատուհաններն ալ բանալ, եւ աչօք-բացօք տեսնել, քննել, դատել ինչ որ տեղի կ'ունենայ Արտասահմանի մէջ:

«Էջմիածի՞ն»ն ալ քաղաքական օրկան դարձա՞ւ, հովանաւորելու համար զանազան խմբակներու ամբոխավարական ցնդաբանութիւնները:

Մինչեւ ե՞րբ այս միականի մարդանքներն ու փոքրոգութիւնները, երբ հազար կարօտ կ'ըլլան, գաղութները սիրաշահելու, անոնց բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնն ապահովելու, ներգաղթը իսկապէս համազգային ձեռնարկի մը վերածելու համար:

«Թշնամիներ» փնտռել այս ճակատին վրայ, կը նշանակէ ջուր հոսեցնել իրական թշնամիներու ջաղացքը:

Ըսենք բուն բառով — կը նշանակէ գիտակցաբար վնասել ներգաղթի գործին, փւրացնելով, լրացնելով զանազան բանսարկութիւններ,— ձեր բառով՝ «պրովոկացիա»:

Մենք ուրի՛շ բան կը սպասէինք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութենէն:

Անոր առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլար ձայն բարձրացնել այն գզուելի հալածանքներու դէմ, որ կատարուեցան մանաւանդ Իրանի եւ Սուրիա-Լիբանանի մէջ, ծունկի բերելու համար հայրենասէր, հայրենակարօտ բազմութիւններ:

Շ.

ԼԵՒՈՆ ՂԱՐԻՊԵԱՆ

Նոր գոյժ մը՝ վերջին պահուն,— ընկեր Լեւոն Ղարիպեան մեռած Գահիրէի մէջ, ժանտատենդի հետեւանքով, Հոկտ. 31ին:

Ողբացեալ ընկերը ծանօթ էր Պոլսոյ մէջ, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանէն, երբ «Արծիւ» գրավաճառանոցը հաստատուեցաւ ընկերովի: Հազիւ արձակուած բանտէն, կը նուիրուէր եռանդուն գործունէութեան մը: Անցեալ զինադադարին, երբ Դաշնակիցները կը պարպէին Պոլիսը, Եգիպտոս մեկնեցաւ, ուր դարձեալ կը զբաղէր գրավաճառութեամբ եւ զանազան հրատարակութիւններով:

Կը ձգէ այրին եւ աղջիկ զաւակ մը, որոնք Փարիզ կը բնակին: Մեր խորին ցաւակցութիւնները:

Կաթող. պատուիրակին պարտականութիւնը

ԽՄԲ.— Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հետեւեալ ձեւով կը սահմանէ Արտաւազդ արք.ի պաշտօնը, Եւրոպայի մէջ, 1946 Ապրիլ 25 թուակիր կոնդակով (գրաբար).—

Ա.— Այցելել բոլոր գաղթահայերուն եւ հոգեշունչ քարոզներով մխիթարել: Սատարել բոլոր մարդասիրական ձեռնարկներուն: Հոգ եւ խնամք տանիլ որբերուն եւ այրիներուն:

Բ.— Բոլոր գործերուն եւ հանգամանքներուն տեղեկանալէ վերջ՝ պարտ ու պատշաճը տնօրինել, եկեղեցական - կրօնական եւ ազգային - կրթական պէտքերը հոգալու, որպէսզի մեր ազգային եկեղեցիէն եւ մեր ազգէն չօտարանան, այլ պահեն եւ զօրացնեն իրենց ազգային միութիւնն ու ամբողջութիւնը:

Գ.— «Վերատեսել եւ ղեկավարել» հոգեւոր հովիւները, քահանաները, որպէսզի չշեղին Ս. Եկեղեցւոյ կանոններէն, այլ անթերի կատարեն իրենց պարտականութիւնները հանդէպ ազգին, հայրենիքին եւ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին:

Դ.— Կազմակերպել Եւրոպայի Հայոց թեմը, հաստատելով կեդր. վարչական խորհուրդ մը եւ պատգամ. ժողով մը թեմակալ Առաջնորդ ընտրելու համար: Անոր համար ան պարտաւոր է Հայրապետական այս կարգադրութիւնները նախապէս բացատրել տեղական Հոգաբարձութեանց՝ եւ եկեղեցական վարչութեանց, թեմին մէջ «միութիւն եւ միասնական կազմակերպութիւն» հաստատելու համար:

Յետոյ կը յորդորէ ժողովուրդը որ միշտ խաղաղ ու համերաշխ ապրին իրարու հետ, հոգ տանին իրենց զաւակներու ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան, որպէսզի անոնք օգտակար անհատներ դառնան մեր ազգին ու եկեղեցիին եւն:

Ներգաղթը Յունաստանէն

Նոր Յունաստանէն թղթակից մը կը գրէ մեզի, Հոկտ. 19 թուականով.— Ներգաղթը կանգ առաւ, կ'ըսուի թէ պիտի շարունակուի գարնան: Այստեղ հաւատաքննութեան չհանդիպեցանք: Շատ Էթրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մեր համայնքներուն վիճակը: Շատ մը տեղեր դպրոցները փակուեցան:

Ներգաղթը Երուսաղէմէն

Հայաստանի ներգաղթի երկու պատուիրակները՝ Պ. Պ. Զ. Զարչեան եւ Արշակ Սարգսեան Հոկտեմբեր 14ին Երուսաղէմի Հայոց վանքը այցելելով, տեսակցեցան պատրիարքին հետ:

Պատուիրակները ներգաղթի գործով զբաղելէ առաջ, կառավարութեան հաւանութիւնը պիտի ստանան: Արդէն իսկ 150 ընտանիք կազմ ու պատրաստ են, առաջին կարաւանով մեկնելու համար:

Երուսաղէմի թերթերը, արաբական, հրէական եւ անգլիական, հակասական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն ներգաղթի մասին:

Ոմանք կը գրեն թէ 300 հոգի պիտի մեկնին, ուրիշներ 1500 եւայլն:

★ Գահիրէէն հինգ Եղիայեան սաներ Հայաստան պիտի երթան, իրենց ուսումը կատարելագործելու համար հետեւելով դշականութեան, բժշկութեան եւն:

★ «Յուսաբեր»ի աշխատակիցներէն Լեւոն Քէշիշեան Պաղեստինի ռատիօկայանի մարզական զեկուցաբեր նշանակուած է: Պ. Քէշիշեան ամէն շաբաթ իրիկուն ժամը 9.45ին անգլիերէն լեզուով տեղեկութիւններ կուտայ մարզական շարժումին մասին:

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԸ՛ՃԱՏՈՒԻ՞Ն

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովի Եչ. օրուան նիստին մէջ, ամերիկեան պատուիրակը առաջարկեց օրակարգ անցընել սպառազինութեանց կրճատման խնդիրը, համաձայն Պ. Մոլոթովի ծրագրին: Այս առթիւ անգլեւսաքսոն թերթերը դիտել կուտան թէ վիճաբանութեանց ընթացքին կրնան ուրիշ առաջարկներ ալ քննուիլ, փոխանակ սահմանափակուելու խորհրդային ծրագրով:

Տրուած որոշման համաձայն, խորհրդային ծրագիրը նախ պիտի քննուի Քաղաքական Յանձնաժողովին եւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, յետոյ պիտի յանձնուի ընդհ. ժողովին: Այս առթիւ որոշուեցաւ սպանիական խնդիրն ալ օրակարգ անցընել:

Սպառազինութեանց հարցին առթիւ ուժգին ճառ մը խօսեցաւ Պ. Մանուիլսքի, Ուկրայնայի պատուիրակը, դիտել տալով թէ «կարգ մը պետութիւններ կը ջանան տիրապետել աշխարհի, քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական թափանցումով: Միայն յիմարները եւ ոճրագործները կը համարձակին տակաւին խօսիլ նոր պատերազմի մը մասին եւ քարոզութիւններ կը կատարեն, ազգերու միջեւ դժուարութիւններ ստեղծելու, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը վարկաբեկելու, ժողովուրդներու վստահութիւնը խախտելու եւ հոգեբանական մթնոլորտ ստեղծելու համար ի խնդիր նոր արիւնահեղութեան մը»: Յետոյ ակնարկելով վեթոյի հարցին, գանգատեցաւ թէ «անգլեւսաքսոն մեծամասնութիւնը կ'ուզէ մենաշնորհեալ դիրք մը դրաւել Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ»: Այս պատճառով, պահանջեց որ վեթոյի իրաւունքը անփոփոխ մնայ:

Սպանիական հարցին առթիւ խօսք առաւ Խ. Միութեան Բ. պատուիրակը, Վիշինսքի, շեշտելով.— «Այժմ ժամանակն է գործի, ոչ թէ խօսքի: Կը յուսամ թէ վերջապէս կարելի պիտի ըլլայ պատասխան մը տալ սպանիական անիծեալ հարցին»:

Ռումբեր պայթեցան

ՀՌՈՄԻ ԱՆԳԼ. ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԱՌՋԵՒ

Հինգշաբթի կէս օրէն վերջ ռումբեր պայթեցան Հռոմի անգլ. դեսպանատան դրան առջեւ: Այս ռումբերը հոն տեղաւորուած էին երկու պայուսակներով: Պայթիւնը 30 մեթր երկայնութեամբ ճեղք մը բացաւ դեսպանատան գլխաւոր շէնքերուն երեք յարկերուն վրայ: Վնասուեցան նաեւ յարակից շէնքերը: Ցնցումը զգացուեցաւ ամբողջ քաղաքին մէջ եւ պատուհաններու ապակիները ջարդուփշուր եղան 500 մեթր տարածութեան վրայ: Դեսպանատան պաշտօնէութիւնը անվնաս մնաց: Միակ զոհերն են երկու իտալացի անցորդներ, որոնց մէկը սպաննուեցաւ, միւսը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ:

Անմիջապէս քննութիւն կատարուելով, հաստատուեցաւ թէ առջի օր երկու պայուսակներ դրուած էին մայթին վրայ, դեսպանատան առջեւ: Պահակ մը նշմարած էր այս պայուսակները, որոնց վրայ հետեւեալ արձանագրութիւնը կար,— «Ուշադրութի՛ւն, պայթուցիկ»: Պահակը լուր տալու գացած էր, երբ պայթումը տեղի ունեցաւ:

Այս առթիւ ամէն տեսակ ենթադրութիւններ կ'ըլլան,— Փաշական դաւ, հրէական ձեռնարկ՝ բողոքելու համար Պաղեստինի ներգաղթի արգելքին դէմ եւն.: Առաջին առթիւ ձերբակալուեցան երկու հոգի: Դեսպանը բացակայ էր, բայց պաշտօնեաները կ'ըսեն թէ վերջերս շատ մը սպառնագիրներ կը ստանային:

Իտալիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Նէննի (ընկերվարական) անձամբ ցաւակցութիւն յայտնելով, յայտարարեց թէ պայուսակներուն վրայ եղած ազդարարութիւնը ամբողջովին իտալերէն չէր եւ թէ «miny» բառը ական կը նշանակէ լեհերէն: Իտալական մամուլը խստօրէն կը դատապարտէ այս անմիտ արարքը:

Այս դէպքին հետեւանքով, զգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան Փարիզի անգլ. դեսպանատան եւ անգլիացի սպաներու ակումբին մէջ: Զինեալ պահակներ կը պաշտպանեն երկու շէնքերը, Ֆրանսացի ոստիկաններու հետ: Ո'վ որ ներս մտնէ, կը հարցաքննուի, երբեմն ալ խուզարկուելով: Բոլոր ծրարները կը բացուին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը քննելու համար, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Ուաշինկթընի հրաւիրեց ամերիկեան հրամանատարը՝ զօր. Քլէյ եւ իր քաղաքական խորհրդականը: Երկուքն ալ պէտք է Ամերիկադառնան Նոյ. 10ին, իրենց օգնականներով, որպէսզի կարելի ըլլայ դաշնագիրը Չորս Մեծերուն քննութեան յանձնել Նոյեմբեր 20ին: Ամերիկա կ'ուզէ փութացնել գերմանական հարցին կարգադրութիւնը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ հռչակեցին Լիոնի, Սէնթ Էթիէնի, Կրընոպլի եւ Քլէրմոն Ֆէռանի լրագրողները, 25 առ հարիւր յաւելում պահանջելով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ «ԺԱՅՌ»Ը

Այս թատերակը, որով իր ժմեռնային եղանակի բացումն է կատարում Փարիզահայ թատերախումբը, գրուած է քառասուն տարի առաջ։ Ընկերային (սոցիալական) այն կեանքը, որ արտացոլուած է Վ. Փափազեանի «Ժայռ»ի մէջ, այսօր հիմնովին ձեւափոխուած է եւ մեզ համար այս երկը ներկայացնում է պատմական արժէք։

Ժայռը ընկերային դրամ է. Նրա մէջ արտայայտուած է գաղափարական հայ երիտասարդի պայքարը ընդդէմ գիւղացիներին կեղեքող վաշխառուի։ Վ. Փափազեան առաջինը չէ, որ շօշափում է այս նիւթը։ Հայ վէպի, եւ հայ թատերգութեան նահապետները՝ Գ. Պռօշեան եւ Գ. Սունդուկեան ձաղկել են ազգային այս «ցեցերին», մեր խմբարհ խուերը շահագործող զանազան տեսակի Ջիմջիմովներին։ Նոյնիսկ Ղ. Աղայեանի Մանի'ր, մանի'ր իմ նախարարկ գողտրիկ բանաստեղծութեան մէջ չէ մոռացուած Տիգրանիկի ու Գարրիէլիկի թշուառութեան պատճառը՝ Պարոնտէրը։ Հայ ժողովրդասէր գրագէտների ցուցահանած մասնայատուկ «ուշադրութիւնը» հայ վաշխառուի հանդէպ բացատրւում էր կովկասահայ ընկերային կեանքի զարգացման պատմութեամբ։

Ցայտնի է որ Հայերը Կովկասում չունէին կալուածատիրական դասակարգ։ Վրացիների իշխաններու «թաւադների» փոխարէն՝ Հայերը ունեցան իրենց դրամատէր դասակարգը՝ հայկական քաղքենի դասը (բուրժուազիան)։ Հայ դրամագլուխը (կապիտալ) իր «նախնական կուտակման» շրջանում կրեց վաշխառուական բնոյթ։ Կովկասի երկու կենտրոններում՝ Թիֆլիզում եւ մանաւանդ Բագւում այդ դրամագլուխը անցաւ իր օրինաչափ զարգացման փուլերը եւ 80ական թուականների վերջին դարձաւ արդէն առեւտրա - արդիւնաբերական դրամագլուխ իր բոլոր բացասական, ինչպէս նաեւ դրական կողմերով։ Այդ կենտրոններով առաջ եկան ընկերային շերտաւորումներ ու սկսաւ հանրածանօթ պայքարը երկու հակադիր դասակարգերի՝ քաղքենիութեան եւ բանուորութեան միջեւ։ Հայ գրականութիւնը (Շիրվանզադէ եւ ուրիշներ) լայնօրէն արտացոլեց այդ պայքարը, որի մէջ հայ մտաւորական ընտրանին ունեցաւ իր մասնակցութիւնը, հանդէս գալով իբրեւ պաշտպան բանուոր դասակարգին ու նրա շահերին։

Գիւղում հայ վաշխառուն մնաց իր սկզբնական այլանդակ դիմագծերով։ Միւս կողմից կեղեքող աշխատաւորութիւնը չկարողացաւ պայքար կազմակերպել գիւղական այդ «ցեցերի» դէմ, որովհետեւ նրա բնական պաշտպանը՝ գաղափարական մտաւորականութիւնը չունեցաւ գիւղում գործելու յարմար ասպարէզ ու մնաց կենտրոնացած Կովկասի զոյգ մայրաքաղաքներում։ Հայ հրապարակագիրները, ինչպէս նաեւ գաղափարախօս գրագէտները յամառ եւ տեւական պրոպագանդ արին մղելու հայ մտաւորականութիւնը դէպի գիւղ, կազմակերպելու եւ գլխաւորելու աշխատաւոր գիւղացիութեան պայքարը ընդդէմ նրա հարստահարիչների։ Այդ պրոպագանդը շատ մեծ արդիւնք չտըւեց եւ միայն հատ ու կէնտ «արձակագէններ» արձագանգեցին եղած կոչերին։ Վրթանէս Փափազեանի Ժայռը գրական երկ է, որ նպատակ ունի խրախուսելու վաշխառուների դէմ մղուած պայքարը եւ վարակիչ դարձնելու իր գլխաւոր հերոսի՝ Ալեքսանդր Մանուկեանի օրինակը։

Ալեքսանդր Մանուկեանը՝ զաւակն է ժամանակով հարուստ, բայց յետոյ աղքատացած կալուածատէր Սահակ աղայի։ Աւարտելով Մոսկուայի համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը, երիտասարդ Ալեքսանդրը վերադառնում է իրենց գիւղաքաղաքը, մտադրած լինելով հաստատուիլ այնտեղ եւ «պաշտպանի անմեղների ու թիկունք դառնայ խարտախարուածների»։ Երկար ժամանակ պէտք չէ լինում որպէսզի Ալեքսանդրը գտնի այդ հարստահարւող գիւղացիներին ու նրանց կեղեքիչին՝ վաշխառու Գրիգոր աղա Վարդեանին։ Այս վերջինս հարստանալու համար ընտրել է շատ դիւրին միջոց, տալիս է գիւղացիներին 100 րուբլի եւ առնում է նրանցից 150 րուբլի մուրհակ։ Գիւղացիները հազիւ ի վիճակի են լինում վճարելու դրամագլխի տոկոսը եւ ամէն տարի նորոգւում է մուրհակը եւ նորանոր տոկոսներ են բարդւում փոխ առնուած դրամագլխի վրայ, աւելացնելով նրա քանակը։ Գիւղացիներից տեղեկանալով այս ամէնի մասին, Ալեքսանդրը որոշում է դատի տալ վաշխառուին եւ փրկել գիւղացիներին այդ «ցեցից»։

Բայց Գրիգոր աղային ոչնչացնելը այնքան էլ դիւրին գործ չէ։ Ամբողջ միջավայրը ծառանում է երիտասարդ մտաւորականի դէմ, միւս կողմից՝ Գրիգոր աղան ձեռք է առնում պաշտպանողականգօրաւոր միջոցներ։ Նա կաշառում է գիւղացիներին եւ այսպիսով ստիպում է նրանց յետ կանգնել իրենց տուած գանգատից։ Դէմ է Ալեքսանդրի մտադրութեան, նաեւ նրա հայրը, որ նոյնպէս ընկել է Գրիգոր աղայի ցանցի մէջ։ Իր զաւակին կըրթութիւն տալու համար Սահակ աղան ինքը նոյնպէս է փոխ առել Գրիգոր աղայից եւ գրաւ է դրել նրա մօտ իր տունն ու այգին։ Վաշխառուն պատրաստ է ջրոշ զիջումներ անել Սահակ աղային, եթէ Ալեքսանդրը համաձայնի յետ կենալ իր գանգատից։ Ուրեմն վաշխառուի դէմ պայքարը տանում է Ալեքսանդրին դէպի նիւթական կործանում։ Կայ եւ մի երրորդ, նոյնքան ծանր երկընտրանք։ Ալեքսանդր ու Գրիգոր աղայի աղջիկը՝ Թերեզան սիրում են միմեանց, երիտասարդ օրիորդը անտեղեակ է հօր գործերին եւ անհունօրէն ազդւում է, երբ Ալեքսանդրը բաց է անում նրան գաղտնիքը։ Դրա հետ միասին Թերեզան, որ շատ պարկեշտ աղջիկ է, գիտէ որ չի կարող ամուսնանալ ու բախտաւոր լինել այն մարդու հետ, որ կործանել է իր հօրը։

— Սաշա, մտածիր մէկ առածիդ վրայ..., —ասում է Թերեզան Ալեքսանդրին, — որդին իր հօրը ոչնչացնողի հետ... հայ աղջիկ, դնալ իր հօր ծերունի գլուխը տրորողի յետեւից... ոչ, դա արդէն չափազանց կլինի... մնում է ինձ մեռնել...»։

Ուրեմն եւս մի զոհ, որ պիտի ողջակիզի Ալեքսանդրը՝ կարենալ ծառայելու համար հարստահարուած գիւղացիներին։ Բայց այս բոլոր հարուածները չեն կարողանում թուլացնել Ալեքսանդրի կամքը, իբրեւ մի անխորտակելի ժայռ, նա մնում է անսասան եւ հաւատարիմ իր գաղափարական կոչումին։ Եւ երբ Գրիգոր աղայի մասնութեան հետեւանքով նահանգապետի «եասաուլները» գալիս են ձերբակալելու նրան իբրեւ յեղափոխականի, նա յանձնում է տանուտէրին Գրիգոր աղային ամբաստանող բոլոր թղթերը եւ վճռականօրէն ասում է. «Ընթացք տուէք գործին»։

Վրթանէս Փափազեանի այս թատերակը իր ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց։ Եթէ մեր յիշողութիւնը մեզ չի դաւաճանում, «Ժայռ»ը նոյնիսկ արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմից։ Վաշխառուների դէմ պայքարը, մինչեւ իսկ օրինական միջոցով, համարւում էր ռուս կառավարութեան աչքին յեղափոխական գործ։ Այսօր, քառասուն տարի անց, ընկերային փոխյարաբերութիւնները հիմնական ձեւափոխութեան են ենթարկուել հայ գիւղում, բայց «Ժայռ»ը, իբրեւ թատերակ չի կորցրել իր հետաքրքրականութիւնը, որով արժէ տեսնել նրա ներկայացումը, արժէ մի պահ վերյիշել մեր ոչ - այնքան հեռաւոր անցեալը։

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Համալսարանի վերատեսուչին ճառը Հայկ. Մշակոյթի մասին

ԽՄԲ. — Dr. Gustave Roussy, Փարիզի համալսարանին վերատեսուչը, մեզի ղրկած ըլլալով Հոկտ. 27ին Սորպոնի մէջ խօսած ճառին պատճէնը, հաճոյքով կը թարգմանենք. —

Ցանուն Փարիզի Համալսարանին, ինչպէս անցեալ տարի, կուգամ Ֆրանսայի բարեկամութեան խօսքը ուղղել Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան եւ այս փառատօնին կազմակերպիչներուն։ Այս առթիւ անոնց կը յայտնեմ շնորհակալութիւնները մեր ուսանողներուն, որոնք կրկնապէս կը նպաստաւորուին, քանի որ իրենց համերաշխութեան գործերն են (օգնութեան անտուկ) որ պիտի օգտուին արուեստի եւ բանաստեղծութեան այս գեղեցիկ արտայայտութենէն, լսելէ եւ ծափահարելէ վերջ յայտագիրը որ անոնց պիտի յայտնէ հայկական զգայնութեան, հայկական քնարերգութեան ազնիւ եւ յուզիչ հարստութիւնները։

Ֆրանսան միշտ երջանիկ է որ կրնայ Մօտաւոր Արեւելքի այս հինաւուրց ազգին արտայայտել զգացումներ որոնք դարերէ ի վեր արձանագրուած են մեր երկու ազգերուն պատմութեան մէջ։ Ինծի համար դիւրին էր այստեղ ոգեկոչել յիշատակը եւ ուժը այն կապերուն որ Ֆրանսան կը կապեն Հայաստանին։ Եւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը իրաւունք ունի ողջունելու ամէն բան որ զինքը կը կապէ աւելի հին քաղաքակրթութեան մը հետ, եւ որ կը մնայ յառաջապահը Փոքր Ասիոյ յոյնեւլատին humanismeին։

Առանց երթալու պատմութեան ամէնէն հեռաւոր վկայութեանց եւ մինչեւ ձեր ժողովուրդին փռիւգիացի նախահայրերը, մեր պատմաբանները կրնան յիշել թէ Միհրդատի փեսային՝ Տիգրան Բ.ի թագաւորութիւնը Օսմանցիներուն հարուածներուն տակ ինկալէ առաջ, գահը եղաւ Ֆրանք իշխանի մը Լուսինեանց տունէն, եւ Հայաստանի վերջին թագաւորը, Լեւոն Ե. Լուսինեան, թաղուած է Սէն Տընի, Ֆրանսայի թագաւորներուն կողքին։

Թագաւորական եւ պատմական այս կապերուն հետ, արդի Ֆրանսան, հանրապետական Ֆրանսան՝ որուն սիրտը բաբախած է եւ կը շարունակէ բաբախել բոլոր արդար դատերուն համար, այդ Ֆրանսան չէ՞ր որ պատիւն ունեցաւ մեր ժողովրդապետութեան ձայնը եւ բողոքը բարձրացնելուիր ամէնէն ականաւոր բանբերներուն միջոցաւ։ Ցի՞ չէ՞ր Anatole Franceի պատգամը Հայերուն. «Մենք ձեզ կը ճանչնանք միայն այն հարուածներէն, որ կը դարնեն ձեզ», այն շրջանին երբ, ի նպաստ ձեր մարտիրոսներուն, կը բարձրանային ձայները Ernest Lavisseի, Jaurèsի, Clémenceauին եւ Paul Painlevéի։

Կ'ոգեկոչեմ այս մեծոգի բողոքներուն յիշատակը, աւելի լաւ ընդգծելու համար իմաստը, արժէքը եւ տեւողութիւնը բարեկամութեան մը որ կը հաստատուի այսօր, Սորպոնի մէջ, ամէնէն երջանիկ ձեւին մէջ զոր ժողովուրդ մը կրնայ տալ իր զգայնութեան թռիչքներուն, — արուեստով, քնարական արուեստով, եւ երաժշտութեամբ։

Մենք տակաւին շատ լաւ չենք ճանչնար ձեր գրականութեան եւ ձեր ժողովուրդին բանաստեղծութիւնը, այն այնքան արտայայտիչ եւ ներդաշնակ՝ ժողովրդական բանահիւսութիւնը (Фոլքլոր), որմէ տարարախտ Կոմիտաս վարդապետը գիտցաւ հաւաքել ամէնէն յատկանշական երգերը, ձեր գիւղացիներուն, ձեր լեռնականներուն եւ գինուորներուն շրթունքին վրայ։

Լսենք, ուրեմն, միեւնոյն մտածումին մէջ միացած, այն մեղեդիներն ու երգերը որ, տակաւին խռովեալ աշխարհի մը մէջ, մեզի կը յիշեցնեն սերունդներու կեանքի ընդմէջէն, այն ինչ որ կրնան ազնուացնել անոնց յաւիտենական երազները։

Թող այս արուեստի եւ բանաստեղծութեան տօնն ըլլայ մեզ բոլորիս համար, բառին ամէնէն բարձր եւ ամէնէն մխիթարական իմաստով, քաղաքակրթութեան եւ խաղաղութեան տօն մը, արուեստի տօն մը, տօն մը մարդկութեան անմահ տենչին դէպի աւելի եղբայրական եւ աւելի գեղեցիկ ժամանակներ։

GUSTAVE ROUSSY

Խորհրդային լեզուաբանութիւնը

Մեր մոլորակին վրայ մօտ **2000** լեզուներ կը խօսուին որոնց **160**ը Սովետական Միութեան ժողովուրդներուն կողմէ։ Ուստի, այս եղակետին վրայ գիտական հետազօտութիւններ կը կատարուին Խ. Միութեան գիտական Ակադեմիայի հինգ կաճառներուն մէջ եւ սովետ լեզուաբաններուն գործերը ամբողջ աշխարհի մէջ լաւագոյններու կարգը կը դասուին։ Մասնաւորաբար բնդարձակ են եւ բեղուն ակադեմական Ի. Մեշչանինովի աշխատանքները (պսակաւոր Ստալինեան մրցանակի եւ Ընկերվարական Աշխատանքի հերոս)։ Ստորեւ իր յօդուածը (Vie Soviétique).

Այն տարիքը որուն մէջ ինքզինքս մասնագէտ դարձուցի, ստիպեց զիս բազմաթիւ լեզուներ գիտնալ։ Մանկութենէս ի վեր սկսած եմ սորվիլ, իմ սեփական լեզուէս՝ ռուսերէնէն զատ՝ գերմաներէն կը սորվեցնէին ինծի ընտանիքիս մէջ։ Աւելի վերջը, ֆրանսերէն եւ անգլերէն սորվեցայ դպրոցը եւ համալսարանին մէջ։

Ցետոյ յաջորդաբար սորվեցայ իտալերէն, սերպերէն, պուլկարերէն, լեհերէն եւ թուրքերէն, որպէսզի կարենամ գիտական հրատարակութիւնները այդ լեզուներով կարդալ։ Անկէ զատ, շատ կանուխէն համոզուեցայ թէ շատոնց մոռցուած, մեռեալ լեզուները ի՛նչ հետաքրքրութիւն եւ օգտակարութիւն կը ներկայացնէին։ Այսպէս օրինակ, քաղդէերէնը որ խօսուած է այսօրուան Հայաստանի հողին վրայ, Քրիստոսէ առաջ 7րդ եւ 6րդ դարերուն։ Քաղդէական հին արձանագրութեանց ընթերցումը մեր առջեւ կը վերակենդանացնէ Անդրկովկասի անցեալը։

Խ. Միութեան զանազան ժողովուրդներու 160 լեզուներու ուսումնասիրութիւնը մասնաւոր ճիգ մը կը ներկայացնէր։ Շատ մը լեզուներ տակաւին լաւ չէին ուսումնասիրուած եւ մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէին պրպտողին համար։ Կարգ մը ազգեր գրաւոր լեզու անգամ չունէին յեղափոխութենէն առաջ։ Ազգային լեզուները հարստացնելով՝ սովետական լեզուաբանութիւնը կը նպաստէ անոնց զարգացման։

Գիրերու գործածութիւնը կը փոխէ քերականական կազմը (համաձայնութիւն), այն ատեն պարզ նախադասութեանց կը յաջորդէ աւելի զարգացած յօրինուածք մը, որ կը բաղկանայ համակարգ եւ ստորադաս նախադասութիւններէ։

Ահաւասիկ օրինակ մը, — Խանդի (սարիպ) լեզուով մը պատմութեան բառական թարգմանութիւնը, — «Ամառ է։ Օր մը եկաւ։ Իր ուսկանը առաւ։ Ձուկ որսալու գնաց։ Ուռկանը դրաւ։ Ձուկ բռնուեցաւ։ Ցամաք ելաւ ափը։ Կերակուր պատրաստել սկսաւ։ Կրակը վառեց։ Սանը կախեց։

Գրաւոր լեզուն ստեղծուելէ վերջ, այս միեւնոյն պատմութիւնը տարբեր կերպով կը կազմուի.—

ՍՏԱՑԱՆՔ

NAIRI, Revista mensuel Arménia, Թիւ 3 (Սեպտ. 1946)։ Հայկական ամսագիր սպաներէն լեզուով։ Տնօրէն՝ Վարուժան Գէորգեան։ Հասցէ — El. Salvador 4643, Buenos Aires (Argentine)։

«Միմաւոնայնն օր մը, ան իր ուսկանը առաւ եւ ձուկ որսալու գնաց։ Ուսկանը տեղաւորելով, ձուկ բռնեց եւ ցամաք ելաւ դէպի եզերքը։ Սկսաւ կերակուր պատրաստել, կրակը վառեց եւ ռանր կախեց»։

Սովետ գիտնականները Խ. Միութեան ազգային լեզուներուն համար քերականութիւններ կը յօրինեն համաձայն գիտական կանոններու եւ նոր բառարաններ կը կազմեն։

Խ. Միութեան ժողովուրդներուն լեզուներէն ամէնէն առաջ ուսումնասիրեցի ադրբէջաներէնը, խազախերէնը, Ղազանի Թաթարերէնը եւ կիլեաքերէնը։ Այս վերջինը մինչ. գիր չունի։ Սահիպուեցայ պարզապէս լսողութեամբ սորվել։ Այլազան դրութեամբ լեզուները բաղդատելու համար վարժուեցայ Հիւսիսային Կովկասի լեզուախումբին,— աւիկերէնի, քապարտերէնի, աւարերէնի, լեզգիերէնի եւ լաքերէնի։

Բացառիկ չահեկանութիւն կը ներկայացնեն ծայրագոյն Հիւսիսի լեզուները զորս ուսումնասիրեցի,— նէնէթերէնը, սելկուփերէնը (Օստիաքներու եւ Սամոյետներու լեզուն), եուքակերէնը, ալէուտերէնը, իուտերէնը (էսքիմոներու լեզուն), ինչպէս եւ ափրիկեան պանթուերէնը։ Զանազան լեզուներու կազմութիւնը բաղդատելով, կ'որոշենք նախադասութեանց եւ բառերուն կազմութեան էական սկզբունքները, ինչ որ կարեւոր է անոնց ծագումը ուսումնասիրելու համար։

Երբեմն կը հարցնեն ինծի թէ ինչպէ՞ս կարելի է միտք պահել այդքան շատ լեզուներ, որոնք այնքան քիչ իրարու կը նմանին։ Կը կարծեմ թէ կարելի է, յիշողութիւնը կանոնաւորապէս վարժեցնելով, ընդունակութիւն մը որ ձեռք կը բերուի, ինչպէս թիւերու համար, հաշուակալներու կողմէ։ Լեզուի մը հետ ընտելանալու համար, շատ կարեւոր է յաճախ վարժութիւններ կատարել խօսակցութիւններով եւ գրական կտորներու ընթերցումով։ Շատ անգամ կարելի է լեզու մը սորվիլ առանց դժուարութեան։ Կը յիշեմ այն խօսակցութիւնը զոր ունեցայ երիտասարդ Հայու մը հետ, Աբխազիոյ մէջ, տասնեակ մը տարիներ առաջ։ Երիտասարդը զարմացաւ որ չորս արեւմտեան լեզուներ կը խօսէի, եւ անմիջապէս վերջը իմացայ թէ ինքն ալ բացի իր մայրենի լեզուէն՝ հայերէնէն՝ գիտէր աբխազերէն՝ շրջանին բարբառը, յունարէն զոր սահուն կերպով կը խօսէր, որովհետեւ շրջակաները հանդիպած էր Յոյներու, ռուսերէն զոր Աբխազիոյ ամբողջ քաղաքային բնակչութիւնը կը հասկնայ, եւ վերջապէս թուրքերէն զոր բաւականաչափ կը խօսէր երբ այդ ժողովուրդին կը հանդիպէր շուկան։

Իրենց ուսումնասիրութեան ընթացքին մարդկային լեզուին հարստութեան եւ այլազանութեան մասին, գիտունները համրած են այն ժողովուրդները որ այսինչ կամ այնինչ լեզուն կը խօսին։ Այսպէս է որ հաստատած են թէ ռուսերէնը որ տարածուած է Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, 200 միլիոն անհատներ կը խօսին, որոնց 90 միլիոնը իբրեւ իրենց մայրենի լեզուն։

Խ. Միութեան միջազգային կարեւորութեան աճումովը, այսօր վառ հետաքրքրութիւն մը երեւան կուգայ հանդէպ ռուսերէնի ամէն երկրի մէջ։ Շատ կը սորվին Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, եւ մանաւանդ սլաւ երկիրներուն մէջ։

Շատ մը բազմալեզու Ռուսեր տասնեակներով լեզուներ գիտեն։ Օրինակ, ակադեմական Ա. Վեսէլովսկին 40 լեզու գիտէր, ակադեմական Ֆ. Քորխ յիսունէն աւելի։ Ականաւոր լեզուաբան եւ հնախոյզ Ն. Մառը, ակադեմական եւ սոնդծողը լեզուներու յաբեթական տեսութեան, սերտած էր 65 լեզուներ։ Փրոֆէսէօր Պ. Պետրով, Մոսկուայի համալսարանէն՝ կը խօսէր մօտ հարիւր լեզուներ։ Վերջապէս Ն. Իւշմանով, ուսուցչապետ Լենին-կրատի համալսարանին մէջ, որ վերջերս մեռաւ, գիտէր մօտ 200 լեզուներու կազմութիւնը։

Ի. ՄԵՇՉԱՆԻՆՈՎ

(Անդամ Խ. Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի)

ARMENIAN QUARTERLY

Ստացանք Բ. թիւը այս շահեկան հանդէսին,— Անգլերէն եռամսեայ նուիրուած հայկական մշակոյթին, խմբագրութեամբ Կ. Զարեանի։ Հրատ. Հայ. Ամերիկեան Մշակութային ընկերակցութեան։ Պատկերազարդ։ Գլխաւոր յօդուածներէն.— Հայ-իրանեան ճարտարապետութիւն (Arthur Pope),— Բնագրական Հայաստան (Լեւոն Լիսիցեան) — Համառօտ տեսութիւն Հին Հայաստանի պատմութեան (Ե. Ա. Մանանդեան), Հայաստանի մշակութային վերածնութիւնը (Կ. Զարեան), Բիւզանդասլաւական առաջին համագումարը, Նիքոլա Եորկա եւ Հայկ. Ուսումնասիրութիւններ.— Նիքոլա Մառ եւ Հայկական Ուսումնասիրութիւններ եւն.։

Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար։ Հասցէ — 9 East 89th St. New York, N. Y. (U. S. A.):

ՀԱԶԱՐ ԱՆԳԱՄ ԱՒԵԼԻ ԶՕՐԱՒՈՐ ...

Ամերիկեան պարբերաթերթ մը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ խորհրդաւոր քաղաքին՝ Աթոմկրատի մասին, ուր խորհրդային ամենանշանաւոր գիտնականներ կ'աշխատին «քօզմիք» ռումբերու շինութեան վրայ։ Այս ռումբերը Պիքինիի վրայ նետուած «Կիլտա» հիւլէական ռումբէն հազար անգամ աւելի զօրաւոր են։

Աթոմկրատը (Հիւլէաքաղաք) կը գտնուի Գուբիաթներու մօնկոլ հանրապետութեան, Պայքալ լիճին մօտ։ Բնակչութեան թիւը 400.000էն քիչ մը աւելի է։ Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն գերման մասնագէտները։ Քաղաքին շուրջ 200 քառ. քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ ցամաքային թէ օդային երթեւեկը բացարձակապէս արգիլուած է։ Երկրին զանազան մասերուն մէջ խորհրդային գիտուններու կողմէ ձեռք ձգուած բոլոր արդիւնքները Աթոմկրատի մէջ կը կեդրոնացուին։ Կ'օգտուին մասնաւորապէս ռատիոմի հիմնարկութեան աշխատանքներէն։ Հաստատութեան վարիչը, փրոֆ. Ալէքսանտր Ժտանով, վերջերս հիւլէի անջատման գործին համար Սթալինեան մրցանակ առաւ։

Աթոմկրատի հետազօտութիւնները ամբողջացնելու նպատակով բնագէտներու խումբեր ղըրկուած են Մեծ Փամիրի (6000 մեթր) լեռնադաշտին վրայ, ուր քօզմիք (տիեզերական) ճառագայթներու ուսումնասիրութեանը համար տարրալուծարան մը կառուցուած է։

Ռուս գիտուններու այս արշաւախումբերը տարօրինակ ճամբորդութիւն մը կատարած են անսահման անապատներուն մէջ, ուր հազարաւոր տարիներէ ի վեր մարդ ոտք չէ կրցած կոխել։ Հոն հեղձուցիչ տաքը կը խափանէ որ եւ է բոյսի աճումը։ Սակայն կը թուի թէ այս ջերմութիւնը կը դիւրացնէ ամէն հետազօտութիւն աստղերէն յառաջ եկած տիեզերածին ճառագայթներու վրայ։

Միաժամանակ այս անապատային վայրերէն հազարաւոր քիլոմեթր հեռու, ռուս երկրաբանները գաղտնօրէն կը հետախուզեն Սաքսոնիոյ անտառները (Գերմանիա)։ Գերման խմբագիր մը կ'ըսէ թէ Ռուսերը գաղտնապէս կը շահագործեն Սաքսոնիոյ եւ Չեխոսլովաքիայի սահմանագլուխի լեռներուն վրայ վերջերս գտնուած իւրանիոմի հարուստ մթերքները։

Այդ շրջաններուն մէջ արդէն իւրանիոմ հանուած էր ժամանակին։ Բայց Ռուսերուն գտած հանքերը շատ աւելի հարուստ են եւ եռանդագին կ'աշխատին այդ արժէքաւոր նիւթը ձեռք ձգել, իրենց հիւլէական ուժի փորձերը շարունակելու համար։

Տեղեկատուն կ'աւելցնէ որ Սաքսոնիոյ շրջանը մեկուսացնելու համար Ռուսերը խիստ միջոցներ կը գործածեն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հոկտ. 13ին տեղի ունեցաւ Մարզական Միութեանս իննամեայ բարոյական եւ նիւթական զեկուցումը դպրոցի սրահին մէջ։ Նախագահ Գ. Մ. Սեմերճեան քանի մը հակիրճ խօսքերէ վերջ, դիւանին ընտրութիւնն առաջարկեց։ Ձեռամբարձ ընտրուեցան Ե. Գաբրիէլեան՝ նախագահ, Կ. Պաղտասլեան ատենադպիր։

Միութեան ատենադպիրը Պ. Գ. Խաչերեան բարոյական զեկուցումը կարդաց։ Նմանապէս խօսք տրուեցաւ գանձապահ Պ. Լ. Տէր Սարգսեանի, որ հաշուեքննիչ յանձնախումբին կողմէ վաւերացուած նիւթական զեկոյցը կարդաց, որ ներկաներուն կողմէ գնահատութեան արժանացաւ։

★ Հոկտ. 20ին, կիրակի, տեղի ունեցաւ Տրոմի եւ Արտէշի ախոյենական մրցումը, Փոլիկօնի դաշտին վրայ, Լաուլթի խումբին դէմ։ Հակառակ անդադար անձրեւին, ժողովուրդը խուռներամ դաշտ փութացած էր։ Մեր ժիւնիօրները Ռոմանցիներուն դէմ խաղալով պարտուեցան 1—2ով։ Յետոյ սկսան ախոյենական մրցումները. երկու խումբերն ալ լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան եւ հաւասար մնացին 5—5ով։

Հոկտ. 27ին ախոյենականին կը մասնակցէին պահեստի խումբը Կրանժ-լէ-Վալանսի խումբին դէմ. արդիւնքը 0—2։ Ժիւնիօրները կրկին Կրանժ լէ Վալանսի դէմ խաղալով շահեցան 2—0ով։ Ա. խումբը Ռոմանի դէմ շահեցաւ 3—0ով։

Վալանսի հայ հասարակութենէն կը խնդրուի աւելի լուրջ ըլլալ խաղի ընթացքին։— Վարչութիւն

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ վրդովիչ համեմատութիւններու հասած են Վիէննայի մէջ։ Անցեալ Սեպտեմբեր ամսուն անձնասպաններու ամբողջութիւնն էր 46, իսկ վերջին քանի մը օրերու ընթացքին արդէն 50ի հասած էր։ Ամէնքն ալ օդային կազով վերջ տուած են իրենց կեանքին։ Իշխանութեան տեղեկագիրներէն եւ անձնասպաններու ձգած նամակներէն կը հասկցուի թէ՝ մեծ մասին յուսահատութեան պատճառը անօթութիւնն է։ Կիներու անձնասպանութեան շարժառիթն ալ այն է որ չեն կրնար ապրեցնել իրենց բազմաթիւ երախաները։ Մարդասպանութեան դէպքերն ալ աւելցած են Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Վերջին երկու ամսուան ընթացքին աւելի քան հարիւր մարդասպանութիւններ պատահած են։

ԷՋԵՐ ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԷՆ

Առաքելոց վանքի կռիւը

Ընդմիջելով Խանմօին, մէջ կը նետուի Բալոյ աղջիկ Նազիկ.— Պէյ էֆէնտի, մեր անցուցած ու տիրող սեւ օրերն ու զուլումներն են որ կը բողոքեն։ Երբե՞ք տեսնուա՞ծ է որ խաղաղ գետ մը ձայն հանէ։ Երբ անոր մրտին մէջ չկան խոչեր, խութեր եւ ուրիշ արգելիչ միջոցներ։ Ինչու գարեր շարունակ Հայոց կողմէ ձայն ու բողոք չկար, երբ անցնող բարի Սուլթաններ խորութիւն չէին դներ պետութեան հպատակ ազգերու մէջ։ Այսօրուան երկու չափ ու կշիռը գործածելու պարագան է որ առիթ կուտայ բողոքելու, մէկ կողմը կը ճնշուի, ու կը հալի, միւս կողմը կը վայելէ զոհին արդար քրտինքի արդիւնքը։ Չեմ գիտեր, այս մեր ո՞ր մեղքին համար է։

Փաշան.— Տիկիններ, ձեր բողոքը չեմ կրնար նկատի առնել, անոր համար որ պաշտօնական չէ։ Գացէք ագերսագրով մը, նկարագրեցէք այդ բոլոր դէպքերը, մանաւանդ քրտական զինաթափութեան եւ ձեր Հայերու զինուելու պարագան։ Ստորագրեցէք, եւ ձեր առաջնորդին ալ ստորագրել տուէք, ու այնպէս եկէք։

Զափթիէներու հսկողութեան տակ, կիները դուրս կը քշուին կառավարական շէնքէն։ Խանմօն ու Նազիկը կը դիմեն փաստաբան (Կարիկ) Կարապետ էֆ.ին եւ կը պատմեն փաշային պատուէրը։ Կը զայրանայ Կարիկ էֆէնտի, ոտքերը գետին կը զարնէ.— «Այս ի՞նչ անխոհեմ քայլ է։ Դուք ձեր ձեռքով բանտի ու կաղախանի չուանները կը պատրաստէք։ Ցրուեցէք, ետ կեցէք այդ պահանջէն»։

Վախկոտ ու անսիրտ շատ մը տիկիններ խոյս կուտան, իսկ Խանմօն ու Նազիկը կ'ուղղուին Առաջնորդարան։ Օրուան Առաջնորդ, արմաշական Գնէլ վարդապետ, իմանալով խնդիրը, կը սարսափի, «ես ձեր բողոքին չեմ կրնար ընթացք տալ, դիմեցէք Վարդան հայր սուրբին»։

Վարդան վարդապետ Ս. Կարապետի վանահայր, որ իբրեւ հիւր կը գտնուէր Առաջնորդարան, կ'ընդունի Խամօն եւ Նազիկը, որոնք իրենց դիմումը պատմելէ վերջ, կ'աւելցնեն.

— Շատ տաժանելի օրեր կ'անցընենք, եթէ չօգնէք մեզ մեր տառապանքները քիչ մը մեղմացնելու, կը դիմենք կրօնափոխութեան։

Այդ օրերուն, Մուշ կը կը գտնուէր Կարնոյ ռուսական հիւպատոսի ներկայացուցիչ Ռոմանոքին, եւ կը քաջալերէր Հայերը, որպէսզի դառնան օրթոտոքս եկեղեցու գիրկը։ Այն ատեն պիտի օգնէր իրենց։ Համբերեցէք, զաւակներս, կ'ըսէ Վարդան վարդապետ, գիտեմ ձեր ցաւերն ու հոգերը։ Աստուծոյ կրակին մէջ իյնալ կ'ուզէք, տառապանքէն ազատելու համար։ Ամէն սկիզբ մի վախճան ունի։ Զուլումին յաջորդող խաղաղ օրեր ալ կան։ Ո՞վ ըսաւ թէ ամպոտ ու փոթորկոտ երկինքը միշտ ամպոտ պիտի մնայ, օր մըն ալ կը ծագի տաք ու պայծառ արեգակը։ Գալով կրօնափոխութեան առաջարկին, մի թէ նուա՞զ տառապեցան մեր նախահայրերը, ի՞նչպէս դաւանափոխ դառնանք եւ այդ սեւ արատը քսենք մեր ճակատին։ Խարձեալ կը կրկնեմ, համբերեցէք, որ համբերեսցէ նա ի սպառ կեցցէ։

Արդար եւ իրաւ էր կիներու բողոքը, կառավարիչը, առաջնորդն ու պատրիարքն ալ գիտէին, սակայն ոչ մի տեղից ոչ մի օգնութիւն։ Քիւրտերը իրենց ըրածը գիտէին, իրենց դասը լաւ սորված։

Այս աննախընթաց սարսափները եկան սեւ ու դաժան կնիք մը դնելու Տարօնի հայութեան մորմոքած սրտերուն։ Ան տոկաց բոլոր տեսակի զրկանքներուն, իր մորթի վրայ ընդունեց այրող ու խոցոտող բոլոր տեսակի հարուածները, տոկաց երբ կը սպաննուէր իր ընտրանին, համբերեց երբ կը խլուէր իր դարաւոր ու անպատ հարստութիւնը, լռեց երբ կը քշէին իր ոչխարներու հօտերը, բայց երբեք չկրցաւ կանգ առնել, երբ զուլումին թաթը սկսաւ երկարիլ իր ընտանեկան սրբութենէն ներս ....։

Այս խոցոտող հարուածներուն հետեւանքով Տարօնի երկնակամարին վրայ կը խտանան սեւ ամպերը։ Մարախի նման երկիրը կը լեցուի թուրք զօրքերով, վաթսուն հազարի համնող ոյժ մը ծունկը դրած է հայութեան սրտին, քամելով անոր մէջ մնացած վերջին կաթիլ արիւնը։

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԸ.— Տարօնի ընտրանին, իր ափ մը յեղափոխականներով, Մշոյ քաղաքին մէջ, գաղտնի ժողովի եւ խորհրդակցութեան են նստած։ Ո՛վ գիտէ, ինչեր խօսեցան ու բանաձեւեցին, ու չկրցան օրուան տագնապին ելք մը գտնել։

Շուարումի այդ րոպէին, Կոտոյեան հաճի Յակոբ մէջտեղ կը պարզէր իր խիզախ ծրագիրը որ պիտի յանգէր կամ խելագարութեան, կամ հերոսութեան։

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(3)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ երթալով կը ծանրանայ Փարիզի մէջ: Եչ. օր հասան միայն քանի մը հարիւր եզներ, որոնց 198ը գրաւեց պարենաւորման նախարարութիւնը: Թերթերը կը գրեն թէ այս անասունները շատ նիհար են եւ յոգնած, եւ մեծ մասով երշիկ շինելու կրնան ծառայել: Մսավաճառները իրար կը հրմշտկէին, բաժին ստանալու համար 1379 հորթերու, 7000 ոչխարներու եւ 602 խոզերու միսէն: Հորթի միսի գինն էր 224, ոչխարինը՝ 210, խոզ. մսավաճառները կը ծախէին առաջինը 340, երկրորդը 280ի: Տեղ տեղ մինչեւ 400 ֆրանքի բարձրացած էր հորթին գինը, որ այժմ կանոնի տակ պիտի առնուի: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ յաջորդ շաբթու միս չկայ:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ հետզհետէ կը սաստկանայ: Վարչապետը, Պ. Պիտօ հեղինակն խօսքեր լսեց Ռուանի մէջ, զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն կողմէ, որոնք ընդմիջեցին իր ճառը զանազան բացագանչութիւններով:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ձերբակալուեցաւ գող մը, Քրիսթիան Վալիօրկ, որ 12 միլիոն ֆրանքի գոհարեղէն գողցած էր գործարանատէրէ մը: Թերթերը կը գեն թէ իր ամէնէն «փառաւոր» գործն եղած է 100.000 լիտր «էսանս»ի կտրօններ գողնալ Փարիզի մէջ, Ապահովութեան Տեսչութեան կեդրոնէն, անցեալ Մայիսին: Կալանաւորը խոստովանած է ամէն բան, աւելցնելով թէ օրական 20.000 ֆրանք կը ծախսէր:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ ՄԱՀՈՒԱՆ դատապարտուեցան ինը հոգի, որոնց երկուքը հունգար զօրավարներ, իբրեւ ջարդարար: Վեցը պիտի գնդակահարուին, միւսները պիտի կախուին այն քաղաքներուն մէջ ուր գործած են իրենց ոճիրները:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ մասին դասախօսութիւն մը տալով, ծանօթ գիտնական Ժոլիօ Քիւրի յայտնեց թէ Մ. Նահանգները հետզհետէ կը ձգտին ընդհատել հիւլէական ռումբերու շինութիւնը, սպասելով որ համաձայնութիւն գոյանայ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ կատարելապէս առողջացած ըլլալով, կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի խորհրդարանին բացման առթիւ:

10.000 ԱՑՐ ՆԱՑԻՆԵՐ եւ 700 կիներ Ս. Հեղինէ կղզին աքսորելու ծրագիր մը կ'որոճան Անգլիոյ մէջ (այն կղզին ուր մեռաւ Նափոլէոն):

ԱԻՍՏՐԻՈՅ խորհրդարանը գաղտնի նիստի մը մէջ միաձայնութեամբ որոշեց պահանջել որ քաշուին օտար զինուորները: Զարհուրելի վիճակի մը հասած է երկրին պարենաւորման տագնապը, մանաւանդ արեւելեան շրջանին մէջ:

ԱՆՈՒԱԳՕՏԻՆԵՐՈՒ (փնէօ) չարաշահութեան գործ մը կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը: Բազմաթիւ անկանոնութիւններ երեւան հանուած են արտադրութեանց նախարարութեան մէջ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ սկսան դատել երկու գերման զօրավարներ, Պրիւնօ Պրէոյէր, Կրետէի զինուորական հրամանատարը 1941ին եւ 1942ին, եւ Ֆրետերիխ Միւլլէր Փլաց, հրամանատար Հերակլիոնի (Կրետէ), որոնք կ'ամբաստանուին թէ կանխամտածութեամբ սպաննած են 3000 Յոյներ: Կը դատուի նաեւ ենթասպայ մը, Հէրպէրթ Շուպըրթ:

ՊՈՐՏՈՅԻ ԳԻՆԵՎԱՃԱՌՆԵՐԷՆ Պոռէս 871 հէքթոլիտր ընտիր գինի ղրկած է Փարիզ, խարդախութեամբ եւ ծախած է 8.286.000 ֆրանքի, մինչդեռ օրինական գինն է 1.400.000, ուրեմն զուտ շահ՝ 6.886.000 ֆրանք վեց ամսուան մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Սթանոզի Հայր. Միութեան, 1947ի պատկերազարդ օրացոյցը, նահատակ եւ ամբակոծուած, հայրենակիցներու լուսանկարներով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Գոյամարտ Օրացոյց»ը (1947)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ պլօքով: Դիմել՝ M.B.Dserikian, 13 rue dse Dominicaines, Marseille

Հրատ. Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Շրջաններուն համար, մօտ օրէն կ'իմացնենք հասցէները: Շուտ ապահովեցէք ձեր օրացոյցը: Գին 75 ֆրանք:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի Նոյեմբեր 2, շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» եւ Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբերու:

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը «Րաֆֆի» Միութեան կողմէ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի: Կէս գիշերէն յետոյ եւրոպական պարեր: Տաք սրահ: Ճոխ պիւֆէ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐՄԻՆ

Կազմակերպուած Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ, համաձայնութեամբ Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբին:

Այս Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 10ին

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք.ի:

Կէսօրէն վերջ ժամը 15ին, Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ, ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ: Զօրավարի յիշատակարանին առջեւ: Հրաւիրուած են դամբարանին շուրջը խմբուելու իրր ազահանդէսի շքախումբ, հայ ժողովրդական, ազգային եւ գեղարուեստական բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները:

Հրաւիրուած են խօսք առնելու.— Պուլկարիոյ դեսպանին ներկայացուցիչը, Հայ Սպային Միութիւնը, Զօրավարին զինակիցներուն ներկայացուցիչը, Հայ Ազգային խորհուրդը, Շապին Գարահիսարի Հայրենակցականը, Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը: Տողանցք դամբարանին առջեւէն:

Կը խնդրուի հետեւիլ կարգադիր յանձնախումբին ցուցմունքներուն, կարգապահութիւնը ապահովելու համար: Հայ նախկին ռազմիկները անպայման ներկայ պէտք է ըլլան գերեզմանատուն, ժամը 14.30ին: Կրել բոլոր պատուանշանները: Մուտք Gambetta դռնէն, Métro Gambetta:

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր: Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն:

Մուտք 300 ֆր., ուսանողներու համար 150:

Մատչելի գիներ: Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար, այրերը մութ գոյն:

Սեղաններ վարձելու համար հեռաձայնել Պ. Թոսունեանի Ely. 77-60, Պ. Նուպարի Ely. 23-66, Institutին Klé. 20-69:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանթէօ - Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութիւնները կը յայտնէ՝ 1. Տիկին Ը. Նորիկեանի, որ Տիկին Պալեանի մահուան քառասունքի առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հարիւր ֆրանք նուիրեց մասնաճիւղին: 2. Հայ մանչուկի մը Հ. Թ. 13 տարեկան, որ իր ձեռքով շինած T. S. F. մը նուիրեց մասնաճիւղիս՝ Պրեվանի հիւանդներուն տրամադրելու համար:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հրապարակային հանդէս - բանախօսութիւնը

Բարձր նախագահութեամբ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի, այս կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (8 rue Danton, métro Odéon): Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Փապուճեան, դերասաններ Տ. Նշանեան Գմբէթեան, Մանպաշ, Միշա Ազնաւուրեան:

Մուտքը ազատ է:

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Օր. ՍԻՐԶԱՆ ՊԷՃԻՏԵԱՆ

Ընկ. ՍՏԵՓԱՆ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, 27 Հոկտ. 1946

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի Նոր Սերունդ Քեռի խումբի Դ. դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին: Պիտի դասախօսէ Հ. Գ.: Նիւթը՝ Հայոց պատմութեան սկիզբը, ամփոփ տեղեկութիւններով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. «Խատիսեան» խումբի դասախօսութիւնը, 5 Նոյեմբեր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պիտի խօսի ընկեր Մ. Թաշճեան: Նիւթը՝ «Ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը»:

ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Նոյեմբեր 3ին, կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մէջ C.սրահը: 8 rue Danton: Կարեւոր խորհրդակցութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի նորաշէն դպրոց - սրահի բացումը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 15ին: Նախագահութեամբ Պ. Օննիկ Դուրիթեանի (Ահարոնեան): Զեկուցում եւ գեղարուեստական բաժին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 3 Novembre 1946 Կիրակի 3 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4844-Նոր շրջան թիւ 483 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Փր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Քանի՞ հոգի լսած էին Անդրանիկի անունը, երբ ան «Իբրեւ արծիւ սաւառնում էր լեռ ու ձոր». երբ ազատութեան մարտակոչը կը հնչեցնէր Հայաստան աշխարհի ամէնէն լեռներուն եւ անդրն-դախոր ձորերուն մէջ, ուրիշ այնքան ծանօթ, այլ մանաւանդ անյայտ ռազմիկներու հետ :

Քաջերու սերունդ մըն էր որ սարէ սար կը սլանար այդ օրերուն, ամրան տօթին կամ ձմրան սառնաշունչ քամիներուն մէջ, սարսելու համար ամբողջ բռնապետութեան մը հիմերը :

Անոնց ազատագինութի՞ւնը, — ինչ որ կրնային ճարել անձամբ կամ զինակից խումբերով : Անհնարին զոհողութիւններով, յաճախ կեանքի գնով :

Անոնք չունէին երբեմնի Պալքանցիներու, Մակեդոնացիներու բախտը, ոչ միայն ռազմական հրացաններ, այլեւ գնդացիրներ եւ թնդանօթներ ճարելու համար : Եւ եթէ երբեմն կը յաջողէին պետական կոչուած զէնքեր ճարել յեղափոխական մեղսակցութեամբ, ցարական բռնապետութեան լախտն էր որ կը լրացնէր սուլթանական սարսափներուն պակասը :

Մեծ քաղաքներու, ազատ քաղաքներու մէջ մարդիկ հազիւ թէ գաղափար ունէին այս բոլորի մասին : Սուլթանախնամ Պոլիսն ալ շատ քիչ բան գիտէր : Եւ ախորժով չէր որ կը լսէր …

Եւ դեռ ուրիշ բան :

Մեծ քաղաքներու, ազատ ոստաններու մէջ կային մարդիկ որ պարզապէս «աւազակ» մը կը նկատէին Անդրանիկը :

Տակաւին 25—30 տարի առաջ, այդպէ՛ս կը կոչուէր հերոսը, «ողջամիտ» համարուած հռսանքի մը մամուլին մէջ :

Ու պատահեցաւ որ Անդրանիկ ատոր մը «ըր-դողէր իր ընկերներուն հետ, որպէսզի մաքրուէր իր բոլոր մեղքերէն եւ դառնար ազգային հերոս : Մանաւանդ որ, իմացեր էին թէ զօրավարի աստիճան ալ ստացած էր :

Ոչի՛նչ : «Ուշ լինի, նուշ լինի», պիտի ըսէր մեր խելացի ժողովուրդը :

Կարեւորն այն է որ, երէկուան ռազմիկը, հայկական քաջութեան, վրէժխնդրութեան խոր-հրդանշանը այլեւս դարձած է համազգային անուն մը, սիրելի եւ պաշտելի բոլորին համար : Անուն մը, որ բերնէ բերան կը շրջի տարին տասներկու ամիս : Անուն մը, վերջապէս, որ դող եղած է ինչպէս Թուրքին ու Քիւրտին, նոյնպէս եւրոպացի ուսումնականին կողմէ :

Ո՛րքան խօսուն է ժողովրդական երգին աղաղակը —

« Երանիներիդ ազնիւ քաջի արիւնը, չցամաքի մինչ յաւիտեան, Անդրանիկ » :

Այսօր, իրականութիւն է արդէն այդ կանչը : Բռնապետութեան հնոցին մէջ թրծուած, պնդացած բազուկը այսօր բազմապատկուած է հայրենի աշխարհին մէջ, զինուորներով եւ զօրավարներով :

Այլեւս երէկուան «րայա»ն կամ «Արմեաշկա»ն չենք, որպէսզի հանդիպողը զարնէ մեր գլխուն :

Մենք ալ գիտենք զարնել, հետզհետէ աւելի ուժգին : Ոչ թէ «արուեստը արուեստին համար»— արիւն թափելու բարբարոս ցանկութեամբ, այլ՝ յանուն ազատութեան : Զարնել՝ երբ կը կաղտեն իրաւունքներդ եւ կ՚ուզեն զգետնել : Զարնել՝ երբ կը զարնեն :

Երէկ ազատութեան կանչը կ՚որոտար լեռներու եւ անտառներու մէջ :

Լեռներն ու անտառները շատոնց պարպուած են : Ֆէտային դարձած է քաղաքացի կամ գիւղացի : Դարձած է աշխատաւոր բանւորուհ եւ շինարար : Իսկ բոլորին մէջ, ազատութեան ոգին արդէն դարձած է մարմնացեալ տենչ :

Մարդիկ այլեւս վարժուած են գլուխը բարձր, մէջքը շիտակ բռնելու, եւ չեշտակի նայելու :

Ո՞ւր հասած պիտի ըլլային այս արմատախիլ բազմութիւնները, առանց Անդրանիկներու բազուկին եւ անոնց յեղափոխական նայուածքին :

Այդ խրոխտ նայուածքը մեզի առաջնորդ՝ այստեղ եւ ամէն տեղ : Մանաւանդ այստեղ :

Ուստի երթալ Անդրանիկի յուշարձանին, չի նշանակեր միայն քաղքենի ծէս մը կատարել : Այլ կը նշանակէ ոգեկոչել երէկուան պատմութիւնը, իր անլուր տառապանքներով եւ խիզախ, գերմարդկային մարտնչումներով :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ

Քանի մը գիր, անուն մը եւ արդէն կը պատկերանայ ձեր աչքին ոչ միայն մեր անզուգական ազգային հերոսը, այլեւ շրջան մը ամբողջ եւ պատմութիւնը հէքեաթի նման անուշ, ուր ինք եւ իր ընկերները սրբեցին Հայուն ճակտէն «անողնաշար վախկոտ»ի ոսկերումը եւ տուին անոր կոուող բազուկ մը, խրոխտ ճակատ մը, աղիղ նայող պայծառ աչքեր եւ իր հայրենիքին համար մեռնիլ գիտցողի առաքինութիւն :

Փարիզի մեր գաղութը պատիւ ունի իր մօտ պահելու հերոսին աճիւնը, աճիւն մը որ կրնայ գերեզմանին խորէն ալ աղաղակել, ոգեւորել, ներշնչել եւ դառնալ մատուռը նոր օրերու մեր բոլոր սրբութիւններուն :

Ռազմիկներ եւ իրենց հետ մենք բոլորս կ՚երթանք ծունր դնել այսօր իր յուշարձանին առջեւ. ծունր՝ Անդրանիկով մարմնացած մեր բոլոր ֆէտայիներուն առջեւ, ծունր՝ մեր հերոսական ու յեղափոխական պայքարին առջեւ, ծունր՝ այն բոլորին առջեւ որոնք գիտցան կռուիլ ու մեռնիլ, որպէսզի հայ աշխատաւորը կարենայ կրծել իր չոր հացը, ունենալ իր երդիքը եւ իր կինն ու աղջիկը, չերթան լեցնել Թուրքին ու Քիւրտին հարէմը :

Աւելի քան յիսուն տարի առաջ Հայը դարձաւ «դիմադրական» : Դիմադրեց իր «չախմախլըով» թուրք հորդաներու, դիմադրեց թաթար մարդասպաններու, դիմադրեց իր ակռաներով, դիմադրեց իր արիւնով եւ իր հերոսներուն Անդրանիկներու, Մուրատներու, Գէորգ Չաւուշներու, Նիկոլներու անունը պտտցուց յաղթական լեռնէ լեռ, ծմակէ ծմակ, խրճիթէ խրճիթ :

Եթէ այսօր անոնց սիրտը պիտի այրուէր տեսնելով թափուր Մուշն ու Վանը, Սասունը կամ Տալւորիկը, պիտի պայծառանար յանկարծ իրենց նայուածքը երբ դառնային դէպի Արեւելք, չափէին այն թիզ մը հողը որ կը բաժնէ Երեւանը իրենց գերեզմաններէն :

Պիտի խայտային դարձեալ անոնց ոսկորները եւ դարաւոր անանուն հերոսներու, վաղուան արշալոյսին յոյսով, երբ այլեւս Թուրքին ոտքը չէ որ պիտի կոխկռտէ իրենց արիւնով ոռոգուած մեր նուիրական հողը այլ հայ ռազմիկներ եւ միւս բոլորը ծունկի պիտի գան երկիւղած, ինչպէս այսօր Անդրանիկի գերեզմանին առջեւ :

ՍՕՍԻ

ՀՌՈՄԻ անգլ. դեսպանատան վրայ կատարուած յարձակման հեղինակները կը փնտռուին տակաւին : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Միլանի անգլիական հիւպատոսարանին վրայ կեռ խաչեր գծուած են, հականգլիական նշանախօսքերով : Հիւպատոսը պատուիրած է որ եւ է ծրար չընդունիլ, թղթատարով ըլլայ թէ մասնաւոր սուրհանդակով :

24 *ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ օդանաւի մը խորտակումով, Լիմոժի մօտ : Զոհերուն մէջ կը գտնուին երկու մանուկներ,* 10—12 *տարեկան : Օդանաւը մոլորած էր լեռներուն վրայ, թանձր մշուշի մը հետեւանքով :*

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց գնել Նաքուրա - Տրիպոլիս երկաթուղին, զոր Անգլիացիները շինած էին պատերազմի ընթացքին : Գինն է 500.000 *ոսկի, վճարելի եօթը տարեվճարներով :*

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ըլլալու համար կազին կտուցը բացած էր կառապան մը, պանդոկի սենեակին մէջ : Կազը տարածուելով յարակից երեք սենեակներու մէջ, մեռան ուրիշ երեք հոգի եւս, իսկ տիկին մը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ :

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ ձերբակալուեցաւ ախոնի թագաւորը, Ապու էլ Մաաթի Ապտու էլ Ֆէքի, որ ամբաստանուած է թէ տարեկան աւելի քան չորս միլիոն տոլար կը շահէր թմրեցուցիչ դեղերու առեւտուրով : Ձերբակալուեցան նաեւ 32 մեղսակիցներ եւ երեք կիներ, Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ, Փորթ Սայիտի մէջ եւ այլուր : Բռնուած դեղերուն արժէքն է 1.600.000 *տոլար :*

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ, շարք մը պաշտօնական արարողութիւններ կատարուեցան, ի յիշատակ երկու մեծ պատերազմներու զոհերուն : Ժողովուրդն ալ խուռներամ գերեզմանատուները փութաց, ծաղիկներ դնելով մասնաւորապէս վերջին պատերազմին առթիւ գնդակահարուած, կախուած կամ ռազմադաշտին վրայ ինկած զոհերու հողաթումբերուն վրայ :

Ա Ն Դ Ր Ա Ն Ի Կ

ԽՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒ ԿԸ ՇՈՅԷ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Անգարայէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 1 թուականով. — *Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ այսօր Ազգ. ժողովին բացումը կատարելով, յայտարարեց թէ արգելքներ չկան Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ բարեկամութեան, պայմանաւ որ յարաբերութիւնները հիմնուին Միացեալ Ազգերու խտէալին վրայ :*

Ցեղոյն եւ յայտնապէս ակնարկած՝ վերջին հիւանդութենէն, նախագահը ժողովը բացաւ այն «անկեղծ յոյսով թէ բարւոք յարաբերութիւնները անգամ մը եւս պիտի հաստատուին երկու դրացի ազգերուն միջեւ» : Յետոյ բացատրեց թէ արտաքին յարաբերութեանց մէջ, Թուրքիոյ ամենամեծ հոգն է ապահովութիւնը, բայց ազգը պատրաստ է վերաքննելու Մոնթրէօյի պայմանագիրը միջազգային խորհրդաժողովի մը միջոցաւ՝ յարմարցնելու համար ներկայ պայմանները : Այդ վերաքննութիւնը պէտք է նկատի առնէ բոլոր ազգերուն շահը, ինչպէս եւ Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

Նախագահը այս առթիւ կրկնեց թէ Թուրքիա իր պարտականութիւնը կատարած է Տարտանէլի պաշտպանութեան մէջ, պատերազմի ընթացքին եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց ամբողջ խնդիրը ներկայացնելու միջազգային իրաւարար ատեանի մը առջեւ : (Ինչպէս յայտնի է, Խ. Միութիւնը երկու ծանուցագիրներով կը գանգատէր թէ Թուրքիա չէ յարգած Մոնթրէօյի պայմանագրին տրամադրութիւնները) : Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարեց. — «Սուտ է թէ մենք օգնութիւն ընծայեցինք Առանցքի պետութեանց» : Ապա ջերմապէս փառաբանեց Թուրքիոյ սերտ բարեկամութիւնը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ : Իսկ Եգիպտոսի մասին ըսաւ. — «Հաճոյքով կը յուսանք թէ մեր յարաբերութիւնը Եգիպտոսի հետ պիտի յանգի բարեկամութեան» : Այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆարուք թագաւորին այն անակնկալ այցելութեան համար զոր կատարեց վերջերս, Մերսինի նաւահանգիստը իջնելով :

Արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած էին նախագահին պաշտպանութեան համար : Ազգ. ժողովին շրջակայ բոլոր փողոցները պաշարուած էին ոստիկաններով եւ զինուորներով :

Զօր. տը Կոլ նորէն կը ձաղկէ նոր Սահմանադրութիւնը

Երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ կիրակի, զօր. տը Կոլ զեկոյց մը հաղորդեց մամուլին, իր տեսակէտները պարզելու համար :

Այդ զեկոյցով, զօրավարը անգամ մը եւս կը դատապարտէ նոր Սահմանադրութիւնը, զայն կոչելով «անհեթեթ եւ ժամանակն անցած» : Ու կը պատուիրէ քուէ տալ անոնց որ «իրապէս վճռած են կարելի եղածին չափ շուտ փոխել դէշ օրէնքները», այսինքն վերաքննել Սահմանադրութիւնը :

Ահաւասիկ զեկոյցին հիմնական մասերը. —

« Ամէն մարդ գիտէ որ Ֆրանսայի վերականգնումը եւ թերեւս փրկութիւնը կախում ունին անոր ղեկավարութեան եղանակէն : Բայց ամէն մարդ գիտէ նաեւ թէ Հանրապետութիւնը, որ անդունդէն փրկուեցաւ այնքան դժուարութեամբ, այժմ կը քալէ շուէ անկարողութեան մէջ, ներթակայ կուսակցութեանց խաղերուն :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՍ

ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Հայո՛ց վանքը թէ նոր, թէ հին՝ ակն է բարի հայ հաւատքին.—

— Տէ՛ր, ողորմիա՛ Հայոց ազգին:

Անոր մէն մի հող ու քարէն, անոր սեմէն ու սուրբ դռնէն, որպէս աղբիւր լուսափրփուր՝ ծորան կուսայ արդարութիւնն ամէն մի ժամ, ամէն բոպէ, եւ՝ անդադրում ...

— Տո՛ւր հիւանդաց առողջութիւն:

Անոր ջուրը՝ միւռոնաբոյր, անոր ջինջը՝ աստուածաթոյր... ծեփն, ծաղկին, արտ ու դաշտին՝ կուսան հմայք, եւ՝ ծանրութիւն: Ողորմութիւն Հայոց վանքին՝ ագուցուած է անոր կեանքին, ոգին եւ ուժգին .... :

— Տո՛ւր գերեաց ազատութիւն:

Սրբութիւնը հայ վանքն իսկ է... անոր վէմէն՝ լոյս կը կաթէ: Անոր նայած եւ կամ հակած ճամբաներէն՝ չիշխեր բնաւ քալել չարիք, քանզի արթուն՝ միշտ ձայն կուսայ, կը պահպանէ երկիրք, երկինք :

Ամէն մի վանք՝ աղբիւր մ'ունի հրաշագործ, որուն կուգան ախտաւորներ, լոգանք կ'ընեն, կը մաքրուին, տուն կը դառնան, առողջ կեանքի, նոր արեւի՝ ծաղիկն անոնց սիրտերու մէջ թարմածըղի :

Էհէ՛, հէ՛, է՛ է՛.

Հայոց վանքը միշտ բարի է....: Արեւին մէջ՝ ցից կը կենայ, բարձրահասակ՝ դաշտ ու արտին հետ կը խնդայ... մերթ կը խօսի հետ գիւղացին՝ զերթ բարեկամ ու մտերիմ, երբեմն ալ, դաշտէն դարձած եւ յոգնատանջ հայ մշակին՝ լուրեր կուտայ անդենական մութ աշխարհին...

Իսկ գիշերներ՝ ան կը հալի խաւարին մէջ երկիւղալի, յուշը միայն իր սրբութեան՝ գանկերու մէջ կը շարժըտկի՝ ինչպէս պատկեր կախարդուոր դիւթաղի... բայց պատկառանքն անոր ծնունդի պատմագրքին՝ կը թափառի միտքերու մէջ ջահր ձեւքին ...:

Թէ մութ, թէ լոյս, մօտ ու հեռուն, կ'ապրի սակայն վանքը Հայուն, անոր զանգին հնչեղ լեզուն՝ կը սրբակէ արդարութիւն:

— Փա՛ռք անխարդախ հաւատքներուն:

×

Հայոց վանքը, բարձր կամ ցած՝ Աստուած ինքն է խորհուրդ հագած...:

Հոն՝ կրօնքը գրութիւնն է սրբացնացած, եւ միրաբուխ եւ դիւրազգած :

Առջեւը խունկ: Աջին, ձախին վրայ բուրվառ՝ միշտ կը հոսի չարակամին զետը վարար ....:

Մարմարաշէ՞ն, հող ու քա՞րէ, հոգ չէ, հոգ չէ, եթէ նոյնիսկ չինուած ըլլայ եղէգներէ..: Ան՝ միշտ նոյնն է, արտասուալից ու հոգետու, որուն ճակտէն՝ խղճին արեւն լոյս կը հեղու....:

Ամէն գիշեր, երբ խոնջած գիւղն քուն կը մտնէ, ու կ'ընկղմի խորունկ ծովը երազներուն, յայնժամ կ'ելլէ վանքը Հայոց, կշիռքը իր արդարութեան՝ կը զետեղէ սեմին վրան ...:

Կշիռքը այդ՝ իբրեւ նժար, ունի երկու սիրտեր արդար....: Ան կախուած է մազ-թելէ մը՝ փըրցուած գլխէն հայ կոյսի մը...: Այդ կշիռքովն վանքը Հայուն դատ կը տեսնէ, եւ կը բաժնէ արդարութիւն,

Ոչ հակակրանք, ոչ համակրանք, չկայ խըտիր, կողմնակցութիւն...: Ոգճին կշիռն՝ իր չափն ունի, եւ առաջնորդ՝ ճշմարտութիւն: Այդ կշիռին ծանրոցն կրնայ կշռել մըեղ, նոյնիսկ անկէ հազար անգամ պզտիկ մէկ ծեղ ...:

Ճշմարտութեան այդ կշիռին համար է որ՝ ամէն առտու, Հայոց աշխարհ կը վերծրնի, աւելի քաջ, յաղթ ու արու, եւ կը քալէ ճամբաներէն զժնէ ու ծուռ, կարծես ըլլայ մարմնով պողպատ ու ամրակուռ ...:

×

Հայոց վանքը խօսք ու բանի մեծ ճուլարան: Հոն՝ հընոցին մէջ կը նետուի փիրն Մեսրոպին՝ հրաշքին ծիլն թառած վրան:

Երբ հնոցին կը բորբոքին կայծերը բորբ, լոյսն կը թռի աղմին-անդէն, մեսրոպեան գիրն հոգի կ'առնէ կ'ըլլայ հայ մարդ, տառապող հայ, բայց քաջարի՝ իր Ցարութեան առասպելին պինտ կը փարի...

Ձայնը ցեղին՝ յայնժամ կ'երգէ,

— Ես կը քալեմ դարապատում ուղիներէն,

Որպէս անխոնջ ճանապարհորդ,

Ցուրտ չալկած, տառապանքի կարկառներէն՝

Կը բարձրանամ ես անյողդողդ :

Կարծես իմս չեն կեանքի դաժան ցաւն ու կսկիծ,

Ո՛չ ալ անոր հոգն ու թախիծ,

Եւ՚ջանիկ եմ դժբախտութեան ովկեանի մէջ,

Նոյնիսկ դժոխքի հնոցին մէջ ...:

Առաջ կ'երթամ տաղերգելով, մերթ սուլելով,

Որպէս թէ կեանքս ծաղկաստան է,

Ես ինծի հետ, ու ցաւիս մէջ՝ կ'ապրիմ սիրով,

Զիկայ ուրիշ, կեանքը այս է:

Վա՛նքը վա՛նքը, Հայոց անմեղ հանգանակին պատդամն խօսուն, նշան կուսայ, շող կը նետէ մօտ ու հեռուն, յուսերգելով Արմէններու միշտ նորոգուող անմահութիւն ... :

×

Վանքերը մեր աւանդափառ, վանքերը մեր՝ զինութեան թառ: Արդարութեան, բարի գործի անհատնելի աղբիւր ու ակ, եւ մարդկային եղբայրութեան ոսկեղէն հանք:

— Ողջոյն տուէք դուք միմիանց :

Հայոց վանքերն, ժամն ու ժամատուն՝ ողորմութեան մթերք ու տուն, չըկայ խտիր՝ ցեղի, կրօնքի, կուտայ սիրով՝ ինչ որ ունի:

Հայոց վանքեր :

Մէկը՝ բժիշկ դող ու ջերմին, մէկը՝ խենթին, ընկնաւորին, միւսն վէրքին, մէկալն՝ համրին, բժիշկներ են տղու, ծերի, հարս ու աղջկի, կը բուժքեն հազար տեսակ ախտ ու վարակ :

Էջմիածին՝ Արարատեան միտիք մաքի պեգասը հին: Սիւնեաց երկրի Տաթեւն հպարտ՝ հոգեդրուագ պարիսպ ու պատ: Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետ՝ որուն յուշին մէջ կը քալէ հեթանոս երդն՝ ընկերացած պղինձ-դափին: Ցովհաննու վանք՝ աւանդութեան նոր ծիածան, որուն շուքին՝ խօսք կը նետէ խորհուրդ խորին սրբազնութեան: Հաղբատ վանքէն, Սանահինէն՝ լոյս մ'աննըշմար, կը կաթկըթի, կը բացխըփի ու անդադար՝ կը յառաջանայ դէպ Աշտարակ, ուր կը հանգչի մեր գիրերու Վարպետն ու Հայր...:

Հոս՝ Աղթամար, Կտուց ու Լիմ, Փութկու Գէորգ եւ Հոգոց վանք: Հոն՝ Տիրամայր, Վարագ; Անգղ, եւ խոր Վիրապ, Տատրակայ վանք, Խնդրակատար, Թադէի վանք, Բարթուղմէոս, ու դեռ վանքեր հազարաւոր, հրաշափառ ու մեծագործ...:

Ուր որ ըլլան՝ կիրճի մը մէջ, բլրի մը ծայր, ժայռի մը տակ, ճամբու մ'վրայ, բարեխիտ են ու բարերար, կ'ապրին տանջուող մարդուն համար՝ որպէս վրսեմ գաղափարի մեծ առաքեալ:

Հայոց վանքե՛ր:

Հի՛ն ու խոնարհ՝ աստուածներ են արարչափառ, որոնք երկիր իջեր են յոկ մեղի համար:

Տրղա՛ս, խունկ ա՛ռ, միաբանար՝ մենք խունկ ծըխենք հայ վանքերու փառքին համա՛ր...:

Թէ մեր պապերն վանք չինեցին աղօթքներով պերճաբարբառ, մենք այ գիտնանք գոնէ ծխել խունկ ու կնդրուկ, եւ երբեմն ալ գովերգ կարդալ, ու համբուրել շիրիմն անոնց՝ որպէս բագնի անկոխ տաճար:

ՍՈՍ-ՎԱՆԻ

ԳԻՐՔ ՄԸ ՋՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՅՐԵԼ

Էջ **113.**— «Կլիւչիցա (ռուսերէն) — sternum — — անրակ»:

Ռուսերէնը ճիշտ է, հայերէնն ալ ճիշտ է, սըխա՛լ է սակայն Փրանսերէնը:

Ֆրանսերէն այդ բառը կը նշանակէ կրծոսկր, համանիշ՝ լանջոսկր: Ժողովրդական լեզուով՝ կուրծքի տախտակ: Ֆրանսացիներն ալ ունին համանիշի մը, այլեւս մոռցուած, brechet: Գերմաներէն՝ Brustbein, անգլերէն breast-bone: Բայց խելքս չի հասնիր թէ ինչո՞ւ փրոֆ. Արծրունի անրակը sternum կը թարգմանէ նախ (սխալ), ու վեց էջ անդին կը թարգմանէ կրծոսկր (ճիշտ): Ճիշտ թարգմանած է նաեւ էջ 223: Բայց սխալ թարգմանած է էջ 132:· Զխճողելու համար՝ ուրիշ էջեր չեմ նշանակեր այլեւս: Միայն կ'ուզէի հասկնալ թէ բժշկագիտական բառարանի մը մէջ ի՞նչ պահանջ կար արձանագրելու, որ ռուսերէն բառը, կլիւչիցա, ածանցումով կը նշանակէ նաեւ «աղբրայրին»,— չէ՞ որ կը նշանակէ ուրիշ բան ալ, եթէ հարկ էր տալ բառին բոլոր նշանակութիւններ:

Գալով անրակ բառին, հայերէն կրնանք գործածել նաեւ, իբրեւ համանիշ, նախ լծակ բառը (թարգմանութիւն լատիներէն jugulumին, զոր կը գործածէ Կիկերոն), երկրորդ գեղոսկր բառը (թարգմանութիւն os cagneuxին, զոր կը գործածէ Փրանսացի ժողովուրդը): Գերմաներէն՝ Schlüsselbein կամ Achselbein, անգլերէն՝ clavicle կամ collarbone.

Էջ **37.**— «Բելի (ռուսերէն) — fluor albus — լոխիի (ռուսերէն) — lochies կամ fleurs blanches — հովութիւն, սպիտակհոսութիւն»:

Նախ, հովութիւն բառին քով, փակագիծի մէջ գրած է ժող,— երկար պրպտումներ կատարեցի՝ գտնելու համար այդ բառը, եւ ի վերջոյ Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանցի բժշկական բառարանը լուծեց հանելուկը: — Փրոֆ. Արծրունի հովութիւն բառը առած է Տիգրանեանցէն, որ փակագիծով մը կը հասկցնէ թէ ժողովրդական բառ է: Բայց Փրոֆ. Արծրունիի գրքին մէջ, տպագրական վրիպակ, դարձեր է ժող,— գլխ յոգնեցնելու համար քանի մը ժամ(1):

Երկրորդ, չեմ ուզեր խնդիր հանել գրելով որ կը սխալի Փրոֆ. Արծրունի՝ երբ fleurs blanches եւ fluor albus համանիշ կը դնէ իրարու: Առաջինը, բառական թարգմանութեամբ՝ սպիտակ ծաղիկներ, աղաւաղուած ձեւն է flueurs blanchesին (= fluor albus), բառական թարգմանութեամբ՝ սպիտակ հոսում: Այս սխալը ընդհանրացած է այլեւս, եւ ոչ ոք նկատողութեան կ'առնէ զայն:

Կարեւորը ա՛յս է,— lochies ո՛չ սպիտակհոսութիւն կը նշանակէ, ո՛չ fleurs blanches, եւ ո՛չ ալ բելի (ռուսերէն):

Զարմանալի է, որ Փրոֆ. Արծրունի հովութիւն բառը կ'առնէ Տիգրանեանցէն՝ բայց չի նկատեր, որ այս վերջինը դիտէ զատորոշել lochies եւ fleurs blanches բառերը,— առաջինին դէմ կը դնէ ծննդաջուրք, երկրորդին դէմ՝ հովութիւն:

Եւ սակայն, lochies չի նշանակեր նաեւ ծննդաջուրք:

Ցունարէն բառ մըն է այս, Պոլսոյ հայ ռամկօրէնով խօսող կիներուն շատ ծանօթ.— լոհուսա: Արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ տղածըն, femme en couches: Ծննդաբերութենէն ետքը, անմիջապէս եւ տակաւին որդշ ժամանակ մը նախ արիւնախառն, եւ յետոյ սպիտակագոյն հոսում մը,— ահա բուն նշանակութիւնը: Սկիզբները, Փրանսական բժշկական գրականութեան մէջ, յունարէն այս բառին փոխարէն, կը գործածուէր vuidange կամ vidange, յետոյ սակայն հարկ տեսնուեցաւ զատորոշել այս բառերը: Երբ մէկը կը նիհարնայ՝ կորսնցնելով կամ պարպելով իր ճարպերը, որոնք լեցնութիւն մը կուտան մարմնոյն, այս երեւոյթը կը կոչուի vuidange (ԺԶ. դար): Իսկ երբ յղի կին մը կը պարպուի, ասիկա կը կոչուի vidange: Այս պարպում բառը շփոթութիւն մը կը մտնէր, սակայն: Արդարեւ, Տիգրանեանցի բառով՝ ծննդաջուրքը, գիտական տարազով՝ liquide amniotiqueը, հայերէնով՝ դեղաջուրը, որդի դայեակներու լեզուով՝ «ջուրերը» (միշտ յոգնակի), կը պարպուին երախային ծնունդէն առաջ,— ա՛յս ալ vidange է: Ցետոյ, ծննդաբերութենէն ետքը, կը շարունակուի նախ արիւնախառն, յետոյ սպիտակագոյն հոսում մը,— ա՛յս ալ vidange է: Այժմ, lochies բառով կը հասկցուի միայն յետծննդեան հոսումը: 1800ական թուականներէն ետքը՝ գործածութենէ դադրեցաւ միւս բառը: (Տիգրանեանց, որ ծննդաջուրք կը գրէ, ապահովաբար կը հետեւի հինցած գիրքերու):

Զարմանալին ո՞ւր է, սակայն: Փրոֆ. Արծրունի, որ էջ 37 իրարու հետ կը շփոթէ lochiesն եւ fleurs blanchesը (մեծ սխալ), էջ 133ի վրայ կը գրէ. «Լոխիյա (ռուսերէն) —, lochia, lochies կամ suites des couches, գերմ. Wochenfluss, պոսլէրոդովոէ օչիշչէնիէ (ռուսերէն) — յետծննդեայ ծորանք, լոխիք»:

Այստեղ սխալը suites des couches գրելն է միայն, որովհետեւ այդ բացատրութիւնը տարբեր նշանակութիւն ունի:

Lochies բառին կապակցութեամբ, եւ աւելորդ անգամ մը եւս հաստատելու համար թէ բառը կապ չունի սպիտակհոսութեան հետ, կ'ուզեմ արձանագրել նաեւ որ հին բժշկութիւնը կը գործածէր կարգ մը բոյսեր, ինչպէս որդնտակը, սզանդը, պիւանդը, դիւրացնելու համար յղի կնոջ պարպումը,— այդ բոյսերը կը կոչուէին aristoloche կամ pistoloche (յունարէն արիստո կը նշանակէ սքանչելի, իսկ փիստո՝ հնազանդ, իսկ լոխոս՝ տղաձղան,— ուրեմն տղաբերքը դիւրացնող): Տեսնել Ռապըլէի Pantagruelը, Գ. 18:

Ի մի բան, lochies կ'ունենան կիները ծննդաբերութենէն ետքը միայն, մինչդեռ սպիտակհոսութիւն՝ գրեթէ ամէն ժամանակ, մինչեւ արգանդին ցամքիլը: Սպիտակհոսութիւն կ'ունենան մանկատի աղջիկներն ալ, բայց երբեք lochies:

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ է սպիտակհոսութիւնը: Հին է այս երեւոյթին պատմութիւնը: Արիստոտէլ, որ չեմ գիտեր թէ ո՛ր նիւթին մասին չէ խօսած, սպիտակհոսութիւնը կ'անուանէ սպիտակ դաշտան: Ֆրանսացիները կը կոչեն նաեւ pertes blanches: Գիտական տարազով՝ leucorrhée, որ բառացի կը նշանակէ սպիտակհոսութիւն: Ծանօթ են դարձեալ, fleurs blanches եւ fluor albus այլեւս ծանօթ բացատրութիւններէն զատ, flux blanc եւ catarrhe utérin անունները (վերջինը Պլաթէնի կերտած անունն է, որ չի գործածուիր, որովհետեւ ճիշդ չէ): Արիստարանական այս երեւոյթով զբաղած են Հիպոկրատ, Այետիոս, Գաղիանոս, վերջապէս հին ու նոր բոլոր բժիշկները: Գոյութիւն ունին բազմաթիւ տեսութիւններ ախտածնութեան մասին: Մանկատի աղջիկներու մօտ սպիտակհոսութիւնը յաճախ երեւան կուգայ՝ երբ նոր կը բուսնին ակռաները, երբ ճճի կ'ունենայ աղիքներուն մէջ, երբ գէշ կը սնանի: Վերջապէս սպիտակհոսութիւնը հետեւանք է անարիւնութեան, հիւծախտի, ժառանգական սիֆիլիսի, ալքոլամոլ ծնողքներու ժառանգութեան, արենակցական ամուսնութեան, արգանդի եւ ձուարաններու ախտաժէտ վիճակին, արբունքի տակնուվրայութեանց, մարսողական խանգարումներու, գերյոգնութեան, պըծղութեան, հեծելանիւին, անմաքրութեան, հիւանդ արգանդներու :

Այսպէս ուրեմն վերջ չունին փրոֆ. Արծրունիի սխալները: Ցաջորդով՝ վերջին քաղ մըն ալ, իսկ սխալներուն ամբողջական ցուցադրութիւնը՝ գիրքով:

(5)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Այս առթիւ ըսեմ որ Արծրունի «կրուսպերեմակ» բառերն ալ առած է Տիգրանեանցէն: Բայց Տիգրանեանց կ'ըսէ թէ երկրորդ բառը առած է Ն. Բիւզանդացիի բառարանէն, ուր գրուած է երեմուկ, որ, իր բառարանին մէջ, տպագրական վրիպակով մը, գրուեր է երեմակ: Եւ Փրոֆ. Արծրունի, առանց խղճմտանք քննելու, բառը առած է ... վրիպակի ձեւին տակ:

Խրիմեան Հայրիկը եւ նաւզաղթը

ԽՄԲ.— «Էջմիածին» ամսագրէն (Էջմիածին).— Նոր տարուան առիթով, 1895 Յունուար մէկին, ամերիկահայութեան ուղղուած ուղերձին մէջ, ձայնագրուած սկաւառակին վրայ, մեծ հայրենասէր Հայոց Հայրիկը անձկութեամբ կը պատասխանէ.—

« Ողջոյն ձեզ, պանդուխտ որդիք Հայու որ բախտն զձեզ հայրենի աշխարհից վարել է մինչեւ Ամերիկա»։

« Ո՛ տայր ինձ, որ աւետիս տայի ձեզ, իբրեւ Նոյան աղաւնին, թէ ցամաքեցաւ ջրհեղեղ, դարձէք ձեր հայրենի աշխարհ»։

Խրիմեան Հայրիկը խորապէս հաւատացած էր, որ պիտի գայ այն օրը երբ Հայոց աշխարհէն պիտի վերնայ «Ջրհեղեղը» ու Մասիսի ստորոտէն պիտի հնչէ հայրենահաւաքի աւետիսը։

Այսօր սովետական կենսաբեր արեւի շողերուն տակ իրականացած կը տեսնենք մեծ հայրենասէրին բաղձանքը։ Մայր հայրենիքէն հնչած է արդէն աշնան հողմահալած տերեւներու պէս սփիւռքի մէջ ցրուած հայ ժողովուրդի պանդուխտ զաւակներուն համար այդ փրկարար աւետիսը, «դարձէք ձեր հայրենի աշխարհ »։

Խրիմեան Հայրիկը իր կեանքի ընթացքին շատ զբաղած է հայկական դատով, յաճախ անոր վիճակուած է Հայոց կնճռոտ հարցը օտար դիւանագէտներու սեղանին վրայ դնելու եւ աղերսելու, որպէսզի այդ արդար դատին համար արդար վճիռ կայացուի։ Սակայն ապարդիւն եղած են անոր աղերսանքները, ամէն անգամ ալ, ան դառնացած աշխարհի ամենակուլ հզօրներուն քար անտարբերութենէն, վերադարձած է ձեռնունայն եւ յուսահատ ։

Ժողովուրդի ծոցէն ելած, անոր ցաւերով տառապող Հայրիկը շատ կը տառապէր հայ ժողովուրդի պանդխտութենէն։ Ան ականատես կ՚ըլլար թէ ինչպէս երկրի մէջ տիրող զուլումի, արեան, ջարդերու, կողոպուտի, բռնութեան, ըկման պատճառով կը դատարկուէր Հայաստանը։ Հայ քրտնաջան ժողովուրդի տարաբախտ զաւակները գաղթականութեան ցուպը ձեռքը կը փախչին երբեմնի դրախտավայր Հայաստանէն, լքելով մանկութենէն հարազատ վայրերը։ Հայրիկի սիրտը կը մորմոքէր այդ սրտաճմլիկտեսարաններէն, սակայն խորթ էր անոր համար յուսահատութիւնը։Ան համոզուած էր որ մարտիրոս, աշխատասէր ու տաղանդաւոր հայ ժողովուրդը չի մեռնիր եւ այդ անլուր զրկանքներէն յետոյ, փիւնիկի նման, ան նորէն պիտի յառնէ հայրենի աւերակներու մոխրակոյտերու տակէն եւ նորէն զուլումի երկիրը Հայաստանը պիտի փոխուի դրախտավայրի։ Անոր խորաթափանց միտքը շատ հեռուն կը սլանար թափանցելով անյայտութեան չղարշով սքողուած ապագայի ոլորտները։ Ան հաւատացած էր որ հայ ժողովուրդին վառ ապագայ կը սպասէ եւ որ անոր պանդուխտ զաւակները օր մը նորէն պիտի վերադառնան իրենց հայրենի աշխարհը ու համախմբուին Նուիրական Նոյեան տապանի վերջին հանգրուան Ս. Գիրքի յերան՝ Մասիսի շուրջ։ Ու համոզուած որ այդ ապագան շատ հեռու չէ, ան կը յուսադրէր, կը քաջալերէր իր պանդուխտ որդիները ։

— « Սիրտ առէք, քաջալերուեցէք անբախտ եւ բախտաւոր որդիք հայոց, Աստուծոյ այցելութիւնը մօտ է մեր չարչարեալ աշխարհին»։

Մեծ Հայրիկի երազները այսօր դարձած են կենսական իրականութիւն, Նոյեան աղաւնին աւետիս տարաւ ողջ գաղութահայութեան, «թէ դարձէք ձեր երկիրը», որովհետեւ ձեզ վտարանդի դարձնող «Ջրհեղեղը» վաղուց վերցուած է Հայոց աշխարհի վրայէն, նախապէս արհաւիրքներու արեան, ոճիրի երկիր Հայաստանը շնորհիւ սովետական կենսունակ կարգերու այսօր փոխարկուած է բարեկեցիկ, երջանիկ կեանքի, ապահով, խաղաղ ու ստեղծագործ աշխատանքի եւ ազգային մշակոյթի ծաղկման օրրանի։

Այս պայմաններուն տակ միայն Հայաստանը հնարաւորութիւն ունեցաւ իր հիւրընկալ դուռները լայն բանալու պանդուխտ զաւակներու առաջ Մասիսի ստորոտէն ներգաղթի աւետիս տալով։

Ստորեւ՝ 1895 Յունուար 1ին Խրիմեանի կողմէ ամերիկահայութեան ուղղուած ուղերձը որ ձայնագրուած է (Հայ Մամուլ, Պուէնոս Այրէս).—

— « Ողջոյն ձեզ պանդուխտ որդիք հայու, որ բախտն զձեզ հայրենի աշխարհէն վարել է մինչեւ Ամերիկա։

Ողջոյն ձեզ Արարատեան աշխարհէն, Մասեաց Նոյեան Տապանէն, Էջմիածնայ Սուրբ Տաճարէն։

Ողջոյն ձեզ Հայոց Հայրիկէն։ Ու տայր ինձ որ աւետիս տայի ձեզ իբրեւ Նոյեան աղաւնին, թէ ցամաքեցաւ ջրհեղեղ, դարձէք ձեր հայրենի աշխարհ ։

Սիրտ առէք, քաջալերուեցէք անբախտ եւ բախտաւոր որդիք Հայոց, Աստուծոյ այցելութիւնը մօտ է մեր չարչարեալ աշխարհին։

Ողջոյն տուէք նաեւ մեծ հնարիչ Էտիսընին, որ իմ կենդանի ձայնը առաւ բերաւ ձեզ։

Կեցցէ յաւերժ ինք եւ իր գիւտի յիշատակը։

Կը շնորհաւորեմ ձեր մուտ Նոր տարին, կեանք եւ յաջողութիւն մաղթելով ձեզ» ։

ԱՆ Ո՞Վ Է…

Ան հիմա՛ ալ. միամիտ ու զարմացած, փակ աչքերով կը դիտէ իր հոգւոյն, ներքին աշխարհը ու տարտամ յուշերու, մռայլ ու դժգոյն անցորդներու եւ իրերու մէջէն, կը տեսնէ Մէկը։

Կանգնած դէմ դիմաց, աչք աչքի. իր հայեացքը խորասուզած մինչեւ անոր ոգնայարի վերջին ոսկորը կորաքամակ, որովհետեւ՝ ան մի՛ւսն ալ ծերացած եւ հաշուի նստած պէտք է ըլլայ այլեւս, եւ աչքերը ի ծնէ պախարքէօր՝ եւ ի յառաջագունէ մեռեալ, անընդունակ վայելելու ստեղծագործ Աստուծոյ համապարփակ։

– Ա՛ն ո՞վ է…

Կը ձայնէ պառաւը իր պատուհանէն, գլուխը դուրս կախած։ Ձայնի հարցականին հետ, սպիտակ մազերէն խուրձ փունջեր երերուն կը ծածկեն խռովայոյզ ճակատը եւ աչքերը…։

— Ան ո՞վ է… կը կրկնէ մեղմաձայն ու գլխի տատանումով կը ջանայ տեսնել ձայնը, կամ անոր արտայայտութեան մէջէն ճանչնալ Մա՛րդը մանաւանդ, որովհետեւ իրերն ու կենդանիները հարազատօրէն ծանօթ են իրեն վաղուց։

Անոր համար ամէ՛ն ինչ ձայն ու շշուկ է միայն, ինչ որ ենթակայ չէ իր մատներու հպումին, ու ճակտի կնճռոտ խորշոմներուն մէջ յստակօրէն կը գրուի յարափոփոխ ձայնի ազդեցութիւնը, ինչպէս իր հոգիի պաստառին վրայ տենչանքը գոյն կը հագնի մերթ միամիտ խաղաղութեամբ, ու յաճախ հարցական անստուգութեան չեչոտով. պահիկ մը վերջ վերագտնելով տեւական խարխափումի կաղապարը, իր յօնքերու աղեղները մղելով տովորական պրպտումին, ինչպէս երկու թռչուններ ցամքած լճակներու եզերքը բան մը կ՚որոնեն դէմ դիմաց, կտուցները կախ՝ անհետացած կապոյտ ջուրի երազանքին մէջ։

— Ան ո՞վ է, կը հարցնէ կրկին, եթէ նոյն իսկ զգայ շունչը, ու ձեռքերը հորիզոնական կ՚երկարէ խարխափումով, մատները բացած, արմատախիլ տունկի մը պէս որ հող կը փնտռէ։

Ներքին խռովքն ու տառապանքը քօղարկուած՝ իր կերպարանքին վրայ կը փռեն վէտվէտուն դիմաստուերներ. եւ իր կեանքի բեմին վարագոյրները կ՚ելեւէջեն հողմածուփ ծածանումով ։

Կարծես մէկը կը փնտռէ, օձիքէն բռնել կեցնելու համար։ Եւ անցնող հովերուն, իրերու մըրմունջին, խաւարի ու լոյսի փոփոխութեան նրբազգած ձայնին ունկնդիր՝ նոյն հարցումը կ՚ուղղէ, անկրկնելի եղանակներով։

— Ան ո՞վ է…

Կը հաւատայ ան, որ ձայները չե՛ն մեռնիր. անջրպետներ կ՚անցնին, հորիզոններ կը դեգերին ու կը հասնին իրենց հանգրուանին։ Ամէն մարդ. մաղելով՝ կը լսէ, կը ճանչնայ իրեն ուղղուած հարցումը։ Ի՞նչ հարկ գործիքի, երբ ընկալուչը կուրծքին տակն է՝ մշտական։ Պատասխանն է դժուար ու բացատրելն անկարելի. ինչպէս ձորերուն մէջ աղաղակ մը ժայռէ ի ժայռ կը զարնուի եւ արձագանգը կը կորսուի անդունդին մէջ յաւէտ անպատասխան։

Մարդիկ կը զգան իրենց անզօրութիւնը անչափելի ձայնին առջեւ ականջ կամ սիրտ պատռող. ու հոգիները կը պարուրուին համաձայն իրենց էութեան։ Միդճր կ՚արթննայ ժպիտով մը, կամ թունաւոր տանջանքով. համաձայն յատակի ոսկէ աւազին կամ կործանարար տիղմին։

Այս հաւատքով ապրած է այս կոյր կինը ու շատ երկար տարիներ պիտի ապրի դեռ։

Անոր հետ եղողները ցերեկ ու գիշերի, լոյսի ու խաւարի սահմանումներով կ՚անցընեն իրենց կեանքը, մինչդեռ իրենը միայն գիշեր է, ուրիշ յաւիտենական գիշերուան մը սկիզբը, նախադուռը։ Կիսաւարտ, տող մը պատմութեան հետ, մէ՛կ փափաք միայն ունի Ան։

Գտնել այն Մարդը որ իր աչքերուն լոյսն ու արեւը, կեանքի գեղեցկութիւնը, իրեններուն սիրելի կերպարանքը, նոյնիսկ արտասուելու սփոփանքը յափշտակեց օր մը։ Գտնել ուր որ ալ ըլլայ ան, երկիր թէ երկինք. «քաղաքակրթութեան» թեւարկութեան տակ, թէ Աստուծոյ հովանիին ապաստանած. ԲԱՆԱԻՔ թէ դժոխք։ Ահա վարժութիւնը՝ — Ան ո՞վ է հարցումին, իբրեւ խորհրդանիշ իր հակիրճ պատմութեան, ողբերգակա՜ն։

●

Մանկամարդ հարս մըն էր ան, երբ Հալէպի տարագրեալներու բացօթեայ կայանին մէկ անկիւնը կ՚ապրէր, լքուած ու աննեցուկ։ Գալարուած ինքն իր վրայ, տառապակոծ ճամբաներու փոշին իր արիւնազանգ ոտքերէն անբաժան, անապատներէն ու մահէն ճողոպրած, գերութենէ գերութիւն հրաշքով մը եկած ու փլած էր այս վերջին քառակուսին ու կը հաւատար թէ ինք ողջ է դեռ։

Ստացած հարուածներէն, խոշտանգումներէն, կրակի ու մորակի վէրքերը, հոգիէն դուրս սպիացած էին։ Սակայն աչքերը արիւնով լեցուած էին. անապատի կիզիչ աւազէն ու արեւէն պակասը [illegible]։

Անոր «ո՛ւյ ո՛ւյ»էն շատեր կանգ կ՚առնէին սրտաբեկ։ Օր մըն ալ արաբ կին մը մօտենալով, կը խղճայ անոր թարմութեան եւ եղկելի վիճակին. կ՚ուզէ զայն առաջնորդել թուրք ակնաբոյժի մը աշխատանոցը ուր ինք կը ծառայէ տարէ մը ի վեր։ Ու գիտակցելով հայ կնոջ վիճակին, գուրգուրանքի ու յուսաշքրութեան խօսքեր կ՚ուղղէ անոր.

— Եա Հապիպի՛, արեւու լոյսը ամէնուն համար կը ծագի. եւ Ամենակալը թող օգորմի քեզի։ Գիտութիւնը Բարձրեալին շնորհն է, քո՛յրս. ու գիտունը նուիրական, ըմպած ըլլալով Անմահութեան Ակէն։

Ու թեւանցուկ դարմանելու կը տանի։

Բժիշկը իր դարմանատան մէջ հազիւ բարեհաճած էր ներս ընդունիլ զայն, ու առանց քննութեան — թերեւս չհամարձակելով նայիլ անոր աչքերուն մէջ — սրուակ մը հեղուկ չպրտած էր անոր ձեռքը, կանանչ ու ոսկերիմ նայուածք մը նետելով անոր հաճար «օգորմիս»ներու շռայլէն փոխալէն։

Հայուհին տուն վերադարձած էր, խորհրդածելով մարդոց տարբերութեան մասին, սրտին մէջ աճեցնելով ներողամտութեան ծնծաղիկը, այս «օգորմած թուրք բժիշկին» շնորհիւ։ Սակայն յաջորդ օրը արաբ կինը պատահմամբ լսելով բժիշկին խօսակցութիւնը իր մէկ պաշտօնակցին հետ, գուշակած էր եղելութիւնը։

Անոր ցեղային ատելութեան անյագուրդ թոյնը լեցուած փոքրիկ սրուակի մը մէջ ուրկէ հայ կինը — երի՛ցս երանեալ — յուսացած էր իր աչքերու փրկութիւնը։

Ակամայ մեղսակից ու խղճահար՝ Արաբուհին վազելով կուգայ գտնել զոհը, չարիքը կանխելու համար, բայց ափսո՛ս անոր երկու աչքերը կուրցած էին ու անբացատրելի ցաւերու սաստկութենէն ձայնը լռած…։

Ազնուական Արաբուհին՝ ծնրադիր անոր խըլեակներուն մօտ, յուզումով կը վերյիշէ իր ցեղին ալ դաժան անցեալը նոյն հարստահարող թշնամիէն. ու իգական անզօր կուրծքը ծեծելով՝ կ՚աղաղակէ բաղկատարած դէպի երկինք՝

— Եա Րապպի, անապատներու կիզիչ աւազին մէջ, մեր հայրերու Եսոնագին տեղը, նետուած արմաւի միջուկէն ովասիսներ ծնան քու հրաշքովդ. ու գիշերուան ցօղերէն ուրախութեան աղբիւրներ, քու արարածներուդ կեանքը երկարելու համար։ Բայց ինչո՞ւ Թուրքին սիրտը արեան հեղեղներէն միշտ ծարաւ մնաց, ու ճառագայթ մը լոյսն իսկ քամեց այս որբեւայրիին աչքերէն. Ամենաողորմած, թող արդար ըլլայ դատաստանդ։ Ե՞րբ պիտի հնչեն փողերդ վերջին…։

Կը յիշէ այս բոլորը, վաղաժամ դառնացած հայ կինը եւ կ՚ուզէ որ ան իր կրանիթէ արձանն ունենար հոս.

— Ան ո՛վ է. իր յաւիտենական որոնումը փորագրուած իր աչքերուն փոսերուն ձեւով — պատուանդանին վրայ, ու ամէն ոք գիտնար անոր պատմութիւնը եղերական, որուն մէջէն յստակօրէն տեսնուէր ան Միւսը.— Գետնաքարշ աղուէսը թունաւոր իժի կերպարանքով — ինչպէս մեր Ս. Հանրապետութեան դրամին վրայ Արծիւի սուրէն զգետնուած իժը, անընդունակ բարձրանալու…

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐ

(«Յառաջ»ի մրցումները)

ԽՄԲ.— Փունջ մը հանելուկներ, իբրեւ զբօսանք, իբրեւ գրգիռ ընթերցանութեան, իբրեւ միջոց տրամաբանելու եւ միտք սրելու։

Լուծողներուն անունները պիտի հրատարակենք «Յառաջ»ի մէջ,— ուստի կը խնդրենք որ մասնակցողները հանելուկներուն թիւին դէմ գրեն լուծումը, յետոյ իրենց անունը եւ բնակավայրը։

Յառաջիկային մրցանակներ ալ պիտի յատկացընենք այնպիսի մրցումներու համար, որոնք պիտի հետաքրքրեն մեծերն ալ, պզտիկներն ալ։

1… Ո՞րն է այն պտուղը, որ նման է Եկեղեցիին, հիմնուած՝ Ս. Պետրոսի վրայ։

2.— Նախ կը մեռնի, յետոյ կը պարէ,— գտէք։

3.— Ի՞նչն է որ վեր կը ցատկէ ճերմակ, վար կ՚իյնայ՝ դեղին։

4. Ի՞նչն է որ միշտ պաշտպանուած կը մնայ իր տանիքին տակ, բայց թրջուած՝ ամէն ժամ։

5.— Ի՞նչն է որ կը լեցուի ցերեկին եւ կը պարպուի գիշերը։

6.— Մեծ դաշտ մը լաւ հերկուած, ուրկէ երբեք արօր չէ անցած,— ի՞նչն է։

7.— Նուէշ բանմ նուէշ չէ, նուէշէն մեծ երբեք չէ, բայց ամբողջ սենեակ մը կը լեցնէ,— ի՞նչն է։

8.— Ի՞նչն է որ կը խնդայ՝ երբ կ՚երթայ, ու կուլայ՝ երբ ետ կը դառնայ։

9.— Ի՞նչն է որ իր սեփական արիւնը կը խմէ եւ աղիքները կ՚ուտէ։

10.— Հարիւր ոտք ունի, բայց չի կրնար կանգնիլ ոտքի,— ի՞նչն է։

11.— Բռունցքիս չափ մեծ չէ, բայց մէկ պարկ ալիւր վեր կը հանէ,— ի՞նչն է։

12.— Ի՞նչն է որ տակէն լեցուի, գլխէն կը պարպուի։

13.— Երկինք նետես՝ կլոր է, գետին իյնայ՝ սրճով է,— ի՞նչն է։

14.— Ո՞վ է այն որ կը պոռայ անտառին մէջ եւ ոչ ոք կը համարձակի պատասխանել իրեն։

15.— Գիւղացին յաճա՛խ կը տեսնէ, թագաւորը՝ երբեմն-երբեմն, իսկ Աստուած՝ բնա՛ւ,— ո՞վ է այն։

« ... Երեք կուսակցութիւններ պատասխանատուութիւնն ստանձնեցին բոլորովին տարբեր Սահմանադրութեան մը, որուն մէջ բոլոր իշխանութիւնները կը սկսին կուսակցութիւններէն եւ կախում ունին անոնց կամքէն, տաղտկալի եւ առանց վերաքննութեան: Անոր ճակտին վրայ աւելցուած գաղղարանքը բան չի փոխեր այս բացայայտ փրոդութենէն: 26 միլիոն կին եւ այր ընտրողներու վրայ միայն ինը միլիոնը ընդունած են այս Սահմանադրութիւնը, ութ միլիոն ընտրողներ մերժած են, ինը միլիոն քաղաքացիներ ալ անդիտացած են զայն (ձեռնպահ): Ուրեմն Սահմանադրութիւնը վաւերացուած չէ ոչ Ֆրանսացի ժողովուրդին բանականութեամբ, ոչ ալ զգացումով, բայց, թուաբանական պատահմունքով, կը մտնէ ի գործադրութիւն, եթէ կարելի է այդպէս ըսել:

«Ձեմ վարանիր յայտարարել թէ այն դրութիւնը զոր կը հաստատէ Սահմանադրութիւնը անհեթեթ է եւ ժամանակն անցած, եւ եթէ խորապէս չփոխուի, ծանրօրէն պիտի ազդէ մեր նոր ճակատագրին վրայ: Անհեթեթ, որովհետեւ Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս որ է, կուսակցութիւնները, այնպէս ինչպէս որ են, կը ներկայացնեն մեր պառակտումները որոնք, աւաղ, բազմազան են եւ խորունկ: Միայն մեր պառակտումներուն հիման վրայ չէ որ պիտի կառուցուի եւ բանի պետութիւնը: Իրականին մէջ, ոչ մէկ կուսակցութիւն կը վայելէ անհրաժեշտ հեղինակութիւնը տիրաբար կառավարելու համար: Եթէ անոնցմէ ոմանք կը միացնեն իրենց ներկայացուցիչները միասին կառավարելու համար, անոնց փոխադարձ ընդդիմութիւնները կը խափանեն ամէն միատարր գործունէութիւն: Հետեւաբար, պետութիւնը այլեւս ներկայացուցիչը եւ գործիքը չէ ընդհանուր շահուն, այլ նուաճում մը որուն կտորները իրենց մէջ կը բաժնեն կուսակցութիւնները, մինչդեռ ուրիշ ուժեր կը ջանան տիրապետել անոր, շնորհիւ իր տկարութեան եւ խառնակութեան:

Ժամանակն անցած դրութիւն մըն է նոր Սահմանադրութիւնը, որովհետեւ հակասութիւն մը կայ եղմտական, տնտեսական, ընկերային, կայսերական, արտաքին զինուորական այն ահագին խնդիրներուն որ դրուած են Ֆրանսայի առջեւ եւ միւս կողմէ կուսակցութեան կարողութեան, խառնութեան, կողմնակալութեան միջեւ: Այդ հակասութիւնը արդէն աչքի կը զարնէ ամէն օր: Եւ ամէն օր որ կ'անցնի, աւելի կատարեալ կը դառնայ պատկերը: Բայց, ի՞նչ գին պիտի վճարենք ատոր համար »:

Եզրակացնելով, զօրավարը կը յանձնարարէ «իբրեւ բացարձակ կանոն, ընտրել անոնք որ վճռած են կարելի եղածին չափ շուտ փոխել այս յոռի օրէնքները: Չկայ աւելի կարեւոր, ոչ ալ աւելի ստիպողական գործ, որովհետեւ, մնացեալը մեր կամքէն կախում ունի: Մեկնակէտը ծուռ է: Վերսկսինք, բայց անմիջապէս: Այս օրուան օրը ամէն բան սրընթաց կ'երթայ եւ ամէն յապաղում կրնայ սուղի նստիլ մեզի»:

★ Աւելորդ է ըսել թէ ձախակողմեան հոսանքները եւ կառավարական հոսանքները դժգոհ են այս յայտարարութենէն: Պարզ չէ թէ զօրավարը ո՛ր կուսակցութեան կողմը պիտի բռնէ: Ժողովրդականներն ալ վերաքննութիւն կը պահանջեն, բայց ուշ մնացած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. ժողովին մէջ վիճաբանութիւնները հետզհետէ կը տաքնան, սպառազինութեանց կրճատման ծրագրին առթիւ զոր առաջարկեց Պ. Մոլոթով: Եթէ այս առաջարկն ընդունուի, կատարեալ ծրագրի մը մշակման ծախքը պիտի իյնայ Մ. Ա. Կ.ի զինուորական յանձնաժողովին վրայ որուն պաշտօնն է նաեւ միջազգային բանակ մը կազմել, խաղաղութիւնը պահպանելու համար: Ծրագիրը շատ ջուր կը վերցնէ տակաւին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ 1200 հրեայ տարագիրներ որոնք Հայֆա հասած էին, ցամաք ելլելու համար, Կիպրոս փոխադրուեցան, հակառակ բոլոր բողոքներուն եւ աղաչանքներուն: Հինգ վեց հոգի յաջողած էին ցամաք ելլել, բայց բռնի նաւ դրուեցան, մանաւանդ աղջիկ մը քաշքշուեցաւ զինուորներու կողմէ: Այս առթիւ բողոքի ցոյց մը սարքեցին 60.000 Հրեաներ, որոնց 15.000ը Հայֆայի մէջ: Անգլիոյ գաղթային նախարարը հրամայեց արձակել 700 հրեայ կալանաւորներ:

ԿԷՕՐԻՆԿԻ ԿՏԱ՞ԿՆ Է — Ֆրանսական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Թուցիկներ սկսած են ցրուել, իբրեւ Կէօրինկի կտակը: Ցառաջաբանին մէջ, պատերազմին պատասխանատուութիւնը կը ձգուի Դաշնակիցներուն վրայ, յետոյ յորդորներ կ'ուղղուին գերման ժողովուրդին: Կը կարծուի թէ շինծու է այս կտակը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ եղաւ արհեստագիտական նախարարութեան օգնականը, Սլաթին, որ «կասկածելի անճապարանքով մը» ծածկած էր 46 պաշտօնեաներ եւ ստորհանի բաժնրացուած տուած՝ ուրիշ տասը պաշտօնեաներու, ճիշդ այն պահուն երբ կը հաղորդէին թէ կարգ մը աւելորդ պաշտօններ պէտք է ջնջուէին:

ԴՐՕՇԱԿԻՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — Նոյեմբեր 15ին, նախկին Petit Journalի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Երգահանդէս
ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, **10 Նոյեմբեր ժամը 16.30ին**

Յայտագիր — Օտար դասական հեղինակներ: Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ: Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն:

Տոմսերու գիները՝ 25էն 200 Ֆրանք:

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐՄԻՆ

Կազմակերպուած Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ, համաձայնութեամբ Ցուշարձանի Կեդր. Ցանձնախումբին:

Այս Կիրակի, Նոյեմբեր 3, ժամը 10ին ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, հովանաւորութեամբ Արտաւազդ արք.ի:

Կէսօրէն վերջ ժամը 15ին, Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ, ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ:

Հայածուածներու կամ Ցաւերանակամ վառը

Շարժանկարին պատրաստութիւնը կը շարունակուի, անոր նպատակն է մի միայն մեր հին ու նոր հերոսներուն փառաբանութիւնը եւ անոնց յաւերժացումը օտարներու աչքին:

Պէտք ունենալով բազմաթիւ երկսեռ փիկիւրաններու, կը հրաւիրուին փափաքողները: Աշխատանքները՝ դիւրութեան համար, միայն կիրակի օրերը տեղի կ'ունենան:

Մանրամասնութեանց համար նախապէս գրել «ԿԱՊՈՅՏ ԱՍՏՂԻ» (Etoile Bleue) վարչութեան, 80 Ave. Guy - Mocquet, Joinville le Pont:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հրապարակային խնճոյք - բանախօսութիւն

Բարձր նախագահութեամբ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի, այս կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (8 rue Danton, métro Odéon): Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Փապուճեան, դերասաններ Տ. Նշանեան Գմբէթեան, Մանպաշ, Միշա Ազնաւուրեան:

Մուտքը ազատ է:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ «Յառաջ»ի միջոցաւ 500 Ֆրանք կը նուիրեն Պէյրութի Ասլանեան Ֆոնտին, ողբացեալ Մանուկ Ասլանեանի մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կօշկակարի monteur à longeur եւ finisseur à gorge, լաւ վճարումով: Դիմել M. Apovian, 99 rue de Belleville, Paris (19):

ԾԱԽՈՒ ԵՆ Citroën conduite interieure (9 chevaux) ինչպէս նաեւ Citroën decapotable (11 chevaux) կառքեր: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Gob. 05-63:

800 ԳԵՐՄԱՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան զինուորական իշխանութեանց հետ պիտի հաւաքեն պատերազմի ընթացքին Գերմանիոյ կողմէ եղած գիտական, արհեստագիտական եւ ճարտարագործական գիւտերու վերաբերեալ բոլոր տեղեկութիւնները, հրատարակելու համար: Այս ժողովածուն, որ պատրաստ պիտի ըլլայ 1947ի սկիզբը, պիտի բաղկանայ 33 հատորներէ, իւրաքանչիւրը 200 էջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Մարթին Արբամեան, նախագահ Ադրբէջանի Ռատիօ - Ակումբին, 24 ժամուան մէջ յաջողած է անթելի հաղորդակցութիւններ հաստատել Չիլեի, Նոր Զելանտայի, Աւստրալիոյ եւ Եթովպիոյ հետ, կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը:

ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ մասին նոր օրէնք մը հրատարակեց պաշտօնաթերթը, որով 40 եւ 50 Ֆր.ի ճաշեր պիտի տրուին, հացն ալ մէջն ըլլալով: Ճաշարանատէրը պարտաւոր է հաշուեցոյց մը յանձնել յաճախորդին, թուագրեալ թերթիկներու վրայ որոնց արմատները պիտի պահուին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Սէնթ Անթուանի Նոր Սերունդ Քեռի խումբի Դ. դասախօսութիւնը, այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին: Պիտի դասախօսէ Հ. Գ.: Նիւթը՝ Հայոց պատմութեան սկիզբը, ամփոփ տեղեկութիւններով:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. «Խատիսեան» խումբի դասախօսութիւնը, 5 Նոյեմբեր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պիտի խօսի ընկեր Մ. Թաշճեան: Նիւթը՝ «Ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը»:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՕԶ

ՑԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը, Մարսէյլ, կիրակի 10 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ:

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի):

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն:

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ

GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր: Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz. Orchestre Argentin. Bachicha. Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն:

Մուտք 300 Ֆր., ուսանողներու համար 150:

Մատչելի գիներ: Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար, այրերը մութ գոյն:

Սեղաններ վարձելու համար հեռաձայնել Պ. Թոսունեանի Ely. 77-60, Պ. Նուպարի Ely. 23-66, Institutին Klé. 20-69:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Առեւտրական հաշուապահութեան ճիւղ մը հաստատուած ըլլալով՝ հայ առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ կրնան դիմել՝

ՄԷԹՐ ՅՈՎԻԿԵԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

22 rue de Maubeuge, Paris (9)

Ամէն օր ժամը 5-7 եւ ժամադրութեամբ

Հեռաձայն TRU. 12 - 90

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ նորոգութեան համար դիմել՝ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆի, 27 rue Chaptal, Cachan (S):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

Փարիզեան ճաշարանի մը համար, որ մասնագէտ ըլլայ թէ եւրոպական եւ թէ արեւելեան կերակուրներու պատրաստութեան: Լաւ վճարում: Գրաւոր դիմել Պ. Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, 9, rue du Boccador, Paris, (8): Հեռաձայն Ely. 18-72:

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

GARO SARIAN

Ջ Ո Ւ Թ Ա Կ Ա Հ Ա Ր

Կը վերսկսի իր ներկայացումները նոր նուագախումբով մը որ այնքան յաջողութիւն ունեցաւ Cercle Militaireի եւ հիմա Hotel Windsorի մէջ:

Նուագախումբը տրամադրելի է հարսանիքներու, նշանտուքներու, խնջոյքներու եւ հանդէսներու համար: Մատչելի գին: Դիմել՝ G. Sarian, 33 rue Bayen, Paris (17): Tél. Gal. 67-61:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներու

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameсme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 5 Novembre 1946 Երեքշաբթի 5 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4845-Նոր շրջան թիւ 484 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՆՈՐ «ՋՏՈՒՄ»՝ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Ցառաջի)

Նոր անցորդի մը կուռչէցայ Պէյրութի մէջ : Ձէր անոնցմէ, որոնք բամբասանքի անկիւնը նստած մեծ յաւակնութիւններու կծիկներ կը շինեն, ո՛չ ալ անոնցմէ՝ որոնք կ՚անտեսեն Թուրքին դրական գիծերը՝ ի հաշիւ նոյնինքն Թրքութեան։ Իրատես, առարկայապաշտ մարդ մը, եթէ կ՚ուզէք :

Ահա թէ ինչ կ՚ըսէ Պոլսոյ, Պոլսահայութեան, Թուրքերուն ու մերօրեայ «հրատապ» խնդիրնե - րուն շուրջ.

— «Բոլո՛ր ցաւերուն ու չարիքներուն արմա - տը՝ քեզի ծանօթ ամայութիւնն է։— Մարդու պակաս : Վարժարաններէ ներս, եկեղեցիներու մէջ, հանրային աթոռներու վրայ, տուներէ ներս, փողոցներու եւ խանութներու մէջ։ Մարդու պակաս : Մամուլը դարձած է փողոց։ Բարքերու գահավի - ժումին դէմ Թիավարող քանի մը հոգի, ի զուր կը քրտնին։ Տեղապահին վերադարձը՝ «բաժանեա զի տիրեսցես»ի իր ծանօթ քաղաքականութեան, բո - լորովին ապականած է մարդիկը։ Իրարու հանդէպ անվստահութիւն, ծուլնալի արշաւ, ականջէ ա - կանջ փսփսուքներ, ներելի թէ աններելի միջոց - ներ՝ մէկզմէկ վարկաբեկելու։ Մէկ կողմէ կարգ մը տղոց անփորձութիւնը՝ Թերթերու մէջ, իսկ միւս կողմէ եփուն մարդոց գործակցութիւնը ստ - տիկանութեան, Պոլսահայութիւնը մատնած են բարոյական թէ հոգեկան խորունկ տագնապի մը, որ խաղալ Թափանցումով մեր հողը կը փորէ :

Վարժարաններէ ներս, տնօրէններու եւ ուսու - ցիչներու միջեւ օրէ օր կը շեշտուի հակամարտու - թիւնը։ Նորեմնի մեր բարձրագոյն երկու կրթա - րաններուն մէջ (կուսայ անունները), կրթական երէց ու կրտսեր պաշտօնեաներու միջեւ Թուրքին «յարեհամ» ու «վստահելի» դառնալու մրցում մը սկսած է տղղակի։ Բերայի մէջ, տնօրէն մը, Կրթ. Տեսչութեան հաղորդեց վերջերս բոլոր այն «ներ - քին դաղտնիք»ները, որոնք իրեն վստահուած կըր - թական հաստատութիւնը տնտեսապէս ապահով կը դարձնէին։ Տարիներու ընթացքին հասոյթի «դա - նազան» աղբիւրներէ վարժարանի տեսչութեան ըն - ծայուած օժանդակութիւնները, — բոլորն ալ պատուաբեր օժանդակութիւններ — այսօր արգիլ - ուած են Կրթական Տեսչութեան կողմէ, նկատելով որ Թուրքիոյ Կրթական Օրէնքի տրամադրութիւն - ները՝ զանազաններու կողմէ վարժարանի մը ըն - ծայուած նիւթական օգնութիւնները տարբեր չա - փանիշերով կը մեկնեն։ Արդ, խնդրոյ առարկայ վարժարանը, վաղը միւս օր անտեսական նոր տագնապներու ենթարկուելու, — թերեւս նաեւ փակուելու — վտանգին առջեւ կը գտնուի։

Ցիշեալ տնօրէնը, իր յիշեալ «հաւատարմա - կան» ընթացքին մէջ գտնուած է՝ միայն իրեն «մրցակից» նկատած աւագ ուսուցչուհիի մը պաշ - տօնավարութիւնը արգիլել տալու նպատակով։ (Թուրքիոյ մէջ, ուսուցիչներու թէ տնօրէններու պաշտօնազրկումը՝ տեղի կ՚ունենայ միայն Կրթ. Տեսչութեան հրահանգով, իր սեփական քննու - թիւններու հիման վրայ)։ Կատարեալ խառնարան մըն է նաեւ Մեծարենցներու, Աճառեաններու, Զօ - պանեաններու, Թէքէեաններու երբեմնի «Բոյնը»։ Յէփրիկներու բոյն։ Լրտեսական մարզարան։ Այն - քան կոյր դարձած են մարդիկ, որ չեն իսկ անդ - րադառնար իրենց կողմէ գործուած չարիքին : Թուրքը կը Թափանցէ մինչեւ մեր ծուծը. մինչեւ մեր ընտանեկան վրոյցներուն։ Ու տարբեր ողբեր - գութիւն՝ ներքին այս իրադարձութեանց ազդեցու - թիւնը, — անդրադարձումը — , տղոց նկարագրին, խառնուածքին ու բարոյականին վրայ։ Սերունդ - ներ կը սպաննեն :

Եկեղեցիներու ողբերգութիւնը ծանօթ է։ Եթէ ըսեմ «Տեղապահ Ալանեան», կ՚ըմբռնէք աղէտին ծանրութիւնը։ Թուրքին կէս ժպտը ան կ՚ամբող - ջացնէ, արժանի շուքով։ Ձեմ ըմբռներ, թէ էջ - միածինը ի՞նչ կը բանի։

Մ.

Ց. Գ.— Կարգ մը անպատասխանատու Թեր - Թուկներ, դարձեալ միօրինակ եղանակով «Պոլ - սահայերու ներգաղթ» կը նուագեն։ Նոյնիսկ խա - կակուԹ ու Թեթեւսոլիկ խորհրդածութիւններ կը զոմարեն «իրենց ստացած»... սեփական լուրե - րուն։ Անգամ մըն ալ կ՚ուզենք յիշեցնել՝ թէ Թըր - քահայերու ներգաղթի մը համար ո եւ է գործնա - կան քայլ առնուած չէ, ու բերնէ բերան Փարիզ հասած լուրերը ոչ իսկ կանխահաս են։

Հովուական թուղթ

ՆՄԲ.— Ստացանք Կաթող. պատուիրակ Ար - տաւազդ արք.-ի անդրանիկ «Հովուական գիրը» (1 Նոյեմբեր 1946), որ կը յայտնէ թէ«արդէն ձեռ - նարկած ենք պաշտօնի»։

Հովուական թուղթին առաջին մասը կը վերա - բերի եկեղեցական դասուն, դպիրներուն, սարկա - ւագներուն, որոնց կը պատուիրէ գործել համերաշ - խութեամբ, բոլոր պաշտամունքները կատարել «առանց կամայական յապաւումներու եւ զանցա - ռութեանց», եռք տանիլ ժողովուրդի հոգեւոր դաստիարակութեան, «սիրելի դարձնել մեր մայ - րենի լեզուն ընտանեկան բոլոր յարկերու տակ»։ Մնացեալ մասը ահաւասիկ.—

«Կը հրաւիրենք նոյնպէս որ մեր ժողովուրդի աղքատները, հիւանդները, ծերերն ու անկարները յատուկ ուշադրութեան առարկայ դառնան, այցե - լութեամբ եւ յանձնարարութեամբ :

Հայրական ջերմ սիրով կը խնդրենք Եւրոպայի Թեմի բոլոր մեր ժողովուրդէն հաւատարիմ մնալ եւ ուղղամիտ կենցաղով, իրենց ապրած երկրի պե - տական օրէնքներուն, հաւատարիմ մնալ Հայաս - տանեայց եկեղեցիի աւանդութիւններուն ու հայ - րենասէր ոգիով պահել հայերէն լեզուն եւ մշա - կոյթը, կարդալով հայերէն Թերթ եւ գիրք, ա - ռանց ծածկելու իր անունն ու հայութիւնը։ Կը յորդորենք չթերանալ հոգեւոր պարտականու - թեանց մէջ, եկեղեցի գալ եւ լիառատ նուէրով ու տուրքով սատարել եկեղեցիներու, դպրոցներու, աղքատաց եւ բարեսիրական հոգաբարձութեանց։

Կարեւորութեամբ կը պատուիրենք մեր մա - նուկները առանց կնունքի եւ ամուսնացած ամոլ - ները առանց եկեղեցական պսակի չթողուլ եւ ջա - նալ որ քաղաքային եւ կրօնական պսակներէն ա - ռաջ առներէց հայրեր անպայման տեղեակ ըլլան Ձեռնուածներու յարմարութեանց, կանխելու հա - մար ապագայ բոլոր դժուարութիւնները։ Փափա - քելի է որ կրօնական պսակադրութիւններու առթիւ քահանայ հայրեր եւ ժողովուրդ նկատի ունենան արտօնեալ եւ ոչ արտօնեալ օրերը, շաբաթ օրեր հաշուելով պսակի համար իբր ոչ արտօնեալ օր» :

Եւրոպայի պարենաւորումը եւ Ժորժ Մարտիկեան

Կիրակի օր Փարիզ հասաւ Քալիֆորնիոյ աշ - խարհռչակ ճաշարանին՝ «Օմար Խայեամ»ի տէր եւ տնօրէնը, Պ. Ժորժ Մարտիկեան, եւ երէկ իսկ մեկնեցաւ Գերմանիա։

Մ. Նահանգներու պատերազմական Նախարա - րութիւնը զրաւման բանակի պարապետութեան ուղղուած նամակներով, կը յայտնէ թէ Պ. Մար - տիկեան յանձն՛ առած է օգնել պարենաւորմանվար - չութեան, իբրեւ մասնագէտ խորհրդական։ Ան պիտի այցելէ ոչ միայն Գերմանիոյ զանազան շըր - ջաններ, այլեւ Իտալիա, Եուկոսլաւիա, Յունաս - տան եւ ուրիշ սովահար երկիրներ։ Վերադարձին պիտի հանդիպի նաեւ Ֆրանսա :

Պ. Մարտիկեանի ճաշարանը ամենազգի երե - ւելիներու ժամադրավայր մը եղած էր Միացեալ Ազգերու Ա. ընդհ. ժողովին գումարման ատեն (Սան Ֆրանչիսկօ)։ Մեր հայրենակիցը վերջերս կարգ մը տեսութիւններ հրատարակեց ամերիկեան Թերթերու մէջ, ուր կը յանձնարարէր «քիչ մը պակաս ճերմակ հաց ուտել, որպէսզի կարելի ըլ - լայ կերակրել սովահար երկիրները»։

Հանրային կեանքի մէջ ալ ծանօթ դէմք մըն է «Օմար Խայեամ»ի տնօրէնը։ Ոչ միայն կարեւոր գումարներ տրամադրած է հանրօգուտ հաստա - տութեանց,— Կ. Խաչ, Բարեգործական, Հայ ճե - մարան եւայլն, այլեւ խանդավառութեամբ օգնած Հայկական Դատին տարածման, ձայնասփիւռ քա - րոզութիւններով եւ ուրիշ գործնական միջոցնե - րով։ Ունի նաեւ անգլերէն հրատարակութիւններ խոհարարական արուեստի մասին։

300 ԿՐԱՄ ՄԻՍ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ Նոյեմբեր 4էն 10ի շաբաթը (եզան, հորթի կամ ոչխարի), Նոյեմբերի DA(100 կ.) եւ DK (200 կ.) կտրօննե - րով։ 100 կրամ խոզեղէն՝ Նոյեմբերի DE կտրօնով։ Ցաւելուածական բաժին՝ J3 դասուն եւ ծանր աշ - խատաւորներուն։— Շաքարը պիտի բաժնուի նո - յեմբերի եւ դեկտեմբերի Թիւ 3 կտրօնով :

ՀԻՒԼԷՌՌՈՒՄԲԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ ԳՏՆՈՒԱ՞Ծ Է

Լոնտոնի «Տէյլի Էքսփրէս» Թերթը կարգ մը մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ հիւլէ - ռումբի յատկութեանց մասին, պնդելով թէ վաւե - րական աղբիւրէ ստացած է։

Այդ հրատարակութեան համաձայն, հիւլէ ռումբին երկայնութիւնն է 7.50 մեթր եւ կը պա - րունակէ 45 քիլօ փլուԹօնիոմ, որոնք երկու ձոյլ ձողիկներով զրուած են խողովակին երկու ծայ - րերը։ Ռումբը արձակուած ատեն, իր անկումը կը յապաղի երկու անկարգելներու կամ «ծփուն խա - րիսխներու» միջոցաւ։ Յօդուածագիրը, Չէփմըն Փինչըր, որ Թերթին գիտուորական մասնագէտն է, պատկերներով կը պարզէ ռումբին յօրինուածքը։ Իր հաշուով Մ. Նահանգները ամիսը վեց հիւլէ ռումբ կը շինեն, եւ ունին 96 ռումբերու պաշար մը, հաշուելով Ճափոնի վրայ արձակուած երկու ռումբերը եւ այն միւս երկուքը որ գործածուեցան Պիքինիի փորձերուն ատեն։

Այս հրատարակութեան առթիւ, Մ. Նահանգ - ներու պատերազմական նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ անգլ. Թերթը պարզապէս փորձ մըն է որ կը կատարէ, իմանալու համար թէ ի՛նչ ազդեցութիւն պիտի գործէ Ամերի - կայի մէջ։ Մ. Նահանգները որ եւ է հիւլէական ռումբ ղրկած չեն Անգլիա, հետեւաբար դիտել կը տրուի թէ կարելի չէ որ անգլ. Թերթը յաջողած ըլլայ մանրամասնութիւններ քաղած ըլլալ հիւլէ - ռումբի մասին որ կը մնայ բացարձակապէս գաղտնի։

Անգլ. նոր ամրոց մը՝ Կիպրոս

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ տենդագին աշխատանքներ կը կատարուին Կիպրոսի ներսերը։ Գիշեր ցերեկ հարիւրաւոր բանուորներ կ՚աշխատին քարուկիր մեծ շէնք մը շինել, ինչպէս եւ ճամբա - ներ։ Կը կարծուի թէ Անգլիա նոր բանակատեղի մը կը հաստատէ, Գահիրէի տեղը բռնելու համար, քանի որ խոստացած է պարպել Եգիպտոսը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Անգլիա կը ջանայ վերակազմել նաեւ Կիպրոսի տնտեսական, քաղա - քական եւ ընկերային կեանքը. Կղզիին կառավարիչ նշանակուած է լորտ Ուինսթըր, նախկին նախա - րար, ինչ որ նշանակելի պարագայ մըն է, որովհե - տեւ մինչեւ հիմա կառավարիչները կ՚ըլլային գաղ - Թային պաշտօնատարներ։ Անգլիա չորս միլիոն սթեռլին պիտի յատկացնէ, տնտեսական ընդար - ձակ ծրագրի մը համար։ Ծառեր պիտի տնկեն, ջրամբարներ պիտի շինեն, ճահիճները պիտի չոր - ցնեն, ելեկտրական ուժի գործարան մը պիտի հաս - տատուի, նաւահանգիստները պիտի նորոգուին, կրթութեան զարկ պիտի տրուի եւն.։

Խնդիր է թէ այս բոլոր ծրագիրները պիտի կրնա՞ն գոհացնել Կիպրոսցիները, որոնք տարինե - րէ ի վեր կը պահանջեն կցուիլ Յունաստանի։ Այս պայքարը կը տեւէ 1925էն ի վեր, եւ 1931ին այնքան սաստկացաւ որ ծանր խռովութիւններ ծա - գեցան եւ կառավարիչին պալատը կրակի տրուե - ցաւ ըմբոստներու կողմէ։

Միացեալ Ազգերու ժողովին մէջ

Միացեալ Ազգերու Քաղաքական Ցանձնաժո - ղովը յոյժեց կազմակերպութեան անդամ առա - ջարկել Աֆղանիստանը, Իսլանտան եւ Շուէտը։ Այս առթիւ նորէն բուռն բանավէճ մը ծագեցաւ Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան պատուիրակ - ներուն միջեւ, երբ Եգիպտոսի պատուիրակը դի - տել տուաւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը դուրս ելած է իր իրաւասութենէն, մերժելով Ալպանիոյ, Արտաքին Մոնկոլիոյ, Անդրյորդանանի, Փորթու - կալի եւ Իրլանտայի դիմումները։ Պ. Վիշինսքի յայտարարեց թէ Ապահովութեան խորհուրդը ի - րաւասու է որ եւ է որոշում տալու եւ թէ Քաղա - քական Ցանձնաժողովը իրաւունք չունի վէճի են - թարկելու անոր որոշումները։

Ասոր վրայ ամերիկեան պատուիրակը խօսք առնելով, բացատրեց թէ Ցանձնաժողովը իրաւունք ունի քննելու նոր անդամներու ամբողջ խնդիրը, երբ սեղանի վրայ դրուած է Ապահովութեան Խոր - հուրդին տեղեկագիրը։ «Ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ տեղեկագիրը, եթէ պիտի չկրնանք զայն քննել, իբ - րեւ մեծ գաղտնիք, ինչո՞ւ պիտի վախնանք քննել որ եւ է բան որ կապ ունի խաղաղութեան հետ, ինչո՞ւ խօյս պիտի տանք անկէ, իբրեւ թէ բարոյ մը ըլլար»։

Արժանթինի պատուիրակն ալ յայտարարեց թէ ընդհ. ժողովը ազատ է ընդունելու նոր անդամներ, առանց նկատի առնելու Ապահովութեան Խորհուր - դին որոշումը :

Ժողովը զբաղեցաւ նաեւ սպանիական հար - ցով։ Լեհաստանի պատուիրակը, նորէն առաջար - կեց խզել ամէն յարաբերութիւն Սպանիոյ ներկայ վարչութեան հետ։ Այս խնդիրը առկախկըմնայ Թու - նիս 27էն ի վեր, Ապահովութեան խորհուրդի օրա - կարգին վրայ։ Ընդհ. ժողովը այժմ զբաղած է շատ աւելի կենսական հարցով մը,— սպառազի - նութեանց կրճատում :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՄԵՐ ՆԱՒԸ ՉԻ ԽՈՐՏԱԿՈՒԻ...»

«Տրանսիլվանիա» շոգենաւը հանդարտ ու վեհօրէն մօտենում է ափին եւ նետում է խարիսխը: Իմ լսողութեանն են հասնում երգի հնչիւններ, ուրախ բացագանչութիւններ. Իմ հայեացքի առաջ են այն մարդկանց դէմքերը, որոնց մասին դեռ երէկ մենք մտածում էինք թախծագին կարօտով: Շոգենաւի վրայ պարում են, գրկում իրար, արտասւում են. Արտասուքներ են շողում նաեւ այն մարդկանց աչքերից, որոնք ողջ գիշեր ծովափին սպասել են այս շոգենաւին: Երազո՞ւմ է կատարւում այս ամէնը, թէ՞ իրականութեան մէջ: Այո, իրականութիւն է, ինչպէս այս պարզ, թափանցիկ օրը: Կինօ նկարահանողները պտտեցնում են իրենց գործիքները. Լուսանկարիչները իրարանցման մէջ են յարմար դիրքեր գրաւելու, որ որսան ամենայարմար վայրկեանները՝ տպաւորելու այս պատմական դէպքը: Ոչինչ չի կորչում թղթակիցների աչքերից. ո՞վ առաջինը շոգենաւից սովետական հողի վրայ իջաւ, ո՞վ էր ամենաւարդ Նաւի վրայ, ո՞վ էր «Տրանսիլվանիա»յի ամենակրտսեր ուղեւորը: Այս բոլորը արձանագրւում է թղթակիցների յուշատետրերում: Խոստովանում եմ, որ շփոթուած վիճակի մէջ եմ: Ամէն ինչ լսում եմ, ամէն ինչ տեսնում եւ այդ բոլորը ձուլւում են մի ընդհանուր մտքի մէջ: Այսօրուանից, այս ժամից, սկսւում է մեր ժողովրդի սփռուած հատուածների վերադարձն ու վերամիաւորումը. Եւ մենք այդ նշանաւոր փաստի ականատեսներ ենք: Այս միտքը համակում է ամբողջ հոգիս, ամբողջ էութեանս մէջ եռում է այս միտքը:

Ուզում էի առաջինը բարձրանալ շոգենաւի վրայ, բայց ուրիշները կանխեցին: Եւ նրանք գտնւում են ծերունիների եւ պատանի կանանց թեւերի մէջ, պատանիները նետւում են հանդիպողների վրայ, գրկում նրանց, համբուրում:

Շոգենաւի վրայ կայ ընդամէնը 1806 մարդ: Բայց դա մի ամբողջ հայաշխարհ է, հայ ժողովրդի ամբողջ պատմութիւնն է այդ Նաւի վրայ: Տարազները տարբեր են, երիտասարդները եւրոպական կոստիւմներով են ու լայնեզր գլխարկներով, ծերերից էլ կան այնպիսիները, որ դեռ գլխներին կարմիր ֆէսեր ունեն, սեւ փիսկուլներով: Բայց հոգին բոլորի մէջ միեւնոյն հայկական դարաւոր հոգին է, որ բոլոր ժամանակների բոլոր բռնակալները մեռցնել չկարողացան:

Առաջին կարաւանի ուղեւորների մեծ մասը Կիլիկեցիներ են:

Կիլիկիա՜... հայկ. պետականութեան վերջին օրրան: Բիւզանդական կայսրութեան խորտակումից յետոյ՝ օսման-թուրքերի ձեռքով, Միջերկրական ծովի ափերին, անառիկ Կիլիկիայում հայկական թագաւորութիւնը պահպանում էր աշխարհի քաղաքակրթութեան մնացորդները, որ ստեղծւել էին լուսաւոր մարդկանց մտքի ու հոգու ուժով: Լուսինեան-Ռուբինեան թագաւորների մայրաքաղաք Սիսում կառուցւում են ճարտարապետութեան սքանչելի կոթողներ, մագաղաթների վրայ գրւում էին իմաստուն գրքեր՝ հիանալի նկարազարդերով: Կիլիկիան փոքրիկ մի Եւրոպա էր Ասիայի սրտում: Նրա ւէրերը երկար տարիների ընթացքում արիաբար պաշտպանում էին իրենց երկիրը բռնակալների պարբերական ոտնձգութիւններից: Սակայն փոքրիկ այդ կղզին չէր կարող երկար ժամանակ կանգնած մնալ կատաղի ալիքների դիմաց:

Ընկա՜ւ Կիլիկիան: Հայերը մի անգամ էլ ճաշակեցին պարտութեան դառնութիւնը իրենցից աւելի ուժեղ ու թուով գերազանց թշնամու դէմ մղած գօտեմարտում: Բայց ապրում էին նրանք իրենց հայրենի հողի վրայ, թէեւ թշնամու բռնակալութեան տակ, սիրում էին իրենց երկիրը, իրենց տունն ու տեղը, իրենց ծաղկանկար սրբազան գրքերը, ուսուցանում էին սերունդներին իրենց ազգային պատմութիւնը: Եւ ահա եկաւ ամենադաժան փորձութիւնը: Առաջին համաշխարհային պատերազմի սեւ տարիները եկան ու սկսւեցին անողորմ ջարդեր հայաբնակ գաւառներում: Փրկւեցին առանձին մարդիկ ու ընտանիքներ, որ ցրւեցին ամբողջ աշխարհով մէկ, չդադարելով երազել վերադարձի եւ միաւորման մասին: Երբեք չլքեց նրանց այն միտքը, որ երբեւէ Հայերի համար էլ կը ծագի երջանկութեան օրը, կ'ուղղուի պատմական անարդարութիւնը հայ ազգի նկատմամբ: Եւ ահա հեռւում, որպէս պայծառ աստղ, շողաց Նոր Հայաստանը Արարատեան հովտում, սովետական Հայաստանը, որ ծնունդ առաւ ու ոտքի կանգնեց ռուս մեծ ժողովրդի օգնութեամբ, պատմութեան ամենամեծ մարդասէրների՝ Լենինի եւ Ստալինի ձեռքով:

Եւ այսօր ահա, վերադառնում են Կիլիկեցի մեր հայ եղբայրները հարազատ Սովետական Հայաստան.

Բարի գալուստ հարազատ եղբայրներ: Վերջանում է ձեր թափառական կեանքը:

Ես երբեք չեմ մոռանայ «Տրանսիլվանիա» շոգենաւի ուղեւորներից մէկի՝ ծերունի Մարտիրոս Կասալեանի պատմածը. Ծնւել է նա Խրզրումում: Կասալեան ազգանունը կրող տոհմի անդամների թիւը մինչեւ Հայերի ազգային մեծ ողբերգութիւնը՝ 1914—1918 թուականները, հասնում էր 93ի: Նրանք բոլորն ընկան թուրք ջարդարարների եաթաղանից: Փրկւածներից շատերն էլ մեռան անջուր անապատներում, դաժան գաղթի ճանապարհների վրայ: Բոլոր դժոխքներից ազատւեց միայն Մարտիրոսը.

— Այժմ ընտանիքս տաս հոգուց կը բաղկանայ, 10ը հարկաւ 90 չէ, բայց պիտի բազմանան իմ աղջիկներն ու տղաները, եւս 25 տարի, եւ Կասալեանների թիւը վերստին պիտի 90ի հասնի: Հայ ժողովուրդը չեն սպաններ, վիճակուած չէ մեզի պատմութենէն անհետանալ.

Կարճատեւ լռութիւնից յետոյ նա շարունակում է.

— Այս կարաւանի մէջ ալ Էրզրումցիներ կան, բայց մեծ մասը յաջորդ կարաւաններով պիտի գան...

Ահա մի ուրիշ ընտանիքի՝ Յարութիւն Թագւորեանի ընտանիքի ճակատագիրը: Թագւորեանը այժմ 75 տարեկան է: Նա էլ է հայրենիքից տարագրւել Ա. համաշխարհային պատերազմի օրերին, անդրանիկ որդու հետ ապաստան փնտռելով Մերձաւոր Արեւելքի եւ Եւրոպայի երկրներում. Այժմ նրա ընտանիքի անդամների թիւը հասնում է 32ի—որդիներ, դուստրեր, թոռներ ու ծոռներ. Նրանք սփռւած են աշխարհի հեռաւոր ծայրերում՝ Հիւս. Ամերիկայում, Բրազիլիայում, Ուրուգուայում, իրարից անջատ ու իրարից հեռու, ապրում են Թագւորեանները:

ՀՐԱՉԵԱՑ ՔՈՉԱՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԷՊԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ ՄԵԿՆՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ահա յունահայ ներգաղթի երկրորդ կարաւանն ալ ճամբայ ելաւ ուրբաթ երեկոյ, Բիրէայէն. «Թրանսիլվանիա»ն, Հին Յունաստանի 8/10 ներգաղթողներուն միացուցած՝ Նոր Յունաստանի հալածական մեր բեկորներէն 1600 հոգի, շուտով կը մեկնի հելլենական ջուրերէն, մեր 2470 բախտաւոր հայրենակիցները փոխադրելով բոլորիս երազաշխարհը — Եկիրն Հայաստան:

Պիտի շարունակուի՞ ներգաղթը: Մենք ոչ միայն կը մաղթենք, այլեւ կը հաւատանք եւ կը պահանջենք: Որովհետեւ ներգաղթն է միայն որ վերջ պիտի տայ արտասահմանի մեր բազմութիւններուն ենթարկուած քաղաքական, տնտեսական եւ դաւանական հալածանքներուն եւ մանաւանդ պիտի փրկէ զանոնք վերջնական ձուլումէ, կորուստէ: Թո՛ղ մեր գաղափարական հակառակորդները շարունակեն իրենց աղտոտ գրգռութիւններն ու քսութիւնները մեր մասին. Հ.Յ.Դաշնակցութեան ազգային-քաղաքական ծրագրի հիմնական մասը կը կազմէ Ներգաղթն ու թրքահայ հողամասերու Ներկայ Հայաստանի կցումը: Հայաստանէն ներս տիրող ընկերային դրութեան հանդէպ մեր ունեցած սկզբունքի տարակարծութիւնները պատճառ մը չեն որ մեր կուսակցութիւնը հրաժարի իր ծրագրէն եւ ընդդրկէ ներգաղթի հակառակ դիրք: Գաղութներէն հայրենիք փոխադրուած իւրաքանչիւր ազգակից իր երկրին պիտանի մէկ անդամին կորուստի փրկումով, կ'ապահովէ անոր յաւելեալ տարր մը, որ դարերու ընթացքին կոտորածներէ եւ սպիտակ ջարդէ տասանորդուած մեր հայրենիքի ստեղծագործ եւ պաշտպան բազուկները զօրացնելու պիտի ծառայէ: Կուսակցութիւն մը, որ իր ետին ունի մօտաւորապէս 60 տարուան ազատագրական պայքարներով լի պատմութիւն մը, կուսակցութիւն մը, որ իր հայդուկներու եւ քաղաքական ղեկավարներու առաջնորդութեամբ, իրականացուց հայութեան դարաւոր երազը, Հայկական Պետութիւնը, չի կրնար դէմ կենալ այն միջոցներուն՝ որոնք նպատակ ունին զօրացնել այդ պետութիւնը եւ ընդարձակել անոր սահմանները:

Մենք ի սրտէ կը ցանկանք որ Հայաստանի կառավարութիւնը հնարաւորութիւններ ստեղծէ սփիւռքի ամբողջ հայութիւնը փոխադրելու եւ տեղաւորելու մեր սիրելի հայրենիքի սահմաններէն ներս: Այս առթիւ պիտի ցանկայինք որ վերջ տրուէին դաւանական կաշկանդումներուն եւ արտասահմանի ամբողջ հայութեան համար հաւասարապէս հնարաւորութիւն ստեղծուէր երթալ իր բեղնաւոր քրտինքը խառնելու տեղւոյն մէջ հաստատուած մեր եղբայրներու շինարար աշխատանքին եւ արար,, սեյճուք, թուրք եւ պարսիկ դժբաւ ներխուժմանց եւ տիրապետութեանց քանդումները դարմանել եւ գիտութեան արդիական տուեալներու վրայ լծուիլ վերաշինութեան, վերակերտումին: Ահա թէ ինչո՞ւ մենք շատ աւելի կ'ուրախանանք ներգաղթի իւրաքանչիւր կարաւանի առթիւ քան անոնք որ տակաւին երէկ, երկու տարի առաջ, հայրենասիրութենէ, սահմանային ընդարձակումէ ճառել կը նկատէին հակայեղափոխական, յետադիմական արարք:

Այո, մենք շատ աւելի խորապէս կը խոցուինք, երբ մեր տարագիր բեկորները օրէ օր՝ իբրեւ հայ՝ անդիմագիծ, անգոյն եւ անջիղ արարածներու կը վերածուին: Որովհետեւ մեր մօտ ազգային զգացումը շատ աւելի խոր է եւ անկեղծ, քան անոնց, որոնց խանդավառութեան աղբիւրը աւելի խորհրդայինն է՝ քան հայկականը:

Այո, մենք կը ցանկանք որ նոյնիսկ այս տարի ունենանք Յրդ կարաւան մը եւս, որովհետեւ ունինք տակաւին անտուններու, անգործներու, փնջու պահենք, եւ հալածականներու կարեւոր թիւ մը, որոնք պէտք է անմիջապէս մեկնին: Այս մասին մեր յարգելի լիազօրներըպարտին իրենց կարելին փորձել Երեւանի մօտ, որովհետեւ մինչեւ յառաջիկայ գարնան ամիսները խիստ տաժանելի կացութեան մը պիտի մատնուին մեր այդ հայրենակիցները:

Երկրորդ կարաւանով մեկնող մեր հայրենակիցներուն հետ եւս ղրկելով մեր ջերմ ողջոյնները Հայաստանի մեր եղբայրներուն, կը կրկնենք մեր ուխտը՝ մեր հայեացքները միշտ սեւեռած պահելու դէպի դիրենք եւ ներկայացած առաջին իսկ պատեհութեամբ երթալ միացնելու մեր ստեղծագործ ճիգերը իրենց շինարար ճիգերուն:

(ԱԶԱՏ ՕՐ, Աթէնք)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Յուլիսի թիւէն, մեր հայերէնով —

Հայաստանի «Ալ. Միասնիկեան» պետական Հանրային Գրադարանը Հայաստանի մշակութային մեծ ձեռնարկներէն մէկն է:

Հանրային գրադարանը հիմնուած է Հայաստանի մէջ սովետական իշխանութեան հաստատուելէն կարճ ժամանակ վերջ՝ 1921 թուին: Իր կազմակերպման սկզբնական շրջանին ունեցած է ընդամէնը 40.000 գիրք, այժմ ունի երկու միլիոնէն աւելի:

Գրադարանը տեղաւորուած է յատկապէս իրեն համար կառուցուած հոյակապ շէնքի մը մէջ, որուն նախագիծը կը պատկանի ակադեմական Ալ. Թամանեանի: Նոր շէնքը ունի հինգ ընթերցարան, որոնցմէ միաժամանակ կրնան օգտուիլ մինչեւ 300 մարդ, ունի դասախօսութիւններ եւ ցուցահանդէսներ կազմակերպելու համար դահլիճներ եւ կարգ մը ուրիշ յարմարութիւններ:

ՍՍՌՄ Գործավարներու Խորհուրդի որոշումով մեր գրադարանը Միութենական նշանակութիւն ունեցող գրադարաններու շարքին մէջ անցած է:

Այդ կարգի գրադարաններու ցանկին մէջ մըտնելէն վերջը, պետական հանրային գրադարանին տրուած է, Սովետական Միութեան սահմաններուն մէջ լոյս տեսնող գրականութեան ձրի՝ պետական պարտադիր օրինակ ստանալու իրաւունք.

Մեր գրադարաններու գիրքերուն թիւը շատցած է նաեւ առանձին անհատներու կամ հիմնարկներու գրադարանային ֆոնտերու հաշուին: Օրինակ՝ Պետական Հանրային Գրադարանին է յանձնուած Նախկին Լազարեան ճեմարանի գրադարանէն 30.000 գիրք, Թիֆլիզի Ներսէսեան դպրոցի գրադարանէն 7000 գիրք, Երեւանի Նախկին արական եւ իգական միջնակարգ բարձր վարժարաններու գրադարաններէն՝ 24.000 գիրք. Անոր է տրըւած Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան դադարանը՝ 5000 գիրք, Ալ.Միասնիկեանի անձնական գրադարանը՝ 7000 գիրք,, Արզութեան Երկայնաբազուկի գրադարանը՝ 12 հազար գիրք, յայտնի երաժշտագէտ Ղորղանեանի գրադարանը՝ 6000 գիրք, մեծ պատմաբան Լէօի գրադարանը՝ 4000 գիրք, եւն.:

Պետական Հանրային Գրադարանի ֆոնտի աճման մեծ օժանդակութիւն է ցոյց տուած նաեւ գաղութահայութիւնը: Օրինակ Պ. Պ. Տէվէճեանը եւ Տօնապետեանը իրենց գրադարանի շատ թանկարժէք գրականութենէն մօտ 5000 գիրք նուիրած են մեր գրադարանին: Լոնտոնէն ստացուած է փրոֆ. Թումայեանի՝ Հայկական պարբերական մամուլի թանկարժէք մէկ հաւաքածոն եւն.:

Հանրային Գրադարանը ունի մեծ քանակութեամբ հազուագիւտ հրատարակութիւններ: Օրինակ՝ հայկական առաջին տպագիր գրքերէն «Պարզատումար»ը, որ տպագրուած է Վենետիկ 1512ին, «Ուրբաթագիրք»ը (դարձեալ լոյս տեսած է Վենետիկ՝ 1513 թուականին), «Հարանց վարքը», որ Արեւելքի մէջ հրատարակուած առաջին գիրքը կը հանդիսանայ եւ լոյս տեսած է Ջուղա 1640ին Խաչատուր Կեսարացիի կողմէն:

Մեր Պետական Հանրային Գրադարանին կը պատկանի հայերէն լեզուով առաջին անգամ հրատարակուած աշխարհի քարտէսը («Համատարած աշխարհացոյցը»), որ տպագրուած է Ամսթէրտամի մէջ 1695 թուին՝ գեղարուեստական մեծ ճաշակով:

Պետական Հանրային Գրադարանը ունի հետեւեալ հիմնական բաժինները,— հայագիտական, կովկասագիտական, արեւելագիտական, պատմական գիտութիւններու, հնատիպ եւ հազուագիւտ գրականութեան, գեղարուեստական գրականութեան եւ գրականութեան պատմութեան, արուեստի պատմութեան, բնագիտութեան, արհեստագիտութեան, բժշկութեան, լեզուաբանութեան եւ տեղեկատու գրականութեան բաժինները:

Հայկական ՍՍՌ Ժող.-Խորհուրդի յատուկ որոշումով 1943 թուականին Պետական Հանրային Գրադարանին կից կազմակերպուած է հայկական հրատարակութիւններու անձեռնմխելի ֆոնտ, որուն մէջ կը մտնեն հայերէն բոլոր հրատարակու-

ՊՌՕՖ. ՄՈՎՍԷՍ ԾԻԾԱՂ

«Ամենայն Սրբոց»

Ծաղիկնե՛ր: Ծաղիկներ ամէն կողմ:
Ընդերկրեայ ճամբորդներու, ինքնաշարժի յաճախորդներու, հետիոտն մարդոց գրկերուն մէջ:
Առանց զարիքի եւ սեռի խտրութեան բոլորը կ'ուղղուին միեւնոյն կէտին, դէպի մեռելոց օթեւանը, ննջեցելոց հանգստարան՝ գերեզմանատուները: Ուշ-կանուխ համայն մարդկութեան ապագայ բնակավայրը:
Ի՞նչ զգայուն են մարդիկ մեռելներու հանդէպ: Շատ մը կրօնքներ նախապաշարումի կարգը անցած են չատոնց բացի մէկէն՝ մեռելապաշտութենէ: Մասնաւոր տկարութիւն մը ունինք մահացածներու հանդէպ:
Չեմ գիտեր, Ադամի օրով ալ կա՞ր ծաղիկներով գերեզման պատուելու սովորութիւնը: Պատմութիւնը ոչինչ կ'ըսէ այս մասին, կամ գոնէ, ես չեմ կարդացած: Նարդունիին կը թողում «մահ», «գերեզման», «դամբարան» բառերու վերլուծումով տալ պատմութիւնը մեռելայարգութեան այս երեւոյթին:
Այսօր մարդիկ, առանց դաւանանքի կամ կուսակցական խտրութեան, կը յարգեն հանգուցեալները: Լենինէն մինչեւ գիւղացի Տէր Կիրակոսը, առանց բացառութեան, գլխարկ կը հանեն դագաղի կամ դամբարանի առջեւ: Բացառութիւն են միայն, սա մեր «շինարար» Տաճիկները, որ Հայոց գերեզմաններուն դամբանաքարերն իսկ ջարդուփշուր ընելով, զօրանոց, ախոռ կամ սալայատակ շինեցին այդ նուիրական քարերով: Ամբողջ հայաբնակ քաղաքներու գերեզմանները փորփրելով, դուրս հանեցին հանգուցեալներ իրենց յաւիտենական բնակարաններէն: Ողջերու ջարդէն ետքը, մեռելներու ջարդ մըն ալ հնարելով:
«Ամենայն Սրբոց» օրը, մեր հանգուցեալներուն հետ հաշտութիւն կնքելու եւ ապագային մեր հողակոյտին ծաղկազարդումը ապահովելու առիթ մըն է ը:
Ամուսիններ, իրենց կնկանը դամբարանը կը զարդարեն, երբ անոնց ողջութեանը՝ տարեւ մըն իսկ չէին նուիրած անոր: Կիներ, որ իրենց կենակիցին հոգին հանած են, հազարումէկ դժբախտութիւն պատճառելով անոնց, այսօր ծաղկեփունջով կը վարձատրեն անոնց համբերութիւնը:
Ինչո՞ւ սակայն «Ամենայն Սրբոց» ծըը յատկացուցած էմարդ այս արարողութեան: Որովհետեւ ամէն մեռած մանաւանդ ամուսնացած անձ, անխտիր մաս մը սուրբ է, կեանքի մէջ չարչարուած եւ ապաշխարած ըլլալով:
Ես տարբեր պատճառ մը կը վերագրեմ մեռելներու հանդէպ տածուած յարգանքին: Անոնք որեւէ կերպով անվնաս դարձած են մեզի, ողջերուս համար: Շուք չեն կրնար բերել մեր փառասիրութիւններուն եւ մեր անձնասիրութիւնը չեն կրնար խանգարել: Մրցակից չեն մեզի: Թէեւ ես կը ճանչնամ մարդիկ որ կը նախանձին նոյնիսկ մեռածներու փառքին ...
Բարոյականի չափ, նիւթական մեծ օգուտներ ալ ունին հանգուցեալները մեզի ողջերուս համար: Ծաղկեվաճառութեան եւ արձանագործութեան ասպարէզներն ալ կը զարգանան անոնց շնորհիւ՝ բազմաթիւ աշխատաւորներ ապրեցնելով:
Այս քանի մը օրերուն մէջ, ծաղիկներու համար վճարուած դրամով, կարելի է Հայոց բոլոր միութիւններուն քանի մը տարուան պիւտճէն ապահովել կամ մեր հանդէսներուն բացին՝ գոնէ մէկ մասը գոցել:
Ամէն պարագայի մէջ, օգտակար սովորութիւն մըն է դամբարանները պճնազարդելը: Այս կերպով մահը կ'աղուորնայ եւ նուազ խրտչեցուցիչ կը դառնայ:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԽՄԲ.— Ուշ ստացուած կամքէ անկախ պատճառներով:

ԷՋԵՐ ՆՐԷԿՈՒԱՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԷՆ

Առաքելոց վանքի կռիւը

«Պէտք է որ ցոյց տանք մեր հերոսական նկարագիրը: Ո՞ր օրուան կը սպասենք որպէս Փէտայիներ գործելու համար: Քանի-որ մեր ժողովուրդի խաղաղ ցոյցերը եւ արդար բողոքները կը մնան անլսելի, պարտաւոր ենք զինու զօրութեամբ մեր բողոքները լսելի դարձնել: Մտնենք Առաքելոց վանքը, օգտուելով անոր թանձր պարիսպներէն ու պարզենք ապստամբութեան դրօշը, եւ ինչ որ ըլլալու է, թող չուտով ըլլայ: Մէկ կողմէ արտաքին աշխարհի ուշադրութիւնը կը դարձնենք մեր կողմը, միւս կողմէ յեղափոխական ոգին կը թարմացնենք ժողովուրդի սրտին մէջ եւ կրօնափոխութեան գաղափարը կը հեռացնենք ժողովուրդի սրտէն»:
Անդրանիկ եւ Գեղամ էֆէնտի կ'ընդդիմանան հաճի Ցակոբի առաջարկին, կանխահաս գտնելով ապստամբելու գաղափարը: Կ'առարկեն թէ թշնամի զօրքը բազմաթիւ է, ռազմանիւթ չկայ, եղանակը շատ խիստ է եւն.:
Իսկ Հաճի Ցակոբ կը մնայ անխախտ ու կը պնդէ: Ընկերները կը բռնեն հաճի Ցակոբի կողմը: Խնդիրը քուէի կը դնեն եւ հաճի Ցակոբը կը շահի: Կեդրոնական մարմինը կը վաւերացնէ ծրագիրը եւ խումբը, 1901ին հոկտեմբեր 30ին կը մտնէ վանքը, հետեւեալ անդամներով.—
Անդրանիկ, Հաճի Ցակոբ, Գէորգ Չաւուշ, Կայծակ Վաղարշակ (Մշեցի), Գոմսայ Խաօն (Կորիւն), Տիրգենից Բարսեղ, Մոկունքցի Ասատուր, Մելքոն, ու Քեաբիմ, Ալվառինջու Սէյտոն ու Վարդան, Բերդակցի Անդրօն եւ Միսաք (երկու եղբայրները), Մուրատ, Սահակ եւ Մովսէս, Խասգիւղի Մայիլի Մկրօն, եւ Աղեքսանդր, Արաղցի Սերոբ, Ղազօն եւ Արամ, Ցրօնկցի Մուրատ, Խաչիկ, Մխիկ, Էլօն, Մկրտիչ, Խուրշուտ, Նիկողոս եւ Վիլօն, Սասունցի Գամօ Զաթօն, Թարփաթող Սարգիս, Գալեցի Ղազար, Շէնկցի Զօլօն, Միխթարայ Եղօն, Սողգոմու Սիմոն, Ուրուղցի Ցարութիւն, Մառնիկցի Պօղէն, Փոթիկեան Արամ եւ Տէր Տրենց Արամ (Զաթալ գլուխ):
Կ'ընտրուի զինուորական մարմին մը, նախագահ Անդրանիկ, խորհրդականներ Հաճի Ցակոբ, Գէորգ Չաւուշ, Կայծակ Վաղարշակ եւ Կորիւն:
Զինուորական մարմնի որոշումով, կը բաժնուին դերերը ու կը ձեռնարկուի Դիրքերու ամրացման: Կը կարգեն պահակներ, ամէն մարդ իր կարգին աշխատանքի կը լծուի:
Զինուորական մարմնի որոշումով վանքի մէջ ապրող ծառաները եւ բոլոր միաբանները ինչպէս եւ ոչխարները կը ղրկուին դրացի գիւղեր, մինակ մէկ ամսուան համար մսացու ոչխարներ պահելով:
Մինակ վանքի վանահայր՝ ծերունի Ցովհաննէս վարդապետը կը ղրկեն քաղաք, Առաջնորդարան: Վանքի մէջ կը մնան 70 որբերիրենց մանուսապործի վարպետի հետ: Ապահոված են մսացուն, իւղ, ալիւր եւ ջուր:
Դիրքերու վրայ հսկող պահակները լուր կուտան Զինուորական Մարմինին, վեց հազարէ աւելի զինուորներու գալու մասին: Զորս թեւերէ բաղկացած, զինուորները շատ հեռուէն օղակի մէջ կ'առնեն վանքը:
Հրահանգ կը տրուի Զինուորական Մարմնի կողմէն.— Նախայարձակ չըլլալ գնդակ արձակելով, ուշադիր սպասել Սասունէն գալիք ուժին:
Ժամը 8ի ատեններ կը հասնին Սասունի ոյժերը.— Սողգոմու Սիմօն, Գամօ Զաթօն, Արաղցի Ղազօն, Շէնկցի Զօլօն, Ուրուղցի Ցարութիւն, Գալեցի Ղազար եւ Փոթիկեան Արամ:
Եկողները կ'իյնան զինուորական շղթային մէջ, կ'որոտան գնդակները եւ կռիւը կ'ըլլայ գիրկընդխառն: Եկողներուն օգնութեան կը հասնին պարիսպներէն արձակուած գնդակները, չուարումի մատնելով թուրք զօրքը: Եկուորները կը հասնին վանքի պարիսպներու տակ: Երկու հարիւր քայլի վրայ, վիրաւոր կ'իյնայ Գալեցի Ղազարը վանքի կալու մէջ: Իսկ վանքի պարիսպներու տակ, նոյնպէս վիրաւոր կ'իյնայ Ուրուղցի աննման Ցարութիւնը:
Ծանր էր վիճակը Արաղցի Ղաչօին, որ չալկած էր ութ հրացան եւ պարկ մը փամփուշտ: Վանքին դուռը կը բացուի եւ եկուորները ներս կ'առնուին: Իսկ ետ կը դառնան Շէնկցի Զօլօն եւ Փոթիկեան Արամ:
Վանքի կալին մէջ վիրաւոր ինկած Ղազարի օգնութեան աղիողորմ կանչը ընկերներու սիրտը կը խոցէ, սակայն, կրակի կարկուտի տեղատարափը թոյլ չի տար օգնութեան հասնիլ վիրաւոր ընկերոջ, որ Ծովասարի սառնշունչ բուկ ու բորանի առջեւ կը դալկանայ եւ կը մարի:
Քաջակորով Սէյդոյի սիրտը կտոր կտոր կ'ըլլայ վար կը նետուի դիրքէն, յայտարարելով.— Կ'երթամ ընկերիս օգնութեան, կամ անոր հետ կը մեռնիմ կամ կ'ազատեմ վանք բերելով:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(4)

ՑԱԵՆԵՐ ԳԱՐԱՒԵՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 28 Հոկտ. (Յառաջ). — Մեր գաղութը, որ հաստատուած է 1923ին, այսօր կը հաշուէ 198 ընտանիք: Ունինք մանր առեւտրականներ, երկու նպարավաճառ, արհեստաւորներ եւ բաւական թիւով բանուորներ: Ինքնաբաւ են բոլորն ալ:
Պատերազմի ընթացքին տուած ենք մօտաւորապէս 70 զինուորներ, բարեբախտաբար ոչ մէկ զոհ: 1925ին հիմնուեցաւ Ազգ. Միութիւնը, որ կարելի եղածին չափ կատարած է իր պարտականութիւնները եւ ներկայիս ալ կը շարունակէ հոգալ գաղութիս կարիքները: Կը պահենք մատուռ մը, բայց մնայուն քահանայ մը չունենալով յաճախ կը դիմենք Լիոն կամ Վալանս: Մատուռ եւ յարակից երկու սենեակները կը ծառայեն նաեւ իբրեւ դպրոց եւ հաւաքատեղի զանազան կազմակերպութեանց:
Դպրոցը ունի մօտ 75 աշակերտներ: Շաբաթը երկու անգամ, երեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները տեղի կ'ունենայ չափահասներու դասաւանդութիւնը, իսկ հինգշաբթի ամբողջ օրը փոքրիկներուն: Ինչպէս անցեալ տարեշրջանին, այս տարի ալ ուսուցչութիւնը յանձնուած է գաղութիս հայ բողոքական համայնքի հոգեւոր հովիւ, պատ. Գարեգին Սիսլեանի որ ամսական 2000 ֆրանքի վարձատրութեամբ կը վարէ դպրոցը: Այս առթիւ կազմուած է Կրթական Մարմին մը մասնակցութեամբ Ազգ. Միութեան, Կապոյտ Խաչի, Հ.Ա.Ճ.ի եւ երկու չէզոքներու:
Գաղութին մէջ կան հետեւեալ կազմակերպութիւնները, — Հ.Յ.Դ. «Անտոք» Ենթակոմիտէն, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի «Բարգէն Սիւնի» խումբը, Ս. Դ. Հնչակեան խումբ մը, Աղգ. Ճակատ, Ժ.Ա.Ֆ., Ազգ. Միութիւն, Կապոյտ Խաչ, Սանուհիներու Միութիւն, Կարմիր Խաչ, Քղիի եւ Քէսէրիկի (Խարբերդ) Հայրեն. Միութիւններ: Ունինք նաեւ մարզական խումբեր՝ պասքէթի եւ ֆութպօլի:
Մինչեւ 1945 գաղութիս կեանքը կատարեալ համերաշխութեամբ կ'ընթանար: 1945ի վերջերը Հ.Ա.Ճ.էն կարգ մը մարդիկ սկսան «հայաստանասէր» եւ «հակահայաստանեան» խաղեր խաղալ եւ պղտորել գաղութին կեանքը: Հայկական սրճարանին պատէն կախուած թուղթ մը ցոյց կուտայ ներգաղթի համար արձանագրուած 40 ընտանիքներու ցանկը: Արդ, նոյն այդ արձանագրող ու արձանագրուած պարագլուխներէն մարդիկ կը ճգնին,

թիւններէն մէկ մէկ օրինակ, սկսած առաջին գիրքէն: Հայերէն հաղուագիւտ գրականութիւնը կը մտնէ այդ բաժնի մէջ եւ ընթերցողներուն կը տրամադրուի միայն գիտական աշխատանք կատարելու համար:
Գրադարանին տրամադրութեան տակ են աշխարհի մէջ լոյս տեսած հայերէն հրատարակութեանց միայն 60 առ հարիւրը: Մեր եւ բոլոր գրասէրներու խնդիրն է ձեռք բերել մնացածը:

միլիոններ ծախսելով հոս հաստատուիլ: Կրնա՞ք լուծել այս հանելուկը:
Անցեալ շաբաթ, 26 Հոկտ. մատուռի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Ազգ. Միութեան ընդհ. ժողովը աւելի քան 60 հայրենակիցներու ներկայութեամբ (աննախընթաց թիւ): Վարչութիւնը տուաւ իր մէկ տարուան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը: Ներկաները բանաձեւով մը, բաւարար գտան կատարուած աշխատանքը: Ցետոյ ձեռնարկուեցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան: 59 ընտրողներու գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցան Պ. Պ. Արշակ Պօղիկեան (դաշնակցական) 31 քուէ, Արամ Արամեան (չէզոք) 26 քուէ, Ցարութիւն Եղիաեան (չէզոք) 25 քուէ, Արմենակ Ուզունեան (Հ.Ա.Ճ.) 23 քուէ, Երուանդ Ասլանեան (չէզոք) 23 քուէ: Ժողովը վերջացաւ ուշ ատեն, յաջողութիւն մաղթելով նորընտիր վարչութեան:

ՀԱՐԳԱՆՑԻ

ՌՈՒՍ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Խորհրդային կառավարութիւնը կանոնագիր մը պատրաստած է, հայրենիք վերադարձող ռուս տարագիրներու մասին: Այս ծրագիրը մեծ նշանակութիւն ունի գերիներու կայաններէն, տարագրութենէն, կամ Ֆրանսայի, Կեդր. Եւրոպայի եւ Հեռաւոր Արեւելքի ռուսական գաղթավայրերէն հայրենիք վերադարձող միլիոնաւոր սովետ քաղաքացիներուն համար:
Կանոնագիրը կատարեալ իրաւունքներ կը խոստանայ վերադարձող քաղաքացիներուն, քաղաքական, ընկերային թէ տնտեսական: Իշխանութիւնները պարտաւոր են անոնց գործ ճարել համաձայն իրենց ընդունակութեանց: Եթէ տեղին վրայ կարելի չըլլայ գործ գտնել, կրնան ուրիշ տեղ փոխադրել:
Ածուխի փայտի եւ ծանր մետաղի ճարտարարուեստներու մէջ աշխատող տարագիրները հազար անգլ. ռուբլի փոխառութեան իրաւունք ունին, վճարելի 15 տարիէն, տուներ շինելու եւ կահաւորելու համար:
Ամէն ատրճանի նախկին ռազմագերիները պիտի վայելեն արձակուած զինուորներուն առաւելութիւնները նաեւ ըստ յարմարութեան աշխատանք՝ ժամանումէն մինչեւ մէկ ամիս: Այդ պաշտօնը պատերազմէն առաջ իրենց ունեցած զբաղումներէն վար աստիճանի վրայ պիտի չըլլայ: Վերադարձողները բոլորն ալ բնակարանի եւ վառելանիւթի իրաւունք ունին: Քանդուած շրջաններէն վերադարձողները՝ ձրի փայտ եւ դրամական օժանդակութիւն պիտի ստանան իրենց տուները վերաշինելու համար: Հաշմանդամներուն պիտի թոյլատրուի առանց արտօնութեան ձգել իրենց գործը եւ իրենց ուզած տեղերը հաստատուիլ:
Մասնագիտութեան համար անցած ժամանակը կենսաթոշակի սակին մէջ պիտի հաշուուի: Տարէց զինուորներու արձակումը պիտի շարունակուի, անցեալ տարուան օրէնքին համաձայն: Որոշեալ տարիքը լրացնողները պիտի արձակուին յառաջիկայ նոյեմբերի եւ յունուարի ընթացքին: (Թայմզ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ — Հայ կին մը ձերբակալուեցաւ Պոլսոյ մէջ, երկու ռումբերով զոր պահած էր կուրծքին վրայ։ Այս առթիւ քաղաքին մէջ զրոյցներ կը շրջին թէ յաջորդ անգամ հայ յեղափոխականները կը խորհին իրենց ռումբերը ձգել օդային գործիքներով։ (Նիւ Եորք Հէրըլտ, 3 Նոյ. 1896)։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքը մեռելական վիճակի մը մատնուած էր Նոյեմբեր 2ին, երբ Հրեաները շաբաթ օրուան հանգիստը կ'ընէին, իսկ Արաբները իրենց աւանդական գործադուլը կը կատարէին, Պալֆըրի յայտարարութեան տարեդարձին առթիւ։ Փողոցները գրեթէ ամայի էին եւ բոլոր խանութները գոցուած։ Հրեաներն ալ գործադուլ մը սարքեցին յաջորդ օրը, բողոքելու համար 1279 տարագիրներու Կիպրոս աքսորման դէմ։ Կիրակի նոր կառախումբ մը օդը հանուեցաւ Երուսաղէմի մէջ։

ԴԱՆՈՒԲԻ նաւարկութեան խնդիրն ալ երկուքի բաժնած է արեւելեան եւ արեւմտեան պետութիւնները, առաջնորդութեամբ Մոսկուայի։ Խորհրդային տնտեսագէտ մը, Փրոֆ. Վէրկա, յօդուած մը հրատարակելով «Փրավտայ»ի մէջ, գիտել կուտայ թէ Մ. Նահանգները քանի մը ամերիկացի դրամատէրներու անձնական շահերը կը գերադասեն Դաշնակից երկիրներու բարօրութենէն։ «Անգլիան ալ չըմբռներ թէ դանուբեան պետութեանց դիրքը փոխուած է եւ թէ անոնք կէս գաղթային վիճակէն դարձած են անկախ, շատ աւելի յառաջդիմական կարգ-ւսարքով քան բրիտանական ժողովրդապետութիւնը։ Այդ երկիրները այլեւս չեն հանդուրժեր բրիտանական խնամակալութեան»։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրք ընկերվարական կուսակցութեան՝ գիւղացիներու եւ բանուորներու միութեան վարիչ մարմինը ձերբակալուեցաւ։ Համայնավար կուսակցութիւնը արգիլուած ըլլալով, այս կազմակերպութիւնը ամէնէն ձախ հոսանքն է Թուրքիոյ մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կացութիւնը տակաւին պարզուած չէ, որպէսզի կարենան ճանչնալ պուլկարական կառավարութիւնը։ Իրենց ստացած տեղեկութեանց համաձայն, ահուաբեկը կը տիրապետէր ընտրական պայքարին առեն, թէ «ընդդիմադիր եւ կարդ մը ժողովները արտօնուեցան մասնաւորապէս Սոֆիայի մէջ», բայց գաւառին մէջ ահաբեկչական միջոցներ ձեռք առնուեցան, ժողովները խափանելու համար, թէ չորս հոգի սպաննուեցան միայն մէկ շրջանի մէջ եւ ուրիշ բռնութիւններ կատարուեցան։ Ընդդիմադիր թերթերու հրատարակութիւնը արտօնուած էր, բայց շատ մը պարագաներու մէջ ոստիկանութիւնը գրաւեց ամբողջ թիւեր։

ՏՈԼԱՐԸ շաբաթ օր 328 Ֆրանքի բարձրացաւ սեւ շուկային մէջ, զոր. տը Կոլի վերջին զեկոյցէն վերջը, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, դիտել տալով թէ ամենաբարձր սակն է այս, Ֆրանսայի սեւ շուկայի պատմութեան մէջ։ Մէկ զուիցերիական ֆրանքն ալ 95 Ֆրանքի բարձրացած էր, համաձայն նոյն աղբիւրներուն։

ԱՆԳԼԻՈՅ 360 քաղաքներուն մէջ քաղաքապետական ընտրութիւններ կատարուեցան ուրբաթ օր եւ աշխատաւորականները շահեցան 159 աթոռ։ Անցեալ Նոյեմբերին ալ 700 աթոռ շահած էին։ Համայնավարները, որոնք 300 թեկնածուներ ներկայացուցած էին, շահեցան մէկ աթոռ, բայց կորսնցուցին վեց հատ։

ԱՒՍՏՐԻԱ որոշած է լիովին օգտագործել իր ջրային ուժը, որպէսզի չստիպուի ածուխ ներածել դուրսէն։ Պիտի շինուի թումբ մը 380 ոտք բարձրութեամբ եւ 900 ոտք երկայնութեամբ, ինչպէս եւ ելեկտրական կայան մը Դանուբի վրայ։ Այս թումբը ամենամեծը պիտի ըլլայ, գերազանցելով ռուսականը (Տնիէփէր) որ ունի միայն 190 ոտք բարձրութիւն։ Շինութիւնները պիտի աւարտին չորս տարիէն, բայց կը յուսացուի 25 միլիոն քիլովաթ ապահովել յառաջիկայ տարի՝ ձմեռը՝ իսկ 180 միլիոն քիլովաթ՝ ամառը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կեդրոնական կառավարութիւն մը հաստատելու համար բանակցութիւնները կը շարունակուին Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ։ Իրազեկներ կ'ըսեն թէ այս պարագան ջղագրգռութիւն պատճառած է Անգլիոյ մէջ, որ կը վախնայ թէ Խ. Միութիւնը կրնայ բաժին պահանջել Գերմանիոյ արեւմտեան շրջանի ճարտարագործութեանց մէջ։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ձախողեցան խառն կառավարութիւն մը կազմելու փորձերը։ Վարչապետ Ցալտարիս անդրդուելի կը մնայ։ Պետական պաշտօնեաները, որոնք յաւելում ստացած էին վերջերս, որոշեցին գործադուլ հռչակել չորեքշաբթի օր։

ՀՌՈՄԻ անգլ. դեսպանատան դէմ կատարուած յարձակման առթիւ, շատ մը կասկածելիներ ձերբակալուեցան։ Մէկուն համար կ'ըսեն թէ պուլկար է։ Ուրիշ օտարական մը, որ «Հինգ» ծածկանուն կը կրէ, երկար տարիներ ապրած է Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի մէջ։ Կը կարծուի թէ անոնք անդամ են հրէական գաղտնի կազմակերպութեան մը վճռած է դաւադրական պայքար մղել Անգլիոյ դէմ, ընդարձակ աստիճանի մը վրայ։ Իբրեւ թէ գաղտնի ծրագրին համաձայն, նախ վերջնագիր մը պիտի ուղղուի Լոնտոն, յետոյ շարք մը ամբաձիգ յարձակումներ պիտի կատարուին բրիտանական շէնքերու վրայ ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ, եւ վերջապէս պիտի սպաննուին բոլոր այն քաղաքագէտները որ հակառակ են սիոնական ծրագրին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ հրեայ ահաբեկչական կազմակերպութեանց վարիչները ժողով պիտի գումարեն Եւրոպայի մէկ անկիւնը, դեկտեմբերին կամ յունուարին։

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԻ մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան լուրեր ըլլալով թէ նոր յարձակումներ պիտի կատարուին ռումբերով, հանրային շէնքերու, մասնաւորապէս դատարաններու վրայ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — 31 Հոկտ. — Հոկտեմբեր 27ի կիրակին տեղի ունեցաւ Մարսէյլի հայ գաղութին տարեկան ուխտագնացութիւնը Նօթրը Տամ. տը լա Կարտի եկեղեցին։ Ներկայ էր հաւատացեալներու խուռն բազմութիւն մը։ Mgr. Borel կը ներկայացնէր Մարսէյլի եպիսկոպոսը, Mgr. Delay ։ Հ. Յովհ. Ծ. Վ. Զուխաճեան, Հայ կաթողիկէ հասարակութեան առաջնորդը մատոյց հանդիսաւոր պատարագ։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Խաչիկ Պուտաքեանի՝ կատարեց երգեցողութիւնները ներդաշնակօրէն։ Յաւարտ պատարագին՝ առաջնորդը նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն գեղեցիկ քարոզ մը խօսեցաւ, յիշելով Գիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան կաթողիկոս պատրիարքին կարտինալութեան աստիճանին բարձրացումը, այս տարի։

Տեղի ունեցան նաեւ զանազան աղօթքներ Հայաստանի, Ֆրանսայի եւ ամբողջ աշխարհի խաղաղութեան եւ անդորրութեան համար։ Ներկայ խուռներամ հայ բազմութիւնը շատ գոհ մեկնեցաւ, իսկ Ֆրանսացիները միշտ կը գովէին հայկական պատարագին եւ երգեցողութեանց վսեմութիւնն ու հարստութիւնը։ Մէկ խօսքով Հոկտեմբեր 27ը յիշատակելի օր մը եղաւ Մարսէյլի հայութեան համար։— Պ. Զ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԷՆ Օր. Պայծառ Քէպէլեան (Զէնկիլերցի), իր մօրեղբօր՝ Յակոբ Գումարեանի մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ փոխան հոգեհանգստի հազար Ֆր. կը նուիրէ Հ. Ս. Ը. Մ.ի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Պուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դ. «Խատիսեան» խումբի դասախօսութիւնը, 5 Նոյեմբեր, երեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պիտի խօսի ընկեր Մ. Թաշճեան։ Նիւթը՝ «Ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը»։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 6 Novembre 1946 Չորեքշաբթի 6 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4846 Նոր շրջան թիւ 485 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ԱՋՆ ՈՒ ՁԱԽԸ

Ընտրական պայքարը իր գագաթնակէտին հասած է արդէն։

Մինչեւ կիրակի, հինգ օր եւս պիտի մարտնչին բոլոր հոսանքները եւ մանաւանդ ականաւոր դէմքերը, ճառերով, ծրագիր - յայտարարութիւններով, երբեմն ալ հայհոյանքներով եւ բռունցքով ։

Շաբաթներէ ի վեր, հաւասար ուժգնութեամբ կ'առմկեն ոչ միայն երեք տիրական հոսանքները, այլեւ ընդդիմադիրները, որոնք զանազան թեւերու բաժնուած են։ Վերջին պահուն առաքելը նետուեցաւ նաեւ զօր. տը Կօլ, աւելի սրելով հակամարտութիւնները ։

Զօրավարը իր տեսակէտները յայտնած էր արդէն, քանի մը ճառերով, իսկ հոկտ. 13ի քուէարկութեան առթիւ հանդիսաւորապէս պատուիրեց «ոչ» պատասխանել։

Բայց եւ այնպէս նոր Սահմանադրութիւնը վաւերացուեցաւ աւելի քան մէկ միլիոնի մեծամասնութեամբ, թէեւ ձեռնպահները շատ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին։

Այս անգամ աւելի ուժգին կոչ մը կ'ուղղէ զօրավարը, «անհեթեթ եւ ժամանակէն անցած» հռչակելով նոր Սահմանադրութիւնը։ Ու կը յանձնարարէ ընտրել այնպիսի երեսփոխաններ որոնք «վճռած են կարելի եղածին չափ շուտ փոխել» զայն։ «Ամէն յապաղում կրնայ սուղի նստիլ մեզ»։

Ինչպէս կը սպասուէր, այս ազդարարութիւնը խոր վրդովում պատճառեց անոնց որ «այոն» պատասխանած էին։ Ամէնէն առաջ՝ ձախերուն։ Եւ անհաւասիկ սուր սլաքներ զօրավարին դէմ, ուղղակի թէ անուղղակի։ Նաեւ դէզ մը ծաղրանկարներ, որոնք զայն կը ներկայացնեն իբրեւ փառասէր, կուսակից անձնական իշխանութեան եւն.։

Այս առթիւ ամէնէն կծու բառերը կը գործածեն համայնավարները։

Իրենց պաշտօնական օրկանը, «Իւմանիթէ» առաջին օրէն իսկ ազդարարեց թէ յետադիմութիւնը գլուխ կը ցցէ տպաւորելով քանի մը յարգելի անուններու ետին։ Իր տեսութեան համաձայն, վերաքննութեան պայքարին բուն պարագլուխներն են «երկու հարիւր ընտանիքները, որոնք կ'ուզեն խափանել նոր հանրապետութեան կառուցումը, դաւաճանութեան պատժումը, եւ թոյլ չտալ որ բանուոր դասակարգը գոնէ անմիջական ազդեցութիւն ունենայ գործերու ղեկավարութեան մէջ »։

Ո՛րքան կծու ակնարկներ՝ զօրավարին դէմ, նոյն օրկանին եւ ուրիշ նման թերթերու մէջ ։

Ընկերվարականներն ալ, որոնք աւելի սերտօրէն կապուած էին 1940 Յունիս 18ի հերոսին հետ, նոյնքան կը քննադատեն անոր բռնած դիրքը։ Իսկ Երեք Մեծերուն գլխաւորը, Ժողովրդական Շարժումը, որուն գլուխը կանգնած է վարչապետը, Գ. Պիտօ, վերաքննութեան կուսակից ըլլալով հանդերձ, շատ ալ գոհ չէ զօրավարին դիրքէն։

Մնաց որ, զօրավարը ինք ալ եւ է կուսակցութեան չէ յարած, այս պայքարին մէջ։ Թէեւ, իր յայտարարութիւնները բացորոշապէս կը հասկցնեն թէ որո՛ւ հետ կրնայ ըլլալ ։

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, գլխաւոր խնդիրը աջի եւ ձախի պայքարն է։

Ձախերը կ'աշխատին քուէներով իրականացնել ինչ որ կը քարոզէին տարիներէ ի վեր։ Եւ Նոր Սահմանադրութիւնը լայն պատեհութիւններ կ'ընծայէ իրենց, այդ նպատակին յաջողութեան համար։ Թէեւ, իրենց բոլոր տեսակէտները չանցան։

Աջերը եւ չափաւորները (արմատական) Նոր Սահմանադրութենէն դժգոհ են գլխաւորաբար անոր համար որ կը վախնան ծայրայեղ հոսանքներու տիրապետութենէն։ Անոնց կարծիքով, ինչպէս ընտրական օրէնքը, նոյնպէս Նոր Սահմանադրութիւնը այնպէս մը խմբագրուած է որ, կրնայ ճամբայ բանալ կուսակցութեանց գերակայութեան, եւ ի վերջոյ յանգիլ մէկ հոսանքի գիկտատորութեան ։

Այս մտավախութիւնը փարատելու համար էր որ ձախերը կարգ մը զիջումներ կատարեցին վերջին պահուն, երբ կը քննուէր երկրորդ նախագիծը ։

Ամէն պարագայի մէջ, կիրակի օրուան ընտրութիւնները պիտի հաստատեն թէ ո՛ր ճամբան կը նախընտրէ ժողովուրդը ։

Սահմանադրութիւնները միշտ ալ կրնան փոփոխութեան ենթարկուիլ։ Կարեւորը այն է որ երկիրը նոր ցնցումներ չկրէ, պատերազմի եւ օտար գրաւման ահարկու վերիվայրումներէն վերջը։ Շ.

Լուրեր Ներգաղթի մասին

ՆՄԲ — Նոր ստացանք Բարեգործականի Կեդր. Վարչութեան հոկտ. 14 թուակիր զեկոյցը (Նիւ Եորք), որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մինչեւ հիմա ներգաղթողներու թիւը կ'անցնի 35.000ը, որոնց 19.400ը Պէյրութէն Յշոգենաւերով, 5100ը Յունաստանէն եւ 4300ը Պուլկարիայէն։ «Ներգաղթողները Պաթումէն սկսեալ եւ մանաւանդ Խ. Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը գտնեն եղբայրական յոյժ սիրալիր եւ խանդավառ ընդունելութիւն։ Երեւանի Ներգաղթողներու Ընդունման եւ Տեղաւորման Կոմիտէն եւս ոչ մէկ ջանք կը խնայէ, որպէսզի տարագրութեան տուայտանքներէն հազիւ ազատած հայրենակարօտ ներգաղթողները գտնեն կարելի ամէն աջակցութիւն»։

Մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութիւնը յառաջ կը տարուի մեծ թափով։ Մեծագոյն Նիւ Եորքի մասնաճիւղերը հանգանակութեան պաշտօնական բացումը կատարած են Սեպտ. 29ին, «մեծաշուք հանդէսի մը մէջ ուր աւելի քան քսան հազար հոգի փութացած էին իրենց պարտականութիւնը կատարել»։ Ոգեւորութիւն կը տիրէ նաեւ նուազ բախտաւոր շրջաններու մէջ, մասնաւորապէս Յունաստան եւ Սուրիա։ Մինչեւ հիմա դանձումներուն եւ խոստումներուն գումարը մէկ քառորդ միլիոն տոլարը կ'անցնի։ Մեծապէս գնահատելի է Հայր. Միութեանց մասնակցութիւնը ։

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը, որ, առանց հանգանակութեան արդիւնքին սպասելու, սկիզբը արդէն 215.000 տոլարի առաջին վարկ մը տրամադրած էր շոգենաւերու վարձքը եւ առ հասարակ չքաւոր ներգաղթողներու ճանապահածախսը ապահովելու համար, երկու անգամէն 300.000 տոլար եւս փոխադրեց Մոսկուայի Պետ. Դրամատունը, Հայաստանի կառավարութեան ընթացիկ հաշւոյն, շոգենաւային կարգադրութիւնները արագացնելու եւ դիւրացնելու համար ։

Կեդր. Վարչ. Ժողովը, ընդ առաջ երթալով Գահիրէի Կեդր. Յանձնաժողովի պատճառաբանեալ յանձնարարութեան, 40.000 տոլարի նպաստադրամ մը քուէարկեց, յառաջիկայ ձմրան եղանակին օգնելու համար գլխաւորաբար Սուրիոյ մէջ այն բազմաթիւ չքաւոր, անգործ եւ անպաստան գաղթականներուն որոնց ներգաղթը յառաջիկայ տարուան յետաձգուած է ։

Նաեւ 2000 տոլարի երկրորդ վարկ մը հասցուց Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբային, նպաստներ յատկացնելու համար Վենետիկի եւ Հռոմի հայ կարօտ գաղթականներուն եւ մասնաւորապէս ուսանողներուն ։

Անդրանիկի շիրիմին առջեւ

Կիրակի ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կազմակերպած ուխտագնացութիւնը Անդրանիկի գերեզմանին վրայ։

Թափօրին պաշտօնական հանդամանքը կը ներկայացնէին 15ի չափ արիներ իրենց դրօշով։ Ներկայ էին հրաւիրուած զանազան միութիւններու ներկայացուցիչներ եւս։

Աղդէ քահանայ Փայլակեան առանձին կատարեց կրօնական արարողութիւնը որ «զարիպ»ի մեռելի մը վրայ կարդացուած աղօթքի մը տպաւորութիւնը թողուց ։

Հայ Սպայից Միութեան կողմէ Գ. Ռուբէն Թադէոսեան շեշտեց վերջ Անդրանիկի մարտական ոգին, իբրեւ խորհրդանշան հայ ժողովուրդի ազատունակ եւ ըմբոստ առաքինութիւններուն, ըսաւ. «Եթէ զօր. Անդրանիկ ողջ ըլլար եւ տեսնէր մեր մայր հայրենիքին աննախընթաց մասնակցութիւնը համաշխարհային մեծ պատերազմին, իր սպարտական ոգին պիտի հրճուէր լսելով Բաղրամեաններու, Մարտիրոսեաններու ու տասնեակ հազարաւոր զինուորներու կատարած նուաճումները։ Փառք ու պատիւ զօր. Անդրանիկին եւ այն ցեղին որ նման զաւակներ է ծներ»։

Հետզհետէ խօսք առին Գ. Տատեան (ֆրանսերէն), Ռազմիկներու Միութեան պատուոյ նախագահներէն, Գ. Սամճեան, ատենապետ նոյն Միութեան՝ կեդրոնական վարչութեան, Գ. Զօպանեան Հայ Գրողներու Միութեան կողմէ, Գ. Տէր Գրիգորեան Սալնոյ Ջորի հայրենակիցներուն կողմէ եւ Գ. Աղասս (Հ. Ա. Ճ.)։ Բացակայ էին Ճ. Գարահիսարի Հայր. Միութեան բանախօսը եւ

ՀԱԿԱՀԱՅ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Մօտաւոր Արեւելքի մեր թղթակիցը կը գրէ.

Կարգ մը թուրք թերթերու հակահայ գրգռութեանց պատասխանելու իրենց քաջութեան մէջ, 25—30 տարեկան երիտասարդներ չեն խորհիր թէ «մամուլի ազատութիւնը» թրքական ծուղակ մըն է միայն։ Վերջերս, ներգաղթի ձեւական կամ ցուցական արձանագրութիւններ, աւելի սուր ախորժակով հակաթուրք ակնարկներու առիթ տուին։

Թուրք ոստիկանութիւնը վերջերս յաջողեցաւ «կապ» մը գտնել թուրք համայնավար ուսանողներու եւ «Նոր Օր» շաբաթաթերթի հայ երիտասարդ աշխատակիցներուն միջեւ։ Կ'ենթադրէք հետեւանքը։ Մինչեւ երկու ամիս առաջ բանտարկուած կը մնային պոլսահայ տասնեակ մը հայ երիտասարդներ։ Վաղը նոյն տաղտուկները կրնան վերսկսիլ։

Շուրջ ամիս մը առաջ, դատումի նոր շարժում մը սկսաւ անոնց մէջ, որոնք արձանագրուած են սովիէթ հիւպատոսարանի անուանացանկերուն վրայ։ Թշնամին արթուն կը հսկէ, մանաւանդ երբ աղմուկով գործ կը տեսնեն ։

Ածխութեան վախ Գերմանիոյ անգլ. շրջանին մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ աղէտ մը պիտի պայթի Գերմանիոյ բրիտանական շրջանին մէջ, եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին։ Ռուրի գլխաւոր քաղաքներուն մեծ մասը հազիւ 24 ժամուան ածուխ ունի։ Համպուրկի մէջ ուր կ'ըսեն թէ հինգ օրուան պաշար կայ, շատ մը թաղեր հաց չունէին շաբաթ օր։ Զինուորական իշխանութիւնը շրջաբերական մը ստացած է որ մռայլ գոյներով կը նկարագրէ կացութիւնը եւ կ'ըսէ թէ Գերմանիա չի կրնար աւելի երկար համբերել եւ հնազանդիլ, եթէ ուտեստի եւ վառելանիւթի տագնապը շարունակուի։ Մինչեւ անգամ կը վախցուի որ խափանարար ձեռնարկներ եւ զինեալ խռովութիւններ ծագին ձմեռը։ Այս պատճառով անհրաժեշտ կը համարուի կազմ եւ պատրաստ պահել զինուորները, եւ զինավարժութիւն սորվեցնել կամաւորներու ։ Ռուրի փուռերը յաճախ կը փակուին օրերով։ Եթէ հացը պակսի, օրապահիկը կ'իջնէ 500 գրամի (քալորի)։ Զինուորական իշխանութիւնը չի ծածկեր իր մտահոգութիւնը ։

Տագնապին գլխաւոր պատճառը այն է որ ցորենաւ չի հասնիր Ամերիկայէն։ Ամիսը առ նուազն 179.000 թոն հացահատիկ պէտք էր ներածուէր, մինչդեռ Օգոստոսին հասած է միայն 61.000, Սեպտեմբերին 120.000, իսկ Հոկտեմբերին միայն 48 հազար թոն, իբրեւ հետեւանք ամերիկեան գործադուլին։ Գերմանական հունձքը կը հաշուեն 1.500.000 թոն։ Եթէ այս հունձքը շարունակեն գործածել այնպէս ինչպէս հիմա, շտեմարանները պիտի պարպուին Փետրուարին եւ հարկ պիտի ըլլայ օրական 10.000 թոն հացահատիկ ճարել դուրսէն, գոհացնելու համար բրիտանական շրջանին նուազագոյն պէտքը, ամսական 300.000 թոն։

Այժմ հացը կը ճարուի ծայրը ծայրին։ Հազարաւոր տանտիրուհիներ մինչեւ 30 մղոն ճամբայ կը կտրեն հացի կտրօններով, բան մը ձեռք ձգելու համար. Կառախումբերը սրընթաց կը բանին, պաշար հասցնելու համար ամէնէն կարօտ շրջաններուն։ Անգլ. թերթ մը կը գրէ թէ գրաւումէն առաջ առ նուազն վեց շաբթուան ցորեն կ'ունենային ճարտարարուեստական շրջանները, մինչդեռ հիմա եղածը 24 ժամ անգամ չի բաւեր, ինչ որ կը նշանակէ սով ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՃԱՓՈՆԻ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ հռչակուեցաւ Նոյեմբեր 3ին, կայսեր կողմէ, որ սակայն կը կորսնցնէ իր գլխաւոր իրաւասութիւնները։ Այս առթիւ տեղի ունեցան շատ մը արարողութիւններ,— ճառ, մրցում, բանաստեղծութեանց ընթերցում եւն.։

պուլկարական դեսպանատան ներկայացուցիչը ։

Բոլորը մատնանշեցին մեր վերջին յիսնամեակի յեղափոխական պատմութեան մէջ Անդրանիկներու եւ միւս հերոսներու կատարած դերը, շեշտեցին որ անոնց մարտական ըմբոստ ոգին հայ ժողովուրդին ճակտէն սրբեց «ստրուկի» նուաստ մակդիրը, Ազատութեան եւ հայրենիքի գաղափարը վառ պահեց սերունդներու մէջ եւ վերջապէս արիւնով ու քրտինքով ողջունեց հայրենիքին վերածնունդը։

Ուխտագնացութիւնը կազմակերպողը զինուորական միութիւն մըն էր, գերեզմանը մեր ազգային հերոսին զինուորականի մը, զօր. Անդրանիկինն էր, արարողութիւնը սակայն ոչ մէկ զինուորական շնորհք ունէր. ոչ տաղանցք, ոչ դրօշ, ոչ պարզ «զինուորական բարեւ» մը, ոչ շեփոր մը որ հնչեցնէր «մահուան փողը»։

Անշուշտ այս ալ մեծ դիւանագիտական? խնդիր մըն էր որուն հասարակ մահկանացուներուն խելքը չի հասնիր։

Շրջան թղթակից

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵԼՄՏ. ՎԻՃԱԿԸ

Ինչպէս ընդհանուր կերպով ամէն պետութեան ելմտացոյց, Խ. Միութեան ելմտացոյցն ալ մասնաւորապէս կը ցոլացնէ երկրին տնտեսական վիճակը։ Մասնաւորապէս, անոր համար որ սովետ ընդարձակ հանրապետութեան բոլոր ժողովուրդներու տնտեսական գործունէութիւնը, գրեթէ ամբողջութեամբ պետութեան ու նահանգային միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու հակակշռին տակ կը գտնուի, ուղղակի։ Այս տեսակէտով շահեկան է քննել Խ. Միութեան 1946ի ելմտացոյցը, ըստ տուեալներու, միաձայնութեամբ վաւերացուց Գերագոյն Խորհուրդը Հոկտ. 18ի իր նիստին մէջ։

Վեր հանելէ առաջ ներկայ տարուան ելմտացոյցին յատկանշական կողմերը, բաղդատենք զայն 1944 եւ 1945 տարիներու ելմտացոյցներուն հետ։

	1944	1945	1946
(Գումարները կը ներկայացնեն միլիոն ռուբլի)			
Հասոյթ	268.743	302.034	333.537
Ծախք	263.962	298.591	319.426
	+ 4.781	+ 3.443	+ 14.111

Այս ցուցակին մէջ, առաջին անգամ ուշադրութիւն կը գրաւէ երեք տարիներու ելմտացոյցներուն հաւասարակշիռ վիճակը, նոյնիսկ հասոյթի աւելցուկներով (14 միլիառ 111 միլիոն ռուբլի 1946ին), բան մը, որ հազուադէպ երեւոյթ է այնպիսիատեն մը՝ երբ ամբողջ աշխարհի մէջ, հաւասարակշռուած ելմտացոյց ունեցող պետութիւնները խիստ հազուագիւտ են։

«Յառաջ»ի նեղ սիւնակները թոյլ չեն տար որ, մանրամասնօրէն վերլուծենք հասոյթներու եւ ծախքերու գլուխները, զատ զատ։ Բաւականանք ուրեմն քանի մը թիւեր յիշելով եւ դիտողութիւններ ընելով, գաղափար մը տալու համար Խ. Միութեան ելմտական քաղաքականութեան եւ ձրգտումներուն վրայ։

Ուշադրութիւն կը գրաւէ նախ զինուորական ծախքերու կրճատումը։ Ասոնք, 1945ին, հասած էին 128 միլիառ 240 միլիոն ռուբլիի ահագին գումարին։ Զարմանալի չէ ասիկա, քանի որ 1945ը յաղթութեան ելմտացոյցի տարին էր, եւ յաղթութիւնը զոհողութիւններ պահանջած էր։ Այս ծախքերը 1946ին 72 միլիառ 208 միլիոնի իջած կը տեսնենք, այսինքն՝ 56 միլիառ ռուբլիէն աւելի պակաս՝ քան նախորդ տարին։ Ընդհակառակն, աւելցած են երկրին արտադրողականութիւնը եւ ընկերային մակարդակը բարձրացնելու ծառայող ծախքերը։ Այսպէս, ազգ. տնտեսութեան յատկացուած են 102 միլիառ 237 միլիոն՝ փոխանակ 74 միլիառ 358 միլիոնի, 1945ին։ Ընկերային եւ մշակութային զարգացման համար նախատեսուած է 83 միլիառ 250 միլիոն՝ փոխանակ 62 միլիառ 711 միլիոնի, 1945ին։ Ընդհ. գումարին կէսէն շատ աւելին ուրեմն (185 ½ միլիառ ռուբլի 319 ½ միլիառ ռուբլիի վրայ) յատկացուած է այս երկու գլուխներուն միայն։

Ուշադրութեան արժանի է նաեւ կրթական ծախքերուն գումարը, որ 40 միլիառ 160 միլիոն է այս տարի, փոխանակ 26 միլիառ 370 միլիոնի 1945ին, այսինքն՝ 13 միլիառ 790 միլիոն յաւելում մը, որուն մօտ 6 ½ միլիառը գիտական հետազօտութեանց համար փոխանակ մօտ 2 միլիառ 700 միլիոնի, 1945ին։

Գիտական հետազօտութեանց վարկը այսպէս մօտ 2 ½ անգամ աւելցնելով, խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ մրցիլ Մ. Նահանգներու հետ, հիւլէական ռումբերու շինութեան մարզին մէջ։ Այս ծրագիրը կը համապատասխանէ նաեւ այն փափաքին՝ զոր Սթալին 10 Փետրուարի ընտրութեանց նախօրեակին յայտնած էր հետեւեալ բառերով.— «Հարկ է որ, ամենամօտիկ ապագայի մէջ, ո՛չ միայն հասնինք, այլ նաեւ՝ գլենք անցնինք Խ. Միութեան սահմաններէն դուրս (իմա՛ Ամերիկա) կատարուած գիտական գիւտերը»։

Խ. Միութեան ներկայ տարուան ելմտացոյցին յատկանիշներէն մէկն ալ 16 Դաշնակցային Հանրապետութեանց յատկացուած վարկերուն զգալի յաւելումն է (65 միլիառ 327 միլիոն 1946ի համար, փոխանակ տասներեօթը միլիառ 600 միլիոնի, 1945ին)։ Այս յաւելումէն օգտուած են մասնաւորաբար Խ. Միութեան այն հանրապետութիւնները, ինչպէս Ուկրայնա, Սպիտակ Ռուսիա, եւն., որոնք մեծ աւերներու ենթարկուած էին պատերազմի ատեն։ Այս վարկերուն մանրամասնութիւնները չունինք, գիտնալու համար թէ Հայաստան ալ օգտուա՞ծ է անոնցմէ։ «Սովետ. Հայաստան» թերթին վերջին թիւերն ալ հասած չեն դեռ որ անոնցմէ իմանայինք։ Բայց մեր հայրենիքը պատերազմի դաշտերէն հեռու գտնուելով, քանդուած չէ, եւ հետեւաբար, հաւանական չէ որ վերայիշեալ բացառիկ վարկերէն կարեւոր բաժին մը ստացած ըլլայ։

Գերագոյն Խորհուրդը լսած է նաեւ Նոր Հնգամեայ ծրագրին գործադրութեան մասին տեղեկագիրներ, ընդհանրապէս լաւատես, բայց նաեւ քննադատութիւններ պարունակող՝ շինութեանց, փոխադրութեանց եւ ճարտարարուեստի վերաբերեալ գործերու մասին։

Ասոնց կարգին, հետաքրքրական է յիշել Հայաստանի կառավարութեան նախագահին տեղեկագիրը, որուն մեծագոյն մասը յատկացուած է բնակարանի խնդրին տասնեակ հազարաւոր ներգաղթողներու՝ որոնք գարունէն ի վեր հասած են Հայաստան Լիբանանէն, Իրանէն, Յունաստանէն, Պուլկարիայէն եւ Ռումանիայէն, եւ որոնք, ինչպէս դիտել կուտայ Խ. Հայաստանի նախագահը, հիմակուընէ իսկ, գործնապէս կը մասնակցին իրենց մայր հայրենիքի ընկերվարական գործունէութեան։ Հայկական կառավարութեան պետը, աւելցնելէ ետք որ շատ աւելի մեծ թիւով ներգաղթողներ պիտի ընդունուին 1947ին, յայտարարած է թէ՝ Խ. Միութեան կեդր. կառավարութիւնը մասնաւոր վարկեր յատկացուցած է Հայաստանի, լուծելու համար բնակարանի տագնապը։

Ի՞նչ է պատճառը որ երբ ուրիշ երկիրներու ելմտացոյցերը բաց ունին, սովետ ելմտացոյցը, ընդհակառակն, հասոյթի առաւելութիւն ցոյց կուտայ։ Գլխաւոր պատճառը սա է որ Խ. Միութեան ժողովուրդներուն տնտեսական գործունէութիւնը, գրեթէ ամբողջովին, պետութեան ղեկավարութեան տակ գտնուելով, կրնայ ներդաշնակօրէն զարգանալ, մինչդեռ քաղաքական ժողովրդապետութեամբ միայն կառավարուող երկիրներու մէջ, կուսակցութեանց իրարու հետ մղած պայքարը եւ անոնց անդամներուն եւ պաշտպանեալներուն անյագ ախորժակները կը լափեն պետական հասոյթները, ի վնաս ընդհանուրի շահերուն։ Տնտեսական ժողովրդապետութեամբ կառավարուող երկիրները, ինչպէս Խ. Միութիւնը այս վտանգէն զերծ են։

Երկրորդ պատճառն այն է որ Խ. Միութեան ժողովուրդներու մէջ զոհողութեան ոգին աւելի զարգացած է։ Եւստէրերն անգամ կը հարկադրուին հետեւիլ կառավարութեան գծած շաւղին, ինչպէս նաեւ իրենց հայրենակիցներու օրինակին։ Հաճութեամբ կը գրկուին կարգ մը պիտոյքներէ, որովհետեւ համոզուած են որ, այդ զրկումներուն շնորհիւ, կատարուած խնայողութիւնները հայրենիքին պաշտպանութեան եւ մշակոյթին ծախքերը հոգալու կը ծառայեն։

Ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը պէտք չէ կարծել սակայն թէ Խ. Միութիւնը նիւթական հոգեր չունի։ Վերակառուցումի հսկայ գործ մը կայ, որուն համար դրամ անհրաժեշտ է, եթէ կ'ուզեն որ քիչ ատենէն գլուխ հանուի այս գործը։ Այս նպատակին համար երկրին մէջ ներքին մեծ փոխառութիւններ կնքելը իր դժուարութիւնները ունի։ Այս կէտին մէջ, Խ. Միութիւնը կախում ունի արտասահմանի դրամատէր ազգերէն։

Այս պարագան Սթալին ինքն իսկ, պատասխանելով վերջերս «Եունայթիտ Փրէս»ի նախագահին, յայտարարեց, թէ՝ Մ. Նահանգներէն փոխառութիւն կնքելու խնդիրը Խ. Միութիւնը կը շահագրգռէ միշտ։ «Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ Մոսկուա փոխ դրամ առնելու բացարձակ եւ անմիջական պէտք չունի։ Կրնայ սպասել, եթէ փոխառութեան մը համար իրեն առաջարկուած պայմանները շատ ծանր ըլլան, կամ պարունակեն նաեւ քաղաքական զիջողութիւններ։ Ասոր ապացոյցն ան է որ Սթալինի պատրաստակամութիւնը զարմանք պատճառեց Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներուն, որոնք մինչեւ հիմա կը կարծէին թէ՝ Մոսկուա չէր փափաքեր այլեւս լրջօրէն առաջ տանիլ մէկ միլիառ տոլարի փոխառութեան մը մասին քանիցս սկսած բանակցութիւնները։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մեր հայրենիքը.— Բագրեւանդ

Ներկայիս այս անունով ճանչցուած հողամասը, կը պարփակէ Արարատի Բագրեւանդ, Կոգովիտ եւ Ծաղկոտն գաւառները։

Արածանիի եւ Մակու գետի վերին հովիտներէն կազմուած է, կը սեղմուի Բարթողեան եւ Ծաղկանց լեռներուն միջեւ։ Իր հիւսիսային սահմաններուն վրայ կը բարձրանան մեծ ու փոքր Մասիսները։

Իր լճերէն նշանաւոր է Գայլատուայ անուշաջուր եւ ձկնառատ ծովակը, օժտուած կղզեակով մը։

Ներկայիս կը բաժնուի հինգ շրջանի, Պայազիտ, Ալաշկերտ, Տիատին, Գարաքիլիսէ, Թութաք։

Հողը՝ մասնաւորաբար Ալաշկերտի դաշտը արգաւանդ եւ յարմար ցորենի ու այլ հացաբոյսերու մշակման։ Ծաղկանց լեռնաշղթան օժտուած է պարարտ արօտատեղիներով։ Տեղ տեղ հարուստ ադահանքեր գաւառին մէջ։

Կլիման ամառը տաք, ձմեռը խիստ։

Տարածութիւնը 10.000 քռ. քմ., 1914ին ունէր 50.000 բնակիչ, 24.000ը Հայ, որոնք ռուսական յառաջխաղացման հետեւանքով ամբողջովին փրկուեցան։ Մնացեալները Թուրք, Քարափափախ, եւ մանաւանդ Քիւրտ հիւսիսը Ճէլալի եւ Սիփկանցի, հարաւը Հայտարանցի, Սիպկանցի։ Ճէլալիները Այղր Տաղի վրայ (Բարթողեանը) որջացած՝ նեղեցին Հայաստանի հանրապետութիւնը, 1930ին ապստամբեցան Թուրքիոյ դէմ, եւ ունեցան ծանր կորուստներ։

Բագրեւանդի կեդրոնատեղին է Պայազիտ Բագրատունեաց Դարոյնք ամրոցը, որմէ Աշոտ շինեց Ս. Փրկիչ եկեղեցին։ Պատերազմները եւ երկրաշարժները ամայացուցած են զայն։

Միւս կարեւոր վայրերն են՝

Արծափ, համանուն սարի ստորոտը հին բերդաքաղաք, Տիատին (Տառիօնք) մօտը Արածանիի բնական կամուրջը, ջերմուկներ։

Բագաւան (Իւչ քիլիսէ) նախկին հեթանոսական կեդրոն, Նպատ լերան ստորոտը, Ջիրաւի դաշտին մէջ։ Մօտը Սուրբ Յովհաննու նշանաւոր վանքը։

Թոփրաք Քալէ (Վաղարշակերտ), Քարաքիլիսէ, Բասենց (հայտարանցիներու կեդրոնը), Դութաղ, Մոսուն, եւ Խաստուր՝ Ալաշկերտի հնագոյն քաղաքը, ուր կայ Վանեան արքայ Մենուասի սեպագիր արձանագրութիւնը։

Հին քաղաքներէն նշանաւոր էին Զարեհաւան որու հայ եւ հրեայ բնակիչները Պարսկաստան տարուեցան, Արշակ Բ.ի գերութենէն վերջ։ Հոս ծնաւ Սմբատ, Թոնտրակեցիներու աղանդին հիմնադիրը։ Շահապիվան Արշակունեաց օրով գլխաւոր բանակատեղի հայկական բանակին։ Կան նաեւ բազմաթիւ հին բերդերու աւերակներ։ Բագրեւանդը ունի աշխարհագրական մեծ նշանակութիւն։

Ա. Բնական կամուրջ մըն է Անդրկովկասեան, Ռուսական եւ պարսկական Հայաստաններուն միջեւ։

Բ. Արտաշատի պատմական հին ճանապարհը Գարաքիլիսէի մօտ կը ճիւղաւորուի երկուքի։ Մէկը՝ Գարս Տէրպէնտի, Բասենի, Տէվէ Պօյնուի եւ Բարձր Հայքի վրայով կը դիմէ Սատաղ։

Միւսը՝ Հարքի, Տարօնի մէջէն Տիգրանակերտ։

Գ. Այս հողամասը օժտուած է բազմաթիւ կարեւոր լեռնանցքներով — Բասենի մօտ՝ Քարս Տէրպէնտ, Միրկեմիր։ Դէպի Հարք եւ Տարօն՝ Գըլըճ Կէտիկ, դէպի Երեւան եւ Էջմիածին Աօլանլու, Արասգէօլ, Քուճախ (ամենայարմարը ձմեռը անցանելի), Զինկիլ։ Դէպի Վան, Թափարիզ, Քէրթագէօլ, Աղակէտիք։ 1915ին Ռուսերը Շահթախտը երկաթուղիով կապեցին Ալաշկերտի հետ։

Դիցաբանական տեսակէտով Բագրեւանդ ունէր Բագաւանը, ուր կային Վանատուր եւ Ամանոր աստուածներու մեհեանները եւ Զրադաշտական ատրուշան։

Ամէն տարի Ամանոր (Նոր Տարի) եւ Վարդավառ, կը տօնուէին մեծ հանդիսաւորութեամբ։

Ս. Յովհաննու վանքը Բագաւանի նախկին մեհեանն է։ Հեթանոսական մնացորդ է նաեւ Ղաթըրլու գիւղի Թուխ Մանուկը, ուր Համբարձման ուխտի կուգան։

Լուսաւորիչ Արածանիի մէջ մկրտեց Տրդատի բանակը։ Բագրեւանդի պատմական գլխաւոր դէպքերն են.—

Քսենոփոնի արշաւը, Լուկուլլոսի պարտութիւնը Արածանիի վրայ, Կորբուլոնի արշաւանքը։

Արշակունեաց շրջանին Դարոյնքի դիմադրութիւնը Պապի օրով, Ջիրաւի ճակատամարտը որու հետեւանօք Պապ Հայաստանի թագաւոր պսակուեցաւ։ Մանուէլ Մամիկոնեանի յաղթանակը Բագաւանի մօտ, Պարսից վրայ։

Մարզպանական շրջանին, Վարդանանց օրով մոգերու ջարդը Զարեհաւան։ Փոքր Վարդանի յաղթանակը Խոսրով Անուշաւանի վրայ։ Ծաղկոտնի մէջ Յունաց պարտութիւնը Տամ Խոսրովէ։ Հերակլի արշաւը։

Արաբական շրջանին իրենց Ա. արշաւը Կոգովիտի վրայով, եւ Թէոդորոս Ռշտունիի անյաջող կռիւը։

Արծափի առումը Արաբներէն, որու հետեւանքով Թէոդորոս Ռշտունի 600 հոգիով սրէ անցուց 3000 ընտիր մարտիկներ։

Մուշեղ Մամիկոնեանի յաղթանակը Ապում Ճիպի վրայ, եւ իր պարտութիւնը։

Բագրատունիներու օրով Վաղարշակերտի առումը Յուսուփէ։ Դարոյնքի առումը Գագիկ Արծրունիէ։ Աշոտ Երկաթի յաղթանակը Յուսուփի զօրքին վրայ եւ Էմիր Սամլունի ապստամբութիւնը ու նահանջը Դուին Կուրապաղատի առջեւ։

Ապա Սէլճուքները, Ճէլալէտին, Մոնկոլները եւ Լէնկթիմուր կ'աւերեն Բագրեւանդը։ Մարտիրոս անուն հայ զօրական մը շրջակայ գիւղացիներով Բարթող լեռը բարձրանալով ետ քշեց Լէնկթիմուրի զօրքը, ապա սպաննուեցաւ Սահաթի Թուրքմանէն։ Վաղարշակերտի մօտ Շահ Ռուհ յաղթեց Սկանտարի։

Շահ Իսմայիլ գրաւեց Բագրեւանդը, պարտուեցաւ Եավուզ Սուլթան Սէլիմէ։ Սիւլէյման Գանունի գրաւեց Բագրեւանդը, որ ենթարկուեցաւ Թահմազ շահի, Շահ Աբասի եւ Նատիր շահի աւերումներուն։ Աբաս Միրզա Վաղարշակերտի մօտ 1822ին յաղթեց Թուրքերուն։

Այս շրջաններուն նշանաւոր են Հայերէն, Արծափեցի Մանուկ Բանէեանը եւ Յովհաննու վանքի Խաչատուր Ճիճրանցին, որոնք ափ մը անձնուէր Հայերով, ծառացան հայ ժողովրդի հարստահարիչներուն դէմ։ Հայդուկներ կռիւներ մղած են Ալաշկերտի մէջ։ 1828ին Ռուսերը առին Բագրեւանդը, Հայերը Տիատինի մէջ Թուրքերը բերդէն դուրս նետեցին, իսկ Պայազիտի մէջ Բարսեղի եւ

«ՄԵՐ ՆԱԻԸ ՉԻ ԽՈՐՏԱԿՈՒԻ…»..

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ինչո՞ւ մի երկրում չէիք ապրում բոլորդ միասին։

— Այնքան ալ դիւրին մի կարծէք,— պատասխանում է նա։

Պէտք է օտար երկրներում աշխատանք ու հաց ճարել, եւ ակամայ բաժանուել է եղբայրը՝ եղբօրից, որդին՝ հօրից։Թագւորեանի ընտանիքի բախտը նման է Սփիւռքի Հայոց բախտին։ Ակամայ Թափառական դարձան Հայերը, չնայած բոլորը գիտեն, որ դա կեանքի նրանց սիրած ձեւը չէր եւ Հայը ինքը մեղաւոր չէ, որ պանդխտութեան է դատապարտուել։

Այո, այս չեզանաւի վրայ տեղաւորուել է հայկական մի ամբողջ աշխարհ, իր աշխարհագրութեամբ եւ ազգագրութեամբ, իր տարազներով ու բարքերով, իր բարբառներով եւ ազգային աւանդական հոգեբանութեամբ՝ համերաշխութեան, յոյսի ու հաւատի խոր զգացմունքները հոգում։ Կան Վանեցիներ, որ տանջազին կարօտով են յիշում Վանայ լիճն ու Ախթամարը, Այգեստանը եւ քաղաքը, կան Բիթլիսի, Տարօնի, Տիգրանակերտի եւ Ալաշկերտի դաշտերից տարագրուած Հայեր։ Հայ աշխարհի բոլոր գաւառներից Հայեր կան այդ շոգենաւի վրայ։ Տարբեր է ամէն մէկի բախտի տարեգրութիւնը։ Բայց այն պատճառը, որ ստիպել է ամէն մէկին իր ձեռքն առնել պանդուխտի ցուպը, ընդհանուր է բոլորի համար։Այս մարդիկ գալիս են, գիտակցելով պատմական նշանակութիւնն այն մեծ խնդրի, որ դրուած է այսօր ողջ հայ ժողովրդի առաջ։ Գալիս են օգտուելու այն հնարաւորութիւնից, որ ընձեռել է հայ ժողովրդին սովետական կառավարութիւնը։ Վերադառնում են նրանք այն ճշմարիտ հաւատով, որ Արարատեան աշխարհում սպասում են նրանց գրկաբաց, եղբայրական սիրով։

Սրանից մի քանի օր առաջ ես Հոկտեմբերեան շրջանի Սովետական գիւղումն էի։ Կոլեկտիւ տնտեսութեան նախագահ՝ Սարգիս Յակոբեանը ցոյց էր տալիս ինձ նորակառոյց տներ եւ փոքրիկ այգիներ, բացատրելով որ այս ամէնը պատրաստուել են արտասահմանից ներգաղթող այն Հայերի համար, որոնք հողագործ են եւ գիւղ պիտի գան։ Այդպիսի սիրով եւ հպարտութեամբ պատմում էին ինձ, թէ ինչպէս են պատրաստուել արտասահմանեան Հայերին ընդունելու նաեւ Արտաշատի շրջանի կոլտնտեսութիւնները։

Կարաւանի պետ, բժիշկ Գէորգ Մանուշակեանը, զրոյցի ժամանակ ասում էր — Եթէ անցեալի մէջ Հայերու ճակատագիրը ապահովուած ըլլար, անոնք կրնային սարեր շրջել։

Անապարծութիւն չկայ այս խօսքերի մէջ, պատմութիւնը ինքը ցոյց տուեց աշխարհին փոքրիկ մեր ժողովրդի մեծ հանճարը։ Սովետական Հայաստանի գոյութիւնն ու ծաղկումը, պատմական այսպիսի կարճ ժամանակում, հայ ժողովրդի հերոսական մասնակցութիւնը Հայրենական պատերազմին, ներկայացրեց ողջ աշխարհին հայ ժողովրդի հոգու, մտքի եւ սրտի հզօրութիւնը։

Առաջին կարաւանի մեծ մասը երեխաներ, պատանիներ եւ երիտասարդներ են։ Նաեւ մէջին տարիքի տղամարդիկ ու կանայք։ Բոլորն էլ ընդունակ են ստեղծագործական մեծ աշխատանքի, յանուն Հայաստանի յետագայ ծաղկման ու բարգաւաճման։ Աչքանչելի՛ են երեխաները։ Փոքրիկ մի աղջկայ՝ Վարդուհի անունով, ես հարց տուի, թէ ո՞ւր է գնում նա։ Պատասխանեց.— «Հայաստան կ'երթամ, ուր Արարատ մեծ լեռն է»… Վարդուհու ձայնն անուշ էր, աչքերի մէջ քնքուշ երազանք կար։ 15ամեայ պատանի Ժիրար Սփարդեանը ասում էր՝ 600 տարի է որ Թափառական Հայերս կը սպասէինք, միասնութեան յոյսով կ'ապրէինք… Ես հարցրի, չէ՞ որ ինքը ընդամէնը 15 տարեկան է, ինչպէս կարող էր 600 տարի սպասել։ Նա ժպտաց ու բացատրեց ինձ.— Ես գիտեմ, որ օտարութեան մէջ երկար տարիներէ ի վեր կը սպասէին մեր Հայրերը, կը նշանակէ ես ալ սպասեր եմ։ Պէյրութի մէջ եմ ծնուեր, բայց կը հասկնայի, որ հայրենիքս այնտեղ է, ուր են Երեւանն ու Արագածը, ուր Արարատ լեռը կը բարձրանայ…

Սովետական Հայաստա՛ն, Թանկագին անուն, Սփիւռքի բոլոր հայրենասէր ազնիւ Հայերի համար։ Փրկարար աստղի պէս շողում ես դու բոլորի աչքի, մտքի և հոգու առաջ ու դէպի տուն կանչում հեռաւոր ու օտար ափերի վրայ դեգերող քո բոլոր որդիներին։ Թափառական հայ մարդն այսօր ունի յոյս, ունի ճանապարհ, ունի հող իր ոտքերի տակ։ Կայ Սովետական Հայաստան, որ աճում ու ծաղկում է, որի երկնակամարը պարզ է եւ ահ ու երկիւղ չունի այլեւս երկրի բնակիչը իր ճակատագրի հանդէպ։ Մետաղագործ Յակոբ Դեմիրճեանը պատմում է, որ Բէյրութում ամէն օր արթնանում էր ժամը 5ին, որպէսզի լսի «Հայաստանի ձայնասփիւռի խօսնակին»։ Այդ ժամին Երեւանում ժամանակը երկու ժամով առաջ էր։ Ջայնասփիւռի խօսնակը սկսում էր ամէնօրեայ հաղորդումը, բարի լոյս մաղթելով լսողներին։ Հայաստանի բարի լոյսը եռանդ ու կորով էր ներարկում պանդուխտ հայրենասէրների երակների մէջ, ամրացնում նրա յոյսն ու հաւատը։

Ոչ մի ուժ այլեւս չի խանգարի հայ ժողովրդի վերամիաւորմանն ու նրա երազների իրականացմանը։ Հայրենիք հասաւ առաջին կարաւանը և այսպէս օտար ափերից դէպի նախահայրերի արբազան երկիրը պիտի գան նորանոր կարաւաններ։

Բարի գալուստ կրկին մեր եղբայրներին։

Իմ այս խօսքն ուզում եմ աւարտել մի ծեր կնոջ բազմախորհուրդ պատասխանով. երբ ես հարցրի, թէ հանդի՞ստ եկան, ծովը խաղա՞ղ էր, արկածներ չպատահեցի՞ն, նա պատասխանեց.

— Շատ խաղաղ եւ ոչ մէկ արկած պատահեցաւ, Հայերուս նաւը այլեւս չի խորտակիր, աշխարհի վրայ կայ սպարապետ Ստալին…։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ

(Ս. Հայաստան, ամս.)

Մկրտիչի հրամանին տակ Ռուսերուն տուած էին հազար կամաւոր։ 1829ին Թուրքերը պաշարեցին Գայազիտը, բայց ետ մղուեցան։

1854ին Ռուսերը մտան Բագրեւանդ, Նահանջեցին եւ 1855ին կրկին վերադարձան։

1877ին Տէր Ղուկասով գրաւեց Բագրեւանդը, Գայազիտ 2000 հոգի.ձգելով, քալեց դէպի Բաբեն, Թուրքերը պաշարեցին Գայազիտը։ Տէր Ղուկասով Տրոմսաղի մօտ յաղթեց Մէհմէտ փաշայի, որ սպաննուեցաւ սակայն Տաղարի եւ Եչէք Խալիասի միջեւ Թրքական գերազանց ուժերու առջեւ զիջերանց Նահանջեց, պարպեց Բագրեւանդը, անցաւ Սուրմալու, արշաւախումբով մը ազատեց Գայազիտի պահակազօրքը։ Գալֆալուի մօտ ետ մղեց երկու Թրքական յարձակումներ եւ Ալաճատաղի ճակատամարտէն վերջ վերագրաւեց Բագրեւանդը, Թուրքերը սրընթաց նահանջեցին ,միմիայն հեծելազօրքի կռիւ տեղի ունեցաւ Գարաքիլիսէի մօտ։

1914ին Ռուսերը գրաւեցին Ալաշկերտը եւ Գարաքիլիսէն հայ կամաւորական Բ. գունդը Թափարիզի կռիւներէն վերջ, եկաւ Ալաշկերտ եւ Խօթր ճակատամարտի մասնակցեցաւ։ Սարը Ղամիշի յարձակողականը յանգեցաւ ռուսական Ա. Նահանջին։

1915 Մարտին Թուրքերը Ալաշկերտէն քշուեցան, Յուլիսին վերագրաւեցին Ալաշկերտը։ Օգոստոսին Ռուսերը վճռեցին անցնիլ յարձակողականի, ետ մղեցին Մերկեմիրի վրայ Թրք. կանխէւ յարձակում մը, եւ Թուրքերը դուրս նետեցին Բագրեւանդէ։ Հայ ժողովուրդը ռուսական շրջանին կազմեց տեղական «Միլիցիա»։

1917ին Բագրեւանդ անցաւ Հայոց ձեռքը։ Էրզրումի անկումէն վերջ, հայկական ուժերը քաշուեցան Երեւան, վերջին կռիւը մղեցին Տարօնցիները Ս. Յովհաննու վանքին մօտ, չարաչար պատժելով իրենց ճամբան փակել փորձող թշնամի ուժերը։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՕՆԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Կալկաթայէն կը գրեն.—

Հնդկահայերը եղած են առաւելապէս առեւտրականներ։ Առեւտրական հրապարակի վրայ Հայեր կան՝ որ կը մրցին շատ աւելի մեծ առեւտրական հաստատութեանց հետ։

Հնդկաստանի հայ գաղութը կապուած է Պարսկաստանի թեմին։ Եկեղեցիներ գոյութիւն ունին Կալկաթայի, Մատրասի, Պոմպէյի, Տաքքայի, Պըրմայի եւ Պաթավիայի մէջ։Ռանկունի եկեղեցին պատերազմի միջոցին զոհ գնաց ճափոնական ռմբակոծման։ Այս եկեղեցիներու քահանաները կը ղրկուին Նոր Ջուղայէն։ Հնդկահայ եկեղեցիները ունին ներքին կանոնագրութիւն մը, պատշաճեցուած տեղական պայմաններուն ու օրէնքներուն եւ ենթակայ են կառավարական վերահսկողութեան։

Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը ի վիճակի է հարիւր գիշերօթիկ պահելու։ Այդ դպրոցին աշակերտները գրեթէ բոլորն ալ ձրիավարժ են։ Պատերազմէն առաջ դպրոցը ունէր 110 աշակերտ, այժմ՝ մօտ 60։ Աշակերտներու մեծ մասը կուգայ Պարսկաստանէն եւ Իրաքէն։ Դպրոցը իր ծրագրով կապուած ըլլալով տեղական համալսարանին, դասերը բոլորն ալ կ'աւանդուին անգլիերէն, միայն հայկական բաժինը՝ հայերէն։ 1947էն, հնդկական լեզուն պարտաւորիչ պիտի դառնայ։ Ճեմարանը ունի խոշոր սրահ մը, որ միակ հաւաքավայրն է հայ գաղութին։ Հայերը հոն կը հաւաքուին ամէն ազգ. տօնի, հանդէսներու, հացկերոյթներու, երեկոյթներու, հոն տեղի կ'ունենան մարզական եւ սկաուտական հանդէսներ եւն.։

Այդ դպրոցէն զատ գոյութիւն ունի աղջկանց Դաւթեան վարժարանը, որ ունի մօտ 60 գիշերօթիկ աշակերտուհիներ։ Այս վարժարանը կ'ընդունի հայ աշակերտուհիներ միայն, որոնք Հնդկաստան ծնած են եւ կամ նուազագոյն երեք տարի ապրած են հոն։ Դպրոցը իր առաջին հունձքը պիտի տայ այս տարի։

Կալկաթայի եւ Պոմպէյի մէջ մօտ 70 ամուրի Հայեր կան, 50—60 տարեկան, 50 հոգի ալ 35—40 տարեկան, մօտ 120 հոգի ալ՝ 22—35 տարեկան։ Այս երիտասարդները կը սպասեն Հայաստան երթալու համար։

ԻՋԵՐ ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԷՆ

Առաքելոց վանքի կռիւը

Զինուորական Մարմինը կը ջանայ արգիլել — մէկը երկուք չըննէք, կ'ըսեն, սակայն Սէյդօն վար կուգայ, վանքի ժամու չապիկներէն հագած փորսող կուգայ ձիունի վրայ, կը հասնի վիրաւորին քով, եւ կռնակն առնելով վանքը կը դառնայ, առանց ազդուելու գնդակներու տեղատարափէն։

Մէկ ժամ վերջ Ղազար աչքերը կը փակէ ու կը թաղուի վանքի բակին մէջ։ Իսկ Յարութիւնը կը մեռնի պատերազմի 9րդ օրը։

Տակաւին կան լսողները թէ Տարօն չունեցաւ իր հերոսամարտը, թէ ուրիշներ մտան Տարօնիմէջ եւ հերոսացուցին Տարօնցիներ։ Վա՜յ մեզ, վա՜յ մեզ։

Թող անաչառ դատաւոան տեսնեն, քանի հատ օտար հերոսներ կը գտնեն Առաքելոց վանքի ապըստամբութեան շարքերուն մէջ։

Կռիւը սկսած է, տղաք ապահովութեան ծոցն են, աղաս Միրնկատարի բուք ու բորանէն։ Իսկ թրքական զօրքը ենթակայ է անձրեւախառն ձիւնին եւ սառնաշունչ քամուն։ Օրական 50է աւելի մեռած ու սառածները վար կը բերեն, շատեր հիւանդանոց չհասած ճամբան կը մեռնին։

Կռուի վեցերորդ օրը, զինադադար կը կնքուի, եւ կը սկսին բանակցութեան։ Հայերու կողմէն, վանքը կուգայ վանահայր Յովհաննէս վարդապետ, իսկ Մութասէրէֆի կողմէն կուգայ Մուղտասս էֆէնտի ու բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Մուղտասս կ'արձանագրէ։

Անդրանիկ կը պահանջէ Մայիսեան բարենորոգումներու գործադրութիւնը,— զինաթափութիւն, եւ դադարում քրտական կեղեքումներու, վնասներու հատուցում եւ պատիժ կազմակերպողներուն։ Ազատութիւն քաղաքական բանտարկեալներուն, եւն., եւն.։

Բնական է Բ. Դուռը այս պահանջներէն եւ ոչ մէկը կ'ընդունի եւ կռիւը կը վերսկսի, տեւելով մինչեւ Նոյեմբեր 22, գիշեր ու ցորեկ անընդհատ։

Կը սպառի քաջերու ռազմանիւթը, ծայրայեղութենէ մղուած նոյեմբեր 22ին, գիշերուան ժամը 3ին վանքին դուռը կը բացուի, եւ քաջերը դուրս կուգան հետեւեալ դասաւորումով.— Կայծակ Վաղարշակն ու Անդրանիկը, չորս թիկնապահներով՝ յառաջնապահ։ Կորիւն ու Սէյդօն վերջնապահ։ Գէորգ Զավուշ եւ Հաճի Յակոբ ամբողջ խումբի կարգապահութեան հսկիչ մարմին.

Խումբը կը յառաջանար երկու շարքով, բոլորն ալ վանքի ճերմակ շապիկ հագած, արգիլուած էր կրակ բանալ, հակառակ պարագային, աջ կողմի շարքերը դէպի վարի, եւ ձախ կողմի շարքը դէպի վերի կողմի թշնամիները կրակելու են։

Թէեւ սառած զօրքերը իմացան քաջերու վանքէն հեռանալը, սակայն հաւար փրցուցին այն ատեն միայն, երբ արդէն անոնք զինուորական շրջթայէն դուրս կը գտնուէին։ Քաջերէն մաս մը սարսափելի փոթորիկէն մոլորուելով կը կորմնցնէ ընկերներու հետքը եւ կ'իջնէ Բերդակ գիւղը, որ թրքական զօրքերով լեցուն է։ Կը տեղաւորուին Անդրոյի տունը, Անդրոյի քոյր՝ Նիկարի հսկողութեան տակ։ (Ասոնց պատմութիւնը յատուկ գլխով մը)։

Իսկ խումբը ուղղակի կը բռնէ Սասնոյ ճամբան։ Զըյնքներու գոմի մը մէջ դադարի պահուն, Խասգիւղի Մայիլի Մկրոյի զէնքը վրիպելով դընդակ մը վերջ կուտայ Տէրգեւնից Բարսեղի կեանքին։

Կսկիծ էր բոլորի համար այս աննպատակ կորուստը, կը սգան բազմաչխատ հայդուկի կեանքին որ հնէն կուգար, Արաբոյի եւ Տէրգեւնից Մխոյի օրերէն։ Կը համբուրեն ու կը թաղեն ընկերը, ու զէնքերը վերցնելով կը բարձրանան Սասուն։

Առաքելոց վանքի ապստամբութիւնը, թէեւ Հայոց ծովի չափ ցաւերուն դարման չբերաւ, բայց կրցաւ կոտրել քրտական սանձարձակութեան թափը եւ ոգեւորութիւն մը մտաւ գաղզած հայութեան սրտին մէջ։ Պահ մը դադրեցաւ կրօնափոխութեան հոսանքը բարձրացնելով յեղափոխականներու վարկը եւ արժանիքը։

(Վերջ) ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Երուսաղէմի Palestine Post թերթը կը գրէ.—

— «Յովհաննէս Խաչատուրեան ծնած է Պաղեստին, եւ ուսումը ստացած է Երուսաղէմի երաժշտանոցը։ Կը շարունակէ իր ուսումը՝ Զուիցերիա, Հէրման Շէրշընի մօտ։ 23 տարեկան Հայը, Ցիւրիխէն հասած լուրի մը համաձայն՝ նուագախումբեր պիտի ղեկավարէ Փարիզի եւ Վիէննայի մէջ։ Հոս կը սպասուի յաջորդ տարի։ Երիտասարդ երաժիշտը Զուիցերիա մեկնեցաւ Նամակով մը, Ցրանց Լեհարի ուղղուած, եւ ջերմ ընդունելութիւն գտաւ մեծ երգահանէն»։

★ Խաչատուրեան Ցիւրիխի մէջ հանդիպած է ուրիշ հայ երաժիշտի մը, Զաւէն Խաչատուրեանի, դաշնակահար, եւ միասին պատրաստած են Արամ Խաչատուրեանի «դաշնակի քոնչէրդօ»ն։ Զաւէն վերադարձած է իր հայրենիքը՝ Եգիպտոս։

Չորսերու ժողովը Նիւ Եորքի մէջ

Չորս Մեծերը վերսկսան իրենց խորհրդակցութիւնները Նիւ Եորքի մէջ ։

Այս հինգերորդ անգամն է որ արտաքին նախարարները կը քննեն Գերմանիոյ նախկին զինակիցներուն հաշտութեան դաշնագիրները։ Խորհրդակցութիւններն սկսած էին 1945 Սեպտեմբերին, համաձայն վեց ամիս առաջ Փոցտամի մէջ տրուած որոշումներուն։ Ժողովը անելի մը յանգեցաւ այն ատեն։ Բուն աշխատանքը տեղի ունեցաւ Գ. եւ Դ. ժողովներուն ատեն որոնք գումարուեցան Փարիզի մէջ, 1946ի գարնան, յետոյ ամառը, եւ յանգեցան 21երու խորհրդաժողովին ։

Այս հինգերորդ ժողովին մէջ, Չորսերը նկատի պիտի առնեն խորհրդաժողովին թելադրութիւնները, քուէարկուած դաշնագիրներու մասին։ Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի բարեփոխէ իր ընթացքը իտալական եւ պալքանեան դաշնագիրներու մասին, որպէսզի կարելի ըլլայ վերջնապէս խմբագրել եւ վաւերացնել զանոնք։ Այս աղբիւրին համաձայն, Պ. Մոլոթով Փարիզէն մեկնած ատեն յայտներ է թէ պատրաստ են կարգ մը զիջումներ կատարելու եւ թէ ամէն բան վերջացած պիտի ըլլայ դեկտեմբեր 1ին։

Ամէն պարագայի մէջ, փորձեր կը կատարուին մերձեցում հաստատելու համար ամերիկեան եւ խորհրդային տեսակէտներուն միջեւ։ Արդէն իսկ անպաշտօն խօսակցութիւններ սկսած են Գերմանիոյ ամերիկեան եւ խորհրդային հրամանատարներուն միջեւ, բարձրացնելու համար գերման ճարտարագործութեան արտօնեալ չափը, որպէսզի կարենան թէ հաստուցում ստանալ եւ թէ գոհացնել երկրին պէտքերը։ Նիւ Եորքի մէջ ալ ուղղակի եւ անուղղակի խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան, գետինը հարթելու համար։ Պ. Պըրնզ երկուշաբթի օր տեսակցեցաւ Պ. Մոլոթովի հետ, օրակարգի մասին, որպէսզի աշխատանքները շուտ վերջանան եւ կարելի ըլլայ քննել գերմանական հարցը ։

★ Անգլիոյ նախարարներէն Պ. Մորիսըն ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ նոր պատերազմի մը վտանգը ծանր է, եթէ Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը իրարու չօգնեն, մանաւանդ համաշխարհային վաճառականութեան մէջ։ «Երեքը միասին կրնան ստանձնել ապագայ խաղաղութեան ապահովութիւնը. բայց ճառեր բաւական չեն։ Չի բաւեր յայտարարել թէ պատերազմը մօտալուտ չէ։ Պատերազմի վտանգը կայ եւ մնայ, եթէ երեքը միասին չաշխատին։ Եթէ մէկն ու մէկը հեռանայ, եւ միւս երկուքը անոր դէմ միանան միւս փոքր պետութեանց հետ, ճամբան կը բացուի նոր պատերազմի մը համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ կը շարունակուի։ Երկուշաբթի օր Փարիզի սպանդանոցը հասան 640 եզներ, որոնց 240ը Իրլանտայէն։ Հորթի միսն ալ սակագնի ենթարկուած ըլլալով, միայն 200 հորթեր հասան, մինչդեռ անցեալ երկուշաբթի 1300 էր թիւը։ Ոչխարներու թիւը 13.000 էր, բայց կը վախցուի որ այդ մսացուն ալ անհետանայ, որովհետեւ սակագին հաստատուած է եւ մսավաճառները մինչեւ 400 ֆրանք կը պահանջեն։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Հողագործական Միութիւնը պատուիրակներ ղրկած են գաւառները, որպէսզի համոզեն արտադրիչները որ յանձնեն իրենց մսացու անասունները։ Գարենաւորման վարչութիւնը լսած ըլլալով որ կարգ մը վաճառականներ եզան միս կը ծախեն Վիլէթի մէջ, քիլօն 140 ֆրանքի, փոխանակ 97 եւ 103ի, անմիջապէս գնեց եղած պաշարը, 97 ֆրանքէն եւ մսավաճառներուն ծախեց 105էն։— Սառած միսի պաշարն ալ անբաւական կը համարուի, այնպէս որ յայտնի չէ թէ ինչպէս պիտի ճարուի այս շաբթուան 300 կրամը։

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ ութսուն տարեկան լրագրող մը, Ալֆրէտ Ժանտրօ, այլ անուամբ Ժան Տրօ, կատաղի հակասեմական որ «Փիլոռի» շաբաթաթերթը կը հրատարակէր գերմանական դրամով ատեն։ Ամբաստանեալը, որ կակազելով կը խօսէր եւ դժուար կը լսէր, յայտնեց թէ ինք պարզապէս յօդուածները կը ստորագրէր, 8000 ֆրանք ամսական ստանալով, երբեմն ալ կը գրէր, մէկ յօդուածը 400 ֆրանքի։ Վճիռը կը տրամադրէ նաեւ ցկեանս ազգային իրաւազրկութիւն եւ գոյքերու գրաւում ։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ի պատասխան Իսմէթ Ինէօնիւի վերջին ճառին։ Յայտարարութիւնը կը գնահատէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ մշակուած բարեկամութիւնը, ինչպէս եւ Նախագահին այն խօսքերը թէ Թուրքիա անկեղծօրէն կը բաղձայ բարի դրացնութեամբ ապրիլ Խ. Միութեան հետ, բայց կը պահանջէ աւելի գործօն արտաքին քաղաքականութիւն մը վարել, աւելի համապատասխան ազգային շահերուն եւ հպարտութեան։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ այս յայտարարութենէն կը հետեւցնեն թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը կը պահանջէ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ։

146 Ave. des Chartreux :

Կը խօսին ընկերներ

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ ԵՒ ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. ՇՈՎՐՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն)։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով։ Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով։ Ներկայ պիտի ըլլան Ֆր. ընկերվարականներ։ Մուտքը ազատ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Գեղասէրս Օրացոյցը» (1947)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ պլօքով։ Դիմել՝ M.B.Dserikian, 13 rue dse Dominicaines, Marseille

Հրատ. Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Շուտ ապահովեցէք ձեր օրացոյցը։ Գին 75 Ֆր.։

Շրջաններուն համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՊՕՄՈՆ.— 340, Ch. de St. Julien, Պ. Արամ Ռէիսեան ։

ԿԱՐՏԱՆ.— Ընկեր Յակոբ Քինոսեան, Cité Rave Biver - Gardanne:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ընկեր Ս. Սիսլեան, 17 rue Hebert :

ՎԻԷՆ՝ ընկեր Մ. Մուրատեան, 130 Rue Lafayette:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ ընկեր Մանուկեան, 49 rue Pointe Cadet :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— ընկեր Աղօեան, 11 rue Marc Seguin, St. Martin en Coailleux (Loire):

Միւս շրջաններուն համար կ'իմացնենք յառաջիկային ։

ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ նորոգութեան համար դիմել՝ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ, 27 rue Chaptal, Cachan (S):

աւելի անկախ քաղաքականութիւն մը վարել արտաքին ճակատի վրայ ։

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան ամբողջ կեդր. կոմիտէն ձերբակալուեցաւ ուրիշ ընդդիմադիրներու հետ։

ՀՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ.— Հռոմի անգլ. դեսպանատան դէմ կատարուած յարձակման առթիւ, հրէական գաղտնի կազմակերպութիւնը, Իրկուն Զվայ, պաշտօնական զեկոյցով մը յայտարարեց թէ ինք սարքած էր զայն։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ սափրա նախարարն է։ «Մեծն Բրիտանիա քաղաքական պատերազմ յայտարարած է մեր ժողովուրդին դէմ ի սփիւռս աշխարհի։ Կ'ազդարարենք Անգլիացիներուն որոնք գրաւած են մեր երկիրը թէ յաւիտենական ժողովուրդին զինեալ ուժերը պատերազմով պիտի պատասխանեն ամէն տեղ եւ բոլոր միջոցներով, մինչեւ որ մեր յափշտակուած հայրենիքը փրկուի»։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դահլիճը վերակազմուեցաւ եօթը նոր նախարարներով, բոլորն ալ միապետական։ Փոխուեցան մանաւորապէս պատերազմական եւ հանրային բարեկարգութեան նախարարները ։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց անգլիական եւ ամերիկեան ծանուցագիրները ընտր. ընտրութեանց մասին, զանոնք միջամտութիւն համարելով Ռումանիոյ ներքին գործերուն մէջ ։

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հաղորդեն թէ մասնագէտներու տեղափոխութիւնը կը շարունակուի խորհրդային շրջանին մէջ, թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Լէունա (քիմիական) եւ Զուսա (արհեստական ձգախէժ) հաստատութեանց հազար գիտնականներուն եւ մասնագէտներուն հետ, զանոնք Ռուսիա փոխադրելու համար ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ վաղը հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի G սրահին մէջ ։

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՍԵՐԺԱՆԵԱՆԻ եւ Պր. ԽԱՉԻԿ ԱՐԱՊԵԱՆԻ նշանախօսութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի Ֆր. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կը նուիրեն Տիկ. Ա. Պարոնվարդեան եւ Տիկին Ս. Զատրըճեան 500ական ֆրանք։ Ստանալ Յառաջէն ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տօլ.

Jeudi 7 Novembre 1946 Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4847-Նոր շրջան թիւ 486 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՀԱՒԱՔՈՒՄ

Չենք յիշեր թէ առաջին անգամ ո՛վ գործածեց այս ուռուցիկ բառը: Խնդիրը այն է որ կը համապատասխանէ տրուած իմաստին — հաւաքել ազգի մը ցիրուցան հատուածները եւ ամփոփել հայրենի հողերուն վրայ :

Ուրեմն, ինչ որ ներգաղթ կամ հայրենադարձ կը կոչենք, փորձ մըն է ազգահաւաքումի: Ձեռնարկ մը, որ համեստ չափերով սկսաւ, բայց կըր նայ զարգանալ հետզհետէ, տարիներու ընթացքին: Մանաւանդ երբ ընդարձակուին հայրենիքին սահմանները, դէպի արեւմուտք:

Ինչպէս կ'երեւայ մեր մասնաւոր թղթակցին հաղորդած տեղեկութիւններէն, 1946 Յունիս 23էն մինչեւ Հոկտ. 4, Սուրիա-Լիբանանէն ութ կարաւաններով Հայաստան մեկնած են 20.493 հոգի: (Տես Բ. էջ):

Երէկ հրատարակեր էինք Բարեգործականի վերջին զեկոյցը, որուն համաձայն Յունաստանէն մեկնած են 5100, Պուլկարիայէն՝ 4300 հոգի: Իրանէն գացողներն ալ հաշուելով, կ'ունենանք 48 — 50.000 հոգի, այս տարուան համար: Գնահատելի համրանք մը, տուեալ պայմաններուն մէջ :

Ինչպէս յայտարարուեցաւ զանազան առիթներով, ներգաղթը պիտի շարունակուի 1947ին, աւելի մեծ համեմատութեամբ: Այս առթիւ պիտի օգտուի նաեւ մեր գաղութը, ուր արձանագրութիւններ կատարուեցան ամիսներ առաջ եւ դեռ կը շարունակուին :

Արձանագրուիլ՝ չի նշանակեր անմիջապէս բեռ կապել եւ շոգենաւ ցատկել:

Բազմաթիւ օրինական գործողութիւններ կան, ինչպէս ամէն տեղ: Կեդրոնական իշխանութիւնն է որ անցագիր պիտի բաշխէ, քննելով ցանկերը, յարակից հարցարաններով :

Մինչեւ հիմա կատարուած փորձերէն կը հետեւի թէ այս գործողութիւնները աւելի տանելի եղած են Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ, քան թէ Սուրիա - Լիբանանի եւ հեռաւոր Իրանի մէջ :

Գոնէ մենք հաւաստաքննութեան դէպքեր չլսեցինք առաջին գաղութներէն, թէեւ հոն ալ մարդիկ անձկութեամբ կը սպասէին «սեւ ցանկերուն»: Ամէն պարագայի մէջ, հոն տեղի չունեցան « կը հրաժարիմ»ներու բարեկենդանային խեղկատակութիւններ, չինծու բանաձեւերով եւ «տեղատարափ» խարդախութիւններով :

Հաւատա՞նք թէ փորձառութիւնը պիտի օգնէ, աւելի յղջութեամբ եւ իմաստութեամբ գործելու համար այստեղ :

Փակագիծ մը, այս առթիւ :

Ներգաղթի արտօնութիւն ստացած են նաեւ Արտասահմանի ռուս տարագիրները, — անոնք որ կը կոչուին «ճերմակ»: Առաջին կարաւան մը մեկնած էր արդէն, Փարիզէն: Շաբաթ օր ուրիշներ ալ Մարսէյլ մեկնեցան վեց վակոններով, «Ռօսիա» նաւը նստելու համար :

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի 45.000 Ռուսներէն տասը հազարը արտօնութիւն խնդրած են հայրենիք վերադառնալու: Ասոնց մէջ կան գրագէտներ (Ալէքսիյ Ռէմիզով եւ Բունին), զօրավարներ, նախկին ազնուականներ եւն.:

Անշուշտ ասոնք ալ զտումի կ'ենթարկուին ձեռնհաս իշխանութեան կողմէ: Բայց արդեօք նոյն խեղկատակութիւններու կը սարքուի՞ն, անցագիր մը շնորհելու համար :

Այս բոլոր ձեռնարկներուն մէջ ամէնէն պատասխանատու դերը կ'իյնայ ներգաղթի լիազօրներուն վրայ: Որ եւ է միակողմանի կամ ձախաւեր քայլ կրնայ անելի մը մատնել տարագիր բազմութիւնները: Փորձը տեսանք դարձեալ Սուրիա - Լիբանանի մէջ, ուր հազարաւորներ չեն գիտեր ո'ր քարին զարնեն իրենց գլուխը: Անշուշտ կարդացիք Բարեգործականի զեկոյցը,— 40.000 տոլարի նպաստ ղրկած քուէարկուած է, «օգնելու համար այն բազմաթիւ չքաւոր, անգործ եւ անապաստան գաղթականներուն որոնց ներգաղթը յառաջիկայ տարուան յետաձգուած է»:

«Քիչ գիրը շատ իմացիր»,— պիտի ըսէր հայ պապիկը :

Իսկապէս, մանրամասնութիւններ կան որ սիրտ եւ արիւն կը պղտորեն: Եթէ շատ մը դէպքեր հետեւանք էին անվարժութեան, ուրիշներ կը բխէին յատկապէս կազմակերպուած խաղերէ: Եւ ահաւասիկ զոհերը:

Շ.

«Քաջերու քաջը»

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք, կիրակի օր, Անդրանիկի գերեզմանին շուրջ կատարուած ուխտագնացութեան առթիւ, ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց Պ. Յ. Տատեան, պատուակալ նախագահ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը .—

Ինչպէս Ֆրանսացի ժողովուրդին պատմութիւնը օր մը եւ դարերու ընթացքին բոլոր քաղաքական նկատումներէ վեր պիտի յիշատակէ զօր. տը Կոլի «առաջին դիմադրականն»ի անունը, որ գիտցաւ ընդդիմանալ գերմանական բռնակալութեան, նոյնպէս եւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը բոլոր կուսակցական նկատումներէ վեր՝ պիտի պանծացնէ յիշատակը զօր. Անդրանիկի, մեր ազգ. հերոսին, որ երեսուն տարի ծառայեց ասիական արիւնռուշտ բարբարոսներու դէմ:

Արդարեւ Անդրանիկն ալ հէքեաթին հերոսն է որ պիտի յաղթէ ժամանակին: Իր վերելքն ալ հրաշապատում մըն է: Առաջին իսկ կռիւէն՝ արդէն «Քաջերու քաջը» անուանեցին զինքը: Իր յանդգնութիւնը եւ մահուան հանդէպ իր արհամարհանքը կ'ապշեցնէր իր խումբին ամէնէն անվախ զինուորն իսկ, որ՝ զինքը կը նշանակէր իր մեծը, երբ կ'իյնար նախորդը:

Իր անցած ճամբուն վրայ քրիստոնեայ ժողովուրդը զինքը իր ազատարարը կ'անուանէր, իսկ թշնամին կը փախէր իր առջեւէն — ինչպէս Հռոմայեցիք Աննիբալի առջեւէն — գոչելով.— «Անդրանիկը կուգայ» :

Սասունի կռիւները զինքը դասեցին վերջնապէս պատմութեան մեծ զինուորներու շարքին: Ինչպէս արագոտն Աքիլլէսի, իր անունին շուրջն ալ ստեղծուած է դիւցազներգութեան տաղաշարք մը, երգելու համար իր հրաշապատում քաջագործութիւնները: Մեր ամբողջ սերունդը իր մանկութեան օրերուն թրթռացած է արու շեշտով մը «Անդրանիկը քաջ, քեզ ընկերներով»:

Անհամար են իր զէնքի յաղթանակները, Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի մէջ: Անոնց վարձատրութիւնը եղաւ իր զօրավար անունը:

Շատ անգամ զարմացած ենք թէ ի՛նչպէս այդ տաղձագործի աշկերտը, առանց որ եւ է դպրոցի երես տեսած ըլլալու բարձրացած է զօրավարի աստիճանին: Բայց ո՞վ էր որ եռ մղեց հռոմէական փաղանգները եւ հասաւ մինչեւ Հռոմի դուռները, Աննիբալ, որ նոյնպէս չէր տեսած դպրոցի երես:

Ահաւասիկ Անդրանիկը, որ իր զինուորական փառքին գագաթն էր հասած արդէն:

Աւա՜ղ որ Տարպեան ժայռերը մօտ են Կապիտոլի: Ռուսական բանակին կամաւոր նահանջը մեր Հայաստանի լեռներու պաշտպան Արծիւին ալ թեւերը կոտրեց:

1918ի զինադադարը զինքը բերաւ մինչեւ Փարիզ, ուր Ֆրանսական կառավարութիւնը պատուոյ լեգէոնի սպայի աստիճանով պատուեց զինքը:

Զօր. Անդրանիկ մեր ազգային ամէնէն վճիտ փառքերէն մէկն է, եւ եթէ իր հերոսական հայրենասիրութիւնը եւ զոհողութիւնները չկրցան ապահովել մեր մայր - հայրենիքին ամբողջական ազատութիւնը, գոնէ իր օրինակը արծարծեց մեր ցեղին ռազմական հինաւուրց առաքինութիւնը »:

ՀԱՐԻՒՐ ՆԱՒԵՐ ՎԱՐՁԵԼՈՎ Եւրոպայէն Հրեաներ պիտի փոխադրուին Պաղեստին, համաձայն Նիւ Եորքէն հասած լուրերու: Փոխադրութիւնը պիտի կատարուի հարաւային Եւրոպայի նաւահանգիստներէն, մասնաւորապէս Մարսէյլէն, Ճենովայէն, Թրիէսթէէն եւ Պիրէոսէն: Որոշուած ժամուն հազարաւոր տարագիրներ նաւ պիտի նստին, երթալու համար անծանօթ ժամադրավայր մը Միջերկրականի մէջ, եւ ամէն միջոց պիտի փորձեն Պաղեստին հասնելու համար: Կ'ըսուի թէ վերջին անգամ Հայֆա հասած 1300 Հրեաները նաւ նստեր էին Լա Սիոթայէն (Հարաւ. Ֆրանսա): Ուրիշ երկու թրքական նաւեր ալ գաղթականներ կը փոխադրէին, բայց բոլորը միասին Կիպրոս աքսորուեցան :

ԿՕՇԻԿԻ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ Փիլոյի հաշիւները քննուելով, աւելի քան վեց միլիոն ֆրանքի բաց մը երեւան հանուեցաւ: Գանձապետը կ'առարկէ թէ երկու միլիոն գողցուած էր, եւ մնացեալով գանձատումսեր գնուած էին ընդհ. վարիչին կողմէ: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ ազատ պիտի հռչակուի 1947ին, հաւանաբար յունուարին:

ՎԷՃԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Չորս Մեծերու երկրորդ նիստին մէջ (Գշ.) Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները հրաւիրուեցան իրենց տեսակէտները յայտնելու Թրիէսթէի հարցին վիճելի կէտերու մասին: Բշ. օր նախարարները չէին կրցած համաձայնիլ հետեւեալ հարցի մասին,— Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա միայն Թրիէսթէի՞ մասին պիտի խօսին թէ ուրիշ հարցեր ալ պիտի շօշափեն: Պ. Մոլոթով անհրաժեշտ կը գտնէր որ Եուկոսլաւները իրենց տեսակէտները յայտնեն ուրիշ սահմանային խնդիրներու մասին, իսկ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը նախընտրէին վիճաբանութիւնները սահմանափակել Թրիէսթէի վրայ:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Պ. Մոլոթով բացորոշապէս հասկցուց թէ Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ պայքարիլ հաշտութեան խորհրդաժողովի այն որոշումներուն դէմ որոնց ընդդիմացած էր Փարիզի մէջ: Հասկցուց նաեւ թէ պիտի ընդդիմանայ նոյն իսկ այն յանձնարարութեանց որ քուէարկուած էին 2)3ի մեծամասնութեամբ: Խորհրդային պատուիրակը միեւնոյն ատեն շեշտեց թէ Եուկոսլաւիան յաղթական ըլլալով, պէտք է աւելի իրաւունքներ վայելէ ունկնդրութեան՝ ատեն, քան Իտալիա: Այս առթիւ քննուեցաւ նաեւ Իտալիոյ հատուցումներու խնդիրը: Ժողովը, որ գաղտնի էր, տեւեց չորս ժամ, առանց վերջնական համաձայնութեան մը յանգելու :

★ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Իրազեկներ գիտել կուտան թէ Մոլոթով զինաթափութեան ծրագիր մը ներկայացնելով, ամէն բանէ առաջ նկատի ունի հիւլէական ռումբը :

Խլրտումներ Սպանիոյ մէջ

Երկու օրէ ի վեր թերթերը վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Սպանիոյ կացութեան մասին: Ֆրանքոյի կառավարութիւնը ձեռնարկած է դանդուածային ձերբակալութեանց, խափանելու համար դիմադրական շարժումը:

Վերջին լուրերու համաձայն, Գշ. օր 14 փոքր ռումբեր պայթած են Մատրիտի կարգ մը նպարավաճառանոցներուն մէջ: Կը կարծուի թէ այսպարագը կապ ունի ձախակողմեան հոսանքներու յեղափոխական գործունէութեան հետ որ պիտի տեւէ մէկ ամիս, զուգադիպելով Միացեալ Ազգերու ժողովին հետ :

Կիսապաշտօնական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին բոլոր անդամները, ամէն հաղորդակցութենէ զրկելով զանոնք: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Կոմիտէին նախագահը, Զորքա, անդամ է Ֆրանսայի մէջ գործող ազգ. կոմիտէին, որ պիտի վարէ համայնավարական շարժումը Սպանիոյ մէջ: Խուզարկութեանց առթիւ երեւան հանուած են անթելի երկու գաղտնի կայաններ, որոնց շնորհիւ կեդր. կոմիտէն կրնար հաղորդակցիլ Թուլուզի կեդրոնին հետ:

Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին չորս կիներ: Բոլոր կալանաւորները յանձնուած են զինդ. ատեանի, որուն մասնաւոր պաշտօնն է պայքարիլ համայնավարներուն դէմ: Կիսապաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ կալանաւորներուն գործունէութեան գլխաւոր գործն էր քարոզութիւններ կատարել: Բռնուած են նաեւ գաղտնի տպարան մը, գրամեքենայ մը եւ 5000 օրինակ՝ համայնավար օրկանէն, հոկտեմբեր 20 թուակիր :

Ամերիկեան ընտրութիւններ

Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտի նոր ընտրութիւնները կատարուեցան երեքշաբթի օր: Քուէարկութեան մասնակցողներու թիւը կը հաշուեն 35—40 միլիոն: Առաջին ընտրութիւնն է այս, պատերազմի դադարումէն ի վեր, այնպէս որ արտակարգ ոգեւորութիւն կը տիրէր: Ամբողջ աշխարհ անհամբեր կը սպասէ արդիւնքին որ կրնայ մեծ ազդեցութիւն գործել քաղաքական թէ տնտեսական տեսակէտով :

Ընտրութեանց առթիւ, գործերը մեծ մասով դադրած էին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Բռնութիւններ ալ կատարուեցան մասնաւորապէս Նիւ Եորքի մէջ ուր 17.476 ոստիկաններ կը հսկէին բարեկարգութեան: Եթէ հանրապետականները ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը շահած ըլլան, նախագահ Թրումըն դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուի:

Թեկնածուներու թիւն էր 1065, պիտի ընտրուէին 35 ծերակուտականներ, 432 երեսփոխաններ եւ 33 նահանգային կառավարիչներ: Տասնըչորս տարիէ ի վեր իշխանութիւնը կը գտնուի ռամկավարներուն ձեռքը: Կացութեան տիրանալու համար, հանրապետականները պէտք ունէին տասը ծերակուտական եւ 26 երեսփոխանական աթոռներու :

Լոնտոնի մէջ կը վախնան որ ընտրութեանց արդիւնքը՝ ազդէ տնտեսական կեանքի վրայ, իսկ Մոսկուա մասնաւորապէս կ'ուզէ իմանալ թէ նոր խորհրդարանը ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ հիւլէական ռումբի եւ ուրիշ միջազգային խնդիրներու մասին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

20,493 ՀՈԳԻ ՀԱՍԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Կը թուի թէ ամբողջացած է հայրենադարձի 1946ի տարեշրջանը (fnpw) եւ 1947ի գարնան մի-այն՝ պիտի ձեռնարկուի զանգուածային ներգաղ-թին։ Ցարդ մեկնողներու համագումարը կը յանգի 21193 հոգիի, ինչ որ համապատասխան է մեր նա-խատեսութիւններուն,— 10.000ական հոգի՝ Սու-րիայէն եւ Լիբանանէն ։

Աւելորդ պիտի չըլլար, այս առթիւ, ներկայա-ցնել ցարդ մեկնող ութ կարաւաններու ցուցակը.—

Ա.— կարաւան, 23 Յունիսի 1946ին՝	1800	հոգի
Բ.— կարաւան, 11 Յուլիսի 1946ին	1850	հոգի
Գ.— կարաւան, 13 Յուլիս 1946ին	2243	հոգի
Դ.— կարաւան, 7 Օգոստոս 1946ին	1700	հոգի
Ե.— կարաւան, 12 Սեպտեմբեր 1946ին	2700	հոգի
Զ.— կարաւան, 16 Սեպտ. 1946ին	2900	հոգի
Է.— կարաւան, 22 Սեպտ. 1946ին	6100	հոգի
Ը.— կարաւան, 4 Հոկտ. 1946ին	1200	հոգի
Համագումար՝	20493	հոգի

Տարակոյս չկայ, թէ յաջողութիւն մըն է Սու-րիոյ եւ Լիբանանի հայ զանգուածներու 1)9ի հայ-րենիք փոխադրութիւնը՝ Յունիսէն Հոկտեմբեր։ Հիմա որ վերջացած է ամէն բան, մոռցուած են անշուշտ բոլոր անհամութիւններն ու համբակու-թիւնները, որոնց պատճառաւ բաւական տաղտուկ ու սպառում ունեցան «թախտաւոր»ները։ Եւ սա-կայն, վէրքը կը մնայ անդարմանելի բոլոր անոնց համար, որոնք զոհերն էին ու կը մնան ներգաղթի տեղական կոմիտէներու անփութութեան,— չգոր-ծածելու համար բուն բառը՝ ձախաւերութեան։ Անգործ եւ անպատսպար մարդոց բազմութիւն մը, Պէյրութի, Հալէպի, Դամասկոսի թէ շրջաններու մէջ, յոյս չունի այլեւս մեկնելու,— որովհետեւ առաւելագոյն իններորդ կարաւան մը կրնայ մեկ-նիլ մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ, երբ Սեւ Ծովու ճամբով ուղեւորութիւն մը անկարելի կը դառնայ՝ վաղահաս ձմրան պատճառով։ Ինչպէս կը տեղե-կանանք, վեց եւ եօթներորդ կարաւանները բաւա-կան դժնդակ պայմաններու տակ հասան Պաթում։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ճակատագիրը մօտաւորապէս 600 ընտանիքներու (շուրջ 30.000 հոգի) որոնք Լի-բանանի թէ Սուրիոյ շրջաններուն մէջ, փութկո-տութիւնը ցոյց տուած էին ծախելու տուն ու տեղ, այնպէս թէ պիտի յարդուեն արուած խոստում-ները, «չուառ ճամբրու» դիրենք հայրենիք։ Ձէ-զիրէի գանազան շրջաններուն մէջ, գիւղացին հունձքն իսկ չէ վերցուցած, ու, ինչպէս կը հա-ղորդեն, տեղատարափ եւ անակնկալ անձրեւը փճա-ցուցած է տարուան մը վաստակը։

Տեղական կոմիտէներու մանկլաւիկներն աւ սկսան թզկալ, լալ ու հառաչել։ Պէյրութի հնչակ-եան օրկանը, որ մինչեւ երէկ փուշի չէր ուզեր ի-ջեցնել պատասխանատուներու ուսերուն, կը գրէ Հոկտեմբեր 16ի թիւով.

— «ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԱՒԷՐԸ ՍՏԱՑՈՂ 300ի մօտ ընտանիքներու մեկնումը հաստատող ո՛ եւ է որոշում դեռ չէ առնուած, որոնք մի քանի ա-միսներէ ի վեր իրենց ունեցած ամէն ինչը հաշուե-յարդարի ենթարկած՝ կը մնան անորոշ կացու-թեան մէջ. թաղային յանձնախումբերու կողմէ պատրաստուած ցանկերն ալ մինչեւ հիմա կը սպա-սեն իրենց հերթին։ Լիայոյս ենք, որ պատուիրակ-ները վերադառնալէ վերջ կը յայտնեն այս տար-ուան մեկնելիքներուն ընդհանուր քանակը»։ («Ա-րարատ», 16 Հոկտ. 1946)։

Բացի քստմնելի հայերէնէն, այս տողերուն ամէն մէկ բջիջը ճիշդ է ու հարազատ պատկերը ստեղ-ծուած կացութեան։ Այս այն թերթն է, որ տեղա-կան թէ արտասահմանեան իր աղբիւրներուն հետ Դաշնակցական մամուլին, մեր կողմէ կատարուած կտուց կտուցի, մինչեւ երէկ գիշեր կը հայհոյէր համատրտումները... ջրերու ճիգով։ Բացէք մեր թերթերը, ու երեք ամիս առաջ այս իմաստով կա-տարած մեր ճչդումները՝ պիտի ցոյց տան բուն սոփեստները։ «Արարատ»էն մինչեւ Լոյս - Քաղա-քի ողորմելի թուղթակը, նոյն տափակ խուժանա-վարութեան կ՚պատկանին, «Հակահայաստանեան», «Հականերգաղթ»։ Ի՞նչ պիտի ըսեն հիմա, ի՞նչ ինքնատիպ թարգմանութիւններով կամ մեկնու-թեամբ պիտի հրամցնեն այս տողերը։

Բայց, ըսած ենք բազմաթիւ առիթներով, թէ մարդիկը ոչ խիղճ ունին, ոչ տրամաբանութիւն եւ ոչ ալ որ եւ է հաստատուն խարիսխ, ուղեղ շարժե-լու համար ։

«Իրենց ունեցած - չունեցածը հաշուեյարդարի ենթարկողները» 300 ընտանիք են միայն Պէյրութի մէջ. հապա՞ նոյն ձեւով «առաջին հրաւէրը ընդու-նող» ուրիշ 300 ընտանիքները՝ Հալէպէն մինչեւ Գամըշլը, եւ բովանդակ Լիբանանի եւ Ճէզիրէի մէջ ։

Ո՞ր է հոգ։ Վաղը պիտի փակեն բոլոր կրպակ-ները, ու պիտի պատասխանատու նկատեն նոյն-ինքն «առաջին հրաւէրը ստացող» ատենակ հայա-բաւոր անմեղ բազմութիւնները, պատարով անոնց երեսին.— «Ձեզի ո՞վ ըսաւ որ ծախէք տունն ու տեղ, ձգէք բան - գործ։ Պատասխանատու չենք. հեռացէք որ շունչ առնենք»։

«Հակահայաստանեան» մամուլը, սակայն, թող պիտի չտայ որ չունչ առնեն Պիղատոսները։ Հայկական ողջմտութիւնը պիտի յաղթանակէ ի վերջոյ, ու «յառաջդիմական» լուամայափոխները պիտի երեւին իրենց իսկական դիմագծով։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆ ռուսական բեմին վրայ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(«Ս. Հայաստան» ամսագրէն, մեր հայերէնով)

Հայ ժողովուրդը գեղարուեստի, գրականու-թեան եւ գիտութեան տարբեր բնագաւառներուն մէջ տուած է այնպիսի խոշոր դէմքեր, որոնք դուրս գալով հայկական շրջանակներէն, դարձած են համաշխարհային յայտնի անուններ։

Այդ նշանաւոր Հայերու թիւին կը պատկանի հանճարեղ դերասան Պետրոս Ադամեան (1849—1891) որու մահուան 55ամեակը լրացաւ Յունիսին։

Ադամեանի բեմական գործունէութիւնը կա-րելի է բաժնել երկու շրջանի՝ երկու տասնամեակի։

Առաջին տասնամեակը (1869—79) բնորոշ է իբրեւ անոր արուեստի ձեւաւորման, կազմաւոր-ման շրջան։

Այդ տասնամեակը յայտնի է նաեւ իբրեւ ա-րեւմտահայ թատրոնի զարգացման ամենաուշա-գրաւ շրջանը։ Այդ տարիներուն Ադամեան կը ծա-փահարուէր ոչ այնքան իր բեմական մշակոյթով, արուեստագէտի հմտութեամբ, որքան իր բնատուր տաղանդով։

Անոր այդ շրջանի խաղացանկն ալ մեծ մասով բաղկացած էր ֆրանսական մելոտրամական կտոր-ներէ, որոնց մէջ մարդկային իրական փոխյարաբե-րութեանց փոխարէն կը տիրէր գրական վիպակա-նութիւնը (ռոմանթիզմ), կ՚իշխէր սուրը, թոյնը, դաւադրութիւնը և պալատական դաւերը (intrigue) («Սէր առանց հաւատման», «Կողոպտուած փոստ», «Թափառական հրեայ», «Լիոնի սուրհանդակը»)եւն։

Կը բեմադրուէին նաեւ ինքնուրոյն ողբերգու-թիւններ որոնց նիւթը մեծ մասով պատմական անցեալն էր, իսկ լեզուն՝ մեռած, անհասկնալի, ճոռոմ գրաբարը։

Ադամեանի բեմական գործունէութեան երկ-րորդ տասնամեակը (1879—89) բնորոշ է իբրեւ դերասանի արուեստի ծաղկման, բարգաւաճման շրջան։ 1879ին Թիֆլիսի Հայոց Թատերական Ըն-կերութեան հրաւէրով անցնելով Կովկաս, քանի մը տարի շարունակ Թիֆլիսի մէջ կը կատարելագործէ իր արուեստը, խաղացանկը աստիճանաբար կը փոխէ համաշխարհային եւ ռուս դասական ողբեր-գական երկերով (Շէյքսփիր, Շիլլեր, Օստրովսկի, Լերմոնտով), կը դառնայ Թիֆլիսի հայ թատրոնի փայլուն զարդը եւ կ՚անցնի Ռուսաստան։ Իսկ ամ-բողջ Ռուսաստանի մէջ մեծ հռչակ կ՚ունենայ եւ շռնդալից ծափերու եւ պատիւներու կ՚արժանանայ Մոսկուայի, Փեթերպուրկի, Օտեսայի, Խարքո-վի, Քիեւի եւ այլ քաղաքներուն մէջ։

Այդ քաղաքներուն մէջն է, որ ան հանդէս կու գայ բոլոր այն դերերուն մէջ (Համլէթ, Օթէլլօ, Լիր, Քորրատօ եւն), որոնցմով Եւրոպայի մէջ համաշխարհային համբաւ էին ձեռք բերած դե-րասաններ՝ Սալվինին, Ռոսսին, Բառնայլը, Օլրի-ճը։ Փեթերպուրկի, Մոսկուայի, Օտեսայի թա-տերական նուրբ ճաշակի տէր հասարակութիւնը, խստապահանջ քննադատութիւնը կը կատարեցին ա-նաչառ դատաւորի դեր եւ առաջնութիւնը տուին հայ դերասանին, զայն համարելով աշխարհիս ա-ռաջին Համլէթը։

1883ին՝ Ադամեան գնաց Մոսկուա ուր հրա-ւիրուած էր հայ ուսանողութեան կողմէ, որոնց անմիջական նախաձեռնութեամբ եւ օժանդակու-թեամբ միեւնոյն թուին՝ Փետրուար 5ին Ջիւկո-մէզիի «Ոճրագործի ընտանիքում» կատարեց Կոր-րատոյի դժուարին դերը, արժանանալով ինչպէս հայ, նոյնպէս եւ ռուս հանդիսատեսներու բարձր գնահատականին, որ արտայայտուեցաւ նաեւ մա-մուլի էջերուն մէջ։

Քաջալերուած առաջին յաջողութենէն, Ադամ-եան ուզեց խիզախ քայլ մը առնել, ներկայանալ ռուս հասարակութեան Շէքսփիրի ամենադժուա-րին դերերէն մէկուն մէջ, Համլէթի դերով։

Շէյքսփիրէն առաջին անգամ խաղացած էր 1880ի աշնան, «Կամակոր կնոջ սանձահարումը» զաւեշտը, կատարելով Լուչինցիայի դերը։ Նոյն թուի Նոյեմբեր 20ին խաղացած էր Համլէթի դե-րը։ Պաթումի անգլիական հիւպատոսը, որ այդ ի-րիկուն Թիֆլիս էր եկած յատկապէս ներկայացու-մը դիտելու, անգլիական «Տէյլի Նիւզ» թերթին մէջ ընդարձակ կերպով նկարագրած էր այդ բե-մադրութիւնը եւ եզրակացուցած.

«Հայ ազգը, որ ըմբռնեց, հասկցաւ, թարգ-մանեց եւ այսպէս յաջող կերպով ներկայացուց իր բեմին վրայ Շէյքսփիրի գաղափարները, երբեք չի մեռնիր»։

(1)

ԳԻՐՔ ՄԸ ԶՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՅՐԵԼ

Էջ 200.— «Ուշնայա բակովինա (ռուսերէն) — կոնք, վրան, ականջաթոռ»։

Սխալ, որովհետեւ հայերէն երեք բառերն ալ տարբեր տարբեր նշանակութիւններ ունին։ Այս-տեղ քիչ մը ականջաբանութիւն, եթէ թոյլ կու տաք ։

Լսողութեան այս հրաշակերտ գործիքը դուր-սէն ունի ընկալուչ մը, ձայնահաւաք գոգաւոր ու ձուաձեւ պնակ մը, որ կը կոչուի վրան կամ խորան (pavillon, Ֆրանսերէն հոմանիշները չեմ տար) ։ Ձուաձեւ այդ խորանին տակ ծայրը կը կոչուի բլթակ կամ դմակ (lobule), ընդհանրապէս ենթա-կայ ձմեռնակի (engelure), ցրտկոտուքի եւայլ նման վէրքերու։ Աղջիկներու եւ կիներու մօտ, այս բլ-թակէն կը կախեն օղ կամ գինդ,— օղին ծակը կը կոչուի թորիծ (հիացէք հայ լեզուին հարստու-թեան վրայ)։ Ականջին վրանը ներս կործած եւ եզր է չինած,— այդ եզրը, որ կը դառնայ ական-ջին շուրջը եւ կը վերջանայ բլթակին սկիզբ առած կէտին վրայ, կը կոչուի քեղիկոն (hélix)։ Փրոֆ. Արծրունի, էջ 123, քեղիկոնին ոտքը (crus helicis) թարգմանած է... «Ոխունջի ոտք» (սխալ՝ առու-մով, սխալ՝ ուղղագրութեամբ)։

Ականջին եզրը կը վերջանայ վերը՝ երեսին վը-րայ, եւ անմիջապէս կը տնկուի պտկաձեւ ուռիկ մը, զոր Լուսինեան կ՚անուանէ խորոճ,— ես այս բառը չգտայ ուրիշ տեղ, Օտեանի խայտառակ բա-ռակերտութենէն նմո՞յշ մը արդեօք(1) ։ Ճիշդ է, Աճառեան կը յիշէ իբրեւ գաւառական բառ, բայց խորխի նշանակութեամբ։ Ֆրանսական բժշկական գրականութեան մէջ պտկաձեւ այդ ուռիկը կը կոչ-ուի tragus, զոր ականջադուռ կը թարգմանէ Քա-ջունի (եւ կը կարծէ թէ բառը կը ծագի յունարէն նոխազ նշանակութեամբ բառէն)։ Արտօները, ընդ-հակառակն, աւելի ճիշդ ստուգաբանութեամբ մը, ուռիկը կը կոչեն էրիդա, որ թարգմանի ցորեն, (արդարեւ ցորենի խոշոր հատիկի մը կը նմանի այդ ուռիկը, որու վրայ մազ կը բուսնի՝ ի պաշտ-պանութիւն ականջի մուտքին)։ Այդ ուռիկին դէմ կը գտնուի երկրորդ ուռիկ մը, որ կը թարգմանուի հակախորոճ կամ հակացորեն (antitragus),— ան-միջապէս քովէն կը բարձրանայ ականջին ներքին շրջանակը, երկրորդ քեղիկոնը, որ կը կոչուի հա-կաքեղիկոն (anthélix)։ Երկու քեղիկոններուն միջեւ գոյութիւն ունի ակօս մը, եւ ակօսին ծայրը՝ փոս մը,— իւրաքանչիւրը ունի իր Ֆրանսերէն անունը (այս մանրամասնութիւնները կուտամ ոչ միայն ապացուցանելու համար փրոֆ. Արծրունիի սխա-լը, այլեւ հրաւիրելու համար ընթերցողները, որ մեղի զրկեն անոնց գաւառական անունները՝ եթէ գիտեն)։ Երկրորդ քեղիկոնին փոգին մէջ կը բաց-ուի ականջին մուտքը, աճառային հիւսուածքով (կռճիկ),— ա՛յդ է որ կը կոչուի կոնք (conque)։ Դէպի ներս, կը սկսի միջին ականջը իր բաժանում-ներով՝ թմբուկ, Եւստաքեան փող, ու չորս մանր ոսկորներով՝ մուրճ, սալ, ասպիկ, ասպանդակ ։ Յետոյ ներքին ականջը՝ իր բաւիղով, անդաստա-կով, խալխղնով որ եւ կը կոչուի պզղոսիկ (lima-çon), ինչպէս եւ բաւիղը լեցնող հեղուկով մը, որ կը կոչուի Վալսալվայի ջուր կամ périlymphe, (Փրոֆ. Արծրունի ականջաւիշ կը թարգմանէ Ֆը-րանսերէն այս բառը՝ լոր թէ ըստ Լուսինեանի, որ սակայն կը գրէ շրջաւիշ, իսկ Քաջունի կը թարգմա-նէ պարաւիշ)։ Երրորդ ականջը, զոր կոչեցինքներ-քին, կը գտնուի ոսկորի մը մէջ, պարեխ կամ ա-պառաժ (rocher),— ահա այդ ոսկորին վրայ է որ կը նստի ականջը, եւ ատոր համար՝ ականջաքար կոչուած ։

Ուրիշ առթիւ մը այստեղ նկարագրած եւ բա-ցատրած եմ ականջաթոռը, զոր մեր ժողովուրդը կը կոչէ նաեւ անկճկոթ, ականջին կոթը։

Ոմանք, սխալ մեկնութեամբ մը, ականջաթո-ռը կը կարծեն թէ բլթակն է, եւ կ՚ըսեն՝ ականջ-թոռ, իբրեւ թէ ականջին ձագը։ Ինծի կը թուի թէ այս սխալ մեկնութիւնը կը ծագի Թուրքերէն լե-զուէն,— արդարեւ գուլագթիզը կամ գուլագտիւ-զը բլթակն է ըստ Քամուսի, բայց քունքն է՝ ըստ Քէլէկեանի եւ Զէքիի ։

Մեր ընկերներէն Բարթող Փափազեան ինծի կը յայտնէ թէ Պէյնիի մէջ ականջաթոռը կ՚ար-տասանեն ու կը հասկնան ականջադուռ,— այս բա-ռէ՞ն աղաւաղուած է արդեօք, չեմ գիտեր։ Ինչ որ գիտեմ, այն է թէ ականջաթոռը կը կոչուի նաեւ հոգեդուռ, որովհետեւ ժողովուրդը կը հաւատայ թէ ականջաթոռին հարուածները մահացու են, «հոգին կը հանեն»։ Լրացնելու համար՝ ականջա-դուռը ականջին ցորենն է, ըստ Քաջունիի։

Այս ամէնէն կը հետեւի, թէ փրոֆ. Արծրունի իրարու հետ կը շփոթէ վրան, կոնք եւ ականջա-թոռ բառերը, որոնք իրարմէ բոլորովին տարբեր նշանակութիւններ ունին։

Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Երուանդ Օտեան, ինչպէս կը խոստովանի, զաւառական բառ հայթայթելու համար Գուխտան Լուսինեանի, շինծու բառեր շինած ու ծախած է իրենին ։

ԾԻՐԳԻԾԱՆՔ

«Շիք»ը

Ֆրանսական ծնունդ եւ համաշխարհային հռչակաւոր այս բառը, քամէլէօնի պէս իմաստ եւ գոյն կը փոխէ տեղին համեմատ: Միակն է որ երկրին սահմանները կ'անցնի առանց փասփորթի: Իր բազմազան եւ այլազան նշանակութիւններով կարելի է նմանցնել արքայախաղին` ջօքէրին որ իր բախտամուղ ներկայութիւնը հրաշքներ գործել կուտայ կանաչ սեղանին շուրջը, լրացնելով խնդրուած թուղթը: Բառը նոյնն է եւ նոյն դերը կը կատարէ խօսակցութեան մէջ, երբ լեզուն ու միտքը կ'ուզէ յայտնել գաղափարը մէկ անգամէն, առանց դարձդարձիկ նախադասութիւններ որոնելու:

Մենք որ կը պարծինք ու կը յոխորտանք մեր նուիրական Սահակ Մեսրոպի կատարեալ լեզուով, ահա մեր մտքին մէջ ծագում կ'առնէ շիք բառին պակասը: Ոչ Տէր Անդրէասեանները, ոչ Մրմրեանները, ոչ ալ Միաբանները աշխատած են գտնել կամ յօրինել հայերէնը, մի անգամ ընդ միշտ վանելու օտար վառեակը մեր գրական հաւնոցէն:

Բառը ինքնին շատ անկարեւոր եւ կամ քիչ գործածելի չէ: Անիկա եռատառ հրաշագործ մըն է որ տեղին կը փրկէ գործածողը եւ դուրս կը բերէ անելէն յաղթական:

Այս խիստ գործածելի բառին կենսահայրութիւնը սիրով պիտի յանձնէի Պարսամեան - Նարդունի փիրմային, որպէսզի բարի ըլլան հայ անուն մը մկրտել այս օտար ծնունդը մեր գրականութեան մէջ: Բայց նկատելով որ, մի գուցէ այս անգամ բանավէճին լուծումը տեղի ունենայ երկերկու վկաներով Պուա տը Պուլոնի մէկ անկիւնը, ուստի ատ հասարակ հանուր հայութեան կը յանձնեմ հարցը Երեւանէն Պոլիս, Երուսաղէմէն Վենետիկ եւ բոլոր այն վայրերու բնակիչներուն որ հայերէն կը խօսին, հայեվար կը մտածեն ու Հայ կ'ապրին: Եւ որպէսզի այս հարցը շօշափողները մէկ բառով չգոհանան եւ յուսախաբ ըլլան, հոս կուտամ քանի մը օրինակներ, որոնց մէջ գործածուած շիքը, իմաստի եւ գաղափարի տեսակէտով բոլորովին տարբեր է ուրիշ տեղ յիշուածէն: Օրինակ —

Պարոնը իր խօսելակերպին շիք նուէր մը ըրաւ...:

Հատորը ինքնին արժէք մը չունի, բայց կողքը շատ շիք է:

Դիմացինը, բաւական մը մօտիկ ընելէ վերջ, կարճ բայց շիք պատասխան մը տուաւ:

Հարսին քօղը շատ շիք արդուզարդ մը ըրած էր....

Պարոնը շատ ճաշակաւոր է, միշտ շիք փողկապներ կը կապէ:

Իրաւցնէ բարեկամական շիք ձեւով մը մուրհակը եռ տուաւ:

Անուանս տօնախմբութեանը շիք քարթ մը ստացայ:

Տղուս համար` Աբիսողոմ չեմ ուզեր, շիք անուն մը....:

Այդ օրիորդին առաւելութիւններէն մին ալ իր շիք քալուածքն է:

Ոչ, ոչ, խեղճ աղջկանը եղբօրը քովը ըսիր թէ Արամէն նամակ ունի, բնաւ շիք չէ ատիկա....:

Ահա կը տեսնէք թէ որքան փոփոխակի իմաստներ ունի այդ հըլլալիք շիքը որուն համար համարձակեցայ առաջարկել որ գտնուի հայերէն բառը, մէկ բառ միայն շիքին պէս եւ անոր նման կրկնելի եւ գործածելի ամէն տեղ:

Անմիջապէս էվրէքա մը մի թօցնէք առանց բազմատեսակ փորձերու ենթարկելու ձեր գիւտը:

Այս մասին ես շատ եմ յոգնում, պրպտում եւ չեմ գտնում...:

Մօդական բառը շիք, որուն հայերէնը... չիք:

ԼԻԼԱ

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՏՈՒՆԵՐ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Պատերազմի պատճառով անապաստան մնացած հարիւր հազարաւոր Գերմաններու բնակարան ճարելու հոգը ծանրապէս կը ճնշէ Դաշնակից իշխանութեանց ինչպէս եւ Գերմաններուն վրայ: Պերլինի նախապատերազմեան 1.500.000 տուներէն 270.000 միայն կը մնան: Ֆրանքֆորթի աւելի քան 80.000 շէնքերը անհետացած են, բայց 44.000ը բնակելի են:

Նոր շէնքեր կառուցանելէ առաջ, դեռ գործածելի շինութիւնները պէտք է փրկել, ինչպէս լոգարան, ջրամբար, ընդունարան, խողովակ, եւն. հիմերը պէտք է մաքրուին, իսկ վարչական տեսակէտով փլատակներու ինչպէս եւ գետնի սեփականատէրերու խնդիրները պէտք է կարգադրուին:

Ներկայիս գերմանական տնտեսութեան փլուզման եւ գրաւման իշխանութիւններուն ծանր պահանջներուն հետեւանքով, քաղաքային իշխանութիւններէն շատերը կը նեղուին պատրաստ դրամագլուխի պակասէն: Պարագաներ պատահած են որ պաշտօնեաները ստիպուած են սպասել իրենց ամսականներու վճարման համար:

Ֆրանքֆորթի մէջ ընկերութիւն մը կազմուած է մէկուկէս միլիոն մարքով, փլատակներու գործով զբաղելու համար: Գործածելի մետաղը զատուելէ վերջ, մնացածը բեռնակառքերով եւ փոքր երկաթուղիներով պիտի փոխադրուի քաղաքի արեւելեան մասը` ընդարձակ հրապարակի մը վրայ, անոնցմով 300.000 աղիւս եւ մօտ 750.000 խճօններ (պլօք) պիտի շինուին:

Քոլոնեայէն քաղաքէն նախկին շքեղութեան կմախքը մնացած է:

Մայնցի հազիւ մէկ տասներորդը փրկուած է պատերազմի քանդումներէն: Բարեբախտաբար փրկուած են մայր եկեղեցին եւ շատ մը հին գեղեցիկ տուներ: Քաղաքին հարաւային մասի (որ Ֆրանսական շրջանին մէջ կ'իյնայ) վերաշինութեան համար Փարիզէն երկրաչափ մը կանչուած է իբրեւ խորհրդական:

Ֆրանսական իշխանութիւնները մեծապէս կը հետաքրքրուին վարչական նոր հաստատութիւններու, արդիական դպրոցներու, պանդոկներու բազմաթիւ շէնքերու շինութեան ծրագիրներով: Այս շէնքերուն մէջ պարտէզներ պիտի հաստատուին: Կը խորհուի նաեւ փապուղի մը շինել Հռենոսին տակ:

ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԱՆՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ

Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ օրական մինչեւ հինգ հարիւր փախստեայ վաճառորդներ կը ձերբակալուին, արգիլուած վայրերու մէջ առեւտուր ընելու յանցանքով, երբ ոստիկան մը երեւայ, անոնք անմիջապէս կծիկը կը դնեն:

Ասոնք պէտք չէ շփոթել «Զօրս եղանակներու առեւտրականներուն» հետ, որոնց Փարիզի նախապատերազմին 5000ի դէմ այսօր միայն 2800 հոգի կը գտնուին:

Շրջուն վաճառորդներու թիւը 20.000ի կը հասնի, որոնք նահանգապետութեան կողմէ արտօնուած են Սէնէն դուրս գործելու: Անոնք իրենց ապրանքները գլխաւորաբար պայուսակներու, ձեռնասայլերու կամ զրպաններու մէջ կը կրեն:

«Զօրս եղանակի վաճառորդները» (պտղավաճառ, բանջարավաճառ) արտօնուած են Սէնի նահանգին մէջ գործելու:

Խնդրին նեղացուցիչ կողմը այն է որ այս 20000 շրջուն վաճառորդներէն շատեր Փարիզի ու իր մօտակայ արուարձաններուն մէջ աւելի շահաւէտ գետին մը կը գտնեն: Երբեմն խմբովին կը ձերբակալուին, բայց իբրեւ միակ պատիժ, ոստիկանական պահականոցի մը մէջ երկուքէն վեց ժամ բանտարկութիւն կը կրեն:

Իրենց ապրանքը կը դրաւուի այն ատեն միայն եթէ ալքօլ, գլանիկ, կայծքար եւ նմանօրինակ առարկաներ ըլլան:

Կը խորհուի գաղտնի ծախուած արգիլեալ ուտելիքները գրաւել եւ դպրոցներուն բաժնել:

Շրջուն վաճառորդները չեն կազմակերպուած, մինչդեռ 2800 թափառական պտղավաճառները իրենց ընկերակցութիւնն ունին:

Ընկերակցութեան նախագահը Լուի Լէրի կը յայտարարէ թէ, այս 20.000 շրջուն վաճառորդներէն շատեր արժէքաւոր անհատներ են, իսկ ուրիշներ` տեսակ մը առեւ - փախուներ: «Կ'աշխատիմ որպէսզի մեր անդամները իրաւունք ստանան իրենց սայլերուն վրայ իրենք գիրենք առեւ - փախուներէ պաշտպանող թղթիկ մը փակցնեն»:

Շրջուն վաճառորդներու` հակառակորդները կ'առարկեն թէ անոնք վնաս կը հասցնեն խանութպաններուն, պետութիւնը տուրքէ կը զրկեն եւ իրենց ապրանքները ուրիշներէն աւելի աժան չեն ծախեր:

ՊԵՐՆԱՐ ՇՕՒ իննսունեւերրորդ տարեդարձին առթիւ գրական խնճոյք մը կը հարցնէ մեծ գրագէտին. — Ի՞նչ կը մտածէք կիներու մասին. — Ինչ որ կը մտածէի անկէ իննսուն տարի առաջ. այսինքն ոչինչ: Բայց եղած են ատեններ երբ մտածած եմ թէ կին մը կրնայ «կիներու» մաս չկազմել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ

ԽԱՅՏԱԾ ԽԱՂԸ

Ա. Ա.-ին

Երբ մարդիկ կը ծնին, մութ աշխարհէն լոյս աշխարհ կուգան. մինչդեռ ես մութ աշխարհ եկայ, որովհետեւ այն ժամանակները բռնութիւնը խաւարեցրել էր մեր աշխարհը, եւ ոչ ոք ոչինչ էր տեսնում: Մեծերն էլ հաւկուր էին, ինչպէս ես` նորածինս: Սուլթան Համիտը գահակալ էր այն ատեն, ու թեւերը տարածել էր բոլոր օրօրոցների վրայ ու ժանիքներով սեղմել բոլորի կոկորդները:

Գիշատիչ մի թռչուն:

Ոչ ոք չէր խնդացել մինչ այդ. իմ ծնունդէս վերջն էլ` ոչ ոք չխնդաց: Իսկ ես չգիտէի թէ ի՛նչ է խնդալ եւ միշտ լալիս էի: Հաւանաբար լալիս էի նաեւ դրա համար որ, մօրս կաթը քաշուել էր եւ ես անօթի էի... Բոլոր մայրերի կաթը քաշուել էր, ուստի մեր երկրի բոլոր օրօրոցներէն ճիչ էր բարձրանում, որովհետեւ բոլորը անօթի էին եւ բոլոր տուներէն ծուխ էր բարձրանում, որովհետեւ բոլորը սգաւոր էին:

Եւ այսպէս ապրում էինք անօթի և սգաւոր... Հայրս դողում էր իր կեանքի համար, թէեւ իր կեանքը ինձ համար մի մեծ ապահովութիւն չէր: Ժանիքները եւ ատամները քաշուած մի էակ, ուժէն պարպուած մի ուրուական: Մինչդեռ մայրս դողում էր իմ կեանքի վրայ, թէեւ կաթ անգամ չունէր գոնէ տեւականացնելու համար այն, ինչ որ կոչւում էին այն թուականներին` կեանք:

Ծնիլը դիւրին էր, բայց ապրիլը հրաշք, թէեւ ապրիլը կայանում էր արտասուելու մէջ:

Երբ ես ծնայ, Ահարոնեանը 29 տարեկան էր: Սեւ մազերով մի երիտասարդ, որ հաւանաբար մօրուք էլ ունէր: Երեւակայէ՛ք, այս մարդն էր, որ կռուի էր ելեր Սուլթան Համիտի դէմ ու հեռուէն հեռու հսկում էր իմ եւ բոլոր Հայ Աշխարհի օրօրոցների վրայ:

Ունէր գրիչ եւ աչքերի մէջ բոց:

Ի՜նչ մեծ մխիթարութիւն եւ ապահովութիւն է մի մօր համար զգալ թէ` մէկը կայ որ, իր գրչի զօրութեամբ փշրում է Սուլթանի կեռ թուրը եւ ապահովում իր եւ զաւկի կեանքը:

Երբ, երեխան առաւօտեան առաջին ճառագայթների հետ զարթնում ու ծիծաղում է, շարժում ու խաղցնում է կլորիկ, վարդագոյն թեւերն ու ոտքերը ու յանկարծ` կամարաձեւ ժայթքով ջր վէժում է պարոյրի մէջ, հրճուանք պատճառելով, մօրը, նա չգիտէ թէ կայ մի թագաւոր, որ իր կեանքին է սպառնում եւ մանաւանդ կայ մի սեւաչեայ երիտասարդ գրող, որ իրեն համար գրիչ է շարժում: Այդ պահուն երեխան զգում է մօր ներկայութիւնն ու հովանաւորութիւնը, իսկ մայրը գիտէ միայն թէ վտանգը եւ թէ' յոյսը այդ վըտանգի դէմ:

Դրա համար էլ երբ լալիս է մի աչքով, միւս աչքով էլ միշտ ծիծաղում է իր երեխային:

Երբ երեխան ուրախ է, մայրը միշտ ուրախ է: Երեխան ուրախացնելու համար մայրը կը զսպէ իր վիշտն ու կը ծիծաղէ:

Երեխայի մի վայրկեանի ուրախութիւնը կեանքէն խլուած երջանիկ մի րոպէ է մօր համար: Նոյնիսկ եթէ վտանգ լինէր եւ ունէ մի պաշտպան չունենար, մի մայր նորէն իր երեխայի առջեւ զուարթադէմ է, որովհետեւ, պէտք եղած դէպքում իր անձնազոհութեան վրայ վստահ է.— իմ կեանքս զաւկիս համար, զաւկիս կեանքը գալիք սերունդների համար: Պէտք է մի մայր զոհուի, որպէսզի շղթայի օղակը չփրթի, եթէ ոչ` մարդկութիւնը կ'ոչնչանայ:

Մայրը այսպէս կը մտածէ: ..

Ի՞նչ էր ուզում ինձմէ այդ թագաւորը: Ես այն ժամանակ հազիւ իր քթի չափ կայի, գիտէի միայն լալ եւ քաղաքականութեամբ չէի զբաղում: Բնական է բողոքում էի յաճախ եւ աղմկում, բայց երբ կշտանում էի ու տակս չոր էր, մշուր մշուր քնում էի, կամ ծիծաղում: Այն ժամանակ կեանքը լալու կամ ծիծաղելու մէջ էր կայանում: Եթէ արգիլուած էր լալ, պէտք էր անվերջ ծիծաղել: Անվերջ ծիծաղելու համար պէտք էր որ լալու պատճառ չունենայի: Եթէ կար պատճառ` չլալ անկարելի էր: Ու ես լալիս էի յաճախ: Մայրս լալիս էր աւելի քան յաճախ, իսկ հօրս ծիծաղելն անգամ չէի տեսել: Անգամ այս պայմաններում ուզում էինք ապրել: Ինչո՞ւ: Չգիտեմ: Ինչո՞ւ էինք սպասում, որ գան սպանեն ու ինքնասպան չէինք լինում: Դա` հաւանաբար արգիլուած էր: Թագաւորին պէտք էր, որ մենք տառապէինք տառապելով ապրէինք, որպէսզի ինքը հաճոյքով ջարդէր:

Երեք տարեկան էի, երբ մի օր մայրս ինձ վերցրեց օրօրոցէն ու թեւերի մէջ սեղմած վազեց դուրս... Բա՜ն... բա՜ն...

Մօրս թեւերի մէջ ես ծիծաղում, ուրախութիւնէն խայտում էի... Կեանքումս այդքան ուրախ չէի եղած... Ու մտանք մի մութ տեղ: Մի մութ ու խոնաւ տեղ ու երկար քայլեցինք եւ ես միշտ ծիծաղում էի այնպէս ինչպէս մի մարդ կը ծիծաղի, երբ իրեն մէկն անվերջ կը խտտայ: Երբ հասանք այդ մութ քարայրի խորքը ու մայրս շնչասպառ կրթնեց խոնաւ պատին, ես դադարեցրի ծիծաղս: Որոնում էի մօրս աչքերը, բայց չէի գտնում: Ձեռքս քսեցի երեսին ու մատերս թրջուեցան: Մայրս սահեցաւ, կքեց գետին սեղմելով ինձ կրծքի վրայ:

— Ձայնի որ լաց լինես...

Տեսայ որ մի քիչ երկար տեւեց մութ աշխարհի խաղը եւ սկսայ ձանձրանալ: Ուզում էի լալ կամ ծիծաղել, բայց ոչ այսպէս կենալ առանց մօրս երեսը տեսնելու:

(1)

ԲԺ. Ց. ՆԻԼԻԿԵՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ ազատ արձակուեցան ութ հրեայ վարիչներ, որոնք աքսորուած էին անցեալ յունիսէն ի վեր։ Ուրիշ 120 կալանաւորներ եւս պիտի արձակուին, ինչպէս եւ 20 Արաբներ։ Անգլ. կառավարութիւնը այս ներումով կ'ուզէ սիրաշահիլ Հրեաները, որպէսզի կարելի ըլլայ վերսկսիլ բանակցութիւնները Պաղեստինի մասին։ Միեւնոյն քաղաքական յանցանքներով ձերբակալուած 600 Հրեաներ արգելափակուած կը մնան, իբրեւ անդամները հրէական գաղտնի կազմակերպութեանց, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն ահաբեկչական գործունէութիւնը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթենը կը յայտարարէ թէ ամբողջ հարաւային Իրանը բրիտանական գաղթավայրի մը վերածուած է, համաձայն Թէհրանի «Աժապար» թերթին։ Բոլոր յառաջդիմական եւ ազգային կուսակցութիւնները ինչպէս եւ արհեստակցական Միութիւնները ստիպուած են գաղտնի գործել։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բարեկարգութեան նոր նախարարը, Գալքանիս, կոչ մը ուղղելով հրասախումբերուն, կը հրաւիրէ դադրեցնել պայքարը, որ կը վնասէ ազգային շահերուն։— Աթէնքի դրամատուններուն պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին փոխ-կառավարիչը, զօր. Քլէյ, յայտարարեց գերման Պետական Խորհուրդին թէ բոլորովին յուսախաբ եղած է հականացիական մաքրագործումի աշխատանքէն։ Զօրավարը 60 օր եւս պիտի սպասէ, եւ եթէ գոհ չմնայ, ինք պիտի ստանձնէ մաքրագործումի ղեկավարութիւնը։ Առանց իր արտօնութեան պաշտօնի պէտք չէ կոչուին նոյնիսկ այն ծացիները որ արդարացած են գերմանական ատեանի մը առջեւ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը ծրագիր մը մշակած է, արժեզրկելու համար լիրէթը, 225էն 400ի բարձրացնելով տոլարը, իսկ սթերլինը՝ 900էն 1600ի։

ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ պիտի շարունակուի Անգլիոյ մէջ։ Ծրագրի մը համաձայն, երիտասարդները 18 ամիս պիտի ծառայեն զործօն, հինգ տարի ալ՝ պահեստի բանակին մէջ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Կանտի նորէն ծոմ պիտի պահէ մինչեւ մահ, եթէ Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ ծագած կռիւը չդադրի։

ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ Ժ. Լ. Տոսէ, որ 25 տարիէ ի վեր կը յաւակնէր դարմանել հիւծախտը, համաձայն բազմաթիւ վկայութեանց։ Երկու հոգի մեռած ըլլալով, հատուցում կը պահանջեն։

ՄԻՍ ՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ դաւաճանած մսավաճառներու յաջողած են մէկ կառախումբ լեցուն եզ ղրկել Փարիզ, Լիմոժի շրջանէն։ Ուրիշ տեղեր ալ պիտի պատին։

ՆԱԽԿԻՆ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ կրնան փոխանակուիլ, եթէ համոզիչ համարուին յապաղման պատճառները։ (Փոխանակութեան վերջին պայմանաժամն էր 1945 Յունիս 15)։

ՀՈԼԱՆՏԱ ծանուցագիր մը ուղղելով Զօրս Մեծերուն, կը յայտնէ թէ հողային կցումներ չի պահանջեր Գերմանիայէն, բացի քանի մը սահմանային սրբագրութիւններէ, բայց կ'ուզէ հատուցումներ ստանալ տնտեսական գետնի վրայ, հանքային երկարատեւ մենաշնորհներով։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մեծ գործարանատէրներուն դատը պիտի սկսի մօտերս։ Ամբաստանեալներուն գլուխը կը գտնուին Քրուփի վարիչները (անգլ. շրջան)։ Ֆրանսա կը պահանջէ որ այս դատավարութիւնն ալ միջազգային ըլլայ

ԿԱՐԵՒՈՐ — Պոլսոյ Ազգ. Կեդր. վարժարանի Փարիզաբնակ բոլոր նախկին աշակերտներէն կը խնդրուի մինչեւ 9 Նոյեմբեր, շաբաթ կէսօրին անպայման հեռախօսել Վազգէն Անդրէասեանի, Chaville 841 կամ Պետրոս Զարոյեանի Bot. 64-84։

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Խմբագրութեամբ՝ Հր. Բալուեանի

80 մեծադիր էջ եւ պատկերազարդ։ Նոր շըրջանի Ա. թիւը լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ Նոյեմբ. 15ին նուիրուած ամբողջութեամբ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին։ Մանրամասնութիւններ յաջորդով։ Հասցէ — H. Palouyan, 43 rue Richer : Paris (9):

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԻ արձանագրութիւնները կը սկսին շաբաթ, 9 նոյեմբերէն սկսեալ։ Դիմել ինքնութեան թուղթերով, ամէն շաբաթ օր, ժամը 15—20, եւ կիրակի օրերը ժամը 9—13, իսկ տեղեկութեանց համար ամէն երեքշաբթի օր ժամը 20—22, Պ. Տանիէլեանի, 7 rue de Vaucouleulf, Paris (11):

ՇԱՎԻԼԻ մէջ ներգաղթի արձանագրութիւնները ամէն կիրակի առաւօտ, ժամը 9էն 11, մատուռին մէջ, կամ իրիկունները Արամ Տէտէեանին բնակարանը, 13 rue Alfred Fournier եւ Ցաճատ Տօղլամաճեանին, 6 Sentes des Mouchets։

ԴԵՂՆԵԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ։

146 Ave. des Chartreux :

Կը խօսին ընկերներ

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ ԵՒ ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. ՇՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն)։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ — 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով։ Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով։ Ներկայ պիտի ըլլան Ֆր. ընկերվարականներ։ Մուտքը ազատ է։

Երգահանդէս ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, **10** նոյեմբեր ժամը **16.30**ին

Յայտագիր — Օտար դասական հեղինակներ։ Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ։ Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն։

Տոմսերու գինները՝ 25էն 200 Ֆրանք։

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն։

Մեծ պարահանդէս

կազմակերպուած **Institut Arménien**ի կողմէ

GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 Ֆր., ուսանողներու համար 150։

Մատչելի գիներ։ Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար, այրերը մութ գոյն։

Սեղաններ վարձելու համար հեռաձայնել Պ. Թոսունեանի Ely. 77-60, Պ. Նուպարի Ely. 23-66, Institutին Klé. 20-69։

ԶՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՑԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը, Մարսէյլ, կիրակի 10 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ։

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի)։

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 28ին, շաբաթ երեկոյ, 51 rue de Clichy, Paris։ Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Վեր. Հայր. Միութեան ցերեկոյթ - պարահանդէսը ի նպաստ Ներգաղթի Փոնտին, նախագահութեամբ զօր. Թորգոմի այս կիրակի, ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր, 51 rue de Clichy, métro Trinité կամ Place Clichy։ Կը մասնակցին յայտնի արուեստագէտներ։ Երգ, պար, արտասանութիւն։ Նուագախումբ Սարեան։

ՌՈՄԱՆԻ Փութպոլի հայ ակումբի վարչութիւնը կազմակերպած է գեղարուեստական երեկոյթ մը 16 նոյեմբեր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին l'Edenի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն, որոնք պիտի փայլին իրենց հայկական պարերով եւ սիրուն տարազներով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ վաղը հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի G սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկեր Խաչատուր Մխիթարեան իր այցելութեանը առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ԱՋՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏՕՔԹ. ՔԼԷՓԷՐ

Փարիզի Բժիշկ - համալսարանէն վկայուած Ռոչիլտ ակնաբուժարանի նախկին ներքին բժիշկ եւ օգնական բժիշկ Լայէնէք հիւանդանոցին, անդամ ֆրանսական Ակնաբանական ընկերութեան

61, Rue Chardon - Lagache, PARIS (16)

Métro Michel - Ange Molitor, Tél. Jasmin 82-68

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը **3-5**

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՄՈԹԵԱՆ

Fabrique de Parfumerie et cosmetique

JAC-MOT

136 rue Boileau, Lyon France, Fondée en 1938, Eau de Cologne, parfums Crème - poudre, brillantine parfumée ou non.

Փափաքողներուն նմոյշներ եւ **Catalogue** կը ղրկուի։

Արտասահմանի համար ներկայացուցիչներ կը պակսին։

Ներկի եւ ելեկտրական զտեղման աշխատանքներու համար գրաւոր դիմել՝

ԼԻՊԱՐԻՏ ՍԵՐՈԲԵԱՆԻ

29 Rue le Pelletier, Paris (9)

ԳԵՂԵՑԻԿ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴՈՒՄ ՄԸ, եւ տեւական գանգուրներ (permanente) ունենալու համար, ինչպէս եւ ներկ, մանիքիւր եւն. դիմել **SALON CHAMBARIAN**, Lyon, 24 Place Jules Grandelement :

Այս կտրօնը ներկայացնող յաճախորդներուն հարիւրին 20 զեղչ։

ՏՈՒՆՍ ԾԱԽՈՒ է մեկնումի պատճառաւ։ Դիմել՝ Alex, 10 rue des Roses, Alfortville։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

Փարիզեան ճաշարանի մը համար, որ մասնագէտ ըլլայ թէ եւրոպական եւ թէ արեւելեան կերակուրներու պատրաստութեան։ Լաւ վճարում։ Գրաւոր դիմել Պ. Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, 9, rue du Boccador, Paris, (8) : Հեռաձայն Ely. 18-72։

Գրել ֆրանսերէն լեզուով։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

GARO SARIAN

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ

Կը վերսկսի իր ներկայացումները նոր նուագախումբով մը որ այնքան յաջողութիւն ունեցաւ Cercle Militaireի եւ հիմա Hotel Windsorի մէջ։

Նուագախումբը տրամադրելի է հարսնիքներու, նշանտուքներու, խնջոյքներու եւ հանդէսներու համար։ Մատչելի գին։ Դիմել՝ G. Sarian, 33 rue Bayen, Paris (17): Tél. Gal. 67-61։

Աշխատութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro : **Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:**

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 8 Novembre 1946 Ուրբաթ 8 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4848 Նոր շրջան թիւ 487 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Տակաւին աչքի առջեւ չունինք Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին վերջին ճառը, որ կը պարզէր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, խորհրդարանին բացման առթիւ:

Բայց եւ այնպէս, ինչ որ կը հաղորդէր հեռագիրը, բաւական խօսուն էր: Մանաւորապէս աչքի կը զարնէր Իսմէթ Ինէօնիւի չափաւոր, գրեթէ հաճոյակատար լեզուն՝ Խ. Միութեան հանդէպ:

Արդարեւ, նախագահը ժողովը բացաւ այն քանկեղծ յոյսով թէ բարւոք յարաբերութիւնները անգամ մը եւս պիտի հաստատուին երկու երկիրներուն միջեւ»: Ցետոյ յայտարարեց թէ Թուրքիա կը հաւանի որ Նեղուցներու պայմանագիրը վերաքննուի միջազգային խորհրդաժողովի մը մէջ, պայմանաւ որ չդպչին անոր հողային ամբողջութեան եւ գերիշխանութեան:

Նախագահին լեզուն մեղր կը հոսէր, երբ սկսաւ խօսիլ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ եղած սերտ բարեկամութեան մասին:

Իսկապէս որ, ոչ միայն սերտ է այդ բարեկամութիւնը, այլեւ կարծես կը զօրանայ հետզհետէ, — ամէն անգամ որ նոր ծանուցագիր մը կը հասնի Մոսկուայէն Անգարա:

Հեռագիրը ուրիշ նորութիւն մը եւս կը հաղորդէր, դարձեալ շատ համառօտ:

Իսմէթ Ինէօնիւի ճառէն անմիջապէս վերջը, ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ Դեմոկրատ, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով խստօրէն կը քննադատէ կառավարութեան ներքին, տնտեսական եւ արտաքին քաղաքականութիւնը:

Ցայտարարութիւնը գնահատելով հանդերձ կառավարութեան «աննկուն ընդդիմութիւնը Նեղուցներու եւ արեւելեան նահանգներու մասին եղած պահանջներուն», կը թելադրէ որ արտաքին քաղաքականութիւնը «դառնայ աւելի գործօն եւ աւելի համապատասխան երկրին շահերուն»:

Իրագէկներ այս խօսքերէն կ'ենթադրեն թէ ճէլալ Պայարի կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը աւելի անկախ ըլլայ Անգլիայէն եւ Մ. Նահանգներէն:

Ուրեմն մերձեցո՞ւմ Խ. Միութեան հետ, որուն վճարովի գործակալը կը համարուէր նոր կուսակցութիւնը, երեսփ. ընտրութեանց առթիւ բացուած կատաղի պայքարին առեն:

Կրնայ ըլլալ: Մանաւանդ որ, Մոսկուա յայտնապէս կը քաջալերէր նոր հոսանքը, անթելով եւ մամուլով:

Ցետոյ, Պոլսոյ թէ Անգարայի մէջ շատեր կան որ այնքան ալ գոհ չեն Անգլեւսաքսոններու ազդեցութեան զօրացումէն, մանաւանդ Անգլիոյ զանազան ծրագիրներէն (արաբական միութիւն մասնակցութեամբ Թուրքիոյ):

Բայց այս բոլորը բաւական չեն լուսաբանելու բուն անցուդարձը:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, Թուրքիոյ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը երեւութապէս ընդդիմադիր քաղաքականութիւն մը վարելով հանդերձ, իրականին մէջ Հալքին պահածն է որ կը լրացնէ: Գոնէ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով:

Ինչ որ Իսմէթները չեն ուզեր ըսել կամ ընել, ճէլալ Պայարները կը փորձեն, մանաւորապէս ռուսական ճակատին վրայ:

Այս «գաղտնիքը» յաճախ պարզուեցաւ, ընտրական պայքարին առեն, երբ աւելի լայն ազատութիւն տրուած էր արտայայտուելու:

Հալք թէ Դեմոկրատ, երկուքն ալ անձկութեամբ, սրտանց կը մաղթեն որ վերահաստատուի 25 տարուան սիրակցորդ բարեկամութիւնը Խ. Միութեան հետ: Տեսակ մը զինակցութիւն, որուն շնորհիւ տաքի կանգնեցաւ կխափուլ Թուրքիան:

Երկուքն ալ ուխտած են «թիզ մը հող» չտալ: Բայց, նկատելով որ Մոսկուան անուշ աչքով կը նայի Դեմոկրատներուն վրայ, Անգարայի վարիչները կը յուսան անոնց միջոցաւ հարթել ճամբան: Հետեւաբար, թոյլ կուտան որ անոնք «ազատօրէն» քննադատեն կառավարութիւնը:

Այս ռազմավարութեամբ, կը փորձեն նաեւ ապացուցանել թէ կատարեալ ժողովրդապետութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, Անգարա վարպետօրէն կը գործէ բոլոր ճակատներուն վրայ: Գաղտնի դիւանագիտութեան բոլոր հնարքներով, ամէնէն առաջ Նորէն սիրաշահելու համար իր հզօր հարեւանը:

Շ.

Զրոյց Հայաստանի մասին

Հայաստանի Գրողներու Երկրորդ համագումարին առթիւ Երեւան հրաւիրուած էին [illegible] պատուիրակներ, որոնցմէ Պ. Զ. Որբունի [illegible] առաջին դասախօսութիւնը տուաւ Գչ. գիշեր[illegible] tés Savantesի D. սրահին մէջ: Կը նախագա[illegible] Գալճեան:

Նախ, դժուար էր մէկ-երկու ժամուան մէջ մեւ պատկեր մը տալ համագումարին մէջ ծեծուած իւրաքանչիւր հարցի մասին: Երկրորդ, ներկայ հասարակութիւնը անհամբեր կ'ուզէր իմանալ տեղեկութիւններ Հայաստանի ամենօրեայ կեանքի եւ շարժումներու մասին:

Երկրորդ համագումարը տեղի ունեցած է առաջինէն 12 տարի վերջ եւ տեւած է եօթը օր, օրական երկու նիստերով: Մասնակցած են 172 պատգամաւորներ որոնց 58ը ունեցած են վճռական ձայնի իրաւունք:

Համագումարը բացուած է մեծ հանդիսաւորութեամբ Օփերայի շէնքին մէջ որ շատ գեղեցիկ է: Մանուկներու երաժշտական խումբը «Հով արէք սարերը» երգած է: Այս խումբը այնքան կատարեալ է որ կարելի է նմանցնել Ֆրանսայի Croix du Boisի մանուկ երգիչներուն խումբին:

Համագումարը շատ մեծ տարողութիւն ունեցած է, գեղարուեստականին հետ շօշափած են պետական քաղաքականութեան հարցեր եւս: Գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը եղած է միանգամ ընդմիշտ վտարել հայ միտքէն հատուածականի հարցը, — Մէկ հայ ժողովուրդ, ոչ արեւմտահայ, ոչ արեւելահայ: Իսկ Հայաստանի ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը դէպի ժողովրդշատ մեծ եղած է:

Համագումարին նախագահած է Աւետիք Իսահակեան որու համար ռուս գրող մը ըսած է — Դուք ձեր մէջ նահապետ մը ունիք յանձինս Իսահակեանի:

Գրական, բանաստեղծական եւ լեզուական հարցերու շուրջ վիճաբանութիւններ եւ քննադատութիւններն եղած են ազատ: Բանաստեղծութեան մասին խօսուած առեն հարց տրուած է. — Եթէ կուսակցութեան «լոզունգ»ները պիտի շարենք, հապա ինչո՞ւ բանաստեղծ ենք: Բացատրուած է թէ գրականութիւնը և բանաստեղծութիւնը պէտք է միեւնոյն առեն արտայայտիչը դառնան Խ. Միութեան դէպի համայնավարութիւն տանող ճամբուն: Այս առթիւ ըսած են, — Մենք մղեցինք երկիրը յաղթանակի ճամբուն վրայ, մենք անհատը քաջալերեցինք, արդիւնքը եղաւ յաղթութիւն. Ընկերվարական վերաշինութեան շրջան է հիմա, բանաստեղծութիւնը համընթաց պէտք է քալէ:

Լեզուական հարցին մէջ ալ, պէտք է ուշադրութիւն դարձուի անոր գեղարուեստական արտայայտութեան: Օտար բառերը աւելի շատ կը գործածուին մամուլի քան թէ գրականութեան մէջ: Երբ հարց տրուած է գրողի մը թէ կարելի չէ՞ հրաժարիլ օտար բառերէն, պատասխանած է թէ երբ ճիշտ համապատասխան բառը չկայ, այդ պարագային միայն կը գործածուի օտար բառը. օրինակ sujet ճիշտ նիւթն ալ չէ և ոչ ալ ենթական:

Լեզուներու միացման հարցն ալ դարձած է խնդրոյ առարկայ, եւ արդէն բանաստեղծները կը գործածեն արեւմտահայերէնը. Օրինակ՝ «նորէն» կը նախադասուի «նորից»էն: Արեւմտահայ բանաստեղծները շատ կը գնահատուին Հայաստանի մէջ, իսկ Դանիէլ Վարուժանին համար պաշտամունք ունին եւ ազդեցութիւնը շատ մեծ է:

Թատերական նոր, գեղեցիկ եւ պատմական կտորներ շատ կան, որոնց մէկ քանին գլուխ գործոցներ են, յաջող բեմադրութեան տեսակէտով, ինչպէս «Արա Գեղեցիկ»ը, «Երկիր Հայրենին»: Կառավարութիւնը մշակութային ձեռնարկներու համար դրամ չի խնայեր: Սունդուկեանի թատրոնը ամէն օր 12 հազար րուբլի ծախք եւ 7-8 հազար րուբլի մուտք ունի: Օփերան 27.000 ծախք եւ 8-10 հազար մուտք ունի:

Երաժշտական արուեստը կատարելութեան մէջ է: Հայաստանը ունի իր երաժշտական լեզուն: Խ. Միութեան ամէնէն մեծ քննադատները ուշադրութեամբ կը հետեւին Հայաստանի երաժշտութեան, որովհետեւ ինքնատիպ է, եւրոպական չէ, այլ ուղղակի հայկականութեան լեզուն է: Իսկ Ա. Խաչատրեան Խ. Միութեան մէջ ճանչցուած է իբրեւ նոր դպրոցի արտայայտիչը: Ինքնատիպ է եւ գնահատուած օտարներէն ալ:

Հարցումներուն պատասխանելով, դասախօսը բացատրեց թէ Ներգաղթը ու Հայկական Դատը մէկ են եւ առաջին կարգի վրայ կը գտնուին: Գալ տարի ներգաղթը պիտի սկսին գարունէն, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ մարդ փոխադրեն, որոնց համար յարմար շէնքեր կը շինուին եւ գործ կը ճարուի: Միայն թէ ըսուած է որ բոլոր Հայաստան եկողները միայն Երեւանը չունենան նկատի, Հայաստանի մէջ ուրիշ տեղեր ալ կան:

Կաթողիկոսը, «ի ծնէ կաթողիկոս», թելադրած է որ Արտասահմանի մէջ ամէն մէկ սանթիմ, ամէն մէկ տոլար յատկացնեն ներգաղթի, Ազգախնամ եւ Ազգային Դատին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Հանրապետականները յաղթեցին Մ. Նահանգներու մէջ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Հանրապետականները ջախջախիչ յաղթանակ մը շահած են Մ. Նահանգներուն մէջ. յաղթանակ մը որ մեծապէս պիտի ազդէ ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Մինչեւ անգամ կ'ենթադրուի թէ նախագահ Թրումըն պիտի հրաժարի ռամկավար (դեմոկրատ) դահլիճին հետ: Թէեւ, ամերիկեան սահմանադրութեան համաձայն, նախագահ մը չի կրնար կամովին հրաժարիլ, եթէ անկարողութեան մատնուած չէ ֆիզիքապէս եւ մտաւորապէս:

Անհաւասարիկ արդիւնքը երեսփ. ժողովի 432, ծերակոյտի 35 անդամներու եւ 33 կառավարիչներու ընտրութեանց. — Երեսփ. ժողով. — Հանրապետականներ՝ 224, ռամկավարներ՝ 175, աշխատաւորական՝ մէկ: Ծերակոյտ. — Հանրապետականներ՝ 23, ռամկավարներ՝ 10: Կառավարիչներ, — Հանրապետականներ՝ 20, ռամկավարներ՝ 12: Կարգ մը արդիւնքներ չեն ճշդուած տակաւին:

Հանրապետականներու յաղթանակով, վերջ կը գտնէ ռամկավարներու 15 տարուան իշխանութիւնը: Նոր խորհրդարանը պիտի բացուի 1947 յունուարին: Այն առեն նախագահը շատ մը դժուարութեանց պիտի մատնուի, դէմ դիմաց գտնուելով ընդդիմադիր մեծամասնութեան մը հետ: (Նախագահական նոր ընտրութիւնը պիտի կատարուի 1948ին): Պ. Թրումըն չուզեց որ եւ է կարծիք յայտնել իր կուսակիցներուն պարտութեան մասին: Իր նահանգին մէջ անգամ հանրապետականները շահեցան: Այս վերջինները մասնաւորապէս կը պարծենան Նիւ Եորքի նահանգին մէջ տարուած յաղթանակով:

Ընտրութեանց արդիւնքը մեծ տպաւորութիւն գործեց մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ, ուր զանազան յուռետես ենթադրութիւններ կ'ըլլան: Բայց հանրապետականները մէկ անգամէն յայտարարեցին թէ փոփոխութիւն պիտի չկատարուի արտաքին քաղաքականութեան մէջ, թէեւ իրենց մէջ կան անդամներ որոնք մեկուսացում կը քարոզեն տարիներէ ի վեր: Հաւանական է որ ծերակոյտի արտաքին գործերու նախագահ ընտրուի Վանտէնպէրկ, յաջորդելով Թոմ Քոնըլիի (ռամկավար): Ամէնէն աւելի ներքին քաղաքականութեան մէջ է որ փոփոխութիւններ կրնան կատարուիլ: Հանրապետականները աւելի չափաւոր են քան ռամկավարները: Բայց, երկու հոսանքներուն մէջ ալ աջ եւ ձախ թեւեր կան, այնպէս որ կրնան պառակտումներ ծագիլ:

Ընտրական պայքարը շատ բուռն էր, եւ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց նոյն իսկ Եւրոպայի մէջ: Մոսկուայի կարծիքով, հանրապետականներուն յաղթութիւնը կը նշանակէ թէ Մ. Նահանգները աւելի դէպի աջ կը հակին եւ նուազ տրամադիր պիտի ըլլան զիջումներ կատարելու: Պերլինի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կ'ենթադրեն թէ պիտի սաստկանայ պայքարը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, դժուարացնելով գերմանական հարցին լուծումը: Փարիզի մէջ ալ կը վախնան որ Մ. Նահանգները աւելի վճռական դիրք մը բռնեն Խ. Միութեան հանդէպ:

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 29րդ տարեդարձը

«ԱՐԹՈՒՆ ԿԱՑԷՔ»

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 29րդ տարեդարձը մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ Մոսկուայի մէջ, նոյեմբեր 6ին: Այս առթիւ կարդացուեցաւ սպարապետ Սթալինի Օրակարգը որ ստորագրուած է զօր. Բուլկանինի կողմէ, եւ ուղղուած բոլոր զինեալ ուժերուն: Օրակարգը շեշտելով խորհրդայինկարգուսարքին գերազանցութիւնը դրամատիրական կարգերուն վրայ, կը հրաւիրէ բոլոր զինեալ ուժերը անընդհատ աշխատիլ, կատարելագործուելու համար: «Պատերազմի թէ խաղաղութեան առեն, մեր ժողովուրդները կը հասկնան իրենց պարտականութիւնը հայրենիքին հանդէպ: Կը յուսանք թէ իսկապէս ժողովրդապետական խաղաղութիւն մը պիտի հաստատուի եւ պիտի տեւէ, հակառակ միջազգային յետադիմութեան ճիգերուն: Խ. Միութեան խաղաղասիրական քաղաքականութիւնը ուրախութեամբ կ'ողջունուի աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն կողմէ»:

Օրակարգը միեւնոյն առեն կը յիշեցնէ թէ «պատերազմի վտանգին բացակայութիւնը պէտք չէ հանգիստ ձգէ մեզ»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆ
ռուսական բեմին վրայ
(ՄԱՀՈՒԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Շէյքսփիր դարձաւ Ադամեանի սիրած հեղինակը, ան իր ամբողջ էութեամբ նուիրուեցաւ Շէյքսփիրը լաւ ըմբռնելու եւ մեկնաբանելու գործին:

Հակառակ ատոր, մեծ յանդգնութիւն պէտք է համարել Մոսկուայի մէջ Համլէթի դերով հանդէս գալը:

Նախ պիտի խաղար պատահական ու անծանօթ դերասաններու հետ: Միւս կողմէն, չգիտնալով ռուսերէն, պիտի խաղար կամ հայերէն, կամ ֆրանսերէն, եւ վերջապէս այնպիսի ժամանակ մը կը հասնէր Մոսկուա, երբ դեռ նոր էին այդ քաղաքի թատրոններու բեմերէն իջած համաշխարհային հռչակ վայելող քանի մը դերասաններ:

Համլէթի դերը կատարեց ան Փետրուար 12ին:

Երեւոյթը միանգամայն նորութիւն էր Մոսկուայի մէջ: Համլէթը՝ ռուսական բեմէն կը խօսէր անծանօթ լեզուով մը, հայերէն: Այդ տարօրինակութիւնը իսկոյն կը փարատի, երբ բեմին վրայ կը գծագրուի Համլէթ - Ադամեանի գեղեցիկ կերպարանքը:

Հասարակութեան ոգեւորութիւնն անսահման էր: Ան հրապուրուած էր Ադամեանի խաղով, անոր թաւշային եւ փափուկ ձայնով, բեմական անգերազանցելի արտաքինով, արտայայտիչ դիմախաղով: Հայերէն լեզուն բոլորովին ալ պատճառ չդարձաւ, որպէսզի հանդիսատեսներուն չհասնի Շէյքսփիրի հերոսին խոր ու բարդ ներաշխարհը, հոգեվիճակը:

Հանճարեղ դերասանը իր վարպետ խաղով կրցաւ ապացուցանել թէ, ճշմարիտ արուեստը լեզուի պատնէշներ չի ճանչնար:

Ադամեանը այդ իրիկուն արժանացաւ այնպիսի ջերմ գնահատանքի ինչ որ հազուադէպ էր Մոսկուայի մէջ:

Յաջորդ օրը Մոսկուայի մէջ զարնող բոլոր թերթերը «Ռուսկիէ Վեդոմոստի», «Մոսկովսկիէ Վեդոմոստի» «Մոսկովսկիյ Լիստոկ», Մոսկովսկայա Գազետա» եւ ուրիշ թերթեր, միաբերան ողջունեցին ու գնահատեցին հայ դերասանի Համլէթը, բարձր դասելով զայն Ռոսսիի եւ Սալվինիի խաղերէն:

Միայն Համլէթի այդ ներկայացման մասին գրուած համարագրութիւնէն կարելի է կազմել ստուար հատոր մը՝ լի գովասանքներով եւ հիացմունք արտայայտող տողերով:

Բերենք ժամանակի ամենայայտնի դէմքերէն հռչակաւոր բանասէր ակադեմիկոս Ալէքսէյ Վեսելովսկիի կարծիքը Ադամեանի այդ շրջանի Համլէթի մասին:

«Վարագոյրը կը բարձրանայ, ինքնագործ դերասաններու առաջին քայլերէն, սկզբնական բառերու սովորականութեամբ, միջակութեան հոտ կը փչէ, բայց ահա անոնց մէջ կարծես հոգեւոր լոյսով լուսաւորուած, արտաքին իտէալական գեղեցկութեամբ, խոր տառապանքով բախտի, մարդոց յաղթական չարիքի դէմ ուղղուած խռովայոյզ խոյանքով երեւան կուգայ Համլէթ - Ադամեանի կերպարը, կը տիրապետէ, կը յուզէ, կը տանջէ, կը վարակէ իր համաշխարհային թախիծի ուժով եւ իր բողոքի զայրոյթով, իր կախարդող թովչանքըպահպանելով մինչեւ ճակատագրական վախճանը»:

Կարճ ժամանակի մէջ Ադամեան կը դառնայ Մոսկուայի հասարակութեան ամէնէն շատ սիրուած հիւրը, կը մտերմանայ այնտեղի բոլոր աչքի զարնող արուեստագէտներուն հետ, այդ թուականին ռուս մեծ ողբերգակ Օստրովսկիի հետ, որ այնքան կ'ուրախանայ, երբ կը լսէ որ, իր «Եկամտաբեր պաշտօնը» թարգմանուած է հայերէնի, կը ներկայացուի եւ Ադամեան ալ Ժատովի դերը կը կատարէ:

1884, Յունուարին Ադամեան գնաց Փեթերսպուրկ, որու թատերասէր հասարակութիւնը մամուլէն լսելով Ադամեանի հռչակը, անհամբեր կը սպասէ անոր ժամանման:

Հայ դերասանը հոս ալ նոյնքան յաջողութիւն ունեցաւ, ինչպէս Մոսկուայի մէջ: Թէ հասարակութեան եւ թէ մամուլի կարծիքը տարբեր բառերով, տարբեր արտայայտութեամբ գրեթէ նոյնն է:

«Իսկուստվօ» թերթը կը գրէր.

«Հայ դերասան՝ Պետրոս Ադամեան առաջին անգամ բեմ ելլելով Համլէթի դերին մէջ, լիովին արդարացուց այն գովասանական խօսքերը, որ հրատարակեցին Մոսկուայի թերթերը... Ադամեանը Համլէթի խօսքերուն եւ գործողութեան մէջ դրած է շատ աւելի կիրք, քան Ռոսսին եւ աշխարհահռչակ Սալվինին: Առաջին անգամն է, որ ռուսական բեմի վրայ այսպիսի բան կը տեսնենք»:

Այս կարծիքը ընդհանուր էր Փեթերսպուրկի արուեստագէտներու շրջանին մէջ: Ռուս յայտնի Շէյքսփիրագէտ Վլ. Զույկոն «Նովոստի» օրաթերթին մէջ (1884 Նոյեմբեր 30ին տպուած իր ընդարձակ յօդուածին մէջ կը գրէ.

«Պ. Ադամեանի խաղի մասին ես կ'ուզեմ մանրամասնօրէն խօսիլ, որովհետեւ իրապէս հայ երիտասարդ արուեստագէտը արժանի է լիակատար ուշադրութեան, ինչպէս իր բաւական արտասովոր տաղանդով, այնպէս ալ Համլէթի նման իր իւրայատուկ ըմբռնումով... Չկայ երկու արուեստագէտ, որ Համլէթի բնաւորութիւնը հասկնային լիովին միակերպ, Պ. Ադամեանը ականաւոր արուեստագէտ է, ան իր խաղով շատ տեղեր կը լուսաբանէ նոր անսպասելի տեսակէտներով, ան չընդօրինակեր այս կամ այն նշանաւոր արուեստագէտը, այլ կ'աշխատի ինքնուրոյն ըլլալ որ երիտասարդ դերասանի ամէնէն լաւ կողմերէն մէկն է:

Ադամեանը տակաւին Թիֆլիզ գտնուած ատեն մօտիկէն ծանօթացած էր ռուս ողբերգակներու լաւագոյն գործերուն եւ սիրով խաղացեր քանի մը դերեր, այսպէս Գոկոլի «Ռեւիզոր»ի մէջ կատարած է Խլեստակովի դերը, Օստրովսկիի «Եկամտաբեր Պաշտօն»ին մէջ Ժադովի, Լերմոնդովի «Դիմակահանդէսին մէջ» Արբենինի, Գրիբոյեդովի «Խելքից պատուհասուած» Չացկիի դերերը:

Քաջալերուած Փեթերսպուրկի մէջ գտած ընդունելութենէն, ան ուզեց ռուսաստանի մայրաքաղաքին մէջ կատարել ոչ միայն Համլէթի, Քորրատոյի դերերը, այլ եւ Արբենինի դերը: Անշուշտ ասիկա շատ աւելի մեծ համարձակութիւն էր, քան նոյն իսկ Համլէթով հանդէս գալը: Փեթերսպուրկի թատերասէր հասարակութիւնը որ սովորութիւն ունէր ռուս ողբերգութեան լաւագոյն նմուշները տեսնել ամենատաղանդաւոր ռուս դերասաններու երագործումով, հիմա Լերմոնդովի բառերը պիտի լսէր լեզուով մը, որկէ ոչինչ կը հասկնար:

Հակառակ այս բոլորին, Ադամեան այս անգամ ալ յանդուգն քայլը առաւ եւ յաղթանակով դուրս եկաւ:

Քննադատութիւնը ոչ միայն լաւ գնահատեց Ադամեանին Արբենինը եւ համեմատեց ռուս առաջնակարգ դերասաններու հետ, այլեւ չվարանեցաւ յայտնելու որ յանձին Ադամեանին, Լերմոնտովը ունեցաւ իր Արբենինին լաւագոյն դերակատարը: Նոյն Զույկոն Համլէթի առաջին թարգմանող Սենեքերիմ Արծրունիին ըսած է, «Երեւակայեցէք որ «Դիմակահանդէսը» Ալիքսանդրիան բեմէն վտրնտուած էր իբրեւ անբեմական եւ անարժան գործ» պէտք էր որ Փեթերսպուրկ գար Պոլսեցի հայ դերասան մը կատարեր Արբենինի դերը եւ ապացուցանէր, որ մենք սխալած ենք, եւ թէ Լերմոնթովը, ոչ միայն մեծ բանաստեղծ է, այլեւ մեծ ողբերգակ մըն է: Շնորհիւ Ձեր Ադամեանին, «Դիմակահանդէսը» կրկին մտաւ Ալիքսանդրեան բեմի խաղացանկին մէջ եւ հիմա կը ներկայացնեն հետեւելով՝ ձեր դերասանին տուած հոգեբանութեան»:

Փեթերսպուրկէն վերջ՝ Ադամեան շրջեցաւ Ռուսիոյ քանի մը կարեւոր քաղաքները, գնաց Խարքով, Քիէվ, Տագանտ եւ ամէն տեղ նոյն ընդհանուր հիացմունքին արժանացաւ, բացառապէս կատարելով դասական դերեր:

Եւ երբ 1885ին Պաքուի թատրոններէն մէկուն ձեռնարկուներէն՝ Գոնչարովի հրաւէրով եկաւ Պաքու, անոր հռչակը արդէն տարածուած էր ամբողջ Հայաստանի մէջ: (Մնացեալը յաջորդով)

ԳԻՐՔ ՄԸ ՁՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՑՐԵԼ

էջ 169.— «Origum vulgare — զոպայ, զուիրակ» (Րէստէն):

Նախ սրբագրէ origanum: Յետոյ զոպայ տարբեր բոյս է (Երրայեցիներուն շատ սիրելի, ադէկ մշտիկ ալ կը չինէին), եւ զուիրակ՝ տարբեր: Բայց մեղքը Րէստէնի ճիտը: Արդարեւ Րէստէն կը գրէ. «Ըստ մեզ՝ զոպայ կամ զուիրակ» (Բժշկաականութիւն, հտր. Բ. էջ 481):

Զոպային մասին տարակարծութիւն չկայ, hysope կը կոչուի:

Զուիրակին մասին, սակայն, կարծիքները կը տարբերին: Ալիշան կը կարծէ թէ ուրցն է, (այս բոյսին մասին խօսեցանք անգամ մը,— այսօր կ'ուզէի արձանագրել միայն՝ որ Գ. Ջիթունի կը յիշատակէ Ուրցի զովք անունով երգ մը այս բոյսին մասին, ինծի անծանօթ, տես «Պայքար», 17 Դեկտ. 1930): Ս. Մալխաս ալ, կարծեմ թէ հետեւելով Փիլոնի մեկնութեանց հեղինակին, կը պնդէ թէ մարեմխոտն է: Եթէ յօդուածս խճողելու վախը չունենայի, ընդարձակ տեղեկութիւններ կը բերէի այս բոյսերուն մասին,— թէ ի՛նչ անուններ տուած են զանազան ժողովուրդներ եւ ի՛նչ յատկութիւններ կը վերագրուին անոնց:

Բայց մեր նպատակն էր ցոյց տալ միայն, որ Փրոֆ. Արծրունի զոհ գացած է շփոթութեան մը՝ կուրօրէն հետեւելով անոնց որ զուիրակն ու զոպան կը կարծեն նոյն բոյսը: Արդարանալի չէ անշուշտ այդ շփոթութիւնը, որովհետեւ գիտնական մը չի կրնար լքել քննական եւ համեմատական ուսումնասիրութեանց ուղիը՝ հետեւելու համար հաճականներու:

էջ 220.— «Костоеда (ռուսերէն) — Winddorn կամ Knochenwurm (գերմ.) — spina ventosa — ողնաշարի ոսկրախոցեր»:

Հիւանդութիւնը սխալ է հասկցուած: Ոսկրային հիւծախտի տեսակ մը կայ, որ երեւան կուգայ մասնաւորաբար մատնակոճերուն վրայ,— եւ հիւանդ մատը կը ստանայ ճիշտ իլիկի ձեւ, մէջտեղէն ուռած: Եթէ տեսած էք սոխին պուկ կապելը, պիտի նմանցնէիք սոխի պուկին,— կարծես մէկը փչեր եւ ուռեցուցեր է մատը: Հիւանդութեան անունն ալ՝ այդ նմանութեամբ: Գերմաներէն առաջին անունը բարդ բառ մըն է, բառացի թարգմանութիւնը լատիներէնին: Գերմաներէն երկրորդ բառը յարդի չէ, որովհետեւ գիտական չէ կազմութեամբ:

Ուրեմն ողնաշարին հետ որեւէ կապ չունի այս հիւանդութիւնը, որ կը յայտնուի երկար ոսկորներու, եւ գրեթէ միշտ մատի կոճերու վրայ,— կայ ուրիշ հիւանդութիւն մը, spina bifida, այլ անուամբ՝ Ռեքլինկհաուզէնի հիւանդութիւն, ողնաշարի յատուկ, բայց երբեք նմանութիւն կամ կապ չունի առաջին հիւանդութեան հետ:

×

Կը վերջացնեմ այս յօդուածաշարքը: Կարծեմ բաւական է այսքանը՝ գաղափար մը տալու համար այն անհեթեթ, ծիծաղելի եւ աններելի սխալներուն մասին, որոնցմով խճողուած է (գիրքին կէսէն աւելին) Փրոֆ. Արծրունիի Բժշկագիտական բառարանը:

Մարդ կը զարմանայ թէ ի՛նչպէս կարելի է զոհ երթալ այսքան սխալներու: Ադամախնձորը ծանօթ է ամէնուդ,— Փրոֆ. Արծրունի կը թարգմանէ... հազագ (էջ 103): Եւ քանի՛ անգամ: Somnanbulismeը կը թարգմանենք քնաշրջիկութիւն, իսկ Փրոֆ. Արծրունի՝ ...լուսնոտութիւն (էջ 218): Deliquium կը թարգմանէ ...ուշագնացութիւն (էջ 77),—ո՞ւր է կարդացեր: Ռուսերէն рожа, ֆրանսերէն érysipèle բառերը կը թարգմանէ կարմիր քամի, խումրա,— դժբախտաբար տեղը կը պակսի ինծի՝ ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ պէտք է թարգմանել խումրան՝ համաձայն արաբ բժշկական գիրքերու (բառը արաբերէն է, humra): Իսկ թէ ի՛նչ է կարմիր քամին, կը յանձնարարեմ կարդալ Լումայի 1898 Յունիսի թիւը: Hélléboreը կը թարգմանէ եղբորոս, շիշտոմ եւ չոք (էջ 198),— վերջին երկուքը սխալ: Ուրիշներ թարգմանած են խարբակ (արաբերէն է) եւ վրացի կոճ,— այս մասին ունիմ աշխատութիւն մը, ապացուցանելու համար թէ վրացի կոճ անունը շփոթութեամբ տրուած է խարբակին, ինչպէս ժամանակ մը՝ «ձիւնծաղիկին», մինչդեռ բուն տէրն է «ադարիկոնը»: Բոյսերու անուանափոխութիւնը հետաքրքրական երեւոյթ է:

Փրոֆ. Արծրունիի անփութութեան եւ աններելի մեղանչումներուն իբրեւ վերջին նմոյշ.— էջ 198.— Radix calamii — ռատանի արմատ: Եօթը տող վարը՝ Radix rhataniae — բատանի արմատ:

էջ 136.— Oleum rusci — թզնենու իւղ, իսկ էջ 217, ficus carica — թզենի: էջ 166.— Oleum cadinum — գիհի ձէթ, ինը տող վարը՝ oleum juniperi — գիհի ձէթ:

էջ 205.— Родинка (ռուսերէն) — ծծակ, ադջուկ, ամջուկ, (ապահովաբար վերջին երկուքը թուրքերէն բառեր են եւ պիտի ըլլան աղջուկ, ամզուկ կամ էմզիկ:

Սխալնե՜ր, սխալնե՜ր, խենթեցնելու աստիճան,— այո՛, գիրքին կէսէն աւելին սխալ: Եւ Հայաստանի առողջապահական կոմիսարը ի՛նչպէս կը գրէ թէ «քննուած է յատուկ յանձնաժողովում, որը կազմուած է եղել հայկարաններից եւ մասնագէտներից»:

Կը յանձնարարեմ՝ այրել, ոչնչացնել այս գիրքը, որ ոչ միայն չի կրնար օգտակար հանդիսանալ հայ բժշկական գրականութեան, այլ եւ պատիւ չի բերեր հայ միտքին: Կեանքիս մէջ տեսած չեմ երբեք գիրք մը, որ գրուած ըլլայ այսքան անխնամ եւ սխալաշատ: Վանքերու մէջ ճգնող մեր հին մատենագիրները, մատենադարաններէ զըրկուած, աւելի աւելի յօգնութիւն յանձն կ'առնէին՝ պրպտելու, քննելու, համեմատելու եւ ճիշտը գրելու համար:

Եթէ Փրոֆ. Արծրունիի հեղինակութիւնը չէր կրնար մոլորեցնել զիս, կրնայ մոլորեցնել սակայն ուրիշներ,—ահա թէ ինչո՛ւ, իբրեւ կանոն, կը թելադրեմ երիտասարդ մտաւորականներուն՝ չխաբուիլ անուններէ, տիտղոսներէ եւ հին հմայքներէ, ամէ՛ն ապարէզի մէջ, միշտ մօտենալ քննական ոգիով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Վերջ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ (Արժանթին) Հայ Օգնութեան Միութեան Շրջ. վարչութիւնը Սեպտ. 25ին շուէտական Astra Kortebe շոգենաւով, Աթէնք, Մադլըմեան արք.ի հասցէով Հայ Կարմիր Խաչին ուղարկած է տասը խոշոր հակերու մէջ զետեղուած զգեստեղէններ, կօշիկներ, ճերմակեղէններ եւն., աւելի քան 30 հազար փեսօ արժէքով: Ասիկա Հարաւ. Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութեան երկրորդ առաքումն է: Առաջինը կատարուեցաւ Սան Փաւլոյի մ.ճիւղին կողմէ, ակէ առաջ:

«Դաշնակցութեան Օրը»

ՏԷՍԻՆ (Ցապաղած) — Կան խմբակցութիւններ թէ անհատներ որոնք հրապարակը կ'աղէկեն «Թշնամիներ» փնտռելով, Դաշնակցութիւնը ծաղրելով, կամ առնուազն խծբծելով Դաշնակցութեան իւրաքանչիւր քայլը։ Եւ աւելկա տարիներէ ի վեր շարունակ։ Սակայն, բնական օրէնքով ինչպէս ամէն բան կ'ունենայ իր հակազդեցութիւնը՝ ահա նոյնպէս մեր կուսակցութեան շուրջ կը համախմբուի առողջ զանգուած մը, մեր ժողովուրդին ազգային դիմագիծը ներկայացնող տարրը, որ բնազդաբար կը նոյնանայ Դաշնակցութեան հետ դառնալու համար այդ հակադիր, անխորտակելի ուժը։ Մեր կուսակցութեան կենսունակութիւնը կը կայանայ այդ ուժին մէջ։

Կիրակի, մենք ևս տօնեցինք մեր կուսակցութեան «Օրը»։ 56 տարիներու յեղափոխական ձրգտումներու, բռնակալութեանց դէմ մղուած պայքարին ու մաքառումներուն եւ անհամար հերոսներու զոհաբերութեան փառատօնը։ Ի՞նչ կայ աւելի նուիրական, քա՛ն յարգանքի տուրքը մատուցանելու մեր վերջին կէս դարու փառքի ճամբուն վրայ ինկած գաղափարի զոհերուն։

Ահա վարագոյրը կը բացուի եւ համակրանքը յափշտակուած լռութեամբ կը դիտէ բեմին զարդարանքը։ Ճիշդ դէմն է մեր անմահ Երրորդութեան ճաճանչազեղ լուսանկարը։ Անոր կողքերուն՝ դէմքերը մեր անցեալ փառքը կերտող փաղանգին։ Հո՛ն են կողք կողքի մեր սիրելի հայդուկները, կուսակցական գործիչներն ու ազատագրութեան ռահվիրաները։ Բեմին վրայ է նաեւ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի միացեալ երգչախումբը։ Օրուան նախագահ ընկերուհի Գ. Փափազեանի մէկ ազդանշանին վրայ, երգչախումբը թնդացուց «Marseillaise»ը եւ Դաշնակցութեան քայլերգը։ Ընկերուհին կարդաց շատ գեղեցիկ ուղերձ մը նուիրուած Դաշնակցութեան 56 տարուան փառահեղ պատմութեան։ Յետոյ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել բոլոր զոհերու յիշատակը։

Գեղարուեստական բաժինը խնամքով պատրաստուած էր ընկերուհի Փափազեանի կողմէ եւ արժանացաւ ջերմ ծափերու։ Յաջողութեամբ մեներգեցին Տիկիններ Մարի Կարապետեան եւ Աշխէն Պօյաճեան։ Տիկին Կարապետեան ժողովուրդին փափաքին տեղի տալով երգեց երեք երգեր։ Մէջ ընդ մէջ երգչախումբը երգեց «Ո՛վ մեծասքանչ» եւ «Սարէն եկաւ ջուխտ մ'խոչ»ը։ Արտասանեց փոքրիկն Արամ Գրիգորեան, Զարենցի «Ես [illegible] յաւատանքին», [illegible] ծափեր։ Նոյնքան յաջող կերպով արտասանեց ընկեր Վ. Գամպէրեան։ «Նոր Սերունդի» խօսմնալից խմբապետներէն Սերոբ Ղազարեան Ֆրանսերէն ամփոփ ուղերձ մը կարդաց որ կ'արտայայտէր Դաշնակցութեան մարտնչող ոգին եւ ազատատենչ ու ընկերվարական ուղեգիծը։ Նոյն մտքերը արտայայտեց դարձեալ Նոր Սերունդի խմբապետներէն Ա. Փափազեան՝ հայերէն ուղերձով։

Ապա բեմ եկաւ ընկեր Martin, Ֆրանսացի ընկերվարականներու համակրելի քարտուղարը, որ մասնաւոր հրաւէրով ներկայ էր՝ պատուիրակութեամբ մը։ Ընկերը կէս ժամի մօտ խօսեցաւ, թարգման հանդիսանալով ֆրանսական հասուածին եղբայրական անկեղծզգացումներուն եւ յարգանքի բաժինը բերելով օրուան տօնին առթիւ։ Փառաբանեց ընկերվարութեան յաջողութիւնները բոլոր երկիրներու մէջ եւ բուռն ծափերու մէջ վերջացուց իր խօսքը մաղթանքներ ընելով ընկերվարութեան վերջնական յաղթանակին համար։

Կարգը օրուան բանախօսինն էր։ Ընկեր Գ. Իփէքեան հակառակ իր տարիքին եւ կատարած յոգնեցուցիչ ճամբորդութեանց ու բանախօսութեանց, բեմ եկաւ երիտասարդի մը աշխուժութեամբ։ Այստեղ չեմ ուզեր մէջբերումներ ընել իր մէկ ժամէ աւելի տեւող խանդավառ ու շինիչ բանախօսութենէն, նախ՝ վախնալով որ պիտի չկրնամ հարազատ արտայայտիչն ըլլալ իր մտքերուն եւ երկրորդ՝ նկատի ունենալով որ արդէն իր խօսած ճառերուն ամփոփումները կատարուած են ինծմէ առաջ, մեր շրջանի քոյր գաղութներու թղթակիցներուն կողմէ։

Հանդէսը փակուեցաւ երգչախումբին «Յառաջ ընթանանք» եւ «Յառաջ նահատակ»քայլերգներով։

★ Երեքշաբթի իրիկուն ունեցանք դասախօսական հանդիպում մը ընկեր Իփէքեանի հետ։ Ներկայ էին Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի անդամ - անդամուհիները եւ բոլոր ընկերները։ Ընկ. Իփէքեան լայնօրէն պարզեց Օգնութեան կամ Կապոյտ Խաչերու դերը գաղութներու, մասնաւորապէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Խօսեցաւ նաեւ երիտ. շարժումներու (Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Պատ. Միութիւններ) եւ Սուրիոյ Հայկ. ճեմարանի կարեւոր դերին մասին։ Եւ թելադրեց մեր Նոր սերունդին հետեւիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի խանդավառ երիտասարդութեան եւ հաղորդուիլ նոյն ազգային զգացումներով։ Ընկերը պատասխանեց նաեւ ներկաներու բոլոր հարցումներուն։ Գ. Պ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 3 Նոյ. (Յառաջ) — Անձրեւոտ օրերուն, քանի մը մրցումներ կատարելէ վերջ, Նոյ. 3ին գեղեցիկ եւ պայծառ օդով մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին ախոյենական մրցումը ընդդէմ C. S. Chasseի խումբին։ Խաղը սկսաւ մեծ ոգեւորութեամբ։ Տերրորդ վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթեց առաջին նշանակէտը, յետոյ յաջորդաբար 3 նշանակէտ եւս։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 4—0։

Կարճ դադարէն վերջ սկսաւ Բ. կիսախաղը։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը տիրապետելով դաշտին՝ շահեցաւ 6 նշանակէտ եւս։ Հակառակորդը շատ ջանաց փրկել իր պատիւը, բայց անօգուտ, խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 10—0։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը այս կիրակի 10 Նոյեմբեր պիտի մրցի U.S.A.ի Ա. խումբին դէմ, U. S. A.ի դաշտին վրայ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանիները, U. S. A.ի պատանիներուն դէմ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ։ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումներուն արդիւնքները օրը օրին գրած եմ Յառաջին։ Այսթղթակցութեամբ կ'ուզեմ տեղեկութիւններ տալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան աշխատանքներուն մասին։

1945 եւ 46ի վարչութիւնը գոհացուցիչ շրջան մը բոլորելէ վերջ այս տարի ևս աւելի եռանդուն աշխատանքի լծուած է, 1946—47 եղանակի համար։ Իր նպատակը մի միայն գնդակ եղած չէ։ Մասնաճիւղը ունի 40 սկաուտ եւ գայլիկներ։ Այս ծանր գործը յանձնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռանդուն անդամներէն Հ. Զաքարեանին որ գիտակցութեամբ կը կատարէ իր խմբապետութեան պաշտօնը, օգնական ունենալով Գ. Մուրատեանը իբրեւ փոխ խմբապետ։ Ամէն հինգշաբթի դասախօսութիւններ եւ սկաուտական խաղեր տեղի կ'ունենան։ Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կանոնաւորաբար կը կատարէ ամէն երեքշաբթի իր վարչական ժողովը։ Ուր, երեկոները յատկացուցած է ընդհանուր պատանիներու եւ երիտասարդներու, որոնց աշխատանքը բաժնուած է երեք մասի,— Ա. մարզական, Բ. հայեցի դաստիարակութիւն, Գ. գեղարուեստական։ Մարզական մասը կը դասախօսէ Ա. Գալեան, հայեցի դաստիարակութեան մասին Ս. Գալուստեան, իսկ գեղարուեստական բաժինը, Յ. Մ.։ Կանոնաւորապէս կը շարունակուին այս դասախօսութիւնները, որոնց սիրով կը հետեւի երիտասարդութիւնը։ Այս հայրենասիրական գործին լծուած են պատուոյ նախագահներ Ալէքսանեան եւ Մ. Զօպօեան, գործօն նախագահ Տ. Փափազեան, փոխ նախագահ Ս. Գալուստեան, պատուակալ անդամ Ս. Փափազեան, որոնք ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ չեն առներ, նիւթական թէ բարոյական։ — Յ. Մարտինեան

«ԵՓՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ԿԱՄ «ՔՂԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԱՒԱՌՆԵՐ» պատմութեան - աշխարհագրութեան այս գիրքը, որուն առաջին հատորը մամուլի տակ է, հնարաւոր մանրամասնութեամբ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան գիրքն է Մեծ Եփրատը կազմող գետերու ու գետակներու ափերուն գտնուող Ալաշկերտ, Մանազկերտ, Պուլանըք, Տարօն, Խնուս Վարդոյ, Կորնուկ Ճապաղջուր, Քղի, Բալու, Սասուն, Պաղնատուն, Խարբերդ, Կարին, Դերջան, Երզնկա, Կամախ, Գուրուչայ, Տիւրիկէ, Ակն, Արաբկիր, Մալաթիա եւ Տէրսիմեան Խուզուչան, Զարսանճաք (Խզրքիլիսէ - Մեծկերտ - փախ - Փերին), Խօզաթ, Չմշկածագ, Օվաճուք ու բուն ըմբոստ Տէրսիմի գաւառներուն։

Գիրքն է նաեւ Տիգրիսեան Տիգրանակերտի, Եղասիեան Բասենի եւ Ճորոխեան Բաբերդի։ Եւ միեւնոյն առեն ընդհանուր գիծերու մէջ գիրքը Հայոց պատմութիւնն է։

Այս գիրքը, մենք շատ մը պատճառներէ մղուած գրեցինք, բայց աւելի շատ մեր ծննդավայրին՝ Քղի գաւառին անհասկնալի՝ եւ անծանօթ մնալէն խթանուած։ Անոր համար ալ գիրքը կոչեցինք «Եփրատեան Հայաստան» կամ «Քղի եւ Շրջակայ գաւառներ»։ Գիրքը պիտի բաղկանայ մօտաւորապէս 320 էջերէ։ Այժմէն արձանագրուողները պիտի ունենան զայն 200 ֆրանքով։ Գիրքը լոյս տեսնելէ վերջ պիտի արժէ 250 ֆրանք։ Դիմել հեղինակին՝ K. Tourikian, 133, Bld. de la Liberation, Marseille (B. du R.)։

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

Խ Ա Ց Ո Ց Խ Ա Ց Ը

Բայց մայրս ինքզինքը մոռցել էր, կարծես, եւ ինձմով չէր զբաղւում։

Զարդը սկսած էր ... Բա՛ն... բա՛ն...

Սուլթան Համիտը սուրն էր մերկացրել, իսկ սեւ աչքերով, սեւ մազերով հայ երիտասարդը՝ իր գրիչը...

Եւ ի՛նչ պայքար... Մէկը ուզում էր ոչնչացնել ազգը ամբողջովին իր սրով, միւսը փորձում էր կոտրել այդ սուրը իր գրչով։ Բա՛ն... բա՛ն...

Ու ես ծխծղում էի մթի մէջ, մօրս դողացող թեւերի մէջ։ Էլ նրա երեսը չէի տեսնում, նրա սեւ ու խոշոր աչքերի մէջ սարսա՞փ կար թէ ուրախութիւն, չգիտէի։ Չգիտէի նաեւ թէ ուղեղը գործո՞ւմ էր թէ կանգ էր առել։ Բայց այնքա՛ն տարօրինակ էր ինձ համար այդ քարայրում ապրել, երկնքի աստղերը չէինք տեսնում, լուսնկայի հետ զրոյց չէինք անում, չէինք ուտում, չէինք խմում ու միայն սպասում էինք...

Բա՛ն... բա՛ն...

Եւ մայրս դողում էր մարմնով՝ ինձ սեղմած պինդ կրծքի վրայ։ Ինձ համար անծանօթ բառեր էր կրկնում անվերջ.— Աստուած... Աստուած...

Ես էլ սկսայ մրսել։ Ես էլ սկսայ դողալ վրտանգը զգացող մէկի պէս։ Ուզեցի լաց լինել։ Մայրս փոխանակ կաթ տալու՝ ձեռքովը բերանս փակեց։ Խեղդւում էի, սակայն բաց չէր թողնում։

Հապա եթէ գան ու գտնեն մեր թաքստոցը... Խե՛ղճ մայրս պատկերացնում էր անշուշտ տեսարանը... պիտի գա՛ն, պիտի կրակեն նախ մթի մէջ ...նախ պիտի սպաննեն հօրս եւ պիտի կանգնեն մօրս դիմացը ծխծղելով ու քրքջալով... Յետոյ պիտի յարձակուեն վրան, խլեն՝ պիտի ինձ նրա թեւերէն ու ոտքէս բռնած պիտի ճօճեն օդի մէջ ու պիտի զարնեն մարմինս պատին, ջախջախելով գանկս ու դէն շպրտեն մարմինս մթի մէջ, ես որ քաղաքականութեամբ չէի զբաղեր դեռ։ Մայրս կիսամեռ ինկած... այնուհետեւ հեշտ էր դաշոյնը նրա փորը խրել...

Եւ մեր հեռաւոր-պաշտպանը, սեւ աչքերով, սեւ մազերով երիտասարդը գրիչը թաթխում էր մերթ թանաքի մէջ, մերթ իր արցունքների մէջ, գրում էր նամակներ յանուն բոլոր քաղաքակիրթ մարդկանց, աղերսելով, բողոքելով, արտասուելով, զայրանալով, բայց ոչ ոք չէր լսում ոչ իր աղաղակը, ոչ էլ իմ ջախջախուած գանկէն փրթած վերջին ճիչը քարայրի մթութեան մէջ...

Ամէն անգամ որ մի մայր արտասւում էր՝ քաղաքակրթութիւնն էր մեռնում ամօթէն։ Ամէն անգամ որ մի մանուկ էր մղանւում՝ արդարութիւնն էր մեռնում անզօրութենէն։

Ամէն անգամ որ Սուլթանի սուրն էր փայլում, խաւարում էին աստղերը, խաւարում էր լուսնկան, մեռնում էին երազն ու յոյսը։

Իսկ մենք ինչպէ՞ս ապրէինք առանց յոյսի եւ երազի... իւրաքանչիւր կոտորածէն յետոյ հունձքը առատ էր լինում... բայց մենք ոչ ախորժակ ունէինք ուտելու, ոչ էլ դրամ ատնելու։

Հասնում էին մեր ականջներին կցկտուր լուրեր, անիմաստ երգի փշրանքներ... ինչպէս օրինակ՝ «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա» եւ կամ «Իբրեւ արծիւ...» եւ մենք սրանցով կերակրւում էինք... արտասւում էինք եւ մխիթարւում ...

Մայրս ինձ հագցնում էր գոյնզգոյն զգեստներ ու ինձ նայում էր իբրեւ տան մեծը, ապագայ մեծը, թերեւս նաեւ ապագայ նոխազը քաւութեան եւ բռնութեան։

Մայրս հաւանաբար գիտէր թէ ես էլ քնական մահով պիտի չմեռնեմ։ Քանի տարեկան չեղած՝ Սուլթանը պիտի սարքէր իրեն յատուկ մի խաղ եւ պիտի վերջացնէր օրերս մի քարայրի մէջ հօրս նման, հօրս նման նոր ամուսնացած կամ ամուրի։

Ու տարիները անցնում էին այս մղձաւանջով... Ամբողջ ժողովուրդը դողում էր, կարծես թէ ապրում էր հիւսիսային բեւեռում ...

Ի՞նչ էր անում սեւաչեայ մարդը, որի անունը դաղտագողի հասնում էր մինչեւ մեզ, բայց դեռ ոչ գրականութիւնը։ Բոցաւո՞ր էին աչքերը նորէն։ Զօրաւո՞ր էր գրչի թափը շարունակ, թէ յուսահատած կոտրել նետել էր։ Ու իմ երեւակայութեան առջեւ ցցւում էր չարադրութեան յաւիտենական հարցը,— գրի՞չն է զօրաւոր թէ սուրը...

Կոտորածէն մի քանի ամիս վերջ՝ եկաւ Սուլթանի գահակալութեան տարեդարձը ...

Դպրոցները արձակուեցան։ Գիշերը հրավառութիւն։ Մենք անմեղ երեխաներս ի՛նչքան ուրախ էինք այդ օրը ....։ Մեր կոկորդները պայթեցնելու չափ բարձր պոռում էինք. «փատիշահըմ չօ՛ք եաշա՛... փատիշահըմ պին եաշա՛...» (Կեցցէ՛ թագաւորս... հազա՛ր ապրի թագաւորը)։ Այսպէս ամբողջ գիւղը կը հաւաքուէր հրապարակը իր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար թագաւորին, որ մի քանի ամիս առաջ փորձել էր բոլորը կոտորել... Մարդիկ չէին, կարծես, հրապարակում հաւաքուած ամբոխը այլ՝ ուրուականներ, կուզ, կաղ, կոյր, հաշմանդամ ուրուականներ, որոնք ոչ սիրտ ունէին, ոչ հոգի ունէին, ոչ էլ միտք... «Փատիշահըմ չօք եաշա՛», պէտք էր որ գիտնային այսքանը պոռալ... մնացածը աչինչ։

Սեւաչեայ երիտասարդի սրտում մի կասկած եւ մի միտք ծնաւ միեւնոյն ժամանակ. «Արդեօք չե՞մ սխալւում փաստահելով իմ դատը միայն գրչին. արդեօ՞ք պէտք չէ գործածել նաեւ սուրը, ինչպէս Սուլթանն էր անում, քան թէ խօսքն ու գրիչը...» եւ սկսաւ քարոզել. «Զինուեցէ՛ք...»։

ԲԺ. Յ. ԿԻԼԻՃԵՑԻ

« ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ»

Օրուան ճառախօսն էր զօր. Ժտանով, Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, որ Սթալինի յաջորդը կը համարուի։ Ցիշելէ վերջ թէ Խ. Միութիւնը ամէնէն ծանր կորուստները կրեց պատերազմին մէջ, բաղդատեց Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կացութիւնը Խ. Միութեան վիճակին հետ եւ քննադատեց այդ երկիրներուն արտաքին քաղաքականութիւնը։ «Մինչ Խ. Միութիւնը կը ձգտի զօրացնել Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը եւ խափանել որ եւ է նոր նախայարձակում, ուրիշ ազգեր կը ջանան խորտակել զայն, մասնաւորապէս ընդդիմանալով մեծ պետութեանց միութեան։ Աշխարհի ժողովուրդները իրենց արիւնը չթափեցին ուրիշի ճամբայ բանան համաշխարհային տիրապետութեան նոր թեկնածուներուն համար »։

Ժտանով այս առթիւ պախարակեց Չըրչիլը եւ կարգ մը անգլիական եւ ամերիկեան թերթեր որոնք հակախորհրդային քարոզութիւններ կը կատարեն, «օգտագործելով գրպարտութիւնը եւ ապխտութիւնը»։ Քննադատելէ վերջ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դիրքը Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ, բանախօսը անդրադարձաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին եւ Զօրսերու Խորհուրդին եւ յայտնեց թէ «աշխարհի յառաջդիմական ուժերը պիտի յաղթեն բոլոր խոչընդոտներուն եւ տեւական խաղաղութիւն մը պիտի հաստատուի։ Ժողովրդապետութեան ուժերը աճած, իսկ յետադիմութեան ուժերը տկարացած են։ Եուկոսլաւիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի ընտրութիւնները կ'ապացուցանեն ժողովրդապետութեան յաղթանակը, նոյնիսկ Իտալիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ ժողովրդապետութիւնը յառաջ կր խաղայ։ Մենք վստահ ենք թէ միջազգային յարաբերութեանց մէջ Խ. Միութեան գործակցութիւնը ուրիշ երկիրներու հետ պիտի աճի եւ զօրանայ։ Պատերազմի վտանգը հեռաւորաւ տեղի կուտայ»։

Ժտանով տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ հնգամեայ ծրագրի մասին։ Ճառը անթելով հաղորդուեցաւ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐՍԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ Դշ. օրուան նիստին մէջ, յաւեցան Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչները, որոնք պարզեցին իրենց դիտողութիւնները իտալական դաշնագրի մասին։ Կարգ մը մանր խնդիրներ լուծուեցան, բայց գլխաւոր հարցերը մնացին առկախ։ Խ. Միութիւնը կը մերժէ նկատի առնել Փարիզի խորհրդաժողովին յանձնարարութիւնները։ Այս առթիւ նորէն վիճաբանութեան բռնուեցան Պ. Պ. Պըրնզ եւ Մոլոթով։ Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարը կարգ մը փոփոխումներ առաջարկեց Թրիէսթէի մասին (սահմաններ եւ կառավարիչի ընտրութիւն), գլխաւոր կէտերուն վրայ կը մնան անհաշտ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հակառակ Հրէական Գործակալութեան անդամներուն արձակման, ահաբեկչական գործունէութիւնը կը շարունակուի Պաղեստինի մէջ։ Առջի օր օդը հանուեցաւ քարիւղաբարձ կառախումբ մը Ռաս էլ Այնի մէջ, Թէլ-Ավիվի արեւելեան կողմը։ Ակրա-Հայֆա գծին վրայ գտնուեցաւ ռումբ մը որ տակաւին չէր պայթած։ Ժամանակին լուր տրուած ըլլալով, զինուորներ եկան եւ վերցուցին։ Քիչ վերջը կառախումբ մը կ'անցնէր, 300 ճամբորդներով։

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հեռագրեն թէ խլրտումները կը շարունակուին զանազան քաղաքներու մէջ։ Յեղափոխականները «Դիմադրութեան օր» հռչակած էին երէկ, հինգշաբթի։ Այս առթիւ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր։ Առջի օր նոր ռումբեր պայթեցան Մատրիտի մէջ, սպաննելով երկու պահակներ եւ համայնավար մը։ Երկրորդ համայնավար մը վիրաւորուեցաւ, իսկ երրորդ մը փախաւ։ Պարսելոնայի մէջ երեւան հանուեցաւ մարտական կազմակերպութիւն մը, «Հանրապետութեան զինեալ ուժերը», եւ 80 նախկին սպաներ ձերբակալուեցան։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ ազատ պիտի ըլլայ 1947 Փետրուար 1էն սկսեալ, ինչպէս յայտարարեց ելմտական նախարարը։

ԱՅԼԵՒՍ ԲԱԺՆԵՉԱՓԻ ենթակայ չեն (Նոյ. 7էն սկսեալ) արմաւը, թուզը, նուշը, ընկոյզը եւ միջուկը, կաղինը, սալորը, չամիչը, չաղանակը, ծիրանը եւ ուրիշ չոր պտուղներ։

ՀԱՅ ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 20ին։ Անունը՝ Ժան Սարաֆեան, հասցէն՝ 36 rue Boissière։ Թերթերը կը գրեն թէ չարագործ մը յարձակեցաւ գոհարավաճառին վրայ, խանութին մէջ։ Փորէն ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով հանդերձ, Սարաֆեան փորձեց փողոցին մէջ հետապնդել յարձակողը, բայց ինկաւ ճամբուն վրայ եւ ինքնաշարժի մը տակ մնալով ջախջախուեցաւ։ Երբ օգնութեան հասան, արդէն մեռած էր։ Մարդասպանը յաջողեցաւ փախչիլ սեւ ինքնաշարժով մը։ Գոհարավաճառին կինը, որ խանութը կը գտնուէր յարձակման պահուն, չափազանց ընկճուած ըլլալով, հարցաքննութիւնը յետաձգուեցաւ։ Քանի մը ականատեսներ չկրցան որոշ տեղեկութիւններ հաղորդել։

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ չէ լուծուած տակաւին։ Լիմոժէն զալիք եզները ճամբայ չեն հանուած, վեր-

ԴԸՇՆԸԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն։ 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ։

146 Ave. des Chartreux։

Կը խօսին ընկերներ

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ ԵՒ ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կըընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 Փրանք։ Ճոխ պիւֆէ։

Մատչելի գիներ։ Երեկոյեան երկար զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար, այրերը մութ գոյն կամ Smoking։

Սեղաններ վարձելու համար հեռաձայնել Պ. Նուպարի Lly. 23-66։

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՑԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը Մարսէյլ, կիրակի 10 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ։

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պօէսի)։

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտահաններու ընտրելագոյն գործերէն։ Գին.— 150, 75, 50 Փրանք։

ՎԻԷՆ.— Ողբացեալ ՍԱՐԳԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆի մահուան տարեդարձին առթիւ հոգեհանգստի Ս. պատարագ տեղի պիտի ունենայ, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին հայ մարզականի սրահին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԷՍԻՆԻ մասնաճիւղին պարահանդէսը՝ այս կիրակի, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Cristal Palace, 104 Grande Rue Montplaisir։ Հաճելի անակնկալներ։ Մուտքը 100 Փրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ արհեստանոցի մէջ աշխատելու, խնամուած գործի համար, գործաւոր, գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ դերձակատուն Jacques Bakalian, 4, rue d'Alexandrie, Paris (2)։ Tél. Gut. 70-92։

ջին պահուն նոր անհամաձայնութիւն մը ծագած ըլլալով։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը անմիջապէս օգնութեան փութաց Ուզպէկիստանի եւ Քըրկըզիստանի հանրապետութեանց, որոնք երկրաշարժէն ծանրապէս վնասուած էին կիրակի օր։ Մասնաւորապէս աւերուած են Նամանկանի, Անտիճանի եւ Ֆէրկանայի շրջանները՝ Ուզպեկիստանի մէջ, եւ Ճէլալապատի շրջանը՝ Քըրկըզիոյ մէջ։ Ցնցումները զգացուած են ինը կէտերու վրայ։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴՐՕՇԸ պիտի պարզուի դեկտեմբեր 10ին, Շթութկարտի վրայ, նոր սահմանադրութեան հռչակման առթիւ։ Նոյեմբեր 24ին պիտի կատարուի նահանգային ժողովին ընտրութիւնը եւ պիտի քուէարկուի Վիւրթէնպէրկ Պատընի սահմանադրութիւնը։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ամենամեծ հանրապետութեան, Ռուսիոյ կրթական նախարարը հրամայեց շաբաթը 4 ժամ աւելցնել բարձրագոյն դասընթացքներու, երեք ժամ ալ միւս դասարաններուն վրայ, օտար լեզուներու դասաւանդութեան համար։ Ծրագրին վրայ նշանակուած են ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական միացման համար ծրագիր մը մշակած է Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ Պ. Մոլոթովի պիտի ներկայացնէ, Նիւ Եորքի մէջ։

Երգահանդէս

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, 10 նոյեմբեր ժամը 16.30ին

Յայտագիր.— Օտար դասական հեղինակներ։ Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ։ Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն։

Տոմսերու գիները՝ 25էն 200 Փրանք։

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Փարիզի վարչութիւնը տարեշրջանի բացման առթիւ, թէյասեղան մը սարքած է ի պատիւ իր դասախօսներուն, այս շաբաթ ժամը 4—7, Café Voltaireի առաջին յարկը, 21 rue de l'Odéon։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ դասախօսները։

ԵՓՐԱՏ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութեամբ

DIKRAN ONOSSIAN

Փարիզի եւ արուարձաններու հանրածանօթ հայկական նուագախումբը որ կը նուագէ հայկական, կովկասեան եւրոպական եւ արեւելեան գեղեցիկ եղանակներ։

Տրամադրելի է նշանտուքներու, հարսանիքներու եւ բոլոր ազգային միութիւններու համար։ Միշտ մատչելի գին։ Դիմել 15 օր առաջ, D. Onossian, 1 Allée Yvonne Clamart, Tél. INV. 47-86։

TAM-TAM

BAR RESTAURANT

(Տնօրէն Պ. ԿՐԻԿՈՐԵԱՆ)

28, rue St. Séverin, Paris (V)

Métro: St. Michel Tél. Odé. 34-83

Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական ընտիր ճաշ։ Աղանդերներու ճոխ զանազանութիւն։ Արեւելեան առաջնակարգ նուագախումբ։ Կ'երգէ Փարիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի Mme. SONIA KARAKACHE։ Նախընտրելի է նախապէս գրաւել սեղանը։

MEUBLES MODERNES

60, Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE

Բացուած է Վ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆի կահ-կարասիներու մեծ վաճառատունը։ Խիստ մատչելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի արդիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ։ Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ։

Այս ծանուցումով ներկայացողին մասնաւոր զեղչ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

Փարիզեան ճաշարանի մը համար, որ մասնագէտ ըլլայ թէ եւրոպական եւ թէ արեւելեան կերակուրներու պատրաստութեան։ Լաւ վճարում։ Գրաւոր դիմել Պ. Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, 9, rue du Boccador, Paris, (8)։ Հեռաձայն Ely. 18-72։

Գրել ֆրանսերէն լեզուով։

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

GARO SARIAN

Ջ Ո Ւ Թ Ա Կ Ա Հ Ա Ր

Կը վերսկսի իր ներկայացումները նոր նուագախումբով մը որ այնքան յաջողութիւն ունեցաւ Cercle Militaireի եւ հիմա Hotel Windsorի մէջ։

Նուագախումբը տրամադրելի է հարսանիքներու, նշանտուքներու, խնջոյքներու եւ հանդէսներու համար։ Մասնաւոր գին։ Դիմել՝ G. Sarian, 33 rue Bayen, Paris (17)։ Tél. Gal. 67-61։

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie։ Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54։ Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 9 Novembre 1946 Շաբաթ 9 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4849 - Նոր շրջան թիւ 488 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

.— Սերունդի փրկութիւն կը հոլովէք օրն ի բուն։ Կը հաւատա՞ք թէ կարելի է փրկել այն երիտասարդութիւնը որ հասակ նետեց այս լայնծաւ ափերուն վրայ ։

= Ինչո՞ւ չէ։ Անշուշտ ոչ այնպէս ինչպէս Հայրենի հողերու վրայ, ուր ծառն ու ծաղիկը, ջուրն ու կրակը, լուսինը եւ արեւը անգամ սեփական գոյն եւ դիմագիծ կուտան։ Շատ բան կախում ունի մեր կամքէն ու աշխատանքէն։ Մանաւանդ գործելու եղանակէն։

— Դժբախտաբար այս ճակատին վրայ եւս բաժան - բաժան եղած են թէ տղաքը եւ թէ պիտանի ուժերը ։

= Դժբախտութիւններ կան որոնք մէկ օրէն միւսը չեն դարմանուիր։ Միւս կողմէ, սխալ է ամէն բան ծուռ մեկնել կամ սեւ տեսնել։ Ամէն ժողովուրդի մէջ ալ սովորական երեւոյթ է չերտաւորումը, համաձայն մշակոյթի, դաւանանքի, ընկերային եւ քաղաքական հոսանքի։ Կը բաւէ որ համաձայն ըլլան հիմնական կէտի մը մասին,— Հայրենիք ։

— Ես կը կարծեմ թէ այդ բաժանումները կը դադրին, եթէ ընդհանուր ծրագիր մը պատրաստուի, կեդրոնական ղեկավարութեամբ ։

= Այդպիսի ձեռնարկներ կատարուեցան — եւ դեռ կը շարունակուին — միահեծան կարգուսարքի տակ, դիկտատուրաներու մէջ, եւ հետեւանքը տեսանք։ Ինչո՞ւ չէք ընդունիր որ նորահաս երիտասարդներն ալ իրենց նախասիրութիւններն ու տեսակէտներն ունին։ Ընդհանրապէս իրենք են որ կը գտնեն իրենց ճամբան, առ հասարակ խրտչելով զանազան խնամակալութիւններէ։ Դուք պիտի ուզէի՞ք որ բոլորը մէկ աւազանի մէջ ձուլուէին ։

= Իմ վախս այն է որ արամադրելի ուժերը չեն բաւեր դոհացնելու անմիջական պահանջը,— մայրենի լեզու, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, մէկ խօսքով տարրական գիտելիքներ ազգային մշակոյթի մասին։

= Ճիշդ է։ Քանի մը տարիէն հայերէն սորվեցնող անգամ պիտի չգտնէք։ Ուսուցիչներու սերունդն ալ մաշեցաւ եւ ազգ. դպրոցները մեծ դժուարութիւններ կը կրեն արեւելեան գաղութներուն մէջ։ Եւ սակայն, շատ բան կախում ունի եղած ուժերը օգտագործելու եղանակէն։ Օրինակ, մենք խարութիւն չենք դներ դասախօսներուն միջեւ, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի դաստիարակութեան համար ։

— Բայց եւ այնպէս, մասնաւոր կանոնագիր ծրագիր մը ունիք։

= Բնականաբար։ Կարելի՞ է սերունդ կրթել օր մը այսպէս, օր մը այնպէս։ Ի՞նչ կը տրամադրէ այդ ծրագիրը.— **1.** Դաստիարակել երիտասարդութիւնը հայկական մշակույթով, պատրաստել Հայաստանի կարգապահ եւ զոհաբերող քաղաքացիներ.— **2.** Հեռու պահել երիտասարդութիւնը մեղկ զբաղումներէ եւ խաղերէ, զարկ տալ անոր ֆիզիքական առողջ դաստիարակութեան, պատրաստելով չարքաշ կեանքի վարժ ու պատուախնդիր երիտասարդներ։

Այս բոլորէն վեր, ինքնագործունէութեան մղել երիտասարդութիւնը, որպէսզի իւրաքանչիւրը զարգանայ համաձայն իր ընդունակութեանց ։

— Դժբախտաբար շատ մօտէն ծանօթ չեմ կատարուած աշխատանքին, պատահաբար հետեւած ըլլալով։

= Անշուշտ ատոր համար է որ նախապաշարուած էք։ Եթէ ներկայ ըլլայիք որ եւ է դասախօսութեան, շատ մը թիւրիմացութիւններ պիտի փարատէին։ Տեսնելու էք, մանաւանդ, իրենց ընկերական ոգին, հանդիպումներու պահուն։ (Այսօր ալ թէյասեղան մը սարքած են ի պատիւ իրենց դասախօսներուն)։

— Ափսո՛ս որ զաւակ չունիմ ։

= Դուք չունիք, սակայն ձեր եղբայրը, քեռայրը կամ հարեւանը ունին անշուշտ ։ Ի՞նչ օգուտ հաւաչել թէ կ'օտարանա՞ն։ Ինչո՞ւ չհետաքրքրուիլ, չթելադրել որ դասընթացքի մը հետեւին, անդամակցին Միութեան մը, չարաթը քանի մը ժամ յատկացնեն «հայկականութեան», ինչպէս կ'ըսեն։ Մինչեւ որ կարենան հայրենիք համնիլ։

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը կը ջանայ հազարի բարձրացնել իր անդամներուն թիւը, յառաջիկայ տարուան ընթացքին։ Եթէ ամէն Երիտ. Միութեան իւրաքանչիւր անդամ մոլորած տարեկից մը անդամագրէ, հազարներ են որ պիտի փրկուին։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Վաղը, կիրակի։

Հայկանուշ Թորոսեան պիտի երգէ վաղը, կիրակի,— ու մտքիս մէջ արդէն կիրակին կը կերպարանափոխուի հրաշագեղ անտառի մը, ուր կ'երգեն թռչնակները, ուր կը սրնգահարեն ջուրերը, ուր սրբասացութիւն կը կատարեն զեփիւռները, մինչ յաւերժահարսները ամբոխիս կը մատուցանեն՝ աստղածները ուրախ են եւ հպարտ իրենց ստեղծագործութեամբ։

Հայկանուշ պիտի երգէ վաղը։

Ու կիրակիս կը լեցուի անուշահոտութեամբ, ճառագայթներով եւ երազներով։

Մեր ժողովրդական երգչուհին, (այսպէ՛ս է իր տիտղոսը, զոր տուած է ինքը՝ ժողովուրդը), հայ երգը պիտի հագուեցնէ, վաղը, իր արքայական ամէնէն շքեղ եւ ինքնատիպ զգեստաւորումով, որպէսզի ըսենք՝ ա՛զգ եւ ինք սեփական, հոգիով հարուստ, մշակոյթով հարուստ, արուեստով հարուստ ։

Հայկանուշ ձայնական կամ եռագագային ազգայնութեամբ դպրոց հիմնեց հայ երգին պատմութեան մէջ, — Շահ - Մուրատեանէն ետքը՝ Աստուած մեզի տուաւ Հայկանուշը։ Առաջինը կատարեց իր դերը,— ամբողջ ժամանակաշրջան մը թրթռաց իր ձայնով, հայութենէ հեռացածներն իսկ ետ դարձան ամօթահար, Սուլթաններն անգամ կպախարդուեցան։ Ճիշդ է թէ Շահ - Մուրատեանի այդ յաղթանակին մէջ վճռական դեր կատարեց Կոմիտասի փառքը ։

Հայկանուշ մնաց Փարիզ, չհեռացաւ Ֆրանսայէն՝ եթէ չհաշուենք սաուպի երեւում մը Պելճիքայի, Գերմանիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ։ Պէտք էր Հայկանուշ անցնէր բոլոր գաղութներէն,— Սուրիայէն, Լիբանանէն, Պաղեստինէն, Իրանէն, Իրաքէն, Եգիպտոսէն, Ամերիկաներէն, խանդավառելու համար մեր գաղութները, շարունակելու համար Կոմիտաս - Շահ - Մուրատեան առաքելութիւնը։ Ձայներ եւ արուեստ, զոր Աստուած տուաւ իրեն, Հայկանուշ չպտըտցուց գաղութէ գաղութ, որպէսզի կրկնուէր 1913ի խանդավառութիւնը, որպէսզի մեր երկնակամարը անգա՛մ մը եւս թրթռար անմահ երաժշտութեան մը սարսուռով ։

Հայկանուշ թերացաւ իր առաքելութեան մէջ, բայց մեր գաղութը գիտցա՞ւ գնահատել զինքը ըստ արժանւոյն։

Timbre d'or որակումը կուտային Շահ - Մուրատեանի ձայնին, **timbre parfumé** պիտի ըսէք Հայկանուշի ձայնին։ Բայց ի՞նչ **parfum** է այդ,— Հայաստանի լեռներուն, հովերուն, ծաղիկներուն, ճառագայթներուն խմորումով՝ միւռոն մը։

Ձայն չէ, միւռո՛ն է,— գիտնանք գնահատել, որպէսզի չամչնանք ետքը։ ԱՐԱՋ

ՀԱՅ ԳԱՂԹ. ԿԵԴՐ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ Հոկտ. 30 թուակիր պաշտօնագրով մը կը տեղեկացնէ թէ՝ իր դիմումներուն վրայ, ելմտական նախարարը նկատի առնելով տարագիրներուն մասնաւոր վիճակը, զանոնք ազատ կը կացուցանէ ռսկիի, օտար դրամներու եւ արժեթուղթերու եւ արտասահմանի մէջ եղած ստացուածքներու գրաւումէն (օրէնք 1945 Դեկտեմբեր 26ի եւ 1946 փետր. 13ի)։

ԳՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌ Ժ. ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ սպանութեան առթիւ, կինը հարցաքննուելով, հետեւեալ պատմութիւնը պատմեց.— Կէս օրէն վերջ մօտ 30 տարեկան մարդ մը, միջին հասակով եւ շագանակագոյն մազերով, ուզեց տեսնել ամուսինս։ «Քանի մը ժամացոյցներ կ'ուզեմ, երիկունը կուգամ» ըսաւ։ Ժամը 20ին առտնները, նորէն եկաւ ։ Ներս մտնելէ վերջ խանութին դուռը գոցեց եւ կղպեց, ժամացոյցները նայեցաւ, յետոյ յանկարծ ատրճանակ մը քաշելով, պոռաց.— «Ես խենդ Փիէռօն եմ, երկուքդ ալ պիտի սպաննեմ»։ Ամուսինս փորձեց վրան նետուիլ։ Մարդը կրակեց, յետոյ դուրս ելաւ, ամուսինս ալ ետեւէն։ Մարդը նետուեցաւ կառքի մը մէջ որ սուրաց դէպի ավընիւ Քլէպէռ։ Երբ ամուսինս փողոցէն կ'անցնէր, ուրիշ կառք մը եկաւ հակառակ ուղղութեամբ եւ գնդակ մը արձակուեցաւ դռնակէն։ Գնդակը չդպաւ, բայց կառքը տապալեց ամուսինս եւ ջախջախեց ճամբուն վրայ »։

ՓԱՐԻԶԻ ՍՊԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐԷՆ երկուքին բանուորները գործադուլ հռչակեցին, գանգատելով թէ արհեստակից մը պաշտօնանկ եղած է, սեւ շուկայի ամբաստանութեամբ ։

Ամերիկայի հանրապետականներուն ծրագիրները

Մ. Նահանգներու հանրապետական կուսակցութիւնը ծրագիրներ կ'որոճայ իրենց յաղթանակէն վերջը։ Նիւ Եորքէն հասած հեռագիրներու համաձայն, հետեւեալ առաջարկները պիտի ներկայացնեն 80րդ խորհրդարանին, որուն բացումը պիտի կատարուի 1947 յունուար 3ին.—

1.— Շարունակել երկթեւ արտաքին քաղաքականութիւնը (մասնակցութեամբ երկու կուսակցութեանց), ի շահ երկրին եւ աշխարհի ։

2.— Շարք մը քննութիւններ կատարել, հասկնալու համար թէ ներկայ կառավարութիւնը որ եւ է զաղանիք պահա՞ծ է արտաքին թէ ներքին գործերու մասին։

3.— Անյապաղ վերջ տալ հանրապետութեան նախագահին այն արտակարգ լիազօրութեանց որ տրուած էին պատերազմի առեն։

4.— Եկամուտի տուրքերը զեղչել 20 առ հարիւր համեմատութեամբ ։

5.— Հաւասարակշռել ելեւմուտքը եւ կրճատել կառավարական ծախքերը ։

Կը հաստատուի թէ նախագահ Թրումըն մերժած է հրաժարիլ, հակառակ զանազան թելադրութեանց ։

★ Փարիզի թերթերը թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնեն հանրապետականներու յաղթանակին առթիւ։ Շատեր ցաւ կը յայտնեն որ պարտուած է նախագահ Րոզվէլթի կուսակցութիւնը, այն մտավախութեամբ թէ Ամերիկան կրնայ վերադառնալ քաղաքական եւ տնտեսական մեկուսացման։ Բայց ընդհանուր կարծիքն այն է թէ անփոփոխ պիտի մնայ արտաքին քաղաքականութիւնը, ինչպէս յայտարարեց հանրապետականներու վարիչն ալ ։

Գրեթէ բոլոր թերթերն ալ կը կարծեն թէ հանրապետականներուն յաղթանակը աւելի պիտի խստացնէ Ամերիկայի դիրքը Խ. Միութեան հանդէպ։ Ծայրագոյն ձախերը յայտնապէս ցաւ կը յայտնեն։ «Ֆրան - Թիռէօր»ի կարծիքով, այս յաղթանակը պիտի ծառայէ զօրացնելու «տոլարի տիրապետութիւնը եւ հիւլէական դիւանագիտութիւնը»։ Իւմանիթէ եղածը կը նկատէ «յաղթանակ մը ջոջ առեւտրականներուն համար», եւ «ֆաշական թեկնածու» կը հռչակէ Նիւ Եորքի կառավարիչը, Տիուի (թեկնածու նախագահութեան)։ Ընկերվարական օրկանն ալ, «Լը Փոփիւլէռ» կը վախնայ որ Ամերիկա վերադառնայ դրամատիրական քաղաքականութեան, արտաքին առեւտուրի ճակատին վրայ։ Որոշ մտահոգութիւններ կը յայտնէ նաեւ կիսապաշտօնական «Լը Մօնտ»ը, տնտեսական տեսակէտով ։

Նաւէն Թրիեսթ

Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան վարիչը, Փալմիրօ Թոլիաթթի, վերջերս Պելկրատ գացած ըլլալով, վերադարձին յայտարարեց թէ մարէշալ Թիթօ պատրաստ է Իտալիոյ ձգելու Թրիէսթէն, փոխարէն ստանալով Կորիցան։ Իտալական կառավարութիւնը անմիջապէս մերժեց այս առաջարկը, յայտարարելով թէ Կորիցան Զօրսերու կողմէն միաձայնութեամբ ճանչցուած է իբրեւ ամբողջական մասը Իտալիոյ։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'աւելցնէր թէ Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխը պէտք է ճշդուի ազգագրական հիմերու վրայ, հանրաքուէ կատարելով վիճելի շրջաններուն մէջ ։

Մարէշալ Թիթոյի առաջարկով, Թրիէսթէն Իտալիոյ պիտի յանձնուի պայմանաւ որ որոշ ինքնավարութիւն վայելէ։ Այս առթիւ թերթերը դիտել կուտան թէ այդ ծրագիրը պիտի ազդէ Հռոմի, Նափոլիի, Ճենովայի, Ֆիորենցայի եւ Թորինոյի քաղաքապետական ընտրութեանց վրայ, որոնք տեղի պիտի ունենան վաղը, կիրակի։ Այսինքն պիտի ծառայէ զօրացնելու համայնավարական մեծամասնութիւնը ։

★ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները։ Միեւնոյն առեն տեղի կ'ունենան մասնաւոր խօսակցութիւններ։ Փոստամի ժողովէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Մոլոթով տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Թրումընի հետ։

Հինգշաբթի օր Նիւ Եորք հասաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին։ Երկու հազար ոստիկաններ շարժման մէջ դրուած էին, արգիլելու համար հրէական ցոյցերը, բայց որ եւ է դէպք չպատահեցաւ, թէեւ Սիոնականները սպառնացած էին թէ Պէվինը պաշարելով մինչեւ Պաղեստին պիտի առաջնորդեն ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՇԱՔԱՐԻՆ ԳԻՆԸ.— Սէնի նահանգապետութիւնը կը ծանուցանէ թէ շաքարի նոյեմբերի բաժինը որ պիտի տրուի նոյեմբերի եւ դեկտեմբերի թիւ 3 կտրօններուն փոխարէն, պիտի ծախուի նախկին գնով։ Վերջերս գործակալութիւն մը կը ծանուցանէր թէ շաքարին գինը 25 առ հարիւր պիտի աւելնայ։ Զեռնհաս իշխանութիւնը անմիջապէս հերքեց այս լուրը, բայց երէկ թերթերը կը գրէին թէ շաքարին գինը պիտի աւելնայ 60 առ հարիւր, 25 ֆրանքէն բարձրանալով 39ի ։

ՄԵՐ ՈՒՂԻՆ

Ինչպէս ամէն հայ անհատ, նաեւ ամէն հայ կազմակերպութիւն իր ունեցած լաւագոյն ընդունակութիւնները, ճիգերը կը պարտի ամէնէն առաջ իր ժողովուրդին որ դարերու ընթացքին բազմաթիւ ազգակներու ազդեցութեան տակ տիրացած է առանձնայատուկ նկարագրի մը :

Դաշնակցութիւնը իր բուռն հայրենասիրութեամբ հարազատ արտայայտութիւնն է մեր ժողովուրդին եւ անոր դարաւոր պայքարին, անընկճելի կորովին :

Բռնութեամբ կամ խորամանկութեամբ, ինչքան ազգեր փորձած են տիրել հայութեան հոգիին եւ թէ հայրենի հողին։ Ծրրխա Արարատի նման անսասան մնած է մեր ժողովուրդը իր հոգեկան ու նիւթական աշխարհով :

Հայութեան նման է Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ իր գաղափարականը անոր ձգտումներուն իրական արտայայտութիւնն է։ Արտաքին թշնամին իր զէնքը միշտ ուղղած է ամէնէն առաջ Դաշնակցութեան՝ հայութեան սրտին։

Այդ անտեղիտալի պայքարներու հետեւանքով է որ պահպանողական դասակարգը մեղադրած է Դաշնակցութիւնը՝ թէ ան գիտցած չէ եղէգի նման ծռիլ։

Թուրքիոյ մեր հարուստները, որոնք Կ. Պոլսոյ եւ ծովեզերեայ ուրիշ քաղաքներու մէջ հանգիստ էին ու դրամ կը շահէին, մեղադրեցին Դաշնակցութիւնը որ երկրի մեր հալածական ժողովուրդի տարրական իրաւունքներու պաշտպանութիւնը կ'արծարծէր եւ կը փոխադարձէր ստացուած հարուածներուն։ Իսկ Կովկասի մեր հարուստները դժգոհ էին որ Դաշնակցութիւնը կը մաքառէր ցարական իշխանութեան դէմ։ Եւ վերջապէս Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, նոյն դասակարգի մարդիկ կը մեղադրեն Դաշնակցութիւնը որ անձնատուր չըլլար Սովետներուն :

Մեր հակառակորդները ունին տարբեր մեղադրանքներ ալ, յաճախ յեղյեղուած, թէ Դաշնակցութիւնը այս կամ այն թուականին գործակցեր է Իթթիհատ կուսակցութեան ու ցարական իշխանութեան հետ եւ կամ փորձեր կատարած է լեզու գտնելու Սովետներուն հետ։ Անցեալները հակադաշնակցական թեթեւսոլիկ խմբագիր մը իրենց օրկաններուն մէջ հրատարակած էր դէպքերու եւ թուականներու շարք մը, ապացուցանելու համար Դաշնակցութեան պատեհապաշտութիւնը, դիմափոխութիւնը, մինչդեռ ուշիմ ընթերցող մը պիտի նկատէր որ այդ ամէնը Դաշնակցութեան վարկին կ'երթան, որովհետեւ ան պայքարը իբրեւ նպատակ հետապնդած չէ, այլ նաեւ գիտցած է քաղաքականութիւն վարել, երբ անոր մէջ տեսած է հայութեան իրական շահը։

Վեր առնենք այսօրուան կացութիւնը։ Ներգաղթի պատրուակին տակ, Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայաշատ գաղութներուն մէջ, Կոմունիստ կուսակցութիւնը իր կառքին լծած կարգ մը մարդոցմով կը պահանջէ Դաշնակցութեան լուծումը քանի որ անելիք չունի ան..։ Նոյն արձագանգը կը լսենք ուրիշ գաղութներու մէջ։

Նախ չենք գիտեր թէ ովքեր են սա արտասահմանի հայ կոմունիստ կոչեցեալները, որոնց Մոսկուան ալ չուզեր տէր կանգնիլ, Գ. Միջազգայինի լուծումէն ի վեր։ Մենք այսքանը լաւ գիտենք որ հակադաշնակցական բոլոր պայքարներուն խառնուած է նաեւ մեր ցեղային թշնամին։

Այդ գիտակցութեամբ ալ մենք արժէք չենք տար ամէն դրդումի, չթունաւորելու համար հայ կեանքը։ Քառորդ դարէ ի վեր կը լսենք Դաշնակցութիւնը անելիք չունի յանկերգը։ Մեզի շարունակ ըսին նաեւ՝ թէ լուծուած է Թրքահայ Դատը, չունինք հողային պահանջ, պնդեցին՝ թէ հայկական ջարդերուն պատասխանատուն մենք ենք եւ ուրիշ ի՛նչ այլանդակութիւններ։ Արժէք չտուինք այդ ամենուն, որովհետեւ նկատեցինք որ գիտակից է մեր ժողովուրդը եւ շատ լաւ կը ճանչնայ իր բարեկամը ու իր հակառակորդը։ Գաղութներու մէջ հակադաշնակցական պայքարի լծուած մարդիկ դեղնած տերեւներու նման ինկան ու կորսուեցան։ Իսկ հայրենի հողին վրայ, անոնցմէ շատեր, կեանքի տարօրինակ հեգնանքով, վրայ տուին իրենց սեփական գլուխները։

Նոյն ժամանակաշրջանին Դաշնակցութիւնը հերակլեան աշխատանքի մը լծուեցաւ մասնաւորապէս Սփիւռքի մէջ, ուր գործելու ամէն ազատութիւն կար։ Եւ ոեւէ բարեխիղճ հայ մարդ չի կրնար անտեսել ազգային, մշտաւոր այն ճիգը զոր ի գործ դրաւ Դաշնակցութիւնը իր մամուլով, իր կենդանի խօսքով, իր ծաւալուն կազմակերպութիւններով, Միջին Արեւելքէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները։

Հայկ. Դատի արծարծումի եւ Ներգաղթի առիթով մեր ժողովուրդի յայտնաբերած հայրենասիրութեան մէջ ծանր կը կշռէ Դաշնակցութեան քրտինքը։

Քսանեւհինգ տարի առաջ, Սփիւռքի մէջ մեր ժողովուրդը եթէ հետեւած ըլլար Կոմունիստներուն եւ լքէր Դաշնակցութիւնը եւ Հայկ. Դատը, գանոնք փոխարինելով միջազգային յեղափոխութեան նշանաբաններով, անտարակոյս այսօր, կ'ունենայինք տասնապատիկ աւելի հայ համայնավարներ օտար երկիրներու մէջ, բայց երբեք հայրենասէր բազմութիւններ։

Մեզի հարցում կ'ուղղեն, ինչո՞ւ այլեւս Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ շարունակել իր գոյութիւնը, քանի որ Խ. Հայաստանը իւրացուցած է մեր հողային պահանջները ու սկսած է զանգուածային ներգաղթի։

Նախ մեր հողային պահանջներու մասին։ Մինչեւ այսօր բոլոր դիմումները կատարուեցան արտասահմանի հայութեան կողմէ։ Ո՛չ Խ. Հայաստանի եւ ոչ ալ Խ. Միութեան կառավարութիւնը դեռ պաշտօնական պահանջ չներկայացուցին. խորհրդաժողովներու օրակարգերու վրայ բազմատեսակ հարցեր կան, բայց դեռ մերինը դրուած չէ։ Յոյս ունինք որ ի վերջոյ ան պիտի գայ միջազգային պաշտօնական սեղաններու վրայ։ Բայց եւ այնպէս դեռ պիտի է։ Արտասահմանի մէկուկէս միլիոն հայութենէն դեռ ներգաղթած են քանի մը տասնեակ հազար հայեր, յոյս ունինք որ այդ թիւերը կը կրկնապատկուին ։։

Հայաստանի հողային պահանջէն ու ազգահաւաքումի գործադրութենէն դուրս Դաշնակցութիւնը ունի նաեւ ընկերային տարբեր համոզումներ ։ Անոնց յաճախակի չարծարծումը ներկայիս, չի նշանակեր թէ իբրեւ իդէալ մենք գքած ենք զանոնք։ Մենք կը հաւատանք ու ջերմօրէն կը պաշտպանենք անհատի, մամուլի, խօսքի ազատութիւնը։ Այդ գաղափարներով շարունակ առաջնորդուած են եղեր ամենայառաջադէմ ազգերու մտաւորական ընտրանին։

Հայ ժողովուրդի փառաւոր անցեալը, Հայ ազատագրական շարժումին մեր տուած անհամար զոհերը, միւս կողմէն Դաշնակցութեան կէս դարու քաղաքական փորձառութիւնը թոյլ պիտի չտան խարխափիլ, տարբեր ճամբաներ փնտռել եւ ոչ մէկ վայրկեան կասկածիլ որ Դաշնակցութիւնը անելիք ունի։ Վկայ իր 56 տարուայ գործունէութիւնը։

Եւ ինչո՞ւ մեր հակառակորդներու աճապարանքը զբաղելու Դաշնակցութեան երեւակայական հաշուեյարդարով, երբ Հայաստանի խորհրդայնացումէն ի վեր թշնամիէն դեռ թիզ մը հող առնուած չէ։

Փոխանակ մեր հողային պահանջները իրագործելու, Դաշնակցութեան քայքայումին լծուիլ՝ երեւոյթ մըն է որ կը թելադրէ այդ կուսակցութեան հոծ զանգուածին, համակիրներուն, շարքերուն, մտաւորականներուն, որպէսզի խանդավառութիւններու ընթացքին չմոռնան էական նկատել զօրացումը եւ յարատեւումը Դաշնակցութեան, որու միակ մտահոգութիւնը իր ժողովուրդն է։

Ինչպէս ազգային պարտութիւնները չկրցան յուսահատութեան մատնել Դաշնակցութիւնը, նոյնպէս լաւատեսութիւնը եւ ոգեւորութիւնը պիտի չկարողանան զինք ուշակորոյս դարձնել։

Դաշնակցութեան Օրուան առիթով այս պիտի ըլլայ մեր մեկնակէտը հանդէպ նոր կացութիւններու եւ նոր դէպքերու։

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆ
ռուսական բեմին վրայ
(ՄԱՀՈՒԱՆ 55ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

1885—1886ին Բագուի, Թիֆլիսի եւ Կովկասի շարք մը ուրիշ քաղաքներուն մէջ խաղալէ վերջ, 1887 Հոկտեմբերին, Ադամեան մեկնեցաւ Օտեսա, այնտեղի հասարակութեան հրաւէրով։

Օտեսայի մէջ Ադամեանի գտած ընդունելութիւնը գերազանցեց մինչեւ այդ եղած բոլոր ցոյցերն ու գովասանքները։ Եւ պէտք է ըսել, որ Ադամեան լիովին արժանի էր այդ բոլորին, այն դերասաններէն չէր որ քանի մը տարի շարունակ խաղար նոյն դերը, նոյն միօրինակութեամբ։ Ոչ միայն օրէ օր կը կատարելագործէր իր խաղացած դերերը, այլեւ կը ձգտէր նորանոր կերպարներու կերտման։ Այսպէս Մոսկուայի, Փեթերսպուրկի մէջ ներկայացուցած անոր Համլէթը այն չէր ինչ որ Կովկասի մէջ ան խաղացած էր 1880ին։ Ան վերջին տարիներու իր ամբողջ ուժը տրամադրած էր Շէյքսփիրի այդ գլուխ գործոցը աւելի լաւ ըմբռնելու եւ վերարտադրելու գործին։ Ադամեանի մեկնաբանութիւնը նոր եւ ինքնուրոյն էր։ Ան Համլէթի մէջ կը տեսնէր ոչ թէ կամակոր, թոյլ, յոռետես, հիւանդոտ էակ մը, այլ ժամանակի կարգերու դէմ մաքառելու պատրաստ, մարդու ապագայի նկատմամբ վառ յոյսեր տածող, խոհուն հիմնխատ մը։

Հետզհետէ մշակելով, կատարելութեան էր հասցուցած մասնաւորապէս «լինել թէ չլինել» մենախօսութիւնը, որ վերջին տարիները կը կատարէր դաշոյնը ձեռքը բեմ մտնելով, մեղմ, թախծոտ ու թոյլ ձայնով, հետզհետէ աւելի ու աւելի խորասուզուելով վշտի ալիքներու մէջ, մինչեւ այն պահը, երբ ան կ'արտասանէր շէյքսփիրեան յայտնի նախադասութիւնը՝ այն անյայտ երկրին մասին, «որու սահմանէն ոչ մէկ ուղեւոր չի վերադառնար»։ Ասկէ յետոյ Ադամեան - Համլէթը աստիճանաբար կը փոխէր իր դիմագիծը, կ'աշխուժանար, կարծես եռանդով կը լեցուէր եւ արդէն նոյնէն գործելու, պայքարելու կը տրամադրուէր։ Ադամեանին բեմական նորութիւնները ոչ միայն չէին քննադատուեր, այլ եւ պաշտպանութիւն կը գտնէին մամուլին մէջ։ Անոր կախարդող խաղը կ'արդարացնէր ամէն ինչ։

Օտեսայի Ադամեանի խաղացանկը հարստացած էր շէյքսփիրեան երկու նոր ու բարդ խաղերով, Օթելլոյով եւ Արքայ Լիրով։

Ադամեանին համար խիզախ քայլ էր նաեւ Օթելլոյի դերին կատարումը, որովհետեւ ան չունէր մարմնական անհրաժեշտ տուեալները։ Անոր վտիտ մարմինը, կարճ հասակը, մեղմ ձայնը, շատ աւելի համապատասխան էին Տանըմարքայի իշխանին համար, քան Վենետիկի Մավրին։

Սակայն ան այս դերը եւս կատարեց գերազանց յաջողութեամբ։

Ցոյց տալու համար Օտեսայի մէջ բոլոր դերերուն մէջ Ադամեանին ունեցած մեծ յաջողութիւնը, բերենք քանի մը պերճախօս բնութագրեր Օտեսայի մամուլէն։

«Օտեսկի Տելեկրաֆ»ը անոր Համլէթի մասին կը գրէր՝ «ոչ թէ մտքով կը զգանք զայն, ոչ թէ գիտակցութեամբ, որ ան ընտիր դերասան է, այլ ուրիշ, անիմանալի զգացումով, որ ձեզ կը պարտաւորեցնէ կուլ տալ արտասուքը, սիրել այդ օտար դէմքը եւ այդ օտար լեզուն»։

Նովորոսիյսկի Թելեկրաֆ»ի թղթակիցը անոր Ուրիէլ Ակոստայի մասին կը գրէր, թէ ինք առաջ տեսած էր այդ դերին լաւագոյն դերակատարեաները, բայց այժմ Ադամեան գերազանցեց զայն, եւ ինքը չգիտեր թէ Ադամեանին վրայ նեղանայ թէ սքանչանայ, որ կրցաւ հեռացնել իր հոգիէն Բարնային պատկերն ու անոր տեղը քանդակել ուրիշ Ուրիէլ մը։

Այդ նոյն թերթը հիացմունքով անոր Օթելլոյի մասին կը գրէր. «Բեմին ետեւէն կը դղրդայ հայ Օթելլոյին ձայնը, սակայն մարդկային ձայնէ՜ չայդ, այլ երկնային որոտ, որ կը կռուի բնութեան տարերքին դէմ։ Սոսկալի դղրդիւններ, կատաղի մռնչիւններ կը համակեն քեզ եւ սարսռազդեցիկ դող մը կ'անցնի երակներէդ»։

1888ի Օգոստոսին Ադամեան վերադարձաւ իր ծննդավայրը՝ Պոլիս։ Բայց այդ քաղաքին մէջ ոչ միայն չէր կրնար անոր տաղանդը աճիլ, այլ ամենակարճ ժամանակամիջոցին մէջ դատապարտուած էր կործանման։ Համիտեան դաժան ռէժիմի շրջան էր, երբ մամուլը, թատրոնը կը գտնուէին ամենաուժեղ կաշկանդումներու տակ։

Կեանքը այդ քաղաքին մէջ մեռած էր։ Մարդիկ ոչ ժամանակ, ոչ ալ հնարաւորութիւն ունէին արուեստով եւ գրականութեամբ զբաղելու։ Համիտեան լրտեսներու ուրուականը, բանտն ու աքսորը կը հալածէր զանոնք։

Այս պայմաններուն տակ Ադամեան հազիւ կրցաւ քանի մը ներկայացումներ տալ կատարելով Օթելլոյի, Քինի, Ուրիէլ Ակոստայի դերերը։ Ուզեց Համլէթի դերը եւս խաղալ, սակայն բթամիտ գրաքննութիւնը արգիլեց, պատճառաբանելով որ այն քաղաքին մէջ՝ ուր թագաւոր կայ, կարելի չէ հանդուրժել ուրիշ թագաւորի մը, հոգ չէ թէ բեմին վրայ։

Ադամեանին առողջութիւնը քայքայուած էր, տարի մը առաջ սկսած կոկորդի ցաւը լրջօրէն կ'անհանգստացնէր զայն։ Եւ երբ Իզմիրի մէջ Քինի դերը կը կատարէր, առաջին անգամ անոր ձայնը կը դաւաճանէ, կը խզուի ու կոկորդը կը մնայ։

Եւ հոն, նոյն այդ բոպէին կը զգայ, որ այդ իր վերջին ներկայացումն է, որ բեմը կը փախչի իր ոտքերուն տակէն։

Ականատեսները կը վկայեն որ այդ օրը, երբ վարագոյրը կ'իջնէ եւ Ադամեան յուսահատ բեմական հագուստներն ու սուրը մէկ կողմ կը նետէ, գլուխը կը զարնէ պատերուն եւ մանուկի պէս կուլայ։

1889ի Դեկտեմբերին անոր հիւանդութիւնը այն աստիճան բարդացաւ, որ անկողին ինկաւ եւ օրէ օր հիւծեցաւ։ Նիւթական ամենածանր օրեր կ'ապրէր։

Բայց Ռուսաստանի մէջ չմոռցան այս մեծ դերասանը, անոր արուեստով հիացողները։

Թիֆլիսի, Մոսկուայի, Փեթըրսպուրկի թատերասէր հասարակութիւնը հանգանակութիւններ ընելով՝ նիւթական օժանդակութիւն ցոյց կուտար անոր, Պոլսոյ ռուսական դեսպանին միջոցով տեղեկութիւններ կը խնդրէր դերասանին առողջութեան մասին, կը խնդրէր օգնել անոր։ Եւ պէտք է ըսել որ Պոլսոյ ռուսական հիւանդանոցը ոչ մէկ ջանք խնայեց յապաղեցնելու համար դերասանին մահը, սակայն հիւանդութեան շատ վտանգաւոր բնոյթը անհնար դարձուց։

Ու երբ Պոլսոյ մէջ Պէօյիւք Տէրէի իր բնակարանին մէջ Ադամեան 1891 Յուլիս 4ին ընդմիշտ փակեց իր աչքերը, ամէնէն առաջ անոր մահուան բոթը հասաւ Ռուսաստանի իր պաշտողներուն, որոնք հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին և որոնց զգացումները արտայայտելով դես-

պահուած պաշտօնեաները ժամանակեցեան մեծ ոգեւորութեամբ յուզարկաւորութեան ։

Մինչ Պոլսոյ մէջ հողին կը յանձնուէր Ադամեանին դիակը եւ անոր ուսուցիչները՝ Էջեան եւ ուրիշներ՝ դամբանականներ կը խօսէին, Ռուսիոյ պարբերական մամուլը կ'ողողէր մահագիրերով, յուշերով եւ կենսագրական տեղեկութիւններով Ադամեանի մասին․ կը վերյիշէին Ադամեանի փառքի օրերը, կը գնահատէին անոր տաղանդին արանձնայատուկ կողմերը, կը յիշէին անոր թողած բարերար ազդեցութիւնը շատ մը ռուս դերասաններու վրայ, անձնական յուշերով կը ծանօթացնէին անոր բնաւորութեան գիծերը ։

Ադամեանի փայփայած երազը, իղձը, ունենալ մշտապէս գործող, կայուն խաղացանկով, նիւթապէս ապահովուած հայ թատրոն մը, ծաղկեցնել թատերական արուեստը եւ հասարակութեան հասցնել համաշխարհային ու հայ թատերգութեան լաւագոյն երկերը, իրականացաւ միայն մեր օրերուն, Հայաստանի մէջ սովետական իշխանութիւն հաստատուելէն յետոյ, երբ իր պետականութիւնն ունեցող հայ ժողովուրդը կարճ ժամանակամիջոցի մէջ ոչ միայն կրցաւ իր բարձրութեան վրայ դնել հայ նոր թատրոնը, ստեղծել տաղանդաւոր ու շնորհալի դերասաններու կուռ հաւաքականութիւն մը, այլեւ ունենալ իր հայկական Օփերան, Օփերակ (Operette), եւ շարժանկարի արուեստը ։

Ադամեանի սիրած խաղացանկը՝ Շէյքսփիր, Օստրովսկի եւայլն, հիմա ալ Հայաստանի թատրոնին խաղացանկին էական մասը կը կազմեն եւ դերասանները, որոնք իւրացնելով նոր, սովետական արուեստի նուաճումները, ընկերվարական իրապաշտութեան սկզբունքները, կը կերտեն անմահ դերեր, սիրով կ'օգտագործեն այն մեծ ժառանգութիւնը որ թողած է հանճարեղ դերասանը իր հետեւորդներուն վրայ եւ որու շնորհիւ անմահ է ան եւ կ'ապրի դարեր ։ ԳԱՌՆԻԿ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՊՕՄՈՆԻ ՆՈՐԱՇԷՆ ԴՊՐՈՑ - ՍՐԱՀԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 Նոյեմբեր (Յառաջ) — Մեր թաղի նորաշէն դպրոց - սրահի բացումը տեղի ունեցաւ խուռն բազմութեամբ մը նոյեմբեր 3ին, կիրակի ։ Ժամանակին բակը լեցուած էր երկսեռ հասարակութեամբ ։ Սրահի մէջտեղի դուռին մուտքը փակուած էր եռագոյն ժապաւէնով մը ։ Ժամը 3.30ին օրուան նախագահ, Պ. Օննիկ Դաւիթեան (Ահագինեան) յայտարարեց թէ՝ համաձայն ընկալեալ աւանդութեան, սրահ մտնելու համար պէտք է կտրել կապուած ժապաւէնը, կնքահայրութեամբ ։ Առաջին ազդանշանը տուաւ Ազգ. Առաջնորդարանը 5000 ֆրանքի նուէրով մը, ներկայ հասարակութիւնն ալ հետեւելով բերաւ իր սրտաբուխ նուէրի բաժինը ։ Ժապաւէնը կտրելու պատիւր տրուեցաւ Ազգ. Առաջնորդարանին, եւ յանուն անոր մկրատը յանձնուեցաւ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ճէրահեանի ։ Յետոյ զոյգ դռները բացուելով ներս հրաւիրուեցան ներկաները որոնք իրենց տեղերը գրաւեցին կարգադիր յանձնախումբի անդամներու առաջնորդութեամբ ։ Սոյն հանդէսին հրաւիրուած էին յատկապէս Ազգ. Առաջնորդարանն եւ կեդր. վարչութիւնը, Մայր եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը, հայ կաթոլիկ առաջնորդը, բողոքական ներու ներկայացուցիչը՝ վեր. Պօղոսեան, զանազան արուարձաններու թաղ. խորհուրդները, Կապոյտ Խաչի եւ Կարմիր Խաչի տեղական մասնաճիւղերը, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, Հ. Ա. Ճ. տեղական մասնաճիւղի վարչութիւնը, Հայ Ուսանողներու միութիւնը, դպրոցի հոգաբարձութիւնն ու դպրաց դասը, եւ հայերէն թերթերու թղթակիցները ։ Գեղարուեստական բաժնի փայլը աւելցնելու համար հրաւիրուած էին «Քնար երգչախումբը», Տիկին Պերճուհի Անդրէասեան եւ Պ. Գուրգէն Քրմոյեանը ։

Նախագահը հանդէսը բանալով յայտարարեց․ — «Հայ ազգն ալ ուրիշ ազգերու նման ունի առաւելութիւններ եւ թերութիւններ, առաջինն է իր աշխատասիրական ճիգը եւ շինարար ոգին, իսկ երկրորդը քննադատութիւնը ։ Քննադատութիւնը ներելի է, եթէ անկեղծ է ու չի ծառայեր կատարուած աշխատանքը քանդելու ։ Մեր հայրենիքի աշխարհագրական աննպաստ դիրքը - շրջապատուած մէկէ աւելի թշնամիներով, յաճախ մեր բոյնը ձգել հեռանալու հարկադրանքին տակ ձգած է մեզ ։ Ես կը մաղթեմ որ յառաջիկային աւելի աւելի շքեղ սրահներ շինենք մեր հայրենիքին, Հայաստանի մէջ» ։ Յետոյ բացատրեց թէ դարերէ ի վեր մեր գոյութիւնը կը պարտինք, մեր եկեղեցիին եւ անոր կողքին հաստատուած դպրոցին» ։

Քնար երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Յ. Քիւրքճեանի յաջորդաբար երգեց. «Ով մեծասքանչ դու լեզու», «Ձիգ դու քաշիր» (Կոմիտասէն) եւ «Վուշ, վուշ» (Սպենդիարեանէն) ։ Թաղական խորհուրդի կողմէ գրաւոր զեկուցում մը կարդաց Պ. Միհրան Անդրէասեան, «ժողովուրդը փափաքեցաւ եւ զօրավիգ հանդիսանալով մեզի, ունեցանք այս սրահը, որ նպատակ մը չէ, այլ միջոց մը ։ Գուրգուրանք անոր վրայ, որպէսզի ծառայէ իր նպատակին ։ Մենք անտեղի փափաքներու կարեւորութիւն չտուինք, որովհետեւ գիտէինք թէ, մեծամասնութեան փափաքին է որ ընդառաջ կ'երթանք» ։ Տիկին Պերճուհի Անդրէասեան իր թրթռուն ձայնով մեներգեց «Գարուն», «Հայաստան» եւ «Ծաղկոց մտայ», երկրորդ անգամ «Վարդը» եւ «Հօյ Նար», խլելով ջերմ ծափեր ։ Կ. Գուրգէն Քրմոյեան յաջողապէս արտասանեց Գուրգէն Բորեանի Հայաստանի բանաստեղծներէն մէկ գեղեցիկ կտոր, ինչպէս նաեւ Ա. Տարագիրէն քառեակ մը (Այս առաւօտ) ։ Հայ Ուսանողներու Միութեան կողմէ խօսք տրուեցաւ Պ. Վահրամ Պապօխեանի, որ գնահատելով կատարուած աշխատանքը, հայ մշակոյթի դրուատականն ըրաւ եւ յանուն իր Միութեան 5000 ֆրանք նուիրեց սրահի կահաւորման ։ Սրահի շինութեան ձեռնարկուն՝ Պ. Գ. Կարապետեան շրջապատուած էր իր հայ աշխատաւորներէն, բեմին վրայ շնորհակալութիւն յայտնեց Պատ. Թաղականութեան, որ իր ուսերուն վրայ ծանրացող այս գեղեցիկ սրահին շինութեան գործը քաջաբար տարաւ, օժանդակութեամբ ժողովուրդի նիւթական աջակցութեան (ծափեր) ։ Նախագահութեան կողմէ կարդացուեցան բացահայ մարմիններու եւ անհատներու կողմէ ղրկուած շնորհաւորական եւ շնորհակալութեան նամակները ։ Պ. Վահան Խալօղլուեան որ սրահին գեղեցիկ պատիժամացոյց մը նուիրած էր, երկու խօսքով իր խնդակցութիւնը յայտնեց եւ շնորհաւորեց թէ՛ թաղականութիւնը եւ թէ Պ. Կարապետեանը ։ Փոքրիկներ Վարդուհի Գալուստեան եւ Ժաքլին Ցակոբեան ինքնաբերաբար արտասանեցին գեղեցիկ մանկական կտորներ ։ Նախագահ Պ. Դաւիթեան անգամ մը եւս յիշեցուց ներկաներուն թէ սրահը պէտքը ունի վարագոյրի, աթոռներու եւ կահաւորման ։ Շատ կարճ ժամանակի մը մէջ նուիրատուութեան ընդհ. գումարը բարձրացաւ 55.650 ֆրանքի եւ հանդէսը փակուած յայտարարուեցաւ հոգեւոր հովիւ Սահակ քահանայի պահպանիչով եւ դպրաց դասու կողմէ երգուած Տէրունական աղօթքով ։

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Նոյ. 3ին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ալֆորվիլ - Իթալի միացեալ խումբերը հանդիպեցան U. S. Melunի խումբերուն անոնց դաշտին վրայ ։ Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը, բայց օտար ։

Առաջին անգամ ըլլալով Հ.Մ.Ը.Մ.-ի երկրորդ խումբը պարտուեցաւ 3-2ով ։

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի առաջին խումբը, առաջին խաղամասին կը յաղթէր 4-1ով ։

Երկրորդ կիսախաղին, թէեւ մարզիկները կրնային այդ թիւը բարձրացնել, անփութութիւն մը վարակեց բոլորը եւ հակառակորդին բուռն յարձակողականը յաջողեցաւ ։ Ասոնց մեծապէս օգնեց նաեւ դատաւորին կողմնակալութիւնը ։ Մեր տղաքը բողոքեցին, բայց ի զուր ։ Դատաւորը անիրաւաբար դաշտէն դուրս հանեց մեր լաւագոյն խաղցողներէն մին, միեւնոյն ատեն թշնամիին շնորհելով penalty մը ։ Քիչ վերջ, երկրորդ մը եւս վերջացաւ 5-5ով ։ Մեր յարձակողական գիծը շատ լաւ էր, պաշտպանողականը տկար ։

Դեռ ամիս մը չըներ որ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը խաղաց այս խումբին դէմ եւ յաղթեց 3-0ով, բայց Ligueը չվաւերացուց ։

Զօհրապ Մուրատեան

ՍԷՆ-ԼՈՒ (Մարսէյլ), 4 Նոյ. — Ստորագրեալս Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի անդամներէն Յառաջի Նոյ. 1ի թիւին մէջ ուրախութեամբ կարդացի Մ. Դանիէլեանի թղթակցութիւնը Տէսինի մասնաճիւղի գործունէութեան մասին ։ Այս առթիւ 1000 ֆրանք կը նուիրեմ մեր քոյր Մասնաճիւղին, ցանկալով առողջութիւն եւ յաջողութիւն բոլոր անդամներուն, որպէսզի միշտ բարձր բռնեն Հ.Մ.Ը.Մ.-ի նշանաբանը ։ Յետոյ կը ձայնակցիմ Տէսինի Մասնաճիւղին, առաջարկելով գումարել Ֆրանսայի պատգ. ժողովը ։ Միայն մէկ տարբերութեամբ, — ոչ թէ Փարիզն է որ պիտի հրաւիրէ այդ ժողովը, այլ Ֆրանսայի քոյր Մասնաճիւղերը ։ Եւ իբրեւ ժողովի վայր կ'առաջարկեմ Կեդր. Ֆրանսան, Վիէն կամ Տէսին, որպէսզի դիւրութիւն ընծայուի բոլոր մասնաճիւղերուն ։

Վ. Եղիազարեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

Խ Ա Ց Ո Ց Խ Ա Ց Ը

Ամառուայ արձակուրդներն էին ։

Աւետիսի հետ եկանք մեր տունը խաղալու ։ Նա էլ որբ էր ինձ նման. ինչպէս իմ հօրը, նրա հօրն էլ սպաննել էին ։ Երկուքս էլ միեւնոյն տարիքն ունէինք, երկուքս էլ նիհարակազմ եւ բնաւորութեամբ վախկոտ էինք... բայց դասերնիս լաւ էինք սերտում ։

Մեր մառանում կար ալիւրի մի մեծ շտեմարան, որի մէջ տարիներէ ի վեր մկեր էին խաղում, որովհետեւ երբեք այդքան ալիւր չէինք ունեցել այս շտեմարանը օգտագործելու համար ։

— Եկուր, բարձրանանք վրան, ասացի Աւետիսին ։

— Շատ բարձր է, առարկեց Աւետիսը ։

— Դու ծռիր, բարձրանամ կռնակիդ վրայ ու վեր ելլեմ, յետոյ քեզ կը քաշեմ վեր ։

— Լաւ, ասաց Աւետիսը ու մէջքը ծռեց ։

Ես բարձրացայ վեր ու թաղուեցայ տարիների փոշու մէջ ։ Ցանկարծ ուշադրութիւնս գրաւեց մի բան ։ Վախեցայ ձեռք տալու.

Աւետիս, տուր ձեռքդ, ասացի ։

Երբ վեր ելաւ, Աւետիս, սա ի՞նչ է, հարցուցի ։

— Սա՞... Զգիտեմ ...

— Եթէ ձեռք տանք, մայրս կը բարկանայ ։

— Նորէն տեղը կը դնենք ։

— Փոշին թափ տանք նախ ։

— Թաշկինակս կ'ուզե՞ս ։

— Ո՛չ, ո՛չ, մայրդ յետոյ կը բարկանայ ։

— Ուրեմն ձեռք չտանք, ասաց Աւետիսը ։

— Բայց, ինչպէ՞ս կարելի է ձեռք չտալ ։

— Գուցէ մի օձ է, որ մեռել է...

— Իմ հասակիս չափ կայ...

— Եթէ մեռել է, ոչինչ չէ կարող անել ։

— Իսկ եթէ ողջ է, կը խայթէ ասացի ես ։

— Փոշու տակ ողջ չի կարող մնալ ։

— Օձը աստանայ է, կը մնայ, ասացի ես...

— Ոչ, չի մնայ... = Կը մնայ ...

— Իջնենք վար, ուրեմն... = Ի՞նչպէս իջնենք... — Ես վախենում եմ ։ = Ես էլ եմ վախենում... բայց ինչ օգուտ ... Կարծես կը շարժի ...

— Կանչէ մայրդ ։ = Եթէ գայ, կը ծեծէ ։

— Աւելի լաւ է ծեծէ, քան թէ այստեղ սատակ լինենք... = Ձայնս չի դուրս գալիս ...

— Ես էլ չեմ կարողանում յալ... = Աւետիս, դու երբեք սուր տեսե՞լ ես... — Ոչ ։ = Եթէ սա օձ չէ... — Հապա ի՞նչ է... =Սուր է... —Սո՞ւր է... = Գիտե՞ս, մայրս մի օր ասաց թէ, մեծ հայրս խրիմի պատերազմին է գնացել եւ մի սուր է բերել... գուցէ սա՞ է...

— Ուրեմն վախնալու բան չկայ ...

— Եթէ վախնալու բան չկայ, վերցրու...

— Դու վերցրու... ձեր ապրանքն է ։

— Բայց՝ ես կը վախենամ... եկ՝ միասին վերցնենք...

Ու երկուսը միասին, հազար ու մի զգուշութեամբ նախ՝ փոշին սրբեցին իրենց թաշկինակներով, յետոյ՝ իրենց քղանցքով ու մի ծայրէն բռնած բարձրացրին իրենց հասակէն բարձր մի սուր, մի կէս սուր, որի ծայրը դուրս էր գալիս պատեանէն...

— Ճիշդ հասակիս չափ է, ասացի ես ։

— Տուր մէջքս կապեմ, ասաց Աւետիսը ։

— Ո՛չ, ես իմ մէջքէն պիտի կապեմ...իմ մեծ հօրն է սա. — Աւետիս, միտքս մի բան եկաւ...

= Ի՞նչ ։ — Քո հայրը մեռաւ, չէ՞ ։ = Այո ։

— Մի տխրի, Աւետիս... գիտես որ իմ հայրն էլ մեռաւ...

— Դուն էլ մի տխրի, Օննիկ, գիտես որ իմ հօրը սպաննեցին...

— Ինչպէս իմ հօրը...

— Այո... ուրեմն ի՞նչ...

— Ուրեմն... այսպիսի՞ մի սրով... = Հը ...

— Բայց կը ցուցնէ... ինչքա՜ն տառապած պէտք է լինեն ...

— Օ՜հ, գիտես, դա մի երկվայրկեան է... Դեռ ցաւը չզգացած կը մեռնեն...

— Գիտե՞ս, Աւետիս... ես էլ՝ չեմ վախենում.

— Ի՞նչ պատահեց որ...

— Հիմա... այս սուրը կայ...

— Հասակէդ մեծ սո՞ւրը... ես մեր տանը մի ուրիշ բան ունեմ, հազիւ ձեռքիս չափ... մի օր որ գաս մեր տունը, քեզ ցոյց կըտամ... բայց էլի ես վախենում եմ... չեմ սիրում այս տեսակ խաղալիքները... բայց ինչ արած, մեր ճակատագիրն էլ հաւանաբար այս տեսակ խաղալիքներով խաղալ է. հիմա, այն չէ, բայց ինչպէս պիտի իջնենք այստեղէն ...

Այդ պահուն մայրս ներս մտաւ, մեզ տեսաւ շտեմարանի վրայ, երկար սուրով, որի գոյութիւնը հաւանաբար ինքն էլ էր մոռացել... բարկացաւ, որովհետեւ փոշոտուել էինք լաւ եւ օգնեց որ իջնենք վար...

X

Գիշերը քունս չտարաւ...

Առաւօտեան վազեցի կանուխ Աւետիսի մօտ ։

— Եկայ, ասացի ։

— Բարի ես եկել, նստէ... գիտե՞ս... գիշերը չքնացայ... սար ու ձոր աչքաւում էի քո սրի վրայ նստած ...

— Դէ՜հ ցոյց տուր ։ = Ինչը՞ ...

— Այդ... քո ձեռքի չափ բանը ...

— Գիտե՞ս... իմինս քո երկաթի կտորի պէս չէ այլ՝ ցոհար է ցոհար... կարող ես մէկ անգամէն վեց մարդ սպաննել... = Տեսնեմ ։ = Բայց՝ սատանիկ ձայն կը հանէ... = Տեսնեմ ։ — Ծուխ էլ կը հանէ... — Տեսնեմ ։

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Ուէսթֆալիի տագնապը

Պարէնաւորման միջազգային խորհուրդը յոտնեալս տեղեկագիր մը կազմած է, աշխարհի պարէնաւորման մասին։ Տեղեկագիրը այժմէն կ'արդարացնէ իր անդամներուն,— Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ եւրոպական պետութեանց, որ ուշադրութեամբ տնտեսեն իրենց պարէնաւորման աղբիւրները։ Անգլիան անգամ հարկադրուած է մէկ տարի եւս քաշքշել բաժնեչափի դրութիւնը։ Մասնաւորապէս պակաս կուգան ցորենը, շաքարը եւ ճարպեղէնը որոնց վիճակը դրեթէ տագնապալի կը համարուի։ Տեղեկագիրը կը հերքէ արմտիքի առատութեան մասին տարածուած լուրերը։

★ Գերմանիոյ անգլիական շրջանին ընդհ. հրամանատարը Լոնտոն գնաց, առիպողաբար օգնութիւն խնդրելու համար պարէնաւորման մասին որ անելի մը մատնուած է։ Վարչապետը արտակարգ ժողով մը գումարեց եւ որոշուեցաւ Մ. Նահանգներուն ուշադրութիւնը հրաւիրել Պ. Պէվինի միջոցաւ։ Ամերիկեան շրջանին մէջ, վեց շաբթուան ուտելիք ամբարուած է, մինչ անգլիականին բնակիչները կրնան անօթի մնալ մէկ օրէն միւսը։ Եթէ ամերիկեան շրջանէն 35000 թոն արմտիք — 1 շաբթուան ուտելիք — եւ պալթեան նաւահանգիստներէն 15.000 թոն ցորեն փոխադրուի անգլիական շրջանը, կարելի պիտի ըլլայ կանխել տագնապը, այլապէս կատարեալ աղէտի մը առջեւ պիտի գտնուին։

Նոյեմբեր 11էն նորէն պիտի կրճատուին ճուկի եւ արմտիքի բաժինները։ Օրապահիկը անուանապէս 1550 գոլ է, շնորհիւ գետնախնձորի բաժնին յաւելման, բայց հետզհետէ պիտի պակսի, ձմրան ընթացքին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ առթիւ, ժողովրդականները (M. R. P.) իրենց յայտարարութիւններով բացէ ի բաց պայքար կը մղեն համայնավարներուն դէմ։ Վարչապետը անձամբ կը վարէ այս պայքարը, բացի քաղաքական - գաղափարական տեսակէտներէն — ազատութիւն կամ դիկտատուրա — պայքարին գլխաւոր նիւթերն են հացը, կարագը, միսը, ապրուստի գիները, Փրանքին վիճակը, խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ։ Բոլոր հոսանքներն ալ, ընկերվարականէն մինչեւ ծայրագոյն աջակողմը, զանազան ձեւերով կը մատնանշեն համայնավարական վտանգը։ Պիտի ընտրուին 618 երեսփոխաններ։

250.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ պէտք է բերուին Ֆրանսա, 1947ին, ըստ ազգ. տնտեսութեան նախարարը, ներգաղթի յանձնաժողովին մէջ։

18 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ թղթադրամ աւելցած է վերջին շաբթուան ընթացքին, ընդհ. գումարը բարձրացնելով 696.924 միլիոն ֆրանքի։

ԳԻՆԻԻ ՀԱՄԱՐ 50 միլիոն յաճախորդներ արձանագրուած են, մինչդեռ Ֆրանսայի բնակչութեան թիւն է 40 միլիոն։ Այս խարդախութիւնը երեւան հանած է պարէնաւորման տնօրէն մը։

ՄԱՏՐԻՏԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, հաղորդելով ձերբակալուած գլխաւոր համայնավարներուն անունները։ Հանրապետական դրօշներ պարզուեցան զանազան քաղաքներու մէջ։

ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՄԱՆ նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ յաճախորդները պարտաւոր են պահանջել որ խանութպանները կարօնին համապատասխան կշիռով տան իւրաքանչիւրին բաժինը, փոխանակ պակաս կշռելու, զանազան առարկութիւններով։ - Կերպասի տոմսին M. շարքի MJ տառ կտրօնով կրնաք 1.50 մեթր մոմլաթ գնել (մուշամպա)։ Հինգշաբթի օր Փարիզ հասան 300 եզներ, 150 խոզեր, 80 հորթեր եւ 8300 ոչխարներ։ Տագնապը սաստկացած ըլլալով եկող շաբթու սառած միս պիտի բաժնուի։

ՆՈՐ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Ժիւլ Ռոմէնի ընդունելութիւնը կատարուեցաւ Եչ. օր։ Հռչակաւոր վիպագիրը կը յաջորդէր Ապէլ Պոնառի, եւ ըստ սովորութեան անոր ներբողականը պիտի կարդար, բայց նախկին նախարարը վտարուած ըլլալով իբրեւ դաւաճան, Ժիւլ Ռոմէն աւանդութիւնը խզեց եւ ճառ մը խօսեցաւ ի փառս ժողովրդապետութեան։

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Արտաւազդ արք.ի նախաձեռնութեամբ եւ իր հսկողութեան տակ Փարիզի կեդրոնի 8—14 տարեկան երկու սեռէ փոքրիկներու համար յառաջիկայ նոյեմբեր 14էն սկսած, ամէն հինգշաբթի, ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ պիտի բացուի կրօնական դպրոց մը, առանձին ծրագրով։ Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ջերմօրէն կը խնդրէ յարգելի ծնողներէն անձամբ առաջնորդել իրենց զաւակները եւ արձանագրել։ Ուսէ վճարում պիտի չըլլայ։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տէր եւ տիկին Կարպիս Սահակեանէ 500 ֆրանք, իրենց փոքրիկին՝ ՄԱՐԳԱՐԻՏԻ տարեդարձին առթիւ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն։ 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ։

146 Ave. des Chartreux :

Կը խօսի ընկեր

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

FRANCIS LAENHARDT (երեսփոխան), JEAN MASSE (անդամ ծահանգային խորհուրդի); LASSALARIÉ (նախագահ Նահ. խորհ.ի)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ յայտնի ջութակահար ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՃԱՐԵԱՆ։ Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ նուագախումբի, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով։ եւ Օր. Մարի Տէրվիշեան (երգ)։ Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով։ Ներկայ պիտի ըլլան Փր. ընկերվարականներ։ Մուտքը ազատ է։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ՍԷՐՃԱՆԵԱՆ

Պ. ԽԱՉԻԿ ԱՐԱՊԵԱՆ

Նշանուած

Gagny, 3 Նոյ. 1946

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —
R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տօլ.

Dimanche 10 Novembre 1946 Կիրակի 10 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4850_Նոր շրջան թիւ 439 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԷՆ ՄԻՒՍԸ

Շատ բան փոխուա՞ծ է 1918 Նոյեմբեր 11ի զինադադարէն մինչեւ այսօր: Ուրիշ խօսքով, մարդիկ աւելի լրջացա՞ծ, նրբացա՞ծ են:

Պատասխանը կը գտնէք, վերլուծելով մէկ պատերազմէն միւսը անցած ժամանակաշրջանին պատկերը, այնքան վրդովիչ եւ եղերական:

1914—18ի սպանդէն ետք, որ վերջինը կը համարուէր, մարդիկ ապաւինեցան Ազգերու Դաշնակցութեան: Բայց, յուսախաբութիւնը չուշացաւ:

Նախ, բացակայ էին երեք տիրական ուժեր,— Մ. Նահանգներ, Խ. Միութիւնը եւ Գերմանիա: Վերջին երկուքը հրաւիրուեցան առեն մը վերջը, բայց առաջինը մինչեւ վերջն ալ մնաց պարզ «դիտող»: Զուգեց մասը ժոխիրը թաթխել, նախընտրելով իր չքեղ մեկուսացումի բարձունքէն դիտել խռովարոյզ աշխարհի մը ջղաձգութիւնները:

Ցետոյ, մթնոլորտը արագօրէն պղտորեցաւ զանազան խաղերով եւ մրցակցութիւններով: Իրարու յաջորդեցին գաղտնի դիւանագիտութիւնը, ազդեցութեան պայքարը, աշխարհակալութեան տենչեր, հին ու նոր ատելութիւններ: Մեծերը լայն ճեղք մը բացին, իրենց ետեւէն քաշելով զանազան խմբակցութիւններ: Իտալիա եւ Գերմանիա իրենց գլուխն առին գացին: Ազգաժողովը մատնուեցաւ անգործութեան:

Ու պայթեցաւ նոր փոթորիկը,—1939 Սեպտ.3:

Աննախընթաց էր նախճիրը, բառին ամենալայն եւ ամենախոր իմաստով: Ու այսօր անգամ, Աշխարհամարտին դադարումէն երկու տարի վերջը, ահաւոր մղձաւանջի մը տպաւորութիւնը կը գործէ:

Բաւական չէ՞ր այսքանը, որպէսզի մարդիկ անգամ մըն ալ բերան չառնէին կարգ մը պայթուցիկ բառեր, գլուխն ըլլալով «պատերազմ»ը:

Մինչդեռ, քանի երկու տարիէ ի վեր, յաղթականները օրն ի բուն փոխատացութիւն կը կատարեն նոյն անիծեալ բառերով,— գաղտնի զէնքեր, հիւլէական ռումբ, յաւելում պարտաւորիչ զինուորութեան, կատարելագործում սպառազինութեանց եւն.:

Ու ճառե՛ր, փոխադարձ մեղադրանքներ, գաղտնապահութիւն՝ մէկ զինակցէն միւսը: Թաքուն սպառնալիքներ.

— Հիւլէական ռո՞ւմբ, ես ալ կրնամ շինել: Հազարապատիկ աւելի ահաւոր:

— Բայց դուն չես գիտեր գաղտնիքը:

«Հիւլէական ռումբը անակնկալ զէնք մըն է: Մ. Նահանգները պէտք է պահեն անոր գաղտնիքը: Մենք չենք կրնար վստահիլ միւս կառավարութեանց խոստումներուն, ոչ ալ Պոխան-Քէլլոկ նոր դաշինքի մը». (զօր. Պրէտլի, նախագահ ամերիկեան նախկին ռազմիկներու):

Անշուշտ խաղաղասիրական ծրագիրներ ալ կան,— սպառազինութեանց կրճատում, ինչպէս առաջարկեց խորհրդային պատուիրակութիւնը, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ, դեռ անցեալ շաբթու:

Այդպիսի ծրագիրներ մէջտեղ նետուեցան նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան օրով: Ու այն ատեն, Խ. Միութիւնը ամէնէն արմատական առաջարկը դրաւ, պահանջելով ոչնչացնել բոլոր սպառազինութիւնները: Յեղափոխական ծրագիր մը:

Այդ գեղեցիկ առաջադրութիւնները մնացին եթեր: Ու իւրաքանչիւր պետութիւն քալեց իր ճամբով, մինչեւ ակռաները զինուած:

Այսօր ալ բարեհաճութեա՞մբ կը քննուին նոր ծրագիրները, որոնք մասնաւորապէս կապ ունին հիւլէական ռումբին հետ:

Ու սակայն, երկու կողմերէն ոչ մէկը ընդառաջ կ'երթայ միւսին: Երկու կողմերն ալ խաւէ կը պահեն իրենց գաղտնիքը: Իսկ իբրեւ գործնական քաղաքականութիւն,— Նորէն զինարշաւ. «Արթուն կացէք, թշնամին չի քնանար»:

Ահաւասիկ այս է բուն անէծքը,— փոխադարձ անվստահութիւն: Թունաւոր կասկած մը, որ ժանգի պէս կը կրծէ Մեծերուն միտքը, մոլորեցնելով փոքրերն ալ: Ու այդ կասկածին հետ՝ ահաւոր անարդարութիւններ, հակառակ յորդահոսան արիւնահեղութեան:

... Հազար անգամ աւելի ազդու պիտի ըլլա՞ր եթէ, փոխան Անծանօթ Զինուորի դամբարաններու, ամէն մայրաքաղաքիմէջ կանգնէին վիթխարի արձաններ՝ արդիական պատերազմի բոլոր սարսափներով,— օդարշաւէն մինչեւ հիւլէ-ռումբը: Ամբողջ քաղաքներ քարուքանդ, միլիոններ հրակէզ կամ ջարդուած եւ ուրիշներ անօթի-ծարաւ...

Շ.

* *

×

Մի խառնէք մեզ ձեր վայրի, արջի ցեղերին,—
Մեր երկիրը աւերուած, բայց սուրբ է նու հին.
Որպէս լեռն է մեր պայծառ տեսել հազար ձիւն,
Այնպէս նոր չեն մեզ համար դաւ ու դառնութիւն:
Բարեկամն է եղել մեր ախոյեանը՝ տես,—
Անհետ կորել, անցել է — չար մշուշի պէս.
Առոիւծն է եղել մեր թշնամին — ահա՛
Դաշտ է տեղը եւ չկայ քար քարի վրայ:

Ամրակուռ է մեր հոգին — դարերի զաւակ՝
Շատ է տեսել մեր սիրտը աւեր ու կրակ.
Շատ է տեսել երկիրն իմ ցաւ ու չարհաւիրք
Լաց է այնտեղ ամէն երգ եւ ողբ՝ ամէն գիրք:
Գերուած ենք մենք ո՛չ ստրուկ — գերուած մի արծիւ,

Զարութեան դէմ վեհսիրտ միշտ, վատի դէմ ազնիւ.
Բարբարոսներ շատ կը գան ու կ'անցնեն անհետ
Արքայական խօսքը մեր կը մնայ յաւէտ:
Չի հասկանայ ձեր հոգին ե՛ւ ծոյլ, ե՛ւ օտար,
Տաճար է մեր երկիրը, սուրբ է ամէն քար:
Եգիպտական բուրգերը փոշի կը դառնան,
Արեւի պէս, երկիր իմ, կը փառուես վառման:
Որպէս փիւնիկ կրակից կ'ելնես, կ'ելնես նոր
Գեղեցկութեամբ ու փառքով վառ ու լուսաւոր:
Կանգնիր հպարտ որպէս յոյս լեռն է մեր կանգուն,
Արիացիր, սի՛րտ իմ, ե՛լ հաւատով տոկուն:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Յ. Օշականի յոբելեանը

Կ'իմանանք թէ խումբ մը մտաւորականներ նախաձեռնութիւնն ստանձնած են տօնելու Յակոբ Օշականի գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան 40ամեայ յոբելեանը, մասնակցութեամբ զանազան Միութեանց:

Նախապատրաստական աշխատանքները կը կատարուին արդէն եւ հաւանական է որ տօնակատարութիւնը տեղի ունենայ յունուարին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ պիտի այցելեն Միջերկրականի ափերը, Նոյեմբերի վերջերը եւ Դեկտեմբերի սկիզբը, մասնաւորապէս հանդիպելով Թրքական եւ յունական նաւահանգիստներ: Ամենամեծ մարտանաւը, որ 27.000 թոն տարողութիւն ունի, ուրիշ մարտանաւերու հետ պիտի այցելէ Իզմիր եւ Մարմարիս, յետոյ պիտի երթայ Պէյրութ եւ Պիրէոս: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեք ընդդիմադիր կուսակցութիւնները հաւաքական բողոքագիր մը ուղղած են Երեք Մեծերուն, գանգատելով ընտրական բռնութեանց դէմ: Կ'ըսեն թէ ապօրէն ձերբակալութիւններ կը կատարուին, մարդիկ կը ծեծուին, հազարաւոր քուէներ կը ջնջուին, ընդդիմադիր թերթերը խիստ գրաքննութեան կ'ենթարկուին, ժողովները կ'արգիլուին եւն.: Կառավարութիւնը կը յուսայ շահիլ քուէներու 75 առ հարիւրը, քանի որ ամէն բան իր ձեռքն է:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ ամերիկեան ներկայացուցիչը ետ կանչուեցաւ, այն առարկութեամբ թէ այդ երկիրը չի ճանչնար Մ. Նահանգներուն հետ կնքուած դաշինքները:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը դառնօրէն գանգատեցաւ թէ չորս գրաւող պետութիւններն են երկրին թշուառութեան պատասխանատուները, քանի չորս շրջաններու բաժնած են եւ իրենց ուզածին պէս կը գործածեն տնտեսական աղբիւրները: Այսպէս, Ամերիկացիները թոյլ չեն տար որ արջառ եւ միսը ռուսական շրջանը մտնեն, Ռուսերը չեն ձգեր ամերիկեան շրջանը ղրկել աւելորդ գետնախնձորը եւ արմտիքը, Ֆրանսական շրջանին արջառները կը ծախուին Զուիցերիոյ, Պավարիայի եւ Իտալիոյ: Աւստրիական կառավարութիւնը որ եւ է իրաւասութիւն չունի արտադրութեանց վրայ: Չափէն աւելի բռնագրաւումներ կը կատարուին զինուորական իշխանութեանց կողմէ: Անգլիացիներն ալ երկաթ, ապակի, ատաղձ, գինի եւն. կը գրաւեն: Ռուսերը բռնագրաւած են 169 գործարաններ, Ֆրանսացիները 900.000 տոլարի կերպաս փոխադրած են եւ կը գրաւեն կարագին 20 առ հարիւրը, պանիրին 25 առ հարիւրը եւն.:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նախագահը, մարէշալ Չանկ Քայ Չէք հրամայեց կառավարական զօրքին դադրեցնել պատերազմը, որ կը շարունակուի ամիսներէ ի վեր, համայնավար բանակին հետ.

619 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ ՊԻՏԻ ԸՆՏՐՈՒԻՆ ԱՅՍՕՐ

Այսօր, կիրակի, 26.000.000 քուէարկուներ պիտի ընտրեն 619 երեսփոխաններ,— առաջին Մնայուն Ազգ. ժողովը՝ Նոր Սահմանադրութեամբ: Թեկնածուներու թիւն է 3200, հաշուելով Ֆրանսան եւ գաղթավայրերը:

Ընտրական օրէնքին համաձայն, պայքարը պիտի մղուի քաղաքական կուսակցութեանց եւ ոչ թէ անհատ թեկնածուներու վրայ: Ընտրողները պարտին քուէ տալ կուսակց. ցանկերու վրայ: Ընտրող մը չի կրնար քուէ տալ մէկ ընկերվարականի եւ մէկ ժողովրդականի: Կրնայ նախընտրել կուսակցութեան մը այս կամ այն ընտրելին, բայց քուէն պիտի տայ միայն մէկ կուսակցութեան:

Զօր. տը Կոլ քանի մը անգամ Նոր Սահմանադրութիւնը դատապարտելէ վերջ, այժմ դիտողի դիրք մը բռնած է: Ժողովրդական Շարժումը տրամադիր է ուժ տալու անոր ընտրութեան, իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ, եթէ իր թեկնածութիւնը դնէ: Բայց յարաբերութիւնները այնքան ալ տաք չեն զօրավարին եւ այդ կուսակցութեան միջեւ, որուն վարիչներուն համար «խղճամիտ, բայց անկարող» ըսած է եղեր նախկին վարչապետը, մտերմական խօսակցութեան մը մէջ:

Իրազեկներու կարծիքով, ընտրութիւններէն վերջ մօտ երկու ամիս պիտի անցնի, մինչեւ որ վերջնապէս կազմուի նոր կառավարութիւնը: Միւս ժողովը, Հանրապետութեան Խորհուրդը առանձին պիտի ընտրուի եւ առաջին նիստը չի կրնար գումարել Ծնունդէն առաջ: Յետոյ պիտի ընտրուի Հանրապետութեան նախագահը, որ վարչապետ մը նշանակելով, պիտի ենթարկէ Ազգ. ժողովին վաւերացման:

Կը կարծուի թէ նորէն երեք մեծ կուսակցութիւնները պիտի շահին, հետեւաբար անխուսափելի պիտի դառնայ եռաթեւ կառավարութիւնը:

★ Ընտրական պայքարը, որ կը շարունակուէր չորս շաբաթէ ի վեր, բաղդատաբար հանդարտ անցաւ: Բոլոր հոսանքներն ալ լայնօրէն կը շօշափէին օրուան հարցերը,— Ֆրանք, պարէնաւորում, ապրուստի սղութիւն եւն. բայց ամէն մէկը իրեն յատուկ եղանակ մը կը հնչեցնէր: Ընկերվարականները հնգամեայ ծրագիր մը կ'առաջարկեն: Բոլորին համար ալ գլխաւոր հոգը Ֆրանքին փրկութիւնն է: Տնտեսական կացութիւնը այնքան ալ յուսահատական չի համարուիր, եթէ նոր կառավարութիւնը կարենայ միացեալ ճակատ կազմել բոլոր հարցերուն մէջ: Ճարտարարուեստութեան զանազան ճիւղերուն մէջ արտադրութիւնը շատ ալ հեռու չէ նախապատերազմեան չափէն:

Կ'ենթադրուի թէ այս անգամ շատ աւելի մեծ թիւ մը պիտի կազմեն ընտրողները քան հոկտ. 13ի քուէարկութեան ատեն, երբ 31 առ հարիւր համեմատութեամբ ձեռնպահ մնացին: Բոլոր նախաբարները դրած են իրենց թեկնածութիւնը (12 ժողովրդական, տասը ընկերվարական, տասը համայնավար):

Անօթութեան մղձաւանջը

Գերմանիոյ անգլ. շրջանին արհեստակցական Միութեանց վարիչները յայտարարեցին թէ չեն կրնար որ եւ է պատասխանատուութիւն ստանձնել ժողովուրդին հանդէպ, եթէ անմիջապէս դարման չտարուի պարէնաւորման տագնապին որ «սարսափելի է»: Այս աղդարարութիւնն ուղղեց Ֆրանց Շփլիթ, Համպուրկի Արհեստակցական Միութեան նախագահը, շեշտելով թէ երկրին բարոյական կորովը «մինչեւ յատակը իջած է, իբրեւ հետեւանք համատարած թշուառութեան»: Խօսելով յանուն բոլոր Արհեստակցական Միութեանց, նախագահը կոչ մը ուղղեց Ամերիկայի ու «աշխարհի խղճին», որպէսզի ուտելիք հասցնեն 70 միլիոն սովահար բնակիչներու: Մինչեւ հիմա Արհեստակցական Միութիւնները վստահ էին թէ կը վայելեն բանուորներուն վստահութիւնը, բայց այս ձմեռ չեն կրնար երաշխաւորել թէ խռովութիւններ պիտի չծագին:

Վերջին լուրերու համաձայն, անգլիական շոգենաւ մը հասած է Համպուրկ, 7000 թոն ալիւրով որ պիտի բաժնուի Հռենոսի սովահար շրջանին: Ուրիշ նաւեր ալ կը սպասուին: Բայց այս բոլորը դարման չեն կացութեան: Կը վախցուի որ ճարպեղէնի բաժնեչափը ամսական 200 կրամէն իջնէ 150, նոյն իսկ 100 կրամի: Քանի մը շաբաթէն օճառ պիտի չգտնուի: Արդէն շատ մը գործարաններ փակուած են: Մէկ խօսքով, կացութիւնը բոլորովին անտանելի պիտի դառնայ ձմեռը, աւելի ծանր քան անցեալ տարի: Բոլոր ատոնին առարկաները սպառած են, բոլոր փայտերը վառած: Մահերու համեմատութիւնը կ'աճի ամսէ ամիս, ինչպէս եւ հիւծախտը, մանաւանդ 4—8 տարեկան մանուկներու մէջ: Մորթային հիւանդութիւններն ալ աւելցած են, քանի որ օճառ չկայ:

Անգլ. բանակը որոշեց օրական մէկ ճաշ տալ 120.000 Գերմաններու որոնք իրենց համար կ'աշխատին Հռենոսի շրջանին մէջ:

★ Պերլինէն կը հաղորդեն թէ քաղաքին բնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ՄՏՔԻՆ

ԽՄԲ.— «Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, Թարգմանչաց Տօնին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ.—

Իրապէս, հրաշքի մը տպաւորութիւնը կ'ունենանք, երբ անդրադառնանք, որ այս փոքրիկ, այս աշխարհացրիւ ժողովուրդը, տասնըհինգ դար առաջ գիր ու գրականութիւն ստեղծած է։ Ունեցած է Մտքի գործիչներ, որոնք յեղաշրջած են հայ կեանքը, նոր պատմութիւն ստեղծած եւ նոր ու լոյս ուղիներ գծած Հայու գոյութեան։Անոնք գիտցած են հանճարային թափանցումով մը ըմբռնել պատմութեան մահացու վճիռը հայութեան հանդէպ, եւ գտած են միջոցը՝ դարէ դար ողջ ու առողջ պահելու զայն. ապահովելու անոր գոյութիւնը եւ ստեղծագործական թափը։

Ս. Գրոց Թարգմանութիւնը դրուագ մըն է միայն, առաջին քայլ մը՝ դէպի այն մեծ յեղաշրջումը, զոր հայութիւնը Ե. դարուն իրագործեց, հաւատաւոր ու հանճարեղ գործիչներու ձեռքով։ Յեղաշրջում մը, որ հայ հոգիէն ու հայ մտքէն սկսաւ նախ, սեփական գիր ու գրականութիւն, ազգային մշակոյթ ունենալու եւ հայ կեանքն ու հոգին արտայայտելու համար։ Հայ գործիչ վարդապետները օտար աղբիւրներուն դիմեցին, աշխարհը խուզարկեցին, օտար գիրն ու գիտութիւնը իւրացուցին, բայց ըրին այս բոլորը՝ ազգային մշակոյթ ստեղծելու համար. ազգային գրականութիւն, սեփական արժէքներ մտեղծելու կամ կատարելագործելու համար։ Մշակութային, իմացական կամ հոգեկան որեւէ շարժում նշանակութիւն մը ունի անշուշտ։Կասկած չկայ այս մասին։ Բայց ժողովուրդի մը համար շարժումը ամբողջական իմաստ կ'առնէ ա՛յն ատեն միայն, երբ ազգային կը դառնայ ան։ Գրականութիւնը, արուեստը, պատմութիւնը, մշակոյթի բոլոր ճիւղերը, ըստ էութեան, միջազգային հետաքրքրական են եւ կը ներկայացնեն ներքին արժէքներ, անխտիր բոլորի համար։Բայց կը կրկնապատկուի, կը բազմապատկուի անոնց արժէքը, երբ անոնք ազգային դրոշմ կ'առնեն, երբ կ'արտայայտեն ազգային կեանքը, հոգին, պատմութիւնը։Առանց ազգային այս դրոշմին՝ լեզուն հաղորդակցութեան պարզ գործիք մըն է, ոչ թէ ժողովուրդի մը սրբութիւնը, ոչ թէ անոր ցեղային կարողութիւններուն ցոլարանը։

Առանց ազգային դրոշմի՝ Եկեղեցին աղօթարան մըն է պարզ, առանց սեփական ու հոգեկան տաճար դառնալու։

Առանց ազգային ոգիի ու Հրեղէն երազներու, Հայրենիքը ծննդավայր մըն է, աշխարհագրական վայր մը, մինչ ազգային դրոշմի վրան՝ հողեղէն այս վայրը կը դադրի հող ու քար ըլլալէ, ու կը դառնայ ազգային օրրան, ցեղային ստեղծագործութեան աւազան, երազներու աշխարհ, ոչ միայն բանաստեղծի մը համար, այլ նոյն ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն։

Ազգային դրոշմն է որ մտքին, մշակոյթին, եկեղեցիին, Հայրենիքին կուտայ սեփական թեւ, ստեղծագործական թափ, այսինքն՝ ազատ ու անկաշկանդ զարգացումի կարելիութիւն։ Ազգը սերտօրէն ձուլուած է ազատութեան ու, հետեւաբար, ստեղծագործութեան գաղափարին հետ։ Ազգը ազատութեան մէջ կը զարգանայ, հետեւաբար, չի կրնար կաշկանդել իր հոգին, ոչ ալ անոր ազատ թռիչքը։

Այս ըմբռնումով ոգեւորուեցան մեր Մեծ Վարդապետները տասնըհինգ դար առաջ եւ ապահովեցին հայ ժողովուրդի ազատ, անկաշկանդ զարգացումը։ Նախ՝ գոյութիւնը եւ ապա՝ զարգացումը։

Զախալինք սակայն։

Ազգը չի ժխտեր մարդկութիւնը։Ազգի մը անդամ ենք, բայց նաեւ մարդ ենք։ Ինչ որ մարդկային է, չի կրնար օտար ըլլալ մեզի։ Չի կրնար չյահագրգռել մեզ։ Հազար չփում ունինք եւ պէտք է գիտնանք բան մը առնել, օգտուիլ, լաւագոյն տպաւորութիւններ քաղելով, փոխադարձաբար մեր լաւագոյնը տալով անոնց։

Այդ՝ դերը հայ մտաւորականութեան կ'իյնայ առաւելապէս։ Ան պիտի ըլլայ դրօշակիրը հայ մտքին ու մշակոյթին, հաւատալով ու աշխատելով։ Ան պիտի ըլլայ օտար արժէքներէն օգտուողը՝ հայ կեանքը հարստացնելու համար։

Հայ մտաւորականութեան կոչումն է, առաքելութիւնը՝ անդուլ աշխատանքը, այս զոյգ ճամբաներով։

Տագնապով ու զոհաբերութեա՞մբ, — թո՛ղ այդպէս ըլլայ։ Մեծ յաղթանակները չեն կրնար շահուիլ, առանց զոհաբերութեան։ Մէկը պիտի զոհուի շատերու համար. շատերը պիտի տառապին բազմութիւններուն համար։ Հինգերորդ Դարու մտաւորական գործիչներու փաղանգը քի՞չ տառապեցաւ։ Բայց Ոսկեդարը ստեղծեց։

Մեր օրերո՞ւն։ Նոյն ժողովուրդը տօն կը տարէ դեռ։ Անշուշտ տօն է դեռ, մեծարանքի պարզ արտայայտութիւն մը, մինչ մտաւորականն ու մշակը տժգոյն կեանք մը կ'ապրին։

Մշակոյթի դաշտերը դեռ ամայի կը մնան. հեռու՝ բազմութիւններու հետաքրքրութենէն։

Դեռ դրամը աւելի կ'արժէ, քան գիրքը։ Մէկ ոսկին աւելի՝ քան հայ հոգիէն բեկոր մը, հայ պատմութենէն էջ մը, հայ կեանքէն քանդակ մը։

Բայց պէտք է պահել հաւատքը։ Հայ մտաւորականութեան կ'իյնայ յեղաշրջել կեանքը։ Բարձր բռնել հայ մշակոյթի դրօշը, ճանաչել բարձրագոյն գեղեցկութիւնները, ցեղային արժէքները եւ անոնց մէջ խօսող Հայու հոգին։

Այն հոգին, որ Ե. Դարուն ծաղկեցաւ. այն՝ որ կը շարունակէ ծաղկիլ այսօր ալ մեր Հայրենիքին ու մինչեւ իսկ Սփիւռքին մէջ։

Հայ բազմութիւնները պիտի անդրադառնան օր մը։ Տօներէն անդին պիտի երթան։

Հաւատա՛նք այս մասին։

Ղազարոս Աղայեան

ՄԱՀՈՒԱՆ 35ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Յուլիսի թիւէն, մեր հայերէնով.—

Մեր նոր գրականութեան ու մանկավարժութեան մէջ Ղ. Աղայեան ինքնուրոյն տեղ մը կը գրաւէ։

Աղայեան իր իսկ բառերով՝ «բարոյապէս բաժեղ մարդու, ճշմարիտ առաքեալի եւ անկեղծ հայրենասէրի» հիանալի տիպար է, որ ունենալի շատ բան թողուցեր է «յետնորդներուն կտակելու արժանի»։

Իր երկու մեծ նախորդներու՝ Խ. Աբովեանի ու Մ. Նալբանդեանի գրական-լուսաւորական գաղափարներուն, անոնց ժողովրդապետական գծի հետեւողական շարունակողն է ան 19րդ դարու 2րդ կիսուն մէջ։

Կէս դար ընդգրկող իր բազմակողմանի գործունէութեամբ,Աղայեան կ'ուղեկցի հայ նոր գրականութեան և մանկավարժութեան պատմութեան, անոնց ձեւաւորման ու զարգացման գրեթէ ամբողջ ընթացքին։

Երիտասարդ հասակէն գործօն հետաքրքրութիւն հանդէս կը բերէ 60ական թուականներուն ծաւալող մտաւոր մշակութային շարժման եւ դեռ նոր ձեւաւորուող գաղափարական հոսանքներու պայքարի նկատմամբ, հաստատ կերպով հակելով դէպի առաջադէմ հոսանքը՝ ի հակադրութիւն կղերա-պահպանողական հոսանքին։

Երիտասարդ Աղայեանը ոգեւորուած ռուս մեծ գործիչներ Գերցէնի, Չերնիշեւսկիի, Դոբրոլիւբովի, Նեկրասովի գաղափարներով, կանգնեցաւ այդ դարաշրջանի յառաջադէմ գաղափարներու մակարդակին, խանդավառուեցաւ ժողովուրդի զարգացման ու ազատագրութեան վեհ ձգտումներով։

Աղայեանի կեանքի բեթերպուրկեան շրջանը նշանաւոր կը հանդիսանայ անոր երկրորդ հանդիպումովը Միքայէլ Նալբանդեանի հետ, երբ վերջինս դուրս էր եկեր Պետրոպաւլովսկի բերդէն։Ինչպէս առաջին (1860 թուականին Թիֆլիսի մէջ), այս երկրորդ հանդիպումն ալ անջնջելի տպաւորութիւն կը ձգէ Աղայեանի վրայ։ Նալբանդեան անոր խորհուրդ կուտայ հիմնաւորապէս զբաղիլ ժողովուրդի կրթութեան, լուսաւորութեան խնդրով։

Շատ տարիներ յետոյ, 90ական թուականներուն, Աղայեանը վերյիշելով 60ական թուականներու պայքարի շրջանը՝ ոգեւորութեամբ կը բացագանչէ, «Մեր ժամանակ մենք Մոսկուայէն կը սպասէինք ոչ թէ «Ճռաքաղ»ի մրուրը, այլ «Հիւսիսափայլ»ի ոգին, Նալբանդեանի «կռուական գոչիւնը»։

Աղայեանի մեծ սրտակից բարեկամը՝ Յովհ. Թումանեան, ճիշդ կերպով նկատած է,«որ Աղայեան իր շրջանին եւ իր սերունդին մէջ շատ պատուաւոր եւ առանձին տեղ մը կը գրաւէ։ Անիկա մեր գրողներէն ոչ մէկուն կը նմանի։ Ան ամէն ճիւղի մէջ ինքնուրոյն ճաշակ է ցոյց տուեր եւ երբեք երկրորդը չէ եղեր»։

Եւ իրօք, իբրեւ գրող, Աղայեան հայ նոր գրականութեան ամենամեծ դէմքերէն մէկն է։ Վիպագրութիւն, բանաստեղծութիւն եւ հէքեաթագրութիւն,— ահա՝ գեղարուեստական խօսքի այն հիմնական ճիւղերը, որոնց մէջ կը փայլի Աղայեանի տաղանդը։

Ան իր գրական գործունէութիւնը վիպագրութեամբ սկսաւ։

«Արութիւն և Մանուէլ» վէպը, 60ական թուականներուն լուսաւորութեան շարժման ամենացայտուն արձագանգն է,հայ վիպագրութեան մէջ։Այդ վէպը նալբանդեանական գիւղացիական ժողովրդապետութեան վիպագրական մանիֆէսթն (ցոյց) էր, զոր 70—80ական թուականներու երիտասարդ սերունդին ազատասիրական ու հայրենասիրական դաստիարակութեան ոգեշունչաղբիւրներէն մէկն է եղած։

Վիպագրութենէն վերջ Աղայեան զուգահեռաբար կը զբաղի նաեւ բանաստեղծութեամբ եւ հէքեաթագրութեամբ, ըստ որում գեղարուեստական ստեղծագործութեան այս երկու ճիւղերուն ան կ'անցնի իբրեւ կազմակերպուած մանկավարժ, իր կրթական - դաստիարակչական գաղափարներու ուրոյն եղանակով, որ զարգացուցեր էր՝ ելլելով ռուսական ու արեւմտա-եւրոպական առաջադէմ մանկավարժութեան փորձէն։

Իբրեւ բանաստեղծ ու հէքեաթագիր, Աղայեան հայ մանկական աշխարհի մեծագոյն հեղինակն է. ամենամեծ դէմքը՝ որուն աշակերտելով Յ.Թումանեանը հասաւ իր փառքին,ուղղակի անցնելով Աղայեանի բացած ճամբէն։

Աղայեան այս մարզին մէջ մրցակից չունեցաւ ու մնաց հայ մանուկներու ամենասիրելի գրողը, որուն հմայիչ երգերով ու հէքեաթներով սնած են բազմաթիւ սերունդներ, 80ական թուականներէն սկսեալ։

Պէտք է մասնաւորաբար չեշտել Աղայեանի դերը, հայ գրական լեզուի զարգացման պատմութեան մէջ։ Իր ստեղծագործական փորձերուն մէջ հետեւողականօրէն ղեկավարուելով գրականութեան ժողովրդականութեան սկզբունքով, ժողովուրդը՝ գրականութեան եւ գրականութիւնը ժողովուրդին մօտեցնելու պահանջով, Աղայեան՝ բարբառներու լեզուական ու ոճական հարստութիւնը հմտօրէն օգտագործեց եւ ժողովուրդի բազմաբարբառ լեզուի հիմնական ոգին իւրացնելով, գրական լեզուի նոր որակ ստեղծեց։

80—90ական թուականներուն հանդէս եկած գրական սերունդի լեզուն, իր լաւագոյն գծերով՝ Աղայեանի լեզուին վրայ հիմնուած է։

Աղայեանի ստեղծագործութեան ու աշխարհահայեացքին մէջ համախմբուած են՝ մէկ կողմէն հայ ժողովուրդի ազգային ազատագրութեան գաղափարը, միւս կողմէն ընկերվարական հաւասարութեան հիմի վրայ, նոր, անդասակարգ հասարակութեան ստեղծման երազանքը։ Սակայն հայ հասարակական զարգացման յետամնաց պայմաններուն մէջ, Աղայեանի ընկերվարութիւնը Մարքսէն առաջ տեղի ունեցած երազային ընկերվարութեան այլազանութիւններէն մէկն է։ Էտուար Բելամիի «100 տարի յետոյ» վէպին թարգմանութեամբ եւ անոր ոգիով գրուած իր «Ժամանակակից ատենախօսութիւն» աշխատութեամբ,ան եւս միւս երազատես ընկերվարականներուն նման՝ իր բառերով ըսենք՝ «ապագայէն ներկան է քննադատեր», «իրականի եւ գաղափարականի, ներկայի և ապագայի պատկերները դնելով իրարու մօտ», ժողովուրդին միտքը մղեց դէպի ապագայի պատկերը։

Աղայեանի ամբողջ կեանքի ու գործունէութեան, անոր աշխարհայեացքի նկատմամբ մենք հարազատութիւն կը զգանք,որովհետեւ Աղայեանը նալբանդեանական ժողովրդապետութեան ներկայացուցիչը ըլլալով, շատ մօտ էր կանգնած այն ուղիներուն, որոնցմով անոր մայր ժողովուրդը հասաւ իր ազատագրման[illegible]

Անոր խոր ժողովրդապետութիւնը, օրկանական կապը աշխատաւոր ժողովուրդին հետ, ընկերվարական ճշմարտութեան եւ ժողովուրդի երջանկութեան ուղիներու անոր անդուլ որոնումը, ազնիւ հայրենասիրութիւնն ու ազատասիրութիւնը, անշուշտ որ պիտի յանգէր միակ հետեւողական, բուն ժողովրդական ազատագրական շարժման համակրելուն։

Աղայեան իր նուիրական գաղափարներով մեր օրերուն միացած է։ Անոր յիշատակը պայծառ պիտի մնայ գալիք նոր սերունդներու յիշողութեան մէջ եւս, իբրեւ մեր ժողովուրդին մեծ լուսաւորիչներէն ու անոր ազատագրական ձգտումներու ազնիւ արտայայտիչներէն մէկը, նախընթաց մօտիկ դարաշրջանին մէջ։

ԱՍ. ԱՍԱՏՐԵԱՆ
(Բնկնածու բանասիրութեան)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի Պետ. Հանրային Գրադարանին մէջ բացուած է Հայ տպագիր գիրքի պատմութեան ցուցահանդէսը, որուն ներկայ եղած են գիտութեան, արուեստի, գրականութեան եւ այլ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները, նաեւ Հայաստանի Սովետ գրողներու համագումարին մասնակցող պատգամաւորները։

Բացման խօսքն արտասանած է մշակութային-լուսաւորութեան հիմնարկութիւններու կոմիտէի նախագահ Ա. Շահինեան։ Յետոյ խօսած են Գ. Լեւոնեանն ու Հր. Գրիգորեանը, ցուցադրուած հայ տպագիր գիրքի պատմութեան եւ անոր մինչեւ մեր օրերը զարգացման մասին։ Ցուցահանդէսն ունի «Հայ տպագրութեան կարեւորագոյն օճախները» բաժինը, որ կը սկսի 1512ին լոյս տեսած առաջին գիրքի բնագրի ցուցադրութեամբ եւ կը վերջանայ Վենետիկի, Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ լոյս տեսած գրքերու նմոյշներով։

Այս բաժինն ունի նաեւ առանձին ենթաբաժին մը, ուր ցուցադրուած են 1850-1920ին տպուած գիրքերը։ Ուրիշ բաժին մը կը պատկերացնէ Հայ Գրքի տպագրութեան սովետական շրջանը —մարքսիզմ-լէնինիզմ, գեղարուեստական, մանկական, քաղաքական — եւ բառարաններ։

Ցուցահանդէսը ունի բազմաթիւ նկարներ՝ տպագրական խումբերու, տպագրիչներու, խմբագիրներու, հրատարակիչներու եւ հեղինակներու։

Ցուցահանդէսը կազմած է նկարիչ Ս. Առուտչեանը։

ՊՈԼՍՈՅ ԾՈՑԱՂ

Քրիստոնեայ Թուրքեր

Որքա՜ն աղուոր կ'երթայ այս որակումը Պոլսոյ Թրքահայոց ազգադաւներուն համար։ Կաղապարէ նոր ելած փէսի մը պէս…

Այս մարդիկը իսկական Թուրք են։ Հայրենամէր հպատակներ Թուրք «հանրապետական» կառավարութեան։

Կրօնքը տարբեր բան, ազգութիւնը բոլորովին տարբեր։ Մարդիկը Թուրքի զաւակ Թուրք են, ուղղով ծուծով, անուն-մականունով, նկարագիրով, բայց կրօնքով քրիստոնեայ։

Ասոնք «քրիստոնեայ» կոչելն ալ մահացու մեղք է։ Պատահաբար, Հայ. Եկեղեցւոյ մկրտութեան աւազանին մէջ ինկած են, եւ մկրտող քահանան ալ, կ'երեւի թէ բնազդաբար մոռցած է միւռոն քսել ասոնց ճակատին։ Ուրեմն, «մկրտուած Տաճիկներ» կրնանք որակել զիրենք։

Այս խնչացուները, որ փրար կ'արմկեն ազգային անտուկներու մօտ պահակ կենալու կամ Գրիգոր Օտեաններու եւ Ներսէս Վարժապետեաններու աթոռները մրոտելու համար, յայտնի է որ չեն կարդացած Րաֆֆիի «Ղարաբաղի Մելիքները»ը, ուր մեր անմահ վիպագիրը յաջող կերպով տուած է այսօրուան Ստանպուլի ազգայինՃՃիներու պատկերը։

Այս վասակածիները վստահ են որ հայ ազգը պատժել չի գիտեր։ Իրենց կռնակը տուած Թուրք «հայրագորով» կառավարութեան՝ կ'առնեն – կը ծախեն ազգին գոյքերն ու պատիւը՝ առանց ամբողջ հաւանութեան։

Եւ սակայն, այս երանելիները, Ազգ. Սահմանադրութեան հանդէպ յարգանք ունին։ Կը հետեւին պատրիարքական պաշտօնոյ սրբազանին՝ «Պաշ-Փախաս վէքիլի» ხიւմէթգա Գէորգ Էֆէնտիին։

Այս «Ամենապատիւ»ը, որուն սիրտն ու հոգին, իր հաղուստին հետ գունակից են, շրջապատուած իր կայիափայական զունդովը, անվախօրէն կը տնօրինէ Պոլսոյ հայկ. եկեղեցիներու եւ դպրոցներու գործերը՝ համաձայն իր «բարեխնամ» Թուրք տիրոջը կամքին։

Ասոնք գիտեն, որ Հայը քրիստոնէաբար կը ներէ բոլորին։ Ոչ միայն կը ներէ, այլեւ կը վարձատրէ յաճախ՝ փոխանակ պատժելու։ Փա՞ստ։ Գացէք, օրինակի համար, կիրակի օր մը Փարիզի եկեղեցին՝ պատարագին ներկայ ըլլալու։ Մտիկ ըրէք «Նոր առաւօտ»ի մաղթանք-յիշատակութիւնը, ուր Ազգընտիր Հայրապետին հետ, համահաւասար մաղթանքով կը յիշուի Պոլսոյ Թուրքընտիր տեղապահ Գէորգ Արսլանեանին անունը՝ հանգուցեալ պատրիարքի անունին փոխարէն, ինչպէս սովորութիւն էր յիշել հոգելոյս Խորէն Ա. Կաթողիկոսի անունը՝ իր մահէն ետքը։

Քրիստոս իսկ պիտի ըմբոստանար՝ հայկական այս անօրինակ ներողամտութեան վրայ։ Թերեւս ալ պիտի այրէր իր քարոզած սիրոյ Աւետարանը։

Եթէ ես Հայոց կաթողիկոսին տեղն ըլլայի, կ'արգիլէի անոնց յիշատակել Պոլսոյ աթոռակալին անունը, կամ կ'արգիլէի անոր անունը յիշել հայ-քրիստոնեաներու եկեղեցիներուն մէջ։

Բայց խռովելու տեղի չկայ կարծեմ։ Թուրքը միշտ երախտագէտ եւ վարձահատոյց եղած է իր կամակատարներուն հանդէպ։ Օրը պիտի գայ։ Պոլսոյ այս բոլոր ազգադաւներն ու լրտեսները պիտի վարձատրուին բուն իսկ Թուրքերու կողմէ, «չուան» կամ «եաթաղան» պատուանշանով, իրենց նախորդներուն պէս, եթէ մինչեւ այն ատեն ազգային արդար պատիժով մը իրենց հոգին չփչեն…

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

Երեւանի Սովետական կերպարուեստագէտներու ընդհ. ժողովին մէջ Համ. Կեդր. Կոմիտէի Օգ. 14ի, 26ի եւ Սեպտ. 4ի որոշումներու՝ «Զվեզդա» եւ «Լէնինգրատ» ամսագրերու, ողբերգական թատրոններու խաղացանկին եւ անոր բարելաւման միջոցներու, ինչպէս նաեւ «Մեծ կեանք» շարժապատկերի մասին զեկուցում տուաւ արուեստի վաստակաւոր գործիչ Ա. Սարգիսեան։

Զեկուցանողը մանրամասն խօսելով Կեդր. Կոմիտէի պատմական որոշումներուն մասին, հանգամանօրէն կանգ առաւ Խ. Հայաստանի կերպարուեստագէտներու գործերուն մէջ եղած թերութիւններուն վրայ, ցոյց տալով որ այդ պատմական որոշումները կերպարուեստի աշխատողներուն ալ կը վերաբերին։

Այնուհետեւ մանրամասն խօսեցաւ գաղափարազուրկ գործերու, ինչպէս նաեւ այն մասին, որ Հայաստանի կերպարուեստագէտներուն զգալի մասին ստեղծագործութիւններուն մէջ՝ սովետական թեման (թէմը) իր արժանի տեղը չի գրաւեր։

Զեկուցման շուրջ միտքերու բուռն փոխանակութիւններ կատարուեցան։ Ելոյթ ունեցան՝ Կ. Մինասեան, Բ. Քլողեան, Դ. Մանուէլեան, Թ. Զէօրէքճեան, ՀՍՍՌ Նախարարներու Սովետին կից Արուեստի Գործերու վարչութեան պետի տեղակալ Ն. Կազրամանով, Օ. Բէջանեան, Վ. Շաքարեան, Թ. Աւետիսեան, Ա. Մամաջանեան, Մ. Ասլամազեան, Ց. Նիկողոսեան, Ռ. Դրամբեան եւ ուրիշներ։

Խօսողները մատնանշեցին այն թերութիւններն ու բացերը, որոնք գոյութիւն ունին Հայաստանի սովետական կերպարուեստագէտներու ստեղծագործութիւններուն մէջ։ Սովետական այժմեան թեմայէն հեռանալու տրամադրութիւնները, սթալինեան նոր հնգամեակին մէջ ժողովուրդի առջեւ ծառայող խնդիրներէն ետ մնալը, փէյզաժի եւ նաթիւր մորթի գերակշռող տեղը, ինչպէս նաեւ պատմական թեմայով տարուիլը՝ յատկանշական են մեր շատ մը կերպարուեստագէտներուն համար։ Վերջին շրջանին՝ շատ նկարիչներ իրենց ստեղծագործութիւնները սահմանափակած են էթիւտային փէյզաժի եւ նաթիւր մորթի նեղ շրջանակներով (Մ. Աբեղեան, Վ. Աղաբաբեան, Խ. Եսայեան, Է. Սարգսեան, Հ. Զարդարեան), քանդակագործութեան մէջ ինքնատիպ գեղագիտութիւն մը (էսթէթիզմ) կը նշմարուի (Ս. Թարեան), «Նաթիւրալիստական շեղումներ» (Ն. Նիկողոսեան, Թ. Զօրէքճեան), կամ անմիտ «ալիկոտիք Ֆիկուռաներ» (Ս. Ստեփանեան, Ա. Ուրարտու)։ Ստեղծուած են սալոնային, կեղծ, մեր սովետական իրականութենէն ամբողջովին կտրուած տրամադրութիւններ արտայայտող գործեր (Վ. Տէր Գրիգորեան, Ստեփանեան), գծագրութեան մէջ, յատկապէս վերջին շրջանին՝ լայնօրէն կիրարկուած է հին հայկական զարդանկարներու անքննադատ մեքենական օգտագործումն ու ոճը (Տարագրոս, Ռ. Շահվերդեան). իսկ գծագրական (կռաֆիք) ուրիշ տեսակներուն մէջ՝ պատմական հեռաւոր անցեալով տարուիլը (Ա. Մամաջանեան, Շ. Ցովհաննէսեան) կամ մասնագիտական անբովանդակ «բրիոմ»ներու կրկնումը (Ա. Ղարիբեան)։

Ուսումնասիրութիւններուն մէջ փոխանակ նոր կառուցումները, մեր նոր քաղաքներն ու նոր Երեւանը արտայայտելու, շատ նկարիչներ առաջ քշած են անհետացող Երեւանը, ազգագրական ձեւն ու զգեստը։ Նկարիչներու մօտ ուսումնասիրութիւնը, «էսքիզայնութիւնը» բացասական ազդեցութիւն կը ձգէ ստեղծագործութիւններուն գաղափարական բովանդակութեան խորացման վրայ։ Անոնք երբեմն հապճեպ, թեթեւակի, երբեմն ալ ձեւական խնդիրներու լուծման ետեւէ իյնալով ստեղծեցին իրականութիւնը ծուռ նայելու մէջ պատկերացնող գործեր (նկարիչներ Ե. Սավայեան, Հ. Զարդարեան, Է. Սարգսեան, Է. Իսաբէկեան, Մ. Աբեղեան, Մ. Ասլամազեան, Խ. Եսայեան, Վ. Աղաբաբեան)։ Քանդակագործ-նկարիչ Ե. Քոչար, որ անցեալին մէջ ձեւականութեան ներկայացուցիչը կը հանդիսանար մեր մօտ, կ'աշխատի անկէց ձերբազատուիլ, սակայն տակաւին չէ կրցած յաղթահարել ձեւակերպութեան (ֆորմալիզմ)։

Ելոյթ ունեցող ընկերները նկատեցին որ սովետահայ կերպարուեստի գաղափարական, ստեղծագործական այդ սխալներն ու սայթաքումները՝ հետեւանք են Հայաստանի սովետական կերպարուեստագէտներու միութեան վարչութեան քաղաքական – գաղափարական աշխատանքի թուլութեան։

Ժողովին մէջ քննադատութեան ենթարկուեցաւ Հայկական ՍՍՌ Նախարարներու Սովետին կից Արուեստի գործերու վարչութեան եւ կերպարուեստագէտներու միութեան վարչութեան անբաւարար աշխատանքը։ Նկատի առաւ նաեւ, որ կերպարուեստի քննադատները բաւարար կերպով չեն զբաղած սովետահայ կերպարուեստագէտներու ստեղծագործութիւններով։

Ժողովին վերջաւորութեան խօսեցաւ արուեստի գործերու վարչութեան պետ ընկեր Ջ. Վարդանեան։

Կերպարուեստագէտներու ընդհ. ժողովը բանաձեւ քուէարկեց։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԽԱՑՈՂ ԽԱՑԸ

— Քո սրով՝ պէտք է մօտենաս, որ զարնես, իսկ իմինովս՝ հեռուէն… — Տեսնեմ։ — Բայց պէտք է լաւ նշան առնել։ — Տեսնեմ, տեսնեմ…

— Ցետոյ՝ բազուկդ պէտք է ուժեղ լինի, եթէ ոչ կը ցնցէ եւ պարապի կ'երթայ… — Շուտ, տեսնեմ…

— Բարձիս տակն է… գիշերը, քնելու ժամանակ միշտ կը դնեմ բարձիս տակ… յետոյ՝ ամէն օր կը իւղոտեմ, կը սրբեմ, կը փայլեցնեմ…

— Դէհ, ցոյց տուր, տեսնեմ…

Աւետիսը բարձը դէն նետեց եւ — սա ասաց, փամփշտակալ է… սրա վրայ կը շարես փամփուշտները… — Ցետոյ՝ կաշուի ամանը բանալով — սա էլ, ասաց, ձեռքիս չափ այդ բանն է… ատրճանակ է… բէվոլվէր է… գիտե՞ս, որուն պրաունինկ կ'ասես… մօրեղբայրս ասաց թէ Քօլտ է։ — Տուր, ձեռքս առնեմ…

— Ո՛չ, ո՛չ, վտանգաւոր է…

— Ինչպէ՞ս պէտք է անել մարդ սպաննելու համար…

— Այսպէս. Նախ՝ սա կը բանաս… տեսնո՞ւմ ես վեց հատ խողովակ ունի, իւրաքանչիւր խողովակի մէջ կը զետեղես մի մի փամփուշտ… թէեւ իմ փամփուշտները ոչ փափիւլ ունեն ոչ էլ կապար… բայց՝ վնաս չունի… յետոյ՝ կիւլլէն կը բերես իր տեղը, այսպէս… յետոյ՝ կը բարձրացնես աքաղաղը… այսպէս, յետոյ՝ տակէն կը քաշես… թէեւ քաշելիքը կոտրած է, բայց վնաս չունի… դու քաշէ, եւ գնդակը կ'երթայ… հասկացա՞ր… եթէ լաւ նշան առիր, գնդակը կ'երթայ ու կը մտնէ մարդու փորին մէջ… եւ մարդը կը փռուի գետին…

Երբ լսեցի այս նկարագրութիւնը պաղութիւն եկաւ վրաս… ատրճանակը այն չէր ինչ որ երեւակայում էի ես…

— Բայց ես միտք չունեմ մարդ սպաննելու ասացի։

— Աւելի լաւ… քո սրով ստիպուած ես կամ սպաննել, կամ սպաննուիլ… մինչդեռ իմ «քօլտ»ով թէ քո կեանքը կ'ազատես եւ թէ քոթշնամու…

— Ինչպէ՞ս։ — Երբ թշնամին տեսնի քո ձեռքը այս ատրճանակը կը կարծէ որ մէջը փամփուշտ կայ եւ իմ բէվոլվէրը քաշելիք ունի տակը, այսինքն կը գործէ եւ… կը վախնայ ու կը փախչի… հասկանո՞ւմ ես… եւ ազատած կը լինես թէ քո կեանքը եւ թէ իր անիծեալ կեանքը… խնդիրը միայն մարդ չսպաննելու մէջ չէ այլ նաեւ չսպաննուելու մէջ…

— Կրտա՞ս որ մէջքս կապեմ…

— Ո՛չ, ո՛չ,… յետոյ՝ խենթութիւն կանես։

— Կը փոխե՞ս իմինիս հետ…

— Ոչ, պահէ քուկդ, ես էլ պահեմ իմը… եթէ մի օր պատահի, որ թշնամին իմանայ թէ իմ պրաունինկը մարդ չի սպաննէ ու վրաս յարձակի, դուն քու սրովդ զիս կը պաշտպանես…

×

Տուն վերադարձայ սրտաբեկ՝ մտածելով որ իմ ժանգոտած սրով պիտի պաշտպանէի իմ քնքուշ ընկերոջ Աւետիսի վտանգուած կեանքը, թէեւ ինքն ունէր պրաունինկ, բէվոլվէր, «քօլտ» ատրճանակ, բայց որ չէր կրակի, մարդ չէր սպաններ…

Եկայ տուն եւ դրան սեմին նստայ, գլուխս առի ձեռքերիս մէջ ու սկսայ ինքս ինձ հետ զրուցել։ Ուրեմն՝ այս գլուխը, որ ունեմ հիմա ձեռքերիս մէջ, իմս չէ… կարող են, երբ իրենց միտքն իյնայ, գալ ու կտրել… իմ սրիս նման մի սրով… առանց ինձ լուր տալու… կամ իրենց աղջիկն փախչելու ժամանակ, մէկ հարուածով կը թռցնեն… քանի որ իմս չէ, ի՞նչ պէտք կայ մէջը բան լեցնելու… Թող պարապ մնայ… մայրս բարկանում է, երբ երեսս չեմ լուանում, դասատուն երբ ականջիս մէջ կեղտ է տեսնում, կամ քիթս վազում է… քանի որ իմս չէ եւ մի օր իմ սրի նման մի սրով պիտի թռցնեն…

Բայց, ինչպէ՞ս է պատահել որ 12 տարիէ ի վեր կ'ապրեմ… շատ փոքր եմ դեռ իրենց հարուածին համար թէ՞ մոռացան ինձ… եթէ ոչ մտածում են թէ, սպաննուելու համար նախ պէտք է տառապիլ որբի յատուկ բոլոր զրկանքներով, սպաննուած հօրդ յիշատակով եւ մօրդ ամենօրեայ արտասուքով, տառապիլ ամէն րոպէ սպաննուելու մղձաւանջով… եւ յետոյ միայն երբ արիւնը ցամքել է արդէն երակներիդ մէջ, գալուկ ես Աւետիսի նման եւ ունիս մի կոտրած ատրճանակ միայն, որի վրայ կը ծիծաղի թշնամին, այն ժամանակ միայն գան ու առնեն պոչէն բարակ վիզդ… խեղճ գլուխս. այս բոլորը գիտես, այս բոլորը մտածում ես, տառապում ես ու չես մեռնում… դեռ երէկ պոռում էիր. «փատիշա՜հըմ չօք եաշա՛»… հաւանաբար միւս երկիրների թագաւորներն էլ կը կտրեն իրենց հպատակներին…

Մերինի պէս նրանք էլ շատ խիստ եւ բարկացոտ պէտք է լինեն… եթէ ոչ նրանցէն մէկը — եթէ բարի էր — պիտի առնէր բարեկամաբար մերինին, թէ չէ կարելի այդպէս յաճախ բարկանալ… մարդ Աստուծոյ, նրանք էլ մարդ են մեզի պէս, տուրք են տալիս, քեզ համար պալատներ են շինում… Մի թագաւորի գործը մարդ սպաննել չէ միայն… եթէ պարապ ժամանակ շատ ունիս, փոխանակ սուրդ քաշելու, ձիդ քշիր, գնա, շրջէ, հարցուփորձ արա, տես թէ ի՞նչ են ուզում… մեզ էլ վարկաբեկում ես… մենք էլ մեր ձեռքը սուր ունինք, բայց երբեք մեր հպատակներին վրայ չենք քաշեր… եթէ ձանձրանում ես առ ձեռքդ կիթառը ու նուագէ… կամ մի կտոր թուղթ ու գրիչ առ աղջկադ մի ոտանաւոր գրէ.. եթէ ոչ՝ բոլորս կը հաւաքուենք ու քեզ գահէն վար կ'առնենք…»։ Բնական է, եթէ բարի թագաւոր է՝ այսպէս պիտի ասէ… բա՛յց …

ՏՕՔԹ. Ց. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

կիները խողկաղին ժողվելով ալիւր կը վերածեն, գետնախնձորը յաճախ կեղեւով կ'ուտեն եւ ուրիշ հնարքներ կը մտածեն, անօթի չմնալու համար: Քաղաքին մէջ ոչ պանիր մնացած է, ոչ ալ երշիկ, ճնուշեղէն կամ մարկարին: Մխախոտն ալ սպառած ըլլալով, կարգ մը գործարաններ տնական առարկաներ շինել սկսած են: Ելեկտրական ուժի պակասն ալ կը ջլատէ քաղաքին կեանքը: Աննկարագրելի է խճողումը կառախումբերու եւ հանրակառքերու մէջ:

★ Խորհրդային շրջանին հրամանատարութեան որոշումով, կը քանդուին հրատարակչական երեք մեծ տուներ Լայփցիկի մէջ (Ֆիլիփ Ռէքլամ, Օսկար Պրանտշթէթէր եւ Ժ. Վէպէր): Մեքենաները Խ. Միութիւն պիտի փոխադրուին ի հաշիւ հատուցումներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ընդդիմադիր թերթերը յայտարարութիւն մը հրատարակեցին ուրբաթ օր, բողոքելու համար վերջին ընտրութեանց դէմ «որոնք պուլկար ժողովուրդին կամքը չեն ներկայացներ»: Միեւնոյն ատեն կը պահանջեն արձակել իրենց կալանաւորները, անմիջապէս ջնջել հակասահմանադրական օրէնքները եւ արգելարանները: Այս յայտարարութիւնը պիտի կարդացուէր խորհրդարանին մէջ, բայց մեծամասնութիւնը հակառակեցաւ:

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին մառէշալ Թիթոյի առաջարկը— փոխանակել Կորիցայի հետ — լրջօրէն կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները: Վերջին լուրերու համաձայն, իտալական կառավարութեան մերժումը վերջնական չէ: Եթէ այս առաջարկն ընդունուի, վերի վայր պիտի շրջուին Չորս Մեծերուն ծրագիրները: Կորիցան աննշան քաղաք մըն է, բաղդատելով Թրիէսթէի հետ, բայց մեծ արժէք ունի ռազմագիտական տեսակէտով եւ կ'իշխէ անոր վրայ:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ գաղտնօրէն սահմանը կ'անցնին, Ֆրանսա գալու եւ ապրուստ ճարելու համար: Ճամբորդութիւնը սաժանելի է այս ձիւն - ձմրան, շատ մը կիներ եւ մանուկներ մեռած են լեռներու եւ ձորերու մէջ: Ֆրանսական կառավարութիւնը նկատի առնելով այս պարագան, որոշեց փութացնել բանակցութիւնները, իտալացի բանուորներու ներգաղթը արտօնելու համար: Քանի մը ամսուան մէջ գաղտնապէս Ֆրանսա մտած են աւելի քան տասը հազար Իտալացիներ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հանրապետական կուսակցութիւնը, սպասելով նորընտիր խորհրդարանին բացման որ տեղի պիտի ունենայ յունուարին, մաս - մաս մէջտեղ կը հանէ իր ծրագիրները: Այսպէս, պիտի պահանջեն 43 միլիառ տոլարէն 25 միլիառի զեղչել ելմտացոյցը, հրատարակել Րուզվէլթի եւ Սթալինի միջեւ կնքուած գաղտնի դաշնագիրները եւն.:

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻԺՈՒՄՆԵՐ կատարուած ըլլալով Շուապի լը Ռուայի մէջ, քսան հոգի ձերբակալուեցան: Գլխաւոր ամբաստանեալը շրջուն բանջարավաճառ մըն է, Լուի Պլօնտօ, որ ծուղակը ինկաւ, երբ հազար ֆրանք կը գանձէր «յաճախորդէ» մը: Մարդը քանի մը անգամ վիժումի ենթարկած էր իր 27 տարեկան կինը, որ արհեստին վարժուելով, թանկագին օգնական մը դարձած էր եւ երկուքը միասին «կը գործէին» երեք տարիէ ի վեր: Ընդհանրապէս 1500—3000 ֆրանք վարձք կը պահանջէին: Ոստիկանութիւնը մինչեւ հարիւր կը հաշուէ վիժումներուն թիւը: Գործողութեանց կեդրոնատեղին էր նպարավաճառի խանութ մը:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ եօթը երիտասարդներ 30 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան ամերիկեան դատարանի մը կողմէ, որովհետեւ կտրած էին քանի մը աղջիկներու մազերը, երբ կը դարպասէին ամերիկացի զինուորներու հետ:

ԱՇԽԱՐՀԸ ՊԻՏԻ ԿՈՐԾԱՆԻ 36 տարիէն, եթէ հաւատանք սպանիացի տէրտէրի մը, Հայր Փուիկ, որ դասախօսութիւն մը կարդացած է այս առթիւ, ուրբաթ օր: Իր գուշակութիւնը հիմնուած է Մաղաքիայի մարգարէութեան վրայ, իսկ գիտնականներ կը կարծեն թէ աշխարհը կրնայ կործանիլ արեւին պայթումովը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ տարեկան պարահանդէսը՝ Hôtel Continentalի սրահներուն մէջ, դեկտեմբեր 21, շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

ՌՈՄԱՆԻ Ֆութպոլի հայ ակումբի վարչութիւնը կազմակերպած է գեղարուեստական երեկոյթ մը 16 նոյեմբեր, շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30-ին l'Edenի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներուն, որոնք պիտի փայլին իրենց հայկական պարերով եւ սիրուն տարազներով:

ԳԵՂԵՑԻԿ ՎԱՐՍԱՑԱՐԴՈՒՄ ՄԸ, եւ տեւական գանգուրներ (permanente) ունենալու համար, ինչպէս եւ ներկ, մաքրիչ եւն. դիմել SALON GHAMBARIAN, Lyon, 24 Place Jules Grandclement:

Այս կտրօնը ներկայացնող յաճախորդներուն հարիւրին 20 զեղչ:

ԴՐՕՇԱԿԻ ՅՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն: 17 Նոյեմբեր, կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ:

146 Ave. des Chartreux:

Կը խօսի ընկեր

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները:

FRANCIS LAENHARDT (երեսփոխան), JEAN MASSE (անգամ նահանգային խորհուրդի), LASSALARIE (նախագահ նահ. խորհ.ի):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), եւ յայտնի ջութակահար ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ: Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ նուագախումբի, ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ — 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ: Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով: եւ Օր. Մաքի Տէրվիշեան (երգ):

Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով: Ներկայ պիտի ըլլան Ֆր. ընկերվարականներ: Մուտքը ազատ է:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի):

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Նոյեմբեր 14ին, ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Ս. Գալէնտէրեան Լա Պարէն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տօքթ. Քիւչիւկեանի, Պոլսաքոլոմպ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Խարբերդի Փէրչէնճ գիւղի Ուսումն. ընկ. վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը — 51 (Ազգ. վիճակահանութեան մէկ տասներորդ տոմս մը): 446 շիշ մը օ տը քօլոնեը, 638՝ մէկ զոյգ կօշիկ, կնոջ չափի վրայ, 560՝ հաւ մը, 604՝ նապաստակ մը, 5՝ հինգ տուփ սիկարէթ, 4՝ զոյգ մը գուլպայ. Դիմել 57 rue Bernard du Bois, Balikian Boghos:

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ Արտաւազդ՝ արք.ի նախաձեռնութեամբ եւ իր հսկողութեան տակ Փարիզի կեդրոնի 8—14 տարեկան երկու սեռէ փոքրիկներու համար յառաջիկայ նոյեմբեր 14էն սկսած, ամէն հինգշաբթի, ժամը 15ին եկեղեցւոյ մէջ պիտի բացուի կրօնական դպրոց մը, առանձին ծրագրով: Փարիզի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ջերմօրէն կը խնդրէ յարգելի ծնողներէն անձամբ առաջնորդել իրենց զաւակները եւ արձանագրել: Ոեւէ վճարում պիտի չըլլայ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Վեր. Հայր. Միութեան ցերեկոյթ - պարահանդէսը ի նպաստ Ներգաղթի ֆոնտին, նախագահութեամբ զօր. Թորգոմի այսօր ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր, 51 rue de Clichy, métro Trinité կամ Place Clichy: Կը մասնակցին յայտնի արուեստագէտներ: Երգ, պար, արտասանութիւն: Նուագախումբ Սարեան:

Օր. ԱՆԻԹԱ ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ
Պ. ԳԵՂԱՄ ԱՂԱՊԱՊ
Նշանուած

Փարիզ 3 Նոյեմբեր, 1946

Երգահանդէս

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, **10** Նոյեմբեր ժամը **16.30**ին

Յայտագիր — Օտար դասական հեղինակներ: Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ: Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն:

Տոմսերու գինները՝ 25էն 200 ֆրանք:

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԻ արձանագրութիւնները կը սկսին շաբաթ, 9 նոյեմբերէն սկսեալ: Դիմել ինքնութեան թուղթերով, ամէն շաբաթ օր, ժամը 15—20, եւ կիրակի օրերը ժամը 9—13, իսկ տեղեկութեանց համար ամէն երեքշաբթի օր ժամը 20—22, Պ. Դանիէլեանի, 7 rue de Vaucouleur, Paris (11):

ՇԱՎԻԼԻ մէջ ներգաղթի արձանագրութիւնները ամէն կիրակի առաւօտ, ժամը 9էն 11, մատուռին մէջ, կամ իրիկունները Արամ Տէտէեանին բնակարանը, 13 rue Alfred Fournier եւ Տաճատ Տօղրամաճեանին, 6 Sente des Mouchets:

ԱՂԱՃԱՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ Ամերիկայէն նոր եկած, կը փնտռէ Միհրան Մելիքեանը որ Փարիզ կը գտնուէր 1923էն իվեր: Տեղեկացնել Mr. Y. Melikian, 50 rue de la Paroisse, Versailles (S. et. O.):

KODOYAN père & fils

ՆԵՐԿԱՐԱՐ ԵՒ ԱՊԱԿԵԳՈՐԾ

Կը ստանձնեն ամէն կարգի ներկի, պատի թուղթի, զարդանկարչական եւ ապակիի զետեղման աշխատանքներ:

Դիմել՝ **3 Impasse Chastier, Paris (5)**

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

Փարիզեան ճաշարանի մը համար, որ մասնագէտ ըլլայ թէ եւրոպական եւ թէ արեւելեան կերակուրներու պատրաստութեան: Լաւ վճարում: Գրաւոր դիմել Պ. Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, 9, rue du Boccador, Paris, (8): Հեռաձայն Ely. 18-72:

Գրել ֆրանսերէն լեզուով:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայաստան գացողներուն պատեհութիւն ռուսերէն սորվելու: Դիմել՝ ԳԱՐԵԳԻՆԵԱՆԻ, 27 rue Chaptal, Cachan (S):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ արհեստանոցի մէջ աշխատելու, խնամուած գործի համար, գործաւոր, գործաւորուհիներ: Դիմել՝ դերձակատուն Jacques Bakalian, 4, rue d'Alexandrie, Paris (2): Tél. Gut. 70-92:

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին:

Կեդրոնատեղի, **47 Rue Lafayette, Paris (9)**

Ն Ո Ւ Ա Գ Ա Խ Ո Ւ Մ Բ

GARO SARIAN

Ջ Ո Ւ Թ Ա Կ Ա Հ Ա Ր

Կը վերսկսի իր ներկայացումները նոր նուագախումբով մը որ այնքան յաջողութիւն ունեցաւ Cercle Militaireի եւ հիմա Hotel Windsorի մէջ:

Նուագախումբը տրամադրելի է հարսանիքներու, նշանտուքներու, խնջոյքներու եւ հանդէսներու համար: Մատչելի գին: Դիմել՝ G. Sarian, 33 rue Bayen, Paris (17): Tél. Gal. 67-61:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18. գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:**

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameseme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 12 Novembre 1946 Երեքշաբթի 12 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4851-Նոր շրջան թիւ 490 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԿԱՆՉԷ՛, ԿՌՈՒՆԿ, ԿԱՆՉԷ՛»

Կիրակի օր, Սալ Կավօն կը թնդար խանդավառ ծափերու մէջ, Հայկանուշ Թորոսեանի երգահանդէսին առթիւ:

Այս անգամ աւելի ստուարաթիւ բազմութիւն մը խռնուած էր այդ գեղեցիկ սրահին մէջ, որ դարձած է տեսակ մը հայկական ժամադրավայր գրական - գեղարուեստական ներկայացումներու համար: Լեցուած էին ոչ միայն օթեակներն ու կեդրոնը, այլեւ վերնատունը, իր երկու յարկերով: (Սրահին այն մասը ուր «ժողովուրդը» կը նստի)

Այս անգամ շատ աւելի ճոխ էր եւ պէսպիսուն յայտագիրը: Երեք չորրորդ մասով հայկական, ուր լայն տեղ մը տրուած էր Հայաստանեան արտադրութեանց:

Մասնագէտներուն կը մնայ դատել թէ ո՛րքան յաջող էին ընտրուած կտորները, իբրեւ ստեղծագործութիւն եւ երաժշտութիւն: Կը կարծենք թէ նախափորձ մըն էր եղածը, այնքան դժուարին պայմաններու մէջ:

Հիմա որ դուռները բացուած են, անշուշտ աւելի լայն ճաշակ մը պիտի վայելենք հայրենիքի արտադրութիւններէն: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հայրենիքի գրական - գեղարուեստական ստեղծագործութեանց «արտածումը», փոխանակ պատահականութեան ձգելու:

Ուրիշ խնդիր մըն է որ կը զբաղեցնէ մեզ, այս երգահանդէսին առթիւ:

Շաբաթ օր, Արպազ ցաւով դիտել կու տար թէ Հայկանուշ Թորոսեան չհեռացաւ Ֆրանսայէն: Եւ կ'առաջարկէր պտոյտ մը Սուրիա-Լիբանանէն մինչեւ Ամերիկա:

Իրականութիւնն այն է որ, մեր գաղութն ալ դեռ չէ վայելած անոր ազգ. երգը, ինչպէս ուրիշ գեղարուեստական վայելքներ:

Արդարեւ, երգչուհի թէ երգչախումբ կամ ջութակահար, վերջապէս ինչ որ ունինք իբրեւ գեղարուեստական արժէք, ընդհանրապէս կ'երեւան Փարիզէն Մարսէյլ, շատ քիչ անգամ՝ ուրիշ քաղաքներ, — Լիոն, Վալանս եւայլն:

Ճիշդ է, «գաւառ»ի այդ քաղաքներէն իւրաքանչիւրը յաջողած է բան մը ստեղծել տեղական ուժերով, — երգչախումբ, պարախումբ եւ ուրիշ ինչ որ կարելի է: Ո՛րքան խանդաղատանքով կ'արձանագրուին այդ ճիգերը, գաւառական թղթակցութեանց մէջ:

Բայց, ինչո՞ւ միայն Փարիզն եւ Մարսէյլը պիտի վայելեն միւս բացառիկ, ոչ-տեղական արժէքները:

Այնքան դժուա՞ր է պարբերական պտոյտներ սարքել դէպի բոլոր հայաշատ կեդրոնները: Գաւառի տարագիր բազմութիւնները շատ աւելի կը տապկուին հայրենիքի, հայրենի ձայներու կարօտով: Անոնք, իրենց միօրինակ համեստ կեանքին մէջ, շատ աւելի պէտք ունին զուրգուրանքի:

Պատերազմէն առաջ, յաճախ արծարծած ենք այս գաղափարը, մասնաւորապէս ծանրանալով երգչախումբերու վրայ: Բայց մարդիկ վարանած են նիւթական դժուարութեանց առջեւ. Եւ իւրաքանչիւր արուեստագէտ ստիպուած է գոհանալ իր անհատական ջանքերով:

Կը թուի թէ Գաւառը աւելի ձեռներէց է, այս տեսակէտով ալ: Հոն ուժերու փոխանակութիւններ կը կատարուին քաղաքէ քաղաք, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով: (Երգչախումբ, պարախումբ եւն.):

Այո՛, «Կանչէ, կռունկ, կանչէ՛»: Բայց ամէ՛ն տեղ: Ամէն ուր որ հայկական համրանք մը բոյն դրած է, սպասելով աւետաբեր ձայնին:

Այդ ձայնը հասած է արդէն, — Ներգաղթ: Կարաւան մը աւելի կրնայ կազմուիլ երբ այդ երգին սարսուռը տարածուի Փարիզէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ Հայնոցը: Ինչպէս աւելի հեռուները:

Նոյնիսկ մնացողներուն կորովը բարձրացնելու, անոնց հայրենասիրութեան կայծերը հրահրելու եւ ճաշակը նրբացնելու համար, անհրաժեշտ է կազմակերպել շրջանային պտոյտներ:

Աւելի լաւ, եթէ մասնաւոր Երգչախումբ մըն ալ Երեւանէն հասնի:

Քանի մը տարի առաջ, չորս ներկայացումներ սարքուեցան գեղիններու խումբի մը կողմէ, Կաւան Փալէի մէջ, եւ մինչեւ այսօր ալ բերնէ բերան կը շրջին անոնց բերած երգերը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

Հոկտեմբեր - Նոյեմբերը շրջանն է պատմական տօնակատարութեան մը, մեր միակ յեղափոխական ազգային կազմակերպութեան, Դաշնակցութեան:

Աջէն ու ձախէն կը հասնին հանդէսներու նկարագրութիւններ, նոր նոր ազդեր որոնք ցոյց կու տան այն ոգեւորութիւնը որ յատուկ է իսկապէս կենսունակ եւ ժողովրդական կազմակերպութեան մը շարքերուն:

Յիսուներվեցը գեղեցիկ տարիք մըն է որ եւ է Միութեան համար, իսկ հայ քաղաքական կազմակերպութեան մը համար՝ նշմարելի փառք մը:

Այդ յիսնամեակը, հայ ժողովուրդին ամէնէն տագնապալի շրջանը, անհնարին փորձութեանց շարք մը եղաւ Դաշնակցութեան համար:

Տաք ու պաղ որքա՛ն ջուրեր անցան մեր հայրենի կամուրջներուն տակէն: Ուրախ ու տխուր ի՛նչ ժամեր ապրեցաւ Դաշնակցութիւնը, մեր ժողովուրդին հետ անոր ցաւերով եւ անոր ուրախութիւններով նոյնացած:

Այսօր, իր հակառակորդները հէքեաթներ կը հիւսեն անոր մասին, իրենց երազները շփոթելով իրականութեան հետ:

Թող մէկը բանայ անոր միշտ բաբախուն սիրտը եւ տեսնէ այն հրճուանքը որով համակուած է Դաշնակցութիւնը, ի տես իր հայրենիքին զարգացման:

Դաշնակցութիւնը չէ՞ր որ «դէպի երկիր» առաջադրեց տարիներով, եւ այսօր խնդութեամբ կ'ողջունէ ներգաղթը:

Ամէն անգամ երբ «Օրուան» տօնակատարութեան խօսք կ'առնէ Դաշնակցական բանախօսը, ան իր կազմակերպութենէն վեր կը յառէ իր աչքերը դէպի հայ ժողովուրդը, դէպի իր հայրենիքը: Կը խանդավառուի ու կը խանդավառէ իր շարքերը, կը վերանորոգէ անոնց ուխտը, —

Ծառայել իր ժողովուրդին եւ հայրենիքին:

ՍՕՍԻ

Առ որ անկ է

Հայ Գրողներու Ընկերութեան վարչութիւնը յայտարարութիւն մը տպել տուած էր երեք թերթերու մէջ, «Յառաջ»ի խմբագրին դէմ, անոր հոկտեմբեր 20 թուակիր խմբագրականին առթիւ (խորհրդածութիւններ Յ. Օշականի յոբելեանին ձգձգման մասին):

Ոչ մէկ ստորագրութիւն՝ այդ ապօրէն եւ տմարդի յայտարարութեան տակ, այլ պարզ կնիք մը: (Յառաջին ալ դրկեր էին, եւ նոյնութեամբ վերադարձուցի վարչութեան նախագահին):

Խորին արգահատանքս յայտնելով այդ սմսեղուկ խաղին առթիւ, կը յայտարարեմ. —

1. Ես երբեք իրական անդամ եղած չեմ Գրողներու Ընկերութեան, ոչ ալ մասնակցած որ եւ է ժողովի: Ուրեմն, սխալ հասցէի դիմած են: Այն ալ առանց դիմացինը լսելու:

2. Պարզ կեղծիք մըն է այդ յայտարարութիւնը, իրապէս «Ընկերութիւնը վարկաբեկող եւ անարգող»: Հետեւաբար ընկերութեան կը մնայ փրկել իր վարկը եւ կանոնագիրը:

Բուն անցուդարձը տխուր պատմութիւն մըն է, անպատուաբեր՝ փարիզահայ մտաւորականութեան համար:

Շ.

1946ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ Բ. *շարքը դրօշի տակ պիտի առնուի հետեւեալ թուականներուն. — Նոյեմբեր 15—20 այն երիտասարդները որ ծնած են 1926 յունիս 1ի եւ նոյ. 30ի միջեւ, — 1947 յունուար 15էն սկսեալ այն երիտասարդները որ ծնած են 1926 յունիս 1ի եւ նոյեմբեր 30ի միջեւ:*

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ *տեղեկատու Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ պուլկարական մեքենաշարժ ուժեր եւ օդանաւեր համախմբուած են պուլկարեւ-յունական սահմանագլուխին վրայ: Ջեկոյցը չի յիշեր այդ ուժերուն քանակը, բայց կ'ըսէ թէ Տրամայի հրամանատարութիւնը պուլկար զինուորներու համախմբում նշմարած է եւ թէ նորէն պուլկարական օդանաւեր երեւցած են այդ շրջանի օդակայաններուն վրայ:*

ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համայնավարները առաջին գծին վրայ

Կիրակի օր տեղի ունեցան Դ. Հանրապետութեան առաջին երեսփ. ժողովին ընտրութիւնները: Բոլոր թերթերն ալ կը շեշտեն թէ մեծ խանդավառութիւն չկար եւ ձեռնպահները մեծ թիւ մը կը կազմէին: Ամէնէն շատ քուէ շահած են համայնավարները, աւելի քան 29 առ հարիւր, մինչ յունիս 2ին 26.35 էր: Շատ կարեւոր կորուստներ կրած են ընկերվարականները, աստիճան մըն ալ, ժողովրդականները (M. R. P.): Անակնկալ յաջողութիւններ շահած են չափաւոր եւ թունդ աջակողմեան հոսանքները:

Առաջին արդիւնքները հազիւ հաղորդուած, Համայնավար երեսփոխան Ֆլորիմոն Պոնթ յայտարարեց, իբրեւ անդամ կեդր. կոմիտէի. — «Մեր ստացած արդիւնքները յայտնապէս կը ցուցնեն համայնավար կուսակցութեան յառաջխաղացումը եւ կրնան մեծ յաղթանակ մը համարուիլ, առաջին տեղը տալով երկրին բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց մէջ: Համայնավար կուսակցութիւնը պատրաստ է ստանձնելու իր ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Ան այս յաղթութիւնը կը նկատէ յաղթանակը ժողովուրդին միութեան՝ Ֆրանսայի վերաշինութեան, ազգին անկախութեան եւ մեծութեան համար»:

Կուսակցութեան քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ եւս հաստատեց այս յայտարարութիւնը: Իսկ ընկերվարական կուսակցութեան Բ. ընդհ. քարտուղարը հաստատեց. — «Անվիճելի է որ մեր կուսակցութիւնը լուրջ կորուստներ կրած է զոր կը ծանրացնէ քուէարկութեան ներկայ եղանակը: Կը թուի թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը զոհ գացած է կարգ մը զրպարտութեանց, բայց այսօրուան քուէարկութիւնը շատ աւելի ծանրակշիռ իմաստ մը ունի, — ան կը մատնէ ընտրողներուն իրարանցումը մեր տնտեսական եւ ելմտական կացութեան ծանրացման առջեւ: Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը, որ նիստ պիտի գումարէ յառաջիկայ կիրակի, պիտի քննէ նոր կացութիւնը եւ պիտի ճշդէ իր դիրքը անկէ բխած հարցերուն հանդէպ»:

Պ. Ֆրանսիսկ Կէ, ժողովրդական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, կը կարծէ թէ ուժերու հաւասարակշռութիւնը զգալի փոփոխութիւն մը պիտի չկրէ. — «Ժողովրդական Շարժումը, որուն դէմ մասնաւորապէս մոլեգնած էին աջն ու ձախը, անշուշտ զգալապէս պիտի վերագտնէ այն ուժը զոր ունէր նախորդ ժողովին մէջ: Կը մաղթեմ որ բեղնաւոր համաձայնութիւն մը հաստատուի Ֆրանսացիներու միջեւ, գլուխ հանելու համար վերաշինութեան եւ վերակազմութեան մեծ գործը»:

★ *Առաջին պաշտօնական տեղեկագիր մը, որ հաղորդուեցաւ կիրակի կէս գիշերին, հետեւեալ թիւերը կը հաղորդէր 63 նահանգներու համար. — Ընտրուած են 368 երեսփոխաններ, որոնց 109ը համայնավար, 102ը ժողովրդական, 63ը ընկերվարական, 32ը ձախակողմեան խմբակցութեան (արմատական եւն.), 62ը Ազատութեան կուսակցութեան (աջ) եւ չափաւորներ:*

Ուրիշ հաշիւ մը, — 270 ընտրական շրջանակներու վրայ ընկերվարականները շահած են 49 աթոռ, մինչ յունիս 2ին 60 էր, որով 11 կորուստ: Համայնավարները՝ 76 (յունիս 2ին 69) ուրեմն 7 շահած են:

★ *Վերընտրուած են երեք մեծ կուսակցութեանց գրեթէ բոլոր նախարարները եւ երեսփոխանները:*

★ *Առաջին պաշտօնական ցեկոյցին համաձայն, 9.659.087 քուէներու վրայ համայնավարները շահած էին 2.810.172 ձայն (29.09 առ հարիւր), ժողովրդականները՝ 2.270.000 (23.50 առ հարիւր), ընկերվարականները՝ 1.716.514 (17.70 առ 100), Ազատութեան կուսակցութիւնը եւ չափաւորները՝ 1.519.647 (15.70 առ հարիւր):*

Նախորդ Ազգ. Ժողովին մէջ ժողովրդականները շահած էին 5.589.059 քուէ, համայնավարները՝ 5.199.111, ընկերվարականները՝ 4.187.818: Ձեռնպահներու թիւն էր 4.481.749:

★ *Նշանակելի յաջողութիւն մը շահած է նաեւ Կոլեան կուսակցութիւնը:*

★ *Վերջին հեռագրի մը համաձայն, ընտրուած են 165 համայնավարներ (նախապէս 146), 161 ժողովրդական (165), 93 ընկերվարական (120), ձախակողմեան խմբակցութիւն 46, Ազատութեան կուսակցութեան 36 եւն.:*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ *ընդհ. ժողովը նոյեմբեր 9ին վաւերացուց Շուէտի, Աֆղանիստանի եւ Իսլանտայի ընդունելութիւնը, որով կազմակերպութեան անդամներուն թիւը կը բարձրանայ 54ի:*

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ *քննութիւնը յունուարին յետաձգել կ'ուզէ Ֆրանսական կառավարութիւնը, մինչդեռ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը փորձեն փութացնել: Ֆրանսա դիտել կու տայ թէ շարք մը ընտրութեանց հետեւանքով, Պ. Պիտօ պիտի չկրնայ Նիւ Եորք երթալ, մասնակցելու համար Չորսերու Խորհուրդին:*

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ֆրանսայի մէջ, օրուան կենսական հարցը Ֆրանքին վիճակն է։ Երկրին մէջ թէ դուրսը, պարբերաբար լուրեր կը հրջին դրամին արժեզրկման մասին։ Ըսուեցաւ թէ անգլեւֆրանսական առեւտրական բանակցութեանց առեն՝ անգլիացի ներկայացուցիչները թելադրած են որ Ֆրանսա արժեզուրկ ընէ իր դրամը։ Ելմտական Նախարարութիւնը հերքեց այս զրոյցները, աւելցնելով թէ ո եւ է բէճեիճ պատճառ չկայ Ֆրանքին արժէքը փոխելու համար։

Միւս կողմէ սակայն, երբ ելմտական Նախարարը, Ռ. Շուման, Ֆրանքին ներկայ սակը հաղորդեց Միջ. Դրամական Հիմնարկութեան, Նիւ-Եորքի մէջ առարկեցին թէ այս սակը չի համապատասխաներ իրական կացութեան, եւ թէ՝ Ֆրանքը տոլարին 1/120էն նուազ կ'արժէ։ Ճիշդ է որ Շուման ի վերջոյ յաջողեցաւ գէթ առ այժմ — ընդունիլ տալ ներկայ սակը, բայց, խնդիրին վիճաբանութեան նիւթ դարձած ըլլալն իսկ բարեգուշակ չէ։

Ելմտական Նախարարը հաստատ կը մնայ իր լաւատեսութեան մէջ։ Հոկտ. 30ին, Ըմէրիքըն Քլըպի մէջ յայտարարեց թէ Ֆրանսայի ճարտարարուեստական արտադրութեան ցուցանիշները նըպաստաւոր են. ածուխի եւ կրաղիւսի արտադրութիւնը 1938ի քանակին 84%ին հասած է. թէ՝ 1946ի առաջին ինը ամիսներուն մէջ, պետական եկամուտները 300 միլիառը անցած են, մինչ 1945ի նոյն շրջանին 130 միլիառ միայն եղած էին. հետեւաբար, վստահութեամբ կրնայ ըսել որ, 1947ին, եկամուտներն և ծախքերը հաւասարակշիռ վիճակ պիտի ստանան։

Նախարարին տուած տեղեկութիւնները բաւական չեն լաւատես եզրակացութեան յանգելու համար։ Դրամին արժէքին վրայ ազդող ուրիշ շատ մը պատճառներ կան, որոնց մասին լուռ կը մնան։ Գլխաւորը պետական ելմտացոյցին երերուն, անկայուն վիճակն է։ Տարին վերջանալու վրայ է, և ոչ ոք կրնայ որոշապէս ըսել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ բացը, ծախքերու այս կամ այն գլուխին գումարը։ Օրինակ մը կը բաւէ.— Սահմանադիր ժողովի վերջին նիստերէն մէկուն մէջ Ելմտական նախարարը հարցումի մը պատասխանելով, կարելի չէ ճշտել, ըսաւ, թէ՝ ի՛նչ պիտի ըլլայ, պետական պաշտօնեաներու նոր կանոնագրութեան հետեւանքով, կառավարական գանձին տանձնելիք բեռը։ Այս կանոնագրութիւնը պատրաստող Նախարարն ալ, Թորէզ, չկրցաւ այս գումարը ճշտել։

Իրականութիւնը այն է որ 25% յաւելումէն առաջ, 160 միլիառ Ֆր. կը վճարուէր պաշտօնէութեան. հիմայ այս գումարը 200 միլիառը անցած է, եւ յառաջիկայ տարի, ապահովաբար 250 միլիառի մօտ գումարի մը պիտի հասնի։ Ասիկա ծանր բեռ մըն է ելմտացոյցի մը համար, որուն ընդհ. գումարը հազար միլիառ Ֆրանքի պիտի մօտենայ 1947ին։

Արդ, այս խոշոր բեռը թեթեւցնելու չեն բաւեր պետութեան սովորական հասոյթները, այսինքն՝ գլխաւորաբար տուրքերը։ Ճիշդ է որ Գանձը մինչեւ հիմայ զգուշացաւ մեծաքանակ թղթադրամ հրապարակ հանելով վճարել իր ծախքերը։ Բայց, եթէ ասիկա յաջողեցաւ ընել, պատճառը այն էր որ դրամ ճարելու զանազան միջոցներ ունէր։ Ինչպէս յայտնի է, կառավարութիւնը ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի տուներուն ըրած ներածումներուն փոխարժէքը ինք կը վճարէր ոսկիով կամ յարգի դրամներով, որոնց փոխարժէքը այդ տուներէն կը ստանար թղթադրամով։ Ըստ օրինի, պէտք է որ մասնաւորներէ եկած այս թղթադրամները Պանք տը Ֆրանսի յանձնուէին, քանի որ անոնք արտասահմանի հայթայթիչներուն վճարելու համար կառավարութեան այս դրամատունէն փոխ առած իր ոսկիներուն եւ յարգի դրամներուն փոխարէնն են։

Կառավարութիւնը ներածումներու գործածած է նաեւ անհատներէ գրաւած օտար արժեթուղթերը, որոնց ի փոխարէն պէտք է թղթադրամ տայ ուշ կամ կանուխ։

Դարձեալ, մինչեւ հիմայ, կառավարութիւնը, փոխանակ կանխիկ դրամով վճարելու իր ներքին հայթայթիչները, մէկ տարուան պայմանաժամով փոխանակագիրներ կուտայ անոնց։ Այսպէսով, կրնայ տարի մը սպասել, պայմանաւ որ այս փոխանակագիրներու տէրերը չզեղչեն զանոնք։ Բայց, երբ — ինչ որ իրենց իրաւունքն է — հայթայթիչները պայմանաժամէն առաջ Պանք տը Ֆրանսի կը ներկայացնեն զանոնք զեղչի համար, այս Դրամատունը հարկադրուած կ'ըլլայ նոր թղթադրամ հրապարակ հանելու, զանոնք վճարելու համար։

Կայ նաեւ Գանձատոմսեր հրապարակ հանելու միջոցը։ Մեծ դրամատուներն են ասոնք գնողները։ Միայն թէ՝ որպէսզի կարենան մեծաքանակ գնել, հարկ է որ տրամադրելի դրամ ունենան։ Արդ, գիներու եւ օրավարձերու շարունակական յաւելման հետեւանքով, աւելցած են նաեւ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական տուներուն ծախքերը, այնպէս որ ասոնք կը ստիպուին իրենց դրամատուներէն փոխառութիւն ընելու. դրամատուներն ալ անոնց կը յատկացնեն իրենց տրամադրելի պատրաստ թղթադրամները, որով, իրենք ալ, կամ բոլորովին կը հրաժարին պետական գանձատոմսերը գնելէ եւ կամ կը սահմանափակեն իրենց գնումները, այնպէս որ դրամ չի մտներ Պետական Գանձը։

Չենք ուզեր աւելի խորը մտնել այս մասնագիտական նկատողութիւններուն, որոնք մեզ շատ հեռուները կը տանին, եւ անհասկնալի կը մնան շատերուն։ Սա միայն ըսենք որ անոնք դրամ ճարելու յետին կամ առժամեայ միջոցներ են։ Ելմտագիտութիւնը չի պախարակեր զանոնք, եթէ չափաւոր սահմաններու մէջ մնան։ Բայց, երբ կը սպառնան ցամքեցնել դրամահայթայթման աղբիւրները եւ տեւական հանգամանք կ'առնեն, այն ատեն կ'ըլլան վտանգաւոր։

Եթէ այս վիճակը ատեն մըն ալ տեւէ, ելմտական եւ դրամական տագնապը անխուսափելի կը դառնայ, մանաւանդ որ ազգային ընդհ. եկամուտին գումարը — 2000 միլիառ — շատ ցած մակարդակի մը վրայ կը գտնուի, բաղդատմամբ պետական ելմտացոյցին, որուն գումարը, ինչպէս յիշեցինք, 1947ին մօտաւորապէս 1000 միլիառ պիտի ըլլայ, այսինքն՝ ազգային եկամուտին կէսը։ Հարկ պիտի ըլլայ ուրեմն առնել արմատական միջոցներ Ֆրանքը փրկելու համար։

Այսպիսի պարագաներու մէջ, դասական միջոցը փոխառութիւնն է, արտաքին կամ ներքին։ Արտաքինը սպասելու վրայ է. իսկ ներքինը դըժուար թէ մեծ արդիւնք տայ, ներկայ պարագաներուն մէջ։ Պառոն Լուիի նման ճարպիկ ելմտական նախարար մը պէտք է, կամ Փուանքարէի պէս ամէնուն համարումը գրաւող վարչապետ մը, որպէս զի վստահութիւնը զօրանայ։

Շատ բան կախում ունի նոր դահլիճին կազմութենէն, հիմա որ ընտրութիւնները վերջացան։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Չարիքը գոյն կը փոխէ..

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Սիրելի «Յառաջ»,— քանի մը տող ալ նոր չարիքի մասին։

Օգոստոսի կէսէն ի վեր, առաջին անգամն ըլլալով «նորագոյն» պատմութեան մէջ, «յառաջդիմական» թէ «յետադիմական» մամուլ՝ Հալէպի մէջ, («Արեւելք», «Եփրատ» եւ «Սուրիա») դիտել կուտան — իւրաքանչիւրը՝ խօսելու իր եղանակով, — թէ Ներգաղթի Տեղական Կոմիտէները կը գտնուին անհրաժեշտ հարկին տակ անհրաժեշտ ճշդում մը ընելու.

— Հոկտեմբերի մէջ, կամ Հոկտեմբերէ վերջ ոեւէ նոր կարաւան պիտի մեկնի՞ դէպի հայրենիք։ Եւ որո՞նք պիտի մեկնին։

Այս հարցումը ուղղելու «քաջութիւնը» թելադրուած է այն իրողութենէն՝ որ ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուած տասնեակ հազարաւոր մարդիկ, այն յոյսով թէ կրնան նոր կարաւաններ մեկնիլ Հայաստան, չեն ուզեր իրենց զաւակները արձանագրել վարժարան, ու կը թողուն զանոնք իրենց բախտին՝ փողոցներուն մէջ, կամ աշկերտութեան իրենց պաշտօնին՝ զանազան կրպակներու մէջ...

Հոկտեմբերը վերջացաւ, դասաւանդութիւնները սկսած են, մօտաւորապէս ամիսէ մը ի վեր, բայց ազգ. դպրոցներու աշակերտութիւնը 2—3 հազարի մէջ է, երբեմնի 5—6 հազարին տեղ։ «Հայկազեան»ը, որ անցեալ տարի 832 հոգի ունէր, 560 հոգի ունի այսօր, ու ամէնէն բախտաւորն է։ «Կիլիկիան» «յառաջդիմականը» շատ խղճալի կացութեան մէջ է, ինչպէս իր լուսեղբայրները, որոնք երբեմնի հինգ հարիւրներուն տեղ, մէկ-երկու հարիւրով կը տագնապին...։ Այս թուական ճըշդումները կ'ընեմ պարզապէս այն առաջադրութեամբ՝ որ մտքերու մէջ տրտունջի այս բառերը տեղի չտան ընթացիկ կասկածներու.

«Որովհետեւ «յետադիմական» վարժարաններէ երես դարձուց հայ ժողովուրդը, հիմա ալ ա՛յս ձեւը գտան պայքարելու»...

Ճի՛շդ է, որ մեր ամսուտը («Եփրատ») Յուլիսէն իսկ սկսաւ թոյն ու չորիք հոսեցնել «Դաշնակցութեան ձեռքն եղած դպրոցներու» հոգաբարձութեանց հասցէին, ու ճիգ չխնայեց ներգաղթողներու հայրենասիրութիւնը շահագործելու համար ա՛յս մարզին վրայ եւս, բայց բանից դուրս եկաւ՝ որ տուժողները եղան իրենք, հրձիգները։ Ինչպէս կը յիշէի քիչ անդին, «յետադիմական» դպրոցներու աշակերտութիւնը կրկնապատիկն է նորափետուր «յառաջդիմականներուն»։

Մինչ այս, մինչ այդ, քանի մը շաբաթ առաջ ծայր տուաւ ընդհանուր դժգոհութիւնը։ Նո՛յն օրը, նոյն ժամուն, Հալէպի երեք հայ թերթեր, (յիշեցի քիչ անդին յականէ անուանէ) զարմանալի զուգադիպութեամբ մը դիտել տուին՝ թէ այս պարագան բոլորովին տարբե՛ր պարագայ է, (ու այս «տարբերութիւնը» անոր համար՝ որ տուժողները նոյն՚ներն «յառաջդիմականներն» են), եւ թէ անհրաժեշտ է որ Ներգաղթի Կոմիտէն յստակ ճշտում մը ընէ. «քանի՞ կարաւան, եւ որո՞նք պիտի մեկնին»։

Անշուշտ, այս ներդաշնակ խնդրանքը եւս պիտի բախի ներգաղթի լիազօրներու թմբուկին, ու պիտի մնայ անտեղ։ Որո՞ւ հոգ, որ հազիւ քանի մը տարիէ ի վեր կարգ-կանոնի մտած կրթական կեանքը տակնուվրայ կրնայ ըլլալ վերստին, ու «վարժապետ» թէ աշակերտ կրնան մատնուիլ անստոյգ կացութեան։

Հարիւրաւոր ծնողներ, տունը կը պահեն հազարաւոր տղաք, այն յոյսով թէ իրենց «թիւը կ'ելլէ» եւ կը մեկնին։ Իսկ կարգ մը հոգաբարձութիւններ՝ այն մտահոգութեամբ թէ կրնան պիտանի դժուարութիւններ ունենալ յետագային, «դուրս ձգած» են կարգ մը ուսուցիչներ։

Մնացեալը գումարումի եւ հանումի խնդիր է։

Խորհեցէ՛ք ու ... հրճուեցէք։

Մ.

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԻԷՆ.— Այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն կորսնցուցած է հինգ ընկերներ, բոլորն ալ տակաւին երիտասարդ, լի յոյսերով։

Առաջին.— Ընկեր Արսէն Կարապետեան, բնիկ Ատանացի, հազիւ 35 տարեկան, առոյգ եւ խանդավառ երիտասարդ մը, փոքր հասակէն նուիրուած կուսակցական աշխատանքներուն։ Պատերազմէն առաջ կամովին յանձն առած էր սկաուտական կազմին խմբապետութիւնը ու կը կառավարէր, խիստ կարգապահութեամբ։ Եղանակի համեմատ կը հագնէր իր պաշտօնական հագուստները ամէն կիրակի եւ տօն օրերը, կը հաւաքէր իր տղաքները զինուորական կարգով կը շարէր զանոնք, իրենց խորհրդանիշով եւ քայլերգով կ'առաջնորդէր բանակումի։ Ինչպէս իր տարեկից բոլոր հայ երիտասարդները, ինքն ալ զօրակոչի ենթարկուեցաւ 1939 Սեպտեմբերին։ 1940 Յունիս 5ին պատերազմի ճակատէն կը գրէր իր վերջին քանի մը տողերը,— « Այսօր կը մեկնինք կրակին բերանը, Փարիզէն 60 քիլոմեթր անդին, թշնամին դիմաւորելու համար»։ Եւ նոյն օրը զոհ կ'երթայ թշնամիին ռումբերու տեղատարափին։ Իր գերեզմանն անգամ կը մնայ անյայտ մինչեւ այսօր, իր սիրելիներուն եւ գաղափարի ընկերներուն։

Երկրորդ.— Միհրան Տէրվիշեան, 45 տարեկան, փակեց իր աչքերը 1942 Օգոստոս 28ին, բնական մահով։ Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ թրծուած հերոս մը, որ մինչեւ իր վերջին վայրկեանները հաւատարիմ մնաց իր պաշտած գաղափարին։ Իր կատարած գործունէութեան մասին, առանձին յօդուածով մը խօսած ենք այս սիւնակներուն մէջ։

Երրորդ.— Յովհաննէս Գայայեան, ծնած Բալմաշէնի մէջ (Խարբերդ) 39 տարեկան։ Աչքերը փակեց յաւիտեան, 1942, Յուլիս 11ին, թունաւորուած ըլլալով իր աշխատած գործարանի փոշիներէն։ Կայտառ երիտասարդ մը, միշտ հաւատարիմ Դաշնակցութեան։ Իրեն համար սրբութիւն սրբոց մըն էր Դաշնակցութիւնը։ Չափազանց բծախնդիր ժողովներու մէջ։ Վերին աստիճանի սակաւախօս, ուշի ուշով կը հետեւէր բոլոր ընկերներուն արտայայտութեանց, վա՛յ անոր որ պզտիկ թերութիւն մը ունենար, անմիջապէս գրպանէն կը հանէր Դաշնակցութեան ծրագիր կանոնագիրը։ Իր ամէնէն մեծ երազումն էր Հ. Յ. Դ. երրորդութիւնը։

Չորրորդ.— Յովհաննէս Չիլինկիրեան, ծնած Խողաթի մէջ (Տէրսիմի շրջան), 31 տարեկան։ Յանկարծամահ եղաւ, 1944 Յուլիս 25ի առտուն, երբ կը պատրաստուէր գործի երթալու։ Բոցավառ աչքերով, Տէրսիմի հին Հայոց շառաւիղներէն, թունդ Դաշնակցական։ Պատրաստ էր իր կեանքը զոհելու յանուն իր պաշտած գաղափարին։ Ակնդէտ կը սպասէր որ Թուրքիան պատերազմի մտնէ այս կամ այն կողմը բռնելով։ Երազում ըրած էր երթալ կամաւոր գրուիլ Թուրքիոյ հակառակ կողմի բանակներուն մէջ։ Իր այս մտադրութեան ծանօթ ընկեր մը, օր մը կը մտնէ իր աշխատանոցը.— Յովհաննէս, աչքդ լոյս, Թուրքիան ալ պատերազմ է յայտարարած, ճիշդ հիմա իմացայ ու եկայ շուտով լուր տալու քեզի»։ Յովհաննէսը առանց հարցնելու թէ որո՞ւ հետ կամ որո՞ւ դէմ, անմիջապէս կը կանչէ իր գործատէրը ու կ'ըսէ.— « Ես պիտի երթամ, շուտով հաշիւս բեր», զարմանք պատճառելով բոլորին։ Երբ կ'իմանայ որ պարզ խաղ մըն է, չափազանց կը նեղուի, այդ օրը գործը կը ձգէ եւ դուրս կ'ելլէ։

Հինգերորդ.— Վաղարշակ Աւոյեան, 38 տարեկան, ծնած Բալուի Հաւաւ գիւղին մէջ։ Տարիներէ ի վեր կը տառապէր շնչարգելութենէ։ Աչքերը փակեց 1942 Նոյեմբեր 29ին։ Հակառակ իր անբուժելի հիւանդութեան, երբեք չէր բացակայեր ժողովներէն։ Կը նստէր մինչեւ վերջը, անխօս արձանի մը պէս ու կը դիտէր ընկերները, որոնք տաք վիճաբանութեանց կը բռնուէին օրակարգերու շուրջ։ Յաճախ կը խնդրէինք որ ժողովներուն

չըլայ, նկատի ունենալով իր հիւանդութիւնը, բայց անօգուտ: Ես միայն Դաշնակցութեան յոյսերով կ'ապրիմ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ բացակայիմ»: Կ'ըսէինք նաեւ.— Անդամավճար մի տար, Կոմիտէն տեղդ կը վճարէ: Բայց ամէնէն առաջ ինքն էր որ կը վճարէր»:— Մինչեւ իմ մահս ես կը վճարեմ, մահէս վերջ թող կոմիտէն վճարէ, որպէսզի իմ անունս ալ չջնջուի տետրակէն»:

Այս եւ այս թուականներէն առաջ մեռած ընկերներու անմոռանալի յիշատակները յարգելու համար, ամենայն սրբոց տօնին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի հրաւէրով խումբ մը ընկերներ եւ համակիրներ ուխտագնացութիւն մը կատարեցինք իւրաքանչիւրին գերեզմանին վրայ, զետեղեցինք մէկ մէկ փունջ թարմ ծաղիկներ: Ընկեր Ս. Գալուստեան եւ այս տողերը գրողը յարգանքի խօսքեր արտասանեցին այս առթիւ.

Նոյն օրը ընկեր Համբիկ Զաքարեան եւ իր ամուսինը՝ Պ. Լեւոն Չիլինկիրեան (Ռոմանէն), նաեւ ընկեր Ս. Գալուստեան իրենց ինքնաշարժները սիրայօժար տրամադրեցին Վիէնէն Շաա երթալու եւ հոն թաղուած մեր ընկերներու գերեզմանները այցելելու:— Պ. Մանուկեան

«Դաշնակցութեան Օրը»

ԿՐԸՆՈԲԼ (Յապաղած) — Հոկտ. 27ին տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը, մեծ խանդավառութեամբ: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սրահը լեցուն էր: Կարելի է ըսել թէ գաղութին երեք չորրորդը եկած էր, ոչ միայն լսելու Դաշնակցութեան խօսքը, այլ մանաւանդ յարգելու 56 տարուան մեր ազատագրական պայքարին յայտնի ու անյայտ հերոսներու յիշատակը:

Արդարեւ շատ չէ, տարին մէկ անգամ ի մի գալ, ոգեկոչելու եւ երկիւղածութեամբ խոնարհելու մեր անմահ հերոսներու խնկելի յիշատակին առջեւ: Օրուան նախագահը, ընկ. Ս. Սիսլեան, շեշտեց թէ հայ ազատագրական շարժումը եւ Հ. Յ. Դ. երկու հոմանիշներ են, եւ կարելի չէ մէկը միւսէն զատել, որովհետեւ Դաշնակցութիւնն էր որ կրցաւ հարստահարուած ժողովուրդին ցասումն ու բռնութեան դէմ արդար ընդվզումը թըրծել իր գաղափարական հնոցին մէջ եւ յեղափոխական ընդհանուր շարժում ստեղծել: Պատի՛ւ իրեն, որ հազար ու մէկ փոթորիկ անցուցած՝ այսօր ալ, 56 տարի վերջ՝ կը մնայ պատնէշին վրայ, մի՛շտ անյեղ ու հաւատաւոր:

Կոմիտէն ու կարգադիր յանձնաժողովը իրենց կարելին ըրած էին հանդէսին յաջողութեան համար: Իր գեղարուեստական ճոխ ու խնամուած յայտագիրը մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներէն, ամէն մէկ երգ ու արտասանութիւն կը վերջանար բուռն ծափերու մէջ:

Վարագոյրը բացուեցաւ բեմին վրայ են Նոր Սերունդի տղաքն ու Կապոյտ Խաչի Սանուհիները, կարգապահ եւ ուշադիր: Անոնք յաջորդաբար երգեցին «Մշակ Բանուոր», «Ծաղկէր ազատ» եւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգները, ղեկավարութեամբ Ե. Մարաշլեանի:

Լիոնէն յատկապէս հրաւիրուած էր Օր. Ծ. Տէր Պետրոսեան (Լիոնի օփերայէն), որուն երգերը մեծապէս ոգեւորեցին ներկաները: Մանաւանդ «Հօ՛յ-Նար»ը արժանացաւ երկարատեւ ծափերու: Օր. Ծ. Տէր Պետրոսեան, որուն արժէքը նոր չէ որ կը յայտնուի, օտար արուեստին հետեւելով հանդերձ՝ կը ջանայ պահել մեր երգերուն ազգային շեշտը: Օրուան տօնին համապատասխան, յուզուած շեշտով, եւ բնական սպրումներով արտասանութիւններ ըրին՝ Տիկին Ա. Կիւմիւշեան (Թումանեանի Երկրումը), Օր. Աւաւեան (Աղասոյ փանքը), Օր. Ալիս Արապեան (Հայ Դրօշին), Պ.Պ. Ե. Մարաշլեան (Հայրենիքիս հետ), Ղ. Թորոսեան (Հայ Հերոսները), Վարդան (Թալէաթի սպանութիւնը): Գեղեցկօրէն երգեց նաեւ Օր. Տէր Կոմսեան, «Տէր կեցո» եւ «Հովիկ հայրենի»:

Ջերմ ծափերու մէջ բեմ եկաւ ընկ. Գ. Իփէկեան, որ խօսեցաւ ժողովուրդին հասկնալի լեզուով, ոգեւորուած ու հաւատաւոր: Ինչքա՜ն գեղեցկօրէն գծեց Դաշնակցութեան անցեալի պատկերը՝ խիզախ ու հարուածող: Եւ պատկերը ներկային,— առնական, ինքնավստահ, իբրեւ հաստարուն կաղնի, արմատ նետած ու ճիւղաւորուած հայ ժողովուրդի սրտին մէջ: Աջէն ու ձախէն զաճաճներու արձակած նետերը կուգան կը փշրուին իր տեւելու, Հայրենիքին ու հայ ժողովուրդին ծառայելու պողպատեայ կամքին դէմ ու յանդիման: Այս առթիւ բաղդատեց Դաշնակցութեան եւ իր հակառակորդներու բարոյականը: Դաշնակցութեան դէմ եղած բոլոր մամնութեանց, քսութեանց չպատասխանելով, մենք մեր լռութեան մէջ կը դնենք վեհանձն արհամարհանք մը: Լռած ատեն մենք կը մտածենք ճիշդ Նազովրեցիին պէս,— «Հայր, ների՛ անոնց, քանզի չեն գիտեր թէ ինչ կ'ընեն»: (Երկարատեւ ծափեր):

Հանդէսը վերջացաւ Կապ. Խաչի Սանուհիներու տոհմային պարերով: Արեւելքի ամբողջ ճոխութիւնը՝ իրենց արդ ու զարդով, Նահապետական բնտանիքի ամօթխած նորահարսերու հեզաճկուն նազանքը՝ իրենց պարերով: Խումբին բեմին վրայ երեւումն իսկ կը բաւէ որ սրահը թնդայ ծափերով: Պարեցին ընդամենը վեց պար, մէկը միւսէն գեղեցիկ ու շնորհալի:

Օր. Տ. Աւաւեանի եւ Թ. Մարտիրոսեանի զուգերգն ու Օր. Գ. Թորոսեանի երկու առանձին պարերը՝ արժանացան ջերմ ծափերու: Օր. Հոհարիկի պարն այնքան շնորհալի է, որ իր մարմինի կիրթ ու նազելաշուք ձեւերուն անպայման պէտք նախանձէին շատ մը արհեստով պարուհիներ:

Պարերուն, ջութակով ու դաշնակով կ'ընկերանային Օրիորդներ Ս. եւ Մ. Տէր-Կոմսեան եւ Պ. Տէր-Կոմսեան:

Ժամը 7էն վերջ ժողովուրդը փոխադրուեցաւ ուրիշ ընդարձակ սրահ մը, ուր գինիի սեղաններու շուրջ զուարճութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր: Ե. ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ

LE MÉCANISME DES TROUBLES perceptivo - Associatifs en rapport avec l'Origine de l'Hallucination et de délire. Par le prof. K. Agadjanian. Ed. J. Peyronnet et Cie., 33 rue Vivienne, Paris (2):

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.-ի պահեստին եւ Ա. խումբերը Նոյեմբեր 3ին կատարեցին իրենց 4րդ ախոյեանական մրցումը, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մարզադաշտին վրայ: Օտար թէ հայ մարզասէր հասարակութիւնը փութացած էր քաջալերել մարզիկները:

Ժամը 1.30ին սկսաւ խաղը մեր պահեստին եւ A. S. Craponneի Ա. խումբի դէմ: Հինգ վայրկեան խաղարկութենէ վերջ Զարեհ շահեցաւ Ա. նշանակէտը, յաջորդաբար մինչեւ կիսախաղը Քէշիշեան՝ կեդրոնի յառաջապահ՝ նշանակեց 4 եւս ու խաղը վերջացաւ 5—0: Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդին ջանքերը ապարդիւն անցան ու մերոնք շահեցան 5 նշանակէտ եւս: Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով 10—0:

Ժամը 3.15ին սկսաւ Ա. խումբի մրցումը U. S. St. Fonsի դէմ որ զօրացած էր օգնական ուժերով: Խաղը սկսաւ հակառակորդին բուռն յարձակողականով: Տասը վայրկեան մերոնք սեղմուեցան, ու յետոյ մեր յառաջապահները սկսան յարձակողական: Ա. նշանակէտը շահեցաւ Բենիամին: Հակառակորդը այնքան սեղմուեցաւ որ, պահ մը մեր վերջապահները անոնց վերջապահներուն դիրքերուն մէջ էին: Եւ ահա մեր կեդրոնի յառաջապահը Ալեանաքեան զարկաւ Բ. նշանակէտը:

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 2—0ով: Երկրորդ կիսախաղը աւելի կրակոտ էր եւ ժողովուրդը դաշտը կը թնդացնէր: Բենիամին նշանակեց Գ. նշանակէտը: Վերջանալուն հազիւ հինգ վայրկեան մնացած՝ մերոնք նշանակեցին 4րդ եւ վերջին նշանակէտը 4—0:

Հանդիսատեսներուն կը թելադրենք որ ըլլան քիչ մը լուրջ եւ աւելի փափկանկատ:

Այս առթիւ կրկին կը յայտարարենք թէ մեր միջոցէն չանցնիր խանդաթարել ոեւէ միութեան կամ կազմակերպութեան ձեռնարկը: Մեր խաղացանկը մինչեւ ապրիլ 1947 F. F. F.ն մեզի տուած է, ուստի այդ միութիւնները կամ կազմակերպութիւնները, իրենց հանդէսները սարքելէ առաջ թող դիմեն Հ. Մ. Ը. Մ.-ի վարչութեան, ըսի ըսածներու տեղի չտալու համար:— Մ. Դանիէլեան

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի արուարձաններէն Aubagneի մարզական խումբը հրաւիրած էր միութենըս առաջին եւ Cadet (կրտսեր) խումբերը բարեկամական խաղարկութեան մը համար: Առաջին խաղարկութիւնը տեղի ունեցաւ կրտսերներու միջեւ: Ֆրանսական խումբը շատ զօրաւոր էր, բայց մեր տղաքը ցոյց տուին ճարպիկ եւ արագ խաղարկութիւն մը, շահելով 1—0:

Մեր առաջին խումբը վերջերս բոլորովին բարեփոխուած էր նոր ուժերով: Հակառակ իրենց քիչ մը անփորձ խաղարկութեան, նորեկները կրցան շահիլ յաղթութիւնը:

Առաջին կիսախաղին Ֆրանսացիները շահեցան 3 նշանակէտ ընդդէմ 1ի, բայց երկրորդ կիսախաղին մեր տղոց կամքը եւ ոյժը տիրապետեց եւ 4 նոր նշանակէտ շահելով խլեցին յաղթութիւնը 5-2:

Շնորհաւորելի են մեր տղաքը իրենց կարգա –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Խ Ա Ց Ո Ց Խ Ա Ղ Ը

Անմօրուս, անպէս իմ այս գլուխը, ինչպէ՞ս ուզում ես որ լուծէ այս խնդիրները մղձաւանջով լեցուն... իմ այս գլուխը որ իմը չէ, գոր, գիտեմ, մի օր պիտի թռցնես դպրոցում, կամ փողոցում խաղալու ժամանակ... ի՛նչ հաճոյք ուրիշի տառապանքը տեսնելու մէջ... »

Այսպէս գրուցում էի, յիմարաբար, երբ մայրս կանչեց... չէի տեսել որ սանտի մէջ կարկոտ էր ծեծում ...

— Ի՞նչ ես եփելու, հարցուցի :

— Հարիսա պատասխանեց մայրս :

— Կը սիրեմ, ես հարիսա :

— Գիտեմ որ կը սիրես տղաս, այս անգամ աւելի համեղ պիտի լինի...

= Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ ոչխարի մսով չէ որ պիտի եփեմ այլ՝ մեր աքաղաղի... Գնա, բռնիր եւ գլուխը կտրէ... = Երբեք :

— Ուրեմն հարիսա չես ուտեր:

— Թող ոչխարի մսով լինի:

— Դրամ չունենք ոչխարի միս գնելու համար:

— Առանց մսի թող լինի, բայց ես աքաղաղը չեմ մորթի... — Վախեցո՞ւմ ես ...

— Չգիտեմ... բայց չեմ մորթի...

— Ես էլ հարեւանին մորթել կըտամ...

— Ես էլ քո հարիսան չեմ ուտի...

— Վախկոտ... դեռ ուզում է հօրը վրէժը լուծել... եթէ մի աքաղաղ մորթել չգիտես, մարդ ինչպէ՞ս պիտի մորթես...

— Չեմ ուզում աքաղաղը մորթել, որպէսզի չվարժուիմ մարդ մորթելու ...

= Պիտի մորթես... — Ո՛չ, չպիտի մորթեմ..

— Օնիկ'կ, յիմարութիւն մի արա...

— Ո՛չ, չեմ ուզում մորթել...

— Թէ որ այդպէս է՝ դու իմ տղան չես, դու վախկոտ ես... hարամ լինի խմածդ կաթը... գնա դուրս, աչքս չտեսնի ...

Շունչս առայ Աւետիսի մօտ, որ գիշերանոցով դեռ, կոտրած ատրճանակն էր իւղոտում...

Երբ ինձ տեսաւ, զարմացած նայեց գունատ դէմքիս ու կեցաւ հարցական...

— Աւետիս, ասացի, այդ քո սեւ աչքերով մարդը ի՞նչ էր ասել...

— Հազար անգամ կրկնեցի, չէ՞ ասում է. «Ջինւեցէք... եթէ ուզում էք հարիսա ուտել...»: Հասկացա՞ր...

— Բայց, նա ի՞նչ գիտէ որ մենք այսօր հարիսա պիտի ուտենք ...

— Նա պատմութիւն կարդացած մարդ է... ամէն ինչ գիտէ... գիտէ նաեւ որ Օնիկը փոշու տակ թաղուած մի սուր ունի... Գիտէ նաեւ որ Օնիկը վախկոտ է...

— Աւետիս, ճի՞շդ ես ասում ...

— Ի հարկէ ճիշդ եմ ասում ... տեսնում ես, որ ես միշտ պատրաստ եմ պահում իմ զէնքը ...

Այստեղ ծիծաղս չկարողացայ պահել: —Կոտրած ատրճանա՞կդ, ասացի ...

— Ինչ նշանակութիւն ունի թէ կոտրած է, մարդ պէտք է քաջութիւն ունենայ գործածելու... թող կոտրած լինի.... եթէ գիտենամ կոտրածը գործածել, չկոտրածն էլ կը գործածեմ ... մարդ պէտք է նախ...

— Աքաղա՞ղ մորթել գիտենայ...

= Ի՞նչ աքաղաղ ...

— Աւետիս, լսէ ինձ ... մայրս քիչ առաջ հարիսա էր պատրաստում ...

— Շատ էլ լաւ է անում... մայրս էլ է պատրաստում... հիմա, բոլոր մայրերը հարիսա են պատրաստում... Բայց՝ պէտք է կարենալ ուտել այդ հարիսան... դրա համար էլ մեր սեւ աչքերով մարդը քարոզում է որ պէտք է զինուել ...

— Բայց մայրս պահանջում է, որ աքաղաղը ես մորթեմ ...

— Քո կարմի՞ր աքաղաղը : = Այո : — Մե՞ղք է : — Եթէ, ասում է, մի աքաղաղ չգիտենաս մորթել, մարդը ի՞նչպէս պիտի մորթես ....

— Մարդը՝ դիւրին է, բայց աքաղաղը՝ մի քիչ դժուար ... = Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ մարդը մորթելիս, սիրտդ չսեղմուի, որովհետեւ դա քո թշնամին է, չես խղճայ.. բայց խեղճ անասունին մորթելիս մարդու սիրտը կ'երթայ ...

— Աւետիս, քո աքլորը դո՞ւ մորթեցիր:

— Ոչ, մեր հարիսան մսով է ...

— Բայց՝ մայրս ասում է թէ դրամ չունենք միս գնելու եւ յետոյ՝ ... = Յետոյ, ի՞նչ ...

— Դու վախկոտ ես ասաց, գնա կորի ասաց... Ես էլ քո մօտ եկայ ...

— Լաւ ես արել, դուն էլ մեր հարիսան կ'ուտես ...

— Բայց մեր աքաղաղին մեղք է չէ՞:

— Դու այն ասա... ի՞նչ եղաւ այդ սուրը :

— Փոշիների մէջ թաղուած կը մնայ...

— Պէտք է իջեցնես ու մաքրես ...

— Ի՞նչ անելու համար :

— Երբ մայրդ տեսնի թէ սրով ես զբաղում, կարծիքը կը փոխէ քո մասին :

— Բայց ես մարդ սպաննելու երբեք մտադիր չեմ ...

— Դա ապացոյց չէ որ անպայման մարդ պիտի սպաննես, յիմար, դա կը ցուցնէ որ դուն էլ մարդ ես, զէնք ունիս, գործածել գիտես, բայց երբեք մտադիր չես մարդ սպաննելու... որով թէ քո մայրը գոհ կը լինի եւ քո հաւանական թշնամին... հասկանո՞ւմ ես... եթէ թոյլ տաս որ քեզ սպաննեն, քո տկարութեան պատճառով, դու ակամայ մարդուն կը դարձնես ոճրագործ... ահա թէ ինչ կը շահիս, եթէ սուրդ միշտ մնայ փոշու տակ...

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

պահութեամբ։ Կը յուսանք թէ այսպէս նոր երիտասարդ ուժերով եւ իրարհասկացողութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը աւելի պիտի բարձրանայ, շահելով նոր նոր բաժակներ եւ տիտղոսներ։

Աւստրալիկ դասաւորումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն ախոյենական խաղարկութեան.— minimesներու խումբ 4 մրցում, 4 յաղթութիւն, Ա.ը իրենց groupeին։ Cadetներու խումբ 4 մրցում, 4 յաղթութիւն, Ա.ը իրենց groupeին։ Juniorներու խումբ 4 մրցում, 4 յաղթութիւն, Ա.ը իրենց groupeին։ Երկրորդ խումբ 4 մրցում, 3 յաղթութիւն, 1 հաւասար, Ա.ը իրենց groupeին։ Առաջին խումբ, 4 մրցում, 2 յաղթութիւն, 2 պարտութիւն, 4րդը իրենց groupeին։— Վահան Շամլեան

Հրէական սպառնալիք Անգլիոյ դէմ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ մասնաւոր զգուշութիւններ ձեռք առնուած են, պաշտպանելու համար հանրային շէնքերը եւ բարձր պաշտօնատարներ, որովհետեւ նոր սպառնալիքներ ուղղուած է Հրեաներու ահաբեկչական կազմակերպութիւնը, Իրկուն Զվայ։ Շաբաթ օր պահակները աւելցած էին այն պաշտօնատուններուն մէջ որ մասնաւորապէս կը զբաղին Պաղեստինի գործերով։ Ինթէլըճընս Սըրվիսի պաշտօնատան մէջ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են։ Հակառութիւնը այնքան խստացած է որ հեռախօսներ կը կատարուի եթէ հեռաձայնով խօսակցութիւններ ըլլան առանց անունի։

Միւս կողմէ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին Պաղեստինի մէջ։ Երեք անգլիացի սպաներ ծուղակը իյնալով սպաննուեցան Երուսաղէմի մէջ։ Անծանօթ մը հեռաձայնով լուր տուած էր թէ պայթուցիկներ կը գտնուին այսինչ տեղը։ Երեք սպաները հոդ մատնանշուած տունը մտած էին, երբ ահռելի պայթիւն մը սարսեց ամբողջ թաղը։

Անգլիացիները ստիպուած են զգուշական միջոցներ ձեռք առնել եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ ալ, որովհետեւ միշտ սպառնալիքներ կ'ըլլան։

Տարագիրներու խնդիրը

Միացեալ Ազգերու ընկերային եւ մարդասիրական յանձնաժողովին մէջ, բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Անգլեւսաքսոններուն եւ Խ. Միութեան պատուիրակներուն միջեւ։ Տիկին Րուզվէլթ մասնաւորապէս ըմբոստացաւ խորհրդային պատուիրակութեան այն տեսակէտին դէմ թէ՝ որ եւ է օգնութիւն պէտք է զլանալ այն տարագիրներուն որոնք կը մերժեն իրենց երկիրը վերադառնալ։ Տիկինը դիտել տուաւ թէ այս տեսակէտը կը հակասէ Լոնտոնի ընդհ. ժողովին մէջ տրուած որոշումին, որ կը տրամադրէր օգնութիւն ընծայել պատերազմի հետեւանքով առնչուած կացութեան զոհերուն։ Եւ բացագանչեց, մասնաւորապէս ակնարկելով Պալթեան երկիրներու քաղաքացիներուն,— «Բոլոր այն տարագիրները որ կը մերժեն իրենց երկիրը վերադառնալ, Ֆաշականներ չեն»։

Այս առթիւ խօսք առաւ նաեւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Պ. Լէոն Ժուհօ, շեշտելով թէ արդար չէ բռնութեամբ իր երկիրը վերադարձնել ո եւ է տարագիր։ Միեւնոյնատեն թելադրեց զտում կատարել կայաններուն մէջ, երեւան հանելու համար պատերազմի ոճրագործները։ Բայց, դիտել տուաւ թէ տարագիրներու միջազգային կազմակերպութիւնը պէտք չէ դառնայ ատեան մը որ կասկածելի կը նկատէ ամէն տարագիր։ Հետեւաբար Ֆրանսական պատուիրակութիւնը չի կրնար ընդունիլ խորհրդային առաջարկը,— օգնութենէ զրկել անոնք որ չեն ուզեր իրենց երկիրը վերադառնալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ անգլ. զօրքը վերջնապէս պիտի պարպուի 1949 Սեպտեմբերին, համաձայն Ալ Մըսրի թերթին տեղեկութեանց որոնք իբրեւ թէ քաղուած են անգլեւեգիպտական նոր դաշնագրէն։ Այս լուրը մեծ վրդովում պատճառեց պաշտօնական շրջանակներու մէջ եւ կառավարութիւնը զեկոյցով մը հաղորդեց թէ հրատարակուած վաւերագիրները անկատար են։ Նոր դաշնագրին համաձայն, Գահիրէն, Աղեքսանդրիան եւ Նեղոսը պարպուած պիտի ըլլան 1947 մարտ 31ին, եւ անգլ. զօրքը պիտի մնայ միայն Սուէզի շրջանին մէջ, մինչեւ 1949 Սեպտեմբեր 1։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ հարցին քննութիւնը յետաձգուեցաւ Զօրսերու Խորհուրդին կողմէ, որպէսզի Եուկոսլաւիա եւ Իտալիա կարենան ուղղակի բանակցիլ, մտածելով Թիթոյի նոր առաջարկին վրայ (Թրիէսթէն Իտալիոյ ձգել, փոխարէն յանձնելով Կորեցան)։

ԴՐՕՇԱԿԻ ՑՈՅՑԻ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն։ 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ։

146 Ave. des Chartreux :

Կը խօսի ընկեր

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

FRANCIS LAENHARDT (երեսփոխան), JEAN MASSE (անդամ ծանհանգային խորհուրդի), LASSALARIÉ (նախագահ նահ. խորհ.ի)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ ՋԷՕՐԷՖՃԵԱՆ նուագախումբի, ձոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով։ եւ Օր. Մառի Տէրվիշեան (երգ)։

Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով։ Ներկայ պիտի ըլլան Ֆր. ընկերվարականներ։ Մուտքը ազատ է։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Նոյեմբեր 14ին, ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ Գրիգոր Քէօշկէրեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին՝ Փանոս Քէօշկէրեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Գրել Calle Portela, 1630 Buénos-Aires։

ՕՐ. Ս. ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ անգլերէնով շատ հետաքրքրական բանախօսութիւն մը պիտի ընէ հին եւ նոր երաժշտութեան եւ գործիքներու մասին, Նոյեմբեր 15ին ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճշգրտօրէն 20ին, Palais Berlitz, Bld. des Italiens (փարամուն սենեակին դէմը)։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ հայ մշակութային յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուրիցա Խաչխաչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆր. Պ. Ստեփան Տիլիկեանէ եւ 200 Ֆր. Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանէ։

ՊՈՒԼԿԱՐ սպայ մը, գնդ. Իվան Քոլոկանով, անձնատուր եղաւ սահմանագլուխի հելլենական իշխանութեանց, յայտնելով թէ կը փախչի երկրին մէջ տիրող ահուսարսափէն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթենը կը ծանուցանէ թէ 712 հազար կոլխոզներ վերահաստատուած կամ նոր հիմնուած են վերջին երեք տարիներու ընթացքին։

ԳՈՂՑՈՒԱԾ է թղթատարական պայուսակ մը որ կը պարունակէր վեց միլիոն ֆրանք, (Լուվրի եւ Սէն Լազարի կայարանին միջեւ)։

ԻՆԸ ՄԻԼԻՈՆ «ԿՈԼՈՒԱԶ» կրակի տրուած է Իսի լէ Մուլինոյի մէջ, վնասակար համարուած ըլլալով։ Թերթերը կը գրեն թէ իւղ եւ նաֆթալին խառնուած է այս գլանիկներուն։

ԵՐԵՔ ՌՈՒՄԲԵՐ պայթեցան Աւստրիոյ Ֆրանսական շրջանին մէջ։ Վերջերս հակահրէական թռուցիկներ բաժնուած էին այդ շրջանին մէջ։ Աւստրիական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ ամբողջ երկրին մէջ ցուցակագրուած է 536.662 նախկին Նացիներ։

ԴԱՆՈՒԲԻ հարցին քննութեան առթիւ, Պ. Մոլոթով նորէն ընդդիմացաւ որ անոր ազատ նաւարկութեան դարմանը դրուի ռումանական դաշնագրին մէջ։

ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՕԴԱՆԱՒԸ փորձի ենթարկեցին Ամերիկացիները։ Օդանաւը կրնայ առնել 180 ճամբորդ, ժամական արագութիւնը պիտի ըլլայ 480 քիլոմեթր, բեռը՝ 31.250 քիլօ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին Գ. դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին։ Դասախօսը՝ ընկ. Հրանտ Սամուէլ, նիւթը՝ «Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Sociétés Savantes, G. սրահը։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։

ՀԵՃԵԼԱՆԻՒԻ երիտասարդ ախոյեանը, Փանոս Եազուպեան, անցեալ շաբթու մասնակցելով շարք մը մրցումներու, առաջին հանդիսացած է։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Proprietaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 13 Novembre 1946 Չորեքշաբթի 13 Նոյեմբ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N 4852. Նոր շրջան թիւ 491 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 Փր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՒԷՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ

Ազատագրութենէն ի վեր, երրորդ անգամն է որ ընդհ. ընտրութիւններ կը կատարուին այս երկրին մէջ, մօտաւորապէս նոյն պատկերը ներկայացնելով,— յարաճուն պայքար՝ աջերուն եւ ձախերուն միջեւ։

Առաջին ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 1945 Հոկտ. 21ին, երկրորդը՝ 1946 Յունիս 2ին, երրորդը՝ այս կիրակի։

Առաջին երկուքը կոչուած էին նոր Սահմանադրութիւնը մշակելու, մինչեւ եօթը ամիս։ Ա. Սահմանադիր ժողովը արդէն յօրինած ըլլալով նախագիծ մը, երկրորդը վաւերացուց զայն եւ իր նստաշրջանը փակեց պայմանաժամէն առաջ։ Եւ այժմ նոյեմբեր 10ին ընտրուած Երեսփ. ժողովն է որ պիտի պաշտօնավարէ, հինգ տարի

Օրուան յուրերէն կ'իմանաք ընտրութեանց պատկերը։ Համայնավար կուսակցութիւնը, որ առաջին հանդիսացած էր Ա. Սահմանադիր ժողովին ընտրութեան ատեն, իսկ երկրորդ՝ երկրորդին, այս անգամ նորէն կը գրաւէ առաջին տեղը։ Իրմէ վերջը կու գայ Ժողովրդական Շարժումը, որ առաջին էր Յունիս 2էն ի վեր։ Իսկ ընկերվարական կուսակցութիւնը կը մնայ իր տեղը, երրորդ, բայց շատ աւելի ծանր կորուստներով։

Քանի մը թուանշաններ, իբրեւ լրացուցիչ պատկեր.—

1945 Հոկտեմբեր 21ի ընտրութիւններէն ի վեր, ընկերվարականները կորսնցուցած են աւելի քան մէկ միլիոն քուէներ (այս կիրակի՝ 744.000 ձայն)։ Ժողովրդական Շարժումը որ աւելի քան մէկ միլիոն ձայն շահած էր անցեալ յունիսին, Նոյ. 10ին կորսնցուցած է 550.000 ձայն։ Թունդ աջակողմեան հոսանք մը, Ազատութեան կուսակցութիւնը, որ զանցառելի քանակութիւն մը կը կազմէր անցեալ անգամ, այս կիրակի շահած է աւելի քան 500.000 ձայն։ Իսկ համայնավար կուսակցութիւնը նոր շահեր կ'արձանագրէ, մէկ ընտրութենէն միւսը։ Յունիս 2ին իր քուէները աւելցած էին մօտ 200.000, այս կիրակի՝ 273.000։ Ահա թէ ինչո՛ւ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ» միշտ կը յիշեցնէ խոշոր գլխագիրներով, թէ իրենք Ֆրանսայի առաջին, ամենամեծ կազմակերպութիւնն են։

Համայնավար կուսակցութիւնը այս յարատեւ յաջողութիւնները կը պարտի իր կուռ կազմակերպութեան, ամուր կարգապահութեան, ճկուն քաղաքականութեան եւ նիւթական անսպառ աղբիւրներուն։ Իր շարքերուն մէջ տիրական, յայն եւ հաստատուն տեղ մը կը գրաւեն մետաղագործութեան, հանքերու, շինութեանց, հաղորդակցութեանց եւ ուրիշ բանուկ արհեստներու բանուորները։ Այս անգամ գիւղացիներն ալ հրապուրուած կ'երեւան անոնց խոստումներէն։

Այս իրողութիւնը՝ պատկերին մէկ երեսն է միայն։ Նոյ. 10ի ընտրութիւնները ուրիշ երեւոյթ մըն ալ կը պարզեն։

Այս անգամ աւելի շեշտուեցաւ պայքարը՝ աջին եւ ձախին միջեւ։ Աւելի բաց խօսելով, խնդիրը կը դառնար համայնավարութեան շուրջը։ Ուրեմն, կա՛մ թեր, կամ դէմ։ Անոնք որ միջին ճամբայ մը բռնած էին, չարաչար կորսնցուցին։

Արդ, օրուան թերթերը կը հաշուեն որ թէեւ Նոյ. 10ին առաջին հանդիսացաւ համայնավար կուսակցութիւնը, բայց իրականին մէջ, աջերն են որ ամէնէն շատ քուէ շահած են, զանազան անուններու տակ։

Այսպէս, 1946 յունիսին համայնավարները եւ ընկերվարականները միասին շահած էին 9.302.147 քուէ, իսկ 1946 Նոյ. 10ին՝ 8.864.495 (միասին հաշուելով թրոցքիականները)։ Իսկ հակամարքսեան ճակատը, որ 9.551.868 ձայն ունէր Յունիս 2ին, այս անգամ շահած է 10.292.057 քուէ, ուրեմն 740.189 ձայն աւելի։

Այս թիւերը ամբողջական չեն տակաւին, բայց կը ներկայացնեն 1.367.735 ձայնի մեծամասնութիւն մը,— արմատականներ, չափաւորներ եւ աջեր՝ մարքսեան հոսանքին դէմ։ Դեռ կարելի էր աւելցնել թէ՝ ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ շատ մը տեսակէտներով կը բաժնուի բուն մարքսեան հոսանքէն, համայնավարներէն, միշտ անոնց երեսին տալով թէ իրենց ներշնչումը եւ հրահանգները կը ստանան Մոսկուայէն։

Ամէն պարագայի մէջ, նորէն փոխանցումի, փրկութեան շրջան մըն է որ կ'անցընէ Ֆրանսան։ Շ.

Ներգաղթի հանգանակութիւնը

Կաթող. պատուիրակ եւ Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբի Նախագահ Արտաւազդ արք.ի հրաւէրով, շաբաթ կէսօրէ վերջ հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Բարեգործականի Նուպարեան մատենադարանին մէջ։

Հրաւիրուած էին յարանուանութեանց եւ նազան Միութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներ եւ ծանօթ դէմքեր։ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը եկած էր իր Տրչ. վարչութեան երեք անդամներով։ Ներկայ էր նաեւ «Յառաջ»ի աշխատակիցը։

Բժ. Քօլօլեան քանի մը խօսքով պարզեց Բարեգործականի հանգանակութեան ձեռնարկը, համաձայն Հայաստանի կառավարութեան նամակին։ Յետոյ խօսք առաւ Արտաւազդ արք. որ հայրենաշունչ յորդորով մը հրաւիրեց ներկաները մասնակցիլ հանգանակութեան։ «Դարերու տառապանքէն վերջ, այսօր վերջապէս արտագաղթին յաջորդած է ներգաղթը։ Գաղթականի ցուպը այլեւս Բարեգործականի թանգարանը պիտի մնայ»։

Յիշեց թէ Պէյրութ եղած ժամանակ, երկու անգամ 200.000ական տոլարի չէք ստացած էին ներգաղթին համար, Ամերիկայէն։ Ներգաղթողներու համար 66 սուրիական ոսկի անհրաժեշտ էր, ի՞նչպէս պիտի կրնային վճարել այդ գումարը եթէ Բարեգործականը ճիշդ ժամանակին օգնութեան հասած չըլլար։ Յետոյ սկսաւ տեղական հանգանակութիւնը, մեծ գումար մը կազմելով։

Կաթող. պատուիրակը ուրախութեամբ յայտարարեց թէ, գրեթէ երեք ամսուան ընթացքին մօտաւորապէս 67 հազար ներգաղթողներ եղած են, մինչ կը նախատեսուէր, այս տարուան համար միայն 45 հազար։

Գլխաւոր ողջոյնի ճառ մը կարդաց Պ. Ա. Զաքրեան։ Խօսեցան Պատուելի Մըրըեան եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կողմէ Տիկին Շ. Միսաքեան, որ ներգաղթի բացառիկ հանգամանքը շեշտելէ վերջ, յայտնեց թէ՛ իրենց Միութիւնը պիտի մասնակցի շատ կարեւոր գումարով մը։

Արտաւազդ արք. այս առթիւ կարդաց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին Յունիս 1թուակիր պաշտօնագիրը։ (Կոնդակը ղրկուած էր հայրապետական պատուիրակին եւ պատճէն մըն ալ Բարեգործականին։ Արտաւազդ արք. կարդաց «Յառաջ»ի հրատարակած պատճէնը)։ Պատուիրակին մաղթանքներէն վերջ, Բժ. Քօլօլեան ներկաները հրաւիրեց յարակից սենեակը ուր տեղի ունեցաւ ընդունելութիւնը՝ թէյասեղանով մը։ Այդ առթիւ էր որ արձանագրութիւններ տեղի ունեցան եւ քառորդ ժամուան մէջ գոյացաւ պատկառելի գումար մը։ Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին այսպէս, շաբաթէ շաբաթ։

Բարենշան էր առաջին ձեռնարկը եւ կը յուսանք թէ այդպէս ալ պիտի շարունակուի։ Ն.

Ներգաղթը Եգիպտոսի մէջ

«Տէյլի Մէյլ» հեռուեռայ հեռագիրը հրատարակած էր երէկ, «կը նախընտրեն Ռուսիան» խորագրով.—

Գահիրէ, երկուշաբթի — Եգիպտոսի 30.000 Հայերէն տասը հազար դիմում կատարած են Խ. Հայաստան երթալու համար, համաձայն Փռոկրէ թերթին։

ՆՈՅ. 11Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ հայրենասիրական ցոյց մը կատարուեցաւ երկուշաբթի օր։ Առտուն կանուխ շարք մը պաշտօնական արարողութիւններ տեղի ունեցան։ Համալսարանի ուսանողներն ալ արարողութիւն մը սարքած էին, յարգելու համար երկու պատերազմներու մէջ մեռած ուսանողներու յիշատակը։ Իրիկուան դէմ ջահերթ գնացութիւն մը տեղի ունեցաւ աւանդական արարողութեամբ։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ սկսան դատել 91 դաւաճաններ որոնց 56ը միայն ներկայ են։ Գլխաւոր ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուին զօր. Բոտէսքօ (փախստական), նախկին ներքին նախարարը՝ զօր. Ալտէա, բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ եւայլն։

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ պիտի դատուի Լայփցիկի գերմանական ատեանին առջեւ, իբրեւ մեղսակից հիթլերական իշխանութեան։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ներքին նախարարութեան տեղեկագրին համաձայն, կիրակի օրուան երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքը եղած է (Ֆրանսա, Ալժերիա եւ Քորսիքա).— Համայնավար 168 (Իւմանիթէ կը հաշուէ 175, անշուշտ բարդելով ուղեկից խմբակներ), Ժողովրդական Շարժում (M. R. P.) 160, ընկերվարական 93, արմատական ընկերվարական 45, Ազատութեան կուսակցութիւն (աջ) 42, անկախ հանրապետականներ 23, Կոլեան Միութիւն՝ 9, գիւղացիական՝ 8, անկախ խմբակներ՝ 5 եւն.։ Ընդհ. գումար 575։ Դեռ կան 39 աթոռներ։

Բաղդատելով Յունիս 2ի ընտրութեանց հետ, համայնավարները շահած են 20 աթոռ աւելի, ժողովրդականները կորսնցուցած են 2 աթոռ, ընկերվարականները՝ 27, ձախակողմեան խմբակցութիւնը (արմատականներ եւն.) շահած են 19, Ազատութեան կուսակցութիւնը՝ 7, ուրիշ աջակողմեան խմբակցութիւններ՝ 9։

Քուէներու համեմատութիւնը.— Համայնավար կուսակցութիւնը շահած է 5.475.955 (28.2 առ հարիւր), ժողովրդականները՝ 5.033.430 (26 առ հարիւր), ընկերվարականները՝ 3.971.660 (17.9 առ հարիւր); ձախակողմեան խմբակցութիւնը՝ 1.971.660 (11 առ հարիւր), Ազատութեան կուսակցութիւնը եւ ուրիշ աջակողմեան խմբակցութիւններ՝ 3.136.630 (16 առ հարիւր)։

Ընտրուած երեսփոխաններուն մէջ կան 33 կիներ, որոնց 21ը համայնավար են, երեքը ընկերվարական, 9ը ժողովրդական։

Կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են Սէնի նահանգին մէջ, ուր աթոռներու թիւը 53էն բարձրացած էր 57ի։ Համայնավարները, որոնք 41.840 քուէ աւելի շահած են բաղդատելով Յունիս 2ի ընտրութեանց հետ, կ'ունենան 24 երեսփոխան փոխան 20ի։ Ընկերվարականները կորսնցուցած են 150.920 քուէ (32.8 առ հարիւր), որով երեսփոխաններու թիւը 11էն իջած է 6ի։ Ժողովրդականները կորսնցուցած են 14.650 ձայն, բայց շահած 3 աթոռ, որով կ'ունենան 15 երեսփոխան, փոխան 12ի։ Ընկերվարականներուն կորուստը քիչ մը աւելի զգալի է Փարիզի մէջ (80.000 քուէ) քան նահանգին միւս մասերուն մէջ (68.000)։ Բաղդատելով Յունիս 2ի ընտրութեանց հետ, ձեռնպահներու թիւը աւելի եղած է Փարիզի եւ ամբողջ նահանգին մէջ։

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄՈՒԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ընտրութեանց արդիւնքը որոշ դժուարութիւններ կը ներկայացնէ, քանի որ ոչ մէկ հոսանք ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը շահած է, առանձին կազմելու համար նոր դահլիճը։ Համայնավար կուսակցութիւնը ամէնէն մեծ թիւը շահած ըլլալով հանդերձ, կը նախընտրէ միացեալ կառավարութիւն մը կազմել ձախակողմեան տարրերու մասնակցութեամբ։ Վարչապետութեան համար իր առաջին թեկնածուն է Մորիս Թորէզ, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, նախկին աղիւսագործ, իսկ երկրորդը՝ օգնական քարտուղարը, Ժաք Տիւքլօ, որ նախապէս կը ծառայէր խմորեղէնի խանութի մը մէջ, ինչպէս կը պատմեն տեղական թերթերը։ Ազատագրութենէն վերջ, համայնավար կուսակցութիւնը ամենամեծ թիւը շահած ըլլալով առաջին Սահմանադիր ժողովի ընտրութեանց մէջ, իրեն կ'իյնար նոր կառավարութեան կազմութիւնը. բայց զօր. տը Կոլ ընդդիմացաւ Թորէզի թեկնածութեան, դիտել տալով թէ Մոսկուայէն կը ստանայ իր հրամանները։ Այժմ զօրավարը գիւղ մը քաշուած ըլլալով, Թորէզ եւ Ժաք Տիւքլօ աւելի լայն ազատութիւն կը վայելեն։

Ինչպէս կ'երեւայ հրատարակուած թիւերէն, աջերը միասնաբար աւելի շատ քուէ շահած են քան ձախերը։

Կը կարծուի թէ ժողովրդականները վճռական դեր պիտի կատարեն նոր խորհրդարանին մէջ, կշիռը այս կամ այն կողմը ծռելու համար, քանի որ ամէնէն աւելի քուէ շահած են, համայնավարներէն վերջ։

★ Մոսկուայի անթէլը հաղորդելով ընտրութեանց արդիւնքը, կ'եզրակացնէ.— «Այս ընտրութիւնները ջախջախիչ ձախողանք մը կը կազմեն հակահամայնավար ճակատին համար»։ Եւ կը բացատրէ թէ ընկերվարականները ծանր պարտութիւն մը կրեցին, պարզապէս անոր համար որ դիրք բռնած էին համայնավարութեան դէմ։

Իսկ Մ. Նահանգներուն մէջ կը կարծեն թէ ընկերվարականները պարտուեցան, որովհետեւ համայնավարներուն դէմ դիրք չբռնեցին վերջին ամիսներու ընթացքին...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՌՈՄԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքապետական ընտրութեանց առթիւ ձախերը մեծ յաղթանակներ շահեցան մայրաքաղաքին, Ճենովայի եւ Թիւրինի մէջ։ Ձեռնպահները շատ մեծ թիւ մը կը կազմէին Փալէրմոյի (63 առ հարիւր), Նափոլիի (53 առ հարիւր) եւ Հռոմի մէջ (42 առ հարիւր)։ Ամէնէն մեծ պարտութիւնը կրած է վարչապետին կուսակցութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԽՄԲ. — Վերջերս տեղի ունեցաւ Հայաստանի Գրողներու Համագումարը, Երեւանի մէջ, մասնակցութեամբ արտասահմանէն հրաւիրուած կարգ մը հատընտիր գրող-բրոցներու եւ հասարակ լրագրողներու։ Այս առթիւ «Ս. Հայաստան»ի Հոկտ. 6ի թիւէն կ'արտատպենք խմբագրականը, որ գաղափար մը կու տայ կատարուած աշխատանքներու, մանաւանդ պարտադրուած տեսակէտներու մասին. —

Սովետական գրողներու երկրորդ համագումարը մեծ իրադարձութիւն մըն էր մեր Հանրապետութեան գրական - մշակութային կեանքին մէջ։ Համագումարը Համ.Կ.Կեդր. Կոմիտէի 1946 Օգ. 14ի, 26ի, Սեպտ. 4ի պատմական որոշումներու լոյսին տակ, քննութեան առաւ սովետահայ գրականութեան արմատական հարցերը, համայնավարական քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան նշանաբանի տակ, է յայտ բերաւ մեր գրականութեան մէջ եղած թերութիւններն ու սխալները եւ վճռական միջոցներ որոշեց ինչպէս այդ թերութիւններն ու սխալները բառնալու, նոյնպէս եւ Համ.Կ.Կեդր.Կոմիտէի պատմական որոշումները անշեղ իրագործելու համար։

Սովետահայ գրականութիւնը սովետական գրականութեան յառաջացեալ «ջոկատներից» մէկը հանդիսացեր է։ Մասնաւորաբար վերջին տասնամեակին մեր գրողներուն լաւագոյն ստեղծագործութիւններուն մէջ պատկերացուած են մեր տնտեսական-հասարակական կեանքի նուաճումները։ Հայրենական մեծ պատերազմի շրջանին, Հայաստանի սովետական գրողները զէնքով ու գրիչով գործօն մասնակցութիւն ունեցան ժողովուրդի մղած հերոսական պայքարին։ Պատերազմի ծանր փորձութիւններու տարիներուն, սովետահայ գրողները պատուով կատարեցին իրենց պարտքը հանդէպ ժողովուրդին, ստեղծեցին շարք մը արժէքաւոր ստեղծագործութիւններ, որոնք հարստացուցին ոչ միայն սովետահայ, այլեւ առհասարակ սովետական գրականութիւնը։

Սակայն հակառակ մեր գրականութեան անժխտելի նուաճումներուն, գրողներու համագումարը իրաւամբ արձանագրեց, որ սովետահայ գրականութեան գաղափարական աշխատանքներու մէջ եղած են լուրջ թերութիւններ ու սխալներ, որոնց չուապաղ սրբագրութիւնը կարեւոր նախապայման է մեր գրականութեան յետագայ զարգացման համար։

Համագումարին մէջ խիստ քննադատութեան ենթարկուեցան կարգ մը գրողներու (ընկերներ Դ. Դեմիրճեան, Ն.Զարեան, Էմին, Ս.Կապուտիկեան, Մ. Մարգարեան, եւն.) առանձին ստեղծագործութիւններուն մէջ հանդէս եկած «ապոլիտիկ», «դեկադենտական-անկումային» եւ յոռետեսական արտայայտութիւնները, ինչպէս նաեւ առանձին գրողներու այն ստեղծագործութիւնները, որոնց մէջ աղաւաղուած են սովետական իրականութիւնն ու սովետական մարդկանց տիպարները. սխալ պատկերացուած է Հայրենական պատերազմը (Լ. Թարգուլի Սահականուշ» պատմուածքը, Վ. Խեչումեանի «Ամէն օր լուսաբացին», Հ. Մկրտիչեանի «Մօր նուէրը», Արաքսմանի «Գեազրեղ լերան գաղտնիքը», Տ. Հախումեանի «Երկու ամիս ռազմաճակատում» եւն)։

Համագումարը գրողներու ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն երեւոյթին վրայ, որ վերջին տարիներու ընթացքին Հայաստանի սովետական գրականութեան մէջ ստորադնահատուած է սովետական «թեմատիկայի» առաջնակարգ դերը։ Գրողներու զգալի մասը մեկուսացած, տարուելով պատմական «թեմատիկայով», թերագնահատած է սովետական կեանքի գեղարուեստական արտացոլման անհրաժեշտութիւնը, բաց որում պատմական «թեմատիկայով» գրուած գործերու զգալի մասը զուրկ է գեղարուեստական արժանիքներէ։ Դեռ աւելին։ Այդ կարգի առանձին գործերուն մէջ հեռաւոր անցեալը «ռոմանտիկ -իդէալականացուած» գծերով պատկերացուած է։

Համագումարը սովետական գրականութեան մէջ «բուրժուա - նացիոնալիստական տենդենցների դրսեւորումների» վտանգի մասին գրողներու լուրջ ուշադրութիւնն հրաւիրեց։ Կեդր. Կոմիտէի Օգոստ. 14ի որոշման մէջ յիշուած սովետական գրականութեան խորթ տրամադրութիւնները եւ պատմական անցեալը «իդէալականացնելու» փորձերը սովետահայ գրականութեան մէջ կը քօղարկուին ազգային պատեանով, ընթերցողներու ազգային կպացումներու չարաշահումով։ Այդ «տենդենցների» վտանգը այն է, ինչպէս գրուած է Հայաստանի Կ. Կեդր. Կոմիտէի «Երեւան քաղաքի գրողների ժողովի մասին» ընդունուած որոշման մէջ, որ անոնք հող կը ստեղծեն գեղարուեստական գրականութեան մէջ «բուրժուական նացիոնալիզմի ռեցիդիվների» համար, որ ուղղուած է կանգուածներու կոմունիստական դաստիարակութեան եւ սովետական կարգերու դէմ։

Գրողներու համագումարը դիտել տուաւ նաեւ, որ անցեալի գրական ժառանգութեան քննադատական օգտագործման լենինեան սկզբունքը խախտուած է վերջերս, երբ անցեալի ամբողջ ժառանգութիւնը անխտիր յառաջդիմական, ժողովրդական եւ հասարակապետական կը յայտարարուէր։ Այդ սխալ մերձեցումը առանձին գրողներու ստեղծագործական աշխատանքներուն մէջ ալ արտայայտուած է։ Անցեալի գրական ժառանգութեան անքննադատ օգտագործման հետեւանքով, մասնաւորաբար սովետահայ «պոեզիայի» մէջ, գրական հին ձեւերու հետ կը վերակենդանացուէին մեզ համար խորթ գաղափարախօսութեան տարրեր, որոնց հետեւանքով երբեմն սովետական հայրենիքի եւ հայրենիքի «բուրժուա նացիոնալիստական» պատկերացման սահմանները կը ջնջուէին։

Համագումարը իրաւացիօրէն խիստ քննադատութեան ենթարկեց նաեւ գրական մամուլը՝ «Սովետական գրականութիւն եւ արուեստ» ամսագիրը եւ «Գրական թերթ»ը։ Գրական մամուլը իր ներկայ մակարդակով իրեն ներկայացուած պահանջներուն ոչ մէկ կերպով կը բաւարարէ։ Ան տակաւին չի հանդիսանար գրական-քննադատական մտքի կեդրոն, անհրաժեշտ ազդեցութիւնը չի գործեր ո՛չ այդ մտքի կազմակերպման, ոչ ալ սովետահայ գրականութեան զարգացման ընթացքին վրայ, ժամանակին մատնանիշ չըներ գրականութեան մէջ նկատուած թերութիւններն ու վրիպումները, իսկ երբեմն ալ կը տպագրէ գաղափարազուրկ, սովետական կեանքն աղաւաղող, գրական տեսակէտէն անորակ գործեր։

(Մնացեալը յաջորդով)

Նամակներ Քոլպայէն

ԹՈՒՆԱՍ (Քոլպա), 11 Սեպտ., — *Հաւանահայ գաղութի համրանքը ներկայիս կը տատանի 250—300ի մէջ։ Անտարակոյս որ հետզհետէ պիտի նուազի մեկնումներով — ոմանք Մ. Նահանգներ, իսկ ուրիշներ Երկիր —այսպէս քանի մը տարի վերջ հազիւ նշմարելի հետքեր մնան։ Շատեր ստիպուած պիտի մնան, իբրեւ ճետեւանք այս կամ այն դժուարութեանց, եւ հետզհետէ յետոյ պիտի կերպարանափոխուին եւ անէանան։*

Տնտեսական մարզին մէջ չենք տեսներ ուշագրաւ փոփոխութիւն մը։ Թէեւ թշուառութեամբ ապրողներ չկան, բայց չկան նաեւ ճոխ եւ ունեւոր կեանք ունեցողներ։ Գաղութը միշտ եղած է երերուն, այլուր փոխագրուելու դիւրութեամբ։

Ազգային երբեմնի յորդուն կեանքը չկայ։ Հ. Յ. Դ. «Թշխան» կոմիտէի երբեմնի խիտ շարքերը նօսրացած են, թէեւ քանի մը ընկերներ կոմիտէն կենդանի կը պահեն։ Այս կոմիտէն զարկերակն էր ազգային կեանքի։ Տարբեր չէ պարագան Հայ Գաղթ. Միութեան, որ իր հայ դպրոցով, երեկոյթներով հայ մշակոյթի եւ կեանքի հուրը անշէջ կը պահէր։ Հիմա չի կրնար, որովհետեւ նօսրացած են իր շարքերը եւ դժուար կը շարունակէ իր օգտաշատ գործը։ Դպրոցը փակուած է տարիներէ ի վեր։ Հայ Բարեգործականի անմիջական հովանաւորութեամբ եւ 3-400 տոլարի պիտաճէով վերջէն բացուած դպրոցն ալ փակուեցաւ տարիէ մը ի վեր է։

Հայ եկեղեցի երբեք չունեցաւ Հաւանան։ Հայ Օգնութեան Խաչի կեանքն ալ կարճ եղաւ։ Ռամկավարներու մասնաճիւղը շատոնց չքացած է եւ լեցուցած այսպէս կոչուած «Յառաջդիմական»ներու փարախը։ Այս վերջինները առէն առէն աչքի կը զարնեն, այն օրէն ի վեր որ պայմանները իրենց նպաստաւոր դարձան։

Հայկ. Դատին պաշտպանութեան ամբողջ բեռը իր վրայ առած է Թունասի հայ գաղութը, ոչ միայն Քուպայի, այլ մասամբ լատին Ամերիկաներու մէջ։ Արդար ըլլալու համար ըսենք թէ պատուով վարած է այդ գործը, որուն համար միշտ, ոչ միայն գնահատուած է Նիւ Եորքի մեր Ազգ. Յանձնախումբէն, այլ եւ բազմաթիւ անհատներէ, ինչպէս նաեւ «Հայրենիք» եւ «Արմենիա» օրաթերթերէն որոնք առանձին խմբագրականներով յայտնած են հիացում իր ժրաջանութեան համար։

Քուպահայ գաղութի ընդհանուր թիւը կը տատանի 300էն 350ի մէջ։

Ս. Գ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

ՍԱՆԱՀԻՆԻ գիւղացիները մեծ յաջողութիւն շահած են այգեմշակութեան մէջ։ Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին կոլխոզը տնկած է վեց ու կէս արտավար խնձորենի եւ քսան եւ ութ արտավար խաղողի, դեղձի, տանձի եւ ուրիշ պտղատու ծառեր։

Մասնաւորաբար խնձորի բերքը շատ յաջող եղած է։ Երկու ու կէս արտավար տարածութենէն կը յուսան քաղել աւելի քան տասը թոն լաւագոյն տեսակի խնձոր։

Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ արձանին բացումը կատարուեցաւ Քանաքեռի մէջ, Հոկտ. 5ին։ Ներկայ եղած են Խ. Միութեան Գրողներու Միութեան փոխքարտուղար Ն. Տիխոնովը, արտասահմանէն հայ գրողներ, Խ. Հայաստանի գրողները, կազմակերպութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ են։

Գիտական սառույխ

Կարգ մը գիտնականներու կարծիքով, ծովերու ջուրերը ծծուելով ընդծովեայ հողամասերէն կամ անցնելով երկրի կեղեւին ճեղքերէն, կը հասնին երկրագունտին ներքին խաւերը, ուր տիրող սաստիկ ջերմութիւնը կը շոգիացնէ ջուրերը, եւ ուժական ամենազօրեղ ազդեցութիւններուն ներգործութեան տակ, յառաջ կը բերեն երկրաշարժի ցնցումներ։

Ուրիշ երկրաբաններ երկրաշարժը կը վերագրեն երկրիս կեղեւին բաղադրող տարրերուն հաւասարակշռութեան մէջ տեղի ունեցած յանկարծական կամ յաջորդական փոփոխութիւններուն կամ խախտումներուն։

Զօրավար Շափէլ բոլորովին նոր տեսութիւն մը կը պարզէ երկրաշարժներու մասին։

Իր կարծիքով, սաստղակերպ կոչուած երկնաքարերը պատճառ կը հանդիսանան երկրին կրած բոլոր մեծ յեղաշրջումներուն։ Գիտենք թէ աստեղային այդ նիւթերը երկնային մեծ մարմիններու կազմութեան մնացորդներն են, այսինքն՝ մանր աստղեր, որոնք խմբովին կը շրջին անջրպետին մէջ եւ պարբերաբար կ'իյնան երկրի վրայ, մթնոլորտին մէջ յառաջ բերելով աստղերու կամ օդաքարերու երեւոյթներ։

Մարդ բոլորովին անվնաս կը կարծէ այդ օդաքարերը, որոնք երեւութապէս առանց արագութեան կ'իյնան եւ քիչ խորութեամբ կը թաղուին հողին մէջ, մինչդեռ իրականին մէջ անոնք օժտուած են աներեւակայելի արագութեամբ, այսինքն՝ մէկ երկվայրկեանի մէջ 15-75 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրեն։ Այդ արագութեան մասին թեթեւ գաղափար մը կազմելու համար, կը բաւէ ըսել թէ՝ ամենաարագընթաց ռումբերը մէկ երկվայրկեանի մէջ հազիւ մէկ քիլոմեթր տարածութիւն մը կը կտրեն, իսկ 20 մեթր արագութիւն ունեցող հով մը կրնայ շէնքեր կործանել եւ ծառեր արմատախիլ ընել։

Վերջապէս, մէկ քիլօ ծանրութիւն ունեցող օդաքար մը օժտուած է մեքենական ա՛յնպիսի ուժով մը, որ կը համապատասխանէ 100 վաճառաբարձ վակոններէ բաղկացած կառախումբի մը, որ մթնոլորտի բարձր խաւերէն ամենամեծ արագութեամբ դէպի վար կ'իջնէ։

Օդին եւ հողին մէջ օդաքարերուն առաջ բերած ելեկտրական ամենազօրեղ անհաւասարակշռութիւնը ծնունդ կու տայ երկու հակոտնեայ ելեկտրական խտացումներու։ Այդ յետադարձ բախումը, որ արդիւնք է ելեկտրական չէզոքացումներու, կը կազմէ երկրաշարժը։

★ *Ամերիկացի մասնագէտներ վերջերս արձակած են V2 հրթիռ մը, որուն արագութիւնը մէկ ժամուան մէջ 5150 քիլոմեթրի հասած է, իսկ բարձրութիւնը օդին մէջ 163.000 մեթրի։ Արտաձգման դրութեամբ մը, յաջողած են այդ ռմբաձիգ հրթիռին անկումը դանդաղեցնել եւ 11 վայրկեան օդին մէջ պահել։*

Հրթիռին ծայրը հաստատուած են լուսանկարչական գործիքներ, ինչպէս նաեւ ստեղային ճառագայթումները արձանագրող ամենանուրբ գործիքներ։

★ *Օդանաւի անգլ. գործարանի մը մէջ աւարտելու վրայ են շինութիւնը շարք մը օդանաւերու, որոնք առանց օդաւուրդի շարժման մէջ պիտի դրուին հրթիռով, եւ ձայնի արագութենէն աւելի արագ պիտի ընթանան (ձայնի արագութիւնը մէկ երկվայրկեանի մէջ 340 մեթր է)։*

Այդ օդանաւերը պիտի կախեն երկու շարժիչ մեքենաներով օժտուած «Մոսքիթօ»ի տակէն, եւ այդ ձեւով պիտի փոխադրեն Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ մեծ բարձրութեան մը մէջ, ուրկէ ազատ պիտի ձգեն։

Այդ սրընթաց օդանաւերը ամէնքն ալ միեւնոյն մեծութիւնը եւ միեւնոյն ուժը պիտի ունենան, սակայն անոնց թեւերուն եւ պոչին մեծութիւնն ու ձեւը պիտի փոխուին համաձայն կատարելիք փորձերուն։

Առաջին օդանաւին թեւերուն տարածութիւնը ութ ոտք պիտի ըլլայ, եւ արագութիւնը մէկ ժամուան մէջ 1400 քիլոմեթրի պիտի հասնի։ Ամէն բան ինքնաշարժիկ գործիքներով պիտի արձանագրուի եւ ռատարի միջոցաւ պիտի փոխանցուի գետնի վրայ։

★ *Կրընոպլէն Լուի Թամիան անուն 25 տարու երկրաչափ մը, զինուորական մասնագէտներու ներկայութեան փորձած է ազմուկը չէզոքացնելու նոր մեթոտ մը, որ պիտի յեղաշրջէ արդիական կեանքը եւ ապագայ պատերազմները։ Իր գիւտին շնորհիւ, այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ ամէն աղմուկ չէզոքացնել եւ պատերազմի ատեն առանց աղմուկի հրազէն կամ թնդանօթ արձակել։*

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՍԿԵԳԵՏԱԿ, Տարեգիրք, Բ. տարի, նուիրուած Արաբկիրի եւ շրջակայքի պատմութեան - ազգագրութեան։ Խմբագրեց Ս. Բախտիկեան։ Հրատ. Արաբկիրի Հայր. Միութեան Պէյրութի եւ Հալէպի մասնաճիւղերուն։ 1946, գին 350 ֆրանք կամ 3 տոլար։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Տեղատարափ «կը հրաժարիմ»ներու քովն ի վեր։

Օր մը խօճան գիւղ մը կ'երթայ եւ չուրջը հաւաքուած գիւղացիներուն կ'ըսէ, — «Կը տեսնէ՞ք այս աղջեւի բարձունքը, ոսկիի լեռ է»։

Եւ ահա տղայական առնողը վեր կը բարձրանայ։ Ինքը, խօճան մինակը մնալով կը սկսի մտածել, — Արդեօ՞ք, իսկապէս ոսկի կայ վերը։ Հաւատալով իր ստեղծած սուտին, տղրպակ մըն ալ ինքը կ'առնէ ու կը բարձրանայ սարն ի վեր։

Գէյրութի Ներգաղթի Կոմիտէի նախագահն ալ՝ տասնեակ հազարներով «կը հրաժարիմ»ներ ստորագրել տալէն վերջ՝ առանց կանուխ արթընցողին, ինքն ալ խօճային պէս մինակ մնացած ըլլալով օր մը, պիտի սկսի կասկածիլ, արդեօ՞ք ինքն ալ Դաշնակցական չէ՞, կը հրաժարիմ մըն ալ ինքը պէտք չէ՞ որ մրոտէ։ Եւ գրիչը առնելով հատ մըն ալ ինքը պիտի Թխէ․—

«Ստորագրեալս՝ Ուղատապանեան Հրանդ, Հալէպի Հնչակեան Ուսանողական միութեան նախկին գործօն անդամ, Փրակա ուսանելու համար ձեւացայ համակիր Դաշնակցական, յետոյ Սուրիա-Լիբանան վերադառնալով՝ եղայ հայաստանասէր, ապա հայրենադարձ հայրենադարձ, ամենավերջին անդամ ըլլալով հրաժարելով կը հրաժարիմ․․․»։

Անմիջապէս «Հայաստանասէր - հայրենադարձական» ճակատի, կռնակի թերթերը պիտի առանան հետեւեալ յանդիմանագիր հնագիրը, յատկապէս գրուած իրենց համար, —

— «Դուք մեզ խաբում էիք, ասում, ասելով՝ Սուրիա - Լիբանանում Դաշնակներ չկան, ոչ էլ դաշնակ օրգանիզացիա, այլ միայն մի քանի ծերացած հին Դաշնակներ, նրանք էլ համարեայ՝ ողջ մեռածներ կարող էք համարել, բայց մենք հակառակն ենք տեսնում, դուք մեզ հետ օյինբազութիւն էք անում, ներգաղթողները բոլորն էլ Դաշնակներ են եղել, բոլորն էլ հրաժարւում են․ աւելին, 1947 թուին ներգաղթողները հենց էսօրուանից հրաժարւում են։ Ողջ արտասահմանը Դաշնակ է եղե՞լ, արտասահմանում մենք մասսա չունե՞նք․ թէ կայ՝ ո՞ւր են մերոնք, նրանք Հայաստան գալու չե՞ն»։

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՏՕՆ ՄԸ

Վիէն, (Յառաջ) — Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու, ինչպէս նաեւ Ֆրանս. Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնները գեղեցիկ գաղափարն յղացած էին, հոգեւոր պաշտամունքով մը յարգելու — Նոյեմբերեան Մեռելոցի օրով — անմահ յիշատակը 1914—1918ի եւ 1939—1945ի Ֆրանսական բանակի, Կովկասեան, Կիլիկեան եւ բոլոր հերոսամարտերու զոհերուն եւ զինակից ընկերներու։

Քաղաքիս Սէնթ Անտրէ Լըպա եկեղեցիին մէջ, ուր հոծ եւ բարեպաշտ բազմութիւն մը փութացած էր մասնակցելու այդ յարգանքի տուրքին — տեղի ունեցան ձայնաւոր պատարագը եւ հոգեհանգստեան պաշտօնը, նոյեմբեր 3ի կիրակին։

«Դաշնակցութեան Օրը»

ՇԱՎԻԼ․— Ընկերներու, համակիրներու եւ սրտցաւ հայրենակիցներու հոծ բազմութեամբ մը տօնեցինք մեր Օրը, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, նոյեմբեր 2ին։ Ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութեան մասնաճիւղը ներկայ էր պատուիրակութեամբ մը։ Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը գրեթէ ամբողջութեամբ ստանձնած էին «Րաֆֆի» միութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը։

Երգչախումբին Ֆրանսական քայլերգէն եւ «Մշակ բանուոր»էն վերջ, օրուան նախագահ ընկեր Հրանտ Բալուեան բացաւ հանդէսը, համառօտակի պարզեց մեր կուսակցութեան 56 տարուան բեղուն գործունէութիւնը եւ առաջարկեց յարգել յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք ինկան ազատագրութեան գաղափարի ճամբուն վրայ։ Յետոյ խօսք տուաւ երիտասարդ ընկեր Յովիկ Եղիազարեանի, որ նախ Ֆրանսերէն գեղեցիկ բանախօսութեամբ հիւրերուն բացատրեց Դաշնակցութեան նպատակն ու գործունէութիւնը։ Յետոյ նոյնքան ոգեւորիչ ճառով մը խօսեցաւ հայերէն։ Ֆրանսական ընկերվարականներու քարտուղարը եւ երիտասարդ ընկերվարականներու պատուիրակը, յարմար ուղերձներ կարդացին։ Նոր Սերունդէն երգեցին Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ. Խորէն Մինասեան։ Արտասանութիւններ ըրին Օր. Քնարիկ Օհանեան (Ֆրանսերէն), Պ. Պետրոս Թուրիկեան եւ Պ. Ներսէս (այս վերջինը Պանեէօ Քաչանի Նոր Սերունդէն)։ Ընկեր Բ. Հապէշեան արտասանեց երկու կտորներ, վերջինը՝ իր իսկ հեղինակութիւնը։

Վերջին բանախօսն էր ընկեր Գասպար Իփէքեան, որ մանաւորապէս ծանրացաւ Դաշնակցութեան գաղութներու մէջ կատարած վերջին 25 տարուան գործունէութեան վրայ։

«Րաֆֆի»ի աղջիկները տոհմիկ տարազներով պարեցին հայկական պարեր, արժանանալով խանդավառ համակրանքի։ Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը որ տեւեցին մինչեւ լոյս, ընտանեկան խնճոյքներով։ Տեղի ունեցան վիճակախաղ եւ պարի մրցումներ։ Մեր Ֆրանսացի ընկերներն ալ մինչեւ առտու մասնակցեցան ուրախութեանց։

Կազմակերպիչ մարմինը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս օգնեցին հանդէսին յաջողութեան։

★ Մեր Ֆրանսացի ընկերները, Ամենայն Սրբոց տօնի առտուն (Մեռելոց), իրենց մեռելներուն եւ նահատակներուն հետ, ազնուութիւնը ունեցան յիշելու նաեւ մեր սիրելի Բժ. Տէր Դաւիթեանը եւ վայելուչ ծաղկեպսակ մը դրած էին անոր գերեզմանին վրայ։ — Թղթակից

Պատարագիչ Հ. Գ. Վ. Պապեան՝ յատկապէս հրաւիրուած Լիոնէն, հոգեշահ եւ հայրենաշունչ քարոզ մը խօսեցաւ, վեր հանելով մասնաւորապէս զոհաբերութեան, դիւցազնութեան ոգին, եւ մաքուր հայրենասիրութիւնը Ազատութեան զոհերուն։ — Թղթակից 1946

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԳԱՄԵԱՑ ԾՐԱԳՐԻՆ գործադրութեան համար զանազան հիմնարկներու բանուորները իրարու հետ մրցումի ելած են, աւելի շուտ արտադրելու համար։

Շամշատինի ծխախոտի կոլխոզին բանուորները խոստացած են իւրաքանչիւր արտավարէն տասնըհինգ կենդինար ծխախոտ արտադրել, նախատեսուած ութ կենդինարի դէմ։Շնորհիւ գիւղացիներու քրտնաջան աշխատանքին, այժմ ծխախոտի միջին բերքը եռապատկուած է եւ քսան եւ հինգ կենդինար լաւորակ ծխախոտի բերք կը ստացուի։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարութեան դեկոյցին համաձայն, մինչեւ Հոկտ. 1 ցորենի հունձքի ծրագրին 93 առ հարիւրը գործադրուած է։ Կալսուած է 240.160 արտավար բերք։

Նոյն յառաջդիմութիւնները բամպակամշակութեան, պտղամշակութեան, հանքերուն եւ գործարաններուն մէջ եւս։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ վերջերս կը հրահանգէր՝ կոլխոզներու եւ զանազան աշխատանքներու գեղծարարներն ու կաշառակերները հրաժարեցնել եւ ի հարկին դատի քաշել։Մէկ խօսքով հեռացնել կաշառակեր պաշտօնեաները եւ կոլխոզային աշխատաւորութեան կեանքի պայմանները բարելաւել։

Այս հրամանագիրին տրամադրութիւնները սկսած են գործադրուիլ նաեւ Հայաստանի մէջ։ «Սովետական Հայաստան» թերթին մէջ երկրին զանազան գաւառներէն հասած լուրեր կը հաստատեն՝ «կանոնագրութեան խախտումներու», կոլխոզային ստացուածքի վատնումի, «աշխատանքի օրերու չափլումի»ի եւ նման դէպքեր։ Պատասխանատուները վտարուած եւ դատի յանձնուած են։

ԲԱԶՄԱԶԱՒԱԿ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐ, — Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ վարձատրուած են հետեւեալ բազմազաւակ մայրերը, —

Եօթը զաւկի մայր՝ Եպրաքսիա Արեւշատեան, Սիրանոյշ Բշտիկեան, Աննա Գրիգորեան, Աստղիկ Մարգարեան, Նոյեմի Պետրոսեան եւ Վերգուշ Սիմոնեան ստացած են «Մայրական փառք»ի 3րդ շքանշանը։

Վեց զաւկի մայր՝ Հայկանոյշ Գրիգորեան, Սաթենիկ Մանուկեան, Սանամ Մոմճեան, Արեւհատ Յովհաննէսեան, Փառան Պօղոսեան, Փառանձեմ Խաչատուրեան եւ Գոհար Շերպէթճեան, «Մայրութեան մետալ»ի Ա. աստիճան։

Հինգ զաւկի մայր՝ Աստղիկ Աւետիսեան, Քրիստինէ Յակոբեան, Աշխէն Յակոբեան, Եւգինէ Ալեքսանեան, Աստղիկ Ալեքսանեան, Կալէ Վահրամեան, Մարիամ Գասաֆէթեան, Վերգուշ Քիւրքճեան, Ջէյրան Մամիկոնեան, Արաքսի Մարտիրոսեան, Արաքսի Մուրատեան, Յասմիկ Օհանեան, Աստղիկ Թառոյեան, Վարդանոյշ Խուրշուտեան «Մայրութեան մետալ» Բ. աստիճանը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

Խ Ա Ց Ո Ց Խ Ա Ց Ը

— Հիմա, մի խօսքով դու ինձ ասա Աւետիս, աքաղաղը գնամ մորթե՞մ թէ ոչ ․․․

— Աքաղաղդ գնա մորթէ․․․

Այս որ լսեցի, փախայ Աւետիսի մօտէն․․․ Նա յետեւէս պոռում էր՝ — ․․․ Բայց մի չարչարիր․․․

×

Մինչեւ կէսօր այգիները թափառելէն վերջ, եկայ տուն։

Բակի մէջ նկատեցի ցամաքած արիւն եւ տաղտողնած կարմիր փետուրներ ․․․

×

Ամառուայ արձակուրդները վերջացան։ Մայրս, առաւօտ կանուխ զարթեցրեց ինձ լողացրեց ու մաքուր լաթեր հագցրեց։ Մանաւանդ զգեստս լաւ էր գալիս վրաս, թէեւ քեռիս հին«կոստիւմ»ը յարմարեցրել էր մայրս իմ վրայ։ Ես գոհ էի եւ ուրախ։ Բայց որբիս ուրախութիւնը մինչեւ կէս օր չտեւեց․․․ պայուսակս ուսէս կախած՝ դուրս ելայ փողոց։ Հազիւ մի փողոց էի դարձել, որ հանդիպեցայ աղբահաւաք Հասանի որդի Ալիին. իմ տարիքի մի տղայ, որի ձեռներն ու ոտքերը կեղտոտ էին եւ բոպիկ։ Ունէր հագին սպիտակ պաստառէ մի շապիկ եւ մի վարտիկ, նոյնպէս կեղտոտ։ Իսկ գլխին՝ ծուռ թաղէքէ մի ֆէսլահ

Կանգնեցի երկու քայլ անդին Ալիէն ու ասացի Ֆրանսերէն․ — Bonjour ․․․

Ալին ապշած՝ դիտեց ինձ վերէն վար մի պահ ու լուռ կանգնեց բերանաբաց։

— Bonjour․․․ Bonjour, ասացի ես նորէն․․․

Ալին մի բոպէ շուրջը նայեց, մի բան փնտռողի նման, ու վերցրեց մի բուռ ցեխ ու թափեց գըլխիս վրայ, զգեստներիս վրայ․․․ յետոյ՝ մի երկորդ բուռ, յետոյ՝ մի երրորդը․․․ եւ սարսափելին՝ Ալին չփախաւ, գլխուղի, երկիւղի ոչ մի արտայայտութիւն չերեւաց աչքերին մէջ․ կանգնեց արժանի պէս դիմացս ու Bonjour, bonjour ասաց ծաղրելով ինձ եւ ծիծաղելով․․․

Ես որ գնում էի դպրոց կրթութիւն ստանալու, իսկ նա որ օրն ի բուն աղբ էր հաւաքում եւ գրել-կարդալ չգիտէր․․․ Նստեմ լա՞մ թէ վեր կենամ փաթթուեմ այս աղբի կտորին, մէ բան որին մարդ ձեռք տալու կը զզուի․․․ տո՞ւն վերադառնամ, թէ ճամբաս շարունակեմ․․․ բայց, այս վիճակով ինչպէ՞ս դպրոց գնամ․․․ բայց, ինչպէ՞ս մօրս երեւամ ․․․

Նստայ մի քարի վրայ ու մտածում էի․․․ բայց արցունք չէր գալիս. չէի ուզում լակոտի թափած ցեխը արցունքովս լուալ․․․ Ալին էլ կանգնել էր արժանի պէս ու նայում էր ինձ անթարթ, թէ ի՞նչ էի անելու։

Ես վստահ էի որ եթէ միտք ունենայի կռուելու, պատրաստ էր կռուելու ․․․

Ալին, մտածեցի ես, թէեւ դպրոց չէ գնացել, թէեւ գրել - կարդալ չգիտէ, բնազդով գիտէ գեղեցիկը տգեղէն զանազանել․․․ թէեւ այսօր կեղտոտ է ու նստել է աղբակոյտի վրայ, վաղը պիտի դառնայ թագաւոր եւ պիտի նստի ոսկի գահի վրայ․․․ Այսօր ինձ ցեխոտեց չար նախանձէն, որովհետեւ ինքը ցեխոտ է, բայց վաղը՝ երբ դառնայ թագաւոր ու հագնի ոսկեզօծ զգեստներ պիտի ուզենայ տեսնել իր շուրջը ինձ նման, բարեկիրթ եւ մաքուր մարդիկ․․․ ինչ օգուտ կռուելուց․․․ կռուել՝ յանուն ինչի՞. կեղտոտուած զգեստների՞․․․ Ո՛չ, ո՛չ, չարժէ․․․ Ալին աղբի մէջ կորած մի մարգարիտ է․․․ Ալին՝ ապագայ թագաւոր է․․․

Այսպէս, նստած մտածում էի յաւատեսութեամբ երբ ցցուեցաւ առջեւս Աւետիսը պայուսակը թեւին տակ․․․ Մէկ ինձ նայեց, մէկ էլ Ալիին եւ եղելութիւնը կռահեց․․․

Առանց մի բառ ասելու՝ պայուսակը ձգեց գետին ու վազեց իրենց տունը․․․ Ես հասկացայ Աւետիսի միտքը․․․ իմ ընկոյզ, դպրոցական ընկերոջս անիւքը․․․ Հիմա նա, մտածեցի ես, Սասունցի Դաւիթի նման պիտի վերադառնայ, փամփշտակալը մէջքին, թէեւ առանց փամփուշտի եւ հազար անգամ իւղոտած «քոլտ» ատրճանակը քաշած, թէեւ կոտրած, բայց վնաս չունի,․․․ եւ իմ ցեխոտած պատիւը պաշտպանելու համար պիտի սպաննէ աղտոտ Ալին․․․ ապագայ թագաւորին․․․

— Տէր արքայ, փախիր, ասացի Ալիին, փախիր․․․ հիմա ընկերս կըգայ եւ քեզ կը սպաննէ․․․

Նա ունի պրաունինկ ատրճանակ եւ լեցուն փամփշտակալ․․․ Ունի նաեւ աչքերին մէջ կրակ եւ սրտին մէջ՝ վրէժ․․․ Նա կարդացել է նաեւ սեւ աչքերով մարտու հրեղէն գիրը եւ էլ չի ուզում, որ իրեն ցեխոտեն․․․ փախիր․․․ եթէ ուզում ես թագաւոր դառնալ ․․․

Ու Ալին փախաւ․․․թրջուած շան պէս փախաւ։

Աւետիսը վազելով եկաւ. փամփշտակալը մէջքին, «քոլտ» ատրճանակը ձեռքին, եւ, ո՞ւր է Ալին հարցրեց ինձ․․․

— Ո՞ր Ալին, պատասխանեցի ես։

— Քեզ ցեխոտող Ալին․․․

— Ինձ ոչ ոք չէ ցեխոտել․․․ ես ինկայ եւ Ալին ինձ օգնեց վեր կենալու․․․ Չտեսա՞ր իր կեղտոտ ձեռքերը․․․ ձեռքերը կեղտոտ էին, որովհետեւ ինձ սրբեց, մաքրեց․․․ Նա բարի է․․․ Նա պիտի դառնայ մի օր թագաւոր․․․ իսկ դու, տաք գլուխդ, պիտի սպաննէիր Ալին եւ մարդկութիւնը պիտի զրկէիր մի բարի թագաւորէ․․․ Դէհ, հիմա դու գնա դպրոց, իսկ ես գնամ տուն․․․

— Այսպէ՞ս ․․․ դպրո՞ց ․․․ — Այսպէ՞ս տո՞ւն․․․

— Այսօր մենք դպրոցն էլ դասն էլ հետք կերանք ․․․

ՏՕՔԹ. Ց. ՆԻԼԻԿԵԱՆ

Արտակարգ խստութիւններ Անգլիոյ մէջ

Երէկ, Երեքշաբթի, արտակարգ զգուշութիւններ ձեռք առնուած էին Լոնտոնի մէջ, խորհրդարանին բացման առթիւ, ի դերեւ հանելու համար հրէական յեղափոխական կազմակերպութեանց սպառնալիքները։

Քանի մը օրէ ի վեր անթիւ սպառնալիքներ կ'ըլլային զանազան երեւելիներու, մասնաւորապէս մաքէշալ Մոնթկոմըրիի, ազդարարելով թէ պիտի սպաննուին, եթէ գոհացում չտրուի Պաղեստինի հարցին մէջ։ Այս սպառնալիքներուն վրայ, որոշուեցաւ որ այսուհետեւ երկու երեք զինեալ պահակներ ընկերանան բոլոր նախարարներուն, վարչապետարան գացած ատեն։ Իսկ երէկ, երբ արքայական թափորը խորհրդարան կ'երթար, շարժման մէջ դրուած էին ոչ միայն ոստիկաններ, այլեւ զինուորներ։ Խորհրդարանը խուզարկուած էր վերէն վար։ Հրէական ահաբեկչական կազմակերպութեան անդամներուն լուսանկարները բաժնուած էին գաղտնի ոստիկաններու։ Միեւնոյն ատեն կապ հաստատուած էր ցամաքային Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոններուն եւ մասնաւորապէս Փարիզի հետ, որովհետեւ կասկածներ կան թէ ահաբեկչական շարժումը կը ղեկավարուի Ֆրանսայի մայրաքաղաքէն։

Լոնտոնէն հասած լուրերու համաձայն, հինգ հազար ոստիկաններ դիրք բռնած էին պալատին խորհրդարան,— 750 մեթր, երբ թագաւորը եւ թագուհին կ'անցնէին բաց կառքով մը։ Հրէական գաղտնի կազմակերպութիւններէն «Իրկուն Զվայ» կ'ազդարարէր մէկ օր առաջ.

—«Այժմ Անգլիացիներն են որ կը վախնան Հրեաներէն։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, պաշտպանելու համար Պէվինը եւ ուրիշ նախարարներ։ Բայց ոչ մէկ զգուշութիւն՝ պիտի կրնայ արգիլել որ մեր ռազմիկները իրենց նպատակին հասնին»։

Ցաւալին փաստ չկայ թէ ահաբեկիչները Անգլիա հասած են, բայց սպառնալիքը լուրջ կը համարուի։

Լուրի մը համաձայն, ահաբեկիչները մահուան դատապարտած են հետեւեալ Անգլիացիները — Զօր. Պարքըր, ընդհ. հրամանատար Պաղեստինի, Սըր Ճօն Շօ, նախկին ընդհ.-քարտուղար Պաղեստինի կառավարութեան եւ գաղթային նախարարը, Դերկոմս Հօլ։ Անգլիոյ բարոյականը կոչ մը ուղղեց Հրեաներուն, որպէսզի տեղեկութիւններ հաղորդեն ահաբեկիչներու գործունէութեան մասին։

Մեծերը միշտ կը վիճին

Միացեալ Ազգերու խնամակալութեանց խորհուրդին մէջ, խորհրդային պատուիրակը, Նովիքով, ճառ մը խօսելով, ցաւ յայտնեց որ առկախ կը մնայ Պաղեստինի ճակատագիրը։ Հարցուց թէ Անգլիա ինչո՞ւ տեղեկութիւններ չի հաղորդեր։ «Մէկ բան բացորոշ է,— Միացեալ Ազգերու դաշինքին սկզբունքներուն հակառակ է Անգլիոյ այն փորձը որ կը ջանայ Պաղեստինի խնդիրը լուծել բանակցելով Մ. Նահանգներուն, ինչպէս եւ Արաբ եւ Հրեայ ներկայացուցիչներուն հետ»։

Նովիքով խօսեցաւ մէկ ժամ եւ եզրակացնելով, պահանջեց Պաղեստինի խնամակալութիւնը յանձնել Միացեալ Ազգերուն։

★ Զօրսերու խորհուրդը, որ իր նիստերը յետաձգած էր ուրբաթ օրէն ի վեր, Բշ. օր նորէն քննեց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ դաշնագիրները, առանց վերջնական համաձայնութեան մը յանգելու։ Ոչ սահմաններու, ոչ ալ հատուցումներու եւ ուրիշ վիճելի կէտերու մասին։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը, Պ. Թրումըն խօսելով վերջին ընտրութեանց մասին, կրկնեց թէ անփոփոխ պիտի մնայ ամերիկեան քաղաքականութիւնը, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ։ «Ամերիկեան քաղաքականութիւնը ազգային է, ոչ թէ կուսակցական»։

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան Նոր Տէլհիի մէջ (Հնդկաստան), երբ մօտ հինգ հարիւր հազար փոխեթաթախ ուխտաւորներ ճամբայ ելած էին դէպի Գանգէս, անոր սրբազան ջուրերուն մէջ լուացուելու համար։ Կ'ըսուի թէ 300 հոգի սպաննուած են։ Կռիւները կը շարունակուին իսլամներու եւ Հնդիկներու միջեւ։

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Կիր. 24 Նոյ. ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի)։

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու գեղեցիկ գործերէն։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— 15 Նոյեմբեր, ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կ'երգէ Օր. ԱՃԷՄԵԱՆ։ Կ'արտասանեն ընկերներ Զ. ԳԱՐԻՊԵԱՆ եւ Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ։ «Րաֆֆի» երգչախումբ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի։ Մուտքը ազատ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն։ 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ։

146 Ave. des Chartreux :

Կը խօսի ընկեր

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները։

FRANCIS LENHARDT (երեսփոխան
JEAN MASSE (անդամ նահանգային խորհուրդի),
LASSALARIÉ (նախագահ նահ. խորհ.ի)։

Գեղարուեստական բաժնի կը մասնակցի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն), կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ ՋԷՕՐԷՔՃԵԱՆ նուագախումբի, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։ Կը նախագահէ ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով։ եւ Օր. Մառի Տէրվիշեան (երգ)։ Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով։ Ներկայ պիտի ըլլան Ֆր. ընկերվարականներ։ Մուտքը ազատ է։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները Նոյեմբեր 14ին, ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՕՐ. Ս. ԿԻՒՄԻՒՇԵԱՆ անգլերէնով շատ հետաքրքրական բանախօսութիւն մը պիտի ընէ հին եւ նոր երաժշտութեան եւ գործիքներու մասին, Նոյեմբեր 15ին ուրբաթ իրիկուն, ժամը ճշգրտօրէն 20ին, Palais Berlitz, Bld. des Italiens (Փարամունթ սինէմային դէմը)։

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ

ՆՈՒԱՄՍԵԱՑ ՀԱՆԴԷՍ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Խմբագրութեամբ՝ Հր. Բալուեանի

80 մեծադիր էջ եւ պատկերազարդ։ Նոր շրջանի Ա. թիւը լոյս կը տեսնէ յառաջիկայ նոյեմբ. 15ին նուիրուած ամբողջութեամբ Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին։ Յօդուածներ ունին.— Արսէն Քահ. Սիմէոնեան, Զիթունի, Գասպար Իփէքեան, Շ. Նարդունի, Շ. Միսաքեան, Էլլէն Բիւզանդ, Տ. Փիրանեան, Տիկին Գեղան Փափազեան, Տիգրանունի, Հուրի Իփէքեան, Ար. Սրապեան, Միսաք Միրզէ, Ն. Շիճակեան, Բարսեղ Հապէշեան, Կ. Երանեան, Ս. Ընտրիկեան։ Ա. Ահարոնեանէն անտիպ եւ այլ բազմաթիւ էջեր։ Նոյնպէս քրոնիկի շատ ճոխ բաժին մը։

Տարեկան բաժ. չորս թիւի համար 400 Ֆր.։ Արտասահման՝ 500 Ֆր.։ (Հատավաճառ չկայ)։

Հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԼԻՈՆ-ՏԷՍԻՆ մասնաճիւղին քարտուղար Օննիկ Եղիաեան հրաժարած ըլլալով, նոր քարտուղարի նոր հասցէն է.— Diran Bédjidian, 165 Grand rue, Guillotière:

ԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նոր Արաբկիրի հիմնարկութեան 21րդ տարեդարձի առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Արաբկիրի Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, 24 Նոյեմբեր կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Brebant Marseillaisի մէջ։ Խնամուած գեղարուեստական բաժին։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

ՋԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ
Դ. ՏԷՕՎԼԷԹԻ, ՀԱՏՈՐ Բ., ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին Գ. դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին։ Դասախօսը՝ ընկ. Հրանտ Սամուէլ, նիւթը՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։ Sociétés Savantes, G. սրահը։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի ընկերական ժողովը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։

ՎԱԼԱՆՍ.— «Նոր Սերունդ»ի բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբը։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Ջավարեան, Վռամեան, Ակնունի, Հայաստան, Համազասպ, Արամ, Ընկեր Կարօ, Թաթուլ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը։

Այրի Տիկ. Կ. Սարաֆեան, Պ. Ժագ Սարաֆեան, Այրի Տիկ. Զարուհի Սարաֆեան, ինչպէս նաեւ Հալաճեան, Գէորգեան, Մարքոյեան, Գասպարեան, Վարդերեսեան, Սէմէրճեան, Միքայէլեան, Փափազեան, Արթինեան, Մանուկեան, Փեռնայեան, Արնօ, Զօլաքեան, Եաղմուրեան, Յակոբեան, Պախչէճեան, Փառմաք, Դանիէլեան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, դաւկին եւ ազգականին՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ (48 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ իր խանութին մէջ, յարձակման մը ենթարկուելով։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր չորեքշաբթի, ժամը ճիշդ 15.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Նէօյի Նուվօին գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ԳԵՂԵՑԻԿ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴՈՒՄ ՄԸ, եւ տեւական գանգուրներ (permanente) ունենալու համար, ինչպէս եւ ներկ, մանիքիւր եւն. դիմել SALON GHAMBARIAN, Lyon, 24 Place Jules Grandelement:

Այս կտրօնը ներկայացնող յաճախորդներուն հարիւրին 20 զեղչ։

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՏՕՔԹ. ՔԼԷՓԷՐ

Փարիզի Բժիշկ. համալսարանէն վկայուած Ռոչիլտ ակնաբուժարանի նախկին ներքին բժիշկ եւ օգնական բժիշկ Լայէնէք հիւանդանոցին, անդամ ֆրանսական Ակնաբուժական ընկերութեան

61, Rue Chardon - Lagache, PARIS (16)

Métro Michel - Ange Molitor, Tél. Jasmin 82–68

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր ժամը 3-5

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԽՈՀԱՐԱՐ ՄԸ

Փարիզեան ճաշարանի մը համար, որ մասնագէտ ըլլայ թէ եւրոպական եւ թէ արեւելեան կերակուրներու պատրաստութեան։ Լաւ վճարում։ Գրաւոր դիմել Պ. Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, 9, rue du Boccador, Paris, (8) : Հեռաձայն Ely. 18-72։

Գրել ֆրանսերէն լեզուով։

ANTONIN

COIFFEUR – PARFUMEUR

24, Bld. des Capucines, Paris (9) Tél. Opé. 66-10

Արանց եւ կանանց մասնաւոր բաժիններ, Տէր եւ Տիկին Բ. Անէմեան (Jacques), շէմբուինկ, ներկ, օնտիւլասիոն, միզ-ան-փլի, մասաժ, մանիքիւր, փէտիքիւր եւ ամէն տեսակ խնամք մարթի եւ մազերու համար։

Արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն։

Աշխատութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 14 Novembre 1946 Հինգշաբթի 14 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4853 Նոր շրջան թիւ 492 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր.

«ԽՕՍՈՒՄ Է ԵՐԵՒԱՆԸ»

Նոյ. 7ին, Մօնթէլիմար բնակող բարեկամի մը կողմէ հիւրասիրուած ըլլալով, բոլորուած էինք հայկական սեղանի մը շուրջ։

Երկու Դաշնակցական, հին Հնչակեան մը, նախորդ պատերազմի կամաւորներէն ծերունի մը, քանի մը հայրենաբաղձ անկուսակցականներ, համայնավար մը եւ քանի մը կիներ, աղջիկներ ու երիտասարդներ կը ներկայացնէին հրաւիրեալներու խումբը։

Յանկարծ «Խօսում Է Երեւանը», հնչեց յստակ ու դիւթական ձայնը, որ կուգար հեռուներէն, դէպի շղթայակապ ու գերի Արարատի ստորոտէն, մեր պանծալի մայրաքաղաքէն։

Անակնկալի եկած, լռեցինք եւ սկսանք ուշադրութեամբ լսել զեկուցումը,— «Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» 29րդ տարեդարձին առթիւ։

Բառ չկար մեր ուրախութիւնը ճշգրտօրէն բնորոշելու համար։

Շուրջս կը նայիմ, բոլորին աչքերը թրջած են։ Եղբայրօրէն իրարու սեղմուած, ուշի ուշով կը հետեւին հայրենի ալիքներուն, մոռնալով քիչ առաջուան վիճաբանութիւնները։

Ձայնը հետզհետէ բարձրացաւ եւ հասկնալի դարձաւ։ Խօսողը «Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան» ծագման, զարգացման մասին արտայայտուելէ վերջ, թուեց անոր բարիքները Միութեան բոլոր երկիրներու եւ Հայաստանի համար, փառաբանեց Սպարապետ Ստալինը եւ խօսքը վերջացուց օրուան տօնին վայել «կեցցէ»ներով։

«Խօսում է Երեւանը» կարծես կը կրկնուէր ամէն անգամ երբ կարճ ընդհատում մը եւ, նորէն ի վիճակի կ'ըլլայինք լսելու մերհայրենիքի ձայնը։

— Փա՜ռք քե՛զ Տէր, Փա՛ռք քեզ, մրմնջեց ծերունի կամաւորը, Թուրքը հարիւր հազարաւոր Հայեր Տէր - Զօր քշեց եւ կոտորեց, Հայն ու հայկական հարցը ընդ միշտ թաղելու համար,... բայց չյաջողեցաւ»։

Դժբախտաբար ուրիշ ռատիոներու ընդմիջումները յաճախ կը խանգարէին ունկնդրութիւնը։ — Ահա՛, ահա կը բացագանչէին բոլորը, «Պիտի երգէ ժողովրդական արուեստագիտուհի... (անունը չլսեցինք)։ Եւ կը լսենք չնաշխարհիկ երգչուհի մը, որ կ'երգէ Սայաթ - Նովայի «Ուստի՞ կուգաս»ը, աշուղական գլխիչ եղանակ մը, ընդգնլուզուած սքանչելի ձայնով մը։ Ուրիշ մը եւս, դարձեալ Սայեաթ Նովան անմահացնող կտորներէն։ Նաեւ Կոմիտասէն «Հով արէք»ը։ Եւ դարձեալ ընդհատում մը։

— Կարելի չէ՞ դիմում կատարել Լոնտոն եւ ուրիշներէն երգի ժամը փոխել տալ, որպէսզի չխեղդէ մեր սիրելի Հայաստանի ձայնը, կ'ըսէ հայ մամիկ մը։

Երազներու աշխարհին մէջ կ'օրօրուէինք։

Կը խօսուի՝ տարագրութեան կարաւաններու կրած սահմռկեցուցիչ վիճակի մասին, դժբախտութեան մատնուած հայ հանճարի — Կոմիտասի մասին եւ ինչե՛ր, ինչե՛ր...

Հետաքրքրութիւն, հարց ու պատասխան նաեւ դժբախտ Աւ. Ահարոնեանի մասին։

Ծերունի կամաւորն է խօսողը — Կը զարմանամ թէ ինչո՞ւ Հայաստան չեն տանիր Ահարոնեանը, քանի որ Կոմիտասի մարմինը, տեղափոխեցին։ Հաւատացէք, հաւատացէք, որ եթէ Ահարոնեանը անգամ մը Մասիսը տեսնէ, անհուն հրճուանքէն լեզուին կապերը պիտի քակուին, պիտի խօսի, պիտի առողջանայ ...»։

Քովի սենեակէն կը թելադրեն լսել.— Շարա Տալեան սկսած է երգել «Ալակեօզ աչերդ»։ Մենք զրկուած ենք, իրենց մեքենայէն լսելի եղած է, մինչ մերինը դեռ կ'աղմկէ։

Կը խուժենք քովի սենեակը։

«Հայկական պարը» կը նուագէ Ալէքսան Ալէքսանեա՞ն թէ Ալիխանեան, սքանչելի եղանակ մը, որ կը յիշեցնէ հայրենի հարսնիքներ, խնջոյքներ եւ տօնակատարութիւններ եւ վերամշակուած է տաղանդաւոր երաժշտագէտի համբերատար ու խղճամիտ աշխատանքին շնորհիւ։

— «Ժողովրդական արուեստագիտուհի Հայկանուշ Դանիէլեան» երգում է «Ծիծեռնակ»ը, մշակուած, սքանչելի՛ ձայն, համակ զգացում, հեռուներէն, հեռուներէն անգամ կախարդիչ։

— «Ա՛խ, բարի ծիծեռնակ հայրենի տունս Աշտարակ, անդ շինիր քո բոյնը հայրենի կտուրին տակ»։ Ինչ կայ այնքան զգայուն, այնքան խօսուն քան վերի տողերը։

Դարձեալ նոյն երգչուհին.—«Ես լսեցի», հայրենի սէր ու պաշտամունք, ծնողական սէր, ազատութեան փառաբանութիւն։

Ահա նաեւ «հարսանեկան պար»ը, Ռուսաննա Համբարձումեանի զմայլելի երգը, խմբերգ մը, Լեւոն Մանուէլեանի «ժողովրդական պարը» (նուագ), Վարդան Ղազարեանի «Թանգի» պարանուագը, ապա «ժողովրդ. երգչուհի» Արաքսի Կէչիտեանի «Մանկայ ես» երգը եւ դեռ շատ բաներ...

Երկու ժամ արձանացած, հեւի հեւ կը հետեւինք երգին, խօսքին, ջութակի, թաւջութակի եւ թառի վրայ ճարտարօրէն նուագուած եղանակներուն։

Ահա նորէն օտար լեզուով երգ մը, որ կը խառնէ, կը խանգարէ, կը զրկէ մեզ մեր հայրենի քաղցրահունչ ձայնէն։ Կարծէք դիտմամբ կ'ընէ։

Կը սրտնեղին բոլորը...

Բայց պիտի խօսին, պիտի խօսին Երեւանն ու Վանը, Կարինն ու Տարօնը, հակառակ բոլոր արգելքներուն։

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Ներգաղթ [illegible] դադրած Սուրիա - [illegible]ի մէջ

ԽՄԲ.— Սուրիա - Լիբանանի ներգաղթի կոմիտէին ներքեւեալ զեկոյցը հաղորդած է մամուլին.

Հայաստանի Ս. Ս. Հանրապետութեան նախարարներու խորհուրդի կից կազմուած, արտասահմանեան Հայերու Ընդունման եւ Տեղաւորման կոմիտէի նախագահ Տօքթ. Բ. Աստուածատուրեանի 25 Դեկտ. 1945 թուակիր նամակին ընդառաջելով, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կազմուած Ներգաղթի Կոմիտէները աշխատանքի ձեռնարկեցին Յունուարի վերջերուն, Սուրիայէն եւ Լիբանանէն ներգաղթը կազմակերպելու համար։

Յիշեալ կոմիտէները Հայաստանի պատուիրակներուն հետ համախորհուրդ, կազմակերպեցին ներգաղթի կարաւանները, որոնց առաջինը մեկնեցաւ 23 Յունիսին։ Ցարդ մեկնած են Մայր հայրենիք 8 կարաւաններ, 20.000 Հայեր փոխադրելով։ Այժմ արդէն սկսած են մթնոլորտային աննպաստ պայմանները որոնց հետեւանքով անհնար դարձած է նոր կարաւաններու մեկնումը։ Այս պատճառով ժամանակաւորապէս դադրած է 1946ի համար նոր կարաւաններու ուղարկումը դէպի հայրենիք, յառաջիկայ տարի վերսկսելու համար։

1947ի գարնան առաջին կարաւաններուն մաս պիտի կազմեն Սուրիոյ եւ Լիբանանի այն հայրենակիցները որոնց մեկնելու ձեւակերպութիւնները աւարտած են (Քէսապ, Լաթաքիա, Աֆրին, Պէյրութ, Սուր)։ Յառաջիկայ տարուան կարաւաններուն մաս պիտի կազմեն նաեւ գաւառային շրջաններուն Հայերը։

Ներգաղթի Կոմիտէները ձմրան ընթացքին եւս պիտի շարունակեն գործել սովորականին նման, յառաջիկայ տարուան համար ներգաղթի նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելու։

Բոլոր այն հայրենակիցները որո՛նք ներգաղթի վերաբերեալ հարցեր եւ խնդիրներ ունին, կրնան դիմել ներգաղթի գրասենեակները։ Անոնք որոնք չեն արձանագրուած տակաւին կրնան ներկայանալ գրասենեակ եւ արձանագրուիլ։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Երէկ հաղորդած էինք թէ տասը հազար հոգի արձանագրուած են Եգիպտոսի մէջ, ներգաղթի համար։ «Իւմանիթէ» եւս հաստատելով այս լուրը, կ'ըսէ թէ ցանկը չէ փակուած տակաւին եւ շարունակ նոր դիմումներ կը հասնին խորհրդային դեսպանատուն։ Կը կարծուի թէ հայրենիք պիտի վերադառնան 20—25.000 հոգի, այսինքն Եգիպտոսի հայ հասարակութեան երկու երրորդը։

10.000 տոլար ներգաղթի համար

«Հայրենիք»էն կ'իմանանք թէ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան պատգ. ժողովը, որ գումարուեցաւ Սեպտ. 1ին, Էքըրըն (Օհայօ, Մ. Նահանգներ), միաձայնութեամբ որոշած է տասը հազար տոլար տրամադրել ներգաղթին, Բարեգործականի միջոցաւ։

ՕԹԹՕ ԱՊԷՑ, Փարիզի գերմանական նախկին դեսպանը, պիտի դատուի Գերմանիոյն Ատեանին առջեւ, դաւաճանութեան եւ լրտեսութեան փաստեր ալ երեւան հանուած ըլլալով։

«ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է ՆԱԽԱՏԵՍԵԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ»

Անգլիոյ խորհրդարանին բացման առթիւ, դահաճառին ընթերցումէն վերջ Պ. Չըրչիլ խօսք առնելով, նորէն յոռետես կարծիքներ յայտնեց աշխարհի կացութեան մասին, որ «չէ բարւոքած», իր աչքով։ Կ'ամփոփենք ճառին հիմնական մասերը.

— «Ընդհ. ընտրութեանց ատեն մեզի ըսին թէ աշխատաւորական կառավարութիւնը մասնաւորապէս լաւ պիտի երթայ խորհրդային կառավարութեան հետ. բայց յարաբերութիւնները յարատեւօրէն վատթարացան։ Մենք կառավարութիւնը չենք ամբաստաներ իբրեւ պատասխանատու արտաքին բոլոր չարիքներուն։ Գերմանիոյ անձնատուութենէն 18 ամիս վերջը, եւ հակառակ Մ. Նահանգներուն յուսալից գործունէութեան, աշխարհի տեսարանը մութ է տակաւին, լի անձկութեամբ եւ շփոթութեամբ, եւ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը ցարդ չէ արդարացուցած մեր յոյսերը։ Աշխարհի կացութեան մէջ առաջին տեղը կը բռնէ Գերմանիան,— պարտուած ազգ մը, որ սակայն չէ խորտակուած։ Վաղեմի, ընդունակ եւ գործօն ցեղի մը 70—80 միլիոն այրերն ու կիները մատնուած են աւերեալ եւ սովահար վիճակի մը, Եւրոպայի սրտին վրայ։ Մենք եւ Ամերիկացիները կը շարունակենք կառավարել մեր երկու շրջանները, տարապայման, դրեթէ անտանելի ծախք մը ստանձնելով եւ յարաճուն դժգոհութիւն մը պատճառելով Գերմաններուն։ Բոլորս ալ համաձայն ենք թէ անհրաժեշտ է այնպէս վարուիլ որ Գերմանները ճարեն իրենց ապրուստը եւ իրենք վարեն իրենց գործերը. Եւ մենք պէտք է օգնենք, միեւնոյն ատեն խափանելով վերազինումի բոլոր ձեւերը։ Պէտք է վերջ տալ վրէժխնդրութեան եւ պատիժին։ Քանի որ նացի վարիչները կախուեցան, աւելորդ է պատժել ժողովուրդը»։

Անդրադառնալով ընդհանուր կացութեան, նախորդ վարչապետը հետեւեալ կարծիքը յայտնեց.

— «Եւրոպայի անգլիական եւ ամերիկեան զօրքերը հալեցան, իսկ ռուսական բանակը, որ հիմնուած է բռնապետական կարգուսարքի մը վրայ, կը պահէ իր ուժը, մեծ մասով պատերազմական վիճակի մէջ։ Եւրոպայի աւելի քան մէկ երրորդը կը գտնուի ռուսական տիրապետութեան տակ։ Խորհրդային զինուորական սահմանագլուխը Էլպայի վրայ կը գտնուի։ Անկարելի է նախատեսել Ֆրանսայի ապագան եւ ճակատագիրը»։

Չըրչիլ Պաղեստինի մասին ալ խօսելով, կրկնեց թէ քանի որ չեն կրնար կատարել իրենց խոստումները պէտք է հրաժարին հոգատարութենէն եւ զայն յանձնեն Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան։ Իսկ եթէ Մ. Նահանգները հակառակ են այս տեսակէտին, պէտք է օգնեն Անգլիոյ, ոչ միայն դրամով, այլեւ զօրքով, լուծելու համար Պաղեստինի հարցը։

★ Թագաւորը իր գահաճառին մէջ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի ջանայ, համախորհուրդ միւս Դաշնակիցներուն հետ, խրախուսել ժողովրդավար կարգուսարքի մը հաստատումը Գերմանիոյ մէջ։ «Կը յուսամ թէ մօտերս դաշնագիր մը պիտի կնքուի Աւստրիոյ հետ եւ պիտի կրնանք մեր զօրքը քաշել այդ երկրէն»։

Ներքին քաղաքականութեան առթիւ, գահաճառը յիշեց թէ պիտի ազգայնացուին ելեկտրականութիւնը եւ փոխադրութեան միջոցները, թէ պարտաւորիչ զինուորութեան օրինագիծ մը պիտի ներկայացուի եւն.։

Իտալիոյ կացութիւնը Երեսփ. ընտրութիւններէն վերջ

Նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց չորեքշաբթի օր, քննելու համար կացութիւնը, երեսփ. ընտրութիւններէն վերջ։ Վարչապետը դահլիճին հրաժարականը պիտի ներկայացնէ նորընտիր երեսփ. ժողովի նախագահին. բայց, ընդհանուր կարծիքն այն է թէ կառավարութիւնը պիտի շարունակէ վարել ընթացիկ գործերը, մինչեւ հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը։

Յաղթական հոսանքները այժմէն միջոցներ կը խորհին, նոր դահլիճին կազմութեան համար։ Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, այս անգամ պիտի կազմուի ոչ թէ եռաթեւ, այլ հնգաթեւ կառավարութիւն մը, բաղկացած համայնավարներէ, ընկերվարականներէ, արմատականներէ, ժողովրդականներէ եւ անկախ պահպանողականներէ։

Առ այժմ ամէնուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած է Հանրապետութեան Խորհուրդին ընտրութեան վրայ որ պիտի կատարուի Նոյ. 24ին։ Այդ օրը պիտի ընտրուին այն ներկայացուցիչները որ պիտի ընտրեն Հանրապետութեան Խորհուրդին 315 անդամներէն 200ը։ Կուսակցութիւնները մեծապէս շահագրգռուած են այս ընտրութիւններով։

Նորընտիր երեսփ. ժողովը պիտի գումարուի Նոյ. 28ին։ Իր առաջին գործը պիտի ըլլայ ընտրել ժողովին նախագահը եւ դիւանը։ Այն ատեն կրնայ նոր վարչապետ մը ընտրել, որպէսզի կազմէ կառավարութիւնը, եւ կամ խնդրել Պ. Պիտոյի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՀԱ ՁԵԶԻ ՀԱՒԱՏԱՔՆՆԻՉՆԵՐ

Դժբախտաբար միջին դարուն չենք ապրեր, ապա թէ ոչ, Հաւատաքննական Ատեանը կարեւոր պաշտօնները պիտի կոչէր Հայ Գրողներու Ընկերութեան արդի վարչութեան անդամները, իրենց ցուցադրած մտայնութեան համար։

Բարեբախտաբար, խորհրդային վարչութեան տակ ալ չենք, քանի որ, ուեւէ ողջամիտ կոմիսար, տեսնելով նոյն վարչութեան անդամներուն անմիտ եռանդը, առնուազն պիտի ապտակէր զանոնք եթէ շնորհազրկել ալ չընէր։

Օշականի պէս բազմավաստակ եւ արդիւնաշատ աշխատաւորի մը յոբելեանը տօնել կը պատկանէր հայ գրողներու ընկերութեան։ Նախորդ վարչութիւնը նախաձեռնելով կազմած էր յոբելենական մարմին մը զոր հաղորդած էր ընդհ. ժողովին իր տեղեկագրին մէջ, եւ ժողովը զայն առանց դիտողութեան ընդունած ըլլալով, լռելեայն իւրացուցած կ՚ըլլար եւ կը փոխանցէր նոր վարչութեան ի գործադրութիւն։

Նոր վարչութիւնը ամիսներ քաշքշեց գործը, ինքնագովական թէյասեղան մը սարքեց ուր ակնարկութիւն իսկ չըրաւ այդ մասին (զարմանալի է որ ներկաներէն ոչ ոք ալ հարց չուղղեց), բերանացի հարցումներու խուսափեցաւ պատասխանելէ, իսկ երբ «Յառաջ» չեշտակի դրաւ հարցը՝ վախցաւ հրապարակ իջնելէ, եւ իր յանդգնութեան այնքան խուճապային գոյն մը տուաւ որ, Շ.ի շատ չափաւոր, նոյնիսկ թոյլ եւ բարեացակամ վերջաւորութեամբ մէկ քննադատականը առիթ բռնելով դուրս թափեց իր չարաւը, ոչ թէ գործին՝ այլ անձին դէմ։

Շ. Միսաքեանը կախակայելով, այդ Վարչութիւնը ոչ միայն մտքի աղքատութեան ու ոգիի պզտիկութեան օրինակ մը կը ցուցադրէ այլ նաեւ անգիտակցութիւն տարրական օրինականութեան ու կանոնագրին տրամադրութեանց բռնաբարում։

Ահա՛ թէ ինչու։

Օշականի յոբելեանը խանգարել կը նշանակէ գրական պատկառելի վաստակի մը առջեւ կուրանալ կուսակցական գձուձ հաշիւներէ կամ անձնական զգացումներէ խթանուած։ Անկախ ու առողջ միտք մը չի կրնար հանդուրժել նման ուրացումի մը։ Օշական նշանաւոր է իբր «հարթող» — անկախ իր տկար կամ անարժէք կողմը կրնայ համարուիլ — բայց զայն խարոյկի վրայ բարձրացնել Խ. Հայաստանի դրագէտներուն հաճած չըլլալուն համար, կարճամտութեան միացած փոքրոգութիւն մը չէ՞, երբ անդին տարիներու գրական վաստակն ու տաղանդին արտադրոյթը կայ որ կը շարունակուի դեռ։

Ուրեմն մարդ իրաւունք չունի՞ Հայաստանի գրականութեան մասին քննադատական խօսք արտասանելու։ Երբէ՞ն ի վեր կարծիքի ու քննական ազատութիւնը փաշական շղթաներու տակ է առնուած։ Երբէ՞ն ի վեր բառարանէն սրբուած է գրադատութիւն բառը ու ո՞ր օրէնքով խցափակելութեան կը դատապարտուի գրադատ մը, ըլլայ իսկ ան պարսաւագիր մը։ Փարիզի տա՞կը կ՚ապրինք թէ վրան։

Այդ պարոնները որ խորհրդային իշխանութեանց հաճելի ըլլալու մտափառութեամբ այնքան գետնամած կեղծաւորութեան ու կեղծարարութեան կը դիմեն, չե՞ն տեսներ խորհրդային թերթերը եւ Հայաստանի գրողներու ընկերութեան համարատուութիւնները ուր գրողներ զիրար կը յօշոտեն իբր գաղափարական քննադատութիւն, անվախ ու համարձակ, մինչ ազատ Փարիզի ազատ թուղթերուն վրայ մարդիկ քարիւղ կը թափեն վառելու համար հեղինակ մը որ համարձակած էր անախորժ խօսք մը արձակելու խորհրդահայ գրականութեան մասին։

Մենք երբեք զայրացա՞ծ ենք երբ խորհրդային գրողները մեր գրականութիւնը պարսաւած ու արհամարհած են — եւ մինչեւ այսօր — իբր պուրժուական ողորմելի մտայնութեան արտայայտութիւն։ Եթէ մեր Գրողներու Ընկերութեան արդի վարչութեան գծած օրէնքին հետեւինք, պէտք է միանգամ ընդ միշտ փակենք մեր դռներն ու աչքերը անոնց արտադրութեան դէմ եւ պօյքոթ հռչակել։ Ի՜նչ անմտութիւն։

Գոնէ թող հարցնէին Հայաստանէն նոր դարձող իրենց ընկերոջ՝ Որբունիի թէ Հայաստանի մէջ դրագատական ազատութիւն կա՞յ թէ ոչ. քննադատները կը բանադրուի՞ն ու կը պատժուի՞ն թէ ոչ։ Ինչ որ մենք «քննադատութիւն» կը կոչենք անոնք կ՚անուանեն ինքնաքննադատութիւն» — այս է միայն տարբերութիւնը։

Գանք կանոնականին. —

Հայ գրողներու կանոնագրին գծած առաջին նպատակն է «սատարել հայ գրականութեան»։ Մինչ արդի Վարչութիւնը այս սատարել բառը կը յետաձգէ ու կը գործէ ձախողելու համար գրական վաստակաւորի մը ընծայուելիք պարզ յարգանքն իսկ։

Կանոնագրին 11րդ յօդուածը կ՚ըսէ թէ «այն անդամը որ... իր ուեւէ արարքով կը դառնայ անբաղձալի, կը կորսնցնէ առժամապէս իր իրաւունքը։ Իր պարագան կը ներկայացուի ընդհ. ժողովին (տես նաեւ յօդ. 19 դ.) որ իրաւասու է վճռելու իր արտաքսումը ձայներու 2/3ով»։

Նախ առնենք սա անբաղձալի բառը որ այնքան առաձգական է, որ կրնայ ամէն ձեռքի մէջ երկարիլ ու փրթիլ։ «Անբաղձալին» եթէ գաղափարներու անկիւնէն առնենք, կրնանք ըսել թէ՝ նախ Վարչութեան բոլոր անդամները իրարու մէջ անբաղձալի են (այս մասին նախագահը արդէն խոստովանած է իր մէկ բարեկամին մտերմաբար) եւ յետոյ բոլոր մարդիկ իրարու անբաղձալի են առաւել կամ նուազ։ Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը անկախ ու ոչ-քաղաքական, պարզ արհեստակցական կազմակերպութիւն մը ըլլալով չի կրնար, իրաւասութիւն չունի քաղաքական կամ կուսակցական ակնոցով ու կշիռով դիտելու ու կշռելու իր անդամներուն ուեւէ գաղափարական երեւոյթը։ Ուրեմն արդի Վարչութիւնը գիտակից փոքրոգութեամբ ու խարդախութեամբ կը մեկնէ այդ բառը որ կը վերաբերի պարզապէս քրէական կամ օրէնքով անբարոյ նկատուած արարքներու։

Յետոյ, իրաւունք չունի զայն հրապարակելու առանց ընդհ. ժողովի կարծիքին։ Նոյնիսկ ընդհ. ժողովի որոշումը հրատարակելու արտօնութիւն չկայ։ Նախորդ կանոնագրին մէջ գոյ եղող արտօնութիւնը նոր կանոնագրի վիճաբանութեան ատեն ջնջուեցաւ իբր անպատեհ։

Ուրեմն հոս ալ գետնամած հաճոյակատարութենէ կամ անձնական ատելութիւններէ տարուած նոյնիսկ կանոնագրի տրամադրութեանց ոտնահարում։

Սպասելով որ Գրողներու Ընդհ. ժողովը իր որոշումը տայ, մենք գոհանանք հանրութեան ներկայացնելով թէ որո՞նք են մեր այսօրուան այդ ինքնակոչ հաւատաքննիչները. —

Ահաւասիկ իրենց ցանկը. Պ. Պ. Հրաչ Զարդարեան, Հրաչ Սարգիսեան, Լեւոն Զորմիսեան, Հայկ Պէրպէրեան, Զ. Որբունի, Գ. Զարոյեան եւ Տիկին Աթմաճեան։

Յայտարարութիւնը ստորագրուած չըլլալով, — այդ ալ քաջասրտութեան նմոյշ մը — բոլորն ալ պատասխանատու կը համարենք այս որքան փոքրոգի նոյնքան սնափառ արարքին։

X

Հիմա, որպէսզի նոյն վարչութիւնը հետեւողական ըլլայ իր ընթացքին մէջ, կը խնդրեմ որ զիս ալ բանադրէ, ու կախակայէ։

Բայց սպասեցէք, զիս կանխողները կան։

Ի՞նչ պիտի ըսէ իր նախագահի մասին որ անցած շաբթու Դաշնակցական հաւաքոյթի մը մասնակցելով Դաշնակցական ոգիով ճառ մը խօսած է։

Ի՞նչ պիտի ըսէ իր երկու անդամներուն որ հակառակ Օշականի մասին տրուած խնցեվճիռին, գացած եւ յոբելենական յանձնախումբին յայտնած են թէ «իրենց բոլոր կարելի միջոցներով պիտի աշխատին այդ յոբելեանին յաջողութեան»։

Դատեա զա՛նձն քո։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յունաստանի ելեւմտական եւ տնտեսական վիճակը խանգարուած է այս օրերս։ Ծախքերը իր եկամուտէն կրկինն են։ Ապրիլի ելմտական տարեշրջանէն ի վեր եկամուտները սպասուած գումարը չեն տուած, իսկ ծախքերը նախատեսուածէն աւելի։

Նոր թղթադրամներու շրջաբերութիւնը շատ հաւանական կը համարուի եւ մասնագէտներ չեն գիտեր ինչպէս առաջքն առնել։

Կորովի ջանք կը թափուի պահելու համար տրախմիին արժէքը որ փետրուարէն ի վեր կայուն էր, մեծ մասով շնորհիւ Անգլիոյ ելեւմտական օժանդակութեան։ Եթէ նոր թղթադրամ տպուի, ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ, մասնաւորաբար խեղճ դասակարգին համար, որ պատերազմի միջոցին շատ նեղութիւններ կրեց։

Քաղաքային պաշտօնէութեան վիճակը բարեկարգելու գլխաւոր դժուարութիւնն այն է, որ անոնց ամսականներու յաւելման պարագային, ամբողջ երկիրը օրավարձքերու յաւելում պիտի պահանջէ, որուն հետեւանքով ապրանքներու գիները դարձեալ պիտի աւելնան, ինչ որ պիտի նպաստէ թղթադրամի շրջաբերութեան յաւելման։

Յունաստանի ներկայ քաղաքականութիւնն է, ուրեմն, ապրանք ճարել երկրին համար եւ պահել օրավարձքերու ներկայ չափը։

Անգլիան կ՚օգնէ իր զինակցին։ Յունաստան վերջերս 500.000 սթերլինի հողագործական մեքենաներ եւ հանդերձեղէն գնած էր Լոնտոնի մէջ ունեցած վարկերուն փոխարէն։ Անգլ. կառավարութիւնը իբրեւ նուէր արձանագրեց այս գնումները։

Տնտեսական վերելքի յոյսը կախում ունի հաղորդակցութեանց արագ բարելաւումէն։

Ծովային փոխադրութիւնը զգալապէս կը զարգանայ, աւելի պիտի լաւնայ, եթէ վերաբացուի Կորնթոսի ջրանցքը որ քանդուած է Գերմաններու կողմէ։ Բայց անհրաժեշտ դրամը կը պակսի։ Գալով երկաթուղիներուն, յոյն բանուորները լաւ գործ կը կատարեն։ Աթէնքի մասամբ նորոգուած երկաթուղին, որ մեծ մասով Պելոպոնէսի հետ կը հաղորդակցի, քանի մը շաբաթէն բոլորովին պիտի բացուի։ Միւս գլխաւոր գիծը Աթէնք - Սելանիկ, կրնայ վերաբացուիլ երկու տարիէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Լուրջ յանդիմանութեան արժանացաւ նաեւ գրական քննադատութիւնը։ Համագումարը նկատեց որ, մեր քննադատները բաւարար չափով չեն զբաղիր սովետական գրականութեան խնդիրներով, որ բանասիրութեան մարզին մէջ գիտա-հետազօտական միտքը զբաղեր է բացառապէս նախասովետական հայ գրականութեան ուսումնասիրութեամբ, իսկ սովետական գրականութեան հարցերու գիտական ուսումնասիրութիւնը գրեթէ մոռացութեան տրուած է։ Գրական մամուլի տեսական-քննադատական բաժիններուն մէջ տպագրուած են մեծ մասամբ մակերեսային գրախօսութիւններ, որոնք տարակուսանք միայն կ՚առաջացնեն գրողներու մօտ եւ ընդունակ չեն որեւէ բան սորվեցնելու։ Առանձին գործերու բազմակողմանի վերլուծման եւ գնահատման հետ միասին՝ մեր քննադատները պէտք է զբաղին նաեւ առանձին գրողներու եւ ստեղծագործութեան ամբողջական ուսումնասիրութեան հարցերով, սովետահայ գրականութեան արմատական հարցերու, անոր զարգացման առանձին «էտապ»ներու ուսումնասիրութեան հարցերով։ Գրական քննադատութիւնը պարտաւոր է հետեւիլ սովետահայ գրականութեան զարգացման ընդհանուր ընթացքին, վեր հանել այդ ընթացքի մէջ արժէքաւորը, նորը, խրախուսելին, միաժամանակ բացատրել այն թերութիւններն ու սխալները, որոնք գրականութեան զարգացման արդիւնք կ՚ըլլան։ Ի զուր չէ, որ Կորքի կը պահանջէր քննադատներէն, որպէսզի անոնք հանդէս գան սովետական գրականութեան տարեկան տեսութիւններով։ Գրական քննադատութիւնը որ կոչուած է սովետական գրականութեան «իդէոլոգիական» ղեկավարութեան հզօր միջոցներէն մէկը դառնալ, իր առջեւ դրուած հարցերը կարող է յաջողութեամբ լուծել, եթէ մշտապէս ղեկավարուի մեր մեծ առաջնորդներ՝ Լենինի եւ Ստալինի մշակած գաղափարախօսութեամբ։ Կանխակալ կարծիքներէ զերծ, ամէն մէկ խմբակային, անձնական ու մտերմական նկատումներէ վեր, Մարքս-Լենինեան առաջադէմ տեսութեան եւ կեանքի խոր ու բազմակողմանի հասկացողութեան վրայ հիմնուած քննադատութիւնը, սկզբունքային «պարտիական» (կուսակցական) քննադատութիւնը միայն կարող է լուրջ ազդեցութիւն գործել, սովետական գրականութեան ընթացքին վրայ։ Միայն այդ քննադատութիւնը կարող է վճռական պայքար մղել կեղծիքի և «շաբլոնի» դէմ, «ֆորմալիզմի» եւ ինքնանպատակ «էսթետիզմի» դէմ, գաղափարազուրկ եւ անարուեստ գործերու դէմ, «ապոլիտիզմի», «դեկադենտական-անկումային» տրամադրութիւններու, յոռետեսութեան եւ պատմական անցեալը «իդեալականացնելու» դէմ։

Համագումարը դիտել տուաւ որ, Հայաստանի Սովետական գրողներու միութեան նախագահութիւնը, գրողներու գրական-ստեղծագործական աշխատանքները ղեկավարելու եւ անոնց Մարքս-Լէնինեան դաստիարակութեան հարցերով բաւականաչափ չէ զբաղած։

Համ. Կեդր. կոմիտէի պատմական որոշումներէն եւ ընկեր Ժտանովի զեկուցումներէն վերջ, այժմ ամէն մէկուն համար պարզ է, որ մեզ մօտ, սովետական երկրին մէջ գրականութիւնը եւ արուեստը մասնաւոր, ընտանեկան կամ անձնական գործ չէ, այլ ժողովուրդի հարազատ գործը, որ սովետական գրականութիւնը կ՚ապրի եւ պիտի ապրի ժողովուրդի շահերով, հայրենիքի շահերով։ «Սովետական գրականութեան, աշխարհիս ամենայառաջադէմ գրականութեան ուժն այն է, որ ըսուած է Համ. Կեդր. կոմիտէի Օգոստոս 14ի որոշման մէջ,— որ նա կը հանդիսանայ այնպիսի գրականութիւն մը, որ չունի եւ չի կարող ունենալ այլ շահեր, քան ժողովուրդի շահը, պետութեան շահը։

Սովետական գրականութեան պարտականութիւնն է օգնել պետութեան՝ ճիշդ դաստիարակելու երիտասարդութիւնը, պատասխանել անոր պահանջներուն, դաստիարակել նոր, կայտառ սերունդ, որ կը հաւատայ իր գործին, խոչընդոտներէն չի վախնար, պատրաստ է յաղթահարել ամէն մէկ խոչընդոտ»։

Համ. Կեդր. կոմիտէի պատմական որոշումներէն եւ ընկեր Ժտանովի զեկուցումէն յետոյ, այժմ ամէն մէկ գրողի համար պարզ է, որ սովետական գրողները կանգնած են կրակի առաջին գծին վրայ։ Այդ պատճառով ալ սովետական գրողը պարտաւոր է ընթանալ ժողովուրդի առաջաւոր շարքերուն մէջ, ժողովուրդին ցոյց տալով անոր զարգացման ուղին։ «Ժողովուրդը պետութիւնը, «պարտիան» կ՚ուզեն, որ գրականութիւնը ոչ թէ հեռանայ արդիականութենէն, այլ գրականութիւնը «ակտիվօրէն ներխուժի» սովետական կեանքի ամէն կողմերուն մէջ։ Համայնավարները բարձր կը գնահատեն գրականութիւնը, բացորոշ կը տեսնեն անոր պատմական մեծ «միսիան» եւ դերը, ժողովուրդի բարոյական միասնութեան ամրապնդումի եւ անոր համախմբման եւ դաստիարակման գործին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.
(Նամակ խմբագրութեան)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ.Մ.Ը.Մ.ը իր հիմնուած օրէն մինչեւ այսօր եղած է ժողովրդական մեծ կազմակերպութիւն մը, շնորհիւ իր ծրագիր-կանոնագրին, իր սկաուտներուն որոնց դաւանանքը կը նմանի «Տասնաբանեայ Պատուէրներուն»։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի դրօշին տակ հաւաքուած բոլոր գաղափարի ծառայող ուժեր, անկախ գետնի մը վրայ աշխատեցան։ Մանաւանդ Պոլսէն դուրս օտար երկիրներու՝ մէջ, այս ազգօգուտ կազմակերպութիւնը միջոց մը եղաւ Հայերը ծանօթացնելու տեղացիներուն, յաճախ արժանանալով օտար թերթերու գնահատման։

Դժբախտաբար քանի մը տարիներէ ի վեր, Հ.Մ.Ը.Մ.ը փափուկ շրջան մը կ'անցընէ եւ դարձած է տեսակ մը կռուախնձոր։ Կարգ մը անհատներ կամ կազմակերպութիւններ կ'ուզեն այսօր զայն գործիք դարձնել անուղղակի կերպով։

Սկսած 1918էն, յետոյ մարզիկ ու վարիչ երկար տարիներէ ի վեր, ցաւ կը զգամ այս տխուր պայքարին առջեւ։

Հ.Մ.Ը.Մ.ը մարմնակրթանքի կազմակերպութիւն մըն է որ կը ձգտի պատրաստել ու մարզել երիտասարդները, առողջ մտքով եւ առողջ մարմնով, որպէսզի նախ ըլլան օգտակար իրենց, յետոյ ազգին։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը հասած է իր բարձրութեան իր մարզիկներուն մկաններուն ուժով ու քրտինքով, իր հին վարիչներու անխոնջ ու անկախ գործունէութեան շնորհիւ։

Պէտք չէ աշխատիլ նոր ուղեգիծ մը տալ, այնպէս ալ պէտք է շարունակէ, ապա թէ ոչ ան դատապարտուած է կորսնցնելու իր 28 տարուան ժողովրդականութիւնը։

Պատերազմը թոյլ չտուաւ որ ան ի գործ դնէ իր ծրագիր կանոնագիրը։ Ներկայիս ապարէզ կայ աշխատելու, գործելու, բայց պէտք է անոր վարիչները ըլլան գործին գիտակից մանաւանդ անկախ մարզիկ վարիչներ։

Կուսակցական վարիչներ պէտք չէ պատասխանատու դեր ստանձնեն այս կազմակերպութեան մէջ։ Աւելի լաւ է որ ամէն անհատ իր գիտցած գործով զբաղի, ի շահ ազգին։

Chacun son métier, les vaches seront bien gardées, կ'ըսէ տեղական առածը։ Մարմնակրթանքը, կարգապահ, հնազանդ, համերաշխ երիտասարդներ կը պատրաստէ։

Ա՛լ կը բաւեն անմիտ պայքարներն ու կռիւները։ Ժամանակն է համերաշխութեամբ աշխատելու։ Ու թող կուսակցութիւնները չփորձեն Հ.Մ.Ը.Մ.ը իրենց գործիք դարձնել կամ իբրեւ փրոպականտի միջոց գործածել։

Մարզիկներ մէկ կողմ, քաղաքական պայքարի մարզիկ մէկ կողմ։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պիտի մնայ, ինչպէս անցեալին մէջ հայկական միակ անկախ մարզական կազմակերպութիւնը։ Մարզիկներուն կը մնայ կուրծք դնելու բացառութեան բոլոր այն կազմակերպութեանց որ կ'ուզեն պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։

Անհատական կամ դաւանական դիտումներով հիմնուած բոլոր մարզական միութիւնները յանցաւոր են։ Յանցաւոր են նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի այն մասնաճիւղերը որ կը հակառակին միանալ փափաքող մարզական կազմակերպութիւններուն։

Մէկ Միութիւն,— Հ.Մ.Ը.Մ., մէկ խոհալ-մարմնակրթանք։

Լաւ կ'ըլլայ որ բոլոր մասնաճիւղերը ենթարկուին Առժ. Կեդր. Վարչութեան։

Սպասելով շրջ. ընդհ. ժողովին որ ընտրէ, իր հին հիմնադիրներով, նոր եւ վերջնական կեդր. վարչութիւնը։

Ուր կայ միութիւն, հոն կայ ուժ ու համերաշխութիւն որոնց պէտք ունի հայ ժողովուրդը։ Հ.Մ.Ը.Մ.ը պէտք է ըլլայ միութեան վառարան մը, իր նշանաբանով,— Բարձրացիր, Բարձրացուր։— Հ. Աբբարեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆԻ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ

ԽՄԲ.— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին մէջ ճառ մը խօսած է դեպուտատ (երեսփոխան, պատգամաւոր) Ս. Սարգսեան։ Կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Հայկական ՍՍՌ 1946ի պետական ելմտացոյցի ծախքերը որոշուած են 856 միլիոն 174 հազար րուպլի, այսինքն 1945ի բաղդատմամբ 30.9 առ հարիւր աւելի, իսկ նախապատերազմեան 1940ին համեմատութեամբ 72.2 առ հարիւր աւելի։

Հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութեան յատկացումներու ընդհ. գումարը կը կազմէ 238 միլիոն րուպլի, ինչ որ 1945ի համեմատութեամբ 51 առ հարիւր աւելի է։ Ասկէ զատ, Հայաստանի ճարտարարուեստի յետագայ զարգացման համար միջոցներ նախատեսուած են նաեւ ընդհ. միութենական ելմտացոյցով։

Արագ թափով կը կատարուին Սեւանի լիճին ծիրը ափին մօտ գտնուող Սեւանի ստորերկրեայ ելեկտրաջրակայանի շինարարական աշխատանքները։ Ինը ամսուան մէջ Սեւաշինը շինարարական աշխատանքներու ծրագիրը կատարած է 110 առ հարիւր եւ առաջին տեղը կը գրաւէ Ելեկտրակայաններու նախարարութեան կառուցումներու շարքին մէջ։

Սկսած են Խ. Միութեան ամէնէն մեծ ջրակայաններէն մէկուն՝ Գիւմիւշի շինարարական աշխատանքները, որով գրաւիչ հեռանկար մը կը բացուի հանրապետութեան ծանր արդիւնաբերութեան նոր ճիւղերու զարգացման համար։ Սեւանի ջրագնացին լեռնային շրջանները երկաթուղիով պիտի կապուին Երեւանին հետ։ Այդ կերպով բարենպաստ պայմաններ կը ստեղծուին Հայաստանի լեռնային շրջաններու բնակչութեան տնտեսական ու մշակութային արագ վերելքին համար։ Գիւմիւշի Ջրակայանի Սեւան-Զանգուի ջրվէժի այդ կարեւորագոյն օղակին շինարարութեան աւարտումով Սեւանի լիճէն բաց ձգելով թանկագին ջուրերը, աւելի արդիւնաւորապէս պիտի օգտագործուին ուժի եւ ոռոգման պէտքերու համար։

«Սակայն, բաղդատմամբ Սեւանշինի, պէտք է նշեմ Գիւմիւշի Ջրակայանի շինարարական աշխատանքներու անբաւարար ընթացքը։ Կ'ուզեմ Ելեկտրակայաններու Նախարարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել այդ կարեւորագոյն մասին շինարարութեան թափն արագացնելու համար ամենավճռական միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութեան վրայ»։

1946ի նախահաշիւով եւ ժողովրդատնտեսական ծրագիրով կը նախատեսուի Հայաստանի քիմիական եւ պղնձահանքային արդիւնաբերութեան յետագայ զարգացումը։ Տեղի պիտի ունենան Կիրովականի ազօթային պարարտութիւններու եւ Ալլավերտիի սիւփըր-Ֆօսֆատի գործարաններու շինարարութիւնը, որոնք հանրապետութեան գիւղատնտեսութեան կ'ապահովեն հանքային արժէքաւոր պարարտանիւթեր։ Պիտի կառուցուին պղինձի ելեկտրալուծութեան գործարան՝ Ալլավերտիի մէջ Արզնիկի գործարան՝ Երեւանի մէջ եւ սկսած է Քաջարանի պղնձա-մոլիբդենի հանքավայրերու արդիւնաբերական իւրացումը։ Քաջարանի հարուստ հանքավայրերը արմատապէս կը փոխեն Հայաստանի գունաւոր մետաղագործութեան դիմագիծը եւ քանի մը անգամ աւելի կը բարձրացնեն անոր տեսակարար կշիռը Խ. Միութեան պղնձահանքային արդիւնաբերութեան մէջ։

«Պարտիալի» կեդր. կոմիտէն կը փափաքի, որ մեզ մօտ հոգեւոր մշակոյթը զարգանայ, որովհետեւ անոր մէջ կը տեսնէ ընկերվարութեան խնդիրներէն մին (ժամանով)։

Հայաստանի սովետական գրողներու երկրորդ համագումարը միահամուռ վստահեցուց կեդր. կոմիտէին եւ Սթալինը, որ Հայաստանի գրողները կարճ ժամանակին, պիտի ուղղեն իրենց աշխատութիւններուն մէջ եղած սխալներն ու թերութիւնները եւ Հայաստանի կենդկոմի ղեկավարութեամբ, անշեղ կերպով իրագործելով Համ. Կեդր. կոմիտէի պատմական որոշումները, սթալինեան մեծ դարաշրջանին արժանի գեղարուեստական գործեր պիտի արտադրեն։

Անձնասպանութիւններ կ'աճին

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 1940ի անձնատուութենէն ի վեր Ֆրանսայի անձնասպանութեան դէպքերը այնքան բազմացած են, որ, լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառեն։

Անձնատուութեան միջոցին կատարուած ամէնէն նշանաւոր դէպքն էր ուղեղի մեծ վիրաբոյժ Թիէրի տը Մարթէլի անձնասպանութիւնը։ Բժիշկը Գերմաններու Փարիզ մտած օրն իսկ իր կեանքին վերջ տուաւ։ Իր օրինակին հետեւեցան շատ մը անծանօթ այրեր ու կիներ, չկրնալով հանդուրժել երկրին պարտութեան։

Գրաւման միջոցին անձնասպանութիւնները յաճախադէպ դարձան։ Շատեր կեդրոնացման կայաններու սարսափներէն «խուսափելու», կամ չարչարանքներու տակ իրենց դիմադրական ընկերներու անունները չյայտնելու համար, նախընտրեցին կամաւոր մահը։ Օրինակ, ընկերվարական տաղան-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԽԱՅՈՅ ԽԱՅԸ

— Այսօր աւելի շատ բան սովրեցինք, մանաւանդ ես — քան ամբողջ տարին... Եկ, գնանք ու բարձրանանք մեր շտեմարանի վրայ... հիմա որ ցեխոտել եմ, փոշուց չեմ վախենում... ինչպէս դու ամէն օր, ես էլ ուզում եմ մաքրել ու փայլեցնել իմ սուրը ...

×

Մի կէսակի օր մեծ մայրս ինձ տուաւ երկու խնձոր, կարմիր թշերով երկու մեծ խնձոր։ Վազեցի անմիջապէս Աւետիսի մօտ։

Ըստ իր սովորութեան Աւետիսը իր կտրած տորճանակն էր մաքրում։

— Ահա՛, ասացի, մէկը՝ քեզ, միւսը՝ ինձ։

Ան առանց բառ արտասանելու, տորճանակը մէկդի ձգեց, խնձորները առաւ ձեռքէս ու ասաց.

— Օննիկ, դու յիմար ես... կէսը քեզի, կէսն էլ՝ ինձ, իսկ միւսը մի ուրիշ օր...

— Ինչո՞ւ, բաղդեցի ես, խնձորները ես եմ բերել...

— Շատ խելացի գործ արեցիր որ բերիր... երբ ես ասում եմ քեզ թէ յիմար ես, անցեալ դէպքի պատճառով է...

— Չեմ հասկանում։ = Դու ինձ այն ասա. Ալին քո կարծիքով թագուհո՞ր պիտի լինի...

— Է արդէն, քանի որ թուրք է... Բնական է որ Ալին յինի թագաւոր ոչ թէ ես կամ դու...

— Սուլթան Համիտն էլ լակոտ էր մի ժամանակ, այնպէս չէ՞...

— Այո, եւ հաւանաբար Ալիի պէս էլ կեղտոտ.

— Եւ այսօր նստել է ոսկի գահի վրայ։

= Այո։

- Եւ այսօր իր պատճառով դուն էլ որբ ես, ես էլ... = ճիշդ է։

— Երբ Ալին դառնայ 20—30 տարեկան, մեր երեխաներն էլ պիտի դառնան որբ... = Հասկացայ... — Ի՞նչ հասկացար։

— Արդէն սիրտդ սէր ունի... նշանած ունես թերեւս եւ խնձորը պահում ես նշանածիդ համար։

— Թերեւս եթէ ոչ այսօր, մի օր պիտի պատահի... մեր պեխերն էլ պիտի բուսնեն... մեր ձայնը պիտի հաստանայ, մեր սիրտը աղջիկ պիտի ուզէ եւ պիտի ամուսնանանք, երեխաներ պիտի ունենանք եւ Սուլթան Ալին մեր գլուխները պիտի կտրէ...— Ուրե՞մն ...

— Ուրե՞մն, ուրե՞մն, դեռ չհասկացա՞ր... Ես ո՞ւմ համար ամէն օր տորճանակս բւղտտում, փայլեցնում եմ... = Մի խօսքո՞վ...

— Մի խօսքով չէ այլ՝... մի փամփուշտով...

= Մի փամփուշտո՞վ..

— Այո մի փամփուշտով, եթէ չես ուզում որ այս սիրուն գլուխդ մարմնիդ բաժանեն...

— Աւետիս ասա թէ միտքդ ի՞նչ է... մի խօսքով ուզում ես մի փամփուշտով այդ խնձորը զարնե՞լ ... — Այո... բայց ոչ այս խնձորին այլ՝ Ալիին ...

— Մեր թագաւորի՞ն...

— Մեր ապագայ ոճրագործ թագաւորին...

— Աւետիս, այս խնձորի կէսն էլ դու կեր... ախորժակս փախաւ ...

— Ոչինչ... երբ Ալին փռուի գետին, այն ատեն ախորժակդ կը բացուի եւ միւս խնձորն էլ ուտել կ'ուզենաս ...

— Դրա համա՞ր ես պահում միւսը...

— Հիմա հասկացար... իմ կարծածի չափ էլ յիմար չես եղել, Օննիկ...

— Շնորհակալ եմ։

— Հիմա այս մէկը ուտենք նախ՝ որպէսզի կարողանանք լաւ մտածել մեր անելիքի մասին...

— Ես կարծում էի թէ վերջացաւ մեր անելիքը, քանի որ ուտում ենք խնձորը...

— Սա՝ սիրտ տալու համար է... ինչ արած, եթէ սեւ աչքերով մարդը այստեղ լինէր, նա գիտէր խօսելու ձեւը, մեզ ոգեւորելու, քաջալերելու, սրտապնդելու ձեւերը... բայց ես ոչ նրա ճարպիկութիւնը ունեմ, ոչ էլ դու այդքան վախկոտ ես որ մի խնձոր չբաւէ քեզ սիրտ տալու... Հիմա անցնենք գործի... ժամանակը ոսկի է...

— Աւետիս... սպասիր մի րոպէ մտածեմ... այսպէս դիւրաւ թագաւոր չի սպաննուի.. մենք երկուս միասին քսանեւչորս տարեկան չկանք... մինչեւ հիմա մի աքլոր չենք մորթած... մեր մեծերին խորհուրդ հարցնենք ... = Ուրո՞ւ։

— Ի՞նչ գիտնամ... օրինակ՝ մեր Թորոս վարժապետին ...

— Նրան որ ասացիր՝ վերջացաւ... այս տեսակ խնդիրները պէտք է որ գաղտնի մնան... Նոյն իսկ այնքան գաղտնի որ ոչ անոր իմանայ, ոչ էլ ենթական... մանաւանդ քո Թորոս էֆէնտին... անմիջապէս նա քեզ պիտի ասի, համոզէ, որ նման բան չանես... գիտե՞ս ինչո՞ւ ...

— Որովհետեւ վտանգաւոր է...

— Ոչ ... որպէսզի ինքն անի... = Ի՞նքն անի... = Ի հարկէ... մի թագաւոր սպաննել մի մեծ պատիւ է... մի մեծ հերոսութիւն է...

— Է՛... ո՞ւր պիտի սպաննենք ...

— Ամենայարմար տեղը ձեր ախոռումն է...

— Ախոռի մէջ թագաւո՞ր կը սպաննուի, խենթ...

— Հապա ի՞նչ... ձեր տան վերի յարկում ... քո անկողնո՞ւ մէջ...

— Ինչո՞ւ ոչ ձեր ախոռում ..

— Մեր ախոռը շատ կեղտոտ է եւ առաստաղն էլ շատ ցած ...

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի մի դիակի համար իր պառկած տեղը կեղտո՞տ է թէ ոչ... երկրորդ՝ առաստաղի ցածութիւնը ինչ կարեւորութիւն ունի։

ՏՕՔԹ. Յ. ԳԻԼԻԿԵՑԻ

ԹՌՈՒՑԻԿ ԴԻՏՈՒՄՆԵՐ

(Հ. Յ. Դ. ՕՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ)

Հայ հանրային քաղաքական կեանքում Դաշնակցութեան հետ գրեթէ միաժամանակ ծնած է հակա Դաշնակցութիւնը:

Վերջին կէս դարի ընթացքում մեր կուսակցութիւնից դուրս հրապարակ եկած այլ հոսանքներ ուրիշ գործ չեն արել, քան յարձակիլ Դաշնակցութեան վրայ: Անգամ համամարդկային վարդապետութեան դրօշ պարզած մարքսեան եւ ոչ-մարքսեան ընկերվարականները, մեր իրականութեան մէջ, առաջին իսկ օրից, լքել են իրենց հիմնական անելիքը — տարածել ընկերվարութեան սկզբունքները հայ բանուորների մէջ, եւ Դաշնակցութեան քննադատութիւնը դարձրել են կուսակցական քարոզչութեան առանցք: Ի վերջոյ այդ մարզում նրանք նոյնացել են կղերական եւ մանր քաղքենի դասի ներկայացուցիչ կեղծ ռամկավարի հետ: Առարկայական պայմանները՝ բազմութիւնները լուսաւորելու, դաստիարակելու եւ նրանց սիրելի դառնալու, աւելի ծանր են եղել Դաշնակցութեան, քան որեւէ այլ կուսակցութեան համար: Իբրեւ մարտական յեղափոխական բանակ հարստահարուած մի ազգի, նուիրուած ամբողջովին արիւնոտ պայքարի, նա հնարաւորութիւն եւ ժամանակ չի ունեցել իր գաղափարաբանութիւնը խորացնելու և տարածելու: Մինչդեռ հայ Սոցիալ-Դեմոկրատներին ընդհանուր ռուսիկանական սկզբունքներից բացի, որեւէ բան չէր արգելում մտնել մեր բանուորների մէջ ու առաջնորդել նրանց դէպի դասակարգային ազատագրում: Սակայն միջազգայնական, մեծամասնական, փոքրամասնական եւ այլ ընկերվարականներ մնացին փակուած իրենց խմբագրատներում, հեռու իրական կուսակցական սեւ աշխատանքից եւ անձնատուր եղան Դաշնակցութիւնը «քայքայելու» զուարճանքին, թերթ մրոտելով: Մի քանի երկչոտ, համոզումից ու յամառութիւնից զուրկ փորձեր աշխատաւորութեան հետ շփուելու, համոզել են այդ պարոններին, որ հայ համեստ խաւերը զանգուածօրէն փարած են Դաշնակցութեան եւ տոգորուած մասնաւորապէս ազգային ազատագրման տենչով: Անմիջապէս նրանք ընդգրկել են իրենց համար վնասակար մի տեսակէտ — նախ ոչնչացնել Դաշնակցութիւնը, ապա դառնալ քաղաքական ուժ հայ իրականութեան մէջ: Այսպիսով եզը լծուել է գութանի ետեւից եւ շուրջ յիսուն տարի մեր ժողովուրդը ճանաչել է միայն երկու կուսակցութիւններ — Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը և նրա հակառակորդների դաշնակցութիւնը.

Ինչպէս այսօր, այնպէս էլ անցեալում Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տարուած կլանիչ պայքարով օտար թշնամիների դէմ, վստահ իր գրաւին — հայ աշխատաւորների հաւատարմութեան, զանց է առել տնաբոյս նիզակաւորների անվտանգ հարուածները: Մեծ ընկերվարական Ա. Բեբէլ ասում էր.

— Երբ քաղքենի թերթերն ինձ հայհոյում են ես հանգիստ եմ, գիտեմ, որ ճշմարտօրէն եմ պաշտպանում բանուորների շահերը. բայց երբ նրանք ինձ գովում են, ես չեմ քնում, մտածելով, որ սխալ եմ գործել ու շեղուել ընկերվարութեան ճանապարհից:

Թւում է թէ մենք, Դաշնակցականներս, խրախճանքի պիտի մատնուենք այն օրը, երբ ճակատական կամ ռամկավար թերթում լաւ խօսեն մեր մասին: Մինչ այդ մենք կարող ենք ժպտալ միայն նրանց քննադատութիւններից և անվրդով լուսացնել մեր գիշերը:

Իրօք ես ժպտացի, երբ մի քանի օր առաջ թերթի մը մէջ կարդացի «Դաշնակցութիւնը ընկերվարական կուսակցութիւն չէ» վերնագրով յօդուածը: Ահա շուրջ քառասուն տարի է, ինչ մեր հակառակորդներից մի քանիսը պարբերաբար կրկնում են այդ յանկերգը՝ յուսալով մեզ ընկճել ու խեղճացնել: Յիշում եմ, Թիֆլիսում, 1907ին մի ընկերվարական նոյնիսկ դասախօսութիւն կարդաց այդ մասին: Ընկեր Եղիշէ Թոփչեանից նա ստացաւ ջախջախիչ պատասխան:

Ուրեմն հարկ է յիշեցնել այս օրուան նորելուկներին, թէ մենք ընկերվարական ենք սկզբից և եթ ու մասնաւորապէս 1906ին Կովկասեան Ծրագիրն ընդունելուց ի վեր, թէ ժամանակին մասնակցել ենք Ռուսաստանի ընկերվարական յեղափոխական կուսակցութիւնների (որոնցից մէկը — Պ. Պ. Ս.-Լեհ ընկերվարական կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ է Լեհաստանում) խորհրդակցութեան եւ ստորագրել նրանց հրովարտակը,

թէ՝ 1907ից ի վեր տասնեակ տարիներ անդամ ենք ընկերվարական միջազգայնի,

թէ՝ Դաշնակցութեան ծրագրի նախաբանը, մեր չակուած հիմնադրերի կողմից, ընկերվարական տեսութեան խտացումն է;

թէ՝ Բագու, Թիֆլիս, Երեւան կատարել ենք ընկերվարական աշխատանք, հիմնել արհեստակցական միութիւններ, ղեկավարել գործադուլներ, ընդդէմ շահագործողների ու վաշխառուների,

թէ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան կարեւորագոյն ձեռնարկներից մէկն է եղել հողային կալուածատիրութեան բարձումը, անտէր հողերի բաժանումը գաղթական աշխատաւորութեան, կօօպերատիվների խրախուսումը պետական միջոցներից եւ այլն:

Փաստել աւելին հաւասար կը լինէր ջուր ծեծելու կամ մի անհաւատի համոզելու, թէ հայ քրիստոնեան բաղնիքում չի մկրտւում, այլ սուրբ աւազանում:

Բայց մի կողմը դնենք ձեւական ապացոյցները. դառնանք մեր խղճին եւ ձեր խղճին: Գիտէք, թէ ինչ բուռն ու ինքնամոռաց սէր է տածել Դաշնակցութիւնը դէպի Թրքահայաստանի ժողովուրդը, որը գրեթէ իր ամբողջութեամբ բաղկացած էր աղքատ գիւղացիներից ու մանր արհեստաւորներից եւ առեւտրականներից: Գիտէք, որ կուսակցութիւնը անխնայ զոհաբերել է իր լաւագոյն ուժերը՝ դուրս կորզելու համար այդ աշխատաւորութիւնը նախ և առաջ բռնակալութեան ճիրաններից: Թուրքի եաթաղանը կանգ չէր առնում ընկերվարականի գլխի առջեւ, ոչ էլ աւարառու քիւրտ բէկերը քաղաքավարի բարեւ էին տալիս ու անցնում նրա մօտից: Ի՞նչ անհեթեթութիւն մտածել ու գրել, թէ Դաշնակցութիւնը արիւնաքամ էր լինում հայ բանուորի ու գիւղացու պաշտպանութեան համար, որպէսզի յաղթանակի լուսաւոր օրուանից սկսած՝ նրանց յանձնէ հայ կամ օտար դրամատէրի շահագործման:

Դաշնակցութիւնն իր էութեամբն իսկ ընկերվարական է: Նա հայ հայրենիքը խաղաղ պայմաններում, այլ կերպ չի կարող ընդունել, քան իբրեւ ընկերվարական հանրապետութիւն: Եթէ այսօր մենք պայքարում ենք (պարկեշտ միջոցներով — սովորութիւն չունինք վարակուելու հակառակորդի ախտերով) այս կամ այն ճակատների ու հոսանքների դէմ, պայքարում ենք իբրեւ հայրենասէրներ եւ ընկերվարականներ միաժամանակ: Համոզուած ենք, որ միայն ընկերվարութեան յաղթանակը կարող է բերել մարդկութեան ընդհանուր խաղաղութիւն, համերաշխութիւն, ազատութիւն, յարգանք դէպի մարդկային անհատն ու ժողովուրդների ինքնուրոյնութիւնը:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Դերենիկ Դեմիրճեան

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան»ի **1946 Յուլիսի թիւէն, մեր հայերէնով.—**

Դերենիկ Տէմիրճեան կը պատկանի այն գրողներուն, որոնք միշտ համաքայլ գացեր են, իրենց ժամանակին հետ: Իր արտադրել սկսելու թուականէն ի վեր յիսուն տարի է անցեր, եւ այդ յիսուն տարիները եղած են ստեղծագործական որոնումներու, իր ժողովուրդի կեանքն արտացոլացնող խակական, մեծ երկի ստեղծման ձգտելու տարիներ:

Դեմիրճեանի ստեղծագործական անհանգիստ միտքը արտայայտուած է ոչ միայն նիւթի ընտրութեամբ, այլեւ ամէնէն առաջ գրողին գեղարուեստական եւ մտաւոր որոնումներով:

Դեմիրճեան ծնած է 1877ին, գաւառական փոքրիկ Ախալքալաք քաղաքին մէջ: Ուսումն ստացած է ծխական դպրոցին, յետոյ հոգեւոր ճեմարանին. իր միջնակարգ կրթութիւնն աւարտած է Ներսէսեան հոգեւոր դպրոցին մէջ: Գրել սկսած է 90ական թուականներուն, հանդէս գալով որպէս բանաստեղծ:

Ան կը պատկանի գրական այն խումբին, որուն մէջ կը մտնէին նշանաւոր գրողներ Ղ. Աղայեանը, Յովհ. Թումանեանը, Ա. Իսահակեանը: Անիկա գրական խմբակ մըն էր, որ իր ամբողջ ստեղծագործութեամբ կապուած էր հայ ժողովուրդի կեանքին, տառապանքին եւ ազատախոհութեան հետ: Դեմիրճեան ստիպուած էր աշխատիլ որպէս մասնագէտ քարտուղար, օդերեւութաբանական հսկիչ, նամակատան վերակացու: Ձնայած հիւծիչ եւ գրողի համար չնչին այս փշխատանքներուն, կը շարունակէր գրականութեամբ զբաղիլ, կը դիմէր դէպի իր ստեղծագործ նպատակը:

1905ին Դեմիրճեան Եւրոպա կը մեկնի՝ կրթութիւնը շարունակելու համար եւ Ժընեւի համալսարանը կը մտնէ, ուր դասախօսութիւններ կը լսէ մարդաբանութեան, կենսաբանութեան ու բուսաբանութեան մասին, բայց կ'աւարտէ մանկավարժական համալսարանը: Միաժամանակ կը հետեւի երաժշտանոցի ջութակի դասարանին: 1910ին Թիֆլիզ վերադառնալով, ոգեւորութեամբ ձեռնամուխ կ'ըլլայ գրական ու մանկավարժական աշխատանքի: Բանաստեղծութիւններու առաջին ժողովածուէն յետոյ, զոր լոյս տեսաւ 1899ին, 1912ին կը հրատարակէ երկրորդ մեծ ժողովածուն՝ «Բանաստեղծութիւններ» խորագրով:

Դեմիրճեանի սկզբնական շրջանի բանաստեղծութիւններու համար բնորոշ են տխրութեան, մենութեան, այն [illegible] կեանքի որոնման [illegible], որ չկային զինքը շրջապատող իրականութեան մէջ: Կեանքի մէկ փոքր պատառիկ վերանկարում, ձգտում դէպի փիլիսոփայական ընդհանրացումները, ահա այն գիծերը, որոնք յատուկ են Դեմիրճեանին՝ որպէս բանաստեղծ:

«Կեանքի տեսիլ» բանաստեղծութեան մէջ հեղինակը կը ձգտի՝ հասկնալ մարդուն յաւերժական ձգտումը դէպի պայքար, որ կը հանդիսանայ անոր գոյութեան բովանդակութիւնը:

Դեմիրճեանի բանաստեղծութիւններուն ամենաքնարականն է «Լենկթիմուրը», որուն մէջ հեղինակը գեղարուեստական կերպով կը պատկերէ հայ ժողովուրդի պատմութեան ողբերգական էջերէն մէկը: Լենկթիմուրը, որ բազմաթիւ երկիրներ էր նուաճեր, ծունկի է բերեր միջինասիական պետութիւնները, օսմանեան Սուլթանը, կը հաւաքակ ծեր հայ գիւղացիի մը խօսքերը, (ռեռոյ գլխատեց ցասման մոլուցքի մէջ), — նուաճողները կուգան ու կ'երթան, բայց յաւերժ կ'ըլլի ժողովուրդը, կեանքի ստեղծարարը:

Լենկթիմուրը մահուան, աւերածութեան խորհրդանիշն է, ան չկրնար մշտապէս թագաւորել: Դերենիկ Դեմիրճեան գեղարուեստականօրէն դրսեւորած է հայ ժողովուրդի՝ իր ազգային գոյութեան համար մղած պայքարը, անոր բարոյական յաղթանակը թշնամիին դէմ, որ որոշեր է անոր յետագայ պատմական բախտը:

«Լենկթիմուր» բանաստեղծութենէն յետոյ, Դիրճեան յաճախակի կ'անդրադառնայ պատմական նիւթերու, բայց ոչ բանաստեղծութեան, այլ թատերգութեան եւ արձակին մէջ: Անիկա գրած է մէկէ աւելի թատերգութիւններ, որոնցմէ լաւագոյնները նուիրուած են հայ ժողովուրդի պատմական անցեալին:

Անոր 1912ին գրած առաջին խաղը բեմադրուեցաւ Թիֆլիզի Արտիստական Թատրոնին մէջ: Հեղինակը վերցուցած էր հայ ժողովուրդի պատմութեան ճակատագրական էջերէն մէկը՝ Վարդանանց պատերազմը: Պարսիկ Յազկերտ Բ. թագաւորին պահանջը՝ հրաժարիլ քրիստոնէական հաւատքէն եւ ընդունիլ զրադաշտական հաւատքը՝ կը նշանակէր վերականգնել հին կրակապաշտութիւնը, որ աղէն անցած հանգրուան էր հայ ժողովուրդի պատմական կեանքին մէջ:

Յազկերտ Բ.ի առաջարկը կառավարող շրջանները երկու մասի բաժնեց. իշխաններու խումբ մը մարզպան Վասակի գլխաւորութեամբ՝ կը գտնէր որ, Հայաստանը չկրնար դիմադրել հզօր Պարսկաստանին եւ այս պատճառով պէտք է հաշտուիլ բախտին հետ ու զիջիլ Պարսից արքային: Միւս խումբը, որ կը գլխաւորէր հայ նշանաւոր զօրավար Վարդան Մամիկոնեան, կը պահանջէր զինուած դիմադրութիւն կազմակերպել բռնակալին դէմ:

Յաղթանակը տարաւ Վարդանի խումբը, որ 451 թուականին, խումբ մը իշխաններու եւ զօրքերու հետ Աւարայրի դաշտին մէջ ճակատամարտի ելաւ. իր ժողովուրդի գոյութեան, պատուի համար: Վարդան ինքը ինկաւ քաջերու մահով, բայց [illegible] ճակատամարտէն յետոյ, Յազկերտ հրաժարեցաւ հայ ժողովուրդը ձուլելու մտքէն: Այս իսկ ողբերգական դրութիւնը նիւթ կը հանդիսանայ ոչ միայն «Վասակ» խաղի, այլեւ սովետական նշանաւոր պատմավէպերէն մէկուն՝ «Վարդանանքի» համար:

Դեմիրճեանի ողբերգութեան կեդրոնական դէմքը դաւաճան մարզպան Վասակն է: Ան խորամանկ, փառասէր, վրիժառու մարդ մըն է: Անիկա պատրաստ է ընդունիլ Յազկերտի առաջարկը՝ ելլելով իր անձնական շահերէն: Անոր այնպէս կը թուի որ, եթէ ինքը անցնի պարսկական սատրապի կողմը, որպէս փոխ հատուցում զինքը կը կարգեն Հայոց թագաւոր, պարսկական հզօր տէրութեան հովանիին ներքեւ: Այլ է Վարդանի դիմագիծը, անիկա ռազմիկ է, զօրավար: Անոր համար պարզ է պայքարի նպատակը, ան կը դիմադրէ Պարսիկներուն եւ այն հայ իշխաններուն, որոնք դաւաճանած էին իրենց հայրենիքին:

Ռ. ՎԱՐԴԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԲԱԶՄԱՑՈՒՄԸ

(ՔԱՂՈՒԱԾ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ)

Կառավարական հնգամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ կենդանիներու բազմանալը: Կոլխոզներուն մէջ ձիերը պիտի աճին 48 առ հարիւր համեմատութեամբ, խոշոր եղջիւրաւոր անասունները 18,1, ոչխարներն ու այծերը՝ 52.4 եւ խոզերը 84: Անցեալ ամիսներու ընթացքին աճումը եղած է հետեւեալ համեմատութեամբ.— ձիերը 12%, խոշոր եղջիւրաւոր անասունները՝ 2.5, ոչխարներն ու այծերը՝ 17.8, խոզերը՝ 9:

Բայց այս գործին մէջ դեռ դժուարութիւններ կան, որոնք պէտք է սրբագրուին: Կարգ մը շրջաններու մէջ կովերու ամլութեան տոկոսը բարձր է, որուն հետեւանքով կոլխոզները բաւարար հորթ չեն ստանար: Օրինակ՝ Ալավերդիի Ուզունլար գիւղի կոլխոզի 180 կովէն 95 հորթ միայն ստացած են, 626 մայր ոչխարէն՝ 444 գառ: Ուրեմն 30 առ հարիւր ամլութիւն: Արտաշատի շրջանին Մեհրաբլու գիւղի կոլխոզի տասներկու կովէն միայն մէկը ծնած է: Այս վնասակար երեւոյթի հիմնական պատճառն այն է, որ անասունները անբաւարար խնամք կը ստանան ու կը կերակրուին, ինչպէս նաեւ զուգաւորման յոռի կազմակերպումը: Ընդհակառակն լաւ կազմակերպուած շրջան -

ներուն մէջ, օրինակ, Զորագիւղի կոլխոզի 75 կովերէն ստացուած է 72 հորթ, իւրաքանչիւր մայր ոչխարէն 102 գառ, եւն:

Անասնապահութեան զարգացման համար, անհրաժեշտ է զանոնք ձմեռուան ընէմ պաշտպանել եւ կերը ապահովել: Խոտի հունձքը յաջողութեամբ աւարտած է այս տարի 103.8 առ հարիւր համեմատութեամբ:

Կոլխոզները այս տարի պիտի շինեն անասնատներու յատուկ 370 նոր շէնքեր, ցարդ շինուած են 201 շէնքեր:

ՊԵՏՀՐԱՏԻ կողմէ լոյս տեսած են Գր. Թոփալեանի «Պատերազմ» վէպին առաջին հատորը, Ա. Գրաշիի «Իմ զարունը», Յ. Շիրազի «Լիրիկա» բանաստեղծութիւններու գիրքը եւ բանաստեղծ Ս. Տարօնացիի «Դաւթի երգը» բանաստեղծութեանց հաւաքածոն: Այս վերջին գիրքին մէջ ամփոփուած են չորս բաժիններ, «Իմ Հայրենիք», «Ծով աչքեր», «Բալադ եւ լեգենդ» եւ «Դաւթի երգը»:

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարութեան տուեալներու համաձայն, մինչեւ նոյն թուականը 15հոկտ. 115.596 հէք. աշնանացանքկատարուածէ, որհնդամեայ ծրագրին 65,3 առ հարիւրը կը կազմէ: Ալագեազի եւ Սիսեանի շրջաններու աշնանացանքը աւարտած է: Ամասիան, Բասարգեչարը, Ղուկասեանը եւ Նոր Բայազիտը ցանքի ծրագրին 90-98 առ հարիւրը իրագործած են: Ետ մնացած են Իջեւանը, Շամշադինը, Միկոյեանը, Ղափանը, Վեդին և ուրիշ շրջաններ, որոնք կէսն իսկ չեն կատարած:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ տասնըչորս արտավար տարածութիւն ունի: Կան 900էն աւելի տեղական, ճապոնական, ամերիկեան, եւրոպական, հեռաւոր արեւելեան, չինական եւ այլ տեսակի բոյսեր: Մեծ խնամք տարուած է ծաղիկներու բաժնին: Երեք հազար քառ. մեթր տարածութեան վրայ հաւաքուած են երկու հարիւրէն աւելի ծաղիկի տեսակներ, որոնց թիւր հետզհետէ կ'աւելնայ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐ. ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ ղրկուած թերթերն ու ամսագիրները Երեւանի կեդր. Թղթատարատան կողմէ անկանոն կերպով կը յանձնուին եւ յաճախ թիւեր կը պակսին: Միայն Յունուար եւ Փետրուար ամիսներուն մէջ կը պակսին 110 օրինակ «Իզվեստիա», 122 օրինակ «Փրավտա». Օգոստոսին՝ 72 օրինակ «Տրուդ», 30 օրինակ «Իզվեստիա» եւն:

Այս առթիւ «Սովետ. Հայաստան» կը յանձնարարէ խստիւ պատժել յանցաւորները:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ կոմբինատի գործարանին մէջ տեղաւորուած են արտասահմանէն ներգաղթած Արամ Թուզլաճեան եւ Գրիգոր Պասմաճեան, որոնք եռանդով կ'աշխատին: Առաջինը իր գործը կը գերակատարէ 160 առ հարիւր, իսկ երկրորդը երկու անձի գործ կը կատարէ:

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ առթիւ լոյս է տեսած ծաղկաքաղ մը, «Ընտիր էջեր Հայ Գրականութեան հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը»: Ծաղկաքաղը կը պարունակէ Գողթան երգերու, գուսանական, վիպական եւ սիրային երգերու նմոյշներ, հին եւ միջին դարու

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Մեր գաղութը այժմէն ի վեր քաղաքին է եղած հայեցի դաստիարակութեան մասին: Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը միշտ զբաղած է հայերէնի այս հարցով: Պատերազմի տարիներու ակամայ դադարէ մը վերջ, անցեալ տարի վերսկսան դասաւանդութիւնները:

Բացի ուիւ Լաֆայէթ թաղամասի դպրոցէն, որուն ուսուցիչն է Հայր Կ. Տէրմոյեան, այս վերջերս բացաւ ուրիշ դպրոց մը Սէն Մարթէն թաղամասին մէջ՝ ուսուցչութեամբ Պ. Յակոբ Մկրեանի, որ այսօր ալ սիրայօժար ընդունած է այդ պարտականութիւնը, Կապոյտ Խաչի խնդրանքին վրայ, առանց որեւէ ակնկալութեան:

Զուգընթաց կ'երթայ նաեւ Սահակ-Մեսրոպեան դպրոցը, Էսթրէզէնի թաղամասին մէջ, ղեկավարութեամբ խումբ մը նոր երիտասարդներու եւ քաջալերութեամբ ծնողքներու, որոնց ուսուցիչը նոյնպէս Հայր Կ. Տէրմոյեանն է, իբրեւ օգնական ունենալով Պ. Սահակ Անդաեանը: Դասաւանդութեան պահերն են՝ շաբաթը երկու օր իրիկունները ժամը 7.30էն 10ը առաջին երկու դպրոցներուն մէջ, իսկ Սահակ-Մեսրոպ դպրոցը ամէն երեկոյ:

Վերոյիշեալ երեք դպրոցներու մէջ դաս կ'առնեն աւելի քան 200 երկսեռ աշակերտներ, 7—20 տարեկան; Իբրեւ դասագիրք կը գործածուին գլխաւորաբար «Հրազդան»ները (Վ. եւ Ա. Ահարոնեան), եւ «Արարատ» (Մ. Պարսամեան): Ծախքերը կը հոգան Կապոյտ Խաչը եւ Սահակ-Մեսրոպի վարչութիւնը: Բացի այս երեք դպրոցներէն կան նաեւ ուրիշ երկու դպրոցներ, ուր նոյնպէս դաս կ'առնեն բաւական թիւով մանուկներ:

Կ'արժէ յիշել որ Պ. Համբիկ Զաքարեան երկու տարիէ ի վեր իր կառատունը սիրայօժար տրամադրած է, յաճախ վառելիքով միասին, այս նուիրական գործին: Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այս առթիւ:

Պ. Մանուկեան

«ԱԶԱՏՈՒԱԾ ԱՂՋԻԿ»Ը

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Նոյեմբեր ամիսը իր հետ բերաւ, կանխահաս ցուրտին հետ, ճերմակ ձիւնը: Ձմեռնամո՛ւտ: Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդ «Վարդգէս» խումբի տղաքն ալ, միշտ վառվռուն, եղանակի իրենց բացման հանդէսը տուին — «Ազատուած Աղջիկը» ողբերգութեամբ, որ գործն է ողբացեալ Ստեփան Քիւրճեանի (Մարաշցի): Ներկայացումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 9ին, Սալ Ժան տ'Արքի մէջ: Խաղէն առաջ Նոր Սերունդի տղաքն ու Վարդանման մեր աղջիկները հաւաքաբար երգեցին «Բամ-Փորոտան»ը: Ապա Խաչատուր Աջըեան զրաւոր ճառով մը բացատրեց Նոր Սերունդի նպատակը եւ տարագիր հայ երիտասարդութեան պարտականութիւնը: Եւ կարդաց Նոր Սերունդի ծրագիրէն մաս մը կէտեր որ նորութիւն մըն էր ներկաներուն համար: Հպարտութեամբ յայտարարեց թէ՝ ինչպիսի խանդավառութեամբ տօնեցին, ամիսներ առաջ, անզուգական Ա. Ահարոնեանի 80ամեակը, որուն «Խայը» ռուսերէնի թարգմանուած է Մոսկուայի մէջ: Եւ ահա իրենց երկրորդ ձեռնարկը- «Ազատուած Աղջիկ» թատերգութեամբ, արտաճմլիկ դրուագ մը մօտիկ անցեալէն; Մինչ Թուրքը կը սպառնար անմեղ աղջիկներուն ու նորապսակ հարսերուն պատիւին, նորէն հայ յեղափոխութիւնն էր որ օգնութեան հասաւ: Դերակատարները լաւ խաղացին — Օր. Ովսաննա Փօչաեանը շատ յաջող էր Սիրանոյշի (աղջկան) դերին մէջ, ընկ. Գիւլակեզզեանը՝ Հրայրի (ֆէտայի) դերը լաւագոյնս տարաւ, միւսներուն հետ: Քիւրտ չէյխի բարբարոս դերին մէջ Մինաս Ճապուրեանը կենդանի պատկեր մըն էր: Օր. Կուպառեանը նոյնպէս յաջող էր հայ մօր դերին մէջ, թէեւ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէր:

Ներկայացումէն վերջ՝ Նոր Սերունդի տղաքը, երկու ուրիշ պատկերներ խաղացին, «Ահազանգ»ը եւ «Մէկ շաբաթուան կերակուրներ»ը: Այնքան յաջող էր խաղը, որ ներկաները սկսան սրահը թնդացնել: Նոր Սերունդի ղեկավար Յ. Պետիկեանի, Մկրտիչ Դաւիթեանի եւ Սարգիս Թիւթիւնճեանի ջանքերը լաւագոյն յաջողութիւն ունեցան:

Այսպէս, Նոր Սերունդի տղաքը հանդէսներով եւ դասախօսութիւններով կը ջանան պատուաբեր երիտասարդութիւն մը պատրաստել: Եթէ ոչ մեր նորահաս սերունդը քիչ-քիչ Հայոց պարտէզէն հեռանալով, պիտի մտնեն օտարին պարտէզը: Թո՛ղ լսեն անոնք որ պատերուն քովն ի վար կը քալեն եւ փակ աչքերով Սաղմոս կը կարդան:

Ապրիք տղաք, որ վառ կը պահէք հայրենի աւանդութեանց կրակն ու բոցը:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ կառավարութեան որոշումով, յառաջիկայ դեկտեմբերին 425.000 երիտասարդներ պիտի ընտրուին, ծառայելու համար ճարտարագործութեան եւ փոխադրութեանց կեդրոններու մէջ, երկու տարուան պայմանաժամով: Ծախքերը պիտի հոգայ կառավարութիւնը, ուտելիք եւ մասնաւոր զգեստ ճարելով: Այս որոշման նպատակն է պահեստի բանուորներ պատրաստել հնգամեայ ծրագրին գործադրութեան համար: Կոչը ընդհանուր է եւ ցուցակագրութիւններ կը կատարուին երկրին բոլոր մասերուն մէջ: Այս ծառայութեան ենթակայ են նաեւ աղջիկները

գրականութիւն. նաեւ կտորներ նոր եւ սովետահայ գրականութենէն:

ՄԹԵՐՈՒՄՆԵՐՈՒ նախարարութեան յայտարարութեան համաձայն, մինչեւ Հոկտ. 15, Հայաստանի կոլխոզները իրենց համար որոշուած չափէն զատ՝ կառավարութեանը յանձնած են ութսուն հազար փութ ցորեն աւելի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԽԱՑՈՅՑ ԽԱՅԸ

— Ցիմար... ինչպէ՞ս պիտի բարձրացնես քո հսկայ սուրը ...

— Ե՞ս պիտի սպաննեմ իմ սուրով...

— Չէ՛, մի լակոտի համար ես մի փամփո՞ւշտ պիտի այրեմ... սուրդ միշտ սուր է... կը սրբես, նորէն տեղը կը դնես...

— Չլինի՞ որ իմ սուրը տամ քեզ ու դու սպաննես...

— Սիրով... միայն թէ ես քեզ պատիւ էի անում... որովհետեւ նախ սուրը քոնն է, երկրորդ՝ ախոռը քոնն է, եւ երրորդ՝ Ալին՝ քեզ ցեխոտեց... եթէ չես ուզում, ինձ համար միեւնոյնն է...

— Աւետիս, քանի չորս ժամ պայմանաժամ տուր, մտածեմ... երկրորդ՝ մինչեւ այդ ... խընձորները կարող ես ուտել ...

×

Միւս օրը առաւօտուն գնացի դպրոց: Զբօսանքի ատեն Աւետիսը մի անգամ ինձ չմօտեցաւ, խաղում էր ուրիշ երեխաների հետ, ես էլ՝ խաղացի ուրիշների հետ... բայց մի բեռ կար սրտիս վրայ եւ ճնշում էր մարմինիս վրայ: Զախլիկ էի եւ ծանր շարժումներիս մէջ եւ չունէս չուտ հատնում էր...

Զբօսանքէն վերջ՝ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասերն էին... պատմութիւնը դժուարին էր... կառավարութիւնը արգիլած էր պատմութեան դասաւանդութիւնը հայկական դպրոցներում... միայն պէտք էր թրքական պատմութիւն դասաւանդել: Քանի որ Թուրքերն էլ պատմութիւն չունէին, բացի կոտորածների նկարագրութեանց, ուստի ոչինչ չէր աւանդւում ... դարով՝ աշխարհագրութեան, շատ դիւրին էր. 24 կուսակալութիւն կար որոնց անունները գոց գիտէինք...

Դասարան մտնելու ժամանակ նկատեցի որ Աւետիսը քսուելով անցաւ մօտէս եւ նայեցաւ աչքերիս մէջ... ուզում էր ասել թէ. «Օննիկ, յիմարութիւն չանես...» Թորոս էֆէնտին մօրուք ունէր, պատմութեան ուսուցիչ էր դպրոցում եւ տիրացու՝ եկեղեցիում եւ ունէր մի կին եւ մի զամբիւղ երեխաներ ...

Ինչպէս է որ այս մարդը դեռ ապրում է. մտածեցի ես մանաւանդ որ շատ խիստ էր եւ ձեռքին մէջ փայտը միշտ պատրաստ — «բաց ձեռքդ »... ժամը տասն անգամ կը լսուէր այն խօսքը... դասդ չսովրեցա՞ր — բաց ձեռքդ — ընկերոջդ մի բա՞ն հարցրեցի՞ր — բաց ձեռքդ... մէկ, երկու, երեք: Ահա մի մարդ, որ Սուլթան Համիտը պիտի մաքրէր... Ինչ լաւ կը լինէր, գէթ՝ այն օրը դաս չէր լինի... Օհ, ասացի ինքնիրենս, մի քանի դաւաղանի հարուածի համար, որի ցաւը մի քիչ յետոյ պիտի մոռանայի, չարժէ որ Թորոսէֆէնտիի մահը ցանկանամ... կին ունի որ գիշերները պիտի լայ.. մի բուռ երեխաներ ունի, որոնց ոչ ոք չպիտի համբուրէ ... պառաւ կանայք պիտի չլսեն նրա քաղցր երգեցողութիւնը եկեղեցիում ... մաղթել այդքան չարիք մի քանի հարուածի համար, չարժէ... Ի վերջոյ յանցանքը իմս է... Թող լաւ սորվեմ դասս, հանգիստ կենամ, ուրիշի քղանցքէն չքաշեմ, երբ խեղճ տղան հազիւ հազ կմկմալով դաս է աւանդում, դողալով թէ հիմա պիտի կանչէ ու ասէ.— «Բաց ձեռքդ...»: Ի՞նչ օգուտ, եթէ մեռնի. մի զոհ աւելի... մինչդեռ, եթէ ողջ մնայ, մի օր թերեւս ինձ օգտակար լինի իր խորհուրդներով ... Այսպէս մտածելով՝ նայեցի Աւետիսին ու նկատեցի որ աչքի տակով ինձ է լրտեսում... Դէ՜հ լաւ, դէ՜հ լաւ, այդքան անհամբեր եւ խիստ մի լինի ... կը սպաննեմ, էլի, կը սպաննեմ, ասացի ինքնիրենս, անմեղօրէն նայելով Աւետիսի աչքերին մէջ ու մատիտի ծայրը ծծելով ...

— Տեսնեմ երեխայք, ասաց Թորոս էֆէնտին, պեխի եւ մօրուքի մէջէն, ասացէք թէ Ֆրանսայի թագաւորի անունը ի՞նչ է: Մէկը թէ՝ Լուի ... միւսը թէ՝ Ռոպէսփիէր, մի ուրիշը թէ՝ Նափոլէօն... Ուսուցիչը քմծիծաղով չորս կողմն էր նայում ...

— Ֆրանսան հանրապետութիւն է եւ ունի նախագահ, անունն էլ... ասաց Աւետիսը համոզուած տոնով ...

— Իսկ Անգլիոյ թագաւորի անո՞ւնը, հարցրեց Թորոս էֆէնտին...

Մէկը թէ՝ Կրոմուէլ.. միւսը թէ՝ Կլատսթոն, մի ուրիշը թէ՝ Ուիլեըմ... եւ ամէն անգամ ուսուցիչը մօրուքը շարժում էր ժխտական...

Նորէն Աւետիսն էր որ կացութիւնը փրկում էր ճիշդ պատասխաններով:

Յետոյ՝ հարցրեց Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Յունաստանի, Չինաստանի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, Ռուսաստանի եւ մի շարք ուրիշ երկիրների թագաւորների անունները, որոնց գոյութեան մասին անգամ մենք գաղափար չունէինք, բացի ուսուցիչէն եւ Աւետիսէն...

Ես զարմացայ որ աշխարհում այդքան թագաւորներ կան... ես կարծում էի որ աշխարհում մի թագաւորութիւն կայ դա էլ Թուրքիոյ թագաւորութիւնն է... եթէ ոչ, ինչպէ՞ս կարելի է, որ աշխարհում այդքան թագաւորներ լինեն և...նախանձասութիւնը չէի վերջացրել ուղեղիս մէջ, երբ մօտենալով ինձ՝ ասաց.

— Օննիկ, դու ոչինչ չասացիր մինչեւ հիմա, կամ ամէն ինչ գիտես, կամ ոչինչ չգիտես... հիմա ասա տեսնեմ թէ Թուրքիոյ մեր թագաւորի անունը ի՞նչ է...

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Ելեկտրականութեան խանգարումներ

Չորեքշաբթի օր երեք անգամ ընդհատուեցաւ ելեկտրական հոսանքը, ժամը 8ին, 14ին եւ 18ին, կէս ժամէն մինչեւ մէկ ժամ, որով ոչ միայն թերթերու տպագրութիւնը ուշացաւ, այլ եւ առաքումը:

Նոյն ընդհատումները՝ ամբողջ Փարիզի մէջ, առանց ազդարարութեան, խիստ մեծ դժգոհութիւն պատճառեց գործի մարդոց եւ ժողովուրդին: Թերթերը կը գրեն թէ ելեկտրական ձուլարան մը 600.000 փրանք վնաս կրած է, հոսանքի դադարման հետեւանքով: Սինէմայի մը մէջ ներկայացումը ընդհատուեցաւ եւն.:

Ձեռնհաս իշխանութիւնը կը ծանուցանէ թէ կացութիւնը, որ ծանր էր քանի մը օրէ ի վեր, յանկարծ աւելի դժուարացաւ: Առաւօտեան եւ իրիկուան դէմ ժամը 7ին 300.000 քիլովաթ կը պակսի Փարիզի աւելցքներուն համար: Ամբողջ երկրին ելեկտրականութեան սպառումը աւելցած է 30 առ հարիւր: Անցեալ տարի այս ատեն օրական սպառումը 57 միլիոն քիլովաթ էր, այս տարի բարձրացած է 78 միլիոնի: Ածուխի ներածման նուազումն ալ ծանր վտանգ մը կը կազմէ: Եթէ Ռուրէն սպասուած ամսական 120.000 թոն ածուխը յանկարծ դադրի, կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանայ: 120.000 թոն ածուխը հաւասար է 120 միլիոն քիլովաթ հոսանքի: Հետեւաբար, կրճատումներու նոր ծրագիր մը պատրաստուած է որ պիտի գործադրուի յառաջիկայ շաբթու: Ծրագիրը կը նախատեսէ շաբաթական 24 ժամ կրճատում ամբողջ երկրին մէջ, անշուշտ բաժնուած ժամերու վրայ, առաւօտեան ժամը 7էն իրիկուան 7:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԱՍԻՆ վէճերը վերսկսան խորհրդային եւ անգլեւամերիկեան պատուիրակութեանց միջեւ, ինչպէս կը հեռագրեն Նիւ Եորքէն: Մոլոթով առաջարկեց կարգ մը փոփոխութիւններ աւելցնել Փարիզի մէջ տրուած որոշումներուն վրայ: Օրինակ, յօդուած մը որուն համաձայն օտար զինուորները (անգլեւամերիկեան) պիտի հեռանան, դաշնագրին գործադրութենէն 3—4 ամիս վերջը: Ֆրանսա միջին բանաձեւ մը առաջարկած ըլլալով, կը յուսացուի ելք մը գտնել: Միեւնոյն ատեն պիտի շարունակուին ուղղակի բանակցութիւնները Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ:

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ հարիւրաւոր ոստիկաններ յարձակում գործեցին Վաֆտ կուսակցութեան Ակումբին վրայ, երբ ցուցարարներ կը փորձէին արքայական պալատ երթալ, «Յեղափոխութի՛ւն, յեղափոխութի՛ւն» աղաղակներով: Ակումբին մէջ մնացողները աթոռներ եւ քարեր նետեցին պատուհանէն եւ պատշգամներէն, արգիլելու համար ոստիկաններուն մուտքը: Ակումբին դիմացը տեղաւորուած վրան մը վառեցաւ: Ընդհարումը տեղի ունեցաւ երբ Վաֆտի նախագահը՝ Նահաս փաշա նոր խօսած էր իր ճառը, ուր «դիկտատոր» կը կոչէր վարչապետը, Սըտքի փաշա:

ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ վերջին տեղեկագրին համաձայն, համայնավար երեսփոխաններու թիւն է 170 (չուղեկիցներով 186), ընկերվարականներ՝ 104, ժողովրդականներ՝ 163, արմատականներ եւ ուղեկիցներ՝ 63, չափաւորներ, պահպանողականներ եւ անկախներ՝ 87 (603 աթոռի վրայ, բուն թիւն է 618):

30 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ոսկի բռնուեցաւ (4500 կտոր ոսկեդրամ), Սէն Մանտէ, նախկին աքսորական Ծանլէի կառքին մէջ, որ բռնկած էր: Տասը միլիոն Ֆր. արժողութեամբ օտար դրամներ ալ բռնուեցան Քոլոմպի եւ Փարիզի մէջ:

60 ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ երեսփոխաններ ըմբոստացած են իրենց կուսակցութեան դէմ, ընդդիմանալով պարտաւորիչ զինուորութեան: Վերջնագիր տրուեցաւ, համակերպելու համար, այլապէս պիտի արտաքսուին (Անգլիա):

200 000 ԻՏԱԼԱՑԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ Ֆրանսա պիտի գան, աշխատելու համար: Բանակցութիւնները կը վերջանան մօտերս:

ՊՕՂՈՍ ՄԱԼԵԱՆ (Հարաւային Ամերիկայէն), կը փնտռէ հօրաքրոջ որդին Վահրամ Թուլումպաջեանը, հօրը անունը՝ Սեդրակ, մօրը Ագապի, Հաճընցի: Տեղեկացնել Պ. Մալեանի, Y. Vicente Arcos 31777 Montevideo:

Գ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկին Մարգարիտ Չէյթունցեանը որ Լիոն ըլլալ կը կարծուի: Տեղեկանել Գ. Նիկողոսեանի, Camino Ariel 4805 Sayago, Montevideo:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՏԱՆՋՈՒԱԾՆԵՐԸ», հեղինակ Կարօ Մխիթար, վէպ իրական կեանքէ, ապրիլեան օրերէն: Կը ծախուի Տէրիկեան գրատուն Մարսէյլ եւ Վալանս, Գէորգեան Պ.ի մօտ, 98 Quai de la Verrerie, Bourg les Valence Drôme: Հեղինակի հասցէ.— 57 rue Bernard du Bois, Marseille:

ԴԵՐՀՆԵԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ. - Այսօր, ՈՒՐԲԱԹ, 15 Նոյ. ժամը 8.30ին, նախկին Petit Journalի սրահը, 21 rue Cadet, métro Cadet, նախագահութեամբ

ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, CAMARADES HENRI BARRÉ եւ MARCEL LIVIAN:

Կ՚երգէ Օր. ԱՃԷՄԵԱՆ: Կ՚արտասանեն ընկերներ Զ. ԳԱՐԻՊԵԱՆ եւ Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆ: «Րաֆֆի» երգչախումբ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի: Պիտի նուագէ, քէմանչէի վրայ, Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ, Սայաթ Նովայէն: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն: 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ:

146 Ave. des Chartreux:

Կը խօսի ընկեր

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, FRANCIS LEENHARDT (երեսփոխան), JEAN MASSE (անդամ հանրապետութեան խորհուրդի), LASSALARIÉ (նախագահ նահ. խորհ.ի):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն): Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ ՋԻՕՐԷՔՃԵԱՆ նուագախումբի, ձրի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 16 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ: Կը նախագահէ ընկ. Մ. ՍԻՍԼԵԱՆ (Կրընոպլէն)

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Վարդգէս Մխիթարեան իր նուագախումբով: եւ Օր. Մառի Տէրվիշեան (երգ):
Պիտի պարեն սանուհիները տոհմիկ տարազներով: Ներկայ պիտի ըլլան Ֆր. ընկերվարականներ: Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Նէկտար Ղազարոս, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Ղազարոս, Թրապոշ, զարմիկները եւ բոլոր ազգականները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, բարեկամներ եւ ծանօթներ, որոնք խուռն բազմութեամբ ներկայ եղան իրենց ամուսնոյն, հօրը, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՂԱԶԱՐՈՍի

յուղարկաւորութեան կամ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին գրաւորապէս եւ ծաղկեպսակով (Տէսին):

Երգահանդէս Լիոնի մէջ

Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեանի (Լիոնի Օփերայէն), 15 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ Ռամօյի (Salle Rameau) մեծ սրահին մէջ:

Տոմսերու գիները 50, 75 եւ 100 Ֆրանք:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԴԻՒԱՆԷՆ

Ընդառաջ երթալով կաթ. փոխանորդ ներկայացուցիչ Տ. Արտաւազդ արք.ի բաղձանքին, կը հրաւիրենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական խումբերն ու բոլոր սկաուտները անխտիր, առանց բացառութեան, ընդհատելով ամէն գործունէութիւն, ներկայ ըլլալ, այս կիրակի, 17 Նոյեմբեր, ժամը 10ին, Ս. Պատարագի արարողութիւններուն, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, խոստովանիլ խմբովին եւ հաղորդուիլ: Այս առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ննջեցեալ յիշատակին:

ՏՈՒՆՍ ԾԱԽՈՒ է մեկնումի պատճառով: Դիմել՝ Alex, 10 rue des Roses, Alfortville:

ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԻ արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան, ամէն շաբաթ օր, կէս օրէ վերջ ժամը 15—18 եւ ամէն կիրակի առաւօտները ժամը 10—12, Պ. Դանիէլեանի գործարան գրասենեակին մէջ: 7 rue Vaucouleur, Paris (11), métro Belleville: Ներկայանալ ինքնութեան թուղթերով, իրենց հետ ունենալով Յակոբ լուսանկար զիմացէն քաշուած ու երկուական օրինակ ինքնակենսագրականներ: Տեղեկութիւններ առնելու համար դիմել ամէն երեքշաբթի ժամը 20—22, 1 rue de Bellevue, Paris (19), métro: Place des Fêtes:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— «Նոր Սերունդ»ի բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբը:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Զաւարեան, Վռամեան, Ակնունի, Հայաստան, Համազասպ, Արամ, Ընկեր Կարօ, Թաքուլ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Միամանթօ» խումբիդասախօսութիւնը՝ 18 Նոյ. երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 137, Rue Paul-Bert. Կը դասախօսէ ընկ. Միսաք Միրզէ: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ազատագրական շարժումը»:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը շաբաթ, 16 Նոյեմբեր, ժամը 4ին, Սոսիէթէ Սավանթի E սրահին մէջ:

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Հայր. եւ Վերաշինաց Միութիւններու բոլոր անդամները անխտիր ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Իսի լէ Մուլինոյի «Արիմեան» դպրոցը, 2 rue de la Défense, ընտրելու համար միայուն վարչութիւն մը եւ պատրաստելու անմիջական աշխատանքի ծրագիր մը:

Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ Նոյեմբեր 16ի շաբաթ օրը, ժամը 5ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Պօղոս Նուպար Մատենադարանին մէջ (11 Square Alboni), պիտի խօսի Եղիշէ արք. Դուրեանի բանաստեղծութեանց մասին: Յաջորդ դասախօսութիւնները (23 Նոյեմբեր, 7 Դեկտեմբեր, 21 Դեկտեմբեր, 15 օրն անգամ մը, նուիրուած պիտի ըլլան Վահան Թէքէեանին, Ատոմ Եարճանեանին, Դանիէլ Վարուժանին, Միսաք Մեծարենցին, Վահան Տէրեանին, Եղիշէ Չարենցին:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 16 Novembre 1946 Շաբաթ 16 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4855 - Նոր շրջանի թիւ 494 Խմբագիր՝ Շ. Մ...ՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԸ»

Յաճախ գործածեր ենք այս բառը, զանազան իմաստներ տալով անոր։ Համաձայն տեղական պայմաններուն։

Այն գաղութներուն մէջ ուր դպրոցներ կը պահենք իբրեւ տեւական եւ ոչ թէ պատահական հաստատութիւն, ամէն մարդ գիտէ բառին տարրական, տառական իմաստը,— կրթարանին շրջանը աւարտած աշակերտ։

Այստեղ ալ, անշուշտ կան շրջանաւարտներ, շաբաթական ծաղկոցներէ կամ դասընթացքներէ։ Բայց մենք այս անգամ եւս բառըպիտի գործածենք տարբեր իմաստով։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, եւ այս ափերուն վրայ, մեզի համար շրջանաւարտներ են անոնք որ ընդհանրապէս կը կոչուին որբերու սերունդ, անապատէն եկած ըլլան թէ տունէն։ Նաեւ անոնց տարեկիցները, աւելի բախտաւոր։ Մէկ խօսքով սերունդ մը որ «կ'ուսանի», հանրային կեանքին մէջ կը թրծուի 1922էն ի վեր։

Մեծ մասով քառասունի դուռները հասած են այս տղաքը։ Շատերն ալ արդէն անցած։

Արդ, անոնք որ սկիզբէն ի վեր կը հետեւէին հանրային-քաղաքական կեանքի ելեւէջներուն, կարդալով-գրելով, գործելով, խօսելով, պէտք է իրենք զիրենք նկատեն շրջանաւարտ։

Կա՞րճ է 20—25 տարին, «վկայական» առնելու համար։ Զեղչելով հանդերձ ապրուստի, ընտանիքի հոգերու յատկացուած ժամանակը։

Եւ արդէն շատեր կան որ կ'երեւան հրապարակի վրայ, առանց վկայականի սպասելու։

Անոնք ոչ միայն կը գրեն տարիներէ ի վեր, այլեւ սկսած են ճառել, դասախօսութիւններ տալ, սերունդ կրթել։ Իրենց դերը կատարել, իբրեւ միջին սերունդ։

Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ, այս շրջանաւարտներուն գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ եղբայրաբար մարզել, առաջնորդել անոնք որ հասակ նետած են իրենց ետեւէն։ Այն ինչ որ կը կոչենք Նոր Սերունդ, իբրեւ յատուկ անուն, կամ ընդհանուր առումով։

Եւ անշուշտ բան մը աւելի պիտի սորվին, որպէսզի սորվեցնեն։

Կեանքը անընդհատ շարժում է եւ վերանորոգում։ Վա՜յ անոր որ կը գոհանայ իր գիտցածով։ Կաղապարեալ, գոց եղած, մաշած գիտելիքներով։

Ամէն երիտասարդ ի բնէ հետամուտ է Նորութեան, Թարմութեան։ Նորի ձգտումը, նաեւ, հանրային կեանքի մէջ։ Ատոր համար ալ՝ տարրական պահանջ է տեւական ճիգը։ Այլապէս հետեւանքը պիտի ըլլայ միջակութիւն, եթէ ոչ լճացում։

Այս տարրական պայմանը չի նշանակեր թէ մեր շրջանաւարտները պիտի կապկեն աժեմ-չաժեմ «նորութիւններ», ծաղրանկարի վերածելով աշխատելու, նորոգուելու արուեստը։

Որ եւ է շարժում՝ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ պաշար։ Նոյն իսկ եղած դիրքերը պահելու համար անհրաժեշտ է պաշար ամբարել։

Հաւատա՞նք թէ մեր շրջանաւարտները գտած են շիտակ ճամբան, այս ճակատին վրայ։

Խօսելու, դասաւանդելու, ճառելու, դատելու եղանակներն անգամ պէտք է որոշ յառաջդիմութիւն ցուցնեն, մէկ սերունդէն միւսը։

Որքան ինքնուրոյն, այնքան լաւ։

Հանրային, քաղաքական, կուսակցական կեանքն ալ դիտութիւն մըն է, ուր մարդ կ'եփի, ամէն բանէ առաջ, սեփական աշխատանքով։ Հետեւելով, պրպտելով, մաղելով, մարսելով։

Այսօրուան շրջանաւարտները վաղուան ժառանգորդներն են։ Ուրեմն, իրենց իսկ շահը կը պահանջէ կէս ճամբան չմնալ։ Այսինքն չգոհանալ եղածով, անձնատուր չըլլալ մտքի ծուլութեան։

Մէկ նշանախօսք,— քալել ժամանակին հետ։

Մանաւորապէս Դաշնակցականը պիտի գիտնայ քալել ժամանակին հետ։ Առանց շեղելու իր հիմնական դաւանանքէն։

Ընդհակառակն, որքան աւելի պաշար ամբարած եւ արդիացած ըլլայ, այնքան աւելի նոր շունչ եւ գոյն տուած կ'ըլլայ իր աւետարանին։

Միշտ քայլ մը յառաջ։

Յառա՜ջ, մանաւանդ անոր համար որ հասուն ուժերը կը սպառին, կը նօսրանան հետզհետէ, իսկ պահանջները կ'աւելնան տարուէ տարի։ Ամէնէն առաջ, այս համայնակուլ ափերուն վրայ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՎԷՐՔԵՐ

Նո՛ր երգեր։ Նոր մեզի համար անշուշտ։ Թերեւս քսան եւ հինգ տարուան հնութիւն մը ունէին կիրակի օրուան «Ալագեազի Մանիներ»ը, բայց իրենց շունչով կարծես կուգային թարմացնել մեր յիշողութեան մէջ հայրենի լեռները ու հովիտները, աղբերակները ու հովիւին սրինգը։

Ի՞նչ զարմանալի ուժ է հայրենի կարօտը։ Քու սփակուած հոգիդ ու հովիդ, լճակիդ ու գետակիդ թեթեւ, հեռաւո՛ր արձագանգը կամ տեսիլքը արդէն քեզ կ'առնէ կը տանի։

Ըսին թէ շատ յաջող չէր անոնց հիւսուածքը։ Ըսին թէ այս երգերը չեն կրնար մոռցնել Վարդապետը։

Ի՞նչ փոյթ։ Առանց մեծ քուրմը իր պատուանդանէն վար առնելու, մենք դարձեալ սիրով ու յափշտակութեամբ կը ծծենք մեր նոր երգերուն նեկտարը։

Բուն գեղարուեստի պահանջներէն վեր, այն պարզ գիտակցութիւնը թէ նոր տաղանդներ միշտ նորը կ'ուզեն ստեղծել ու զարգացնել մեր մշակոյթը, արդէն բաւական է որ գուրգուրանք մը ծնի մէջդ ու չնայիս անոր գոյնին, համին կամ հոտին, պաղ աչքերով եւ փակ սիրտով։

Ահա կապը հայրենիքիդ հետ ամուր եւ տեւական։ Հազար անամէջ քարոզ, հազար ճեպտող, ճառ ու ծափ չեն կրնար մէկ երգ փոխարինել։

Հարցնէ՞ի Հայկանուշ Թորոսեանին թէ ուրկէ՞ ձեռք ձգեց Հայաստանի այս երգերը։

Վստահ եմ թէ պիտի խաթարուէր տպաւորութիւնս, իր տարած աշխատանքին ու «դարձ-բոյր» ճիգերուն առջեւ։

Ո՞վ պիտի կրնար պատասխանել թէ ինչո՞ւ մենք զանոնք առաջին անգամ կը լսենք։

ՍՕՍԻ

«Պիտի պաշտպանեմ Հայերու արդար իրաւունքները»

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ կազմակերպուած վերջին մեծ դաշտահանդէսին մէջ, ուր զանազան քաղաքներէն աւելի քան 5000 Հայեր հաւաքուած էին, խօսած է նաեւ ծերակուտական Ուոլշ, շեշտելով.—

«Ես իմ լաւագոյնս պիտի ընեմ, որպէսզի Միացեալ Ազգերու կողմէ իրագործուին Հայերու ամենաարդար պահանջները։ Աշխարհի վրայ խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ, եթէ չի յարգուին փոքր ազգերու իրաւունքները։ Հայաստանը ուր ծնած էք ու ապրած, պէտք է ըլլայ ձերինը եւ միա՛յն ձերինը։ Հայ ժողովուրդն է անոր արդար եւ օրինաւոր տէրը։ Դուք այսօր կ'ապրիք Ամերիկայի մէջ եւ ծառայեցիք ու կը ծառայէք անոր լաւագոյն կերպով։ Դուք անոր տուիք ձեր արիւնը։ Դուք հաստատեցիք թէ որքան լաւ քաղաքացիներ էք։ Բայց դուք կը պատկանիք նաեւ ազգի մը, որ ձեզի ծնունդ տուած է եւ դուք անոր հանդէպ նոյնպէս ունիք նուիրական պարտականութիւններ։ Կրկին կը յայտարարեմ, պիտի ընեմ կարելին օգտակար ըլլալու համար հայ ժողովուրդին ու Հայաստանին։ Հողերը որոնց վրայ բռնի նստած է Թուրքը դարերէ ի վեր, ձեզի պէտք է դարձուին»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթէնը կը ծանուցանէ թէ երկու ռուս գիտնականներ «էլիտէլին» անուն դեղ մը գտած են, որ գրեթէ վայրկենապէս կը բուժէ կեղծմաշկը։ Ռուսգիտնականները այժմ նոյն դեղը կը փորձեն ուրիշ մանկական հիւանդութիւններ դարմանելու համար։

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏԸ, Մանուէլ Ֆալլա (սպանիացի) մեռաւ Պուէնոս Այրէսի մէջ։ Մեր դարաշրջանի մեծ վարպետներէն մէկն էր։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ նոր հանգանակութիւնը 28.574.846 ֆրանքի հասած էր երէկ (53րդ ցանկ), ինչպէս կը ծանուցանէ Իւմանիթէն։

ԱԼԲԱՆԻԱ նորէն բողոքեց Անգլիոյ դէմ, որ մարտանաւեր ղրկած է ալպանական ջուրերը, ականներ հաւաքելու համար։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը հեռագրեն թէ մահափորձ մը կատարուեցաւ գիւղացիական կուսակցութեան փոխ-նախագահին՝ Իոն Միխալաքէի դէմ։ Գնդակը վրիպեցաւ, իսկ ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ անցորդներու կողմէ։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԻԱՍԻՆ ԿԱԶՄԵԼ ԴԱՀԼԻՃԸ

Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն նիստ գումարելով Նոյեմբեր 14ին, յայտարարութիւն մը ուղղեց Նոյեմբեր 10ի հանրապետական յաղթանակին առթիւ։ Այդ յայտարարութեան համաձայն, ընդհ. քուէարկութիւնը բացորոշապէս հաստատեց թէ ժողովուրդը կ'ուզէ որ համարձակութեամբ հետապնդուածութեամբ գործադրուի տնտեսական վերածնութեան եւ ընկերային յառաջդիմութեան քաղաքականութիւն մը, դրամական հաստատուն կացութեան եւ ելմտացոյցի խնայողութեանց քաղաքականութիւն մը, Վիշիի մնացորդներուն հաշուեյարդարի եւ ժողովրդապետական օրէնքներու ամբողջական քաղաքականութիւն մը, եղբայրական քաղաքականութիւն մը որ բարօրութիւն եւ ազատութիւն ապահովէ Ֆրանսական Միութեան ժողովուրդներուն, սահմաններու ապահովութեան եւ Գերմանիոյ կողմէ հատուցումներու վճարման քաղաքականութիւն մը՝ հիմնուած Ֆրանսայի վստահալից գործակցութեան վրայ դաշնակից մեծ երկիրներուն՝ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Խ. Միութեան հետ։ Քաղաքական Բիւրօն կը հաստատէ որ Ազգ. Նոր Ժողովին մէջ կայ հանրապետական մեծամասնութիւն մը որուն շնորհիւ կարելի է ի կատար ածել այդպիսի քաղաքականութիւն մը։ Ապա ուրախութիւն յայտնելով որ Ֆրանսայի ընտրողներն ու ընտրուհիները միւս բոլոր կուսակցութեանց գլուխը դրած են համայնավար կուսակցութիւնը, կը յայտարարէ թէ պատրաստ են ստանձնելու այն բոլոր պարտականութիւնները որ կը բխին առաջին կուսակցութիւնն ըլլալու դիրքէն։ «Հետեւաբար, յարգելով ընդհ. քուէարկութեան վճիռը, կուսակցութիւնը կը պահանջէ պատիւը եւ պատասխանատուութիւնը Ֆրանսական հանրապետութեան վարչապետութեան»։ Կուսակցութիւնը կ'ուզէ վարել ժողովրդապետավար, աշխարհական եւ ընկերային քաղաքականութիւն մը, սերտ գործակցութեամբ բոլոր հանրապետականներուն հետ, յարգելով իւրաքանչիւրին համոզումները եւ հաւատալիքները։ Այս առաջադրութեամբ, կուսակցութիւնը որոշած է դիմել ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդին որ նիստ պիտի գումարէ Նոյեմբեր 17ին (վաղը), եւ առաջարկներ ներկայացնել ժողովրդապետական, աշխարհական եւ ընկերային միութեան դաշինքի մը կազմութեան մասին, համայնավար նախագահութեամբ։ «Համայնավար կուսակցութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը Նորընտիր Ազգ. Ժողովին մէջ ունին բաւարար ուժեր, գործադրել տալու համար ընդհ. քուէարկութեան կամքը, համախորհուրդ բոլոր անկեղծ հանրապետականներուն հետ»։

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը պարզապէս իբրեւ լուր հաղորդելով այս յայտարարութիւնը, կը յիշեցնէ թէ Նոյ. 17ի իր Ազգ. Խորհուրդը պիտի զբաղի վերջին համագումարին որոշումներուն գործադրութեան եղանակներով, իսկ երկրորդ ժողով մը պիտի գումարուի յարմար ատենին, յատկապէս քննելու համար կառավարական մեծամասնութեան խնդիրը։ «Միայն այն ատեն կուսակցութիւնը պիտի կրնայ վճռել իր դիրքը մեծամասնութեան եւ կառավարական կազմութեան մասին»։

Այս տեղեկութենէն կը հետեւի թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը պիտի չկրնայ վերջնական պատասխան տալ Դեկտեմբերէն առաջ։ Թերթերը կ'ըսեն թէ միւս ձախակողմեան կուսակցութեանց վարիչներն ալ շատ տաք չեն երեւար, շատ մը պատճառներով։ Մնաց որ համայնավարները եւ ընկերվարականները միասին մեծամասնութիւն չեն կազմեր Ազգ. Ժողովին մէջ։

Թէեւ համայնավար յայտարարութիւնը անուններ չի յիշեր, բայց դժուար չէ կռահել թէ իր հրաւէրը ուղղուած է ձախակողմեան խմբակցութեան, որուն կորիզը կը կազմեն արմատականները, նախագահութեամբ Պ. Էրիոյի։ Յայտարարութեան «աշխարհական» բառէն կը հետեւի թէ համայնավարները չեն ուզեր գործ ունենալ Ժողովրդական Շարժումին հետ, որ մեծամասնութեամբ կաթոլիկ է։

★ *Համայնավարները երկու գլխաւոր թեկնածուներ ունին վարչապետութեան համար, Պ. Պ. Մորիս Թորէզ եւ Ժաք Տիւքլօ։ «Ռիւթէրի» թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թորէզի հետ, որ բացատրեց թէ իրենք վարչապետութիւնը պահանջելով, միտք չունին կուսակցական կառավարութիւն մը հաստատելու, այլ պիտի կազմեն Ֆրանսայի կառավարութիւնը։ Այս առթիւ շեշտեց թէ պատրաստ են «վաղն իսկ զինակցութիւն մը կնքելու Անգլիոյ հետ, եթէ կարգադրուի գերմանական հարցը, բաւարար գոհացում տալով մեզի։ Մենք ամէն բանէ առաջ պէտք ունինք ապահովութեան եւ հատուցումներու։ Մենք երախտագիտութեան միեւնոյն զգացումները կը տածենք մեր բոլոր Դաշնակիցներուն հետ եւ կը մերժենք խտրութիւն դնել անոնց միջեւ։ Անոնց միութիւնը էական*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ԻՐԱՆԷՆ

ԹԵՀՐԱՆ, 1 Նոյ. (Ցառապ) — Իրանում սկըսուած հայրենադարձի աշխատանքները այս տարի, 1946ի համար, սկսան մտահանչուած ժամանակէն բաւական ուշ. այն է Յունիսի երկրորդ կէսին եւ վերջացան Հոկտեմբերի առաջին կէսին։

Սոյն ժամանակամիջոցում ամբողջ Իրանից պարբերաբար մեկնող ազգայինների ընդհանուր թիւը մօտ 20.000 է,— 6000 Ատրպատականի շրջանից, 6000 Արաքից (Սուլթանաբադ), 6000 Սպահան-Ջարմահալից եւ 2000 Թէհրանից, Ղազւինից, Մէշէդ, Համադան եւ Քիրմանշահ քաղաքներից։

Այս առաջին տարուայ համար 20.000ի հասնող այս թիւը պիտի համարել խիստ գոհացուցիչ։

Ընդհանուր կերպով կարելի է ասել թէ մեկնողների ճնշող մեծամասնութիւնը — 70-75% — բուն պարսկահայ երկրագործ գիւղացիներ են, որոնց մէջ շատ է թիւը վարպետ եւ մասնագէտ գործագործների, Պարսկաստանին յատուկ բարձր որակով եւ արհեստով։ Մնացեալները քաղաքացի տարրեր են, արհեստաւորներ, մանր առեւտրականներ, խանութպաններ, ուսուցիչ, բժիշկ, մեքենավարներ, մեքենագէտներ եւ ուրիշ զբաղումի տէր անձեր։

Մենք կարծում ենք Թէհրանի եւ Թաւրիզի ներգաղթի երկու կ. կոմիտէները պէտք է ձեռքի տակ ունենան վիճակագրական եւ թուական տախտակ։ Նրանք անհրաժեշտ լուսաբանութեամբ պէտք է հրատարակուին համաձայն ժողովրդապետական համարատուութեան սկզբունքներին։ Սրան զուգընթաց տնտեսական նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւնը խիստ անհրաժեշտ է։

Այս բոլորը անպայման անհրաժեշտ են ներկայացնել հանրութեան, որպէսզի փարատին շրջան ընող աննպաստ լուրերը՝ տնտեսական եւ թէ բարոյական խնդիրների շուրջ։ Միւս կողմէ կը կանխուին մի շարք խոչընդոտներ յաջորդ տարեշրջանների հայրենադարձի աշխատանքների համար։

Այս կէտի վրայ յատկապէս շեշտում ենք նկատի ունենալով գիւղացիական զանգուածների փոխադրութեան հետ կապուած տնտեսական խնդիրները։ Աչքաթող չի կարելի անել, քանի որ լուրջ եւ ծանրակշիռ վատնումների մասին յամառ զրոյցներ են շրջում, գիւղացիութեան կենդանիների (ոչխար, եզ, կով ձի եւն.), անշարժ կալուածների (տուն, այգի, ծառեր, բերք ունեցող արտերի հասոյթը) շուրջ կատարուած առ ու ծախ, կոմբինացիաներ եւ այլն։ Միմիայն Սուլթանաբադի շրջանից մեկնող (եւ մի մասը չմեկնած) գիւղացիութեան այս կարգի վաճառումների գումարը մէկ միլիոն թումանի (35 միլիոն ֆրանք) հասնող հարստութիւն է կազմում, թերեւս աւ աւելի։

Այստեղ իբրեւ ցաւալի իրողութիւն պիտի մատնանշել որ Արաքի Բուրվարի շրջանի 13 գիւղերի ազգաբնակութիւնը, ազդարարութիւն ստանալով մեկնումի համար, ծախել եւ ծախծխել են եղած չեղածը։ 5000 անձի չափ այս գիւղացիները այսօր-վաղը սպասելով յանկարծ գտնւում են այն իրողութեան առջեւ որ այս տարի ներգաղթել չեն կարող, պէտք է սպասեն 47ի տարեշրջանին։ Եւ այժմ հարց է ծագում թէ ի՞նչպէս պիտի պահեն իրենց ֆիզիքական գոյութիւնը ապրուստի տեսակէտէն, միւս կողմից կալուածատէրերի, սրանց արբանեակների եւ գինուած հարեւանների սարսափից...

Այս բոլորը այսպէս թէ այնպէս խոչընդոտներ են յառաջիկայ ներգաղթի համար. եւ պէտք է ամէն ջանք ու ճիգ թափել, նման անցանկալի արգելքներ մէջտեղից վերացնել կամ դարմանել։ Իսկ դա, մեր համոզումով կարող է լինել այն որ ներգաղթի կոմիտէները պատշաճ պատրաստութեամբ հաշուետուութեան համայն իրանահայութեան, Սփիւռքին եւ Հայաստանի իշխանութեան, կեդրոնական մարմնի առջեւ։

Հազար ու մի քարոզութիւնից աւելի հզօր եւ աւելի գործօն դեր կը կատարի նման հրապարակային մէկ հաշուետուութիւն։

1947ի հայրենադարձի աշխատանքի բեղուն արդիւնքը մեծ մասամբ կապուած է այս առաջին շրջանին կատարուած գործնական աշխատանքի դասերի եւ փորձի հետ։

ԱՐԳՈՍ

Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.ի գործունէութիւնը

Հայ Օգնութեան Միութեան 26րդ պատգ. ժողովը, որ գումարուեցաւ (Տիթրոյթի մէջ, անցեալ Յուլիս 8-13, շարք մը կարեւոր որոշումներ տուած է։ Ժողովին մասնակցած են 57 իրաւատու մասնաճիւղեր 67 ձայնով, հինգ շրջ. վարչութիւններ 10 ձայնով, կեդր. Վարչութիւնը մէկ ձայն, ընդամէնը 78 ձայն։ Եօթը մասնաճիւղեր միայն ղրկած են իրենց ձայնը։ Տասներեք մասնաճիւղեր, որոնք թէեւ իրաւատու, բայց ձայն չեն ղրկած։ Եղած են նաեւ մասնաւոր հրաւիրեալներ։ Կատարուած է զանազան յանձնախումբերու ընտրութիւն։

Մասնաճիւղերու բերանացի զեկոյցէն վերջ, կեդր. վարչութեան քարտուղարուհի Ս. Տէստէկիւլ կարդացած է միամեայ տեղեկագիրը, որու մասին պատգ. ժողովը հետեւեալ բանաձեւն է քուէարկած —

Թէ՝ Ա. կեդր. վարչութիւնը բոլորած է նիւթական ու բարոյական գործունէութեան բեղնաւոր տարեշրջան մը։ Բ. մասնաճիւղերը լրիւ կամ առնուազն երեք չորրորդով կատարած են իրենց նիւթական եւ բարոյական պարտականութիւնները։ Գ.— Հեռաւոր շրջաններ՝ Ֆրանսա, Լիբանան, Սուրիա, Յունաստան եւ այլուր, հակառակ պատերազմի հետեւանքով ստեղծուած աննպաստ, յաճախ չափազանց ծանր պայմաններուն, ունեցած են կենդանի գործունէութիւն։ Դ.— Կեդր. վարչութիւնը իր յարաբերութիւնը Մասնաճիւղերուն եւ շրջաններուն հետ, ինչպէս իր հաշիւները պահած է կանոնաւոր, ուղարկած է ուտելիքի ծրարներ եւ հագուստներ կալիքաւորներուն, ա՛ զէտեալներու ֆոնտէն ստացուած գումարներէն կարեւոր մաս մը յատկացուցած է Հայաստանին, ուղարկելով դեղեր, բժշկական գործիքներ, եւն.։ Ընդ առաջ գացած է օգնութեան համար իրեն եղած դիմումներուն։ Հրատարակած է եռամսեայ պարբերաթերթը կանոնաւոր կերպով, աշխատելով անոր ելեւմուտքը հաւասարակշռել եւն.։

Բանաձեւը կը թելադրէ՝ ուժ տալ ուտելիքի եւ հագուստներու ծրարներու առաքման, ուր որ անոնց պէտքը կայ։

Պատգ. ժողովը մասնաւոր բանաձեւ մը քուէարկած է Ֆրանսայի շրջանին համար «Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան զեկոյցէն տեղեկանալով պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայի մէջ կատարուած աշխատանքներու մասին, ժողովը գտաւ վերին աստիճանի գնահատելի եւ որոշեց գնահատանքի խօսք ուղղել Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան եւ իր միջոցաւ Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերուն»։

Նոյն գնահատանքի խօսքը ունեցաւ նաեւ Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յունաստանի Շրջ. վարչութեանց։

Պատգ. ժողովը հետեւեալ որոշումները առած է եւ ըրած կարգ մը թելադրանքներ.— խուսափիլ յաճախակի հանդէսներէ ու ներկայացումներէ։ Տարուան մէջ քանի մը ձեռնարկ միայն կատարել որ ըլլան լուրջ ու բովանդակալից։

Միութեան ձեռնարկներուն համար ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութիւնն ապահովել։ Դաստիարակիչ շարժանկարային ցուցադրութիւններ ունենալ, կազմել թատերական խումբեր եւ տալ չինիչ ներկայացումներ, զգուշանալ թրքական դահիճիկ երգերէ եւ պարերէ եւ վերջապէս խուսափիլ աւելորդ խճողումներէ, որոնք կրնան ձանձրոյթ պատճառել։

Որոշած է ընդհ. արշաւի սկսիլ 1946—47 շըրջանին միութեան անդամներու թիւը 2100էն առնուազն 2500ի բարձրացնելու համար։ Երիտասարդուժեր առնել մասնաճիւղերէն ներս եւ առաւելագոյն չափով օգտուելու համար անոնց ուժերէն՝ քաջալերել զանոնք, տալով անոնց ամէն պատեհութիւն։ Ժողովները հաճելի դարձնելու համար, հերթական խնդիրներէ վերջ կազմել ընկերային ժամանցներ եւ յաճախակի դասախօսութիւններ ունենալ։ Կազմակերպել հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասընթացքներ եւն.։

Ներգաղթը համարելով մեր ազգային շահերու տեսակէտէն ամէնէն կարեւոր ձեռնարկը, պատգ. ժողովը կը թելադրէ ամէն կերպով դրական վերաբերում անոր հանդէպ։

Դերենիկ Դեմիրճեան

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դէմիրճեան այդ ըմբռնումէն ըստ էութեան չէ հրաժարած իր «Վարդանանք» վէպին մէջ։ Բայց այստեղ Վասակը, ինչպէս եւ Վարդան Մամիկոնեանը, աւելի խոր պատկերացուած են։ Վասակը սկիզբները երկմիտ խաղ կը խաղայ. ան ալ Հայաստանի անկախութիւնը կ'ուզէ, բայց միայն այն պայմանով, որ ինքը գահ նստի։ Ու անոր կը թուի, որ Պարսից զէնքն օգտագործելու միջոցով, ինք պիտի կարենայ ոչնչացնել իր հակառակորդներն ու գահին տիրանալ։ Ուստի իր այդ կերպ իշխանութեան ձգտիլը անխուսափելի կերպով պիտի յանգէր դաւաճանութեան։

Դէմիրճեան հոգեբանական մեծ խորութեամբ դրսեւորած է հեռաւոր անցեալի կերպարները, առանց զանոնք արդիականացնելու։ Ճշմարիտ գեղարուեստագէտի վարպետութեամբ, ան պատկերացուցած է թէ՛ գիւղացիութեան, թէ հոգեւորականութեան եւ թէ իշխաններու կենցաղն ու բարքերը։ Մինչեւ իսկ երկրորդական անձնաւորութիւնները գծագրուած են ամփոփ, պայծառ։

«Վարդանանք»ը Դեմիրճեանի ստեղծագործութեան գագաթն է։ Առ այժմ առաջին հատորը լոյս է տեսած։ Երկրորդ հատորը, որուն մէջ նկարագրուած է Աւարայրի ճակատամարտը, լոյս կը տեսնէ մօտերս։

Դ. Դեմիրճեանի պատմական լաւագոյն խաղերէն մէկն է «Երկիր Հայրենին», զոր գրուած է 1937ին։ Ատիկա առաջին սովետահայ պատմական խաղն է, որուն մէջ հեղինակը կը ձգտի ըմբռնել եւ գեղարուեստականօրէն վերաստեղծել այն աղբիւրները, որոնց շնորհիւ հայ փոքր ժողովուրդը կարողացաւ պահպանել իր մշակութային ու ֆիզիքական գոյութիւնը։ Գրեթէ պատանի, Գագիկ Բ. թագաւորը՝ Բագրատունիներու վերջին շառաւիղը Անիի մէջ, հանդէս կուգայ տատանող ու դաւաճան մարդոց դէմ, առանց նկատի առնելու թէ ինչ դասակարգի կը պատկանին անոնք։

Ուշագրաւ աշխատանք է Դեմիրճեանի «Քաջ Նազար» կատակերգութիւնը, որ լեցուն է ժողովրդական զուարթամտութեամբ (հիւմոր) եւ որ հեղինակին թատերական վարպետութիւնը կը հաստատէ։

Դեմիրճեան իր կատակերգութեան նիւթը վերցուցած է «Քաջ Նազար»ի ժողովրդական յայտնի հէքեաթէն։ Այս նիւթի գրական մշակումը կատարած էին Յովհ. Թումանեան եւ Ա. Իսահակեան։ Բայց առաջին անգամ Դ. Դեմիրճեան թատերգութեան վերածեց զայն եւ տուաւ անոր գեղարուեստական մեկնաբանութիւնը։

Նազարը,— վախկոտ մարդ մը,— իրադարձութիւններու եւ հանգամանքներու բերումով կը դառնայ հերոս եւ նոյն իսկ թագաւոր։ Հէքեաթի նիւթը օգտագործելով, Դեմիրճեան ուզած է դըրսեւորել կառավարողներու դէմքը դասակարգային հասարակութեան մէջ, ուր շատ մը դէպքերու մէջ, պատահականութիւնը վճռական դեր կը խաղայ։ Շատ չէ պատահած, որ անբաղձալի տիրակալներ ունենան այն անձնական յատկութիւնները, որոնք զիրենք կարենան դարձնել թագաւորներ, ժողովուրդի բախտը տնօրինողներ։ Այդ աշխարհին մէջ տարերքն էր իշխողը եւ այն անհատը, որ այդ տարերքի ալիքը կը բարձրացնէր պատահմամբ, կարող էր զինքը շրջապատողներուն «պատմական անձնաւորութիւն» թուիլ։ Արտաքին դիտողներուն համար ատիկա սոսկ երեւութական բան մըն է։ Դ. Դեմիրճեան զմայլելի սրամտութեամբ եւ զուարթամտութեամբ դրսեւորած է տզրմելի մարդու դիմագիծը,— այն մարդուն, որ ոչ միայն երկիր կառավարել չգիտեր, այլ եւ իր կնոջ հետ խակ գլուխ չկրնար ելլել։

Հայ ժողովուրդի ստեղծած այս նիւթին, Դեմիրճեան տուած է փիլիսոփայական եւ ընկերային թանձրացեալ բովանդակութիւն։

Մարդկային կեանքին մէջ հակասականը գտնելու, արտաքին երեւոյթի տակ էականը տեսնելու ձգտումը՝ Դեմիրճեանի ստեղծագործութեան բնորոշ գիծերէն մէկն է, որ նոյն ձեւի պարզութեամբ հանդէս կուգայ անոր արձակին մէջ։

1916էն սկսեալ գրած է պատմուածքներ, աւելի ճիշտ՝ գեղարուեստական ակնարկներ, որոնց մէջ կը ձգտի ի յայտ բերել, գտնել մարդկային հոգիի գաղտնարանները։ Մարդկային բնաւորութեան մէջ զինքը հետաքրքրողը միայն այն ընդհանուր տիպարայինը չէ, որ նախորոշուած է միջավայրով, ժամանակով կամ դարաշրջանով։ Յատուկ տիպարին տակ, ան կը փնտռէ համամարդկայինը, այն որ տարբեր ժամանակներու եւ տարբեր պատմական դէպքերու պատկանող մարդիկ իրարու կը կապէ։

Անոր առաջին փիլիսոփայական աւանդավէպը — «Ջութակը եւ սրինգը», կը խօսի պայքարի, տիրութեան, տառապանքի եւ կեանքի ուրախութեան մասին։ Ցաղթողը կ'ըլլայ Հայանոյին՝ կեանքի խորհրդանիշը։

Դեմիրճեան գրած է շատ մը պատմուածքներ ու վիպակներ. անոր նշանաւոր պատմուածքները՝ «Աւելորդը», «Ծպիտը», ինչպէս նաեւ «Յովնան մեծատուն»ը նուիրուած են 1915-1916ի հայկական կոտորածներուն։

Նշանաւոր է իր «Ընկերները», ուր կը նկարագրէ քաղաքացիական պատերազմի շրջանի սովետական մարդոց իսկական բարեկամութիւնը, որոնք վստահ են յաղթանակի մասին, պատրաստ են իրենց կեանքը զոհել ո՛չ միայն հայրենիքի, այլ եւ ընկերոջ համար։

Անցեալ տարի Հայաստանի գրական հասարակութիւնը յիշատակեց Դերենիկ Դեմիրճեանի գրական գործունէութեան յիսնամեակը։

Դ. Դեմիրճեանի ստեղծագործելէն ի վեր քառասուն եւ մէկ տարի անցեր է։ Անոր ուղին իսկական հերոսի՝ մարդասէր, անձնուրաց, հայրենասէրի որոնման ուղին է։ Ան այդ հերոսը գտաւ ոթալինեան դարաշրջանին մէջ եւ պատահական չէ, որ անոր լաւագոյն երկերը մեր օրերուն ստեղծուած են։

Ռ. ՎԱՐԴԱԶԱՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ Հալէպ հասած է Իրանէն եւ շարք մը ներկայացումներ պիտի տայ Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆՈՐ « ՀԱՄԼԷԹ »Ը

Երեք յաջորդական յօդուածներով Յառաջը տուաւ խնամուած ուսումնասիրութիւն մը Պետրոս Ադամեանի մասին, ուր մեր պանծալի արուեստագէտը փառաբանուած էր ժամանակին օտար եւ մասնաւորաբար ռուս քննադատներու կողմէ։ Մեր սերունդը անունով ծանօթ է Շէյքսփիրի հայ երկրպագուին, բայց Համլէթը ըլլալով միջազգային խաղացանկերու յաւիտենական հերոսը, Փրանսական բեմի վրայ երեւցած Համլէթներով կրնանք որոշ բաղդատութեան եզրեր գտնել եւ գաղափար մը կազմել Ադամեանի խաղին մասին։

Այդ մտածումով ալ գացի տեսնելու Jean Louis Barrault*ի ներկայացուցած «Տանըմարքայի իշխանն»ը։ Կարելի՞ է տալ քանի մը տողով այդ ներկայացման ամբողջ պատկերը։ Պէտք է սակայն երեք գլխաւոր կէտեր նկատի առնել. նախ* André Gide*ի Համլէթը. երկրորդ Ժան Լուի Պառոյի մարմնաւորածը եւ երրորդ բեմադրութիւնը։ Հռչակաւոր գրագէտին թարգմանութիւնը ամբողջութեանը մէջ շատ գոհացուցիչ է, մանաւանդ երբ նկատի առնենք այն ճիգը զոր կատարած է պահելու համար նրբութիւնները եւ լեզուի գեղեցկութիւնները, հաւատարիմ մնալով բնագրին։ Շէյքսփիրը այնքան խրթին է որ ամէն մէկ նախադասութեան իմաստին հետ կարելի է խաղալ։*

Ի՞նչպէս էր Ժան Լուի Պառոյի Համլէթը. բաղդատելով Ադամեանի մասին գրուածին հետ, կը տեսնենք որ եթէ իրենց խաղարկութիւնը տարբերութիւններ ունի, երկուքն ալ գրեթէ նոյն ձեւով հասկցած են Տանըմարքայի թագաւորազունը։ Ֆրանսացի արուեստագէտին համար Համլէթը այդ հիւանդ, տկար տղան չէ։ Մեղմ, բայց միշտ պատրաստ պոռթկալու, համբերող բայց հեղհեղուկ ջղային, հանդարտ այլ ըմբոստ եւ պատրաստ խենթ ձեւանալու. ահա Ժ. Լ. Պառոյի Համլէթը։ Կարելի՞ է ամբողջապէս ընդունիլ զայն, ո՛չ, ինչպէս բոլինք այս կարգի հերոսները մեկնաբանելը սահմանափակ տուեալ մը չէ. ունկնդիրը կրնայ վերապահ մնալ (ինչպէս էինք անցեալ կիրակի), բայց դերասանը իրաւունք ունի որոշ ազատութիւններու։ Ժան Լուի Պառօ կրնայ յաւակնութիւնը ունենալ որ մինչեւ հիմայ մարմնաւորուած Համլէթներէն լաւագոյններէն էր իրը։ Ինք դերասան մըն է բառին լայն առումով, խաղարկութեամբ, ձայնով, նոյնիսկ նկարագրով։ Կը դժուար որ արհեստին գիտակցութիւնը ունի, ինչ որ կարելի չէ գտնել ամէն դերասանի մօտ, որուն մէկ նոր ապացոյցն է իր վերջին խաղը։ Շէյքսփիրի հերոսին փիլիսոփայական կողմն է որ կը շեշտէ ինք. «քարոզչական» կողմը պիտի ըսէի եթէ բառը քիչ մը խրտչեցուցիչ չըլլար։ Պառոյի Համլէթը սքանչելի էր. բայց ո՞ւր է անգլիացի աշխարհահռչակ Թատերագիրին Համլէթը. ահա միակ վերապահութիւնը զոր կարելի է ունենալ։

Բեմադրութիւնը նոյնքան գնահատելի ճիգ մըն էր, ուրուականին երեւումը յաջող ամէն տեսակէտով, «ծիծաղելի»էն ազատած էր զայն բեմադրիչը, իսկ շատ յատկանշական Arthur Honneg-

ger*ի նուագը։ Միւս դերակատարները բացի մէկ երկուքէն համապատասխան չէին խաղին պահանջին, հակառակ իրենց ծանօթ անուններուն, ինչպէս Փիէռ Ռընուար։*

Օֆելիան, արդէն շատ տկար, խենթութեան տեսարանը ծիծաղելի դարձուց ամբողջապէս։ Հաւասար տաղանդով խաղացին Անտրէ Պրիւնօ (Փոլոնիուս) եւ Ժան Տեպայի (Հորասիոյ)։ Ներկայացումը ամբողջութեամբ վերամուտի թատերական շրջանին համար յաջողութիւն մըն է։ Կը սպասենք Պ. Փիէռ Պլանշարի Համլէթին Ֆրանսական Ազգ. Թատրոնին մէջ։

★ *Ուրբաթ օր հունգարական դեսպանատան մէջ, պատմական ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր որուն հրաւիրուած էին բացի մամուլի ներկայացուցիչներէն Փրանսացի եւ հունգար ծանօթ դէմքեր։ Ցուցահանդէսը կը ներկայացնէր վերջին յիսուն տարուան ապստամբութեան վաւերագիրները, պատմական էջեր, նկարներ, քարտէսներ Հունգարիոյ նախկին սահմաններուն։ Պէտք է ընդունիլ սակայն որ, ինչպէս դիտել տուաւ հունգարացի լրագրող մը, այս ցուցահանդէսը իբր քարոզչական ձեռնարկ պիտի չկատարէ այն դերը որ կը սպասուի իրմէ։ Շատ մասնագիտական ըլլալով հոն կային աւելի շատ թանգարանի առարկաներ քան արուեստահանդէսի։ Հունգարիա դարերէ ի վեր բարեկամ երկիր մը եղած է Ֆրանսայի, լայն տեղ մը գրաւելով Ֆրանսայի պատմութեան մէջ։ Այս ընդունելութեան առթիւ հիւրերը մեծարուեցան հունգարական գինիով եւ թէյով։*

★ *Նոյեմբեր 7ին, հինգշաբթի իրիկուն 6էն 8* *Տիկ. Աննի Պլաթ, ծանօթ իր նուրբ հիւսկէններով (թրիքօ) եւ այլ կարգի զգեստներով, ընդունելութիւն մը սարքած էր մամուլի ներկայացուցիչներուն համար իր առաջին անուշահոտութեան* (Nº 1) *հրապարակ ելլելուն առիթով։ Մէթր Սիլվէն հոն կը ստորագրէր իր «Երգ երգոցը» եւ կը նուիրէր գնորդներուն։ Ճիգ մըն ալ այս միշտ բարձր պահելու համար Ֆրանսայի աւանդական տեղը, վայելչութեան, ճաշակի, գեղեցկութեան ու կնոջական արդուզարդերու մշակման մէջ։*

ԱՐՓԻԿ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Բեմը խանութ չէ

...Ալ մնաց բարեաւ բաց օդ եւ արեւ, թատրոնին պէտք է տալ այժմ բարեւ։

Նոյեմբեր ամիսն է որ կը բանայ թատերական տաճարին դռները, որոնց առջեւ կը վխտան մրջիւններու պէս անոնք որ կոչում ունին սպասարկել ու ծառայել նուիրական խորանին՝ բեմին։

Առանց սրբատելու ու քրքրելու տեղական թատերական կազմակերպութիւններու այս տարուան խաղացանկերը՝ իրենց մանրամասնութեամբ եւ ճոխութեամբ, փափաքս ու նպատակս է դրաղիլ պահ մը մեր թատերական կեանքով։

Հակառակ օտարութեան անհատնում զրկումներուն, քիչ թէ շատ յաջողած է մեր գաղութը ունենալ իր բեմը, հայ թատերական խումբերը, և հայ ներկայացումները։

Ինչ որ կը պակսի այս չինարար ձեռնարկին, սա է թէ, թատրոն չունինք, դերասանական կազմակերպութիւն չունինք, դերասանութեան մենտոր, ուսուցիչ չունինք, դերասանական մնայուն վարչութիւն չունինք, մէկզմէկու հետ համերաշխութիւն չունինք, դրամագլուխ մը չունինք, անձնիր աստիճանի ճանաչողութիւն չունինք, կատարելութեան գաղափարը եւ անոր հասնելու փափաքը չունինք եւ այս կարգ մը չունեցածներուն մօտ կարեւորը՝ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻՆՔ։

Իսկ յաւակնոտութիւնը՝ յառաջդիմութեան արգելք առաջին։

Avant d'être capitaine, il faut être matelot. *կ'ըսէ ֆրանսական առածը, չէ՞։ Մեր Պ. Պ. դերասանները մէկ երկուանգամ բեմը չափած ըլլալու յաւակնոտութեամբ, ոչ թէ* capitaine, *մէկ մէկ* amiral *դարձած են։ Անշուշտ խաղարկութեան վրայ խօսելով։*

Դժբախտութիւն է, բայց իրականութիւն. այս երիտասարդները բեմը խանութ նկատած են, ուրկէ կ'ակնկալեն դրամը, «ինչպէս է նէ կ'անցնի», կ'ըսեն, խաղը, տամը։

Այս բոլորին պատասխանատուութիւնը ես պիտի համարձակիմ վերագրել յարգելի վարպետին՝ Աչօ Շահխաթունիի անտարբերութեան։

Ի՞նչ բան կը պակսի իրեն ու կ'արգիլէ զինքը գլուխ կանգնիլ, ընտրանօք հաւաքել՝ քիչ թէ շատ բեմ ելած ուղերասանութեան նուիրական կոչումին գիտակից ուժեր, եւ անոնց ճանչցնել դերասանութիւնը, բեմին սրբութիւնը եւ թատրոնին վեհութիւնը։

Ես կը վստահեցնեմ զինքը, որ եթէ գլխովին զբաղի այս կարեւորագոյն պակասով, ինքն ալ իր կարգին ֆիզիքապէս պիտի պակսի, ու շատ պիտի յարմարի Համլէթի վոխտ դերին եւ Օթէլլոյի մարմնացումին։

Մեր դրամաթափէն յափրացած երեւելիները չե՞ն կրնար արդեօք հայ թատերական ֆօն *մը տրամադրել ու հաստատել, կարող յանձնախումբի մը* քօնթրօլին *տակ եւ այսպէսով ապահովել հայ դերասանական խումբի մը գոյութիւնը, որուն անդամները պէտք չունենան բեմը խանութ նկատել ու անկէ յուսալու իրենց* պիֆթէքը։

Չեմ գիտեր ի՛նչ կը խորհի Աչօն, եթէ նիւթականը տրամադիր ըլլայ այս գործին եւ խումբը՝ ներկայանալի։

Եթէ հարցը իր սաղմնային վիճակէն անցնելով մարմին եւ հոգի առնէր, պիտի առաջարկէի, նոր կանոնագրին գլուխը, իբրեւ առաջին յօդուած արձանագրել հետեւեալ ազդարարութիւնը —

Դերասանը ո՛վ ալ ըլլայ, չի կրնար ուզած ատեն ո՛եւէ պէտքի համար կանխավճար պահանջել սնտուկէն...:

Այս ազդին բնական հետեւողութեան մէջ են գործին յաջողութիւնը, կարգը կանոնը եւ յարատեւութիւնը։

ԼԻԼԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԽԱՑՈՑ ԽԱՑԸ

Թուքս կլլեցի եւ չուրջս նայեցայ, տեսայ որ բոլոր աշակերտները ծիծաղելով ինձ են նայում, այնինչն ուզում են սաել թէ. «սակէ դիւրին բա՞ն կայ, յիմար, ... ո՞վ չգիտէ Սուլթանի անունը.. օրօրոցի երեխան անգամ գիտէ... սաս՛ էլի, սաս՛ Սուլթան... բայց ես մոռացայ, յիմարի պէս մոռացայ մեր թագաւորի անմոռանալի անունը եւ բերանս չորացաւ, կոկորդս սեղմուեց ու սեղմուած կոկորդէս դուրս ելաւ խեղդ պէս սահելով, վազելով Թուրքիոյ թագաւորի սրբազան անունը... ես ասացի. — Ալի...

Ձախ ձեռքով մի այնպիսի ապտակ իջաւ ձախ երեսիս վրայ, որ գլուխս զարնուեցաւ կոխքի ընկերոջս գլխին։

Ուսուցչիս հեռանալէն վերջը, երբ վնգվնգս ժողվեցի ու չուրջս նայեցայ, տեսայ որ բոլորը իրենց մատներով քիթերը սեղմած խեղդում էին իրենց ծիծաղը... իսկ Աւետիսը յօնքերը կիտած, ծնօտը սեղմած ինձ էր նայում... հիմա որ դուրս գանք գործս բուրդ է. մտածեցի։

Չէի սխալած։ Երբ դասարանէն դուրս ելանք, Աւետիսը մօտեցաւ ինձ ու ասաց. — «Կեցիր..»։ Երբ բոլոր աշակերտները հեռացան, նա փայտէ սանտալով կոխեց ոտքիս վրայ ու ճկոյթ մատս սեղմեց ու աչքերիս մէջ նայելով ասաց. — «Քսանը չորս ժամը վերջացաւ...»։

Արդար էր Աւետիսի առարկութիւնը, բայց ես այնքան էի ճղայնացել, որ ասացի. — Թէ որ այդպէս է, մի քսանը չորս ժամ էլ տուր, միւս խնձորն էլ կեր ...

×

Միւս օրն առաւօտ անկողնէն վեր չելայ։ Թորոս էֆէնտիի ապտակի հետքը կար դեռ երեսիս վրայ եւ ականջս ցաւում էր, ձրանի թէ խլանայի, մտածեցի ես, խլանայի ոչ միայն մի ականջով այլ՝ երկու... գէթ՝ Աւետիսի սպառնալիքը չէի լսի ... Դպրոց էլ չէի երթայ, քանի որ խուլ եմ եւ ոչինչ չեմ կարող սորվել ...

Տեսնելով որ առաւօտը դպրոցէն բացակայ եմ կէսօրին Աւետիսը եկաւ մեզ մօտ....։

— Ի՞նչ ունիս։ Ասաց։

— Չեմ լսում, պատասխանեցի ես, թէեւ հրաշալի լսում էի։

= Ակա՞նջդ կը ցաւի՞։

— Չեմ լսում, պոռացի աւելի բարձր քան ինքը։

— Պայմանաժամը վերջանալու վրայ է...

— Ինչքան ուզում ես պոռա. — չեմ լսում ...

— Վեց ժամ մնաց որ երկրորդ քսանը չորս ժամը վերջանայ... պոռաց բերանը մօտեցնելով չցաւող ականջիս...

— Խուլ եմ, խուլ, հասկանո՞ւմ ես... Առանց պատասխանելու Աւետիսը կուրծքը քակեց ու հանեց մի գիրք ու ասաց.

— Եթէ խուլ ես, կոյր ալ չես...այս գիրքը կարդա մինչեւ երեկոյ...

— Այս ի՞նչ գիրք է, հարցուցի, երբ թէ չեմ լսել իր ասածները եւ կարդացի անունը — «Ազատութեան ճանապարհին»։ Սեւ աչքերով մա՞րդն է գրել հարցրեցի։

Ցետոյ գրպանէն հանեց իմ իրեն տուած խնձորը ու ասաց կէս ծիծաղելով՝

— Պարապ ձեռքով հիւանդատեսի չեն գայ...

— Չեմ լսում ինչ որ ասում ես, պոռացի երեսին... բայց կարծում եմ որ մի խնձորով ուզում ես ինձ խաբել...դու լսո՞ւմ ես ինչ որ ասում եմ... Գլխով նշան արաւ թէ լսում է.

— Երեկոյեան դպրոցէն յետոյ պիտի գամ... կարծում եմ որ պատասխանդ պատրաստ կը լինի։

— Խուլ եմ, խուլ, հասկանում ես, ոչինչ չեմ լսում... բայց կը խոստանամ կարդալ ...

Ցետոյ՝ բերանը մօտեցնելով ականջիս, ասաց. Թուրքիոյ թագաւորի անունը ի՞նչ է...

— Խուլ եմ, խուլ.... օրհնեալ լինի Թորոս էֆէնտիի ձեռքը, ասացի եւ ծիծաղեցի, ինքն էլ ծիծաղեց ու մեկնեցաւ։

Խնձորն էլ հետը տարաւ։

Մինչեւ որ Ալին չսատկեցնեմ, խնձորը չպիտի կարողանամ ուտել, մտածեցի ես...

×

Հաճելի է երբ հիւանդ չես եւ պառկած ես, ձեռքդ չահեկան մի գիրք ունես եւ սրտումդ... Չշտապենք, սպասենք տեսնենք թէ դէպքերը ինչ ընթացք պիտի ստանան ...

Մայրս ներս մտաւ։

— Կէս օրէն յետո՞յ էլ՝ դպրոց չպիտի գնաս տղաս, ասաց անհանգստութեամբ։

— Ոչ, չպիտի երթամ, թէեւ հիւանդ չեմ։ Տեսնո՞ւմ ես այս գիրքը.. Աւետիսը բերաւ... մինչեւ երեկոյ պէտք է կարդամ վերջացնեմ... այդպէս հրամայեց ...

— Կարդա՛, տղաս, կարդա՛ որ շատ դրամ շահես ու մեզ պահես... էլ յոգնեցի, ուժ չմնաց վրաս ուրիշների լուացքը անելէն ...

— Դէհ, որ այդպէս է, ինձ մի խնդարէ, գնա մի պնակ պտուղ բեր, դիր մօտս ու դուռը փակէ.. եթէ ոչ (ծիծաղելով) այնպիսի մի գործ կ'անեմ որ ամբողջ կեանքդ լուանաս ու չմաքրուիս ...

— Ի՞նչ ասացիր... = Ոչինչ, ոչինչ... ծիծաղեցի մի քիչ Թորոս էֆէնտիի վրայ... նաեւ Աւետիսի վրայ... հա՛, մայրիկ, Աստղիկը այստե՞ղ է։

Աստղիկը մեր դրացու աղջիկն էր։

— Այս պահուն նա դպրոց կը լինի, ըսաւ։

ՏՕՔԹ. Ց. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

է միջի համար: Մենք կը քննադատենք Անգլեւսաքսոններու դիրքը, որովհետեւ այն եղանակը որով կ'ուզեն վերահաստատել Գերմանիան կը նշանակէ նորէն զրաւման տիրապետութիւն: Մեր խորհրդային բարեկամները կ'ըսեն «Միջդաշնակցային հսկողութիւն» Ռուրի վրայ: Մենք կ'ըսենք՝ «միջազգայնացում Ռուրի»: Պէտք է համաձայնութեան բանաձեւ մը գտնենք »:

Ելեկտրականութեան կտրատումը

Ելեկտրական հոսանքի ընդհատումները կը շարունակուին երեք օրէ ի վեր, առանց մասնաւոր կանոնի, խանգարելով գործերու սովորական ընթացքը (ինչպէս եւ թերթերու տպագրութիւնը): Երէկ թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ հրատարակած էին կրճատումներու նոր ծրագրի մասին որ պիտի գործադրուի երկուշաբթի օրէն սկսեալ: Այդ լուրերուն համաձայն, իւրաքանչիւր շրջան վեց մասի պիտի բաժնուի, եւ ամէն օր հոսանքը պիտի ընդհատուի այդ վեց մասերէն երկուքին մէջ, ժամը 7էն 19.30: Հետեւաբար միեւնոյն մասը հոսանքէ պիտի զրկուի շաբաթը երկու անգամ: Գործարանները պիտի չկրնան բանիլ այդ 48 ժամերու ընթացքին, բայց պիտի կրնան կորսուած ժամերը վերահաստատել հոսանք եղած օրերը:

Բայց, հոսանքը կտրուած մասերուն մէջ անգամ, ելեկտրականութիւնը պիտի ապահովուի կէսօրուան դէմ տանտիրուհիներուն համար, ինչպէս ժամը 17.30ին, սովորական բաժանորդներուն համար:

Այս տեղեկութիւնները հրատարակելով հանդերձ, թերթերը գիտել կուտան թէ վերջնական կարգադրութիւնը նոր պիտի հաղորդուի, պաշտօնապէս:

Աւելի ծանր վտանգ մը,— ելեկտրականութեան եւ կազի պաշտօնեաները կը սպառնան գործադուլ հռչակել, եթէ գոհացում չստանան 12ուկէս առ հարիւր յաւելման համար: Աղօրիքներու բանուորներն ալ յաւելում կը պահանջեն: Առջի օր հազար բանուորներ գործադուլ հռչակեցին:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ կազմական կանոնագրին քննութեան առթիւ, Պ. Մոլոթով 14 փոփոխութիւններ առաջարկեց, Զօրսերու Խորհուրդին Նչ. օրուան նիստին մէջ որ գաղտնի էր: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կատաղի ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Սկրա գիւղին մէջ, Կէվկէլէէն 12 մղոն հեռու, կառավարական զօրքին եւ հազար ապստամբ համայնավարներու միջեւ: կառավարական գունդը ունեցած է 200 մեռեալներ, որոնց մէջ են պահակազօրքը, 40 զինուոր եւ երեք սպայ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, համայնավարական զօրաւոր հրոսախումբ մը կը գտնուի Տիտի Մոթիւոն (արեւելեան Մակեդոնիա) եւ կամուրջ մը օդը հանուած է Վերիայի մէջ (արեւելեան Մակեդոնիա): «Էսթիա» թերթը վերլուծելով կացութիւնը, կ'ըսէ թէ Յունաստան պատերազմի մէջ է առանց յայտարարութեան: Վարչապետը խորհրդակցութեան հրաւիրեց պատերազմական նախարարը, սպայակոյտը եւ ուրիշ հրամանատարներ:

ՌՈՒՐԻ ԱԾՈՒԽԷՆ Ֆրանսայի բաժինը պիտի զեղչուի ամսական 40.000 թոն, ինչպէս կը գրեն թերթերը: Հոկտեմբերի ընթացքին անգլ. շրջանէն Ֆրանսա ղրկուած էր մօտ 130.000 թոն: Որոշուած է ամսական 350.000 թոն ալ կրճատել 18 եւրոպական երկիրներու յատկացուած բաժինէն, որովհետեւ արտադրութիւնը չի բաւեր: Այս կրճատումներէն վերջն ալ, ամէն ամիս 500.000 թոն պիտի ստանան վերոյիշեալ 18 երկիրները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Թագաւորը խորհրդարանին բացման առթիւ յայտարարեց թէ Անգլիացիները Գահիրէէն, Աղեքսանդրիայէն եւ Նեղոսի Տէլթան բոլորովին պիտի պարպեն մինչեւ հինգ ամիս: Եւ յոյս յայտնեց թէ զինակցութեան դաշնագիրը պիտի ապահովէ բարեկամութիւնը երկու երկիրներուն միջեւ: Սուտանի մասին ալ խօսելով, Թագաւորը յայտնեց թէ բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են, այդ երկիրը Եգիպտոսի միացնելու համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան մէջ խլրտումներ կը շարունակուին արտաքին քաղաքականութեան դէմ: Ըմբոստները, 60—70 հոգի, կարգապահական պատիժ պիտի կրեն, եթէ յամառին դիրք բռնել կառավարութեան դէմ:

26 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ ամերիկեան օդանաւի մը մէջ, որ Լոնտոնէն մեկնելով ինկած էր գանիական օդակայանի մը վրայ, բոցավառ:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է, որով իւրաքանչիւր 50.000 հոգիի մէկ լրագիր կը սահմանէ: Այս առթիւ փոթորիկ մը պայթեցաւ խորհրդարանին մէջ: Համայնավար կուսակցութեան անդամներ եւ ուրիշներ գիտել կուտան թէ այս օրինագիծը կը բռնաբարէ մամուլի եւ խօսքի ազատութիւնը եւ մենատիրութեան կը ձգտի: Կառավարութիւնը կը պատասխանէ թէ չափազանց շատ են օրաթերթերն ու պարբերականները եւ թէ ոչ մէկը կրնայ լաւ ապրուստ ապահովել, թուղթի տագնապին հետեւանքով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր խումբերուն եւ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ 9 մասնաճիւղերուն: 17 Նոյեմբեր, Կիրակի ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Brébant Marseillaisի ընդարձակ սրահին մէջ:

146 Ave. des Chartreux:

Կը խօսի ընկեր

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, FRANCIS LEENHARDT (Երեսփոխան), JEAN MASSE (անդամ նահանգային խորհուրդի), LASSALARIÉ (Նախագահ Նահ. Խորհ.ի):

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ (Լիոնի Օփերայէն): Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ Նուագախումբի, ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Հայ Կարմիր Խաչի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 4էն 12, Georges V.ի սրահներուն մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԱՂԱՃԱՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Ամերիկայէն նոր եկած կը փնտռէ Միհրան Մելիքեանը որ Փարիզ կը գտնուէր 1923էն ի վեր: Տեղեկացնել Mr. Y. Melikian, 50 rue de la Paroisse, Versailles (S. et O.):

ԳԵՂԵՑԻԿ ՎԱՐՍԱՅԱՐԴՈՒՄ ՄԸ, եւ տեւական գանգուրներ (permanente) ունենալու համար, ինչպէս եւ ներկ, մանիքիւր եւն. դիմել SALON GHAMBARIAN, Lyon, 24 Place Jules Grandelement:

Այս կտրօնը ներկայացնող յաճախորդներուն հարիւրին 20 զեղչ:

ՏԷՍԻՆԻ ազգ. դպրոցի կրթական մարմինը ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Համասփիւռ Ժամկոչեան, Բիւզանդ Փափազեան, Խորէն Գարակէօզեան, Սարգիս Առաքելեան, Սարգիս Ղազարեան, Գուրգէն Տապաքեան 1000ական Ֆր., Վաչան Հիւսեան, Վահրամ Կարապետեան, Տիգրան Պօղուքլեան, Մկրտիչ Տէմիրճեան, Յովհաննէս Զաթալեան, Մովսէս Կարապետեան, Վահան Յակոբեան, Մանուկ Խզարճեան 500ական: Կարապետ Ժամկոչեան 400, Մինաս Պարտաքճեան, Յովհաննէս Ղազարեան, Տիկին Օվիկեան 300ական: Յովսէփ Պետրոսեան, Նշան Էլքէլէթեան, Թորոս Շատեան, Ոսկեան Պալեան, Օրիորդ Սօնա Բագըճեան, Ոմն, Պօղոս Գալէնճեան, Վաղարշակ Եափունճեան, Գէորգ Ջէմպէրճեան, Վահան Քէչիշեան, Թէրզիպաշեան, Օննիկ Ճիվէլէկեան, Յարութիւն Շահզատեան, Գուրգէն Պօյաճեան, Մեսրոպ Ղազարեան, Լեւոն Աստուրեան, Պօղոս Տէր Պօղոսեան 200ական: Ոմն 300: Տիկին Հաճի Շուշան Պանօքեան, Ռուբէն Պօյաճեան, Վահան Խլոյեան, Յակոբ Ղազարեան, Մարտիրոս Մուրատեան, Վահան Հազվէրտեան, Փիլիպպոս Մանուկեան, Ռուբէն Կէնճոյեան, Յովհաննէս Զիլինկիրեան, Արամ Միքայէլեան, Վահրամ Սէֆէրեան, Օր. Մարգրիտ Աւետիսեան, Վարդավառ Տէրտէրեան, Աւագ Լուսարեւեան, Ոմն 100ական: Ոմն 50 Ֆր., Հ. Յ. Դ. կոմիտէէն 5800Ֆր.: Փոխան ծաղկեպսակի Հ. Յ. Դ. կոմիտէէն 2225 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Վասպուրականցիներէն 1350 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Ֆր. Կապոյտ Խաչէն 915 Ֆր., փոխան ծաղկեպսակի Գ. Ֆէրմանեանէն (Փարիզ) 500 Ֆր. Նուէր Գ. Ճիհանեանէն (Սարսէլ) 500 Ֆր. ընդհ. գումար՝ 27.840 ֆրանք:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլ. շրջանին վարչութեան դէմ բուռն քննադատութիւններ ըրաւ նախկին արտաքին նախարարը, Իտըն, եւ պահանջեց նախարար մը ղրկել, օգնելու համար հրամանատարութեան: Իր կարծիքով, պարենաւորման տագնապին պատասխանատուն ալ այդ վարչութիւնն է:

ԵՕԹԸ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ դատարան հանուեցան իրենց ծնողներուն հետ: Ամբաստանեալները, աշակերտ Լիսէ Պիւֆոնի, 1945 Մայիս 22ին գողցեր էին վաճառականի մը 30 միլիոն ֆրանքը (25.000 սթերլին, 130.000 տոլար, մնացեալը թղթադրամ), աջ - ձախ բաժնելով ուարը: Մինչեւ անգամ պետական գանձատոմսեր գնած էին: Վճիռը պիտի տրուի գալիք շաբթու:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի Քրիստափոր, Զաւարեան, Վռամեան, Ակնունի, Հայաստան, Համազասպ, Արամ, Ընկեր Կայծ, Թաթուլ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը՝ 18 Նոյ. երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 137, Rue Paul-Bert. Կը դասախօսէ ընկ. Միսաք Միրզէ: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ազատագրական շարժումը»:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը շաբաթ, 16 Նոյեմբեր, ժամը 4ին, Սոսիէթէ Սավանթի E սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, «Քեռի» խումբին հինգերորդ դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի, ժամը 8ին: Կը դասախօսէ ընկեր Արամ Արմաղանեան: Կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախմբերգչական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Ազգ. Միութեան սրահը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՇԽԱՏԱԻՈՐ ՄԸ կը փնտռուի «Յառաջ»ի թղթատարական ճիւղին համար:

Le Gérant: L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտա. 10 Տոլ.

Dimanche 17 Novembre 1946 Կիրակի 17 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4856-Նոր շրջան թիւ 495 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ

Եթէ Դաշնակցութիւնը իրական, տիրական ուժ մը դարձած չըլլար իր ծնունդէն ի վեր, ինչո՞ւ պիտի հալածուէր այնքան կատաղօրէն։ Ոչ միայն դուրսէն, հայ ժողովուրդի օտար թշնամիներուն կողմէ, այլեւ ներսէն, հայկական ճակատի վրայ։

Ինչո՞ւ որբազան դաշինք են կնքեր աջն ու ձախը, ճերմակն ու սեւը, կարմիրն ու դեղինը, ժամկոչն ու փաստաբանը, Երեւանի պրոֆէսոր-խմբագիրն ու Արտասահմանի դոյզդոյն թուեակները, օր առաջ «թաղերու» համար զայն։

Ամէնէն յետամնաց ժողովուրդին մէջ իսկ, մարդիկ ճակատ չեն յարդարեր զանցառելի քանակութեանց դէմ։ Շատ-շատ, կը քըթմնջեն։ Կը քըռ-ուին ու կ՚անցնին։

Դաշնակցութիւնը շատոնց մէկդի դրած է իր գաղափարական պայքարի զէնքերն անգամ, յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Եթէ ուզէր պատասխանել բոլոր բութ, ժանգահար եւ քինախնդիր յարձակումներուն, իր մամուլը չէր որ պիտի անճրկէր։ Եւ լուսանքներու փոխարէն լեռնակուտակ փաստերու լախտն էր որ պիտի պայթէր կարմիր-կանանչ խաչակիրներու գլխուն։

Բայց Դաշնակցութիւնը գիտէ զանազանել հիմնականն ու երկրորդականը։

Ան գիտէ մնալ արթուն եւ պաղարիւն։ Մինչեւ անգամ երբ Ներգաղթի լիազօրներ արիւն կը պըղտորեն Միջերկրականի ափերուն վրայ, խախտելով իրենց պաշտօնին լրջութիւնը։ (Կը խօսինք, իր կարգին)։

Անոնք որ գիշեր ցերեկ սաղմոս կը կարդան, «լուծարք»ի ենթարկելու համար Դաշնակցութիւնը, իսկապէս հանրօգուտ, իրենց բառով՝ ազգօգուտ գործ մը կատարած պիտի ըլլային, այդ փորձը նախ իրենց վրայ կատարելով։

Դաշնակցութիւնը պարտականութիւն չունի հաճոյք պատճառելու այս կամ այն խմբակցութեան։ Ան իր միտքէն չանցըներ մարել որ եւ է Միութեան կամ կազմակերպութեան աւելի կամ նուազ «փայլուն» ճրագը։

Բայց, երբեք չի հանդուրժեր որ մարդիկ փորձեն խափանել իր արեւը, եւ մոխիրի վերածել իր բնածին կրակը։

Մեր կազմակերպութիւնը դուրսէն չստանար իր ներշնչումներն ու հրահանգները։

Ինչպէս իր բազուկը, երէկ, այսօր ալ իր միտքն է որ կը գործէ անընդհատ։ Միշտ առոյգ եւ անկախ։ Համաձայն հայ ժողովուրդի կենսական շահերուն։

Հազար աղբիւրէ ջուր բերեն, չեն կրնար ապացուցանել թէ Հայկական Արտասահմանի կեանքը բուրաստանի մը պիտի վերածուէր, եթէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն չունենար։

Եւ, քսանըհինգ տարի վերջն ալ, չեն կրնար հաստատել թէ այսուհետեւ աւելորդ է ան։

Մարդիկ պարզապէս իրենց տգիտութեան եւ ապիկարութեան վկայականներն է որ կը ստորագրեն, անվերջ կապկելով Քաջազնունին։ Միեւնոյն ատեն հրճուանք պատճառելով հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամիներուն։

Եթէ Դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունեցած չըլլար 56 տարիէ ի վեր, պէտք էր ստեղծել։ Եւ անմիջապէս։

Այո՛, նոյնիսկ Արտասահմանի մէջ, ուր մէկ միլիոն ժողովուրդ ունինք այսօր։

Այդ ժողովուրդը ունի քաղաքական տենչեր եւ տեսակէտներ որոնց գլխաւոր եւ ամէնէն հարազատ արտայայտիչը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է։

Ան ունի անսպառ մշակոյթ մը, որուն ամէնէն եռանդուն եւ բեղնաւոր մշակը դարձեալ Դաշնակցութիւնն է։

Եւ ունի վառվռուն երիտասարդութիւն մը որ ամէն բանէ առաջ Դաշնակցութեան առնական շունչին կը կարօտի, ամուր պահելու համար իր կապը այս ժողովուրդին հետ։

Պատնէշին վրայ, աւելի քան երբեք։ Աւելի վճռական, աւելի խանդավառ եւ աւելի գործօն։

Եթէ պատահի որ Դաշնակցութիւնը փլի, անոր աւերակներն անգամ կրնան յիսուն տարի զբաղեցնել հակառակորդներն ու թշնամին։

Փոխանակ այդ չարաբաստիկ — եւ անկարելի — օրուան սպասելու եւ ամերիկեան կամ ասիական ձիւթ ծամելու, չարագուշակ մարգարէները լաւ կ՚ընեն որ իրենց գործերով զբաղին։

Շ.

ՄՕՐՍ ՀԱՄԱՐ ԳԱԶԷԼ

Յիշում եմ դէմքը քո ծեր, մա՛յր իմ անուշ ու անգին
Լոյս խորշոմներ ու գծեր, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Ահա նստած ես տան դէմ ու կանաչած թթենին
Դէմքիդ ստուեր է գցել, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Նստել ես ու լուռ ու տխուր, հին օրերն ես յիշում այն,
Որ եկել են ու անցել, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Եւ յիշում ես քո որդուն, որ հեռացել է վաղուց,—
Ո՞ւր է արդեօք հեռացել, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Ո՞ւր է արդեօք նա հիմա, ո՞ղջ է արդեօք, թէ մեռած,
Եւ ի՞նչ դռներ է ծեծել, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Եւ երբ յոգնած է եղել, երբ խարուել էսիրուց—,
Ո՞ւմ գրկում է հեծեծել, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Մտքում ես դու տխուր եւ օրրում է թթենին
Տխրութիւնը քո անծիր, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Եւ արցունքներ դառնացի ահա ընկնում են մէկմէկ
Քո ձեռքերի վրայ ծեր, մա՛յր իմ անուշ ու անգին։

Ե. ՉԱՐԵՆՑ

Դաշնակցութեան Օրը Փարիզի մէջ

Դաշնակցութեան Օրը մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ ուրբաթ գիշեր, նախկին Petit Journalի սրահին մէջ։ Հակառակ լուր օր ըլլալուն, սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, ամէն դասակարգէ։ Այս առթիւ ճառեր խօսեցան ընկեր Հր. Սամուէլ (նախագահ), ընկ. Գասպար Իփէքեան, ընկ. Շ. Միսաքեան եւ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, քաղաքացի Henri Barré, Գեղարուեստական բաժնին մէջ տեղի ունեցան երգեր եւ արտասանութիւններ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Հայ Գրողներու Միութեան վարչութեան անդամներէն՝ Տիկ. Մ. Աթմաճեան դիմելով Օշականի յոբելենական յանձնախումբին անդամ Պ. Բալուեանի, յայտարարած է թէ ինք բոլորովին համակիր է Օշականի, թէ պէտք է յոբելեանը տօնուի իբր Թրքահայ ժամանակակից ամենամեծ գրողի եւ թէ ինք անհատաբար կը տրամադրուի յանձնախումբին՝ իր մասնակցութիւնը բերելու համար յոբելեանին յաջողութեան։

Տիկ. Աթմաճեանով չորս կ՚ըլլայ եօթը հոգիէ վրայ որ տրամադիր են մասնակցելու յոբելեանին։ Ուրեմն մնացեալ երեք հոգի՞ն են — եւ որո՞նք կը կազմեն այս տխուր եռաժանին — որ համարձակած են իրենց ընկերներուն քիթին տակ կամայաբար խաղալ, նոյնիսկ խարդախօրէն յայտարարութիւններ փութացնելով թերթերուն։

Կը սպասենք դեռ լուսաբանութեանց։

Յ. Տ-Յ.

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ դիւանէն կը հաղորդեն թէ Նոյեմբեր 7ին Արտաւազդ արք. պատասխանելով Փարիզի սովետական դեսպան Պ. Պոկոմոլովի հրաւէրին, ներկայ եղաւ հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տարեդարձի առթիւ դեսպանատան մէջ սարքուած պաշտօնական ընդունելութեան եւ իր բարեմաղթութիւնները ներկայացուց Տէր եւ Տիկին Պոկոմոլովի որոնք իրենց շնորհակալութիւնները յայտնեցին։

Արտաւազդ արք. այցելած է նաեւ Առաքելփաշա Նուպարի ընկերակցութեամբ եկեղեցւոյ վարչական ժողովի Նախագահ Պ. Գամէր Պաղտասարեանի եւ անդամ Պ. Յակոբ Գալըպճեանի։

ՇԱՏ ՄԸ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ հրաժարեցան Օպի նահանգին մէջ, որովհետեւ վերջերս քանի մը հողագործներ դատապարտուած էին, իբրեւ պատասխանատու գերման գերիներու փախուստին։

ԲՈՒՐԴԻ համաշխարհային մթերքը շուկէս միլիոն թոնի հասած է, առանց հաշուելու Խ. Միութիւնը։ Տասներեք ազգերու ներկայացուցիչները ժողով գումարեցին Լոնտոնի մէջ, սպառման միջոցներ գտնելու համար։

Անհանդարտութիւն Յունաստանի մէջ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն նոյեմբեր 15 թուականով — Վարչապետը, Պ. Ցալտարիս, որ միեւնոյն ատեն նախագահն է արքայական կուսակցութեան, շատ ծանր ամբաստանութիւն մը ուղղեց։ Խօսելով Իսկրա գիւղին մէջ պատահած կռիւներու մասին (Մակեդոնիա), ըսաւ թէ յարձակումները դուրսէն ուղղուած են Յունաստանի դէմ։ Մասնաւորապէս շեշտեց թէ Իսկրայի դէպքերը «շարունակութիւնն են համանման գործողութեանց որոնք սարքուած են սահմանագլուխի միւս կողմէն, Յունաստանի հիւսիսային գծին ամբողջ երկայնքը, Թուրքիայէն մինչեւ Ադրիական»։ Առանց անունները տալու, Պ. Ցալտարիս այս յայտարարութեամբ մատնանշեց Ալպանիան, Եուկոսլաւիան եւ Պուլկարիան։

Եչ. օր Իսկրայի մէջ պատահած դէպքին առթիւ, կառավարական վերջին զեկոյցը կ՚ըսէ թէ գիւղը ետ առած են ապստամբներուն ձեռքէն եւ թէ ամբողջ շրջանը «մաքրուած է»։ Միւս կողմէ կ՚ըսուի թէ գիւղը, որ Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ կը գտնուի, հրկիզուած կամ քանդուած է հրոսախումբի մը կողմէ, ծանր գնդացիրներով եւ հրասանդներով։ Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, 55 քաղաքացիներ սպաննուած են գիւղին մէջ որ կը բաղկանայ 646 բնակիչներէ եւ բազմաթիւ դիակներ յօշոտուած են։ Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ըմբոստները կորսնցուցած են հարիւր հոգի։

Այս առթիւ եւրոպական թերթերը դիտել կու տան թէ Իսկրայի դէպքը մէկ պարզ դրուագն է այն արիւնալի պայքարին որ կը շարունակուի ամիսներէ ի վեր, կառավարական զօրքին եւ ըմբոստներուն միջեւ, Մակեդոնիոյ լեռնային շըրջաններուն մէջ։ Դժուար է ստուգել թէ Ալպանացիները, Եուկոսլաւները եւ Պուլկարները իրապէս կ՚օգնե՞ն իրենց սահմանին վրայ հաստատուած այս «մաքի»ներուն։ Ճիշդ է, Սոֆիա, Թիրանա կամ Պելկրատ պատերազմի մէջ չեն Աթէնքի հետ, բայց, այդ շրջանին մէջ կը գտնուի վտանգաւոր գօտի մը որ կ՚երկարի մինչեւ Քորֆուի նեղուցը (Անգլիացիները ականներ կը մաքրեն այս ջուրերուն մէջ, հակառակ Ալպանիոյ բողոքին)։

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ ծանր է Յունաստանի համար։ Հաղորդակցութիւնները խզուած են Աթէնքի եւ Սելանիկի միջեւ։ Տասներեք երեսփոխաններ պահանջեցին խառն կառավարութիւն մը կազմել։ Հակառակ պատերազմական նախարարին հաւաստիքներուն, թարոյական կորովի թուլացումներ կը նշմարուին կառավարական զօրքին մէջ։ Առջի օր յոյն սպայ մը դասալիք ըլլալով ապստամբներուն միացաւ քանի զինուորներու հետ։ Կ՚ըսուի թէ անգլիացի զօր. Տոլբինկս եւ Յունաստանի ընդհ. սպայակոյտին նախագահը Լոնտոն պիտի երթան, կացութիւնը պարզելու եւ օգնական ուժ պահանջելու համար։

★ Նոր հեռագրի մը համաձայն, յունական կառավարութիւնը տեղեկագիր մը պիտի ուղղէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, բողոքելով արտաքին միջամտութեան դէմ։ Արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ սահմանագլուխէն երկու մղոն հեռու, յունական երեք պահականոցներու դէմ կատարուած յարձակումներու մէջ, 300 ըմբոստներ Եուկոսլաւիայէն եկած էին։ Ապստամբները երկու օր իրարու վրայ յարձակեցան, մինչեւ որ Սելանիկէն հասած օգնական զօրքը յաջողեցաւ վերագրաւել պահականոցները եւ շրջակայ գիւղերը։ Յարձակումէն առաջ ականներ տեղաւորուած էին ճամբուն վրայ եւ հաղորդակցութիւնները խզուած էին։

Միացեալ Ազգաժողովին մէջ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը բոլորովին հակառակ է դաշինքին փոփոխութեան։ Վեթոյի մասին ալ խօսելով, բացատրեց թէ այդ իրաւունքը պէտք է գործադրուի «չափաւոր, միայն բացառիկ պարագաներու մէջ»։ Այս առթիւ շեշտեց — «Մենք միաձայնութեան սկզբունքը շատ կարեւոր կը գտնենք, Միացեալ Ազգերու յաջողութեան համար։ Կազմակերպութեան ուխտը կը տրամադրէ որ մեծ պետութիւնները ամէն ջանք ի գործ դնեն, համաձայնութեան յանգելու համար կարեւոր հարցերու մասին, Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ։ Վեթոյի իրաւունքը չի կրնար ո-եւ է պետութիւն ազատ կացուցանել իր հիմնական պարտաւորութիւններէն։ Պէտք չէ որ Ապահովութեան Խորհուրդին մնայուն անդամները իրենց վեթոյի իրաւունքը գործադրեն կամովին խափանելու համար անոր աշխատանքը։ Այդ իրաւունքին կամայական կամ կամաւոր գործադրութիւնը ատեն մը վերջը պիտի յանգի Խորհուրդին կազմալուծման։ Մ. Ա. Կ. դաշինքին կեանքը կախում ունի Ապահովութեան Խորհուրդին անդամներուն անշահախնդիր գործունէութենէն։

★ Զօրս Մեծերը տակաւին չեն համաձայնած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓԱ՜ՌՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

56 տարեկան է այսօր Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը:

Հազուադէպ է տեսնել անցիր պատմութեան մէջ, քաղաքական կուսակցութիւն մը, որ այսքան երկար կեանք ունենայ:

Ժամանակը, քաղաքական դէպքերը, ընկերային վերիվայրումները խապառ ապարէզէն քշած, ալած, սրբած են քանի՛ քանի կազմակերպութիւններ, որոնք էր երբեմն առաջնակարգ դերխաղացած են: Ու այս՝ գրեթէ ամէն երկրի մէջ: Անոնցմէ շատեր անուն իսկ չեն ձգած պատմութեան մէջ:

Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը աւելի քան կէս դար դիմակալած է քաղաքական զարհուրելի պայմաններու և աշխարհակործան փոթորիկներու, կուրծք տուած է մահացու հարուածներու, գլուխ հանած է յեղափոխական խիզախ ձեռնարկներ, որոնք մատ խածնել տուած են օտարներու. զարկած է ու «զարկուած»՝ անհամեմատօրէն գերակշիռ ուժեր ունենալով իր դէմ, մերթ յաղթած է և մերթ պարտուած, լաւ ու վատ օրեր է անցուցած, շատ ձիւն ու մրրիկ է տեսած, երբեմն տատանած է ուժգին ցնցումներէ, սակայն երբեք չէ ընկղմած, ու այս օր 1946ի վերջաւորութին, երբ աշխարհ ջղագրգիռ փորձեր կը կատարէ սթափելու համար մահասարսուռ մղձաւանջէ մը վերջ, ահա՛ Դաշնակցութիւնը կանգուն է դարձեալ, մի՛շտ պատնէշի վրայ, աշխարհաքաղաքական չարքերու մէջ, հայ ժողովուրդի կողքին, «սարի պէս կանգնած անոր մէջքին»:

Ո՞ւր է արդ գաղտնիքը:

Ինչո՞ւ կանգուն է միշտ Դաշնակցութիւնը:

Ինչո՞ւ հայ ժողովուրդը ամէն տեղ եւ ամէն ատեն կը համախմբուի Դաշնակցութեան շուրջ եւ զօրավիգ կը հանդիսանայ անոր:

Ինչո՞ւ հակառակ տասնեակ տարիներու գըռուոր եւ բանաւոր քարոզչութեանց՝ Կովկասէն մինչեւ Ամերիկա, հակառակ ամէն կարգի զրպարտութեանց, չարախօսութեանց եւ քսութեանց, հայ ժողովուրդին առողջ զանգուածը կառչած կը մնայ Դաշնակցութեան գաղափարին, կը կարդայ անոր մամուլն ու գրականութիւնը, կը լսէ անոր բեմբասացները եւ կը քաջալերէ բոլոր ձեռնարկները:

Ինչո՞ւ երբ վտանգ մը կը սպառնայ հայ ժողովուրդին, անիկա իր փրկութիւնը կը յուսայ Դաշնակցութենէն, աչքերը պաղատագին յառած անոր եւ զայն կը նկատէ իր միակ ազատարարը:

Ու փոխադարձաբար, ինչո՞ւ նեղ օրերուն, Դաշնակցութեան թեւ թիկունք կ'ըլլայ ժողովուրդը ինք,— անտարբեր կամ չէզոք կարծուածներն ալ մէջն ըլլալով, վախնալով որ մի գուցէ տկարանայ կամ թուլնայ Սփիւռքի հայութեան միակ ապաւէնը:

Ինչո՞ւ հայութեան բնութեան, մասւ...ական տարրը միշտ կը փնտռէ Դաշնակցութիւնը եւ անոր տակ շունչին կը կարօտի իր ստեղծագործութեանց ազատ թռիչք տալու համար:

Վերջապէս, ի՞նչ մագնիսական ուժ է, որ դէպի Դաշնակցութիւն կը քաշէ երիտասարդութիւնը, նոր սերունդը, նոյնիսկ անոնք՝ որ այս օտար աստղերուն տակ հասակ կը նետեն:

Այս բոլոր հարցումները մէկ պատասխան միայն ունին.

Որովհետեւ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը նոյն ինքն հայ ժողովուրդը կը ներկայացնէ, անոր հարազատ, մաքուր եւ անապական գաղափարականը:

Դաշնակցութիւնը հայ հայրենասէր ժողովուրդին մինչեւ ուղն ու ծուծն է թափանցած: Անոր ոսկորէն ոսկոր, արիւնէն արիւն է դարձած:

Դաշնակցութիւնը ազատատենչ հայութեան դրօշակիրն է եղած միշտ:

Ազատութեան ճանապարհին վրայ առատօրէն է թափած իր արիւնը:

Դաշնակցական հերոսը անձնազոհութեան օրինակն է տուած իր կարմիր արեան գնով: Արհամարհած է բանտ ու կախաղան:

Դաշնակցութիւնը զէնք է դրած դարաւոր ստրկութեան մէջ տուայտող հայ մարդուն ձեռքը եւ սորվեցուցած կռուիլ բռնակալութեանց դէմ:

Դաշնակցութիւնը հրապարակ է եկած լուծելու համար Թրքահայ Դատը եւ ամբողջ 56 տարի հաւատարիմ է մնացած իր գաղափարականին:

Դաշնակցութիւնը հայրենիքի գաղափարն է ներշնչած հայրենազուրկ Հայուն եւ ազատ Հայրենիք մը նուիրած՝ անոր:

Դաշնակցութիւնը կարգապահութիւն է սորվեցուցած անկարգ եւ անիշխան ժողովուրդին:

Երբ հայութեան նուիրականութիւնները վըտանգի են ենթարկուած, Դաշնակցութիւնն է առաջնորդած անոր, պաշտպանելու իր սրբազան աւանդները:

Այսօր ալ Դաշնակցութիւնը կը մնայ արթուն պահակը հայ լեզուին, հայ մշակոյթին, հայ պատմութեան, մեր հին ու նոր դրական գանձերուն, մեր բոլոր սրբութեանց ու մանաւանդ Հայ Դատին:

Ահա՛ թէ ինչու միշտ կանգուն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ պիտի մնայ անսասան:

Առանց Դաշնակցութեան շատ մռայլ ու յուսահատական պիտի ըլլար հայ ժողովուրդին ճակատագիրը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան էութիւնը

Հայ ժողովրդական դիւցազնավէպին մէջ մէկ սիրուն պատկեր կայ: Կ'ըսուի թէ դիւցազնը երբ լարեց աղեղն ու արձակեց նետը՝ այս վերջինը հագիւ օդը բարձրացած՝ առացաւ իր ուղղութիւնը, կարեց անջրպետը, խոյացաւ միջոցն ի վար՝ եւ երբ գիւղացիները վեր կ'առնէին իրենց հայեացքը, կը տեսնէին թէ նետը կը սուրար մէկ հորիզոնէն միւսը: Ու այսպէս օրեր, ամիսներ, տարիներ անընդհատ: Բայց հրա՛շքը այս աւանդավէպին. նետը ա՛յնքան ուժգին է արձակուեր, որ տակաւին չէ հասեր իր նպատակակէտին...:

Ես աւելի յստակ, աւելի գունագեղ, աւելի ճշգրիտ պատկեր մը չեմ գտներ բնորոշելու համար Հ.Յ.Դաշնակցութեան դերը հայ իրականութեան մէջ: Ան ալ որպէս աղեղ մը լարուեցաւ 1890 թուականին եւ արձակեց իր նետը, ու այդ օրուընէ ի վեր սահեր են 56 երկար տարիներ եւ Դաշնակցութիւն-աղեղը կը սուրայ Հայոց քաղաքական երկնակամարին վրայ միշտ բարձրէն, պայծառ հորիզոններէն, գաղափարական ոլորտներէն: Եւ երբ չարախինդ հոգիներ իրենց ակնարկը կը բարձրացնեն վեր, շլացած Դաշնակցական նետէն, անմիջապէս գետնին կը վերադառնան, ցածը կը լզեն, և ուրիշ բառ չեն գտներ հեգելիք՝ եթէ ոչ — թէ նետը ահա իջաւ յստակին, հասաւ վերջակէտին ու Դաշնակցութիւնը ալ ոչինչ ունի ընելիք:

Իրենց այս դողում-դոչումին՝ երբեմն կը խառնուին «նախկին»ներ ալ, հոգեպէս թոյլ եւ վեհերոտ էակներ, կուսակցութենէն վտարուածներ և բախտախնդիրներ: Ասոնք իրենց քէնն ու դժգոհանքը արժեցնելու համար կ'ապաւինին «արատուութիւններու», եւ կամ քայլ մըն ալ առաջ երթալով, երեւոյթները փրկելու մտադրութեամբ, կ'ուզեն բոլոր կուսակցութիւնները արմատախիլ քանդել եւ դուրս նետել հայ իրականութենէն, անշուշտ տեղը զետեղելու համար իրենց արգահատելի պարապութիւնը:

Եւ հրաշէկ նետը կը սուրայ հայ երկնակամարէն՝ ինչպէս պիտի ըսէր անծանօթ եւ գունագեղ, դիւցազներգակ բանաստեղծը: Այո՛, կը սուրայ ան եւ տարուէ տարի ա՛լ աւելի թափ կ'առնէ, կը բարձրանայ, կը բիւրեղացնէ հայ կեանքը եւ ի՛նչ միջավայրի մէջէ որ անցնի, կը դաշնակցականացնէ իր շրջապատը: Ու ասիկա ճշմարիտ է անցեալին, ներկային եւ թէ գալիք ապագային համար ալ:

Բայց խօսինք փաստացի տուեալներով:

Ինչո՞ւ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը երրեակ առաքեալներ Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի կողմէ: Պարզապէս Թրքահայ հատուածին արժանավայել կեանք մը, ինքնավարութիւն, սեփական անկախ վիճակ մը կազմակերպելու համար: Ուրեմն 1890 թուականներու սկիզբէն զոհաբերութեան ոգիով մը ո՞վ տրամադրուեցաւ հայ կեանքին՝ եթէ ոչ՝ Դաշնակցութիւնը:

Կովկասի հայ-թաթարական ընդհարումներու տաժանելի օրերուն ոգի ի բուին ո՞վ էր պատնէշին վրայ՝ եթէ ոչ՝ Դաշնակցութիւնը:

Մէկ կողմ ձգենք Խանասորի, Պանք-Օթոմանի նման մասնակի բայց յոյժ էական ըմբոստացումներն ու ցոյցերը եւ առնենք ամբողջական իմաստ ունեցող քաղաքական երեւոյթներ:

1911—1913: Բարենորոգումներու խնդիր: Կաթողիկոսի պատուիրակութեան եւ Պոլսոյ պատրիարքարանի աշխատանքներուն եռանդուն կերպով ո՞վ դարձած էր թեւ ու թիկունք, ո՞վ էր ծրագիրները որոճացողը՝ եթէ ոչ՝ Դաշնակցութիւնը:

1914—1917 թուականներ: Ահուսարսափ ամէն կողմ եւ այդ կոտորածներուն մէջէն մասնակի, մասամբ տեղական ինքնապաշտպանութիւններ:

Այսպէս Վանի հերոսամարտը, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի, Բագուի ըմբոստացումներ: Բայց ո՞վ էր ոգին այս ազգային սլացքներուն, ո՞վ էր ղեկավարը այս շարժումներուն՝ եթէ ոչ՝ Դաշնակցութիւնը:

1917 թուական եւ Ազգային Խորհուրդ իր վեց կամաւորական գունդերովը: Դարձեալ ո՞վ էր ոգին եւ ղեկավարը այս վիթխարի աշխատանքներուն՝ եթէ ոչ՝ Դաշնակցութիւնը:

Հասանք արդէն թուականներու գերադրականին.— 1918. Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծում եւ Մայիս 28: Ո՞վ էր հիմնադիրը հայկական պետականութեան, Անկախ Հայաստանին՝ եթէ ոչ Դաշնակցութիւնը:

1920 Օգոստոս ամիս: Սեվրի դաշնագիր: Հայաստանի ճանաչում իրապէս և իրաւապէս միջազգային ատեաններու առջեւ: Ո՞վ էր այդ դաշնագիրը ստորագրողը՝ եթէ ոչ՝ Դաշնակցութիւնը, յանձին Ա. Ահարոնեանի:

1921էն սկսեալ մեր թափառումները մէկ խորհրդաժողովէն միւս խորհրդաժողովը, Փարիզ, Սան-Ռեմօ, Լոնտոն, Ժընեւ, Լոզան: Այս դիւանագիտական լպրծուն գետիններուն վրայ, ո՞վ է Հայկական Դատին եռանդուն, հաւատաւոր հետապնդիչը՝ եթէ ոչ Դաշնակցութիւնը:

1921էն մինչեւ 1946 հայ գաղթավայրերու հայ նորահաս սերունդի պաշտպանութիւն ձուլումի դէմ: Իր ճեմարաններով, բազմատեսակ մամուլովը, դասախօսութիւններով, քարոզութիւններով եւ այլ մշակութային ձեռնարկներով, ո՞վ է որ ամէնէն աւելի կը ...ի Հայը հայ պահել, եթէ ոչ Դաշնակցութիւնը:

Դաշնակցութիւնը չէ՞ր որ տարիներով ներդաշտ եւ Հայաստանի հողերու միացում, ընդարձակում կը պահանջէր՝ Ուիլսընեան սահմանագծով: Դաշնակցութեան գաղափարական պայքարը խորհրդային վարչաձեւին դէմ ոչ թէ դասակարգային էր, այլ առաջնորդուած զուտ հայկականութեան խուէալէն: Դաշնակցութիւնը ինքնին արդէն ընկերվարական՝ աշխատաւորներէ կազմուած կուսակցութիւն մըն է: Կ'ըսէինք. եղէ՛ք Ամենայն Հայոց կառավարութիւնը եւ գրաւեցէք Թրքահայ դատով: Կը քալե՞ն մեր ճամբէն, կը ստանձնե՞ն Դաշնակցութեան առաջադրութիւնները. այդ պարագային ոչ մէկ տարակարծութիւն իրենց եւ մեր միջեւ: Դաշնակցութիւնը հիմնուեցաւ հայ ժողովուրդին ազատ հայրենիք մը ստեղծելու համար: Եթէ Դաշնակցութեան բոլոր պահանջները իրականացած ըլլան, այդ օրն իսկ բանաստեղծը կրնայ պատգամել թէ աւանդավէպին արձակած նետը հասաւ իր նպատակակէտին եւ այլեւս Դաշնակցութիւնը իսկապէս ընելիք չունի:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Մտածումներ
«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ» ԱՌԹԻՒ

Տարուան բոլոր օրերէն այսօր, «Դաշնակցութեան Օրուան» առիթով, վստահ եմ թէ, բոլոր Դաշնակցականներս աւելի տենդոտ մտածմունք մը ունինք մեր կուսակցութեան մասին:

Բազմատեսակ են մեր այս մտածումները, խառնուած ե՛ւ քաղցր ե՛ւ դառն խոհերով եւ յուշերով:

Դէմքեր՝ սրբացած իրենց գործովն ու եղերական վախճանովը. դէպքեր եւ գործողութիւններ՝ մեր նորագոյն պատմութեան դիւցազնական էջը կազմած իրենց կարեւորութեամբ, Դաշնակցութեան 56 տարիներու պատմութիւնն է, որ կը վերապրի բոլորիս մէջ:

Նոյնը չեն անշուշտ ամէն մէկ Դաշնակցականի մտածումները այս առթիւ, ինչպէս որ նոյնը չէ ամէն մէկ Դաշնակցականի տարիքն ու ընկերային ծագումը: Որքա՜ն մասնակի պարագաներ կան, որ կեանք կ'առնեն նման առիթներով դաշնակցական անհատներու մէջ, առանց սակայն թուղթին յանձնելու...

Մասնակի այս պարագաներէն անկախ, կան սակայն խնդիրներ, որոնց մասին նոյն եւ միօրինակ պիտի ըլլայ Դաշնակցականի մտածումները:

Դաշնակցական ամէնէն երէց վէթէրան ղեկավարէն մինչեւ ամենավերջին նորընծայ երիտասարդն ու պատանին, «Դաշնակցութեան Օրուան» առթիւ, բնազդօրէն պաշտամունքի զգացում մը կ'ապրին ամէն բանէ առաջ՝ մեր այնքան բազմաթիւ սրբացած մեռելներու հանդէպ:

Դեռ չէ հաշուուած թիւը այս գաղափարական առաքեալներուն, եւ ոչ իսկ ճշդուած ինքնութիւնը այն բազմութիւններուն, որոնք Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի պարզած դրօշին տակ պայքարեցան և զոհուեցան, իւրաքանչիւրը իր ընդունակութեան եւ կարողութեան սահմաններուն մէջ: Մէկտեղ ալ չեն ամփոփուած ասոնց մասունքները, ինչպէս որ մէկ կէտի վրայ չէ սահմանափակուած Դաշնակցութեան պայքարը: Ամէն տեղ են անոնք, հայկական բոլոր հողերուն վրայ, հայկական բոլոր մեծ և փոքր գաղթավայրերուն մէջ:

Հիւրընկալ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ Դաշնակցութիւնը իր մեռելներն ունի, ինչպէս նաեւ հայութեան դահիճ-թշնամիներու աքսորավայրերու եւ արգելարաններու մէջ՝ անշնչացած նահատակներ: Մեծ թէ փոքր՝ իրենց գործովն ու կարողութեամբը, հին թէ նոր՝ մեր 56 տարուան պատմութեան շրջանին մէջ, անոնք բոլորը նոր ժամանակներու սուրբեր են Դաշնակցականներուս համար, իսկ վաղը բովանդակ հայութեան անտարակոյս:

Բոլորին, բոլորին համար մենք ունինք մեր պաշտամունքը, մեր ջինջ սէրն ու յաւիտենական երախտագիտութիւնը.

Մեզմէ անդարձ հեռացողներէն անմիջապէս ետք, Դաշնակցականի միտքը կ'երթայ բոլոր այն վայրերը, որոնք մեր բազմատեսակ բռնակալ թշնամիներու կողմէն ստեղծուեր են կապտելու եւ ոչնչացնելու ազատութեան եւ արդարութեան գաղափարները:

Քաղաքակրթութեան եւ մարդկային ամենաբարձր գաղափարներու վրայ սեւ նետող այս վայրերուն մէջ, խոշոր է թիւը այն կենդանի ողջակեզ-

Դաշնակցութեան Օրը

Երկնեցին սար ու ձոր, երկնեց «Աշխարհն Հայոց Մեծաց»: Անոնց ծիրանի երկունքէն ծնաւ նոր Վահագնը—Հայու ոյժին, կամքին, յանդգնութիւններու Նոր Տիտանը — Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը:

Վեց տաժանագին, արիւնալի դարեր տեւեց այդ երկունքը, եւ Հայ ցեղը զալարուեցաւ անլուր ցաւերով, չղթայակապ նետուած ստրկութեան անարգ Խորվիրապին մէջ:

Խուլ ու ցնցող ճիչեր պոռթկացին Զէյթունի, Սասունի, Վասպուրականի, Կարնոյ երկրամերձ բարձունքներու ընդերքներէն, սարսռաց Հայ հողը և նրա հետ ու բոցամօրուս «վազեր Պատանեկիկը»:

Օրհնութի՜ւն եւ փա՛ռք իր ծնունդին:

Եւ ահա յիսուն եւ վեց գարուններով պսակուած, անոր պերճ հասակը կը կոթողուի հայ կեանքին վերեւ, իբրեւ ուղեցոյց հրեղէն սիւն, լուսաւորելու մութ ու խաւար գիշերներու մէջէն, անոր ճամբան դէպի նոր արշալոյսներ:

Նոր վիշապաքաղն է Ան, ոգորումներէն, մարտնչումներէն յաղթական, միշտ ոտքի եւ պատրաստ զգետնելու բազմագլխանի վիշապներ, որոնց վիթխարի զանգուածները կը փակեն ճամբան դէպի Ազատութիւն, դէպի «Աղբիւրը Լոյսին»:

Ան ծնունդն է Հայուն ներգիտակից հաւատքին, հանդէպ իր դարաւոր կոչումին:

Այդ կոչումն է գեղակերտել, իրաչակերտել ու Տեւել…

Դնել իր շինարարութեան դրոշմը ամէն տեղ, ուր կեանքի եւ ժամանակի ալիքները կը նետեն զինքը:

Այդ կոչումն է՝ մանաւանդ՝ ամրապնդել թեթեւուն հոգիներու մէջ, գաղափարի, ոգիի յաւերժականութեան հաւատը: Համբառնալ խաչերու վրայէն եւ չիրմաւէմերու ներքեւէն, դէպի Նոր կեանք, նոր գոյութիւն, բանալով աստղացան ուղիներ երկրի եւ երկնի վրայ, ճախրելով բարձունքէ բարձունք, ի խնդիր՝ մտածումի եւ զգացումի անհուն ոլորտներու մէջ, նոր ու լայն հորիզոններու:

Այդ կոչումն է, մաքառիլ բռնութեան բիրտ եւ քանդիչ ուժերուն դէմ, Չարին դէմ ու Խաւարին, եւ ձգտիլ ազատագրելու Հոգիի Թռիչքը նիւթի կաշկանդող ճիրաններէն:

Եւ արտոյտի նման թառած երկնային կապոյտին, հեղեղել իր գեղգեղները հոգեզմայլ արշալոյսի շողերուն հետ, վար դէպի մարդերն ու իրերը:

Հայու՝ երիցս տասնեակ դարերու գոյութեան ձգտումն է իրականացնել այդ կոչումը:

Այդ կոչումն է նաեւ խոհէալը, հայութեան հարազատ ու առնական պաւկին՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան:

ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷԿԵԱՆ

ներուն՝ որոնց յանցանքը Դաշնակցական ըլլալն է, իսկ ոճիրը՝ ազատութեան պահանջը:

Դաշնակցութեան այս կենդանի դրոհներուն համար, Դաշնակցականը իր լաւագոյն զգացումներէն զատ, կը զարգնէ իր պայքարի կորովը, միշտ աւելի վճռականօրէն կուրծք տալու ազատութեան և արդարութեան թշնամիներուն:

«Դաշնակցութեան Օր»ուան խորհուրդի այս նախամուտէն ծագն է միայն, որ Դաշնակցականը պիտի մօտենայ մեր իրական կեանքին:

Այստեղ մենք պարտական ենք, առողջ եւ հաստատ ինքնաքննադատութեան միջոցով հիմնաւորել ոչ միայն մեր գոյութեան իմաստը, մանաւանդ ներկայ օրերուն, երբ այնքան շատ կը կրկնուի «Դաշնակցութիւնը լուծարքի ենթարկելու անհրաժեշտութիւնը», — այլեւ մեր կուսակցութեան կատարած դերը հայ քաղաքական պատմութեան մէջ:

Եթէ դժուար է եւ անժամանակ նման վերաքննութիւն մը այս պարագային, անհնար չէ խոշոր գիծերով գոնէ ցոյց տալ մեր կուսակցութեան դերը, մանաւանդ վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, սկսելով առաջին համաշխարհային պատերազմէն: Այս շրջանէն անոր համար մանաւանդ, որ մինչեւ այդ Հայկական Հարցը Թրքահայոց վիճակի բարուոքումի իմաստն ունէր միայն, եւ տակաւին ձեւակերպուած չէր հայ ազգային դատը այն ըմբռնումով, որ յայտարարուեցաւ 1918 Մայիս 28էն ԵՏՔ:

Մեր պատմութիւնը ով որ ալ գրելու ըլլայ եւ ինչ նկատումներ ալ ունենայ, չի կրնար ժխտել եւ հաստատել, թէ 1914ին գոյութիւն ունէր Հայաստան եւ հայ ազգ քաղաքական ըմբռնումով: Ասոր փոխարէն, անժխտելի իրողութիւնը այն է, որ 1915ի ահաւոր եւ աննախընթաց Եղեռնին մէկ միլիոնի հասնող Թրքահայութեան ոչնչացումէն ետք, Կովկասահայութիւնը իր կարգին դատապարտուած էր Թրքահայութեան ճակատագրին: Ի՞նչպէս խնայուեցաւ մեզի այս վերջին եւ մահացու աղէտը:

ՍԷ-ՍԱՐ

Սրբլոս

Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ

Սո՛ւրբ-Լո՛յս: Ուրիշ անուն չունէր այն ուխտատեղին ուր ամէն տարի աշնանամուտին՝ կայլկուտը ապահոված բազմութիւններու ժամադրավայր կ՚ըլլար: Սերունդէ սերունդ փոխանցուած սովորութեամբ, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր: Ու մենք ամբողջ տարին կարօտով կը սպասէինք իր օրուան, մեր ամէնէն հեռաւոր բայց նուիրական այդ վայրը հաւաքուելու համար:

Բնութիւնը զլացած է մեզի արահետներ եւ հոն երթալու համար՝ առտուընէ, մութն ի լուսուն պէտք է անցնէինք կածաններէ, այծուղիներէ, տաք մը ռովելիք ճամբաներէ, իջնելով անդնդախոր ձորեր, բարձրանալով քարանցքներէ, միշտ մին հատ, անկարելի ըլլալով քալել քով քովի: Ու մինչ յառաջապահները փարոսներու լոյսին պէս՝ պահ մը կ՚անհետանային իջնելով խորխորատներ, վերերեւալու համար նորանոր կատարներու վրայ լուսաշող՝ մարդկային շղթան կը քակուէր հեռուէն, գիւղը յանձնելով դարր չուռ տուած անկարներու:

Շղթային օղակները կը կազմուէին տէր ու տէրտէրով, զէնք ու խաչվառով, փող ու թմբուկով, խայտալով մեծ ու պզտիկով: Նոյնիսկ տարի մը պատահեցաւ որ մեր գիւղին հիւր Առաջնորդն ալ առնենք ու տանինք նստեալ ի վերայ իշոյ եւ յաւանակի:

Երբ վերջին բլուրին վրայ կը հասնինք, հանդուցիչ համայնապատկեր մը կը պարզուի ամէն կողմ. Ցանկարծ ուրիշ կիրճերէ, պուրակներէ, հողդարներէ մարդկային հեղհեղատներ կը հոսին դէպի կեդրոնը սրբավայրին: Շրջակայ գիւղերէն էին անոնք, Մամսացիներու սակառներով խնձորներու անմահական բոյրը տալ ուէ տարի արբանուչ. Սխնացիներու խաղողի կթոցներուն վրայ Հազարիի մեղուները պարս կուտան: Բազէրոնցի հարսներու գօտիներէն սերկեւիլի հոտ կուգայ: Մօրխշխանցի հրավառ աչքերով աղջիկներու վազքէն իրենց գօգնոցներր լեցուցած նուռերը կը ճաթին…: Անոնք մեր գիւղը պիտի պարպուէին լեցուելու համար սերով ու մեղրով:

Վերջին տարին մըն ալ ու հասած ենք ահա. Ողջագուրումներ, ուրախութեան արցունքներ կարօտի գիրկընդխառնումներու հետ:

Տարօրինակ վայր մըն է մեր ուխտատեղին եւ անրհապոյր օտարի մը համար:

Ձորս դին լերկ բլուրներով, դաճաճ թուփերով վայրի հողաշերտերու պարին մէջ տանձրկու դաւռով ցամքած աղբիւր մը:

Աղբիւրը հնաւանդ մատուռի մը պէս կերտուած է. եւ վրան մաշած գիրեր կիսովին ծածկուած թաւշային մամուռով: Մարմարակերտ գուռերուն մէջ լեցուած հողերուն մէջ աճած են անհամար ծանօթ կամ անանուն ծաղիկներ, բուրումնաւէտ բոյսեր, ծլարձակ՝ տարիներով չորցած արմատներու վրայ:

Ու տարօրինակ երեւոյթ այս վայրի, անջրդի, կորդացած սարահարթին մէջ, երեւութապէս ցամքած աղբիւրին առջեւ կը տարածուի ընդարձակ մարգագետին մը, անապատին մէջ ծնած ադամանդ ովասիսի մը պէս:

Աւանդութիւնը մեզ հասած է ցամքած ակի մը երակին պէս նիհար ու խորհրդաւոր: Աղբիւրի փրփրակէզ ժայթքը օր մը յանկարծ դադրած է անբարեխիղճ անցորդներու կողմէ անմեղ մանկան մը փորձարութիւնը մէջը լուացուելու սրբապղծութեամբ…: Ու մարմարեայ աղբիւրը սրդողած փակած է ջուրի երակը վերապահ գաղտնիքովը:

Սակայն անոր առջեւ կը տարածուի ահա՛ անօրինակ մարգագետինը՝ պերճապեղ, լեցուն, հոյլով ու բոյրով, խանդով եւ աճով: Հոն առատօրէն կ՚աճին ծաղիկներ երբներանգ ու բոյսեր հրաշագործ, ներդաշնակ ու անմահական. ուրովհետեւ Ակը իր երակները տարածած է յատակէն եւ անհունին ու ծաղրինը, զամպուրն ու կոտեմը, խնկահոտ գնդածաղիկը խրած իրենց արմատները անոր ջուրերուն, ու անթիւ արարածներու բոյն դարձած՝ իրենց գոյութեան պայքարը կը մղեն:

Հոն միշտ ալ զմրուխտ կանանչը թանկագին գորգի նման պիտի տարածուի ու Լոյսը միշտ ալ պիտի իջնէ երկնքէն, մինչեւ որ սրբուի, անէծքը դադրի, մինչեւ որ Աղբիւրը նորէն ժայթքի ծիածաններու շողեր տարածելով շուրջը, քարացած տարածութիւններու վրայ կենսապարգեւ զօրութեամբ: Մինչեւ որ օր մը նորէն ուխտի երթանք անշէջ հաւատքովը Լոյսին, Սուրբ Լոյսին:

Վա՜յ այն սուրբերուն որ Օր չունին, Օր ունին ուխտաւոր չունին:

Թող լոյսը իջնէ ուրեմն ձեր ալ հօրն ու մօրը գերեզմանին վրայ, որ կ՚ամրապնդէք տարագիր բազմութիւններու հաւատքը, տօնական ուխտագնացութիւններ ստեղծելով օտար երկրի այս փարթամ ոստանին մէջ նոյն իսկ:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՐԵՑՈՒՆԻ

X

Հայոց աշխարհի պանծալի հերոս,
Դու անպա՛րտ ոգի, դու անշէջ փարոս,
Բռնութեան ոսոխ, դու ազատութիւն,
Վեհ հազիների Սո՛ւրբ Դաշնակցութիւն:
Ամէն գաղափար թշնամի ունի,
Ամէն մի հերոս դաւադիր ունի,
Ամէն սրբութիւն ուրացող ունի,
Ամէն մի արարք պատմութիւն ունի:
Հերոսապատում մարտերըդ վկայ,
Դեռ չսպիացած վէրքերըդ վկայ,
Գործըդ գովերգող երգե՛րըդ վկայ,
Հայ ժողովուրդը քեզ չի՛ ուրանայ:

ԻԼԲԻ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ

Յիսունը վեց տարիներ վերջը խօսիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ կը նշանակէ խօսիլ հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն փառապանծ եւ լուսաւոր էջերու մասին, որոնց վերյիշումը պարծանք եւ հպարտութիւն կը պատճառէ բոլորիս:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնած հայ ժողովուրդի հարազատ ծոցէն, ամբողջութեամբ նուիրուեցաւ անոր: Միշտ ներկայ եղաւ հոն՝ ուր ճիչն ու աղաղակը, տանջանքն ու զրկանքը, անիրաւութիւնն ու բողոքը զինքը կանչեցին եւ եղաւ պահապան հրեշտակը բարեկամներէ լքուած՝ ու թշնամիներէ հալածուած, անհունօրէն ժարի մեր աննըման ժողովուրդին:

Հերոսապատում մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան կտրած ճամբան Փէտայիական խումբերէն մինչեւ կամաւորական գունդերն ու Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը:: Հերոսապատում քաջութեան, անձնուիրութեան եւ յարատեւութեան:

1890ի ամառը սրբաքանդակ թուական մը եղաւ հայ յեղափոխութեան համար, երբ հրաշագործ Քրիստափորը, կորովաբիր Ռոստոմը, եւ արդարամիտ Զաւարեանը հիմը դրին Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն գլխաւոր նպատակն էր օգնութեան հասնիլ երկրի շինական ժողովուրդին, պաշտպան կանգնելով անոր մարդկային տարրական ու անրռնաբարելի իրաւունքներուն:

Միշտ հայրենասէր, խիզախ եւ արի, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անհամար զոհեր տուաւ իր այդ նպատակներուն եւ գաղափարներուն իրականացման եւ յաղթանակին համար:

Զոհեր ինչպէս Աղբիւր Սերոբը, Գէորգ Չաւուշը, Քեռին, Նիկոլ Դուման, Մուրատը, Թորգոմը, Եօթնեղբայրեան եւ այլ հարիւրաւոր ու հազարաւոր հերոսներ, որոնք սրբազան մասունքները պիտի կազմեն վաղուան հայրենիքին մէջ կառուցուելիք հայկական պանթէոնին:

Հակառակ կազմակերպուած ամենաբարբարոս հալածանքին, արիւն - աւերին, կախաղանին ու բանտ - աքսորին, հետզհետէ երկրի մէջ եւ այլուր պարարտ հող գտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարներն ու գործունէութիւնը, եւ վարակեցին երիտասարդութիւնը, որ հրապարակ նետուեցաւ յանուն հայ ժողովուրդի փրկութեան եւ Հայաստանի ազատագրութեան գործին: Մա՛հ կամ ազատութի՜ւն …

1918 Մայիս 28ին մղուած մահու եւ կենաց կատաղի հերոսամարտներէն յաղթական դուրս գալով՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, առաջին անգամն ըլլալով՝ հինգ հարիւր տարիներէ վերջ, հիմը դրաւ Հայաստանի անկախ պետականութեան, իր զաւակներուն թափած ազնիւ արեան գնով: Իրականացած էր «ափ մը հող»ը:

Այսօր տարագիր է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս իր հարազատ ժողովուրդին մէկ կարեւոր մասը: Բայց կանգնած անոր կողքին, միշտ կը յուսադրէ զայն, ներշնչելով լաւագոյն օրերու խոր հաւատքը:

Մեր հակառակորդներն ու թշնամիները ի զուր կը փորձեն «թաղել» Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ միս ու ոսկոր դարձած է հայ ժողովուրդին հետ:

Հակառակ սարքուած խաչակրութեանց, Հ.Յ. Դաշնակցութեան շարքերը կը մտնեն բոլոր անոնք, որոնց սրտին մէջ Հայն ու հայրենիքը ամէնէն զօրաւոր կերպով կը խօսին:

Երիտասարդներ, նոր սերունդի պատանիներ հարիւրներով կը դիմեն մեր շարքերը, որովհետեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընտանիքին մէջ, կը գտան եւ կ՚ըմբռնեն հայ ժողովուրդի իսկական ազատութիւնն ու բարիքը, եւ անոր հզօր շունչին տակ, հայրենիքի համար բաբախող իրենց սրտերը կը գտնեն լիակատար գոհացում եւ յագեցում միանգամայն:

Ինչպէս անցեալին՝ այժմ ալ հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը ինքզինքը այնքան հարազատ չզգար որ եւ է տեղ, որքան Հ. Յ. Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին մէջ: Գաղտնիք չունի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Հայրենիքի եւ ազատութեան բանաւոր պահանջը դաղտնիք չի վերցներ:

Անմահ է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որովհետեւ անմահ է եւ յաւիտենական անոր մայրը՝ հայ ժողովուրդը.

Ուրեմն յառաջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ դէպի մեր հիմնական մեծ խոհէալը,

Ս. ԳՈՒՍԱՆ

Թիւրքմէնի ինքնավար շրջանին կազմակերպութեան մասին։ Արեւմտեան պետութիւնները մերժեցին խորհրդային պատուիրակութեան առաջարկած փոփոխութիւնները, մանաւանդ կառավարիչին իրաւասութեանց կրճատման մասին։ Անոնց կարծիքով, կառավարիչը, որ պիտի նշանակուի Ապահովութեան խորհուրդին կողմէ, պէտք է շատ լայն իրաւասութիւններ վայելէ։

Երէկ նորէն գաղտնի նիստ գումարուեցաւ, վերջնական համաձայնութեան մը յանգելու համար։

Խլրտումներ Իրանի մէջ

Լոնտոնի թերթերը վրդովիչ տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Իրանի կացութեան մասին։ Մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ գաւառներու մէջ։ Ժողովուրդը կը գանգատի թէ երկրին եկամուտին մեծ մասը կը ծախսուի Թեհրանի վրայ, կառավարութեան պաշտօնէութեան, շէնքերու եւ քաղաքին բարեզարդութեան համար, ի վնաս գաւառի։ Մինչ Թէհրանի մէջ դպրոցները, երկրորդական վարժարանները եւ հիւանդանոցները խիստ շատ են, գաւառին մէջ հանրային կրթութիւնը եւ բժշկական խնամքը երեսի վրայ ձգուած են։

Ատրպատականի մէջ, տեղական ինքնավարութեան պահանջին հետ՝ ցեղային գիտակցութիւնը աւելի ուժեղացած է։ Ժողովուրդին մեծ մասը թրքական ծագում ունի եւ իր հիւսիսային դրացի Սովետ Ատրպատականի ալ շատ մօտիկ է։ Ատրպատականի մէջ կան նաեւ քրտական փոքրամասնութիւն մը արեւմտեան կողմէ, եւ շատ մը Հայեր քաղաքներուն մէջ։

1945ին Ատրպատականի ազգային ինքնավար կառավարութեան մը կազմութիւնը խոր տպաւորութիւն գործեց միւս գաւառներուն ժողովուրդներուն վրայ եւ Խուժիստանի մէջ ուր մեծ թիւով արաբ ժողովուրդ կայ։ Սպահանի, Ֆարսի եւ Քիւրտիստանի մէջ, ազդեցիկ խմբակցութիւններ կազմուեցան, կեդրոնական կառավարութենէն վիջումներ եւ ժառանգաշնորհներ ստանալու համար Ատրպատականի պէս։ Քիւրտերը եւ Արաբները իրենց սեփական լեզուին ճանաչումը պահանջեցին։

Գաւառական կարգ մը շրջաններու մէջ դժգոհութիւնը աւելի սաստկացած է, իբրեւ հետեւանք Ատրպատականի վայելած առաւելութեանց։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատումները պիտի կը շարունակուին, օրը քանի մը անգամ։ Վերջնական ծրագիրը պիտի գործադրուի երկուշաբթի օրէն սկսեալ։ Մանրամասնութիւնները կրկին կը քննուին զանազան կազմակերպութեանց կողմէ։ Կրճատման գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ այն է որ նուազած է ածուխի ներածումը Ռուրէն։ Մինչեւ ինը ամիս առաջ Ֆրանսա կը ստանար ամսական 250.000 թոն, դեկտեմբերին պիտի ստանայ 86.000, իսկ երկու ամիս վերջը՝ 60.000։ Եթէ անձրեւները շարունակուին, կացութիւնը զգալապէս պիտի բարւոքի։ Թերթ մը կը գրէ թէ ելեկտրականութեան տագնապը պիտի շարունակուի մինչեւ... 1950 :—

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ (Բ. ժողով) ընտրութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի, բոլոր հոսանքները, մինչեւ անգամ Փարիզի արքեպիսկոպոսը կը յորդորեն քուէ տալ ամէն գնով։ Ժողովրդականները կ'ազդարարեն թէ Ֆրանսա պէտք է ընտրութիւն մը կատարէ իրենց եւ համայնավարութեան միջեւ։ Ինչպէս երեսփ. ընտրութեանց ատեն, այս անգամ ալ համայնավարները ասպարէզ իջած են իրենց ամբողջ ուժով, ընտրելու համար 85.000 պատուիրակները որոնք պիտի ընտրեն Հանրապետութեան խորհուրդին 315 անդամներէն 200ը :— Պ. Թորէզի յայտարարութեան համաձայն, իր կուսակցութիւնը ի հարկին պիտի օգտուի նաեւ ժողովրդականներէն, նոր դահլիճին կազմութեան ատեն։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ P. P. F.ի (Տօրիոյի կուսակցութեան) 8 անդամներ Լիոնի մէջ։

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ անգլ. դեսպանը արտաքին նախարարին այցելեց, Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին առթիւ, որ կը պահանջէր ուղղակի բանակցութիւններ կատարել Թուրքիոյ հետ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ Թուրքիա նորէն պիտի մերժէ, եթէ Խ. Միութիւնը պնդէ միայնին պաշտպանել Նեղուցները։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Նոր Ժամանակներ» հանդէսը կը հերքէ այն լուրերը թէ գաղտնի քաղաք մը հաստատուած է Խ. Միութեան մէջ, «Աթոմկրատ» անունով, հիւլէական ռումբեր շինելու համար։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Հրեաներուն ազդարարուած է կառախումբ չնստիլ, որովհետեւ ահաբեկիչները նոր յարձակումներ պիտի կատարեն։ Սպառնալիքները կը շարունակուին անգլ. բանակին դէմ։ Լոնտոնի մէջ ալ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի ահաբեկիչներ չհասնին։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, յառաջիկայ կիրակի, 24 Նոյեմբեր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՏԻԿԻՆ Գ. ԱՃԷՄԵԱՆ եւ զաւակները 500 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին, փոխան ծաղկեպսակի, Գ. Մարտիրոս Ադամեանի մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝ Աննիկի ծնունդը Նոյեմբեր 10ին։ Villemomble

ՎԻԷՆ.— Մարաշի Հայր. Միութիւնը վերակազմուած է 37 անդամներով։ Վարչութեան անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Սուրէն Թէլպէեան (ատենապետ), Սողոմոն Թէլպէեան (ատենադպիր), Ֆէյրիատ Փարթամեան (գանձապահ), Արմենակ Զարմաքեան եւ Աբրահամ Քէլէշեան (խորհրդականներ)։ Պիտի ջանանք ամէն գնով շարունակել հայրենասիրական աշխատանքը։

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ Գրիգոր Քէօչկերեան կը փընտռէ հօրեղբօրորդին՝ Փանոս Քէօչկերեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Գրել Calle Portela, 1630 Buénos-Aires։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՏԱՆՋՈՒԱԾՆԵՐԸ», հեղինակ Կարօ Մխիթար, վէպ իրական կեանքէ, աքսորեան օրերէն։ Կը ծախուի Տէրիկեան գրատուն Մարսէյլ եւ Վալանս, Գէորգեան Գ.ի մօտ, 98 Quai de la Verrerie, Bourg les Valence Drôme: Հեղինակի հասցէ.— 57 rue Bernard du Bois, Marseille։

Գ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկին Մարգարիտ Չէյթունցեանը որ Լիոն ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկանել Գ. Նիկողոսեանի, Camino Ariel 4805 Sayago, Montevideo։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը՝ 18 Նոյ. երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 137, Rue Paul-Bert. Կը դասախօսէ ընկ. Միսաք Միրզէ։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ ազատագրական շարժումը»։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, «Քեռի» խումբին հինգերորդ դասախօսութիւնը այս երկուշաբթի, ժամը 8ին։ Կը դասախօսէ ընկեր Արամ Արմաղանեան։ Կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները։

ԱՆԻԷՐ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ՄԸ կը փնտռուի «Յառաջ»ի թղթատարական ճիւղին համար։

ՊՕՂՈՍ ՄԱԼԵԱՆ (Հարաւային Ամերիկայէն), կը փնտռէ հօրաքրոջ որդին Վահագն Թուրսարգիսեանը, հօրը անունը՝ Սեդրակ, մօրը Ագապի, Հաճընցի։ Տեղեկացնել Պ. Մալեանի, Y. Vicente Arcos 31777 Montevideo։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 19 Novembre 1946 Երեքշաբթի 19 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4857 Նոր շրջան թիւ 496 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

Դաշնակցութեան Օրը Փարիզի մէջ

Ուրբաթ գիշեր նախկին «Փըթի Ժուրնալ»ի սրահը լեցուած էր ծայր ծայր, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին ամէն դասակարգէ հայրենակիցներ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով զոր երգեց Շավիլի «Րաֆֆի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի:

Նախագահը ընկեր Հ. Սամուէլ կէս ժամէ աւելի խօսեցաւ կուռ եւ փաստացի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան 56տարուան կեանքի մասին: «Դաշնակցութիւնը, հայ ժողովուրդի մէկ մանրանկարը, ազգ մըն է հայ ազգին մէջ, ունի անոր նման իրեն յատուկ պատմութիւն, հերոսներ, մարտիրոսներ եւ սուրբեր, ինչպէս ժողովուրդ մը կ'ունենայ: Իր մտքի հերոսները եւ նահատակները, Ակնունի, Խաժակ, Զարդարեան, Վարուժան կամ Սիամանթօ եւ այնքան ուրիշներ, իրենց կողքին բազուկի հերոսները, Գէորգ Չաւուշ, Անդրանիկ, Մուրատ, Հրայր, Սերոբ, յարգանք կը պարտադրեն բոլորին. (Ժողովուրդը յոտնկայս եւ խոր լռութեամբ քանի մը վայրկեան ամփոփուեցաւ անոնց յիշատակին առջեւ): Մեր կուսակցութիւնը այսօր անգամ մը եւս կուգայ ըսել թէ ի՛նչ եղած է իր գործը 56 տարիէ ի վեր: Ան էր որ ստեղծեց հայկական Դատը, պահանջելով իր ժողովուրդին ազատագրումը բարբարոս լուծէ մը, եւ միշտ ան է որ իր ուսերուն վրայ առած է Թրքահայաստանի ազատագրման պահանջը եւ երբեք չէ մեղանչած իր իտէալին որ է Հայուն տալ իր ազատ հայրենիքը:

Ան էր որ զէնք տուաւ մեր ժողովուրդին ձեռքը եւ ստեղծեց այնպիսի հերոսներ որոնք իրենց քաջագործութիւններով զարդարեցին մեր պատմութիւնը: Անոր պայքարը բռնութեան դէմ չսահմանափակուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, սահմանէն անդին եւս ան ծառացաւ ցարական բռնակալութեան դէմ: Դաշնակցութեան ահաբեկչական - յեղափոխական եւ մարտական գործերը ծանօթ են ձեզի:

Իր դիւանագիտական աշխատանքներն էին որ Հայկական Դատը հանեցին եւրոպական բեմի վրայ, միջազգային մեծ դէմքեր կապեցին այդ արդար դատին, լոյս ընծայեցին Pro-Armenia եւ այնքան ուրիշ օգտակար եւ անհրաժեշտ հրատարակութիւններ եւ արձանագրեցին դիւանագիտական յաղթանակ մը Սեւրի դաշնագրով: Եւ իր այս բոլոր աշխատանքներն ու զոհողութիւնները զուր պիտի ըլլային եթէ չստեղծէր, չկերտէր այն մեծ Թուականը որ կը կոչուի 1918 Մայիս 28:

Այսօր կը յայտարարենք ճակատաբաց,— Դաշնակցութիւնը ի գին անլուր զոհողութեանց, իր արիւնովն իսկ շահեցաւ փոքրիկ երկիր մը որ 26 տարի վերջ դարձեալ կը կազմէ կորիզ մը որուն պէտք է միանան մեր պատմական հողերը, ինչպէս կը պահանջէ 26 տարիէ ի վեր: Մենք 26 տարի անընդհատ բախեցինք հայրենիքին դուռները եւ ուրախ ենք որ բացուած են այժմ:

Ինչպէս երէկ, այսօր ալ Դաշնակցութիւնը կանգնած է հայ ժողովուրդի կողքին, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը անոր բաղձանքներուն, եւ պիտի չշեղի այդ ճամբէն, մինչեւ որ իրականանայ Միացեալ Մեծ Հայաստանը:

Նախագահը ապա բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, ընկեր Գասպար Իփէքեան.

— «Տեսակ մը հաշուետուութեան եւ քննութեան օր է մեր Օրը, տեսնելու համար թէ Դաշնակցութիւնը որքան հաւատարիմ մնացած է իր սկզբունքներուն: Գեղեցիկ յանդգնութիւնը եւ երկինքը զինակից իրեն, ան քալեր է դէպի պայքար, դէպի ազատագրութիւն: Մեր երեք սուրբերը ուխտեր էին «Ազատութիւն հայ ժողովուրդին, հայրենիք մը հայ ժողովուրդին», որովհետեւ առանց այդ ազատութեան եւ այդ հայրենիքին, ան չէր կրնար դուրս գալ իր ստրուկ վիճակէն եւ վերստեղծել մշակոյթ, երգ, գեղարուեստ: Դաշնակցութիւնը չդաւաճանեց երբեք իր հիմնադիրներուն առաջադրութեանց: Ան ոռոգեց հայրենի հողը իր արիւնով, իր ընտիր զաւակներուն արիւնով, որպէսզի տիրանայ այդ ազատութեան, այդ հայրենիքին, Մայիս 28ին: Մէկուկէս միլիոն մեր զոհերու արիւնը թաց է տակաւին: Այդ նախճիրներէն սակայն հպարտ, բարձրացուց գլուխը եւ ըսաւ «Ես տէրն եմ իմ հայրենիքիս»:

Չեմ թուեր Դաշնակցութեան բոլոր գործերը: Կ'ուզեմ որ հոս պատկերացնէք մեծ ոճիրէն ազատուած մեր բազմութիւններուն վիճակը: Սուրիոյ անապատներէն մինչեւ Եւրոպայի կամ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ցրուած այն միւս մէկ միլիոնը, որ ոչինչ ունէր, գրեթէ մերկ, բայց կրցաւ վերականգնել շուտով իր հանրային կեանքը, իր անտեսութիւնը, իր դժնդակ օրերուն իսկ մէկ օր մուրացկանի ձեռքը չերկարեց օտարին, շինեց շինեց տուներ, ճամբաներ, ստեղծեց իր եկեղեցին, դպրոցը, ազգ. կեանքը եւ դիմագիծ տուաւ գաղթականի կեանքին: Եթէ այս յատկանիշն է մեր ժողովուրդին, գործն է, մասնաւորապէս Դաշնակցութեան որ տարաւ նաեւ աշխատանքը, թերթ. լեզու, գրականութիւն ծաղկեցուց ամէն տեղ: Եթէ ասոնք աննշմար իսկ անցնին, չեն կրնար մեր գաղթականութեան պատմութեան մէջ ալ մոռցուիլ: Գացէք տեսէք շինարարութիւնը Սուրիոյ, Լիբանանի, Պաղեստինի մէջ: Հայ ժողովուրդը ուր ալ ըլլայ, իր երկրին մէջ թէ անկէ դուրս, գիտէ կերտել եւ ամէն տեղ մեծ դեր է ունեցեր դարձեալ Դաշնակցութիւնը: Չէք կրնար զայն բաժնել հայ ժողովուրդէն որ հարազատ մայրն է մեր կուսակցութեան եւ որ ըսել կուտայ ինծի այսօր «Զքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմ ...»

Քանի մը խօսք ալ իր իտէալներուն մասին,— Ա. Հայրենիքին ամբողջացումը Սեւրի դաշնագրով զոր ստորագրեց մեծ Հայը, Ահարոնեան որուն սիրտը միշտ բաբախած է իր ժողովուրդին հետ եւ որ տուայտի այժմ, իբրեւ զոհ մը:

Առանց այդ դաշնագիրը յիշելու չեն կրնար պահանջ դնել հայկական հողերու միացման մասին: Ամբողջացնել այդ սահմանները՝ պահանջն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ հայրենի հողերուն վրայ հաւաքել բոլոր Հայերը, որպէսզի չըսուի թէ մենք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք»: Մենք կ'ուզենք որ ան դառնայ Ամենայն Հայոց կառավարութիւն:

Հայրենիքը այսպէս է, այնպէս է, կ'ըսեն, իր դուրսէն զայն անվերջ իր գեղեցիկ շէնքերուն, Թամանեաններուն հանճարին համար: Եթէ հոն ալ ինչ ալ ըլլայ, սուրբ է ան դարձեալ եւ նուիրական մեզի համար: Ձեզի կը թողում դատել «Հայաստանասէր»ացը, ան ալ Դաշնակցութեան համար: Այն երկիրը որուն համար 56տարի զոհեր ենք ամէն ինչ, մենք ենք սիրցուցեր զայն գաղթաշխարհին, մենք ենք պահեր անոր ոգին հայ, մենք ենք դրեր մեր ցիրուցան բազմութիւններու մէջ այն կրակը որ բռնկեր է այսօր: Անիկա մեր փառքն է, մեր պարծանքն է: Մէկ ընդհ. դատ,— միացում մեր միւս հողերուն հետ. Հայաստանի: Ասով կ'ողջունեմ Դաշնակցութեան Օրը, որովհետեւ ան կը մնայ պատնէշին վրայ, որովհետեւ պիտի միշտ պահուի որպէսզի հաւաքուին իր երկրին մէջ բոլոր Հայերը եւ մեծնայ իր երկիրը, Հայաստան :»

Երկու բանախօսութիւններն ալ գնահատուեցան բուռն ծափերով:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ ընկեր Զ. Գաբրիէլեան արտասանեց Սիամանթոյի «Գաղափարին»ը եւ Դ. Վարուժանի «Գուշակ»ը, իրեն յատուկ ոգեւորութեամբ եւ յուզումով: Պ. Յովնանեան «քեմէնչէ»ի վրայ նուագեց գեղեցիկ կտորներ, երկուքը Սայաթ Նովայէն, մէկը Աշուղ Ջիւանիէն: Ընկեր Բ. Հապէշեան արտասանեց Ռ. Զարդարեանի Բագինին Փառաբանութիւնը եւ ինքնագիր ոտանաւոր մը, «Մաղթանք» յստակ առոգանութեամբ: Նոր Սերունդէն Օր. Մ. Աճէմեան երգեց «Բարձր սարեր», «Նազեր» եւ «Պճինկօ»ն հաճելի ձայնով մը: Իսկ երգչախումբը փակեց գեղարուեստական բաժինը քանի մը ժողովրդական եւ ազգ. երգերով:

Յայտագրէն դուրս, ներկաներու բաղձանքին վրայ խօսեցաւ նաեւ ընկեր Շ. Միսաքեան, պարզելով Դաշնակցութեան վճռական դերը՝ ոչ միայն ազատագրութեան, այլ եւ մշակոյթի ճակատին վրայ: «Դաշնակցութիւնն էր որ ձեւ ու մարմին տուաւ ազգի եւ հայրենիքի գաղափարին, ջնջելով կրօնական դաւանանքի, ծննդավայրի տարբերութիւնները: Ան էր որ բառին տառական իմաստով Հայնոցի վերածեց այսօրուան Հայաստանը: Եթէ մեր կազմակերպութիւնը իրական ուժ մը չըլլար, մարդիկ այնքան մոլեգնօրէն պիտի չհալածէին զայն, ներսէն թէ դուրսէն: Չարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ պիտի կրնան անձնատրութեան մղել Դաշնակցութիւնը կամ շեղեցնել զայն իր հիմնական նպատակէն, սուտերով, զրպարտութիւններով, մատնութիւններով: Այդ օրը չեն տեսներ »:

Վերջին բանախօսն էր մեր ընկերվարական երեսփոխանը, քաղաքացի Henri Barré, երեսփոխան, որ կրակոտ ճառով մը թուեց ընկերվարութեան համամարդկային գաղափարներու յաղթանակը:

Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբին Բ. Խորհրդակցական Ժողովը

Շաբաթ, 16 Նոյեմբեր, տեղի ունեցաւ Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբին երկրորդ խորհրդակցական ասուլիսը, Բարեգործականի դրասենեակին մէջ:

Ժողովը նշանակուած էր ժամը 16ին, մինչդեռ կաթող. պատուիրակը զայն բացաւ 17.30ին: Ներկայ էին 15—20 հոգի, որոնց կարգին «Յառաջ»ի թղթակիցը: Բժ. Քօլօլեան յայտնեց թէ ինք Ներգաղթի Յանձնախումբին մաս չի կազմեր թէեւ, բայց կաթող. պատուիրակին խնդրանքով եկած է: Այս առթիւ յորդորեց ներկաները որպէսզի ամէն կերպով օգնեն հանգանակութեան գործին, վասնզի միակ տեղը ուր կրնանք ապրիլ ու տոկալ՝ Հայաստանն է, մասնաւորապէս Նոր Սերունդին համար: Յետոյ յիշելով Խրիմեան Հայրիկի այն սրտառուչ կոչը որ հրատարակուած էր Յառաջի մէջ (3 Նոյեմբեր), թերթը յանձնեց Արտաւազդ արք.ին: Կաթող. պատուիրակը կարդաց զայն, իր կողմէ ալ բացատրութիւններ տալով: Օրինակներ յիշեց օտար մեծ դէմքերու հայրենասիրական զոհողութիւններէն.— Յունաստանի Ավերոֆը՝ իր բազմազան ձեռնարկներով, հրեայ հարուստները Պաղեստինի համալսարանով եւն.: «Այդ մարդիկը թերեւս չեն ճանչնար իրենց երկիրը: Հայ ժողովուրդն ալ միշտ ընդունակ է զոհողութեանց: Թէեւ արմատախիլ, բայց կ'ապրի ու կը վերընձիւղի»: Այս առթիւ ուրախութիւն եւ շնորհակալութիւն յայտնեց որ ներգաղթի նուիրական հարցին մէջ բոլոր հոսանքները իրենց անվերապահ աջակցութիւնը կ'ընծայեն: Եւ խնդրեց որ գալ շաբթուան ժողովին ամէնքն ալ ներկայ ըլլան:

Յետոյ կաթող. պատուիրակը երկրորդ անգամ ըլլալով «Յառաջ»ի առաջին էջէն կարդաց կաթողիկոսին կոնդակը ներգաղթի մասին: Քանի մը օր առաջ հեռագրով պատասխանած են կաթողիկոսի այս կոնդակին: Արտաւազդ արք. ըսաւ նաեւ թէ իր ներկայութեամբ տեղի ունեցած հացկերոյթի մը մէջ հանգանակուած է 110.000 ֆրանք: Ցարդ հանգանակուած գումարը «պատկառելի» թէեւ, բայց պէտք է աւելին:

Յետոյ հրաւիրեալները հիւրասիրուեցան յարակից սրահին մէջ, ուր կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան արդիւնաւորման մասին:

Ս.

Արիւնալի կռիւներ եւ ինքնավարութիւն Մակեդոնիոյ մէջ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն կիրակի օրուան թուականով.— Ապստամբ առաջնորդները այսօր ինքնավարութիւն հռչակեցին Ֆլամպօ լեռներուն մէջ, Կրեվենայի արեւմտեան կողմը, համաձայն մամուլի տեսչութեան մէկ զեկոյցին: Ապստամբութեան երեք վարիչները հրամանագիր մը հրատարակեցին որով կը զինուորագրեն բոլոր զօրադասերը, 1939—1945: Մաս մը երիտասարդներ պատասխանած են արդէն: Վարիչները հրամայեցին վերաբանալ բոլոր դպրոցները, բայց արգիլած են կրօնի ուսուցումը:

Անիկա երկրորդ ինքնավարութիւնն է որ կը հռչակուի արեւմտեան Մակեդոնիոյ մէջ: Երեք օր առաջ յոյն երեսփոխան մը պատմեց խորհրդարանին մէջ թէ Քաստորիա — Թրիհալա — Քալամպաքա շրջանին մէջ 18 գիւղեր կը կառավարուին ապստամբներու կողմէ, որոնք տուրքեր կը գանձեն, հանրօգուտ գործողութիւններ կը կատարեն եւ կը վարեն տեղական իշխանութիւնը: Հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուած են Աթէնքի եւ Սելանիկի միջեւ բայց հեռագիրը կը բանի: Մամուլի տեղեկատուն կ'ըսէ թէ ութ աջակողմեան քաղաքացիներ մահուան դատապարտուած են Կրեվէնայի գիւղերուն մէջ, իսկ ուրիշ երեք հոգի սպաննուած:

Յունաստանի բարեկարգութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ հրոսախումբերը գիւղեր գրաւած են հիւսիսային Թեսալիոյ եւ Թրակիոյ մէջ, թէ 50—150 հոգինոց խումբեր աւերի կու տան այդ գիւղերը եւ կ'առեւանգեն հակառակորդները: Ուր որ կառավարական զօրք կը դրկուի ապստամբները ետ կը մղուին, բայց ուրիշ վայրերու մէջ, կը բռնեն գիւղերը, մինչեւ որ վտարուին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Նոյնիսկ Ֆրանսայի այս տագնապալի օրերուն, մեր երկիրը աւելի հեռուն ուղղած է իր աչքերը, երբ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները պիտի գան վերջ դնել մեծերու եւ փոքրերու չարաղէտ պայքարին ու պիտի ստեղծեն բոլորին համար լաւագոյն օրեր, խաղաղութեան մէջ»:

Հանդէսը վերջացաւ մեծ խանդավառութեամբ, կէս գիշերին եւ ժողովուրդը թարմացած իր յոյսերուն մէջ, ոգեւորուած իր հայրենիքին սիրով, ակամայ հեռացաւ սրահէն:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԻԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Այնպիսիատեն մը՝ երբ ամէն տեղ ոսկին — դրամի ձեւով ըլլայ թէ ձոյլ վիճակի մէջ —, պետական դրամատուներու արկղներուն մէջ ամբողջին փակուած է, որպէսզի դուրս չելլէ, զարմանալի թուի թերեւս որ Զուիցերիա որոշած ըլլայ ազատ թողուլ անոր առեւտուրը։ Արդարեւ, հելվետական թերթերը կը հաղորդեն թէ՝ կառավարութիւնը եւ Ազգ. Դրամատունը որոշեցին ջնջել ոսկիի առուծախին վրայ դրուած հակակշիռը։

Ինչպէս յայտնի է, ոսկի պնողներն ու ծախող֊ները պարտաւոր էին յայտնել իրենց ինքնութիւնը։ Այս պարտաւորութիւնը հիմայ ջնջուած ըլլալով՝ ամէն ոք ազատ է Ազգ. Դրամատունէն գնելու զուիցերական 20 Ֆր.նոց ոսկեդրամ, փոխարէն 32 զուից. Թղթադրամ տալով։ Միայն թէ՝ առաջուան պէս, պէտք է մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ ոսկին արտածելու համար։ Եւ որովհետեւ, սահ֊մանակից բոլոր երկիրներուն մէջ ոսկիին վրայ դրուած հակակշիռը վերցուած չէ, այս արտօնու֊թիւնը ստացողը պարտաւոր է, ուրիշ երկիր ոսկի ներմուծած ատեն, յայտարարել զայն մաքսային պաշտօնեաներուն ։ Զուիցերիայէն Ֆրանսա ոսկի բերողը, օրինակի համար, չի կրնար զայն օգտագործել հոս, իր ուզածին պէս, ուրիշ բան, եթէ գաղտնօրէն ներածած ըլլայ։

Զուիցերիոյ տուած որոշումը իսկոյն իջեցուց ոսկիի գինը Ֆրանսայի մէջ, ո՛չ միայն զուիցերական 20 ֆրանքնոցինը՝ այլ եւ, Նափոլէոնինը, տոլարինը եւ անգլիականինը, ինչպէս կ՚երեւայ հետեւեալ ցուցակէն.

	Զուից.	Նափոլէոն	Տոլար	Անգլ.
	(Գիները Ֆրանս. թղթադրամով են)			
Հոկտ. 17	4425	5125	1185	6000
,, 24	4650	5350	1260	6000
,, 31	4625	5425	1265	6150
Նոյ. 7	4025	4800	1100	5500

Երբ կ՚ըսենք թէ 20 ֆրանքնոց զուից. ոսկի մը գնելու համար 32 Ֆր. զուից. թղթադրամ վճարել պէտք է, անշուշտ սակա պաշտօնական գինն է։ Զուից. Ֆրանքին «զուգահեռական»ը, այսինքն՝ պարզապէս սեւ շուկայի գինը մօտ 105 Ֆր. Ֆրանք ըլլալով, իրականին մէջ 20 ֆրանքնոցը կ՚արժէ 3360 Ֆր. Այս գումարին եւ վերի ցուցակին մէջ նշանակուած վերջին գումարին (4025) տարբերութեան (665 Ֆր.) պատճառը այն է որ զուից. ոսկին դեռ գաղտնօրէն կը մտցուի Ֆրանսա, եւ զայն բերողները կ՚ընեն այս յաւելումը՝ դրամէ եւ ուրիշ դէպքերու հետեւանքով իրենց կրելիք հաւանական վնասը փոխարինելու համար։ Ահա թէ ինչո՛ւ զուից. եւ Ֆրանս. 20 ֆրանքնոցները ոսկի մետաղի նոյն ծանրութիւնը (մօտ 6 կրամ) ունենալով հանդերձ, գինի այսքան մեծ տարբերութիւն ունին։

Զուիցերիոյ տուած որոշման պատճառն է ,արգելք ըլլալ, մէկ կողմէ, իր ոսկիի մթերքին տարապայման աճումին, եւ միւս կողմէ, Ֆրանքին ինքնաբերական արժեզրկումին եւ այսպէս, առաջքը առնել թղթադրամի առատութեան (Էնֆլասիոն) որ կրնայ երեւան գալ, եթէ, ոսկիի առուտուրը ազատ ըլլալուն պատճառով, առուծախերը սեւ շուկայի միջոցաւ տեղի ունենան։ Ոսկիի առուտուրին ազատութեան շնորհիւ, թղթադրամի շրջաբերութիւնը կը պակսի. Շրջաբերութեան յաւելումը մղձաւանջն է Զուիցերիոյ, որովհետեւ գիներու բարձրացում յառաջ կը բերէ, իսկ գիները բարձրանալով, կը դժուարանայ տեղական ապրանքներու, եւ մասնաւորաբար մեքենաներու եւ մետաքսեղէններու արտածումը։

Հոս, միջանկեալ դիտել տանք որ Էնֆլասիոնը՝ որուն կ՚ակնարկենք, Զուիցերիոյ մէջ յառաջ կուգայ ոսկիի ծայրայեղ մթերքէն, մինչ, Ֆրանսայի մէջ, անոր տարապայման նուազումէն։ Բայց այս երկու պարագաներուն մէջ ալ, պատճառ կ՚ըլլայ գիներու բարձրացման։

Զուիցերիոյ ոսկիի առատութեան վրայ գաղափար մը ունենալու համար, կը բաւէ յիշել որ 1944էն ի վեր 740 միլիոն Ֆրանք աւելցած է (1.200 միլիոն՝ փոխանակ 460 միլիոնի)։ Այս գումարէն դուրս են Զուիցերիոյ սեփական եւ Միաց. Նահանգներու մէջ արգիլափակուած (bloqué) ոսկիները, որոնք ամերիկեան կառավարութեան վերջերս տուած որոշումով, կրնան հիմայ երկրէն դուրս ելլել. Բայց, Զուիցերիա կը զգուշանայ անոնք ներածելէ, որովհետեւ չի կրնար ընել այդ, առանց նոր թղթադրամ հրապարակ հանելու, բան մը՝ ուրկէ — ինչպէս տեսանք կը խուսափի գիներու բարձրացում առաջ չբերելու համար։

Փափաքելի պիտի ըլլար որ ուրիշ երկիրներ ալ հետեւէին Զուիցերիոյ օրինակին։ Առ այժմ, Թուրքիա է միայն որ, թէեւ Զուիցերիոյ չափ առատ ոսկի չունի, անոր պէս որոշած է ազատ թողուլ այս թանկագին մետաղին առուծախը, թղթադրամի շրջաբերութիւնը սահմանափակելու դիտումով։ Սակայն, հեռու ենք դեռ այն օրէն՝ երբ ոսկիին շրջաբերութիւնը անկաշկանդ տեղի պիտի ունենայ։ Շատ մը երկիրներու մէջ, ինչպէս Ֆրանսա, յոյս չկայ որ թանկագին մետաղը, մօտաւոր ապագայի մէջ, կարենայ վերստին կատարել իր սովորական պաշտօնը, ազգային տնտեսութեան մէջ։

Ցարդ կատարուած փորձերը - որչափ ալ սահմանափակ ըլլան — կոչուած են անմիջական ազդեցութիւն գործելու սեւ շուկայի գիներուն վըրայ, ինչպէս տեսանք վերը։ Անոնք չուարման կը մատնեն պատերազմի հարուստները որոնց ամբողջ հոգն է ոսկիի վերածել իրենց թղթադրամ հարստութիւնը։ Դժուար պիտի ըլլայ իրենց որոշել թէ՝ ե՞րբ պիտի գնեն եւ ե՞րբ ծախեն։ Այս մտահոգութիւնը փրկագին է դիւրին կերպով շահուած դըրամներու կուտակման։ Շատեր կան որ, այս պատճառով, իրենց քունը կորսնցուցած են, ինչպէս Լաֆոնթէնի առակին հնակարկատը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայկ թեմերը Անատոլուի մէջ

ԽՄԲ.— Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Հայկազուն Ա. Ք.ահանայ Կարապետեան հետեւեալ շահեկան տեղեկագիրը ղրկած է «Հայաստանի Կոչնակ»ին.—

Երբեմնի հայաշատ գաւառներու հայութիւնը այսօր սատ ու անդ թափառական՝ աննպատակ կեանք մը կ՚ապրի։ Անատոլուի մէկ մի գիւղի մէջ կայ հայ ընտանիք մը՝ որ զրկուած է մայրենի լեզուէն ինչպէս նաեւ տոհմային նիստ ու կացէն. շատեր երկու անունով կը կոչուին եւ տքնաջան աշխատութեամբ իրենց օրապահիկը կը հայթայթեն։ Հայը թէեւ աղքատ է, բայց չի մուրար։ Անիկա յարմարելով տեղական միջավայրի պայմաններուն եւ հրու հպատակ իր պատկան կառավարութեան՝ կ՚ապրի այնպէս ինչպէս իր դրացի գիւղացին։ Երբեմն քաղաքս կ՚այցելեն Հայեր որոնք բոլորովին անտեղեակ են կրօնական որեւէ պաշտամունքի եւ արարողութեան. ոմանք խաչակնքել անգամ չեն գիտեր։ Երբեմն չափահասներ, նոյն իսկ զաւակներու տէր ծնողքներ, իրենց փոքրիկներու հետ կը մկրտուին։ Այսօր Անատոլուի ամէնէն հայաշատ կեդրոնն է Կեսարիան որ իր Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ շուրջը բոլորած է աւելի քան 450 ընտանիք որոնք 53գիւղերէ եկած ու հաստատուած են քաղաքիս մէջ լոկ ապրուստի մը համար, աանց մեծամասնութիւնը գործաւորդասակարգեր կազմելով կ՚աշխատին հարեւան գիւղացիներու արտերուն եւ ապուխտի գործարաններուն մէջ։ Անոնց կիներն ալ յամառ աշխատութեամբ նեցուկ եղած են իրենց այրերուն որոնք հազիւ հազ կ՚ապրուին, եւ աղքատ բնակարաններու մէջ բնակելով հիւանդկախ վիճակ մը ունին։ Ուրախ ենք յայտնելու որ տեղւոյս բարեխնամ կառավարութեան հայրական հոգածութեանը շնորհիւ առաւօտ եւ երեկոյ կանոնաւոր ժամերգութիւն կը կատարենք և գոնէ գաղթական Հայը հոգեւոր մխիթարութիւն մը կը գտնէ, ինչ որ ամբողջ գաւառի Հայերուն ուխտատեղի եղած է։ Թէեւ չունինք Ազգ. կրթարան, սակայն կառավարական վարժարանները սիրայօժար կ՚ընդունին հայ մանուկները եւ եկեղեցւոյ դպիրներն անգամ ժամերգութիւնները լատինական տառերով կ՚ուսանին, եւ առանց բառ մը հասկնալու կ՚երգեն Ս. Պատարագի ամբողջ արարողութիւնը։

Զինադադարի շրջանէն մնացած որբանոցի բեկորներ այժմ անկելանոցի վերածուած ըլլալով՝ անտէր ու անօգնականներու հոգածութիւն կը տրուի Ս. Եկեղեցւոյս շրջափակին մասնաւորմէկ վայրին մէջ. անոնց օրական կանոնաւոր երեք անգամ ճաշ կը տրուի. որչափ որ Բ. Պատերազմէն առաջ արտասահմանէն պատահական հասոյթներ կ՚ընդունէինք, սակայն այժմ դադրած ըլլալով՝ տեղական աղքատիկ միջոցներով կը պահուին։ Սոյն կէտը նկատողութեանը կը յանձնեմ Նիւ Եորքաբնակ Կեսարիոյ Հայրենակց. Միութեան, որպէսզի, ինչպէս ասկէ առաջ, նոյնպէս եւ այսուհետեւ չզլանան իրենց լումաները ի սպաս դնելու սոյն բարենպատակ ձեռնարկին։ Դժբախտաբար երբեմն պատահական կարիքներու դէմ յանդիման գտնուելով բախտագուրկները չենք կրնար պատսպարել։

ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Քաղաք	Ընտանիք	Անհատ	Գումար
Կեսարիա	450	2250	
Թալաս	20	77	
Կիւնեան	10	50	
Մունձուսուն	25	110	
Բումտիքին	5	30	
Ջինճիտէրէ	1	4	
Էվրէկ - Ֆէնէսէ	130	640	
Կիկի (զուտ հայ)	25	120	
Բունարպաշը	12	60	
			3341
Եոզղատ	50	260	
Պօղազլեան	25	130	
Ուզունլու	12	75	
Սարայը	30	150	
Ինճիրլի	25	130	
Քէտիլէր	10	60	
Գարապըյըգ	6	30	
Գում Գույու	15	75	
Էյլէնճէ	12	60	
Գէպէք	5	40	
Գարա Եազուզ	5	75	
Չաթ	15	80	
Թերզիլի	30	220	
Սօրկուն	10	50	
Սատրհամզա	1	5	
Մէլէզ	15	70	
Գուրունդըշլա	15	75	
Այլեւայլ գիւղերու մէջ	25	100	
Սունկուրլու	10	50	
			1735
Սըվազ	250	1250	
Կէմէրէկ	40	245	
Թրքմէն	20	100	
Շարգըշլա	15	80	
Եէնի Խան	80	400	
Ուլաշ	40	240	
Զառա	50	240	
Գօչհիսար (Հաֆիք)	20	100	
			2655
Թօգաթ	70	350	
Թահտըպա	4	15	
Զիւթլիկ	3	15	
Զիլէ	4	12	
			392
Ամասիա	100	500	
Մէրզուֆոն	20	110	
Կիւմիւշ Հաճը Քէօյ	75	375	
			985
Զօրում	3	16	
Մէճիտ Էօզիւ	5	25	
			41
Արաբկիր	250	1250	
Խարբերդ	150	750	
Տիարպաքըր	200	1000	
Մալաթիա	100	500	
Օրտու	40	200	
Սամսոն	10	50	
Գոնիա	25	100	
Տէստրոյ	25	100	
Գոնիա Էրէյլի	74	250	
Ատանա	5	20	
Ակն	30	150	
Մերսին	8	25	
Մութ	1	6	
Անգարա	260	1500	
Սինոպ	30	150	
Գարաքէօսէ	1	6	
Իլասիդ	150	700	
			6757
Ընդհ. գումար՝			15906

Վերոյիշեալ ծանօթութիւնները առնուած են քաղաքս եկողներէն. դեռ կան մեզ անծանօթ վայրեր, ուր կը գտնուին ցիրուցան հայորդիներ։

Փառք յիսուն եւ վեցամեայ Տիտանին

Փա՛ռք ծննդեանդ, ո՛վ եօթն անգամ եօթը խաչուած, բազմաչարչար հայ ցեղիս հարազատ ծնունդ եւ նեմեսիսեան շունչով սնած անվեհեր Ոգի։

Փա՛ռք քեզ, որ երկաթէ անընկճելի կամք ունեցար փշրելու ստրկութեան անարգ շղթան եւ արհամարհեցիր մահը՝ ձեռք բերելու համար խոստանդուած ցեղիդ ցանկալի Ազատութիւնը։ Գիտակցօրէն զրկեցիր դուն քեզ, մարդկային բոլոր հաճոյքներէ եւ ընտանեկան վայելքէ։ Քու բնակարանդ եղան անիրաւուած Հայրենիքիդ արիւնաներկ սարերը ։

Փա՛ռք քու հմայքին, որ երկաթէ մարդ, բարձր հոգի կոչումը ստացար եւ քու տուած ուղղակի հարուածներուդ շնորհիւ սանձեցիր հայ ժողովուրդի կեղեքիչներն ու մանիչները ։ Քու անկոտրում կամքիդ ուժովն էր որ Կարմիր Սուլթանն անգամ սարսեցաւ, իր ոճրապարտ գահին վրայ ու աչխարհ մարտիկի համբաւդ լսեց։

Փա՛ռք քու անձնազոհութեանդ, որուն շնորհիւ Ազատութեան մշտավառ ջահը բարձրացուցիր բռնակալութեան անողորմ ճիրաններուն մէջ տըւայտող տառապեալ ցեղիդ։ Դուն սրտիդ մայրենակը պայթեցուցիր աստուածատիպ քրիստոնեաներու փաղանգին, որոնց բոսորագոյն արեան մէջ մկրտուեցան բազմահազար անձնուրաց երիտասարդներ եւ որոնք սնան ու դաստիարակուեցան, հրաշունչ պատգամներովդ՝ իրականացնելու համար հայ ժողովուրդի դարաւոր երազը.— Ազատութիւն եւ Հայրենիք։

Փա՛ռք քու անսպառ համբերութեանդ եւ տառապանքին։ Դուն եղար միշտ ցեղիդ հետ եւ ցեղիդ համար։ Տառապեցար անոր տառապանքով ու հրճուեցար անոր ուրախութիւնով եւ օրհասական պահուն, երբ ցեղիդ կէսը արդէն ջարդուած էր, փիւնիկի նման կեանք առիր ու առաջնորդեցիր արիւնաներկ մնացորդացը դէպի Ազատութիւն։ Բայց աւաղ… աշխարհի պոռնիկ դիւանագիտութիւնը չխնայեց քու մարտիրոսագրութեանդ ու հեղեղանման թափած արեանդ ու զոհուեցար անգամ մը

ՊՈՒՏ՛Մ ԾԻԾԱՂ

Բազմագլուխ թագաւորներ

Մարդը, ինքզինք խաբելով սկսած է կեանքը: Առաջին խաբկանքը սկսաւ Դրախտի մէջ՝ խնձորով մը, թէեւ տանձի կամ թուզի վերագրողներ ալ կան այդ կնախաբ պտուղը:

Ուրեմն, մարդը խաբուելով սկսած է եւ կը յարատեւէ այդ ճամբուն վրայ՝ հակառակ դրախտէ վտարուելուն եւ քրտնածոր աշխատանքի դատապարտուելուն:

Չեմ գիտեր, եթէ Եւան փոխանակ մէկ տեսակի, բազմապտուղ խաբկանքի ենթարկուէր, ի՞նչ արդիւնք կ'ունենար մարդկութեան ճակատագիրը:

Անուշ է խաբուիլը, մանաւանդ ինքնախաբէութիւնը:

Ամէնէն իրապաշտն իսկ ճաշակած է այդ պտուղէն հակառակ՝ «ես գործնական, դրական մարդ եմ»ի յաւակնութեան:

Ոչ միայն անհատ մարդը, այլեւ հաւաքականութիւններն ալ ինքնախաբէութեան օշարակով կը սնանին յաճախ: Թագաւոր, կառավարութիւն կը ստեղծեն զիրենք հովուելու համար: Կը ձանձրանան եւ թագաւորութիւնը նորոյթէ կ'իյնայ: Եռապետութիւն կը հնարեն, վերջէն հանրապետութեան — առժամեայ թագաւորութեան — կը փոխակերպեն զայն: Այս բոլորը միշտ ի խնդիր իրաւունքի եւ արդարութեան:

Ներկայիս, «ժողովրդապետութիւն» բառը հնարած են, որուն ծայրը միշտ կայ ու կը մնայ «պետութիւն» մասնիկը: Ըսել է որ մարդիկ միշտ ալ «պետ»ի մը պէտքը կը զգան՝ ըլլայ միագլուխ կամ բազմագլուխ: Պետը՝ պետ է ամէն պարագայի մէջ:

Բոլոր երկիրներու ժողովուրդները, հիմա տենդագին աշխատանքի մէջ են, իրենց համար կառավարողներ ընտրելու: Փողոցներու պատերէն կախուած են «ժողովուրդի շահերուն պաշտպան կանգնելու» խոստումով երդուընցողներու անունները: Այր եւ կին անցորդներ, ցուցափեղկ դիտելու ձեւով կանգնած են այդ ազդատախտակներու առջեւ եւ ընտրութիւն կը կատարեն իրենց կեանքի եւ իրաւունքի պաշտպանները ջոկելու անոնց մէջէն ...

— « Հայրենիքիդ շահը կը պահանջէ որ ինծի աթոռ մը տաս, ո՛վ հայրենակից: Ես եմ միայն քու եւ հայրենիքիդ շահերը պաշտպանող ...

— « Քաղաքացի՛, քու եւ քովինիներդ ձայներ տուր մեր խմբակցութեան՝ եթէ կ'ուզես որ աշխատանք եւ հաց ճարես դիւրութեամբ: Միա՛յն, միմիայն մենք կարող ենք տալ զայն քեզի: Միւսները հարուստներու շահին պաշտպաններն են, քու աշխատանքդ եւ արիւնդ ծախողներ ... »

— « Վարանելու պէտք չունիս, ահա՛ մեր ընտրելիներուն անունները: Բոլորն ալ ժողովուրդի զաւակ, անձնուէր ու հակաֆաշիստ: Գիշեր-ցերեկ իրենց միակ մտահոգութիւնն է ժողովուրդին բարօրութիւնը եւ հայրենիքին շահը, անոնցմէ դուրս ո եւ է բանի վրայ չեն մտածեր: Միտքդ պահէ այս անունները եւ մտիր քուէախուցը»:

— « Մենք ո եւ է կուսակցութենէ կախում չունինք: Անկախ ու ազատ է մեր կազմակերպութիւնը: Միմիայն ազգին եւ հայրենիքին համար ստեղծուած է ան: Եթէ հայրենիքդ կը սիրես, քուէդ տուր մեզի: Եթէ զաւակներուդ բարօրութիւնը կը փափաքիս, քուէդ տուր մեզի: Եթէ հինգ ժամ աշխատելով քսան ժամ վայելել կ'ուզես կեանքը՝ քուէդ տուր մեզի: Սպասեցէ՛ք երջանկութեան արշալոյսին ... »:

Անկցի՛ միապետութիւնը: Կեցցէ՛ բազմաձայնավարութիւնը ... »:

Քովի փողոցի պատին վրայ.

— «Պատրաստուեցէ՛ք Աղքատախնամ Միութեան մեծ եւ փառաշուք պարահանդէսին, ուր պիտի փայլին քաղաքիս ազնուական դասակարգը եւ կարող արուեստագէտներու փաղանգը: Աջակցեցէք մեզի որպէսզի այս հանրօգուտ կազմակերպութիւնը ամուր հիմերու վրայ դնենք:

Եկամուտին կէսը պիտի յատկացուի «Կարօտ Ուսանողներու եւ Անգործներու Զաւակներուն Միութեան» անունին ... »:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ գումարուած է Սեպտ. 7-8 «Հայրենիք»ի սրահին մէջ:

Օրակարգի ամէնէն գլխաւոր խնդիրը կը կազմէր թեմին միասնականութիւնը: Երեսփ. ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է ընդառաջ երթալ կաթողիկոսական Ներկայացուցիչ Տիրան եպիսկ. Ներսոյեանի առաջարկին՝ Ամերիկահայ թեմի վարչական միասնականութեան մասին, որուն յաջողութեան համար պարտք դրած է Կեդր. Վարչութեան վրայ, կարգ մը առաջադրութիւններ ներկայացնել կաթող. Ներկայացուցչին:

Երեսփ. ժողովը յատուկ կոչ մը ուղղած է, թելադրելով իմաստութեամբ եւ լայնախոհութեամբ վարել ամերիկահայ ամբողջական թեմի գործերուն՝ առաջնորդուած ազգային գերագոյն շահերով:

ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՔՈՒԲԱ. — Միջազգային խնդիրներու մասնագէտ Dr. Gervasio G. Ruiz, Ամերիկեան «Սինսասիոն» շաբաթաթերթի 204 թիւին մէջ, Ալիանզա Քուպանօ Արմէնիօի կողմէ ղրկուած շրջաբերականին առթիւ համակրալից տողերով կ'արտայայտուի հայկ. պահանջներուն մասին:

Հեղինակը բացատրելէ վերջ 1920ի Սեւրի դաշնագրով Հայերուն սահմանուած հողերը եւ անոնց տարածութիւնը, կ'ըսէ.— «Սովետական եւ թրքական յեղափոխութիւնները եւ պատերազմէ յոգնածութիւնը կորստեան ենթարկեցին Հայերու ազգային տենչանքները, որով Հայերը մնացին թրքական բռնութեան եւ գերութեան մէջ, բացի հողային փոքր մասնիկէ մը, կովկասեան շրջանակին մէջ, որ գերծ մնալով թրքական կատաղութենէն, Երեւանի մէջ փոքրիկ Հայ Հանրապետութեան կորիզը ստեղծեցին:

«Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը անբնական կարուած մըն է, որ ոչ իրաւական է ոչ ալ օրինական, ինչպէս Կարս ու Արտահանի պարագան: Անոնք ո՛չ Ռուսիոյ ոչ ալ Թուրքիոյ կը պատկանին: անոնք պէտք է յանձնուին իրենց բնական, հարազատ տէրերուն՝ Հայերուն:

ՀՌՈՄԻ հայ գաղութը ներկայիս կը բաղկանայ հարիւր անձերէ: Ունին եկեղեցի մը 300 տարուան հնութեամբ: Մինչեւ 1883 այդ եկեղեցին Լատիններուն կը պատկանէր, Լէոն Գ. Պապը այս եւ վարժարանի շէնքը Հայերուն նուիրեց, այնուհետեւ վարժարանը կոչուեցաւ «Լեւոնեան Քահանայապետական Հայ դպրոց»: Վարժարանը ութ տարուան շրջան մը ունի, որուն չորս տարին վարժարանին մէջ, միւս չորս տարին ալ Հռոմի միջազգային համալսարանին մէջ կը շարունակուի: Ուսումնապետն է Հ. Գրիգոր Ինճէեան, իսկ փոխ մեծաւորը՝ Հ. Յովսէփ Քաթրճեան:

Վարժարանին հայերէն հին եւ նոր մատենագրութիւնը կը դասաւանդեն Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերը, նաեւ գրաբար եւ աշխարհաբար:

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 22ին կարճատեւ հիւանդութենէ մը վերջ, մեռած է ազգային բազմարդիւն գործիչ Նազարէթ Ձըլթըգճեան, որ երկար տարիներու իր անկաշառ գործունէութեամբ, ընդհանուր յարգանքի արժանացած էր: Մեծապէս կը հետաքրքրուէր ազգային գործերով եւ ջերմագին սէր ու յարգանք ունէր հանդէպ եկեղեցիին, դպրոցին եւ հանրային ձեռնարկներուն: Անդամ էր Գաւառական ժողովին եւ ատենապետ Ազգ. ընդհ. ժողովին: Ազգային թաղում կատարուած է:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԵՆ թէ ներգաղթի նախնական աշխատանքները կը կատարուին: Առ այժմ առաջին կարաւանը 90 ընտանիքներ ճամբայ պիտի ելլեն:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ ալ կը շարունակուին ներգաղթի արձանագրութիւնները: Մինչեւ Հոկտեմբեր 16 արձանագրուած հայրենակիցներու թիւր 7000ի հասած է, որոնց մէջ կան բազմաթիւ կուսակցականներ: Բոլոր ներգաղթողները այժմէն պատրաստութիւն կը տեսնեն: Ծախու հանած են իրենց տուներն ու հողերը եւ գնորդ կը փնտռեն, Նոր Տարիէն վերջ զանոնք ծախելու համար յաճախորդներու, որոնցմէ շատերը տեղացիներ են: Եգիպտացիները գոհ են որ յառաջիկային պատրաստ գործի, աշխատանքի կամ շէնքերու սեփականատէր պիտի ըլլան, միւս կողմէ դժգոհ են որ հայութեան պէս վարպետ արհեստաւոր եւ գործաւոր տարր մը կը կորսնցնեն:

ես դիւանագիտական ճղճիմ հաշիւներուն:

Ու այսօր, ո՛վ դու առիւծասիրտ հսկայ, ցեղիդ կէսը ստանդական եւ անոր հետ նաեւ դուն, դարձեալ բոլոր հայեացքները դէպի քեզ կ'ուղղուին, սպասելով որ քու անխոնջ ջանքերովդ պիտի օգնես իրականացնելու հայրենիքէն խլուածհողամասին կցումը մայր հայրենիքին եւ հոն առաջնորդես սփիւռքի հայրենակարօտ զանգուածը

Փառք յիսուն եւ վեց տարիներէ ի վեր մղած անխոնջ պայքարիդ:

Փա՛ռք բազմահազար զոհերուդ:

Եւ փա՛ռք քեզ ծնող ժողովուրդին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ՏԻԳՐԱՆ - ՎԱՐԴ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԽԱՂՈՑ ԽԱՂԸ

— Գնա, տես, թերեւս տանն է ... հօս կանչէ:

— Կ'երթամ, կը տեսնեմ ...

Սկսայ նախ գրքի էջերը թղթատել, փնտռել պատկերներ, բայց պատկեր չկար, յետոյ՝ վերնագիրները կարդալ ... յետոյ միայն սկսայ առաջին պատմուածքը կարդալ: Սրա վերնագիրն էր «Խաղը», չհասկացայ իմաստը, Աւետիսին կը հարցնեմ ասացի ու սկսայ կարդալ ...

Մօրս հետ Աստղիկն ալ ներս մտաւ: Մայրս ձեռքը մի պնակ պտուղով, իսկ Աստղիկի ամբողջ էութիւնը ինձ թուաց թէ մի փունջ ծաղիկ էր, որ գարնան նոր էր բացուել ... 15 տարեկան էի ու գլխիս մէջ սկսել էր տարօրինակ քամիներ փչել, քաղցր ու զով քամիներ եւ տեղ տեղ մարմնիս վրայ բուսել էին մազերի խուրձեր որոնց հետ երբեմն կը խաղայի ... Աստղիկը 13 տարեկան էր:

— Թէ կերէք եւ թէ կարդացէք, զաւակներս, ասաց մայրս ու հեռացաւ:

Ինչպէ՞ս կարելի է մեռնել դեռ չսիրած, մտածում էի ես ... ինչպէ՞ս կարելի է որ այս գլուխս թեցնեն, առանց մտածելու որ նրա վրայ մի զոյգ աչքեր կան, որոնք սրտիս հրով կը բոցավառուեն, մի զոյգ շրթներ կան, որոնք համբոյր չեն ճաշակել դեռ, կամ նաեւ մի զոյգ ականջներ որոնք դեռ չեն լսել աստուածային խօսքը որ կոչւում են «սէր» ... մազերիս առատութեան մէջ սիրածի մատերը չեն խաղացել դեռ ... մանաւանդ լեզուս չէ առել վերջնական «այոն»՝ Աւետիսին ...

Երէկ դեռ չէի մտածում սիրոյ մասին: Այսօր, չգիտեմ ինչպէս եղաւ, որ կոխեցի կռճակին եւ ամբողջ էութիւնս բոնկեցաւ ... Աստղիկը երէկ դրացիին աղջիկն էր միայն, որի հետ յաճախ կըռուել եմ ... իսկ այսօր նրա հանդէպ իմ զգացումները բոլորովին փոխուեցան ... չեմ զղջում որ նրան յաճախ ծեծել եմ, մազերը քաշել, թեւերը սեղմել ու լալացրել ... թերեւս դա էլ սիրոյ արտայայտման երեխաների յատուկ մի ձեւ է ... քանի պտուղը հասուն չէ կարելի է ծեծել, ծեծը բնական է հասակակիցների միջեւ, բայց երբ հասուննանայ՝ պէտք է սիրել, գուրգուրալ ....

Նստել է հանգիստ անկողնուս վրայ,՝ հոգին երկունքի մէջ, ինչպէս մի կոկոն, դեռ ոչ գոյն ունի, ոչ էլ բուրմունք ... բայց՝ ժամանակին պիտի բացուի, պիտի զգայ, պիտի լցնէ իր եւ իմ էութիւնը համակ, իմաստ, գոյն եւ ձեւ տալով իր հայեացքին, իր բարբառին, իր ծիծաղին եւ մարմնի բոլոր մասերի շարժումներին ... եւ այս բոլորը ճակատագրականօրէն պիտի կատարուի: Արդ՝ ինձ կը մնում զարթեցնել բոլոր կիրք ու զգացումները եւ վայելել աստուածային զարթօնքը, տառապելով վայելել եւ սիրելով մեռնել ...

Չեմ կարողանում վարժուել այն մտքին թէ՝ ես պիտի մեռնեմ ... ոչ թէ սովորական մահով, այնպէս ինչպէս բոլորը կը մեռնեն այլ՝ Աւետիսի ցոյց տուած ձեւով, ազատութեան ճանապարհին ... պիտի սպաննեմ թագաւորին եւ պիտի սպաննեն ինձ ... ա՛խ, ինչպէս մեռնել դեռ չսիրած ...

— Աստղիկ, ասացի, կեր:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց:

— Աստղիկ, ասացի, կարդա:

— Դու կարդա, ես մտիկ անե՛մ, պատասխանեց:

Իրականին մէջ, ոչ ես ասացի, Աստղիկ կեր, Աստղիկ կարդա, ոչ էլ ինքը նման պատասխան տուաւ այլ՝ մտքէս միայն անցկացրի եւ պատասխանն էլ ես ինքս ինձ տուի: Ճշմարտութիւնը այն էր որ ես ցանկանում էի, որ նա ուտէր կարդալիս կամ կարդար ուտելիս եւ ես տեսնէի թէ ինչպէ՞ս է բռնում իր քնքուշ մատերով դեղձը, ինչպէ՞ս է խածնում սպիտակ իր գանուկի ատամներով, եւ ինչպէ՞ս է ծծում ջուրը իր վարդագոյն շրթներով, որպէսզի գրքի վրայ չկաթի, բայց, որի վրայ պիտի կաթէին հակառակ իր կամքին դեղձի անուշահամ կաթիլները, ինչպէս կաթել էր այս գիշեր իմ արցունքները բարձիս վրայ, երէկուան ապտակի ցաւէն, թերեւս նաեւ իրեն, կողքս նստող Աստղիկին տեսած լինելուս պատճառաւ ... Բարձս էլ, մի գրքի նման, ծծել էր շատ արցունքներ ...

Դրա համար էլ ցանկանում էի որ Աստղիկը կարդար, ոչ թէ գիրքը ուր կային հաւանաբար արեան կաթիլներ, այլ՝ կարդար բարձս ուր կային մի յիմարի թափած աստղերի թեւով արցունքի կաթիլներ ... կանայք աւելի նրբազգաց են քան տղամարդիկ: Օրինակ՝ Աստղիկը աւելի հասուն է, քան թէ ես ու Աւետիսը ... ես նկատեցի որ հենց իմ պառկած վիճակը եւ իրեն անկողնուս վրայ նստած լինելը, մի պնակ պտուղի եւ մի բաց գրքի առջեւ իրեն ճնշում, նեղացնում, շիկացնում ու աւելի գեղեցկացնում էր ... ինչպէս մի վարդի կոկոն փշերի վրայ, որքան էլ բնական լինէր այս դիրքում ու որքան էլ Աստղիկն էլ զգուշէր իմ անկողնու վրայ շատ բնական դիրքում, եւ ինքը գիտէր, հաւանաբար, թէ երբ չլինէր աւելի պիտի գեղեցկանայ եւ ինձ պիտի հաղորդէ անդիմադրելի զգացումներ, որոնց առաջին զոհը պիտի դառնայ ինքը եւ վերջին զոհերը՝ ես ... ես, որովհետեւ, ըստ իս, ինձմէ վերջ ոչ ոք իրաւունք ունէր Աստղիկը վայելելու, նոյնիսկ քամին չորս ժամ յետոյ այս գլուխը որդն իմը չլինէր ...

— Ես դնում եմ, ասաց Աստղիկ վեր կենալու փորձ կատարելով:

— Թեւէն բռնեցի:

— Մոռացա՞ր թէ յաճախ ինձ կանչում էիր, թէ՝ ձի, խաղանք ... այսօր յանկարծ դու քեզ կարծում ես մեծ օրիորդ ...

Առանց պատասխանելու փորձում էր թեւը ազատել ... բայց ես աւելի պինդ էի սեղմում:

ՏՕՔԹ. Ց. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

Ընդհ. սպայակոյտը մանրամասնութիւններ հաղորդեց հիւս. Յունաստանի ներկայ կացութեան մասին, անգլ., ամերիկեան եւ ֆրանսական կրողներուն։ Վերջին լուրերու համաձայն ընդհարումները կը շարունակուին Իսկրայի շրջանին մէջ, թէեւ կ՚ըսեն թէ գիւղը հոս առնուած է, 700 ապստամբներու հետ մղուած ճակատամարտէն վերջը։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն երկու հարիւր յիսուն ապստամբներ պաշարուած են Փայքօն լեռան վրայ եւ կը ջանան միանալ իրենց ընկերներուն որոնք Եուկոսլաւիա ապաստանած են։ Զինուորական շրջանակներու մէջ կը յայտարարեն թէ յարձակողները եկած են Եուկոսլաւիոյ Գուլքիս գօրակայանէն։ Պատերազմական նախարարութեան խորհրդականը կ՚ըսէ թէ քառասուն զինուորներ եւ եօթը սպաներ դիմադրած եւ հերոսական պայքար մը մղած են աւելի քան 800 ըմբոստներու դէմ եւ յետոյ բոլորն ալ սպաննուած կամ դերի բռնուած են։

«Իրական պատերազմ է այս», աւելցուց խորհրդականը, շեշտելով թէ կառավարութիւնը պէտք է խիստ միջոցներ ձեռք առնէ վերջ տալու համար»։ Իր յայտարարութեան համաձայն, Իսկրայի յարձակումը տեղի ունեցած է յունական հողի վրայ, բայց 200 հոգինոց հրոսախումբը որ ճամբայ ելած էր Մանաօթըրի մօտակայ կէտէ մը, օգնութիւն ստացաւ 800 համազգեստաւոր ռազմիկներէ որոնք եկած էին Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխէն։ Սելանիկի թերթերը կ՚ըսեն թէ ամբողջ հիւսիսային Յունաստանը ահ ու սարսափի մէջ կ՚ապրի եւ թէ անոնք որ ստիպուած նողուրս ելլել, զէնք կրելու արտօնութիւն խնդրած են։ Թերթերը կ՚ըսեն թէ «աւազակները» կեցուցած են Սելանիկէն մինչեւ Թրքական սահմանագլուխը բանող կառախումբը, կողոպտած են ճամբորդները, սպաննած են ոստիկան զինուոր մը եւ գերի բռնած սպայ մը որ փորձած էր դիմադրել։ Նոյն աղբիւրներուն համաձայն յունական բանակին «Ռիմինի» ջոկատը վերջնապէս խորտակած է Քիսաւոս լերան (Լարիսա) ապստամբութիւնը, վերջին 15 օրուան մէջ գրաւած է մեծաքանակ զէնք եւ ուտելիք, սպաննած կամ վիրաւորած է 100 ըմբոստներ եւ գերի բռնած է ուրիշ 500 հոգի։ Հրամանատարը կ՚ըսէ թէ ապստամբները այստեղ հաստատուած էին իրենց պարենաւորման կեդրոնը։ Ջոկատը բռնած է 50 թոն ցորեն, 7 թոն ընդեղէն, աւելի քան մէկ թոն աղ, 2500 ոչխար, 30 կով, տասը ջորի եւ մեծաքանակ զէնք։

Աթէնքի նահատակներ. մահուան դատապարտուած

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն (9 հոկտ.) կ՚իմանանք թէ մեր նահատակուած ընկերներէն Միհրան Փափազեանի, տիկնոջը՝ Արշալոյսի, զաւկին՝ Սերգոյի եւ բանտուած Մանուկ Մանուկեանի սպանիչները՝ Մուրատ Կէօտէլէկեան եւ Աստուր Պահարեան դատուած են Թալքիտայի Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ, Հոկտեմբեր 5ին եւ 6ին։ (Այս խումբ ոճիրը գործուած էր 1944 դեկտ.ին)։

Դատարանը միաձայնութեամբ չորս անգամ մահուան դատապարտած է Մուրատ Կէօտէլէկեանը եւ չորս անգամ ցմահ բանտարկութեան Աստուր Պահարեանը։

Խլրտումներ միջին Արեւելքի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ անգլիական չորս նոր զօրաբաժիններ պիտի հասնին Պաղեստին, զօրացնելու համար պահակազօրքը, որ կը բաղկանայ 100.000 զինուորներէ, անպաւորուած՝ Հայֆայի, Թէլ Ավիվի, Եաֆայի եւ Հարաւ. Պաղեստինի մէջ։ Միեւնոյն ատեն պիտի բազմապատկուի ոստիկանական ուժը։

★ Եգիպտոսի համալսարաններուն եւ դպրոցներուն վերաբացման առթիւ, 30.000 ուսանողներ ցոյց մը կատարեցին Գահիրէի մէջ։ Այս առթիւ անոնց վարիչները կրակոտ ճառեր խօսեցան, ազդարարելով թէ «ժողովուրդը արդէն զինուած է եւ ղեկավարութեան կը սպասէ, յեղափոխութիւն մը յարուցանելու համար դրամատիրութեան եւ բրիտանական տիրապետութեան դէմ»։ Երբ ցուցարարները Ֆուատ Ա. համալսարանը կը մտնէին, վարիչներէն Մուսթաֆա Մուսա յայտարարեց թէ «Ռուսիա պիտի օգնէ Եգիպտոսի դատին, ինչպէս արդէն համակրանք յայտնած է Եգիպտոսի պահանջներուն հանդէպ», պարպել տալու համար բրիտանական զօրքը։ «Տարակոյս չունինք թէ Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսան ալ մեր կողմը պիտի բռնեն»։

Ուսանողները տետրակ մը ցրուեցին որով կը յայտարարեն թէ ուսումը պիտի չշարունակեն, մինչեւ որ ազգային պահանջները չիրագործուին։ Ուրիշ ուսանողներ քննադատեցին վարչապետը, Սըտքի փաշա։ Բազմաթիւ ոստիկաններ դիրք բռնած էին համալսարանին շուրջը։ Տասներկու ուսանողներու կողմէ ստորագրուած յայտարարութիւն մը կ՚ըսէ.

— 64 տարուան բրիտանական գրաւումէն վերջ, երբ քամուեցաւ Նեղոսի Հովիտին արիւնը, ուսանողները կ՚ուխտեն պայքարիլ Եգիպտոսի միութեան եւ կատարեալ անկախութեան համար։ Այս պահանջները գլուխ հանելու համար մենք պիտի կռուինք ո եւ է կառավարութեան դէմ որ կը հաւանի իրաւախոհութեան։ Մենք կը մերժենք ըմբռնողութիւն կնքել Անգլիոյ հետ։ Մենք պիտի միացնենք աշխատաւորները եւ ֆէլլահները, մեծ ճակատ մը ստեղծելու համար։ Մենք յարաբերութիւններ պիտի հաստատենք ուսանողներու միջազգային կազմակերպութեանց հետ, որ կը պայքարին աշխարհակալութեան դէմ։ Մենք պիտի քանդենք Անգլիոյ տնտեսական լուծը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատման նոր ծրագիրը պիտի գործադրուի վաղը, չորեքշաբթի։ Վերջին պահուն կարգ մը խտութիւններ մէկդի դրուած են, որպէսզի գործարանները չփակուին։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ վաչկատուն ցեղախումբի մը՝ Աւմէտիներու 600 ռազմիկներ կը կռուին կառավարական զօրքին դէմ, Ապատանի արեւելեան եւ Շիրազի հիւսիսային կողմը։ Ուրիշ ցեղախումբեր ալ կը կռուին լեռնային շրջաններու մէջ։ Պաշարման վիճակ յայտարարուած է Փէհլէվէի մէջ (Կասպից ծով), ի նախատեսութիւն խռովութեանց։

ԿԻՊՐՈՍԻ առաջնորդը, Լէոնտիոս արք. Աթէնք հասաւ պատուիրակութեան մը հետ որ Լոնտոն պիտի երթայ, խնդրելու համար որ կղզին Յունաստանի կցուի։ Այս առթիւ խանդավառ ցոյցեր կատարուեցան մայրաքաղաքին մէջ։

50 ԿՐԱՄ ԿԱՐԱԳ պիտի բաժնուի Նոյեմբերի զանազան ուտելիքներու GL կտրօնով։ Ձէթի բաժինը 200 կրամէն զեղչուած է 150 կրամի։ Պակսած 50 կրամին փոխարէն է որ 50 կրամ կարագ պիտի բաժնուի։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ նոր ծանուցագիր մը ստացաւ ամերիկեան կառավարութենէն, որ դիտել կուտայ թէ յուսախաբ եղած է հոկտեմբեր 28ի ծանուցագրին տրուած պատասխանէն։ Նոր ծանուցագիրն ալ կը պնդէ, որ ազատ ընտրութիւններ կատարուին, համաձայն Եալթայի ժողովին որոշումներուն։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ դիւանապետը, Պ. Ալպէռ Պրոս, յարձակում կրեց Ֆէնթէնէպլոյի անտառին մէջ, ուրբաթ գիշեր, երկու կառավարներու հետ։ Զարպուրծները 30.000 ֆրանք, վերարկու մը, ժամացոյց մը եւ զանազան թուղթեր գրաւելէ վերջ, երեքը մէկ ծառի մը կապեցին։ Քանի մը ժամ առաջ ուրիշ երկու հոգի եւս նոյն ձեւով կողոպտած եւ ծառին կապած էին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական շրջաններէն 70 քաղաքապետներ ժողով գումարելով, հանրագրութիւն մը ուղղեցին դաշնակից իշխանութեանց, որպէսզի օր առաջ կնքեն հաշտութեան դաշնագիրը եւ օգնեն Գերմանիոյ անտեսական վերակազմութեան։ Այս առթիւ Շթութկարտի քաղաքապետը, Տոքթ. Արնօլտ Քլէթ յայտարարեց թէ թնդանօթները լռած են մէկուկէս տարիէ ի վեր, բայց «միայն աժգոյն ստուեր մը կ՚երեւայ հորիզոնին վրայ, իբրեւ նշան պատերազմի դադարման։ Անօգուտ են բոլոր ճիգերը, մինչեւ որ չունենանք հաստատուն հիմք մը, գործելու համար։ Ժողովուրդին թշուառութիւնը կը ստիպէ մեզ մեր կարծիքը յայտնել հաշտութեան խնդիրներու մասին»։ Խորհրդային շրջանին ալ հրաւէր ուղղուած էր, բայց պատասխան չէին տուած։ Գերմանիոյ միացեալ ընկերվարականները, որոնք կը գործեն ռուսական շրջանին մէջ, սահմանադրութեան նախագիծ մը հրատարակեցին։ Կը պահանջեն Գերմանիան ճանչնալ իբրեւ անբաժանելի հանրապետութիւն մը։ Նախագիծը արմատական բարենորոգումներ կը տրամադրէ։ Առանց փոխարինութեան պիտի գրաւուին 100 հէքթարէն աւելի եղած հողերը եւ Նացիներու գոյքերը։ Կիները հաւասար օրավարձ պիտի ստանան։

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ խոստովանեցան թէ փորձած էին խանգարել Սէն Սիրկի ջրաելեկտրական կայանը (Քորէզի նահանգ)։ Եթէ դաւը ժամանակին երեւան հանուած չըլլար, ելեկտրական հոսանքը պիտի դադրէր եւ նորոգութիւնները երկու տարիէն հազիւ կրնային աւարտիլ։

ԿԱԶԻ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ պաշտօնեաները որոշեցին ընդհանուր գործադուլ հռչակել, եթէ ռոճկացում չստանան մինչեւ չորեքշաբթի։ Նախ օրական մէկ ժամ պիտի դադրեցնեն ամէն աշխատանք, յետոյ, ութ օր վերջը, ընդհանուր գործադուլ պիտի յայտարարեն։

ԿԵՌ ԽԱԶԻ նշաններ գծուած ըլլալով Աւստրիոյ ֆրանսական շրջանի երկրորդական գծի մը կառախումբի վակոններուն վրայ, ֆրանսական իշխանութիւնները արգիլեցին երթեւեկը եւ 30.000 շիլին տուգանքի դատապարտեցին գիւղ մը, իսկ 20.000 շիլինի՝ երկաթուղիներու ընկերութիւնը։

ԹՐԻԷՍԹԷի կանոնագրի մասին միջին բանաձեւ մը առաջարկեց ֆրանսական պատուիրակը։ Յոյս կայ որ չորս նախարարները համաձայնին, ի վերջոյ։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ ժողովրդական դերասան մը, Ռոպէռ լը Վիկան (Ռոպէռ Քօթիյյոն), որ ամբաստանուած էր թէ ծառայած է գերման չարժանկարներու, մարմնացնելով Ջըրչիլը եւ զօր. տը Կոլը, եղած է խօսնակ Ռատիօ-Փարիի, Սիկմարինկէն(Գերմանիա) փախած է Փէթէնի հետ, այնտեղէն շարունակած է թշնամական քարոզութիւններ կատարել, յետոյ դարձած է աւելածու Վիշիի մահամերձ կառավարութեան։ Փաստաբանը ի զուր ջանաց ապացուցանել թէ Վիկան կէսխենդ է։ Ամբաստանեալը մերթ եղերական, մերթ զուարճալի տեսարանները պարզելէ վերջ, Ռատիօ Փարիի իր երգերէն մէկը երգեց, երբ վճիռը կը կարդային։

ԳԱՂՆՈՒԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, յառաջիկայ կիրակի, 24 Նոյեմբեր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեօ Քաչանի խումբին դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն «Հրայր» ակումբի մէջ ժամը 8.30ին։ Կը խօսի ընկեր Հր. Բալուեան։ Նիւթ՝ Մինաս Ջերազ։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ Ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցը։ Կարեւոր օրակարգ։

Համերգ Մարսէյլի մէջ

Théâtre de la Rue d'Alger

15 Դեկտ. Կիրակի գիշեր, ժամը 21ին
Հովանաւորութեամբ կաթող. լիազօր պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՐՄԷԵԱՆԻ։

«Արմենիա» երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ։

Յայտագիրը ամբողջովին կազմուած է ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏի եկեղեցական թէ աշխարհիկ գործերէն, իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ։

Ծանօթ — Համերգին օրը կիշէն տոմս չի ծախուիր։ Կանուխէն ապահովել դիմելով Պ. Պ. Յ. Մալաքեանի՝ 3, Bld. Th. Thurner, Tél. L. 09.02։ Ե. Արմէնի՝ 39, rue St. Savournin, Tél. G. 76.83, Ս. Ալթունեանի՝ 2 rue des Petits St. Jean եւ երգչախումբի անդամներուն։

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութեան նոր օրինագծին քննութեան առթիւ, որ կը տրամադրէ սահմանափակել թերթերու թիւը, ներքին նախարարը յայտարարեց թէ Դամասկոս 300.000 բնակիչ եւ 28 օրաթերթ ունի, որոնցմէ շատերը «չանթաժ»ով կ՚ապրին, մինչդեռ Գահիրէ միայն եօթը օրաթերթ ունի 2.000.000 բնակչութեամբ, իսկ Լոնտոն՝ 12 հատ, 7 միլիոն բնակչութեամբ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 20 Novembre 1946 Չորեքշաբթի 20 Նոյեմբ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4858 Նոր շրջան թիւ 497 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՌԱՆՑ ԲԱՆ ՄԸ ՀԱՍԿՆԱԼՈՒ»

Կարդացի՞ք անշուշտ այն տեղեկագիրը որ հրատարակուած էր երէկ, «Ցառաջ»ի մէջ, Անատոլուի հայկական բեկորներու մասին :

Ո՛րքան սրտառուչ պարագաներ...

— « Անատոլուի մէկ մի գիւղի մէջ կայ հայ ընտանիք մը որ զրկուած է մայրենի լեզուէն ինչպէս եւ տոհմային նիստուկացէն: Տատեր երկու անունով կը կոչուին եւ տնկնաջան աշխատանքով կը ճարեն իրենց ապրուստը: Հայր թէեւ աղքատ է, բայց չի մուրար :

... Երբեմն քաղաքս կ'այցելեն Հայեր որոնք բոլորովին անտեղեակ են կրօնական որ եւ է պաշտամունքի: Ոմանք խաչակնքել անգամ չեն գիտեր: Երբեմն չափահասներ, նոյնիսկ զաւակներու տէր ծնողներ իրենց փոքրիկներուն հետ կը մկրտուին» :

Բայց միայն կրօնակա՞ն թշուառութիւն: Հապա լեզո՞ւն :

— « Թէեւ չունինք ազգային կրթարան, սակայն կառավարական վարժարանները ահրայօժար կ'ընդունին հայ մանուկները եւ եկեղեցւոյ դպիրներն անգամ ժամերգութիւնները լատիներէն տառերով կ'ուսանին, եւ առանց բառ մը հասկնալու կ'երգեն Ս. պատարագի ամբողջ արարողութիւնը» :

Կ'ըմբռնէ՞ք բուն ողբերգութիւնը, — « Կ'երգեն առանց բառ մը հասկնալու » :

Ամիսներ առաջ, ուրիշ տեղեկութիւն մը հրատարակեր էինք այս միեւնոյն բեկորներու մասին: Այցելու մը կը պատմէր թէ մարդիկ մայրենի լեզուն մոռցած, միտք պահեր են միայն անուշիկ բառ մը, «ախպարիկ»:

— Հազիւ թէ «ախպարիկ» մը կը թոթովէին կարծես ամօթահար :

Այցելուն կ'աւելցնէր, խորին յուզումով.

— Տեսանք հայ ընտանիքներ որոնք իրենց տան ամէնէն յարգի անկիւնը զետեղած էին տժգոյն եւ պատռտած ժամագիրք մը, կամ մաշած ու դաղկահար Աւետարան մը, զոր հազիւ կրնան կարդալ, առանց հասկնալու» :(*Ցառաջ*, 12 Յունուար 1946):

Կը կարծենք թէ այս «մխիթարական» տեղեկութիւնները առաւելապէս կը պատկանին Կեսարիոյ շրջանին, որ քիչ-շատ բախտաւոր կը համարուի, ճամբու վրայ գտնուելով :

Իսկ աւելի խորե՞րը, դէպի հարաւ եւ արեւելք, ուր ցիրուցան բեկորներ օրը իրիկուն կ'ընեն յաղթական Ալլահին փառքը լսելով :

Տեղեկագիրը 15.900 *Հայեր կը հաշուէ* 62 *քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, Կեսարիա-Անգարայէն մինչեւ Սեւ Ծովու եւ Միջերկրականի ափերը, մինչեւ Խարբերդ եւ Տիգրանակերտ :*

Ամէնէն մեծ թիւր կը կազմեն հետեւեալ քաղաքները.— Կեսարիա՝ **2250** (*շրջականերով՝* **3341**), Սեբաստիա՝ **1250** (*շրջականերով՝* **2655**), Եոզկատ՝ **1785** (*շրջակայ գիւղերով*), Անգարա՝ **1500**, Արաբկիր՝ **1250**, Տիարպէքիր՝ **1000** եւն.:

Ո՞վ պիտի կրնար նկարագրել, այս բեկորներուն բարոյական տառապանքը, աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր :

Ցիգիքապէս ալ ծիւրած են անոնք, իբրեւ հետեւանք չարաչար աշխատանքի: Կիներն անգամ բանուոր են, ի խնդիր տարրական ապրուստի մը:

Իբրեւ հոգեւոր մխիթարութիւն՝ անոնք ունին միայն ժամերգութիւններ եւ պատահական պատարագներ՝ բախտաւոր վայրերու մէջ: Անշուշտ «առանց բան մը հասկնալու»:

Եւ հիմա բաղդատեցէք այս ողբերգութիւնը այն միւսին հետ որ ամէն օր կը պարզուի այստեղ, մեր աչքերուն առջեւ:

Անդին, խաւարակուռ Անատոլուի խորերը, մարդիկ զպրոցի, մայրենի լեզուի կարօտը կը քաշեն տարիներէ ի վեր: Դպիրներ ժամերգութիւն կը կատարեն լատինական տառերով, առանց բան մը հասկնալու: Հակառակ իրենց կամքին:

Իսկ ասդին, Եւրոպայի ազատ ափերուն վրայ, հարիւր անգամ բախտաւոր բազմութիւններ — երիտասարդնե՛ր — հետզհետէ կ'ուծանան հեզգութեամբ, ծուլութեամբ, օտարամոլութեամբ, թեթեւամտութեամբ եւ ուրիշ մեղքերով:

Մինչդեռ, տարրական պատուախնդրութիւնը կը պահանջէր Անատոլուի մէջ կորսուած մէկ բեկորին փոխարէն տասը փրկել ազատ երկիրներու ազատ սերունդէն, ի հաշիւ հայրենիքին: Մինչեւ անգամ իրենց փրկութեան համար...

Կը թուի թէ մենք ալ օրը իրիկուն կ'ընենք առանց բան մը հասկնալու մեր անցեալէն, ներկայէն եւ ապագայէն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

« Զարմանալի՛ երեւոյթ ...» Կ'ըսէր մեր դերասանը բեմին վրայ :

« Զարմանալի երեւոյթ» կրկնեց հասարակութեան մէկ մասը ուրբաթ իրիկուն: Այն մասը անշուշտ որ հեռուէ հեռու հետեւած է Դաշնակցութեան քայլերուն, ականջալուր է միայն անոր կուռ կազմակերպութեան, կարգապահութեան եւ հմայքին: Ի՞նչ բան է այս, այնքան քննադատութիւն, այնքան թշնամանք նոյնիսկ մատնութիւն, եւ ահա իր «Օրուան»տօնակատարութիւնը յուր օրով, անձրեւով ու ցուրտով, միջակ գեղարուեստական բաժինով մը հոծ բազմութիւն է քաշեր «Փըթի ժուռնալ»ի սրահը :

« Զարմանալի երեւոյթ...» թէյասեղան մը համեստ, գաւաթ մը տաք ջուր եւ չոր խմորեղէնի կտոր մը: Բայց ի՜նչ տաքուկ ճառեր, սիրտդ զովացնող երգեր, քեզ կարօտով ու խնդութեամբ լեցնող արտասանութիւններ : Ո՞վ կ'ըսէ որ ափ մը երիտասարդներ են — նոր սերունդ — զանոնք իրար քով բերողը: Նոյն շունչն է անշուշտ, Դաշնակցութեան շունչը՝ որ զաղութն ալ դարձուցեր է մանրանկար հայրենիք մը :

« Զարմանալի երեւո՛յթ ...» ինչո՞ւ սա ժողովը որ պարզ հաւաքոյթ մըն է հերթական, **60** ընկերներ է սեղմեր կուշտ կուշտի, մինչեւ ուշ գիշեր, երբ անդին խաղի սեղաններ, հանոյքի «սալոն»ներ զարդարուած ու լեցուած են ուրիշ տեսակի Հայերով:

Այո՛, Դաշնակցութեան գաղափարական միութիւնը դրօշմեր է վերի Հայը, խունկ ու մոմ է տուեր նոյնիսկ հողէն կտրուած Հայուն, որպէսզի յիշատակէ եւ բոլորամէնաւորէ այն ճամբան որ հայրենիք պիտի առաջնորդէ զինք:

ՍՕՍԻ

Դաշնակցութեան Օրը Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն մեզի նոյեմբեր **19** թուականով.— *Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ մեծ յաջողութեամբ եւ խանդավառութեամբ: Ներկայ էին* 3000 *հանդիսականներ: Խօսեցան ընկեր Գ. Իփէքեան, ընկերվարականներու ներկայացուցիչները՝ քաղաքացիներ* Bogi, Lerda *եւն.: Մանրամասնութիւնները կը ստանաք մասնաւոր թղթակցութեամբ :*

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ վարչապետը վստահութիւն շահեցաւ զերոյի դէմ 353 *ձայնով: Իր կուսակցութեան* 53 *«ըմբոստ» անդամները ձեռնպահ մնացին: Այս երեսփոխանները կը պահանջէին միջին ճամբայ մը բռնել, Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ, փոխանակ ամբողջովին անձնատուր ըլլալու ամերիկեան քաղաքականութեան: Վարչապետը յայտարարեց թէ Անգլիա բացառապէս անգլեւամերիկեան զինակցութիւն մը չի փնտռեր: «Մենք չենք հաւատար արեւելքի, արեւմուտքի կամ կեդրոնի հակամարտ խմբակցութեանց: Մենք կանգնած ենք Միացեալ Ազգերու կողքին »:*

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ յեղափոխական կռիւները կը շարունակուին: Վերջին լուրերու համաձայն, կառավարութիւնը օղանաւեր զրկած է Արբանեկէ, Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխին հարաւակողմը, կռուելու համար «արշաւող ուժերու դէմ», որոնք ամրացած են հաստատուն դիրքի մը վրայ: Կառավարական զեկոյցը կ'ըսէ թէ վերջին կռիւներու ընթացքին ռազմաղաշտը ծածկուած էր դիակներով: Ընդհ. սպայակոյտին տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ հոկտեմբեր 1էն ի վեր սահմանագլուխը յարձակում կրած է 27 *անգամ՝ Ալպանացիներու,* 24 *անգամ Եուկոսլաւներու եւ* 10 *անգամ Պուլկարներու կողմէ:— Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Եուկոսլաւիա զինուոր կը համախմբէ Յունաստանի սահմանագլուխին վրայ:*

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ցամաքային ուժերու ընդհ. հրամանատար նշանակուեցաւ մարաջախտ Կոնիեւ:

Ելեկտրական հոսանք չկայ շաբաթը երկու օր

Արտադրութեանց նախարարութիւնը երկուշաբթի օր իր հաւանութիւնը յայտնեց ելեկտրական ընկերութեան կրճատումներու ծրագրին: Ամբողջ օրը խորհրդակցութեանց մասնակցեցան գործատէրերու, Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւն. ներկայացուցիչները :

Ծրագիրը պիտի գործադրուի այսօր, չորեքշաբթի, 20 Նոյեմբեր, ամբողջ երկրին մէջ: Բաշխումի իւրաքանչիւր կեդրոն բաժնուած է վեց շրջանակներու, A B C D E F*: Շաբաթը երկու լուր օր հոսանքը պիտի կտրուի առաւօտեան ժամը 7.30էն 19.30, համաձայն հետեւեալ ցանկին.—* A B *շաբաթ եւ շաբաթ*, C D *երկուշաբթի եւ երեքշաբթի*, E F *չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի :*

Հոսանքը կտրուած շրջանակներուն մէջ ելեկտրականութիւնը պիտի վերահաստատուի մթնլուխին, ժամը 19.30ին, միայն լուսաւորութեան համար: Եթէ տարբեր նպատակներու գործածուի, մասնաւոր համարիչներու (compteur) *շնորհիւ երեւան պիտի հանուի եւ հոսանքը անմիջապէս պիտի կտրուի: Հոսանքը կտրուած շրջանակներուն մէջ ելեկտրականութիւնը պիտի վերահաստատուի 45 վայրկեան, ժամը 11.45էն 13, կերակուր եփելու համար: Այդ միջոցին ալ արգիլուած է հոսանքը գործածել ուրիշ նպատակներու համար :*

Միւս կողմէ, բաժանորդներուն սահմանուած ամսական բաժնեչափը պիտի կրճատուի 20 առ հարիւր: Եթէ այս չափը անցնեն, խիստ պատիժներ պիտի տրուին եւ կրկնութեան պարագային հոսանքը պիտի կտրուի :

Արուեստականները հոսանքէ պիտի զրկուին շաբաթը երկու օր: Միւս օրերը կրնան գործածել հոսանքը, 20 առ հարիւր զեղչով: Կրնան լուսաւորել խանութները, բայց կրճատուած չափով : Այն հաստատութիւնները որ գիշերները կը բանին, չեն կրնար ելեկտրականութիւն գործածել գիշերը:

Այն ճարտարարուեստական հաստատութիւնները որոնք չեն կրնար իրենց աշխատանքի ժամանակացոյցը գլուխ հանել չորս օրէն, կրնան մէկ մասը գիշերուան ձգել (ժամը 22էն 5), կամ կիրակի կէս օր մը բանիլ:

Իւրաքանչիւր բաժանորդի տետրակին վրայ գործածուի հետեւեալ ժամերուն.—

A *խումբ.— Երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի ժամը 5էն 18:* B *խումբ.— Նոյն օրերը ժամը 9էն 22:*

C *խումբ.— Չորեքշաբթի, հինդշաբթի, ուրբաթ, շաբաթ, ժամը 5էն 18:* D *խումբ.— Նոյն օրերը ժամը 9էն 22:*

E *խումբ.— Երկուշաբթի, երեքշաբթի, ուրբաթ, շաբաթ ժամը 5էն 18.—* F *խումբ.— Նոյն օրերը ժամը 9էն 22:*

Իւրաքանչիւր բաժանորդի տետրակին վրայ նշանակուած պիտի ըլլայ թէ ո՛ր շրջանակին կը պատկանի եւ երբ պիտի զրկուի հոսանքէ :

Կիրառումներու այս ծրագրին հետեւանքով, մեր թերթին ուրբաթ եւ շաբաթ օրերու առաքումն ու տպագրութիւնն ալ փոփոխութիւններ պիտի կրեն: Մանրամասնութիւնները կը հաղորդենք առաջին առթիւ:

Կառավարական խնդիրը եւ ուրիշ ծանր հոգեր

Ընկերվարական կուսակցութեան ազգ. խորհուրդը կարեւոր նիստ մը գումարեց կիրակի օր, զբաղելու համար զանազան հրատապ խնդիրներով: Խորհրդակցութեանց կը մասնակցէր նաեւ Լէոն Պլում :

Ժողովը կարդալով համայնավար կուսակցութեան նամակը, որ կ'առաջարկէր միասին կազմել նոր կառավարութիւնը, որոշեց կարգ մը լուսաբանութիւններ պահանջել եւ վերջնական որոշումը տալ Դեկտեմբեր 1ին: Այս առթիւ խմբագրուած պատասխանը կ'ըսէ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը երբեք չէ թերացած իր հանրապետական պարտականութեան մէջ, ոչ երկրին, ոչ խորհրդարանին, ոչ ալ կառավարութեան մէջ: «Պիտի չթեթեւնայ նաեւ վաղը, մանաւանդ այն պահուն երբ Ֆրանսայի վերականգնումը, Ֆրանքին եւ Ժողովրդապետութեան փրկութիւնը հաւաքական եւ անմիջական ճիգ մը կը պահանջեն Դիմադրական Ճակատի բոլոր հանրապետականներէն »:

Նամակը յետոյ կը խնդրէ համայնավար կուսակցութենէն ճշգրտօրէն ծանուցանել երկրին թէ ի՛նչ մեծամասնութեամբ եւ ո՛ր կուսակցութեանց աջակցութեամբ կ'ուզէ կառավարել, ինչ ծրագրով եւ մեթոտներով:

Ինչ կը վերաբերի երկու կուսակցութեանց գործակցութեան, ընկերվարական Ազգ. Խորհուրդը այդ խնդիրն ալ կը յետաձգէ, համաձայն վերջին ընդհ. ժողովի որոշման :

★ *Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Վէնսան Օրիոլ, Ը. Ազգ. ժողովին նախագահը, խորհրդակցութեան մը հրաւիրելով ընկերվարական երեսփոխանները, ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրած է երկրին*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ներգաղթի շարժումը եւ զայն շահագործողները

Ըստ Բարեգործականի պաշտօնաթերթ «Յուշարար»ի, Ներգաղթի Օգնութեան Յանձնախումբը հետեւեալ «լուսաբանութիւններն» է տուած ներգաղթի վերաբերեալ իրեն ուղղուած երկու կարեւոր հարցումներուն ։

Այն հարցումին թէ՝ կրնա՞յ ամէն հայ Խորհրդային Հայաստան ներգաղթել, ան պատասխանած է.

«Այո՛, ամէն հայրենասէր հայ, առանց տարիքի, սեռի եւ դասակարգի խտրութեան, կրնայ Խորհրդային Հայաստան ներգաղթել»։

Իսկ այն հարցումին թէ՝ ի՞նչ արգելք եւ ձեւակերպութիւններ կան ներգաղթելու համար, ան պատասխանած է.

«Ոչ մէկ արգելք գոյութիւն ունի ներգաղթելու համար։ Ամէն անձ 16 տարեկանէն վեր — 16 տարեկանէն վար եղողները իրենց ծնողքին հետ կ՚երթան — ներգաղթելու համար պէտք է լեցնէ միայն երեք օրինակ հարցարան եւ սպասէ իր մեկնումի հրամանին »։

Վերջապէս, այն հարցումին թէ՝ անհատի մը կուսակցական ըլլալը արգելք կրնա՞յ ըլլալ ներգաղթելու համար, պատասխանը եղած է.

«Անհատի մը անցեալին կամ ներկայիս կուսակցական ըլլալը ոեւէ արգելք մը չէ իր ներգաղթելուն »։

Ասկէ տարբեր չէին նաեւ Խորհրդային պաշտօնական ներկայացուցիչներու տուած սկզբնական «լուսաբանութիւնները »։

Սակայն, երբ ներգաղթի խնդիրը խօսքի շրջանէն գործի անցաւ, պարզուեցաւ, որ այս գեղեցիկ յայտարարութիւնները կեղծ են եղած եւ որ այդ կեղծիքին նպատակը ուրիշ բան չէ եղած, բայց եթէ մոլորեցնել արտասահմանի հայութիւնը՝ համայնավարներուն ի նպաստ տրամադրութիւններ ստեղծելու համար մեր գաղութներու մէջ։ Պարսկաստանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ Յունաստանէն եկած տեղեկութիւնները աներկբայելի կերպով ցոյց կուտան, որ ամէն Հայ չի կրնար ներգաղթել Խորհ. Հայաստան, որ կուսակցական զօրաւոր խտրութիւն կը գրուի եւ որ միայն համայնավարական խիստ ու անպատասխանատու քննութենէ անցած Հայերը կրնան երթալ Խ. Հայաստան։ Աւելի պարզ միայն համայնավարներու թմբուկը զարնողները կամ հակադաշնակցական տարրերն են, որ Խորհրդ. Հայաստան ներգաղթելու բախտին կրնան արժանանալ այժմ ։ Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անդամներն ու համակիրները կամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մօտիկ կազմակերպութեանց անդամներն ու համակիրները, եթէ կ՚ուզեն երթալ Հայաստան, պէտք է ոչ միայն հրաժարին իրենց պատկանած կամ համակրած կազմակերպութենէն, այլեւ հրապարակով պէտք է անուանարկեն զայն ու հայհոյեն ․

Մեր ընթերցողներուն գաղափար մը տալու համար թէ բարոյական ի՞նչ տեսակ նուաստացումի պէտք է ենթարկուին այլսլխիները, որոնք Խորհրդ. Հայաստան կարենան երթալ, աւելորդ չենք նկատեր հոս տալ պերճախօս նմուշ մը Թեհրանի մէջ հրատարակուող համայնավար «Վերածնունդ» թերթէն։ Այդ թերթի այս տարուան յուլիս 4ի թիւին մէջ կը կարդանք .—

«Մենք, ներքոյ ստորագրեալներս, կատարեալ եւ առողջ գիտակցութեամբ առանց որեւէ մէկի թելադրութեան եւ ազդեցութեան, մամուլով յայտարարում ենք հրաժարուած Դաշնակ վնասաբեր եւ վնասակար կուսակցութիւնից, որի անդիտակցաբար զոհն էինք 1940թուականից սկսեալ։ Այսուհետեւ կոչ ենք անում բոլոր մոլորուածներին հետեւելու մեզ՝ օր առաջ ազատուելու ազգադաւ ու ազգակործան այդ կուսակցութիւնից »․

Համայնավար թերթի այդ թիւին մէջ միայն այսպիսի չորս գրութիւններ են տպուած, բոլորն ալ մէկէ աւելի ստորագրութիւններով։ Բայց հետաքրքրական է, որ Դաշնակցութենէն «հրաժարուողները» բոլորն ալ բառ առ բառ միեւնոյնն են կրկնած, ինչ որ անկասկածելիօրէն ցոյց կուտայ, որ այդ գրութիւնները, հակառակ անոնց մէջ եղած պնդումին, ամբողջովին բխած են միեւնոյն աղբիւրէն, այսինքն՝ թելադրուած են համայնավարներէն ։

Նոյն երեւոյթը տեղի կ՚ունենայ նաեւ ուրիշ երկիրներու մէջ։ Գալով մասնաւորապէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի՝ հոն նման «հրաժարականներու» պահանջ դրուած է նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ին, որ Դաշնակցական կազմակերպութիւն մը չէ բնաւ եւ որուն միակ յանցանքն այն է, որ իր մէջ ունի նաեւ Դաշնակցութեան համակիր անձեր։ Ինչպէս քանի մը օր առաջ կը հաղորդէր մեր Թղթակիցը Հալէպէն, համայնավար կամ «յառաջդիմական» կոչուած թերթեր հոն կը հրատարակեն նման «հրաժարականներու» դէզեր, «ոմանք իսկական, ոմանք կեղծուած, ոմանք... մեռեալներու ստորագրութեամբ, ոմանք ալ... գոյութիւն չունեցող եւ ոչ-անդամ մարզիկներու անունով»։

Սակայն, ուշագրաւ է ,որ, հակառակ Հայաստան երթալու բուռն փափաքին, մօտ երեք հազար անդամներ ունեցող Հ. Մ. Ը. Մ.-եան երիտասարդութենէն Հ-5 առ. հարիւր, այսինքն՝ 60էն մինչեւ 150 հոգի միայն այդ ձեւով «հրաժարած» են իրենց կազմակերպութենէն։

Ոչ նուազ յատկանշական է ուրիշ պարագայ մը։ Երբ Հ. Մ. Ը. Մ. առաջարկած է իր բոլորանուէր ծառայութիւնը՝ օժանդակելու ներգաղթի գործին, ոչ միայն մերժում, այլեւ ինքզինքը լուծելու պահանջ է ստացած ներգաղթի գործը վարող մարմնէն։ Իսկ երբ դիմած է Խորհրդային հիւպատոսին, վերջինս նոյնիսկ սպառնալիք ըրած է ըսելով թէ՝ եթէ Հ. Մ. Ը. Մ. ինքզինքը չլուծէ, իրենք ամէն միջոցի պիտի դիմեն՝ զայն լուծելու համար ։

Հարկաւ, եթէ ներգաղթի գործը կազմակերպողները կամ անոնց իսկական տէրերը ղեկավարուէին Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի շահերով , ոչ միայն ոեւէ խտրութիւն պիտի չդնէին ներգաղթողներումիջեւ, այլեւ ոեւէ պայքար պիտի չմղէին հայկական ոեւէ կազմակերպութեան դէմ, քանի որ ներգաղթին հակառակ կազմակերպութիւն չկայ մեր գաղութներու մէջ եւ բոլոր Հայերն ալ, առանց դաւանական եւ կուսակցական խտրութեան, կ՚ուզեն թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս օգնել ներգաղթի գործին։ Աւելին. եթէ ներգաղթի կատարեալ յաջողութիւնն ըլլար զայն կազմակերպողներու մտքին մէջ, անոնք պէտք է ջանային ներգաղթի գործին լծել հայկական բոլոր կուսակցութիւնները ու կազմակերպութիւնները անխտիր ու դարձնէին զայն իրապէս համազգային կամ համագաղութային գործ մը, որովհետեւ այդ կերպով միայն անոնք կրնային առաւելագոյն արդիւնք ստանալ։ Սակայն, ինչպէս կ՚երեւի, ներգաղթէն աւելի անոնք շահագրգռուած են մեր գաղութները աւելի եւս պառակտելու, մեր կազմակերպութիւնները իրարու դէմ հանելու, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու անոր համակիր կազմակերպութիւնները մեկուսացնելու, վարկաբեկելու եւ քայքայելու մէջ ։

Այսուհանդերձ, ինչպէս ասկէ առաջ ալ ըսած էինք, հակադաշնակցական այս դաւերն ու սանձարձակութիւնները, որքան ալ գրգռիչ ըլլան, չպիտի կրնան շեղել մեզ այն շիտակ ճանապարհէն, զոր ցոյց կուտան հայ ազգային գերագոյն շահերը. Եւ այդ՝ այն է, որ մեր տարագիր բազմութեանց գէթ մէկ մասի, թէկուզ հակադաշնակցական մասի ներգաղթը Խորհրդային Հայաստանի համայն հայութեան համար օգտակար շարժում մըն է եւ մենք՝ Դաշնակցականներս, հակառակ մեզի դէմ մղուած ազգավնաս պայքարին, ոչ միայն պէտք չէ հակառակինք անոր, այլ մեր կարելին պէտք է ընենք, որ ան կատարեալ յաջողութեամբ պսակուի ։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

Մտածումներ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ» ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսօր երբ այնքան հեչտութեամբ սեւին ճերմակ անուն կուտան եւ ճերմակին սեւ, յանուն բարձր հայրենասիրութեան?? մարդիկ կան, որոնք կը փորձեն հաւատալ եւ ուրիշներուն ալ հաւատացնել, որ եթէ հայութիւնը Կովկասի մէջ ազատեցաւ մահացու հարուածէն, այդ եղաւ շնորհիւ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան։ Կայ դեռ աւելին. «Հայաստան ալ չէր կրնար գոյութիւն ունենալ առանց Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան։ Փա՞ստ — Լենինի նշանաւոր յայտարարութիւնը՝ Թրքահայութեան ինքնորոշման իրաւունքը ընդունելու մասին, (1918 Յունուար 13ի հրամանագիրը)։ Կան բազմաթիւ նմանօրինակ վճիռներ եւ յայտարարութիւններ ալ անշուշտ առանց պատմական ուղիղ եւ վաւերական փաստերու ։

Անվիճելի ճշմարտութիւնը այն է, որ հայութիւնը 1917ի Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն վերջ, լքուած էր ի վիճակին։

Այն ատեն երբ Լենին իր ձայնը կը բարձրացնէր Թրքահայոց ինքնորոշման ի նպաստ, Կարմիր Բանակը շատ հեռու էր ոչ միայն հայկական կեդրոններէն, այլ եւ ամբողջ Կովկասէն ։

Ուրիշ պարագայ մը եւս ։

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան ղեկավարներու դիրքը — ըսենք հայանպաստ — կը վերաբերէր թրքահայութեան եւ Թրքահայաստանին։ Իսկ այդ շրջանին Թրքահայաստանը աւերակ, իր հայ ազգաբնակութիւնը մեծ մասով կոտորուած եւ վերապրող փոքրամասնութիւնը տեղահանուած կամ Կովկասահայաստան էր ապաստանած ։

Պարզ չէ՞, որ այս պայմաններու մէջ, Լենինի եւ իր գործակիցներու համար Կովկասահայաստանի խնդիր մը գոյութիւն չունէր, որովհետեւ մեր այդ հողամասերը անոնց համար կը նկատուէր Ռուսաստանի անբաժան մաս։ Շատ պարզ եւ յստակ է այս մասին Սթալինի նամակ-հրահանգը ուղղուած Ս. Շահումեանին 8 Օգոստ. 1918ին։

Ինչ առարկութիւններ ալ չարեն, կարելի չէ ջրջել պատմական փաստերը։ Իսկ այս փաստերը ցոյց կուտան, որ Հայաստան մը կազմուեցաւ հայկական հողերուն վրայ — Երեւանի եւ Էջմիածնի շուրջ։ Հայութեան մղած պայքարը — մանաւանդ Մայիսեան յաղթական հերոսամարտերը — արտաքին բազմաթիւ ազդակներու հետ — վճռական դեր մը կատարեցին հայ քաղաքական շէնքի կառուցման մեծ գործին մէջ։

1918 Մայիս 28ին էր ուրեմն, որ հայութիւնը, վեց դարու սարկութենէն ետք, անգամ մը եւս իր արեան գնով կը վերականգնէր իր քաղաքական անկախութիւնը ։

Միայն Դաշնակցութիւնը եւ Դաշնակցականները չէին որ Մայիս 28ը կերտեցին։ Այդ պատիւր հայութեան կը վերաբերի, բովանդակ ազգին ։ Բայց հայութիւնը առանց Դաշնակցութեան պիտի չկրնար գլուխ հանել այդ մեծ գործը։ Դաշնակցութիւնը այս պարագային նեղ ըմբռնումով կուսակցութիւն մը ըլլալէ դադրած էր այլեւս, եւ ատոր փոխարէն կը հանդիսանար խորհուրդը հայ քաղաքական անկախութեան եւ ազատութեան։

1890էն սկսած իր դերմարդկային պայքարներու գնով էր, որ ան կը հասնէր իր այդ դիրքին։

Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանը, կենդանի յուշարձանն է Դաշնակցութեան յեղափոխական եւ քաղաքական պայքարներու յաղթանակին։

Պատմական այժմէկ հարկ խրողութիւնը միայն բաւական է, որպէսզի Դաշնակցականը հպարտութեամբ քննէ իր կուսակցութեան անցեալը, հաստատելու համար այն հսկայական դերը զոր ունեցեր է մեր ազգային նորագոյն պատմութեան մէջ։

«Անձեւ քաօս» մըն էր մեր հայրենիքը իր ստեղծման շրջանին։

Սովի, ցուրտի, մերկութեան եւ կրկնուող համաճարակներու առատ հունձքի անբաւարար գերեզմանոց մըն ալ կրնար դառնալ, իր այնքան նեղլիկ եւ ամբօրէն սղմուած սահմաններով։

Երկու տարի ետք սակայն, ո՛չ մէկ յիշատակ այդ սեւ օրերէն։

Հայկական ժողովրդավար Հանրապետութիւնն էր ձեւ եւ մարմին առած «անձեւ քաօս»էն։ Վերածնուող Հայաստանն էր բարձրացած անծայրածիր գերեզմաննոցներէն ։

Այս պարագային եւս, Դաշնակցութեան կ՚իյնար ղեկավարել նորաստեղծ Հանրապետութիւնը։

Հայկական իրականութենէն անկախ դէպքերու հետեւանքով, Դաշնակցութիւնը հարկադրուեցաւ իր տեղը զիջիլ համայնավարութեան։ Փոխուեցաւ մեր երկրի վարչաձեւը, վերջ տրուեցաւ Հայաստանի քաղաքական անկախութեան։

Խորհրդային Միութեան մաս կազմեց մեր հայրենիքը, առանց կռուի եւ յեղափոխութեան, 1920 Դեկտեմբեր 2ի դաշնագրով։

Հակառակ քաղաքական եւ դաւանական տարակարծութիւններուն, որ գոյութիւն ունէր Համայնավար եւ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւններու միջեւ, պահը կարծուեցաւ թէ անկարելի պիտի չըլլար ուղղամիտ գործակցութեամբ վարել հայ քաղաքական կեանքը։

Սխալ դուրս եկաւ այս ենթադրութիւնը։

Փետրուար 18ի համաժողովրդական պոռթկումը, ուղղուած էր հայ Համայնավար կուսակցութեան ծայրայեղութեանց եւ անուղղամտութեան դէմ, ինչ որ հանդիսաւորապէս հաստատուեցաւ նոյն ինքն Լենինի կողմէ։

Դաշնակցութիւնը այս պարագային ալ արտայայտիչը եղաւ հայութեան լաւագոյն ձգտումներուն, անոր բարոյական եւ նիւթական շահերու պաշտպանութեան, Հայաստանի քաղաքական անկախութեան հիմնաւորման։

ՍԷ-ՍԱՐ

Հայերը Փէշթայի մէջ

ԽՄԲ.— Պատուական թղթակից մը բան - գործ ընելով, մեզի ղրկած է Փէշթայի Հայերուն մարդահամարը, կարտակէզ նամակի մը հետ։ Ահաւասիկ ցանկը, ամբողջութեամբ .—

Մարգարեան Միհրան, գորգի վաճառական (Կէօլէ-Գուրտպէյէնցի), Զաւէն, գորգի վաճառական, մանչս, Մարիա մանչուս կինը (հարսս), Վարուժան Թոռնիկս, Արթին աշակերտ կրտսեր եղբօրս տղան, Եռուարդ աշակերտ կրտսեր եղբօրս տղան, (կրտսեր եղբայրս մեռած)։ Մելիքեան Ահարոն գորգի վաճառական (Սեբաստացի), Փառանձեմ կինը, (Կարնեցի), Փալանճեան Նշան, կաշիի վաճառական, (Կարնեցի), Թագուհի, կինը, (Թիֆլիզցի), Քուչի, մանչը (աշակերտ), Միմի, աղջիկը (աշակերտ), Փիշմիշեան Մաթիլտ, որբեւարանի տէր, (Պոլսեցի), Նոյեմի, աղջիկը դաշնակահարուհի, Լեւոն մանչը, արճարանապետ Պօղճալեան Շմաւոն հաստատ, եգիպտացի - կեսարացի. Արապեան Եղիա, գորգի վաճառական, «Զմիւռնիացի), Աւանէսեան Սահակ, գորգի վաճառական, (Կովկասցի, Շամախցի), կինը տեղացի, Գեղանոյշ, աղջիկը Գուտարէշտ ծնած, Սիրանոյշ աղջիկը, Պուտափէշտ ծնած, Ոչանունի Սարգիս, գորգ նորոգող, (Պոլսեցի), կինը, տեղացի, Շաքէ եւ Պիբի աղջիկները, Փէշտա ծնած, Ոսկե -

բինեան Սուրէն, գորգի վաճառական, Շապին Գարահիսարցի, կինը, Պուլկարացի հայուհի, աղջիկը Փէշտա ծնած, Զարխուկեան Ռոստոմիկ, գորգի վաճ., Պոլսեցի, Գալփակեան Յակոբ, գորգի վաճ. Պոլսեցի, կինը՝ տեղացի մանչը՝ աշակերտ Պուտափէշտ ծնած, աղջիկը՝ աշակերտ Պուտափէշտ ծնած, Գալփակճեան Կարապետ, գորգի վաճ. Պոլսեցի, կինը՝ Կեսարացի, Յակոբ եւ Օհան, մանչերը, քաղաքս ծնած։ Մէրճիմէկեան Գառնիկ, գորգ նորոգող, Սկիւտարցի, կինը, մանչը աշակերտ, քաղաքս ծնած, Դարբինեան Աւետիս գորգի վաճ. Սեբաստացի, կինը՝ Տիգրան մանչը (փոքր) քաղաքս ծնած, Աւանէսեան Գուրգէն, գորգի վաճ. Շամախցի, Սիրվարդ (կինը) Կեսարացի, Ծովիկեան Զապէլ հաստատ., Պոլսեցի, քոյրը Նուարդ, Ագնաւորեան Հ. նկարիչ, Զմիւռնիացի, Երէցեան Սօֆի, կարուհի, Գաղատիացի, Երէցեան Սաթենիկ, աղջիկը, քաղաքս ծնած, Երէցեան Արա, քիմիագէտ (տղան) Պոլիս ծնած, Զրօսեան Վարդան, գործաւոր, Սեբաստացի, կինը տեղացի, Անասուրեան Վահան, գորգ նորոգող Սեբաստացի, կինը՝ տեղացի, Արթինեան Յակոբ, գորգ նորոգող, Կեսարացի, կինը տեղացի, աղջիկը տեղացի։

ՄԻՀՐԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՊԱՐՈՒՀԻ ՄԸ՝ ԹԱՄԱՐԱ ԽԱՆՈՒՄ

—o—

Vis Sovietique թերթին մէջ կը կարդանք.—

Հայ է ծագումով, բայց Թամարա խանում իր արուեստը ի գործ կը դնէ Ուզպէկիստանի մէջ։ Թէեւ Սովետ Ուզպէքի մէջ «ժողովուրդի արուեստագէտ» տիտղոսը կը կրէ, սակայն իր արուեստը կը գլէ կ'անցնի ժողովուրդի ազգային արուեստի շրջանակը այն ազգին որ իրեն ծնունդ տուաւ եւ այն ազգին որ զինք որդեգրեց իբրեւ արուեստագիտուհի։

Թամարա կը ներշնչուի Խ. Միութեան զանազան ազգութիւններու ժողովրդական բանահիւսութենէն եւ կ'օգտագործէ Ուզպէք, Ազէրպէյճանեան, Տաճիկ, Հայ, Հրեայ, Թաթար, Ռուս եւ ուրիշ ազգերու երգերը եւ պարերը։

Ոճի մեծ այլազանութիւն ունի։ Պալէթի դասական պարին մէջ, սրունքներն են, որ զգացումը կ'արտայայտեն։ Արեւելքի պարուհիներուն պէս, Թամարա Խանում թեւերով եւ գլուխով կը պարէ։ Անոր սրունքները գրեթէ անշարժ են երբ թեւերը հեշտ եւ ճկուն, դիւրգգայ ամէն տեսակ յուզումի, ձեռքերով եւ մատներով կ'աւեղնագործէ օդին մէջ զարմանահրաշ գծագրութիւններ։

Փոխն ի փոխ ձեռքերը կը ճօճին ուսերուն վրայ, յետոյ ափերը վեր կը բարձրանան թռչունի թեւերու պէս, մինչ գլուխը կը տատանի վիզին վրայ, մերթ աջ, մերթ ձախ։ Ան կ'արտայայտէ ինքզինք իր կեցուածքովը, մեղմօրէն ճօճուն, երկչոտ ու սիրահալ շարժումովը ուսերուն, ձեռքի թրթռուն ցայտքովը, գլխու թեթեւ նետուածքովը, հպարտ ու պչրագեղ նայուածքովը, չարաճճի կերպով ի գալան։ «Բամպակի հունձքին մէջ» այսպէսէ որ կ'երեւայ, ուր ուզպէք երիտասարդուհիին ազատ ու յանդուգն շնորհը հիանալի է։

Արուեստագիտուհին կ'երգէ պարած ատեն, եւ այսպէս ան կը տանի դէպի հեռաւոր անցեալը երբ երգը եւ պարը միացած էին։ «Մետաքս Մանող»ի պարին մէջ հիանալի է ձեռքերու եւ մատներուն աքուն տիրականութիւնը եւ որ Արեւմտեան ձեւար. ուեստի մշակոյթին մէջ իր հաւասարը չունի։

Ուկրայնական եւ ճերմակ Ռուսերու պարին մէջ ալ, Թամարա Խանում կը գերազանցէ։ Նուրբ արուեստով մը կը ձեւափոխէ արեւմտեան պարերուն մէջ թեւերու քնքուշ խաղը որ միայն արեւելքի պարերուն յատուկ է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ.— Անգամ մը եւս կը ծանուցանենք թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն Տէսին մէկ մասնաճիւղ է 11 հոգինոց վարչութեամբ, Լիոն կամ Տէսին անջատ վարչութիւններ չեն։ Ատենապետն է յայտնի ատեւորական Պ. Խորէն Սողոմոնեան։

Կիրակի 10 Նոյեմբեր Բաուէներու խումբը իր ախոյենական մրցումը կատարեց մեր դաշտի վրայ, առտուան ժամը 10ին։ Մեր կրտսեր խումբը եղանակին բացումէն ի վեր բաւական յառաջդիմութիւն ունեցած է։

Խաղը սկսաւ Լիոնի նշանաւոր Լ. Օ. Ս. կրտսերներու խումբի յարձակողականով։ Մերոնք ճարպիկ խաղարկութեամբ ետ մղեցին հակառակորդը։ — Փոքրիկն Յ. Սարգիսեան յաջողեցաւ շահիլ մէկ նշանակէտր ու այսպէս չորունակաբար չորս նշանակէտ, տանելով յաղթանակը։ Նոյն առտուն Juniorներու խումբը խաղաց S. C. Thiers խումբի դէմ, եւ կորսնցուց 2—1, անարդար վճիռով մը, թէեւ մեր տղաքը միշտ կը տիրապետէին դաշտին վրայ։

Կէսօրէ վերջ մեր պահեստին (1) խաղաց Irigny Ա. խումբի դէմ։ Մերոնց խաղարկութիւնը աւելի բարձր էր, բայց տեղացի դատաւորը նոյն կողմնակալութեամբ խաղը հաւասարեցնել տուաւ, 4—4։ Կէսօրէ վերջ մեր դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Լ. Օ. Ս.ի amateur, honneur. խառն խումբի դէմ։ Մեր առաջին խումբը բարեկամական խաղ մը ըլլալուն շատ թոյլ եւ պաղ խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Այս պարագայէն օգտուելով հակառակորդի յառաջապահները մեր բերդին յաճախ մօտեցան, ու ահա մերոնք սթափեցան եւ Կ. Եկէքեան 20 մեթր հեռաւորութենէ նշանակեց Ա. նշանակէտը։ Հաղիւհինգ վայրկեան անցած՝ հակառակորդի ձախ ծայրը նշանակեց Ա. նշանակէտը։

Ա. կիսախաղը լրանալու մօտ մեր կեդրոնի յառաջապահը նշանակեց 2 կէտը.

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ երկուստեք աւելի բուռն։ Մեր կեդրոնի յառաջապահը, նուրբեւ ճարպիկ խաղացող Յ. Մ. նշանակեց 3րդ կէտը։ Փոքրիկն Սեդրաքի փասով մեր յառաջապահը նշանակեց 4րդ կէտը։ Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով 4—1։— Մ. Դանիէլեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ (քանաստեղծութիւններ)։ Գրեց՝ Ռստամիկ։ Տպ. Թէհրան, 1942։ Գին 20 րիալ։

Հ. Մ. Ը. Մ.

(Նամակ խմբագրութեան)

ՎԻԷՆ.— 1918ի խանդավառ օրերուն, հայ ժողովուրդի մեծ յարութեան հետ, ծնունդ կ'առնէր Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը (Հ. Մ. Ը. Մ.)։

Այդ օրէն ասդին, 28 երկար, ուրախութեան եւ տառապանքի օրեր են անցեր եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը անմնուրեք ընկերացած է հայ ժողովուրդին, սերունդներ հասցնելով։

Իսկ այսօր, երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն վերջ, տարիներով իրենց պատեանին մէջ քաշուած, ճարպիկ կը խծբծեն, կը պղտորեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութիւնը, անոր հայրենասիրական ընթացքը։

Այս չափով չեն բաւականանար անոնք, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պաղեստինի մէջ բուռն հալածանք մը կազմակերպելով, ծիծաղելի եւ արհամարհելի «հրաժարականներու տեղատարափ»մը կը սարքեն։ Նոյնն է պատկերը Ֆրանսայի մէջ, եթէ հալածանք չկայ, կայ սակայն սեւ ձեռք մը որ կը գործէ գիշեր ցերեկ։ Այդ սեւ ձեռքը, գիտէ ճամբորդութիւններ սարքել, դրամական օգնութիւններ հասցնել, մասնաճիւղեր լուծել եւ հիմնել, Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ պատժել եւ վտարել, ընդհանուր ժամանակաւոր կեդր. վարչութեան մը։

Այս կացութեան առջեւ, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կայմը — հիմնուած այս հին հռովմէական քաղաքին մէջ 1924ին— կուզայ յայտարարելու հրապարակաւ թէ չի ճանչնար Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի կեդր. ժամանակաւոր վարչութեան մը դոյութիւնը։ Համաձայն ըլլալով Մարսիլիոյ եւ Տէսինի քոյր մասնաճիւղերուն հետ, կոչ կ'ընէ շրջանիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ Փարիզի եւ արուարձաններու կազմերուն, որպէսզի օր առաջ պատգամ. ժողով մը գումարուի (Լիոն, Տէսին, եւ կամ Վիէն) եւ մի անգամ ընդ միշտ ընտրելով կեդր. մնայուն եւ օրինաւոր վարչութիւն մը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը կարենայ կատարել այն պաշտօնը զոր ստանձնած է իր հիմնադրութեան առաջին իսկ օրէն։ — Վարչութիւն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ հանքագործները այս տարի կը տօնեն Ղափանի պղնձահանքերու եւ գտարանի հարիւրամեակը։

Հանքերը գտնուեցան 1846ին։ Վերջին տասը տարիներու ընթացքին, ծանր մեքենայացման շնորհիւ, Ղափանի հանքերէն աւելի պղինձ արտահանուած է, քան նախորդ իննսուն տարիներու ընթացքին։

ՆԵՐՍԻՍԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ տեղեկագրին 5րդ թիւին մէջ լոյս տեսած են, Ա. Ղարիբեանի «Մառը եւ Հայերէնի ուսումնասիրութեան նոր գրուածքը», Գ. Վարդանեանի «Զգայականը եւ Լոգիկականը հին յունական փիլիսոփայութեան մէջ», Զ. Պանչիկինայի «Բարէ գործիքների յայտնաբերումը Արագածում», Լ. Մելիքսէթբէկի «Հիւսիսափայլ»ի գաղափարախօսները եւ «Ցարական վարդապետները Կովկասում» աշխատութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

Խ Ա Ց Ո Ց Խ Ա Ց Ը

—o—

— Հանգստացիր, Աստղիկ, գուցէ վաղը ուշ լինի, գլխաւ քո չարութեանդ համար այս վայր կեանի... գիտե՞ս, քաղցր վայրկեաններ յաճախ չեն պատահի մարդու կեանքին մէջ, մանաւանդ երբ այդ կեանքը ... քանի չորս ժամ միայն տեւողութիւն ունի ...

Մինչդեռ նա փորձում էր միշտ պատռել ...

— Անունս ի՞նչ է, ասացի յանկարծ, վստահ թէ սիրով լեցուն շրթներով պիտի տար իմ անունը... ինչպէս ես մեր Թագաւորի անունը տուի եւ մի ապտակ կերայ ...

Աստղիկը փոխանակ պատասխանելու շիկնեցաւ։

— Դա պատասխան չէ, ասացի, տեսնելով նրա դէմքի կարմրութիւնը։ Ու քաշեցի Աստղիկը փաթթուելով մէջքին ու կարմրած թշէն համբուրեցի.. ինչքան անուշ էր այդ համբոյրը չեմ կարող նկարագրել... ամբողջ հոգին խուժեց դէպի թուշը կարմիր, տաք եւ փափուկ... Արբեցայ, մոլորուեցայ... համբուրեցի, բայց յետադայ անելիքս չէի գիտեր ... Դեռ մի բան ունէի՞ անելիք թէ ամէն ինչ վերջացած էր առանց մի բան անելու... Աստղիկ... Աստղիկ... ինչ որ կարող էի ասել, գանել ու ասել, երեւակայել ու ասել, ստեղծել ու ասել, կարծում եմ ասացի, քանի դեռ նա թեւերիս մէջն էր եւ փորձ էր անում ազատուելու... ինձ թուաց թէ նա չէր լսում, խլացել էր ինչպէս ես խլացել էի Աւետիսի առջեւ։ Բայց առաջին կնունքէն մկրտուեցաւ նրա բոլորը հոգին ու այսուհետեւ մնանակը, անկողնու մէջ թէ մեր դրան առջեւէն անցնելիս՝ նրա հոգին պիտի բացուի իմ առաջին համբոյրի ճառագայթները վզալով... ուր էլ լինի նա պիտի պատցնէ իմ համբոյրը իր թշի վրայ եւ իմ դեռ անկերպարան սէրս իր սրտին մէջ... Ազատում չկայ։ Ինչպէս ինձ ազատում չկայ Աւետիսէն, Ալիէն, «Ազատութեան ճանապարհին»էն, որ պէտք է վերջացնէի մինչեւ երեկոյ ...

Կարդացի երկրորդ, նաեւ մի երրորդ կտոր անվարժ եւ դանդաղ... ինձ թւում էր թէ երբեմն Աստղիկն էր կարդացողը, իսկ ես լսողը, այսինքն նրա դէմքը դիտողը... Երբեմն էլ ես էի կարդացողը, իսկ Աստղիկը մազերիս հետ խաղալով հանդերձ՝ ինձ լսողը... Ցանկարծ առջեւս ցցուեցաւ սեւաչեայ մարդը։ Մօրուք ունէր սեւ, առատ մազեր եւ բոցեղէն աչքեր ...

— Կարդա, ասում էր ինձ։

— Կարդում եմ, պատասխանում էր։

— Լաւ է սիրել, բայց պաշտպանել պէտք է գիտենալ սիրածդ։ — Սուր ունեմ։

— Քանի քաջ չես, բաղուկդ գործածել չգիտէք այդ սուրը, դու արժանի չես սիրելու ...

Գիրքը փակեցի եւ նա էլ՝ անյայտացաւ... Աստղիկը կանգնեց դիմացս աչքերը թրջուած... Աւետիսը ցցուեցաւ առջեւս իր կտրած տարճանակով սպառնագին...

— Մամա՛... մամա՛... պոռացի։ Երբ երեւաց,— Հագուեցուր գիս, պիտի եղնեմ ես... պիտի երթամ...

— Դպրոցի արձակուելու ատենն է, տղաս, հիմա Աւետիսը կը գայ... Գիրքը դրի շապկիս տակը ու դուրս թռայ։

×

Մեր գիւղէն դուրս, այգիներէ հեռու կար մի ժայռի կտոր, հաւկթաձեւ, լերկ, խանձուած մի ժայռ։ Բաց դաշտում, մի խոշոր սպառնալիքի նման կանգնել էր մի ծայրի վրայ, ինչպէս հաւկիթը մի ափսէի մէջ Գոլոմպոսէն առաջ։ Կարծես՝ հիմա պիտի ընկնէ... բաւական է որ քամին մի քիչ ուժեղանայ։ Բայց դարերէ ի վեր կանգնել էր այդժայռը եւ կիներ, կարծեմ չրեր կիներ գալիս էին նրան ուխտի։

Ես ընկերացել էի մի քանի անգամ մեր գրացուհիներէն առանց հասկանալու իրենց նպատակը... հիմա ես էի գալիս մենակ՝ ուխտի այս անլեզու ժայռին իմ խոզան ուղեղիս միտք տալու համար.. իրեն էի դիմում, որովհետեւ վախենում, ամաչում էի եկեղեցիների պատկերներէն եւ աստուածներէն... Չէի համարձակիր խոստովանիլ, օգնութիւն հայցել... Նրանք, կարծում էի, մարդոցմէ քիչ տարբեր են, պիտի ծիծաղեն վրաս, պիտի չփոթեմ եւ չպիտի հասկանամ իրենց պատգամները...

Երբ հասայ ժայռի մօտ, արեւը թեքուել էր վաղուց եւ շուտով պիտի լքէր այս ամայի դաշտը, որի տարածութեան վրայ, իբրեւ կենդանի էակ ես էի պլպլացող մի կանթեղի նման եւ այս ժայռը, որ խտացրել էր իր մէջ բոլոր աստուածների զօրութիւնն ու սրբութիւնը. Գիրքը բացի, կոթնեցուցի ժայռին, ծնրադրեցի առջեւը եւ այսպէս խօսեցայ մերթ բարձր, մերթ մեղմ, մերթ խեղդուած ձայնով, մերթ պաղատագին, մերթ ծիծաղելի, մերթ իմաստունի պէս, մերթ էլ յիմարի ...

Մէկ կողմս կանգնած էր Աստղիկը դեռ կարմիր թշով, դեռ ցօղուած թշով... միւս կողմս կանգնած էին Աւետիսը, մի ձեռքը իր կտրած տարճանակը, իսկ միւս ձեռքով բռնած Ալիի բազուկէն, թաղիքէ գտակը գլխին եւ վիզը ծուռ...

Ինձ թուաց թէ ժայռի վերեւ էլ նստած էր այդ սեւաչեայ մարդը ու անդէտ ինձ էր նայում, թէ ինչ եմ անելու, ինչ եմ ասելու...

Մթնշաղ... ձեռքերս միացրի կրծքիս վրայ ու այսպէս ասացի.

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

եւմտական կացութեան մասին եւ շեշտած է թէ անհրաժեշտ է նոր կառավարութիւնը կազմել մինչեւ յունուար 15, բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութեամբ: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Օրիոլ ըսած է թէ Պանք տը Ֆրանսի պահեստը պիտի սպառի յունուարի կիսուն, եւ նոր կառավարութիւն մը պէտք է կազմուած ըլլայ մինչեւ այն ատեն, որպէսզի կարենայ նոր համաձայնութիւն մը կնքել դրամատան հետ, վճարել պաշտօնեաներու թոշակները, հոգալ ծախքերը եւն.: Ամէն պարագայի մէջ, կորսնցնելիք ժամանակ չկայ: Պ. Օրիոլի տեղեկութեանց համաձայն, Պանք տը Ֆրանսի պահեստն է 45 միլիառ Ֆրանք, իսկ պետութեան ամսական ծախքը՝ 15 միլիառ: Դրամատունը շարունակ նոր թղթադրամներ կը տպէ, իսկ տոլարին գինը 325 Ֆրանքի բարձրացած է սեւ շուկային մէջ:

ԹՈՐԷԶԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ միեւնոյն ատեն փոխ-վարչապետն է կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է «Թայմզ»ի թղթակցին:

« Նոյեմբեր 10ի ընտրութիւնները անգամ մը եւս շեշտեցին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ազգային եւ ժողովրդապետական հանգամանքը: Աշխատաւորները, հանրապետականները կը վստահին Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան, որովհետեւ պայծառատեսութեան եւ քաջութեան կուսակցութիւն է ան: Պատերազմէն առաջ, ան մինակն էր որ մատնանշեց Միւնիխի անձնատուրութիւնը, այսինքն վիջումներու քաղաքականութիւնը որ քաջալերեց Ֆաշական նախայարձակները »:

Այս խօսքերէն վերջ, Պ. Թորէզ բացատրած է թէ իրենց ծրագիրը ընդունելի է բոլոր հանրապետականներուն համար եւ հետեւեալ նշանակալից ճշգումները կատարած է.

— Շնորհիւ ժողովրդապետութեան յառաջդիմութեան ի սփիւռս աշխարհի, հակառակ ցանցառ բացառութեանց որոնք կանոնը կը հաստատեն, կրնանք ընկերվարութեան յառաջխաղացութեան համար նախատեսել ուրիշ ճամբաներ քան անոնք որոնց հետեւեցան ռուս համայնավարները: Ամէն պարագայի մէջ, ճամբան ի հարկէ տարբեր է իւրաքանչիւր երկրի համար: Մենք միշտ խորհած եւ յայտարարած ենք թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը, որ օժտուած է փառաւոր աւանդութեամբ մը, ինքնին պիտի գտնէ իր ճամբան դէպի աւելի ժողովրդապետութիւն, յառաջդիմութիւն եւ արդարութիւն: Սակայն պատմութիւնը կ'ապացուցանէ թէ չկայ յառաջդիմութիւն առանց պայքարի: Չկայ ճիշդ ու ճիշդ գծուած ճամբայ մը որուն վրայ մարդիկ կարենան յառաջանալ առանց ճիգի: Միշտ պէտք եղած է անցնիլ խոչընդոտներէ: Այս իսկ է կեանքին իմաստը: Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը, զոր կը խորհինք կազմել համայնավարներու եւ ընկերվարականներու ձուլումով, պիտի գտնայ առաջնորդը մեր նոր ժողովրդապետութեան: Ան լայնօրէն պիտի բանայ դուռները կաթոլիկ աշխատաւորներուն որոնց եղբայրական ձեռք երկարեցինք մենք պատերազմէն շատ առաջ, ձեռք մը զոր շատեր բռնեցին »:

Պ. Թորէզ բացատրած է նաեւ թէ իր կուսակցութիւնը չի պահանջեր գործադրել տառապէս համայնավարական ծրագիր մը, արմատական փոփոխութեան ենթարկելով ներկայ կարգուսարքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

400.000 ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ գործադուլի սպառնալիք ուղղած ըլլալով, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը արգիլեց հանքածուխի բոլոր արտածումները: Դաշնակցային դատարանը արգիլեց գործադուլը: Թերթերը կը գրեն թէ Մ. Նահանգներու ածուխի պաշարը հազիւ 37 օր կը բաւէ:

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ, անգլ. ատեանի մը առջեւ կը դատուին երկու գերման զօրավարներ, Մաքէնզէն եւ Քուրթ Մալցէր, որոնք ամբաստանուած են թէ ջարդել տուած են 335 Իտալացիներ, մայրաքաղաքին անկումէն երկու ամիս առաջ, իբրեւ փոխվրէժ 32 S. S.ներու սպանութեան: Երկուքն ալ կը մերժեն մեղադրանքը, ընդհ. հրամանատարին՝ մարէշալ Քէսէլրինկի վրայ ձգելով պատասխանատուութիւնը:

ՍԻԱՄ Ֆրանսայի վերադարձուց 70.000 քառ. քիլոմեթր հող (500.00 բնակչութեամբ) Հնդկաչինի մէկ տասներորդը, որ իրեն յանձնուած էր Վիշիի կառավարութեան կողմէ:

ՆԱՑԻՆԵՐԸ ԵՐԲԵՔ ՉԷԻՆ ՓՈՐՁԱԾ Անգլիա արշաւել, բսաւ Անգլիոյ վարչապետը, երեսփ. ժողովին մէջ: Թէեւ 25 զօրաբաժին պատրաստած էին 1940 Սեպտ. 21ին բայց արշաւանքը չէր փորձուած:

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ կը շարունակուի: Օրէ օր աւելի պակաս միսացու կը հասնի Փարիզ: Անասնավաճառները եւ մսավաճառները առջի օր Վիլէթի մէջ յարձակեցան պարենաւորման պաշտօնեաներուն վրայ որոնք ստիպուեցան օգնութեան կանչել ոստիկանութիւնը: Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ մեծ դժուարութեամբ, երեք ժամէն:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Վարդան ենթակոմիտէի: Այս կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3.30էն երեկոյեան մինչեւ 10.30, Salles des Nocesի մէջ, 81 rue de Paris: Հանդէս - խնջոյքով: Գեղարուեստական բաժին, նուագ, երգ, արտասանութիւն: Ճոխ սեղան, նաեւ բացառիկ պիւֆէ. Շոգեկառքի ժամեր 1.05 եւ 2.20 անցած Gare du Nordէն:

X

ԴՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ ժամը 8.45ին, ընկերվարականներու նախկին սրահին մէջ:
Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է:

X

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի:
Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ.

Երգահանդէս Լիոնի մէջ
ԾԱՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
(ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ)

15 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ Ռամօի (Salle Rameau) մեծ սրահին մէջ:
Տոմսերու գիները 50, 75 եւ 100 Ֆրանք:

ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կը նուիրեն Տիկին Ա. Մինէլեան եւ Ց. եւ Վ. Մինէլեաններ 1000ական Ֆր., Տիկին Ժ. Պլանեան եւ Օր. Է. Ճիվէլէկեան 500ական: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ Գրիգոր Քէօշկէրեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին՝ Փանոս Քէօշկէրեանը, որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի: Գրել Calle Portela, 1630 Buénos-Aires:

ՍԹԱՆՈՁԻ Հայր. Միութիւնը (Փոն տը Շէրիւի) շնորհակալութեամբ ստացած է, Փարիզէն Կղեմէս Տէր Թումանէ 1420 Ֆրանք, Յակոբ Նշանեանէ 1000, Խորէն Խօսէեանէ 500, Սահակ Պոյաճեանէ 250 Ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Իջմէ գիւղէն Մինաս Գրիգորեան որ նախապէս Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել Աբրահամ Մարտիրոսեանի, 12 rue Pesteur Gardanne (B. du R.):

ԿՈՉ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԷՆԹ ԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻ.— Մարսէյլ.— Սէնթ Անի նորակազմ սկաուտական խումբը Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցիին մէջ երդման հանդիսաւոր արարողութիւն պիտի կատարէ, այսկիրակի, պատարագէն վերջ: Միեւնոյն ատեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր հանգուցեալ անդամներուն համար հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի:

Սէնթ Անի սկաուտական խումբը կազմակերպած է իր բացման հանդէսը 28 Դեկտեմբերի շաբաթ իրիկուն, Սալ Մազընոյի մէջ:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԷՆ Սարան Ներսէս (Ներսէս Ցարութիւնեան, Վանի Կարճկան-Վանիկ գիւղէն կը փնտռէ իր եղբօր աղջիկը՝ Թագուհի Ցարութիւնեան որ 1914—1918ի շրջանին անգլ. որբանոց մը կը գտնուէր, իսկ 1926ին Մարսէյլ եւ ամուսնացած էր Եղէգի գիւղացի Յակոբին հետ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ին:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայաստան գացողներուն պատեհութիւն ռուսերէն սորվելու: Դիմել՝ ԳԱՐԵԳԻՆԵԱՆԻ, 27 rue Chaptal, Cachan (S):

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նոր Արաբկիրի հիմնարկութեան 21րդ տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Արաբկիրի Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, 24 Նոյեմբեր կիրակի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս Brebant Marseillaisի մէջ: Խնամուած գեղարուեստական բաժին:

«JE SUIS PARTOUT» շաբաթաթերթին խմբագիրներէն Քուսթօ, Ժանթէ եւ Լիւսիէն Ռըպաթէ (կը յիշէք անշուշտ), կը դատուին երկու օրէ ի վեր: Ուրիշ երեք խմբագիրներ փախած են:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւնները կատարուեցան երէկ: Առաջին ընտրութիւնն է այս, ինը տարիէ ի վեր:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Ռոստոմ խումբին առաջին դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 7.30ին Սալ Palais de la Chope, 18 Bld. Garibaldi: Նիւթը՝ Քրիստափոր Միքայէլեան: Դասախօս՝ ընկեր Ա. Քէօսէեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանթէօ Քաջունի խումբին դասախօսութիւնը՝ այսօր չորեքշբ. իրիկուն «Հրայր» ակումբի մէջ ժամը 8.30ին: Կը խօսի ընկեր Հր. Բալուեան: Նիւթ՝ Միհրան Զերազ:

ԱՆԻԷՐ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս հինգշաբթի սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դըպրոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ թէյասեղանը Դեկտ. 8ին, կէսօրէ վերջ, Salle Voltaire, 21 rue Odéon:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 28ին, ժամը 5ին, Société Savantesի մէջ:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ
ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Կիր. 24 Նոյ. ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պուէսի):

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու ընտրելի գործերէն:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ռօանէն Պ. Մ. Թորոսեան վեց ամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Տ. Սահակեանի (Լիոն) եւ Պապահամեանի (Ռօան):

Փարիզէն Սեդրակ Քիրազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր քրոջ եւ քեռայրին Տէր եւ Տիկին Բերլոշեանի (Իսի), իրենց զաւկին ծննդեան առթիւ:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ՄԸ կը փնտռուի «Յառաջ»ի թղթատարական ճիւղին համար:

SALON GHAMBERIAN

Արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն կնոջ-ֆրիզալ (տաք եւ պաղ) օնտիւլասիօն ներկ, մէքիօբրասիօն եւ միզ-ան-փլի:
Այս կտրոնը ներկայացնող յաճախորդներուն եղիլքին 20 զեղչ:

24, Place Hôtel de Poste, 24
Villeurbanne Tél. 68-74 V.

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ՅԱԿՈԲ ՄՈԹԵԱՆ

Fabrique de Parfumerie et cosmetique
JAC-MOT
136 rue Boileau, Lyon
France, Fondée en 1938, Eau de Cologne, parfums Crème - poudre, brillantine parfumée ou non.

Փափաքողներուն նմոյշներ եւ Catalogue կը ղրկուի:
Արտասահմանի համար ներկայացուցիչներ կ'ուզուին:

ANTONIN
COIFFEUR - PARFUMEUR
24, Bld. des Capucines, Paris (9) Tél. Opé. 66-10

Արանց եւ կանանց մասնաւոր բաժիններ, Տէր եւ Տիկին Յ. Աճէմեան (Jacques), էնտէֆրիզապլ, ներկ, օնտիւլասիոն, միզ-ան-փլի, մասաժ, մանիւքիւռ, փէտիքիւռ եւ ամէն տեսակ խնամք մորթի եւ մազերու համար:

Արագ եւ մաքուր սպասարկութիւն:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière;

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 21 Novembre 1946 Հինգշաբթի 21 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4859 - Նոր շրջանի թիւ 498 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ԱՅՍ ԴՈՒՌԸ, ՄԷԿ ԱՅՆ

Ինչպէս պիտի կարդաք այսօր, Իթթիհատա-կան Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Հալիլ Մէն-թէշ սկսեր է իր յուշերը հրատարակել «Ճիւմհու-րիյէթ»ի մէջ։ Եւ առաջին առթիւ, կը բանայ Հայ-կական Հարցին ծալքերը։

Երբեմնի Թալէաթ պէյն է այս, նախագահ Ազգ. ժողովի, որ ողբացեալ Գ. Զօհրապի տունը կ՚ա-պաստանէր յեղաշրջումի, երբ ծայրեցաւ յետադի-մական շարժումը, — «Շէրիաթ իսթէրուք» (1909 Մարտ 31)։

Այդ ճգնաժամուն ուրիշ երեւելիներ ալ ապա-հովութիւն կը գտնէին հայկական տուներու մէջ։ Բայց, երբ օրերը փոխուեցան (1915), ոչ Զօհ-րապն ու Վարդգէսը կրցան փրկել, ոչ ալ, օրինակ, Վարուժանը, որուն հետ լուսանկարուած, ճառ խօսած ըլլալը պատիւ կը սեպէր ծանօթ բանաս-տեղծը, Մէհմէտ Էմին ...

Այս միեւնոյն Հալիլն էր գարձեալ որ, Հայա-ջինջ Սարսափներու ամէնէն յուսահատական պա-հերուն, չոր ու ցամաք պատասխան մը կու տար Զա-ւէն պատրիարքի պաղատագին կոչերուն։

— Տեղահանութեան ծրագիրը գոյութիւն ու-նէր պալքանեան պատերազմին օրերէն (1911—12), բայց այն ատեն քաղաքային իշխանութիւնը զօրա-ւոր ըլլալով, կրցաւ առաջքը առնել։ Հիմա զին-ուորական իշխանութիւնն է որ կը տիրապետէ, եւ մենք անզօր ենք...

Յուշերու առաջին տողերէն իսկ, Թրքական դիւանագիտութեան գոհարներն են որ կը պսպղան։

Խուճապահար՝ Հայկական Հարցի մասին ե-ղած քարոզութիւններէն, Մէնթէշէի նախկին ե-րեսփոխանը շունչը կ՚առնէ Ժոռէսի մօտ, որ կը յանձնարարէ անմիջապէս ձեռնարկել բարենորո-գումներու։

Պոլիս վերադարձին, իր մտահոգութիւնները յայտնելով Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի, կ՚առա-ջարկէ անգլիացի մասնագէտներու յանձնել արե-ւելեան նահանգներու բարենորոգումը։

— « Այդ պարագային վերակենդանացուցած կ՚ըլլանք Կիպրոսի անգլեւթուրք դաշնագիրը, ո-րուն համաձայն Անգլիա յանձն առած է մեզ պաշտ-պանել արեւելքէն գալիք ռուսական յարձակումի մը դէմ »։

Արդարեւ, անոնք շատ լաւ հասկցած են Պերլի-նի Վեհաժողովին առթիւ սարքուած դարչելի խա-ղը, որ 16րդ յօդուածը վերածեց 61ի եւ գետերով արիւն արժեց հայ ժողովուրդին։

Մահմուտ Շէվքէթ փաշա կը հաւանի այս ծրագրին, եւ, Թալաթի կարծիքն ալ առնելէ վերջ, կը հեռագրէ Լոնտոնի օսմ. դեսպանին, որպէսզի գործի ձեռնարկէ։

Անգլ. կառավարութիւնն ալ հաւանութիւն կը յայտնէ, ընդհ. քննիչ նշանակելով գաղթային պաշտօնատար մը, լորտ Միլնըր։ Բայց, ռուսա-կան դեսպանը հոտ կ՚առնէ, կը դիմէ բրիտանական կառավարութեան, եւ ծրագիրը ջուրը կ՚իյնայ։

Ուրիշ խօսքով, կ՚որոշուի բարենորոգումները կատարել միջազգային հսկողութեամբ, ծրագրին մշակումը յանձնելով Ռուսերուն։

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է։

Դաշնակիցները շահեցան պատերազմը, ինչ-պէս այսօր։ Թուրքիան փլաւ եւ Հայաջինջ Սար-սափներու կազմակերպիչները թռան դէպի Գեր-մանիա եւ Ռուսիա, որ նոյնպէս պարտուած եւ ճա-կատէն քաշուած էր։

Այս անգամ անոնք զարկին բոլշեւիկ Մոսկուա-յի դուռները, որոնք լայն բացուեցան իրենց առջեւ։

Հաշտակուտր Ջիչէրինն էր որ հեռագիրներ կը փոխանակէր Մ. Քէմալի հետ, հռչակելով, ի լուր աշխարհի, թէ մէկ են երկու պետութեանց խնդիր-ները, — պայքար Համաձայնութեան (Անտանտ!) եւ մասնաւորապէս բրիտանական աշխարհակալու-թեան դէմ (1921)։

Մնացեալը նոյնպէս երէկուան պատմութիւն է։ Սիրակցորդ, գործօն բարեկամութիւն եւ զի-նակցութիւն երկու դարաւոր թշնամիներուն մի-ջեւ, բոլոր ճակատներուն վրայ։ Մինչեւ նոր Աշ-խարհամարտը, ուր Թուրքիան դարձած էր նորէն աչքի լոյս, իբրեւ իրական ուժ։

Եւ հիմա նոր պատմութիւն, — Խ. Միութիւնը կանակ դարձուցած, Մեծն Բրիտանիան թիկնապահ Անգարայի, ընկերակցութեամբ Մ. Նահանգնե-րուն, որ միշտ պատրաստ է կաթ եւ ալիւր ղրկե-լու զոհերուն, երբ կրնար մէկ թուիչքով խափանել ջարդն ու աւերը ... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԼՈՅՍ ՔԱՂԱՔԸ

Փարիզն է այդ, համաշխարհային մայրաքա-ղաքը լոյսի, որ երբեք իր տեղը չզիջեցաւ ոչ իսկ շողշողուն Նիւ-Եորքին եւ մնաց միշտ «Լոյս»ը շալկած, իր ամէնէն մութ օրերուն ալ։

Այդ ոտակումը կրնայ խոտոր համեմատել լամբերու թիւին հետ, բայց Փարիզը կը մնայ դարձեալ Լոյս-Քաղաք, իր մտքով, մշակոյթով, գիտութեան կաճառներով ու տաճարներով, իր արուեստի ու գեղեցկութեան մեհեաններով, իր անթիւ ու անհամար լուսաղբիւրներով։

Պատերազմին, լոյսը փախաւ օդանաւերուն ռումբերուն եւ թնդանօթներու առջեւէն։ Մարդիկ քիթ-բերան կոտրեցին ծառերու եւ պատերու դէմ, շատեր քանի մը անգամ գետնամած համբու-րեցին սալայատակները, անհամբեր սպասելով լոյ-սին ծագման։

Զարհուրանքը վերջանալու մօտ, երբ կը սպա-սէինք որ խաւարը փարատի, յանկարծ լոյսը կ՚ան-հետանար, սեղանին առջեւ պատառաքաղը մեր ձեռքին մէջ, կամ աշխատանքի ամէնէն եռանդուն ժամուն, մեքենային քով։

Ու վերջապէս ծագեցաւ Արեւը բարերար ու փրկարար, տաքցնելով բոլորին սիրտը։

Եւ սակայն, կարճ տեւեց մեղրալուսինը, եւ խաւարը նորէն ցցեր է գլուխը, սպառնալից։

— Այո, պիտի աշխատիս շաբթուան չորս օրը միայն, եւ օրական 12 ժամ, անընդհատ։ Միւս եր-կու օրերը՝ կրճատում ելեկտրական հոսանքի ...

Եւ հիմա թող «Յառաջ»ը հառաչէ, — «Լուսա-ցնցուղ», «Լուսաղբիւր», «Լուսաշող», «Լուսա-փայլ», վերջապէս լո՛յս, լո՛յս որ խոյս կու տայ մեր գիտեր որքան ժամանակի համար։

ՍՕՍՐ

Ներգաղթը Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսի ներգաղթի կեդր. կոմիտէի նա-խագահ Մամբրէ արք. պաշտօնական զեկոյցով մը կ՚իմացնէ թէ Ներգաղթի արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին ցնոր տնօրինութիւն։ Գահի-րէի, Աղեքսանդրիոյ եւ գաւառներու արձանագրու-թիւններու թիւը 12.000ը անցած է։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԸ հսկողութեան տակ առնելու համար թախանձագին կոչ մը ուղղեցին ութ ամերիկացի գիտնականներ, առաջնորդու-թեամբ աշխարհահռչակ Այնշթայնի։ Կոչը կը յայ-տարարէ, — 1. Հիւլէական ռումբերը այժմ կրնան շինուիլ աժան եւ մեծ քանակութեամբ։ Անոնք շատ աւելի քանդիչ պիտի ըլլան. 2. Որ եւ է զինուո-րական պաշտպանութիւն չկայ հիւլէական ռումբէն եւ չի կրնար յուսացուիլ. — 3. Ուրիշ ազգեր կրնան գտնել մեր գաղտնիքը. — 4. Անօգուտ է պատրաս-տուիլ հիւլէական պատերազմին դէմ եւ եթէ փոր-ձուի, պիտի կործանէ մեր ընկերային կարգու-սարքը. — 5. Եթէ պատերազմ ծագի, հիւլէական ռումբերը պիտի գործածուին եւ ապահովաբար պիտի կործանեն մեր քաղաքակրթութիւնը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ օդանաւով Փարիզ եկան խումբ մը խորհրդային գիտնականներ, Փասթէօրի 50րդ տարեդարձին առթիւ։ — Մոսկուայի Գիտութեանց Ակադեմիան կառավարութենէն արտօնութիւն ստացաւ 43 նոր անդամներ ընդունելու։ Այս կա-րեւոր յաւելումով եւ 81 թեկնածուներու մօտա-լուտ ընդունելութեամբ, ակադեմականներու թիւը պիտի բարձրանայ 160ի։ Խ. Միութիւնը որոշած է բոլոր երկիրները գերազանցել գիտութեան ճակա-տին վրայ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կը դատուին չորս գողեր, մէ-կը՝ Բժ. Մալէ, որոնք ամբաստանուած են թէ 1945 Մայիս 26ին Թուլուզի մօտ առեւտրական Լուի Գրիւսոնի տունը մտեր էին Դիմադրական Ճակա-տի անունով եւ պահանջեր էին պահած ոսկին։ Վաճառականին մերժումին վրայ, չորս դաւադիր-ները աթոռի մը կապած են զայն, եւ կօշիկները հանելով հրկիզած են ոտքերը։ Յետոյ սպաննած են ողջ ողջ վառել կնոջը հետ, կառքին մէջ։ Վա-ճառականը ճարահատ յանձներ է պահած ոսկին որ կ՚արժէր քանի միլիոն Ֆրանք։ Գանձը չէ գտնուած տակաւին։

ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ ՓԷԹԷՆի մահուան լուրը։

ԹՕՐԷԶ ՎՃՌԱՊԷՍ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Ամէն բանէ առաջ Ֆրանսա»

Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ նախապէս կարգ մը յայ-տարարութիւններ ուղղած էր Տէյլի Մէյլ»ի եւ «Թայմզ»ի, առջի օր լրագրողին լուսաբանութիւն-ներ հաղորդեց ամերիկեան գործակալութեան մը, ի պատասխան անոր թղթակցին հարցումներուն։

Փոխ-վարչապետը նախ բացատրեց թէ նոր նախարարութիւններ ստանալու համար չէ որ այժմ կը պահանջեն վարչապետութիւնը։ «Կը յայտարա-րեմ վճռապէս, — Համայնավար կուսակցութիւնը կը պահանջէ վարչապետութիւնը իբրեւ ամէնէն բազմանդամ կուսակցութիւնը։ Մենք կ՚ուզենք ստանձնել վարչապետութեան բոլոր պատասխա-նատուութիւնները »։

Յետոյ խօսելով ընկերվարականներու պա-տասխանին վրայ, հաստատեց թէ դոհ չեն մնա-ցած։ «Մենք ըսեր էինք, — Ձուլենք մեր երկու կու-սակցութիւնները եւ կազմենք Ֆրանսայի բանուո-րական կուսակցութիւնը»։ Ընկերվարականները կը պատասխանեն այս առաջարկին, — « Միւս կու-սակցութիւնները պիտի գործակցի՞ն կառավարու-թեան»։ Ընկերվարականները ոչ միայն չեն պա-տասխաներ մեր դրած հարցին, այլեւ չեն ուզեր վերակազմել մեր երկու կուսակցութեանց գոր-ծակցութեան կոմիտէն։ Անշուշտ ըսել չեմ ուզեր թէ կը մերժեն, դուռը բաց կը մնայ խօսակցու-թեանց համար, բայց չեմ հասկնար որ համայնա-վարները չարունակեն մերժել միութիւն մը որ անհրաժեշտ է առաւելագոյն չափով ծառայելու համար բանուոր դասակարգի շահերուն։ Ընկեր-վարականները կը վախնան որ կը կլանուին համայ-նավարներուն կողմէ, մեր առաջարկած բանուո-րական կուսակցութեան մէջ։ Սխալ է այդ։ Կը յիշեցնեմ թէ համայնավար կուսակցութիւնը մի-ութեան միեւնոյն պահանջը կը ներկայացնէր ըն-կերվարականներուն, երբ համայնավարները ու-նէին 30.000 անդամ, իսկ ընկերվարականները 100 հազար, երբ համայնավարները 80.000 ձայն կը ստանային, իսկ ընկերվարականները 1.900.000»։

Անցնելով ուրիշ մեղադրանքի մը, Թորէզ յայ-տարարեց. — Մեզ կը մեղադրեն թէ Մոսկուայէն կախում ունինք, թէ միջազգային ենք։ Ֆրանսա-կան համայնավարութիւնը ծնո՞ւնդ Մոսկուայի... Մէկ դարէն աւելի է որ համայնավարութիւնը ծնաւ Ֆրանսայի մէջ եւ իր ռահահորդներն ունի։ Սթա-լին, Լենին ու ուրիշներ [illegible] յայտարարեց թէ ռուսական յեղափոխութիւնը իր ակզբունքները, իր զաւանանքը եւ իր գաղափարաբանութեան կարեւոր մէկ մասը քաղած է Ֆրանսական յեղափոխութենէն։ Լենին Ֆրանսա ապրեցաւ։ Կրնամ ըսել թէ ռուս համայ-նավարներն են որ նախ իրենց աչքերը դարձուցին դէ-պի Ֆրանսա, երբ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու համայնավարները տակաւին վառ հետաքրքրու-թեամբ չէին նկատած թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ։ Մեզ կը մեղադրեն թէ միջազգային ենք. բայց միջազգային կազմակերպութիւններ չե՞ն սա տնտեսական խմբակցութիւնները, թրէսթ-ները եւ քարթէլները։ Կաթոլիկ եկեղեցին որ տիե-զերական կը կոչուի, միջազգային գաղափարա-կան կազմակերպութիւն մը չէ՞։ Ամէն երկիր յա-ռաջ կ՚երթայ համաձայն իր սեփական տենչերուն։ Համայնավարութիւնը արտածելի ապրանք մը չէ, ինչպէս անուշահոտութիւն մը։ Եթէ բանուորական բազմութեանց տենչերը յարեւմտան են շատ մը ազ-գերու մէջ, ես կատարելապէս կ՚ըմբռնեմ թէ ամէն երկիր իրեն յատուկ պայմաններ, սեփական կլիմայ մը կը ներկայացնէ։ Բայց չեմ հասկնար թէ ինչո՛ւ մենք, Ֆրանսացի համայնավարներս պիտի չկըր-նանք մեր խորհրդային բարեկամներու փորձառու-թենէն քաղել ինչ որ լաւ է եւ օգտակար մեր երկ-րին համար »։

Գ. Թորէզ այս առթիւ կրկնեց թէ համայնա-վար կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ անցած ատեն համայնավարական ծրագիր մը չէ որ պիտի գործադրէ։

— « Քանիցս յայտարարած եմ արդէն, — Ֆր-րանսայի վերականգնումը կրնայ գլուխ հանուիլ միայն հաւաքաբար։ Մեզի համար երկրին միու-թիւնը անհրաժեշտ պայմանն է Ֆրանսայի վերա-կանգնումին։ Մեր գլխաւոր հոգը պիտի կազմէ Ֆրանքին պաշտպանութիւնը։ Հաւասարակշռել ել-մտացոյցը, առանց նոր տուրքեր աւելցնելու, զարկ տալ արտադրութեան եւ Ֆրանքը հաստատուն վի-ճակ պիտի ունենայ »։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ որ տեղի ունեցան Գշ. օր, արձանագրուած էին 8 միլիոն քուէարկուներ։ Բոլոր գինետուները եւ գբօսավայրերը փակուած էին։ Վերջնական ար-դիւնքը ճշդուած չէ տակաւին, բայց տարակոյս չկայ թէ 414 աթոռներու վրայ 75 առ հարիւր շա-հած են կառավարութեան կուսակիցները, մօտ հարիւր աթոռ ալ ընդդիմադիրները։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ զինուորական ակումբը պայ-թեցաւ։ Բազմաթիւ զոհեր կան։

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

Երեկոյթ մը հսկարտ եւ փառաբանելի: Պարտք մը համարեցայ ներկայ ըլլալ, պարտք մը, աւելի պահանջ մը, աւելի ապրում մը, աւելի վերյիշում մըայն փառքերուն որոնք մարմնացուցին յեղափոխութիւնը հայ արիւնին մէջ, որոնք պանծացուցին մտքին ուժը հայ հասարակութեան մէջ, որոնք նոյնացուցին հայ մտաւորականին դերը հայ հաւաքականութեան մէջ, գործակցելով մշակին եւ աշխատաւորին հետ, կղերին եւ ուսուցիչին հետ, արհեստաւորին եւ առեւտրականին հետ, եւ թափ տուին այդպէսով հերոսին եւ դիւցազնին եւ ամէնքը միասին չխնայեցին իրենց արիւնը այնտեղ ուրտեղ կը մղէին պարագաները զիրենք:

Անհատ մըն եմ եւ անհատապաշտ մը՝ իմաստասիրական առումով: Անկախ մըն եմ եւ անկաշկանդ կամքի տէր, որով չունիմ ոչ մէկ կուսակցութեան հետ կապ մը: Ձեմ կրցած ենթարկել ինքզինքս կուսակցութիւններու սեղմումին, հակառակ անոր որ արձանագրուած եմ իրենց շարքերուն մէջ, դեռ 1904 թուականներուն, բռնակալութեան ամէնէն զազրելի շրջաններուն եւ հպարտ եմ այն ամենավտանգաւոր գործերով եւ գործունէութիւններով, որոնք մեզ՝ պատանիներուս վիճակուած էին... Մնացած եմ մինչեւ 1909 թուականները այդ զօրեղ կուսակցութեան մէջ. հեռացած եմ անկէ ներքին ձայնով մը,— վերջապէս ամէն մարդ իր խմորը ունի—, բնոյթիս համապատասխան գործունէութիւն մը ընդգրկելու համար:

Ես առաջին անգամ այդ կազմակերպութեան մէջ տեսայ ազգի մը զաւակներուն մէջ եղբայրական, եղբայրականէ աւելի, սուրբերու վայել միութիւն մը: Տեսայ թէ ինչպէս մէկը՝ երէց մը կր գուրգուրար նորեկի մը վրայ, ինչպէս հին ախոյեան մը կը սեղմէր ձեռքը իր կրտսեր եղբօր. ինչպէս կօրաւոր էր շաղկապումը եւ շաղախումը անոնց մէջ,—մեծը մեծին հետ, մեծը պզտիկին հետ, պզտիկը պզտիկին հետ, պզտիկը մեծին հետ: Կարծես ոչ տարիքի, ոչ գոհողութիւններու, ոչ անխոնջ աշխատանքներու եւ նոր սրտաբաբախ ծրումներու մէջ, չկար տարբերութիւն մը, չկար խտրութիւն մը, բայց կար գուրգուրանք մը:

Ատիկա Դաշնակցութեան պարծանքն է, կարելի չէ ուրանալ: Ատիկա ճշմարտութեան ձայնն է:

Կարելի չէ ուրանալ նաեւ այն զոհաբերութիւնները որ անոնք տուին սրտովին, առանց տատամսելու, առանց վարանումի: Ատիկա ալ ճշմարտութեան ձայնն է:

Կարելի չէ ուրանալ նաեւ այն կենսունակութիւնն ու ուժականութիւնը (dynamisme), որ ան ամէն մէկ նախճիրէ վերջ, վերապրեցաւ եւ կը վերապրի: Ատիկա հայ ժողովուրդի իսկական ոգին էր, անոր էական բնոյթն էր: Կուսակցութիւնը ինքն ալ անոր պէս, իբրեւ անոր զաւակը՝ ի ցոյց այդ թափը, այդ մղումը, այդ խոյանքը, եւ ինքն ալ այսօր Եղեռնի ամէնէն մեծ զարհուրանքէն վերջ, կ՚ապրի եւ կ՚ուխտէ ապրիլ, ժամանակաւոր ձկատելով հովերը որ կուգան կ՚անցնին ու կ՚երթան:

Սխալնե՞ր... ի՞նչ փոյթ. բայց պէտք է խոստովանիլ, ո՞վ չգործեց այդ սխալները. պետութիւննե՞րը մեծամեծ, թէ ազգե՞րը նորածին. մտաւորականնե՞րը տխտան թէ վերաշինիչները աշխարհին: Եւ մեր հայ կեանքին մէջ ինքնակոչ եւ պատահական դիւանագէտնե՞րը թէ գործիչները մտացիր որոնք վայրկեանի մէջ կը փոխէին իրենց տեսակէտը, կուսակցութիւննե՞րը պատասատուն թէ մարմինները ազգային, կազմակերպութիւննե՞րը հայրենասէր թէ ազգն իսկ խմբովին: Սխալնե՞ր. իւրաքանչիւրը պէտք է ստանձնէ իր բաժինը ինքնաքննութեամբ: Եւ գրիչ մը եթէ ստանձնէ քննադատի դերը, պէտք է գիտնայ ամէնքը իր տեղին մէջ եւ իր դերին մէջ արտաբերել: Այդ է ճշմարտութեան ձայնը:

Քիչ առենէն թերեւս հրատարակուի պատմաքննական փորձ մը հայ ազատագրական շարժումին մասին եւ որուն յաջորդէ ընդարձակ աշխատութիւն մը նուիրուած հայ ազատագրութեան ընդհանուր գործունէութեան: Ով որ այսօր այս ճշմարտութեան ձայնը ներկայացնելու համար հրապարակ կուգայ, ոչ մէկ առղ պիտի ջնջէ իր այդ քննական տեսութիւնէն. բայց ճիշդ իր բնոյթին հետ ներդաշնակուելու համար չի կրնար անտեսել այն մեծութիւնը զոր ստեղծեցին այդ կուսակցութեան հիմնադիրները եւ անոնց յաջորդ անմահ հերոսներու, մտաւորական թէ հասարակ ժողովրդի զաւակներու բոյլը:

Քսան տարիներէ վեր, հայ նախճիրէն վերջ վերապրելու եռանդով ոգեւորուած, հայ ազգային նոր կեանքէն հեռացայ դժբախտ պայմաններու մէջ: Քսան տարիներէ ի վեր ազգային վերածնունդի գործէն, մանաւանդ Սփիւռքի մէջ կատարուած հսկայ աշխատանքէն անդիտակ, այսօր հպարտութեամբ չուրջս կը նայիմ եւ կը տեսնեմ որ Ֆրանսայի պէս եւ մանաւանդ Փարիզի պէս մտաւորական եւ տնտեսական հզօր կառուցուածքի մը մէջ, հայութիւնը կրցեր է ապրիլ եւ բարգաւաճիլ իբրեւ հայ ժողովուրդ. կրցեր է պահել իր լեզուն: Մշակոյթը փառաւոր արշաւանքներ գործեր է հայ մտա-

քով, գրականութիւնը նոր տաղանդներ տուեր է, հայ երգը ճանչցուեր եւ սիրուեր է օտարներէն: Հայուն անունը արգահատանքի չէ ենթարկուեր եւ չէ շարունակուեր այն արհամարհանքը որ սկզբնական շրջաններու մէջ տիրող էր: Քսան տարիներէ ի վեր դպրոցներ բացուեր են թէ օտար մայրաքաղաքին մէջ, թէ մայրաքաղաքէն հեռու՝ նկատելի թէ աննկատ շրջաններու մէջ: Քսան տարիներէ ի վեր դրական աշխատանք կատարուեր է ամէն մարդի մէջ: Հոգ չէ թէ կռիւներ ալ գոյութիւն ունեցեր են, բայց անոնք ալ ազդակներ եղեր են ազգային կեանքը վերապահպանելու:

Ո՞վ ամէնէն աւելի գործեր է. ո՞ր կազմակերպութիւնը այդ ոգին, այդ հայկական ոգին անաբատ պահեր եւ զարգացուցեր է. ո՛վ, եթէ ոչ այդ յեղափոխական կազմակերպութեան նուիրեալները:

Այս ալ ճշմարտութեան ձայնն է:

Եւ այսօր երբ Ա. անգամ ներգաղթը կը սկսի, ո՞վ կրցեր է պահել այդ սէրը հայրենիքին, ո՞վ կրցեր է պատրաստել այդ դարձը դէպի Հայրենիք, ո՞վ, եթէ ոչ այդ ազգի զաւակ, ազգային կուսակցութիւնը:

Եւ երբ կը վերադառնան այսօր Հայերը իրենց երկիրը սիրական եւ պապենական իրենց օջախը մշտավառ, խանդավառութեամբ, զոհելով ամէն ինչ, ես չուրջս կը նայիմ եւ անձկութեամբ կը փնտռեմ,— ո՞ւր են այն մեծ դէմքերը որոնք գլխաւորապէս առաջնորդեցին դէպի իրենց՝ Մալխնեան Գօգոսը, Երզնկեան Արամայիս, Աթանասեան Աշոտ, Վարդանեան Գրիգոր, Իւզպաշեան, Դաւիթեանը, կամ ուրիշներ որ անոնց հետ այդ երկիրը կառուցին նոր գաղափարին մէջ: Գաբրիէլեանը, Խանջեանը, Շահումեանը, Գարախանը, Զարենցը, չխիշելու համար դեռ ուրիշներ անյայտ...

Ո՛հ, Աստուած իմ, ի՞նչ դաժան է յիշել այս ամբողջին անունները յիսունէ աւելի որոնք Դաշնակցական ըլլալու «մեղք»ն ալ չէին գործած...

... Երեկոյթ մը. յիսունըվեց տարիներու նուիրուած երեկոյթ մը. բայց չուրջս կը նայէի եւ ինչո՞ւ չէի տեսներ ոչ մէկը մեր տաղանդաւոր կրադէտներէն, ոչ մէկը եկեղեցական ներկայացուցիչներէն, ոչ մէկը մեր գաղութի մեծահամբաւ երեւելիներէն: Արդե՞օք Ռոստոմի մը, Զաւարեանի մը, Ակնունիի մը, Խաժակի մը, Վարդգէսի մը, Վռամեանի մը, Զօհրապի մը, Զարդարեանի մը, Վարուժանի մը, Սեւակի մը, Շահրիկեանի մը, Սրմաքէշխանլեանի մը եւ բոլոր այդ բոյլին, այդ ծաղիկներուն անունները չէի՞ն խօսեր մեր սրտերուն. եւ բոլոր Անդրանիկներուն, Աղբիւր Սերոբներուն, Գէորգ Չաւուշներուն եւ բոլոր նահատակներուն արիւնները չէ՞ին հոսեր մեր երակներուն մէջ: Ո՞ւր կը մնայ հայ հայրենասէրներու մեծութիւնը, երբ կ՚ուրանայ եւ կը մոռնայ իր մեծութիւնները:

Ձերագ իր հիացումը եւ զարմանքը կը յայտնէր այն երեւոյթին հանդէպ, որուն ականատես էր եղեր Լոնտոնի մէջ,— պահպանողականներ ու ազատականներ Ուէսթմինսթըրի պալատին մէջ իրարու դէմ ամենածանր քննադատութիւններ ընելէ, նոյնիսկ երբեմն զիրար կշտամբելէ վերջ, պալատէն դուրս ելլելով իրարու հետ մէկ կառք կ՚առնէին եւ միասին ճաշելու կ՚երթային... Ահա ժողովուրդի մը մեծութիւնը: Ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք այդ մեծութիւնը քանի որ, իրաւ է թէ փոքր, բայց անկասկած մեծ ժողովուրդ մըն ենք, քանի որ գիտենք ապրիլ, կրնանք վերապրիլ: Եթէ նոյնիսկ երէցները այդ չէին ըրած, այսօր մենք պէտք էր որ ընէինք զայն, քանի որ նոր դարը նոր պահանջներ կը պարտադրէ: Ահա այս է ճշմարտութեան պատգամը:

Թ. ԳԱՌՆԻԿ

Հայկ. հարցը Թրքական աչքով

ԽԱԼԻԼ ՊԷՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԽՄԲ.— Իթթիհատական Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Խալիլ Մէնթէշ (նախկին Խալիլ պէյ), սկսած է իր յուշերը հրատարակել «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ: Ահաւասիկ առաջին մասը.—

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Պ. Հալիլ Մէնթէշ իր ուշագրաւ յիշատակներուն մէջ կը բացատրէ թէ Եւրոպա կը գտնուէր այն միջոցին, երբ Էնվէր ու Թալաթ փաշաները 1912ին կը գրաւէին Բարձրագոյն Դուռը, կը տապալէին դահլիճը եւ մեծ եպարքոս կը կարգէին Մահմուտ Շէվքէթ փաշան:

Այդ միջոցին եւրոպական թերթերը բուռն հրատարակութիւններ կը կատարէին գլխաւորութեամբ Պ. Հանոթոյի: Պ. Մէնթէշ քանի մը ընկերներու հետ կ՚այցելէ Ֆրանսացի ընկերվարական ներու պետ Ժօռէսի, խնդրելով որ ուժ տայ իթթիհատականներուն՝ իբրեւ ընկերվարական յեղափոխական կուսակցութիւն: Ժօռէս կը յանձնարարէ անմիջապէս բարենորոգումներու ձեռնարկել Հայաստանի մէջ, յայտնելով թէ հայկական բարենորոգումներու խնդիրը մեծագոյն վտանգը կը կազմէ Թուրքիոյ համար, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ Ռուսիա ձեռք առնէ այդ խնդիրը, վճռական հարուածը իջեցնելու համար Թուրքիոյ»:

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս յառաջաբանէն վերջ, Պ. Հալիլ Մէնթէշ հետեւեալ կերպով կը շարունակէ իր մերկացումները.

«— Իսթանպուլ վերադարձիս այցելեցի մեծ եպարքոս Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի, որ, հարցուց թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ Եւրոպայի մէջ:

— Փաշա, մեծ վտանգի մը առջեւ կը գտնուինք, ըսի: Հայաստանի բարենորոգումներու քարոզութեան սկսած են: Ցայտնի է թէ ռուսական դեսպանատունը ուժ կուտայ այս ձեռնարկին: Ռուսերը չեն ուզեր որ տաքի ելլենք պարտութեան անկողինէն:

— Ի՞նչ դարման կը խորհիս:

— Կը մտածեմ անգլիացի մասնագէտներու յանձնել Արեւելեան Նահանգներու բարենորոգումը: Այդ պարագային վերակենդանացուցած կ՚ըլլանք Կիպրոսի անգլօ-թուրք դաշնագիրը, որու համաձայն Անգլիա յանձն առած է մեզ պաշտպանել արեւելքէն գալիք ռուսական յարձակումի մը դէմ.

— Հիանալի է այդ դարմանը, անմիջապէս տեսնուեցէք Թալաթ փաշային հետ եւ խկոյն հրահանգ տանք Լոնտոնի մեր դեսպանին:

Անմիջապէս այցելեցի ներքին նախարար Թալաթ փաշայի, բացատրեցի խնդիրը եւ առաջարկեցի կուսակցութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին ենթարկել հարցը:

— Պէտք չկայ, խկոյն մեծ եպարքոսին երթանք, ըսաւ: Որոշեցինք ընդհ. քննիչ մը հրաւիրել ներքին նախարարութեան համար եւ նոյն օրն իսկ հեռագրով հետեւեալ հրահանգը տուինք Լոնտոնի դեսպան Թէվֆիք փաշային.—

«Որոշեցինք հիմնական բարենորոգումներ կատարել Արեւելեան Նահանգներուն մէջ: Այդ գործը պիտի յանձնենք անգլիացի փորձագէտներու: Անգլ. կառավարութիւնը թող բարեհաճի այդ պաշտօնին կարգել Արեւելքի մէջ փորձառութիւն ձեռք բերած պետական անձնաւորութիւն մը, որ Ընդհ. Քննիչ պիտի ըլլայ: Այդ անձը իր ուզած մասնագէտներուն հետ թող գայ եւ քննութիւններ կատարէ: Պիտի ընդունինք եւ պիտի գործադրենք իր տեղեկագիրը: Անմիջապէս այս մասին ձեռնարկ կատարեցէք եւ արդիւնքը հաղորդեցէք հեռագրով:»

Քանի մը օր վերջ Թէվֆիք փաշայէն ստացանք հետեւեալ պատասխանը.—

«Արտաքին նախարար Սըր Էտուըրտ Կրէյի յայտնեցի կառավարութեան բաղձանքները. խիստ լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ: Քանի մը օրէն ինծի պիտի տեղեկացնէ ընտրուած անձին անունը:»

Շաբաթ մը վերջ Թէվֆիք փաշա տեղեկացուց թէ անգլ. կառավարութիւնը այդ պաշտօնին համար ընտրած է Լորտ Միլները: Շատ ուրախացանք եւ դեսպանին հրամայեցինք կառավարութեան շնորհակալութիւնները հաղորդել անգլ. դահլիճին:

ՏՐԱԳԻՐԸ ՋՈՒՐԸ ԿԻՅՆԱՅ

Քանի մը օր վերջ հետեւեալ պատասխանը ստացանք.— «Սըր Էտուըրտ Կրէյ զիս իր մօտ հրաւիրեց եւ հետեւեալը հաղորդեց.

— Ռուսական դեսպանը ինծի եկաւ եւ յայտնեց թէ Ռուսիա տեղեկացած է թէ Թուրք կառավարութիւնը Անգլիոյ դիմած եւ փորձագէտներ ուզած է՝ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ բարենորոգումներ կատարելու համար: Դեսպանը աւելցուց.— «Այդ շրջանը մեր սահմանին վրայ կը գտնուի եւ Հայերը շատ աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն մեր կողմը: Այս խնդիրը կը շահագրգռէ ուղղակի մեր ապահովութիւնը: Համաձայն ենք բարենորոգումներուն, բայց միակողմանի չի կրնար ըլլար ե՛ւ պէտք է միջազգային հակակշիռ հաստատել»: Սըր Էտուըրտ Կրէյ ռուս դեսպանին այս խօսքերը կրկնելէ վերջ աւելցուցած է.— «Ինչպէս գիտէք, Ռուսերը մեր դաշնակիցներն են: Դժբախտաբար չենք կրնար անոնց փափաքին հակառակ ընթացքի մը մէջ գտնուիլ:»

Պ. ԿԻՐՍԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Անգլիական կառավարութիւնը ոչ միայն մերժած էր մեր առաջարկը, այլեւ Ռուսերուն յանձնած էր միջազգային բարենորոգումներու ծրագրին պատրաստութիւնը:

Մեր վեց նահանգները գրաւելու նպատակով կատարուած այս ձեռնարկը կը սկսի 26 Հոկտեմբեր 1912 թուակիր հետեւեալ հեռագրով, զոր Իսթանպուլի ռուս դեսպան Պառոն տը Կիրս ուղղած էր արտաքին նախարար Սազանովի.

«— Ռուս հիւպատոսներէն ստացած հեռագիրները կը յայտնեն թէ Հայերը ռուսական հակակշիռի տակ բարենորոգում կը պահանջեն եւ նոյնիսկ կ՚ուզեն որ մենք գրաւենք իրենց երկիրը: Հայոց Կաթողիկոսը կը փափաքի որ Ռուսիա Աստուծոյ սիրոյն ստանձնէ դժբախտ Թրքահայաստանի պաշտպանութիւնը:

Ես Հայկական խնդիրը կը նկատեմ Ռուսիոյ համար ամենակարեւոր հարցը եւ կը փափաքիմ որ կառավարութիւնը ձեռնարկներ կատարէ վճռաբար եւ վերջնական կերպով լուծելու համար զայն: Անժամանակ կը գտնեմ անմիջական գրաւումը:

Ինչ կը վերաբերի բարենորոգումներուն, խնկոյն պէտք է ձեռնարկել անոնց, պայմանով որ կատարուին ռուս կամ եւրոպացի պաշտօնեաներու բացարձակ հսկողութեան տակ։ Միւս կողմէ այժմէն պէտք է ձեռք առնենք անհրաժեշտ միջոցները, որպէսզի մեր բանակները կարենան գրաւել Արեւելեան Նահանգները, եթէ բարենորոգումները օգտակար արդիւնք չտան ու եթէ կարելի չըլլայ ապահովել անդորրութիւնը։»

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏՈՔԹ. ԶԱՒՐԻԵՒԻ

Ռուս դիւանագիտութիւնը այլեւս սկսած էր սանձարձակ գործադրել իր հնաւանդ քաղաքականութիւնը. Սազոնով նախ իր դեսպանին կը յանձնարարէ բարեկամական խրատներ տալ Օսմ. կառավարութեան։ Ասոր վրայ ռուս դեսպանը Բ. Դրան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Հայկ. Հարցին մասին, աւելցնելով որ օտար միջամտութիւնը անհրաժեշտ պիտի դառնայ, եթէ առենին չգործադրուին բարենորոգումները, նկատելով որ սահմանակից Ռուսիա չի կրնար անտարբեր մնալ, եթէ խանգարուի անդորրութիւնը։

Ռուսիա միւս կողմէ հետեւեալ յանձնարարութիւնները կատարած է Դաշնակցութեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ Տոքթ. Զաւրիեւի.

— «Կայսերական կառավարութիւնը ամենաջերմ կերպով նկատողութեան կ'առնէ Հայաստանի ճակատագիրը. այսուհանդերձ, կացութեան բացառիկ փափուկ ըլլալը նկատի ունենալով, Հայերը պարտաւոր են խուսափիլ ամէն անխոհեմութենէ որ կրնայ ծանրակշիռ հանգամանք տալ իրենց վիճակին։ Պէտք չէ որ Հայերը Եւրոպայի աչքին երեւին իբրեւ հասարակ յեղափոխականներ, որոնք կ'ուզեն օգտուիլ Թուրքերու զինուորական պարտութիւններէն. հետեւաբար պէտք չէ դրդուել Թուրքերը։ Մանաւանդ պէտք է զգուշանալ յեղափոխութիւն յառաջ բերելէ եւ Եւրոպայի մէջ քաղաքական պահանջներ ներկայացնելէ։

Ասոր փոխարէն կարելի է մամուլով եւ ուրիշ միջոցներով բողոքել Թուրք պաշտօնեաներու եւ Քիւրտերու բռնութեանց դէմ։»

ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ինչպէս միշտ, Ռուսիոյ նպատակը եղած է այնպէս մը ներկայացնել թէ գոյութիւն ունին բռնակալ Թուրքիա մը եւ հարստահարուած քրիստոնեայ ազգ մը, զոր պէտք է ազատել՝ յանուն մարդկութեան։

Ռուս ներկայացուցիչը այդ նպատակով կը դրդէր Հայոց Պատրիարքը, որ ամենափոքր դէպքերն իսկ չափազանցնելով «թագրիր»ներ կը տեղացնէր Բ. Դրան։ Հոկտեմբերէն մինչեւ Մայիս, Պատրիարքարանը ճիշդ 173 «թագրիր» տուած էր եւ ռուս դեսպանն ալ իր կողմէ հաստատած էր այդ «թագրիր»ներու բովանդակութիւնը։ Էջմիածնի Կաթողիկոսն ալ Իսթանպուլի Պատրիարքարանի ժողովներուն կը դրդէր ցուցական որոշումներ տալու։

Արդարեւ, 21 Դեկտ. 1912ին, Հայոց Ազգ. Ժողովը միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեց խառն Յանձնաժողովի մը, որուն պաշտօնն էր ապահովել բարենորոգումներու գործադրութիւնը։ Այդ միջոցին Հայոց գրերու դիւտին չեմ գիտեր քանիերորդ տարեդարձին առիթով Իսթանպուլի Հայերը հանդիսութիւններ եւ ցոյցեր կը կատարէին ու այդ առիթով անոնք չքաշուեցան նոյնիսկ փողոցներուն մէջ հայկական դրօշակի գոյներով «քօնֆէթի»ներ նետելէ։

1913ի փետրուարին Էջմիածնի Կաթողիկոսը փոխանորդութիւն տուաւ Պօղոս Նուպար փաշային, որպէսզի Լոնտոնի Վեհաժողովին փոխարէն եւրոպական պետութիւններու դիմէ՝ Ռուսիոյ հսկողութեան տակ բարենորոգումներու գործադրութիւնը պահանջելու համար։ Ուշագրաւ է որ Ռուսիա Հայերուն կ'արգիլէր Լոնտոնի Վեհաժողովին դիմել։

Ռուս կառավարութիւնը Անգլ. մասնագէտներու մասին Լոնտոնի կառավարութեան մօտ մեր կատարած դիմումին առիթով Անգլիոյ հաւանութիւնը ձեռք բերելէ վերջ, հրահանգներ տուած էր Պերլինի, Վիեննայի եւ Հռոմի ռուսական դեսպաններուն։

Թեհրանի թեմը եւ իր թեմակալը

ԹԵՀՐԱՆ — Կաթող. կարգադրութեամբ Թեհրան մայրաքաղաքը, իր հետ ունենալով Արաքի շրջանը, Համադան, Ղազւին եւ Քիրմանշահ քաղաքները, ներկայիս կազմում է մի նոր ազգային կրօնական թեմ, անջատուելով Իրան-Հնդկաստանի նախկին թեմական շրջանից։ Այս նպատակով կազմուեցաւ յատուկ թեմական կանոնադրութիւն, որ նոյնպէս հաստատուեցաւ Մայր Աթոռէն։

Սակայն ցարդ սոյն կանոնադրութիւնը չգործադրուեցաւ, նախկին Թեմականը կազմալոյծ վիճակում շարունակում է իր գոյութիւնը, առանց արդարացուցիչ պատճառների։

Թեմի ազգային, կրօնական եւ մշակութային կեանքը իր կանոնադրական հունի մէջ դնելու համար Էջմիածնէն եկած առաջին թեմակալը՝ Վահան Ծ. վարդապետ Կոստանեանը (յետոյ եպիսկոպոս) մէկուկէս տարի պաշտօնավարելով չկրցաւ այդ աշխատանքը ի կատար ածել եւ ժողովրդի ընտրական իրաւունքներով օժտուած ղեկավար մարմնին գործի վրայ տեսնել։

Սրան յաջորդեց Ռուբէն եպիսկոպոս Դրամբեանը, որ յատկապէս ղրկուեցաւ Ս. Էջմիածնէն թեմական կանոնադրութեամբ Ազգ. իշխանութիւն ստեղծելու Թեհրանում։ Ահա վեցերորդ ամիսը լրանում է, սակայն գործնական յուրջ աշխատանք չէ կատարուած տակաւին։ Եւ թւում է թէ համերաշխութեան ու համագործակցութեան գետնի վրայ առաջնորդը խուսափում է աշխատանքի ձեռնարկելուց։ Ցարդ եղած նախանշանները այդ են ցոյց տալիս։

Իր ժամանումի առաջին օրէն իսկ եպիսկոպոսը եկեղեցու բեմից իր քարոզների մէջ հնչեցնում է Հայոց Հայրապետարանի պատուէրները, սիրոյ, եղբայրական գործակցութեան, համերաշխ կենակցութեան անհրաժեշտութիւնը։ Սակայն այս եւ նման բոլոր փայլուն և արժէքաւոր խօսքերը հենց ինքը չի գործադրում իր պաշտօնավարութեան ընթացքին, լինելով կենդանի օրինակ ժողովրդին։ Առաջնորդի այս ընթացքին հետեւում է թեմի ընտրական գործի ձգձգումն ու անկերպարան վիճակի շարունակութիւնը։

Ցաւալի է դարձեալ մատնանշել որ առաջնորդը տեղս հասնելուց, առաջին իսկ առթիւ հարկ էր ներկայանար երկրի վեհապետին եւ բարձրագոյն իշխանութեան։ Սակայն ցարդ տեղի ունեցած չէ։

Տխուր վիճակի մէջ է ներկայիս Թեհրանի կրթական-դպրոցական գործը։ Նոյեմբեր ամսի մէջ ենք, սակայն, 1000էն աւելի հայ աշակերտներ ունեցող դպրոցը ո՛չ լրիւ ուսուցչական կազմ ունի, ո՛չ լրիւ դասաւանդութիւն, ո՛չ ամբողջական դասացուցակ եւ ո՛չ էլ պատասխանատու տեսչական ղեկավարութիւն։ Առաջնորդը աւելի կը ձգտի, ուսուցչական կազմի ընտրութեան մէջ հող տանիլ հաւատաքննական աշխատանքներին, անհարազատ տարրերին արձակելով կամ հեռացնելով, կարեւորութիւն չտալով ուսուցչի կարողութեան եւ փորձառութեան։

Իբրեւ բարձրագոյն աստիճան ունեցող հոգեւորական (թէեւ առանց փորձառութեան), իբրեւ Էջմիածնական միաբան, իբրեւ առաջնորդ մի կարեւոր թեմի, նա պարտաւոր է իրեն պահել համապատասխան դիրքի եւ բարձրութեան վրայ՝ լինելով հաւասարապէս հոգեւոր ներկայացուցիչ հայ հասարակութեան բոլոր հոսանքների համար։ Գործնականօրէն ցոյց տալու համերաշխութեան, սիրոյ եւ համագործակցութեան ուղիները։ Ցաւով պէտք է յիշել որ հանրութիւնը այս չտեսաւ իր առաջնորդի մէջ։

Նա շարունակ յօդուածներ ու ատենաւորներ է գրում կուսակցական օրգանների մէջ։ Այս անհամապատասխան է արդէն իր կոչման, դիրքին ու հեղինակութեան։ Իրենց աշխատակցութիւններին յարմարագոյն տեղն է Էջմիածինը, Երուսաղէմի Սիոնը կամ Անթիլիասի Հասկը, այլ ոչ Թուղթի կուսակցութեան օրգանը։

Կը սպասենք որ Դրամբեան եպիսկոպոսը լուրջ սրբագրութեան ենթարկէ իր առաջնորդական գործունէութիւնը, նուիրուելով թեմի կազմակերպման գործին, եկեղեցու եւ դպրոցի պայծառութեան ու Էջմիածնի հեղինակութեան բարձրացման։

ԱՐԳՈՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ՇԻՆՈՒԻ «Գ. Սունդուկեան» անունով պետական թատրոնի նոր շէնք մը, Սթալինեան պողոտային վրայ։ Թատրոնը, պիտի ունենայ 60—70 հազար խորանարդ մեթր տարածութիւն, 1200 հոգիի համար եւ բոլոր կողմերով պիտի ծածկուի Երեւանի պազալտ քարով։ Նախագիծին վրայ կ'աշխատին ճարտարապետ Կ. Հալապեան եւ փրոֆ. Ս. Սաֆարեան։

ԱՐԱԳԱԾ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ (Երեւանէն 16 քիլոմեթր հիւսիս) հաստատուած դիտարանին շինութիւնը աւարտած է։ Թերթերը կը գրեն թէ այս դիտարանը իր ֆիզիքական կազմածներով եւ սարքաւորումով կը գերազանցէ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Փարիզի հսկայ դիտարաններն անգամ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԽԱՑՈՅՑ ԽԱՅԸ

— Ես աղօթել չգիտեմ, ոչ մի Աստուծոյ անունն անգամ չգիտեմ... ոչ էլ հասցէն... ես փախայ Ալիէն, որպէսզի չսպաննեմ... եւ փախայ Աւետիսէն որ բռնել է Ալին, պատկերել է գետնին ու ինձ ասում է. «տեսնո՞ւմ ես... քեզ մնում է միայն սուրը իջեցնել... տեսնեմ..» Իսկ ես խաղալ եմ ուզում, դպրոց գնալ եմ ուզում... իրել եմ ուզում... ես ապրել եմ ուզում առանց սպաննելու... ես մեռնել եմ ուզում առանց սպաննուելու... Ո՞վ դրաւ այս մղձաւանջը երիտասարդ հոգուս մէջ... փոխանակ պարտէզների ծաղիկը քաղելու, թիթեռների ետեւէն վազելու, երգելու, խնդալու... եւ ահա ինձ ասում են «սպաննէ՛»։ Ո՛վ Թագաւոր, դու մայլ, լաւկեաց այս ժայռի նման... չգիտեմ ուրիշ երկիր էլ ունի՞ քեզ նման Թագաւոր... եթէ ունի, ուրեմն աշխարհը գժոխք է եւ բոլոր երեխաներն էլ ինձ նման որբեր են, ունեն վրէժ իրենց սրտերում ու գնում են մի ժայռի ուխտի... եթէ միայն դուն ես բռնակալը, գազանը, դահիճը, մեղք քեզի... մի Թագաւոր ի՞նչ պէտք ունի ջարդելու.. բոլորի անէծքն ու ցասումը կարող են տապալել մի օր գահդ...

Փոխանակ Թշնամու, կարող էիր հաւատարիմ բարեկամներ ունենալ...

Եթէ հաւատաս ուրիշների խօսքին, որքան ձեռքերդ արիւնոտ լինեն, նրանք այդքան գոհ կը լինեն... Տես, երբ դու ջարդում ես, բոլոր պալատների պատուհաններէն քեզ դիտում են... Նրանք էլ քեզ պէս Թագաւորներ են, բայց դիտում են թէ դու ինչպէս քո հպատակներին կոտորում ես... եւ հրճւում են... ու քրքջում են այդ Թագաւորները ... նոյնիսկ քեզ ոգեւորում են, «Ջարդէ՜, փատիշահ, ջարդէ՜»... բայց դու մի լսի նրանց յորդորը... եթէ արածդ լաւ բան լինէր, իրենք էլ կ'անէին... նրանք քեզ խենթի տեղ են դրել, քո գահը հիմքէն քանդում են քո իսկ ձեռքով... իմ բարի, Սուլթան վազ անցիր այս ընթացքէն, եթէ համբերութիւնդ հատցնում ենք մի պահ, մտիր մզկիթ ու աղօթէ թէ մեզ համար եւ թէ քեզ համար... տես ինչ գեղեցիկ պալատներ են շինում քեզ համար... վերցուր կանգունդ ու գնա հսկէ, քաջալերէ, ուղղութիւն ցոյց տուր, փոխանակ սուրդ քաշելու նրանց՝ եւ իրենց ընտանիքները կոտորելու... այդ պալատները դարձնում ես քեզ համար մի մի գերեզման ...

Տես, ի՞նչ է գրել սեւաչեայ մարդը.
« Այդքան չարիք թէ մտանան մեր որդիք...»
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք...»

Լսեցի՞ր փոխանակ վրէժ ու ատելութիւն քարոզելու, նա քեզ համար գեղեցիկ պատմութիւններ կը գրէր, քեզ կը գովէր... իսկ հիմա... իմ մանկական շրթներով քեզ օրհնելու փոխարէն անիծում է... նոյնիսկ հրամայում է ինձ որ քեզ սպաննեմ... բայց ես ուզում եմ խաղալ, ուսանել, սիրել... ի՞նչո՞ւ ատելութեան հունտը դրիր իմ սրտումը... յանցանքը Աւետիսին չէ որ ինձ փոտում է անվերջ ...

Իմ բարի Թագաւոր, փոխանակ ուրիշների գլուխները կտրելով քո Թագը պահպանելու, նետիր այդ Թագը ծովը... իմ բարի Թագաւոր, ես խաղալ եմ ուզում, ես սիրել եմ ուզում... հանէ իմ սրտէն կոտորածի մշտական մղձաւանջը... տես, ինչպէս դունատ եմ ...

Սեւաչեայ մարդու, Աստղիկի, Աւետիսի եւ Ալիի պատկերները չքացան յանկարծ ու ես մնացի մենակ իմ մտամուքիս, դէմ առ դէմ խոժոռադէմ ժայռի հետ ...

Վախցայ անշուշտ... վախցայ որ սկսայ բարձրաձայն երգել... կցկտուր, անիմաստ բառեր էին որոնք անէկծութիւնէն փրթած՝ որ արձագանգում էր դիմացի լեռներէն ու նուաղում տակաւ ...

Մթնել էր։ Վախցայ մենակութենէն, Սուլթան Համիտէն եւ ժայռէն... Գիրքը հաւաքեցի ու ելայ ոտքի, է՛ ի՞նչ պիտի տանեմ Աւետիսին։ Ի՞նչ ասեմ, մտածեցի — Ի՞նչ տուաւ ինձ այս ժայռը։ Զբեր կանանց երեխայ տուող ժայռը ինձ մի գաղափար անգամ չտուաւ.. ի՛նչ մութ է, ինչպէ՞ս տուն պիտի հասնիմ... կարծես ժայռը հետեւում էր ինձ ... սեւաչեայ մարդը վրան նստած՝ քշում էր այդ հրէշայ ժայռը իմ ետեւէն...

Յանկարծ յիշեցի Աստղիկը ...

Սեւաչեայ մարդը, կարծես, ինձ ասում էր.
— Քաջը միայն արժանի է սիրելու՜...

Ոտքս քարին եկաւ ու ընկայ, գիրքը փախաւ ձեռքէս... Սուլթան Համիտ, այս բոլորին պատճառը դու ես, ասացի ինքնիրենս ...

Մութին մէջ խարխափելով որոնում էի գիրքն ու ճամբաս, երբ մի ձայն ասաց. «առ գիրքդ եւ տուր ձեռքդ...»։

Աւետիսն էր...

Երբ հասանք մեր դրան առջեւ՝

— Աւետի՛ս, ասացի, Աւետի՛ս ...

Բայց Աւետիսը արդէն անյայտացել էր... Ի՞նչ պիտի ասէի նրան — չգիտեմ։ Պիտի ասէի՞ թէ ոչինչ դուրս չեկաւ իմ ուխտագնացութենէն, ժայռը ոչ մի խորհուրդ չտուաւ եւ ես գտնւում եմ կոյս, չբեր կանանց վիճակում նորէն չգիտեմ։ Արդեօք, պիտի ասէի թէ Աւետիս, վաղն իսկ բեր Ալին,... քանի որ ձեր ախոռը շատ ցածր է եւ մնայում ես փամփուշտ, բեր ինձ վաղն իսկ, մեր ախոռում իմ իսկ սուրով նրա վիզը պիտի կտրեմ... վճռականօրէն այսպէս պիտի ասէի՞ — նորէն չգիտեմ..

Թերեւս պիտի ասէի. Աւետիս, իմ սիրելի եւ ազնիւ ընկեր, քանի որ ինձ այսմղձաւանջի երազէն հանեցիր, եկ վաղը մեր տունը խաղանք ...

ՏՈՔԹ. Ց. ԿԻՒՐԿՆՑԻ

Կացութիւնը Յունաստանի մէջ

100 ԳԻՒՂԵՐ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԸ

Աթէնքէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 19 թուականով. — Պ. Ցալտարիս այսօր ունկնդրութեան ընդունելով անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները, անոնց հաղորդեց ընդհ. սպայակոյտին առաջին տեղեկագիրը, որուն համաձայն Յունաստանի սահմանային պահականոցները 61 անգամ յարձակում կրած են վեց շաբթուան ընթացքին:

Թերթերը կը գրեն թէ ապստամբները յեղափոխական ատեան մը կազմած են Անթրաքիա գիւղին մէջ, Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ, եւ մահուան դատապարտած 18 գիւղացիներ: Ուրիշ 60 գիւղացիներ ալ որոնք կառավարական զօրքին միացած էին, մահուան դատապարտուած են ի բացակայութեան: Քոզանայի շրջանին 104 գիւղերէն չորսը միայն մնացած են ոստիկան - զօրքին ձեռքը: Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ Իսկրա գիւղին բնակիչներուն 90 առ հարիւրը ջարդուած է: Ապստամբները կրակի տուած են ուրիշ գիւղ մը, Թիլքիս:

★ Պ. Եօրկիոս, էամի (Ազատագրական կոմիտէ) ներկայացուցիչը Ֆրանսայի մէջ, կը տեղեկացնէ թէ յոյն ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան պայքարը չի սահմանափակուիր Ալպանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմանամերձ շրջաններուն մէջ, այլեւ գոյութիւն ունի Թեսալիոյ, կեդրոնական Յունաստանի, Պելոպոնէսի, մինչեւ անգամ Միտիլլիի մէջ:

★ Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը շատ խառնակ է: Ապստամբները հետզհետէ գետին կը շահին արեւմտեան Մակեդոնիոյ մէջ: Կառավարական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ շատ մը ապստամբներ Եուկոսլաւիա անցած են, իրենց դիմացը գտնելով կառավարական զօրքը: Կրեվենայի շրջանին մէջ (արեւմտեան Մակեդոնիա) ապստամբները տէր տիրական են եւ անկախութիւն հռչակած են առաջնորդութեամբ երկու նախկին ուսուցիչներու: Պաշտօնական լուրերու համաձայն, Սելանիկի մօտ սպաննուած են հրոսախումբի մը հինգ անդամները որոնց մէկը կին է: Յունաստանի ընդհ. սպայակոյտին նախագահը, զօր. Սպիլիոթոփուլոս Լոնտոն գնաց օդանաւով, խորհրդակցելու համար պատերազմական նախարարութեան հետ: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները առ այժմ խորհուրդ չեն տար որ Յունաստան Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան դիմէ, դրացիներու ոտնձգութեանց առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԱՍԻՆ համաձայնութիւն գոյացաւ Զօրսերու Խորհուրդի նոյեմբեր 19ի նիստին մէջ, որուն կը նախագահէր Մոլոթով: Վերջնապէս ճշդուեցան ինքնավար շրջանի կառավարիչին իրաւասութիւնները: Կառավարիչը պիտի նշանակուի Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ, պիտի հսկէ բարեկարգութեան, պիտի նշանակէ ոստիկանութեան վերատեսուչը եւն.: Նիստը վերջացած ատեն Պ. Մոլոթով յայտարարեց, ժպտադէն.—«Ջիջումներ րրի ձեզի, մի մոռնաք յիշել, երբ նորէն խօսինք օտար զօրամասերու պարպումի մասին»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Կազմակերպութիւնը այժմ կը բաղկանայ 54 անդամներէ: (Վերջին երեքը՝ Շուէտ, Իսլանտա եւ Աֆղանիստան): Ընդհ. ժողովի նոյեմբեր 19ի նիստին մէջ ծափերով ընդունուեցաւ Եգիպտոսի պատուիրակութեան մէկ բանաձեւը որ կը դատապարտէ ցեղային խտրութիւնը: Ցետոյ ընտրուեցան Ապահովութեան Խորհուրդին երեք ոչ - մնայուն անդամները,— Սուրիա, Քոլոմպիա եւ Պելժիա, երկու տարուան համար:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Եփրատի, Ճէզիրէի եւ Լաթաքիոյ շրջանները փակուած են բոլոր եկուորներուն եւ օտարականներուն համար: Եփրատի եւ Ճէզիրէի շրջաններուն տարածութիւնն է 150.000 քառ. մղոն, բարեբեր հողերով:

UNESCOի պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի օր, Սորպոնի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պիտոյի, որ ցաւ յայտնեց թէ Խ. Միութիւնը չի մասնակցիր մօտ 40 ազգերէ բաղկացած այս կազմակերպութեան (Միացեալ Ազգերու Կրթական, Գիտական եւ Մշակութային կազմակերպութիւն): Ուրիշներ ալ խօսեցան եւ ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը դիտել տուաւ թէ հաստատութիւնը պիտի ձախողի, եթէ Խ. Միութիւնը ի վերջոյ չմասնակցի: Պ. Կաստոն Ռուսի, Փարիզի համալսարանին վերատեսուչը, յայտարարեց թէ Միացեալ Ազգերու մտաւոր գործօն ուժերը կ՚ուխտեն իրենց բոլոր ճիգերը, գիտութիւնը, հաւատքը նուիրել խաղաղութեան դատին: Կազմակերպութեան կեդրոնն է Օթէլ Մաժէսթիք:

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ թղթադրամ գողցուած էր նոյեմբեր 7ին, Կառ տր Լիոնի մէջ: Գողերը երկու թղթատարական պաշտօնեաներ են որ ամէն բան խոստովանած են: Մէկը վառեր է 400 հատ 5000նոցներ, մնացեալը իրենց մինչեւ բաժներ են:

ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Վարդան ենթակոմիտէի: Այս կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3.30էն երեկոյեան մինչեւ 10.30, Salles des Nocesի մէջ, 81 rue de Paris: Հանդէս - խնջոյքով: Գեղարուեստական բաժին, նուագ, երգ, արտասանութիւն: Ճոխ սեղան, նաեւ բացառիկ պիւֆէ: Շոգեկառքի ժամեր 1.05 եւ 2.20 անցած Gare du Nordէն:

×

ԴՕՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ ժամը 8.45ին, ընկերվարականներու նախկին սրահին մէջ:

Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է:

×

ՓՈՆ Տ՚ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի:

Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

×

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, ֆրանսական երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընոն: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Իջմէ գիւղէն Մինաս Գրիգորեան որ նախապէս Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել Աբրահամ Մարտիրոսեանի, 12 rue Pesteur Gardanne (B. du R.):

ՌՈՄԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Բ. Պալեան ընտանիքին, փոքրիկն ՄԻՍԱՔի մահուան առթիւ:

ՄԵԾ ՆՈՐ ԳԻՒՂԻ Վերաշ. Հայր. Միութեան ընտանեկան խնջոյք հանդէսը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30էն մինչեւ 8, Պ. Յովհաննէսեանի սրահին մէջ, 13 rue Curie, Crémlin Bicêtre: Գեղարուեստական բաժին: Ճոխ պիւֆէ: Հաղորդակցութիւն մէթրօ Porte d'Italie կամ օթօպիւս թիւ 125, իջնել Mairie de Bicêtre:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Կիր. 24 Նոյ. ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի):

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԿՐՃԱՏՈՒՄԸ սկսաւ երէկ, Տամ - Թրիստէն - Պարպէս շրջանակէն, որ կը ներկայացնէ Փարիզի հիւսիսային շրջանը: Պիտի շարունակուի այսօր ալ, առաւօտեան ժամը 7.30էն իրիկուան 7.30: Վաղը, ուրբաթ եւ շաբաթ հոսանք չկայ Պուասիէռ - Կրընէլ - Ռէն - Իթալի շրջանակին մէջ (մօտաւորապէս արեւմտեան եւ հարաւային Փարիզ, մէջն ըլլալով «Յառաջ»ի խմբագրատունը): Էթիէն Մարսէլ - Սէնթ Ամպրուազ Շարօն շրջանին (արեւելք) հոսանքը պիտի կտրուի երկուշաբթի եւ երեքշաբթի:

JE SUIS PARTOUT թերթին խմբագիրներուն դատավարութիւնը կը շարունակուի: Քլօտ Ժանթէ խոստովանեցաւ թէ սխալ բռած էր մարէշալին հետեւելով եւ թէ հոտառութիւն չէր ունեցած: «Եթէ գիտնայի որ Մ. Նահանգները պիտի միջամտեն եւ Ռուսիան դերը պիտի փոխէ, ուրիշ ճամբայ մը բռնած պիտի ըլլայի»: Լիւսիէն Ռըպաթէ —ան որ միշտ կծու բաներ կը գրէր Հայերուն դէմ — պատմեց թէ ինք տող մը բան գրած չէ դրամի համար, թէ իր տնօրէնին ազդեցութիւնը կրած էր եւն.:

ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔՆՈՑ նիքէլ դրամներ շրջաբերութեան պիտի հանուին մօտերս:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Կը խորհիմ թէ կարդացիք Հայ Գրողներու Ընկ. Վարչութեան յայտարարութիւնը՝ Պ. Շաւարշ Միսաքեանի մասին: Կը յուսամ թէ այդ օրէն փակ մտածեցիք որ ընդհ. ժողով մը անհրաժեշտ էր, երկու շատ կարեւոր խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու, եւ ամէնուն կարծիքները առնելէ վերջ որոշում մը տալու համար:

Այդ երկու խնդիրները կը ներկայանան այսպէս.— Ա. Շաւարշ Միսաքեանի խնդիրը իր գրած մէկ յօդուածին շուրջ, որ կը պաշտպանէր Յակոբ Օշականի յոբելեանը եւ այս առթիւ կը քննադատէր Գրողներու Ընկերակցութեան վարչութիւնը:

Բ. Վարչութեան տուած որոշումը, այդ խմբագրականին առթիւ:

Կը յուսամ թէ պիտի փութաք ի գործ դնել ձեր բոլոր իրաւունքները, որպէսզի անպայման եւ անյապաղ տեղի ունենայ ընդհ. ժողովը որուն կը սպասեն ինծի պէս նաեւ մեր միութեան միւս անդամները: — Յ. Ֆրէնկեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Ռոստոմ խումբին առաջին դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 7.30ին Սալ Palais de la Chope, 18 Bld. Garibaldi: Նիւթը՝ Քրիստափոր Միքայէլեան: Դասախօս՝ ընկեր Ա. Քէօսէեան:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր հինգշ. սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ՁԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Երեմեան ըլպ-րոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ թէյասեղանը Դեկտ. 8ին, կէսօրէ վերջ, Salle Voltaire, 21 rue Odéon:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 28ին, ժամը 5ին, Société Savantesի մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահանգային Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Շառթրօնի արճարանի սրահին մէջ, 221 rue de Belleville, métro Place des Fêtes: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին Café des Sports, 4 rue de la Défense, Issy les Moulıneaux: Օրակարգ.— 1. Ներգաղթի հարցը: 2. Նամակներ Ամերիկայէն: 3. Վարչութեան հրաժարականը եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: 4. Շրջաններու կազմակերպութեան հարց: 5. Ընթացիկ հարցեր:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ յանձնախումբը կը ծանուցանէ Արնուվիլի, Կոնէսվիլի եւ շրջանի հայրենակիցներուն որ ժամադրութեամբ ներկայանան արձանագրուելու համար Պ. Սողոմոն Նիկողոսեանի, 2bis. rue du Parc, Arnouville les Goness (S. et O.), հեռաձայն Arnouville 113, միասին բերել 16 տարեկանէն վեր անձերու համար 9ական լուսանկարներ, ինքնութեան ու անցագրի վերաբերեալ բոլոր թուղթեր:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ՄԸ կը փնտռուի «Յառաջ»ի թղթատարական ճիւղին համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ նորոգութեան համար դիմել՝ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ, 27 rue Chaptal, Cachan (S):

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Ցամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 22 Novembre 1946 Ուրբաթ 22 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4860–Նոր շրջան թիւ 499 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Մէկ շաբթուան մէջ երեք զրոյց անգլեւսաքսոն մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ ,լուսաբանե-լու համար հանրային կարծիքը :

Այս փորձն էր որ կատարեց Պ. Մորիս Թորէզ, համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, փոխ-վարչապետ ներկայ դահլիճին մէջ:

Առաջին խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ աջա-կողմեան թերթի մը, «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակցին հետ: Պ. Թորէզ աւելի շատ խօսեցաւ միջազգային հարցերու մասին, չեշտելով թէ կուսակից է անգլ-եւֆրանսական զինակցութեան: Ցայտնեց նաեւ իր տեսակէտները՝ գերմանական հարցի մասին.— միջազգայնացում Ռուրի աւազին: Ներքին քաղաքա-կանութեան առթիւ, դիտել տուաւ թէ իրենք ոչ թէ կուսակցական, այլ ազգային կառավարութիւն մը պիտի կազմեն:

Երկրորդ զրոյցը «Թայմզ»ի հետ էր:

Այս անգամ աւելի բաց խօսեցաւ ընդհ. քար-տուղարը, մանաւորապէս ջանալով փարատել կարգ մը նախապաշարումներ : Ուզեց ապացուցանել, թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցու-թիւնը ենթակայ չէ ռուսական վարդապետութեան:

— «... Կրնանք ընկերվարութեան յառաջխա-ղացութեան համար նախատեսել ուրիշ ճամբաներ քան անոնք որոնց հետեւեցան ռուս համայնավար-ները: Ամէն պարագայի մէջ, ճամբան ի հարկէ տարբեր է իւրաքանչիւր երկրի համար»:

Այս թանկագին խոստովանութիւնը աւելի չեչտուեցաւ երրորդ տեսակցութեան առեն, ամե-րիկեան գործակալութեան մը թղթակցին հետ :

Պ. Թորէզ բարձրաձայն յայտարարեց.— Հա-մայնավարութիւնը ծնաւ ոչ թէ Մոսկուայի, այլ Փարիզի մէջ, աւելի քան մէկ դար առաջ:

— «Կրնամ ըսել թէ ռուս համայնավարներ-էն որ նախ իրենց աչքերը յառեցին դէպի Ֆրանսա, երբ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու համայնա-վարները տակաւին վառ հետաքրքրութեամբ չէին նկատած թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիա»:

Աւելորդ է յիշել թէ այս լուսաբանութիւնները անհրաժեշտ համարուած են անոր համար որ, հա-մայնավար կուսակցութիւնը կ'ուզէ ձեռք առնել իշխանութիւնը, ամենամեծ թիւը շահած ըլլալով նոյեմբեր 10ի ընտրութեանց մէջ: Ոչ միայն Թո-րէզ, այլեւ միւս բոլոր վարիչները հրապարակաւ կը պահանջեն վարչապետութիւնը, արդ ընտրու-թիւններէն ի վեր :

Ի՞նչ տպաւորութիւն գործեցին ընդհ. քար-տուղարին եւ միւսներուն հաւաստիքները: Համոզ-ուեցա՞ւ, հանգստացա՞ւ հանրային կարծիքը, Ֆրանսայի թէ արտասահմանի մէջ:

Այս հարցումին պատասխանը եթէ տեղական եւ միջազգային մամուլին մէջ փնտռենք, պատաս-խանը այնքան ալ տաք չէ :

Այսպէս, Փարիզի թերթերէն անոնք որ որոշ դիմագիծ եւ կշիռ ունին, տեսակ մը վերապահու-թեամբ կ'արտայայտուին:

Անոնց կարծիքով, համայնավար կուսակցու-թիւնը ուզէ ալ, չի կրնար ազգային, իրապէս ֆրանսական քաղաքականութիւն մը վարել,առանց դաւաճանելու իր սկզբունքներուն :

Անոնք չեն հաւատար թէ կուսակցութիւնը ան-կախ է: Եւ վերջապէս, կը նախատեսեն թէ ան իշ-խանութեան գլուխ անցնելով, հետզհետէ պիտի դառնայ ամենակալ :

Դիմադրական ձակատի թերթ մը, Résistance, դիտել կուտար առջի օր.

.« Երեսփ. ժողովի նրբանցքներուն մէջ, շա-տեր կը յիշէին կուսակցութեան մը ցաւալի օրինա-կը Հոնկոսէն անդին: Կը յիշէին թէ այդ կուսակ-ցութիւնը անգամ մը իշխանութեան գլուխ հասնելէ վերջ, երբեք չուզեց թողուլ զայն, նախատոնելով յուծարքի ենթարկելով ընդդիմադիր ուժերը, որ-պէսզի աւելի վստահ ըլլայ մնալու»:

Ինդիրը այն է որ ֆրանսացի ժողովուրդը բնազդաբար կը խորշի որեւէ մենատիրութենէ (դիկտատուրա): Եւ համայնավարները, որոնք չարունակ Ֆրանսայի նուիրական աւանդութիւն-ները կ'արծարծեն, սկսելով Ժան տ'Արքէն, շատ լաւ սերտած են այս ճշմարտութիւնը :

Միւս կողմէ, իրենց մեծամասնութիւնը այն-քան ալ դերակշիռ չէ, նորընտիր երեսփ. ժողովին մէջ: Այնպէս որ շատ մը մտավախութիւններ ինք-նին կը փարատին :

Ամէն պարագայի մէջ, նոր դիմագիծ մը պի-տի ունենայ վաղուան Ֆրանսան :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՆ ԵՒ ՄԵՆՔ

Այո՛, քսան եւ հինգ տարիէ կը մաշեցնենք Եւ-րոպայի մայրաքաղաքներուն սալայատակները: Փարիզէն Պուքրէշ, Լոնտոնէն Թիրանա, ամբողջ ցամաքամաս մը կոխկռտեցինք իբրեւ գաղթական, բանի աշխատաւոր կամ առեւտրական:

Մեզի հետ բերինք անսպառ ուժ դիմանալու բոլոր տեսակի փորձութեանց, ֆիզիքականէն մին-չեւ ամէնէն սուր տագնապը մեր աւանդութիւննե-րուն, մեր լեզուին եւ մեր ընտանեկան գեղեցիկ բարքերուն դէմ:

Անշուշտ այժմէն չենք կրնար հաշուեյարդար մը կատարել եւ ցոյց տալ թէ ի՛նչ շահեցանք եւ ի՛նչ կորսնցուցինք :

Կարելի է սակայն «ցուցակ վարուց մը» շինել երբեմն, գոնէ մենք մեզի, տեսնելու համար թէ շահով թէ վնասով դուրս եկած ենք մեր անողոք ճակատագրին այս հազար տեսակ խաղերէն:

Նախ՝ աշխարհագրութեան մեր հմտութիւնը աւելցաւ: Թուրքը Անատոլուն թիզ թիզ սերտել տուաւ մեզի: Ամէնէն հեռաւոր անապատներէն, ա-մենախոր անդունդներուն յատակը չափեցինք: Մնացածը, այսինքն աշխարհի հինգ մասերուն աշ-խարհագրութիւնը մեր գաղթականի ցուպով գծե-ցինք քիչ մը ամէն տեղ:

Շա՞հ - թէ վնաս, դուք նշանակեցէք թուղթին վրայ :

Լեզուագէտ դարձանք անկասկած: Այժմ ամէն հայ առնուազն երեք լեզու կը խօսի: Իր մայրենի լեզուն գիտցեր է կամ ոչ՝ նշանակութիւն չունի : Մանաւանդ «չեշտի» տեսակէտով: Հապա երբ յան-կարծ ֆրանսերէնը խօսին հայկական շեշտով, ի՜նչ դժբախտութիւն... Թուրքերէնը կամ ռուսերէնը կրնան ազատօրէն խօսիլ տունին մէջ. անոնք «չեշտ»ին չեն վնասեր:

Սորվեցանք հագուիլ, պարել, շամփանիա խմել, տասը հազարնոց ծաղկեփունջեր նուիրել, հարիւր հազարնոց հացկերոյթներ, կնունքներ սարքել: Կան տակաւին շատ մը «զոց եղած բա-ներ»: Օրինակ՝ հոգեհանգիստներու շարքը, առնուազն տասը հատ ըրարու եռեւէ :

ՍՕՍԻ

1947ին ներգաղթը դէպի Հայաստան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն ամերիկեան A. P. գործակալութեան, չորեքշաբթի օրուան թուա-կանով .—

Խ. Հայաստանի հանրապետութիւնը, ուր ա-ւելի քան 50.000 Հայեր վերադարձան այս տարի, այսօր հաղորդեց իր ծրագիրները՝ որոնց համա-ձայն քանի մը հազար եւս պիտի ընդունուին 1947ին: Այս առթիւ յայտարարուեցաւ թէ Հայաս-տան վերադառնալու դիմումներ ստացած են Մ. Նահանգներէն, Քանատայէն, Եւրոպայի շատ մը մասերէն եւ Մօտաւոր Արեւելքէն :

Այս տարուան ժամանումները մեծ մասով ե-կած են Իրանէն, Սուրիայէն եւ Լիբանանէն, մաս մըն ալ Թուրքիայէն(?), Պուլկարիայէն, Ռումա-նիայէն եւ Ֆրանսայէն(?): Հանրապետութեան կառավարութիւնը կ'օգնէ վերադարձողներուն: Գիւղական շրջանները հաստատուած ներգաղթող-ները ազատ են հողագործութեան եւ ամուրիներու տուրքերէն :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Դաշնակցութեան Օրը նոյեմբեր 16-ին, շատ յաջող անցաւ, հակառակ սարքուած խա-ջաձեւումին: Զանխուած բազմութիւն մը ներկայ էր: Բացի ընկերներ Սիսակէն եւ Գ. Իփէքեանէ, խօսեցաւ նաեւ ընկերվարական քաղաքապետը, Hussel, որ վերընտրուած է իբրեւ երեսփոխան : Միայն զարդանիշներէն գոյացաւ տասը հազար ֆրանք :

750 ԿՐԱՄ ՇԱՔԱՐ պիտի բաժնուի M. C. եւ V. դասերուն, յառաջիկայ յունուար, փետրուար եւ մարտ ամիսներուն: E դասուն բաժինը կը մնայ Յուկէս քիլօ, Jին՝ մէկ քիլօ: Այսպէս որոշեց նա-խարարական խորհուրդը, բայց, գիներն ալ պիտի աւելնան (քիլօն 39 ֆրանքի):

ՄԵԾԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՎԻՃԻՆ

«Դուք ըսէք, մենք ալ կ'ըսենք»

Չորեքշաբթի օր տաք վիճաբանութիւն մը տե-ղի ունեցաւ Միացեալ Ազգերու Քաղաքական Յանձնաժողովին առջեւ: Պ. Մոլոթով նորէն յար-ձակեցաւ Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ վրայ, դիտել տալով թէ զինեալ ուժեր կը պահեն Չինաս-տանի եւ Յունաստանի մէջ: Իր կարծիքով, պատ-ճառ չկայ որ ոեւէ դաշնակից զօրք գտնուի ոեւէ բարեկամ երկրի մէջ, բացի փոքր ջոկատներէ, հաղորդակցութեանց պաշտպանութեան համար: «Խ. Միութիւնը քաշուած է Նորվեկիայէն, Տանը-մարքայէն, Եուկոսլաւիայէն, Չեխոսլովաքիայէն եւ Իրանէն: Մենք պատրաստ ենք յայտնելու Խ. Միութենէն դուրս եղած զօրքին թիւը, եթէ Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիան ալ այդպէս ը-նեն: Ինչ կը վերաբերի Խ. Միութեան մէջ եղած զօրքին, տեղեկութիւններ պիտի հրատարակենք , անմիջապէս որ Մ. Նահանգներն ընդունին ապա-ռազինութեանց կրճատման ծրագիրը: Աշխարհը անհանգիստ է, որովհետեւ պատերազմէն երկար ատեն վերջն ալ բրիտանական եւ ամերիկեան զին-ուորներ կամ խարիսխներ փռուած են երկրագուն-դին չուրջը, չորս ցամաքներու եւ երեք ովկիա-նոսներու վրայ: Եւ Խ. Միութիւնը անհանգիստ է որովհետեւ կարգ մը պետութիւններ օդանաւային եւ ծովային խարիսխներու համատարած ցանց մը սարքած են իրենց սահմանագլուխներէն շատ հե-ռուն: Կարգ մը երկիրներու մէջ բրիտանական եւ ամերիկեան զինուորները իբրեւ գործիք կը ծառա-յեն օտար միջամտութեան, այդ երկիրներու ներ-քին գործերուն մէջ եւ կը ճնշեն պետութեանց յա-րաբերութեան վրայ »:

Այս յայտարարութեանց պատասխանեց ամե-րիկեան ներկայացուցիչը, Ծերակուտական Քոնը-լի, հերքելով այն մեղադրանքը թէ 800.000 ամե-րիկեան զինուորներու ներկայութիւնը աշխարհի զանազան մասերուն մէջ սպառնալիք մը կը կազմէ խաղաղութեան համար: Յետոյ դիտել տուաւ թէ Խ. Միութիւնն է պատճառը որ կ'ուշացնէ եւրոպա-կան դաշնագիրներու կարգադրութիւնը եւ պահան-ջեց յայտնել զինուորական ուժերը, իւրաքանչիւր երկրի մէջ թէ դուրսը: «Մենք նախայարձակման դիտում չունինք, ոչ մեր բանակներով, ոչ ալ քա-ղաքական դաւանանքով: Մենք կ'ուզենք որ ամէն ազգ իր սեփական քաղաքականութիւնը վարէ . Մենք ոչ եւս է հող չենք պահանջեր, չենք փորձեր փոխել մեր սահմանները եւ մեր երկրին կցել մեր դրացիները: Մենք հաստուցում չենք պահանջեր եւ չենք փորձեր քամել պատերազմի զոհերուն կենսա-կան ուժերը, հարստանալու համար»:

Խօսեցաւ նաեւ բրիտանական ներկայացուցի-չը, որ հարցուց Մոլոթովի թէ ինչ նպատակով տե-ղեկութիւններ կը պահանջէ զինուորական ուժերու մասին: Յետոյ Պ. Մոլոթով բանաձեւ մը ներկայա-ցուց, որուն համաձայն ընդհ. ժողովը պիտի յանձ-նարարէ Ապահովութեան Խորհուրդին հրաւիրել Միացեալ Ազգերը որ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեն.—

1. Ո՞ւր են եւ ո՞րքան իրենց զինուորները՝ ոչ-թշնամի երկիրներու մէջ.— 2. Ո՞ւր են եւ ո՞րքան զինուորներու թիւը թշնամի երկիրներու մէջ .— 3. Ո՞ր կէտերուն վրայ օդանաւային եւ նաւային խարիսխներ հաստատուած են եւ ի՞նչքան է պա-հակազօրքին թիւը.— 4. Տեղեկութիւնները պէտք է պարզեն մինչեւ 1946 նոյեմբեր 1 եղած կացու-թիւնը :

✠ Նիւ Եորքի իտալական պատուիրակութիւնը հրահանգ ստացաւ ուղղակի յարաբերութիւն հաս-տատել Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութեան հետ, ի հարկին ուղղակի բանակցելու համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատման հետե-ւանքով, իւրաքանչիւր մարդու ամսական բաժինը պիտի ըլլայ 16 քիլովաթ - ժամ, անոնց համար որ կերակուր չեն եփեր ելեկտրականութեամբ: Անոնք որ միայն ելեկտրական հոսանքով կ'եփեն, պիտի գործածեն 48 քիլովաթ, իսկ անոնք որ միայն ե-լեկտրականութեամբ չեն եփեր եւ կ'ապացուցանեն թէ իրենց կազի կամ ածուխի բաժինը կէս առ կէս կրճատուած է, ամսական 24 քիլովաթ: Պաշտօնա-թերթը ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կը պարու-նակէ, վարչական եւ առեւտրական հաստատու-թեանց համար:— Թերթերը կը գրեն թէ կրճատ-ման առաջին փորձերը շատ խիստ չեն եղած եւ չորեքշաբթի օր տեղ տեղ հոսանքը բանած է մին-չեւ կէս օր: Իսկ ուրիշներ կ'ըսեն թէ ծանր կացու-թեան մատնուած են հիւանդանոցները եւ բժիշկնե-րը, քանի որ կարելի չէր որ եւ է գործողութիւն կատարել, առանց ելեկտրական հոսանքի :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ կորսուեցաւ Ալպ-եան լեռներուն մէջ, Զուիցերիոյ մօտերը: Երեք օ-դանաւեր թռան դէպի լեռները, փրկելու համար 13 արկածեալները որոնց մէջ կը գտնուին ամերի-կայի զօրավար մը, երեք զօրավարներու կիներ եւ 12 տարեկան պատանի մը: Կ'ըսուի թէ ուղեւորնե-րէն հինգը ծանրապէս վիրաւորուած են: Օդանաւը ճամբայ ելած էր Միւնիխէն, Մարսէյլ երթալու համար, եւ խորտակուեցաւ երեքշաբթի օր, լեռնե-րու խոր ձիւնին մէջ, ահաւոր փոթորիկի մը տակ:

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԵՐԲ ՉԵՆ ՔԾՆԻՐ...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Սեպտեմբերի զով օրերուն, — խօսքը 1946ի Սեպտեմբերի մասին է —, հելլէն լրագրողներու խումբ մը՝ այցելեց Թուրքիոյ մայրաքաղաքը եւ Պոլիս: Մնաց մօտ երկու շաբաթ: Կերաւ, խմեց, պտտեցաւ ծակն ու ծուկը: Թուրք մամուլ ու ռատիօ, օրը օրին, ժամը ժամուն արձագանգ հանդիսացան շողշողուն բաժակաճառերու, բարեկամութեան եւ եղբայրութեան հանդիսաւոր խոստումներու, անկասկած սէրերու եւ մեղրալուսնի յայտարարութիւններու: Թերթերու առաջին էջերը յորդեցան մեղրախորիսխ նկարագրականներու շարքերով: — Մէկ խօսքով, ունեցանք այն տպաւորութիւնը, թէ հարսնիք ու տօն է երէկուան թշնամիներուն միջեւ:

Եւ պատահեցաւ որ կախարդանքի գիշերները վերջ գտնեն, եւ լրագրողներու խումբը դառնայ Աթէնք: Ամբողջ ամիս մը, Թուրք թերթերու աչքը ճամբան մնաց, տեսնելու համար թէ հելլէն մամուլը ինչ քաղցրալուր եղանակով պիտի հատուցանէ իր պարտքը: Թուրքին «աւանդական հիւրասիրութիւնը» Անգարայի մունետիկներուն կողմէ միշտ իր մէկ երեսով ցոյց կը տրուի, ու շատերու համար ըմբռնելի չէ՝ թէ ինչպէս անոնք այսքան համբաւ ապահոված են միջազգային կեանքի մէջ: Որովհետեւ, Թուրքը միայն այդ «հիւրասիրութիւնը» ունի իբրեւ հմայք եւ կարթ միանգամայն՝ որպէսզի իր սեղանէն փոր կշտացնողը վաղը երախտիքի քանի մը քաղցր խօսք ընէ, փոխադարձէ առինքնականութիւնը «բանիւ»: Զուիցերիացի փրոֆէսէօր Փիթթարէն սկսեալ մինչեւ ... Տիլաչար Յակոբեան (Մարթաեան) այս ձեւով «քաղաքականութեան հայր» հռչակեցին Թաթար Թուրքը, անոր ճակտին փակցնելով հնդեւրոպական յառաջակարապետի ոսկեզօծ պիտակը: Պարագան նոյնն է ոսկեճամուկ «օտար լրագրող»ներուն համար, որոնք նոյն ձեւով ու նոյն անվերապահ առինքնականութեան ուղիով կ'իյնան Անգարայի գիրկը, միւս օր գովքը հիւսելու համար միջազգային մամուլի սուղ էջերուն վրայ: Մենք իսկ կը հաւատանք երբեմն անոնց շողիքին:

Այս անգամ, սակայն, Թուրքերը սխալած կը թուին իրենց նախատեսութեանց մէջ: Յոյները ... ինքնատիպ յանդգնութիւններ կ'ունենան ամէն մարզի մէջ, ու տարին անգամ մը կը դառնան «ծիմը բերանը», — երջանկայիշատակ Տարագի բացատրութեամբ:

Վերադառնալէ վերջ իրենց տունը, երեսուն լրագրողի վրայ քսանեւվեցը, հրատարակութեան կուտան տպաւորութիւններ, որոնք ոչ միայն զուտ ու վերապահ են, այլեւ հեղձուցիչ եւ թունաւոր՝ իբրեւ անխառն ու հարազատ վկայութիւն:

Արդարեւ, այդ մեծամասնութիւնը Թուրքիոյ Յոյներուն եւ առհասարակ փոքրամասնութիւններուն նուիրուած իր երկար յօդուածներուն մէջ, կ'ամբաստանէ հանրապետական քաղաքակիրթ ու ժողովրդավար կառավարութիւնը իբրեւ «չէրիաթճի», — պարզ աշխարհաբառով կը հաստատէ՝ թէ փոքրամասնութիւնները, Թուրքիոյ մէջ, կ'ենթարկուին միջնադարեան օրէնքներու չարիքին. տուրք կեղեքում, տարագրական աշխատանք եւ զրկանք, զրկանք, զրկանք: Թուրք թերթերը, 3, 4, 5 Նոյ.ի իրենց թիւերուն մէջ, 4-6 սիւնակ արտագրումներ կատարած են խնդրոյ առարկայ հելլէն լրագրողներու յօդուածներէն, ու տեսէք թէ ինչ կ'ըսեն, գրեթէ միաբերան: Կ'ամփոփեմ, աւելի խնայելով, քան չափազանցելով, մեղմելով շեշտը:—

Ա. — «1942ի Ունեւորութեան տուրքը, փճացուցած է Թուրքիոյ Յոյներն ու փոքրամասնութիւնները, — նիւթապէս, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս: Թուրքերու նպատակն էր ոչ-իսլամ բնակչութիւնը հիմնայատակ կործանել ու փճացնել: Ու անոնք, կը թուին յաջողած ըլլալ իրենց այս առաջադրութեան մէջ:»

Բ. — «Պատերազմի ընթացքին, յոյն թրքահպատակները, — ինչպէս բոլոր ոչ-իսլամները — ենթարկուած են անլուր չարչարանքներու, իբրեւ «զինուոր»: Ունեւորութեան տուրքէն առաջ, այդ «պարտականութիւնը» արդէն մեծ չափով քայքայած էր տնտեսութիւնը քսան դասակարգ զինուորներու, որոնք կատարեալ աքսորի կեանք ապրեցան, մեծ մասով մեռան ու հիւանդացան լեռներու գլուխը, ճամբու շինութեան եւ քարակոփութեան մէջ: Զինուորէ զատ ամէն ինչ էին:»

Գ. — «Հելլէն եւ փոքրամասնութեանց պատկանող հանրային հաստատութիւնները, — շէնք, կալուած, եկեղեցի, վարժարան, հիւանդանոց —, ենթակայ են էվգաֆի հակակշռին: Միակ միւթէվէլլիներու դրութիւնը համայնքներու մատակարարութիւնը ենթարկած է մեծամեծ դժուարութիւններու: Հանրային բարեսիրական ու կրթական հաստատութիւններ, մատնուած են անելի, ու օրէ օր կը փակեն իրենց դուռները:»

Մէկ խօսքով, Թուրքիա ո՛չ միայն խտրականութիւնը դարձուցած է մեկնակէտ փոքրամասնութիւնները հարթելու, այլ եւ ոտքի տակ առած է Լօզանի դաշնագրի փառ փշրանք շնորհները, ի նպաստ այդ փոքրամասնութեանց:»

Եւ այլն, եւ այլն, եւայլն: Մեղք որ Յառաջ»ի ծաւալը թոյլ չի տար աւելի համով-հոտով արտագրումներ:

Կատղա՛ծ է թուրք մամուլը: Ինչե՞ր կ'ուզէք որ չգրէ, ի՞նչ զունագեղ անարգանքներ ու հայհոյութիւններ. «ապերախտներ, կեղծաւորներ, անուղղայ թշուառականներ, զրպարտիչներ» ... : «Թասվիր», 4 Նոյեմբերի թիւով կը գրէ.

— «Մեր մասին գրի առնուած ազեղ գրութիւններուն համաձայն, կը ճզմենք ու կը տրորենք եղեր Յոյներն ու փոքրամասնութիւնները, կը քանդենք եղեր եկեղեցիները եւ վարժարանները, տասը միլիոն բնակիչ միայն ունինք եղեր, Յոյներուն զրկած մեր պարէնները մուկերէ աւելցած փշրանք է եղեր, եւն եւն: Այս բամբանջանքները Թուղթին տուողները՝ մեր ներքին գործերուն շուրջ եւս հազարումէկ զրպարտութիւն հրատարակած են: Ի՞նչ կ'ուզէիք որ գրէին Բիւզանդացիներու այս տականքները: Կը ստիպուինք եզրակացնել թէ Թուրք ազգին ճակատագիրը մի՛շտ այս կարգի անակնկալներով լեցուն է: Որո՛ւն որ կարեկցինք, որուն ձեռքէն որ բռնենք, որուն հանդէպ որ վեհանձնանուինք՝ կը փոխարինէ ապերախտութեամբ եւ դաւաճանութեամբ:»

Ապերա՛խտ Յոյներ ...: Չէի՞ք գիտեր թէ Աթէնք վերադառնալէ վերջ ձեր պաշտօնն էր միայն քծնիլ եւ սողալ: Չէի՞ք գիտեր, մանաւանդ, թէ ամէն կարգի «Թասվիր»ներու ծղօվքը պիտի թափի ձեր գլխուն. — Ահա՛ արդիւնքը. երէկ հարս էիք ու փեսայ. այսօր՝ «տականք» ...

«Այսպէս անցանեն իրք աշխարհի»:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

«Յիշատակարան Եփրատ Գոլէճի»

Սեղանիս վրայ, գուրգուրանքով կը քրքրեմ Եփրատ Գոլէճի Յիշատակարանը, ընտիր թուղթով եւ պատուական կազմով այս սէր ու կրակ գիրքը, զոր Եփրատ Գոլէճի վերապրող Սաներու Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը հրատարակեր է Ամերիկայի մէջ, Եփրատի յիշատակը յաւերժացնելու:

Բազմաթիւներ կարդացին զայն ու դեռ պիտի կարդան, նախ յիշելով Եփրատի հիմնադիր՝ Տոքթ. Հուիլըրի խօսքը ուղղուած իր անդրանիկ աշակերտներուն, — «Դուք, սիրելի աշակերտներ, 19րդ դարու մէջ կ'ապրիք. դար մը՝ ուր փորձ պէտք է քան խօսք, քրտինք՝ քան արտասուք: Գործն է որ Հայուն ներկան յուսալից եւ ապագան երաշխաւորեալ պիտի ընէ: ... Հայրենասէր եղէք, սիրելի աշակերտներս, եւ յայնժամ աւելի եռանդեամբ պիտի գործէք ի փրկութիւն Հայուն»: Ապա աչքի առջեւ ունենալով գրական եւ ընկերային այն հիանալի վաստակներուն պատկերները զոր Եփրատի մտաւորական ուժն է արտադրեր:

Ես ալ ահա, քանի մը շաբաթներէ ի վեր կը խոկամ այս պատկերազարդ գրքի հարիւրաւոր էջերուն վրայ, ու կը յարուցանեմ փոթորիկը իմ յուշերուս եւ յոյզերուս:

Եփրատ Գոլէճը անծանօթ չէ ինծի: Անոր անունը, ինծ համար, հրապուրիչ կախարդանք մըն էր երբ տղայ էի, անոր ամայութիւնը, աւերակ տաճարի մը ալեւոր սրբութեան ազդեցութիւնը բանեցուց երբ ես պատանի դարձայ: Կը վերյիշեմ, 1919ին, երբ իբրեւ ցաւի ու ցասումի կտոր, դուրս թռայ Թուրքերու ճանկէն, վազեցի Մեզրէ, բարձրացայ վերի քաղաք, բոլոր մեր վարժարանները եւ գոլէճները կարգին համբուրեցի նաեւ Եփրատի չոր պատերն ալ, իբրեւ ներշնչումի սրբարան:

Հայրենի ամէն պատմութիւն, նոյնիսկ սարսռալի տեսիլներով, կուգայ ոսկեզօծել սերունդներու կեանքի վառ ու շողազարդ երեւակայութիւնը:

Յիշատակարանին խմբագիրը՝ Գ. Յ. Մ. Փիլիպոսեան չի յօրիներ, չի թանձրացներ գոյները: Ան կը պատմէ հատորին հրատարակութեան նպատակը պարզ, անզարդ, յաճախ նոյնիսկ խեղճ լեզուով, բայց կը գրէ անկեղծ ու խորունկ սրտով, «Մայր Եփրատի հանդէպ տածած անկեղծ սէրս է որ զիս ստիպեց ստանձնել Յուշագրքի խմբագրութեան ծանր եւ պատասխանատու գործը: ... Ջանացի ամենայն ընել իմ կարողութեան լման չափով» ըսելու համար, թէ այս բոլորը այսպէս չպիտի ըլլար ինչ որ եղաւ, թէ ազնուական ու արդար Եփրատցին արժանի չէր այս ձեւ պատուհասի: Եւ արհաւիրքի մեծութիւնը նկարագրող յարգելի խմբագիրը, իր գլխէն առջեւ սուտ կուտայ գիրքը հրատարակող կեդրոնական մարմնի նպատակին. «ցոյց տալ Եփրատի կատարած սքանչելի դերը եւ անով ոգեւորել մասնաւորաբար վերապրող Եփրատցիները, ազգին ծառայելու նուիրական գործին մէջ»:

Եփրատի պէս բազմաթիւ մտաւորական հաստատութիւններ ունեցող ազգ մը պէտք չէր որ խոնարհումի զարաւոր հիւանդութիւնը ապրեցնէր ու երկնքի արքայութեան հաւատքի անուրջներով իր գլխուն փուշի ցանէր, այլ՝ պէտք էր ազգովին ունենար այն իրական մտածումը թէ ի՛նչ ընել որ չկրկնուի մեր ժողովուրդին քանիցս պատահած ահռելի եղեռը, թէ հայրենիքը, նոյնիսկ հոգեւոր հաւատացեալի մը համար, իր պաշտած Աստուծոյ գահն է, ու երբ չկայ այդ գահը, չկայ եւ ուրեմն բազմիչ Աստուածը եւ զայն պաշտողները ենթակայ են հալածանքներու, չարչարանքներու, փճացումի:

Ա՜հ, հզօր, իրական ու արեւոտ կեանքը՝ մոռացումի խորունկ ագիտութեան տրուեցաւ եւ մահու փառաբանութիւնը տիրեց այնքան Եփրատներ ունեցող մեր գեղեցիկ աշխարհին:

Այս գիրքը բաւական դժուար աշխատանքներու արդիւնք է: Եւ այդ դժուարութիւնը դիմագրաւելով գործը լոյս ընծայելու յաջողութիւնը, մխիթարութենէ աւելի ցանկալի հպարտութիւն մըն է հրատարակող մարմնին համար:

Հեշտ չէ. «Եփրատի 35 տարուայ արձանագրութիւնները մինչեւ իսկ չկրցին ունենալ Միսիոնարական մեծ հաստատութեան արձանագրութեանց, Պօրտ ընկերութեան արխիւներուն մէջէն: Անոնք չունէին եւ ոչ մէկ արձանագրութիւն որ կրնար լոյս սփռել Եփրատի անցեալին մասին: Թերեւս այդ արձանագրութիւնները Խարբերդի մէջ կը պահուէին, որոնք կորսուեցան կոտորածներու եւ տեղահանութեանց ատեն:» Ու յետոյ, 30 տարիներ են անցեր արհաւիրքներու օրերէն, վերապրողները ցան ու ցրիւ ինկած են տարաշխարհ, պէտք է դիմել, հաւաքել նիւթերը, համեմատել, քննել, ճիշդն ու անճիշդը զատել, կարգի բերել: Եւ ահա մէկը, Կեդր. Վարչութեան քարտուղար՝ Տիկին Արմենուհի Կ. Վարդապետեանը, արժէքին մեծութիւնը ըմբռնող այդ կորովի հայրենասէր Հայուհին «երկար տարիներու համբերութեամբ եւ անձնուիրութեամբ անհամար թղթակցութիւններ» կը կատարէ, մեծագոյն միջոցը կ'ըլլայ հաւաքելու բազմաթիւ նիւթեր, նկարներ, կենսագրականներ եւ բաժնեգիններ: Ան է որ կ'ապահովէ նաեւ մեկենասներ ու նուիրատուներ:

Եւ դարձեալ ինչո՞ւ են հրատարակեր այս գրական, կենսագրական ու պատմական նիւթերու հարուստ յուշագիրքը: Մեզի ընելու՞ գովքի պատմութիւնը բողոքական Միսիոնարներուն, որոնց մեծագոյն մասը չհասկցաւ մեր ժողովուրդի գերագոյն իտէալի ճամբան, չհասկցաւ մեր երկրին տիրապետող Թուրքին վայրագութիւնը, անզօր մնաց իր առաքելութեան մէջ, ապա ինքն ալ որոշ մասով ենթակայ եղաւ մեր կրած զարհուրելի չարչարանքներուն եւ տառապանքներուն: Ո՛չ, գրքին իմաստուն կազմիչներն ու հրատարակիչները մէկ հատիկ գերագոյն վարձատրութիւն կը փնտռեն. պատմութիւն ըսուածը, վերջ ի վերջոյ հզօր, իրական ու կենդանի գաղափար մըն է, որ ցաք ու ցրիւ անձերու, մասնաւոր թէ հանրային գոյութիւնները ցնցող երեւոյթներու ծոցէն բարձրանալով կ'իշխէ ու կը վարէ հետագայ դարերու կեանքը: Չկայ աւելի զօրեղ ու տեւական գործ ժողովուրդներու կեանքի մէջ քան արձանագրութիւնները իրենց պատմութեան մեծ պատահարներուն:

Ի՛նչ փոյթ, եթէ ոմանք դեռ միամիտ մնան ըսելու, թէ աւելորդ անգթութիւն է անցած ցաւերու մոխիրները քրքրել: Ի՛նչ փոյթ, եթէ ոմանք ագէտօրէն չարուանեն մեր ցաւոտ օրերու պատմութիւններուն մօտիկ ըլլալ իբրեւ տրտում հաճոյքի հեքեաթ մը միայն, ես այսօր հիացումի խոր զգացումներով կը վերյիշեմ Մարաշի, Կեսարիոյ եւ ուրիշ նահանգներու Հայրենակցական Միութիւնները, որոնք իրենց գաւառներուն նուիրած բոց ու կրակ հատորներով ամենազօր իմաստութեան մէկ գործը կատարեցին: Խարբերդցիները դեռ անզօր՝ կը մնան այս արիութեան աշխատանքին մէջ, բայց ահա, Եփրատի վերապրող Սաներու Միութիւնը իր այս գիրքով սերունդները երախտագէտ դարձնելու այդ արիութեան մէկ բաժինը ցոյց կուտայ:

Սքանչելի է:

Աւագ Շաբաթը քրիստոնէական մեծ ողբերգութեան թանձրացումն է: Գողգոթայի վրայ թափուած Քրիստոսի արեան կաթիլները յեղաշրջեցին տիեզերքը:

Ազգերն ալ իրենց Գողգոթաներն ունին, ուր թափուած արեան խորհուրդը, գալիք սերունդներուն մռայլ ճակատները պայծառանելու եւ անոնց փրկութեան ուղին ցոյց տալու գերագոյն լոյսն ունի:

Մեծ մահերը մեծ դէմքեր կը ստեղծեն: Հայերու մեծ տառապանքներն ու չարչարանքները, պէտք է որ զաւակներու մեծ իմաստութեան եւ առաքինութեան աղբիւր դառնան: Ամէն մէկ ցաւի ողբ եւ վշտի երգ որ չի ծառայեր հայրենաշինութեան պայքարի կորովին, թշուառական վայնասուն մըն է::

Հին ու նոր թշուառութիւններու մոռացումը, հաւասար է մահաբեր ուրացումին: Ազգային ամէն մէկ նոր աղէտի առջեւ, հայերու ապրած տանջանքները պէտք է ցցուին ուրուականներու նման. չարչրկուած ու աւեր Հայրենիքի մոխիրները մօտական կրակ ունին որ կրնայ յեղաշրջել դաժան ճակատագիրը: Ազատութիւնը, դարերու կուտած ցասումին եւ վիրաւոր հոգիներու գալարումին արդիւնքը եղած է միշտ: Ցիմար, շատ յի-

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Աղխատին պատահածները

Զարմանալ թերեւս խորհելով թէ, այս երկու հակոտնեայ բառերը ինչպէ՞ս կրնան միանալ իմաստ մը դուրս տալու համար։ Թէեւ անունովը կազմուած մարմինն է որ որդեգրած է Աղքատախնամ բարենպատակ գաղափարը, սակայն իրականութեան մէջ խնդիրը բոլորովին տարբեր է եւ գլխովին հակառակ։

Ամէն տարի այս եղանակին, աղքատները խնամելու պաշտօնը ստանձնողները, իրենց պարտքապարանոցին սեպած են պարահանդէս մը կազմակերպել եւ հասոյթը յատկացնել տարեկան բացը գոցելու ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, կարգադիր մասնախումբը ընտրուած, օրը գիշերը որոշուած սրահը ապահովուած (Հեռու Մորպօնի երազէն) պատուակալ նախագահը ընտրուած եւ չամփանեաները ապսպրուած են կարծեմ, 21 դեկտեմբեր շաբաթ գիշերուան համար, ժամը 21էն մինչեւ աքլոր եղբօր խօսիլը։

Արդ, Աղքատախնամի կազմակերպած տարեկան հանդէսները, պարանցիկ երեկոյթները, կայթառօնները եւ պիւֆէի ձեւին տակ Բագոսի ի պատիւ սարքուած խմելարանական ճոխութիւնները ամէն տարի նախորդները գլել անցնելու ջանք մը ունին կարծես, այնպէս որ, ներկայ տարուանը անցեալը գերազանցելու եւ չափանիշը չահելու համար մտածում է յուսալ թէ օտարին կարեկցութիւններէն ազատութիւն կը ծնի։

Այսքան բազմաթիւ արհաւիրքներ տեսնելէ վերջ, դեռ չարունակել սրտում, մտամոլոր նայիլ ճամբաներու հրաչքին, սարսափելի է։ Ի՞նչ կը պակսի մեզի։ Ահա այս Ցիշատակարանը եւ կուզայ ապացուցանել թէ կատարեալ ազգ ենք, աշխարհի լաւագոյն, ընտիր ժողովուրդներու հոգւոյն ու մտքին հաւասար կարելիութիւններ ունինք, մինչդեռ 1915ի մեր Մեծ Աղէտին առջեւ, բանականութիւնն ու տրամաբանութիւնը չուարած կանգ կ'առնեն։ Ոեւէ կենդանի ազգ կամ գերագոյն ճիգերով կը ծառանայ իր բախտին դէմ անկարելի դարձնելու համար աշխարհաւեր աղէտի կրկնութիւնը եւ կամ դանակ իր ձեռքին կ'իջնայ հայրենի փլատակներուն տակ։ Ի՞նչ է մեր մէջ անհասկնալի, անաքանդ բացը։ Ցեղական մեր կառուցուածքի մեքենային մէջ ի՞նչ կայ կոտրուած կամ խախուտ։ Մեր աշխարհագրական դի՞րքը։

Անմխիթարու մտաալ է։

Մենք չենք սիրած ճանչնալ մեր պատմութիւնը, չենք սիրած մեր աչքերուն առջեւ պահել անոր փորձառական դասերը։ Մենք անոր մօտիկ բացած ենք միայն իբրեւ պատուական հեքեաթներու հատ ու կտոր դուարճալիք։

Ցիշատակարան Եփրատ Գոլէճի հասորը պարդ, ազնիւ եւ միեւնոյն ժամանակ մրրկոտ էջերով կուգայ անգամ մըն ալ չեչտելու այս իրողութիւնը։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

մար բան չի խնայուիր, նոյնիսկ ... աղքատին դրամը ։

Աւելի բարձրանուն սրահ մը պէտք է վարձել։ Երեք խումբ նուագը կարծեմ քիչ է, այս տարի Հունգարացի կիներու խումբն ալ բերենք, առաւելութիւն մը ըլլայ։Միգիֆիզի առթիսթներէն հինգ վեց հատ ապահովենք, որպէսզի պարերու դադարին հանդիսականները զբօսնուն եւ... ժամավաճառ չըլլան։Մխիթէնիկէթը կարելի է՞ արդեօք հրաւիրել, թերեւս 20—30 հազարի ընդունի։ Իբր նորութիւն, կարծեմ շատ հաճելի պիտի թուի, խաղի սեղան մը պատրաստել, սենեակ մը մասնաւոր։

Պիւֆէն պէտք է այնպէս մը ճոխացնել որ ճափոնական բիլաֆ ալ դնուի, շալխամներով ուտելու համար, շատ օրիժինալ չէ՞։ եւն. եւն.։

Եւ ահա այս բոլորը, աղքատներու համար ՄՈՒՐԱՑՈՒԱԾ դրամով ։

Սրտիս ցաւը ու խղճիս խայթը գիս կը մղէ կրկին անգամ անդրադառնալ այս անտեղի եւ մեղադրելի հարցին եւ խնդրել Պատ. անդամներէն՝ որոնք լծուած են աղքատին օգնելու նուիրական գործին, որ բարի ըլլան վերջ տալ այս անուանով տրուած հանդէսին եւ կամսանձեն ծախքերը՝ որոնց գումարը մեծապէս կը նուազեցնէ հասոյթը ։

Երբ այս խնդիրը փորձառու ազգայինի մը հետ կը ծեծէինք, մարդուկը մէկ խօսքով յայտնեց գաղափարը ․

— « Հարուստը զբօսանք եւ ճոխութիւն կ'ուզէ, այլապէս, ոչ կուգայ ոչ կը վճարէ...

— Այդ հարուստը ըսի խօսակցիս, եթէ պահ մը իր խղճին մէջ ամփոփուի ու մտածէ թէ, աղքատի անունով տրուած նուէրին երկու երրորդը օտարին մնալը, rue de la Paix, եւ հովկուլ նուագներուն գրպանը կը ժողվուին,, պիտի հաստատէ մեր դիտողութիւնը եւ փոխանակ պարահանդէսին տոմսակին համար հազար Ֆրանք եւ տիկինին եւ օրիորդներուն Ֆանթէզի հագուստներուն համար 30—40 հազար յատկացնելու, միայն տասը հազար պիտի նուիրէ աղքատին, եւ այս ձեւին ձըմբան տաք սենեակը պիտի նստի, լրագիրը կարդայ, մնացեալն ալ իրեն պիտի մնայ, ինչպէս եւ առողջութիւնը։

Իմ կարծիքով, եթէ դադութին ծանօթ, սիրուած եւ բանիբուն անհատներէն երեք անձնաւորութիւններ երբ յանձն առնեն, ժապաւինեալ տոմարով մը շրջան ընել տուն, խանութ, գործատեղի, փոխան պարահանդէսի անունին տակ գանձելու սիրայօժար նուէրները տարեկան, թերեւս 500.000 չհաւաքուի, բայց եթէ 300.000 ալ գոյանայ, այդ գումարով կարելի պիտի ըլլայ սրբել աղքատին արցունքը եւ ծածկել խեղճ ծերուկներու պաղ ոտքերն ու ծունկը ։

ԼԻԼԱ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ հրապարակներէն մէկուն վրայ հինգ շիրմաքարեր զետեղուած են որոնց մէջ կը հանգչին քաղաքին ազատագրութեան համար Գերմաններու դէմ կռուելով սպաննուած հերոսներու մարմինները։ Անոնց կեդրոնը կը հանգչի մարմինը Հազարապետ Ղիլոյեանի որ կռուած է Եուկոսլաւիոյ համար ։

ԸՆԿԵՐ Լ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք, հոկտ. 31ին Գահիրէի մէջ մեռած է, մեր գործունեայ ընկերներէն Լեւոն Ղարիպեան ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է նոյեմբեր 1ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, ընկերներու եւ ծանօթներու խուռն բազմութեամբ ։ Ներկայ եղած են նաեւ Ազգ. Առաջնորդարանի պաշտօնէութիւնն ու եկեղեցւոյ եւ ուրիշ հոգաբարձութիւններու անդամներ։

Առաջնորդին քաղաքէն բացակայութեան պատճառով եկեղեցական արարողութեան նախագահած է Պսակ քհնյ. Խաչիկեան որ գեղեցիկ դամբանականով մը դրուատած է հանգուցեալ ընկերոջ բարեմասնութիւնները, նուիրումն ու ուղղամտութիւնը, սկսելով Պոլսէն մինչեւ Եգիպտոս անոր գործունէութիւնը, ազգ. առաջնորդարանին, եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, Ազգ. Տուրքի Ցանձնաժողովին մէջ եւն.։

Դագաղը եկեղեցիէն դուրս հանուելով ընկերներու ուսերուն վրայ առաջնորդուած է դէպի բակ, ուր ընկեր Գ. Մխիթարեան դամբանական մը խօսած է կազմակերպական մարմիններու կողմէ։

Բազմութիւնը մինչեւ գերեզմանատուն հետեւած է դագաղին։ Հոն եւս դամբանականներ են խօսած ընկերներ Լ. Տէր Աստուրեան եւ Վահան Նաւասարդեան, յանուն Հ. Յ. Դ. Կ. Կոմիտէի, Աղեքսանդրիոյ կոմիտէներու, Յուսաբեր եւ յարակից միւթութային բոլոր միութիւններու։

Բոլոր դամբանախօսները կանգ են առած մասնաւորապէս հանգուցեալին բարոյական յատկութիւններուն վրայ, յիշելով անոր ամբողջական նուիրումը, անշահախնդրութիւնը, հաւատքը հայ ժողովուրդին եւ Դաշնակցութեան հանդէպ։

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կ. Կոմիտէն, կոմիտէները, «Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը, «Համազգային»ը, եւն. եւն.։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ. 17 Նոյեմբ. (Յառաջ),— Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. եւ Բ. խումբերը ժամը 12.30ին կազմ ու պատրաստ ճամբայ ելան դէպի Grigny, կատարելու համար Ա. խումբին դէմ, իր ախոյեանական մրցումը, իսկ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պահեստի խումբը Grignyի պահեստին դէմ։ Օթօքարը լեցուած էր երիտասարդութեամբ։ Մեզի կ'ընկերանար բազմութիւն մը քաջալերելու Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիկները։ Երիտասարդութիւնը կը թնդացնէր ազգային երգեր մինչեւ Grigny քաղաքը հասնիլը։

Պահեստի խումբը անմիջապէս դաշտ ելաւ եւ կատարեց իր բարեկամական մրցումը, Grignyի պահեստի խումբին դէմ։ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պահեստի խումբը յաղթեց Grignyի պահեստի խումբին 1-0ով։ Ցետոյ Ա. խումբը դաշտ ելաւ մրցելու Grignyի Ա. խումբին դէմ։ Երկուստեք լաւ խաղարկութենէ մը վերջ, հակառակորդը յաջողեցաւ չահիլ առաջին նշանակէտը։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ հակառակորդին յաղթութեամբ, 1-0ով։ Կարճ դա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԽԱՑՈՑ ԽԱՅԸ

Գիշերը խորունկ քնել էի։

Առաւօտուն վաղ զարթնեցի ու իջայ փողոց... հիմա կըզայ, մտածում էի...

Հազիւ վերջացրել էի խօսքս, տեսայ որ Ալին իշու վրայ նստած, թաղաւորի պէս, գալիս է իմ կողմը... երբ մօտեցաւ, ոտքի ելայ ու ասացի. — Սալամ, Ալի ... նա կեցրեց էշը, նայեց ինձ, ծիծաղեց ու ասաց, Bonjour! ...

— էշդ սիրուն է ասացի ես։

Գոհ մնաց ։

— Իջիր մի քիչ ես նստեմ, ասացի ես...

Իջաւ վար ու ոտքս բռնեց եւ ես նստուեցի իշու վրայ ...

Սեւ մի էշ էր, սպիտակ դունչով եւ փորը սպիտակ։ Գոհ էի որ իշու վրայ եմ.. հպարտ էի թագաւորի պէս... իջայ վար եւ Ալիին ասացի.

— Քանի որ բարի եղար, իշուդ վրայ նստեցրիր, մտիր այստեղ (ցոյց տուի ախոռը) որ քեզ մի պտուղ բերեմ, կեր...

Ալին մտաւ ախոռը...

— Սպասէ մինչեւ որ գամ, ասացի... չերթաս հա...

— Եւ ես վազեցի Աւետիսի մօտ...

Աւետիսը զարթնել էր, բայց դեռ գիշերանոցով էր եւ իր կոտրած սարճանակն էր փայլեցնում ...

Աւետիս, ասացի, յուզուած ...

— Ի՞նչ կայ։ — Եկաւ... բռնեցի...

— Ո՞վ եկաւ ... ո՞ւմ բռնեցիր...

— Ալին... ախոռումն է...

Աւետիսը ծիծաղեցաւ ։

— Ճիշդ եմ ասում... Ե՛կ...

Աւետիս բարձի տակէն մի գիրք հանեց, մի քանի թերթ դարձրեց ու ինձ դառնալով ասաց.— Կարդա՛...

« Մարդ մի սպաններ ...»։

— Սեւաչեայ մա՞րդն է գրել, հարցուցի ։

— Այո... գնա, արձակէ Ալին...

— Հապա ինչո՞ւ առաջ չասացիր, յիմա՛ր, ինձ այդքան չարչարեցիր մինչեւ ուխտատեղիները ...

— Որպէսզի քաջ լինես... ոչ թէ մարդ սպաննես... առ սա խնձորը, որ ինձ նուէր էիր բերել, տուր Ալիին ...

Ապուշ կտրած՝ վերադարձայ տուն... դրան առջեւ էշը պառկած մօրիի մէջ թաւալւում էր, իսկ Ալին,ախոռում մի երգ էր երգում ...

Երբ խնձորը կերայ, Ալին ասաց.— եկ նստենք միասին այս անգամ, իշու վրայ ու պտտինք...... երբ անցնում էինք Աւետիսենց դրան առջեւէն, պոռացի.— Աւետիս... Աւետիս...

Աւետիսը պատուհանէն միզ տեսաւ ու ծիծաղեցաւ ։

Էշը զռաց...

Սահմանադրութիւն էր Թուրքիայում... ու Սահմանադրութեան յաջորդեց նորէն կոտորած։

Եւ պատմեցին ինձ յետոյ թէ Աւետիսը փորձել է իր կոտրած սարճանակով դիմադրել մի քանի ժամ, միւս կողմէն ինձ կանչելով թէ հասնեմ իմ սրով իր օգնութեան... բայց ես այն օրերին պահուած էի չտեմարանին մէջ, իսկ սուրս պահուած էր փոշու տակ ... Խեղճ Աւետիս... իմ խելացի եւ քնքուշ ընկերս ...

Ցետոյ՝ նորէն Սահմանադրութիւն — ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն ։

Ցետոյ՝ նորէն կոտորած ...

Ալին ի՞նչ եղաւ ։

— Ալին էլ սատկեցաւ ։

Է՞շը ինչ եղաւ։

—Էշնր էլ սատկեցաւ ։

Օննիկը ի՞նչ եղաւ ։

— Օննիկն էլ սատկեցաւ,— քանի որ լսեց իր ընկերոջ օգնութեան կանչը եւ չգնաց ...

Կոտորածը ի՞նչ եղաւ։

— Սատկեցաւ նաեւ կոտորածը... որովհետեւ կոտորելիք Հայ չմնաց ։

Սահմանադրութի՞ւնը ինչ եղաւ։

— Կիսամեռ, նա էլ քարշ է տալիս իր գոյութիւնը... բայց՝ առանց ազատութեան, առանց հաւասարութեան, առանց եղբայրութեան, իբրեւ քոսոտ մի շուն Սթամպոլի փողոցներում ...

Իսկ սեւաչեայ մա՞րդը։

' — Սեւաչեայ մարդը, Խայրոց Խայր, երդեց ու դործեց անընդհատ , տապալեցաւ Սուլթան Համիտը, տապալեցաւ Սուլթան Րէշատը, տապալեցաւ Իթթիհատը, տապալեցաւ Սուլթան Ապտիւլ Մէճիտը, ու հիմնուեցաւ մի հանրապետութիւն իր ազգի համար ...

Իսկ ինք ինկաւ ուժասպառ, անդամալոյծ Ազատութեան ճանապարհին։ Եւ պառկած է հիմա՝ ճակտին դափնի, ձեռքին բռնած՝ հասակին չափ մի գրիչ ...

ՏՕՔԹ. Յ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

(Վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ վերաբացուած են Սեպտ. 2ին։ 276.000 աշակերտ իրենց դասերը պիտի սկսին 1146 դպրոցներու մէջ։ Բոլոր գլխնական պիտոյքներն ու տարկաները պատրաստուած են։ Մանկապարտէզ կ'ընդունուին 4-7 տարեկանները, նախակրթարան՝ 7—12, երկրորդական՝ 12—16, բարձրագոյն՝ 16—20 եւ համալսարան եւ մասնագիտական վարժարաններ՝ 20—25 տարեկանները ։

Բոլոր ներդաղթողներու զաւակները, մեծ ու փոքր արձանագրուած են ։

դարձն վերջ սկսաւ Բ. կիսախաղը : Հ. Մ. Ը. Մ.ները կը դնէր հակառակորդը, բայց մեր յառաջապահները չկրցան օգտագործել առիթները: Զգալի էր Հ.Մ.Ը.Մ.ի երկու լաւագոյն խաղացողներուն պակասը: (Նոյ. 10ի խաղի ընթացքին երկուքն ալ վիրաւորուած ըլլալով, չկրցան մասնակցիլ): Խաղը լրանալու քառորդ ժամ մնացած, Ա. Գալեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը շահեցաւ հաւասարեցուցիչ նշանակէտը: Հակառակորդը կ'ուզէր ապահովել յաղթական նշանակէտը, բայց Հ.Մ.Ը.Մ.ի պաշտպանողական գիծը կատարեալ բերդ մըն էր: Ինչպէս միշտ այս անգամ եւս գնահատանքի արժանի էին Հ.Մ.Ը.Մ.ի վերջապահները: Դաշտին վրայ փայլեցան, իրենց լաւ խաղարկութեամբ Կ. Զարդարեան, Ա. Գալեան եւ Ա. Նաճարեան: Նոյնպէս բաւական լաւ էին Մ. Բարխեանը եւ Ա. Մարգարեանը: Այս երկուքը կրնային աւելի լաւ խաղարկութիւն մը ցոյց տալ: Խաղը վերջացաւ հաւասար, 1—1 :

Այս կիրակի, 24 Նոյեմբեր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. Բ. եւ պատանի խումբերը պիտի մրցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական մարզադաշտին վրայ: Պատանիները առաւօտեան ժամը 9.30ին C. S. Chasseի պատանիներուն դէմ, ախոյենական Բ. խումբը C. S. V. Բ. խումբի դէմ բարեկամական, ժամը 1.30: Ա. խումբը ժամը 3ին (Քուփ Լիոնէ) ընդդէմ C. S. VIի Ա. խումբին:— Յ. Մաքսուեան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ կացութիւնը աւելի ծանրացած է, համաձայն վերջին լուրերու: Կռիւները կը շարունակուին լեռներու մէջ: Ստիպողաբար օգնական ուժ ղրկուեցաւ: Անգլ. զօրամասերը չեն մասնակցիր կռիւներուն: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ զօր. Վաթրիս, Գ. զօրաբաժնին հրամանատարը, Սելանիկ վերադարձած է, կատաղի կռիւներէ վերջը որոնք տեւած են ութ օր, սահմանամերձ նահանգին մէջ: Բազմաթիւ ռազմագիտական դիրքեր ապստամբներուն ձեռքն անցած են:— Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի յունական դեսպանները իրենց կառավարութեան մտահոգութիւնը յայտնեցին Մակեդոնիոյ կացութեան մասին. Կ'ըսուի թէ Յունաստան տեղեկագիր մը կը պատրաստէ, ապացուցանելու համար Եուկոսլաւիոյ մեղսակցութիւնը Մակեդոնիոյ դէպքերուն մէջ :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ հրեայ ահաբեկիչները չորեքշաբթի օր պայթեցուցին եկամուտի տուրքի պաշտօնատունը, քաղաքի կեդրոնին մէջ: Վիրաւորուեցան հինգ սպաներ: Հեռաձայնով սպառնալիքի մը վրայ, նամակատունն ալ պարպուեցաւ:— Սիոնականները ընդհ. ժողով պիտի գումարեն Զուիցերիոյ մէջ, դեկտ. 9ին: Կազմակերպութեան անդամներուն թիւը կը հաշուեն երկու միլիոն, 60 երկիրներու մէջ :

ՍՈՒՐԻՈՅ ֆրանսական դպրոցներուն մեծ մասը վերաբացուած է: Կը կարծուի թէ մնացեալ մասն ալ շուտով պիտի վերաբացուի, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ կրթական եւ գիտական կազմակերպութեան (Unesco) ընդհ. ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ, միաձայնութեամբ, Պ. Լէոն Պլում: Այս առթիւ բրիտանական պատուիրակը ճառ մը խօսելով, յոյս յայտնեց նոր կազմակերպութեան ապագայի մասին: Լէոն Պլում նախագահական աթոռը գրաւելով շեշտեց թէ «մեր կարելին պէտք է փորձենք, նախատեսուած յոյսերը իրականացնելու համար»: Կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէին քարտուղարը, անգլիացի Հըքսլի տեղեկագիր մը կարդաց որ կը բաղկանար 12.000 բառերէ: Այս առթիւ նոր կոչ մը ուղղեց, որպէսզի Խ. Միութիւնն ալ մասնակցի:

ՓԱՍԹԷՕՐԻ մահուան 50ամեակը տօնուեցաւ (մէկ տարի յապաղումով), Սորպոնի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Պիտոյի: Կը մասնակցէին բազմաթիւ պատուիրակութիւններ արտասահմանէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ փապաները որոշեցին գործադուլ հռչակել նոյեմբեր 26ին, եթէ իրենց ի նպաստ չկարգադրուի ալիւրին գինը:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց մէջ քուէներու 72 առ հարիւրը շահած է կառավարական ճակատը, համաձայն վերջին լուրերու :

ՊՈԼԻՍ հասած է ամերիկեան ծովակալ մը, օդանաւով: Միջերկրականի ամերիկեան տորմիղին հրամանատարն ալ Իզմիր հասած է եւ հաւանաբար Անգարա պիտի այցելէ, օդանաւով:

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏԷՆ Սարան Ներսէս (Ներսէս Յարութիւնեան, Վանի Կարճկան-Վանիկ գիւղէն) կը փնտռէ իր եղբօր աղջիկը՝ Թագուհի Յարութիւնեան որ 1914—1918ի շրջանին անգլ. որբանոց մը կը գտնուէր, իսկ 1926ին Մարսէյլ եւ ամուսնացած էր Եղէգի գիւղացի Յակոբին հետ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ին :

Կ. ԽԱՉԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

« Սայաթ Նովա», այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Պիեէյ-Բագէնոյի սինէմային մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ.— Նախաձեռնութեամբ Վարդանի ենթակոմիտէի: Այս կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3.30էն մինչեւ երեկոյեան 10.30— Salle des Nocesի մէջ, 81 rue de Paris: Հանդէս - խնջոյքով : Գեղարուեստական բաժին, նուագ, երգ, արտասանութիւն: Ձրի սեղան, նաեւ բացառիկ պիւֆէ: Շոգեկառքի ժամեր 1.05 եւ 2.20 անցած Gare du Nordէն :

×

ԴՈՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ ժամը 8.45ին, ընկերվարականներու նախկին սրահին մէջ :

Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է :

×

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի :

Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

×

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսական երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սրնօն: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՕԶ
ՑԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Կիր. 24 Նոյ. ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պուէսի):

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն :

ԲԺ. Մ. ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ, Լա Կառէնէն այրի տիկին Տէրվիշեան կը նուիրէ 500 ֆրանք Ֆ. Կապոյտ Խաչին եւ 500 ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ, ՆԵՐԳԱՂԹԻ արձանագրուելու փափաքողները, տրոշեալ վայրերէն զատ, կրնան դիմել նաեւ Յ. Պիւլպիւլեանի, 7 rue du Printemps եւ Դ. Նազարեանի, 1 rue Ernest - Renan:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Կ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (8 rue Danton, Lyon) եւ պարագաները, խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն այն բոլոր ազգականներու, ծանօթներու եւ բարեկամներու, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ նամակով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց սիրելի աղջկան՝ Օր. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԴԻՒԱՆԷՆ

Յառաջիկայ ամսուան ընթացքին կը գումարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջանի Պատգ. ժողովը: Այս առթիւ, ձայներու արդար բաշխում մը կատարելու մտահոգութեամբ, կեդր. վարչութիւնս կը հրաւիրէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնները, մինչեւ Դեկտեմբեր 7 փրեն տեղեկացնել.— Ա.— Մարմիններու կազմը (անուն եւ պաշտօն): Բ.— Խումբերու անուանացանկը:

Պայմանաժամը լրանալէ վերջ, այն խումբերը որ ընթացք չեն տուած այս հրաւէրին, պիտի զրկուին պատգ. ժողովին մասնակցութեան իրաւունքէն, եւ իրենց պարագան պիտի ենթարկուի պատգ. ժողովի գնահատութեան :

ԼԻՈՆԷՆ Աղեքսանդր Կ. Կիւլպէնկեան իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, Լիոնի եւ Փոնտըշէրիւի Ազգ. եկեղեցական իշխանութեանց, Լիոնի բողոքականաց հովիւ փրոֆ. Խայիկեանի, Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տէր Գիւտ քհնյ.ի եւ ամէն անոնց որոնք նամակով, ժամուլով եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին, իր տարաբախտ եղբօր՝ Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆի մահուան առթիւ :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍԵՐՈՎԲԷ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ մանչուն՝ ՍԱՐԳԻՍԻ (Paul) ծնունդը:

Մարսէյլ, 9 Նոյեմբեր 1946:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Խըրիմեան դըպրոցը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 8.30ին, «Մուրատ» ակումբին մէջ (Սէն Մարթէն): Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկեր-ընկերուհիները այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէնթ Աննի «Քեռի» խումբին ընկերա - համակրական խնջոյքը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, իր դըպրոցին մէջ: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Հ. Համբարձումեանի: Բանախօսութիւն: Մուտքը ազատ է :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական վայրը.

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հրայր» ակումբին մէջ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին Café des Sports, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux: Օրակարգ.— 1. Ներգաղթի հարցը :2. Նամակներ Ամերիկայէն: 3. Վարչութեան հրաժարականը եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: 4. Շրջաններու կազմակերպութեան հարց: 5. Ընթացիկ հարցեր :

Համերգ Մարսէյլի մէջ

Théâtre de la Rue d'Alger

15 Դեկտ. Կիրակի գիշեր, ժամը 21ին

Հովանաւորութեամբ Կաթող. լիազօր պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի:

«Արմենիա» երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի:

Յայտագիրը ամբողջովին կազմուած է ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏի եկեղեցական թէ աշխարհիկ գործերէն, իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ:

Ծանօթ.— Համերգին օրը կիշէն տոմս չի ծախուիր: Կանուխէն ապահովել դիմելով Պ. Պ. Յ. Մալաքեանի՝ 3, Bld. Th. Thurner, Tél. L. 09.02: Ե. Արմէնի՝ 39, rue St. Savournin, Tél. G. 76.83, Ս. Ալթունեանի՝ 2 rue des Petits St. Jean եւ երգչախումբի անդամներուն :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ՄԸ կը փնտռուի «Յառաջ»ի Թղթատարական ճիւղին համար :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 23 Novembre 1946 Շաբաթ 23 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4861 - Նոր շրջանի թիւ 500 Խմբագիր ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Փր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆ ՄԸ ՓՈԽՈՒԱ՞Ծ Է

Եթէ մէկը փորձէր աչքէ անցընել մեր ժամանակից մամուլը, սկսելով 1900էն, ո՛րքան պատկերաւոր վկայութիւններ պիտի գտնէր, տեսած. նախկրութեան համար։

Ամէնէն առաջ հում նիւթեր մտաւոր եւ բարոյական թշուառութեան։ Մանաւանդ կուսակցական - քաղաքական ճակատի վրայ։ Եւ առաւելապէս Արտասահմանի մէջ, ուր սանձարձակ ազատութիւնը թե՛ւ կուտայ յետին համրակին։

Այդ բարքերը վայելեցինք Պոլսոյ մէջ ալ, 1908—1914, երբ մամուլը բաղդատաբար ազատ էր։ Եւ 1918էն 1922, Դաշնակիցներու իշխանութեան տակ։

Բայց, բուն հանգը պէտք է փնտռել միշտ Արտասահմանի մէջ, ուր շատ քիչ բան փոխուած է, 40—50 տարուան ընթացքին։

Խմբակցութիւններ, գրոց - բրոցներ կան, որոնց մտաւոր պաշարը, լեզո՛ւն անգամ չեն բարեփոխուած։

Կարծես ժառանգական ախտ մը մէկ սերունդէն միւսին փոխանցած է նոյն բարքերը, նոյն կիրքերը նո՛յն բառերով։

Գլուխներ կան որոնք անմիջապէս փաթթուց կը կապեն, ի տես «Հ. Յ. Դ.» տառերուն։

Օրակարգը կրնայ ըլլալ բոլորովին անվնաս նիւթ մը։ Ոչինչ. անպատճառ խայթ մը, թոյն մը պիտի սրսկեն, այլապէս օրը սեւ անցած կ'ըլլայ։

Եթէ չգրեն, պիտի խօսին։ Եթէ չխօսին, իրենց մաղձը պիտի թափեն գէմքով, ոտքով, ձեռքով։

Բացատրէ՞նք թէ պայքարի եղանակներն ալ չեն փոխուած։ Շատ մը պարագաներու մէջ, կրկնապէս չարափոխուած են։ Աւելի թունաւորուած։

Այսպէս, երբ խաչակրութիւնը մոլեգնութեան կը հասնի, սրտառուչ կանչեր կ'արձակեն.

— Ի՞նչ պիտի ըսէին Քրիստափորը, Ռոստոմը, Ակնունին, Մուրատը, Զարդարեանը կամ Արմէն Գարօն, եթէ ողջ ըլլային... Մի՛ խաբուիք անոնց անարժան յաջորդներէն ...

Կը կարծէք թէ այս դպիրներն ու Փարիսեցիները չե՞ն գիտեր երէկուան պատմութիւնը։

Շատ աւելի լաւ գիտեն, քան թէ ես ու դուն։ Կրնան ձեզի ցուցնել թերթերու հաւաքածոներն ալ, ուր պիտի գտնէք դէզերով քսութիւն, յերիւրանք, յոխոտանք, հայհոյանք, զրպարտութիւն, կոտոշաւոր սուտեր եւ գիտեր՝ այդ բոլոր նահատակներու եւ ուրիշներու մասին։ Անոնց անձին եւ գործունէութեան դէմ։

Անոնք նոյնքան կ'ատէին եւ կ'ատեն այդ մեռեալները, որքան ողջ մնացողները։

Բայց, «իմաստութիւնը» կը պահանջէ սուտ խնդ ձեւանալ, կեղծել, մոլորեցնելու համար այն շարքերը որ տեղեակ չեն երէկուան անցուդարձին.

Ինչպէս որ, այդ միեւնոյն ասխական վարպետութիւնը կը դրդէ դէմ դիմաց հանել «չէֆ»երն ու շարքերը։

— Տղա՛ք, դուք անկեղծհայրենասէրնե՛ր էք, բայց ձեր «չէֆ»երը կը խաբեն ձեզ. զգուշացէ՛ք...

Իրենց չար բախտէն, շարք ու «չէֆ» աւելի կը մօտենան իրարու։ Կը կազմեն միացեալ ճակատ մը կուռ։ Եւ փոխանակ Դաշնակցութեան ներքին ճակատին, ներքինի դաւադիրներու խելքն է որ կը ճեղքուի.

Այս մարդիկը միայն ՛նենգամիտ չեն, այլեւ անմիտ։ Կրնաք ըսել նաեւ՝ տղէտ։

Բան մը փոխուած չըլլալով իրենց հոգեբանութեան եւ բարքերուն մէջ, անոնք տեսակ մը մոլեռանդութիւն կը յարուցանեն շարքերուն մէջ։ Կը մղեն զանոնք չհանդուրժել որ եւ է քննադատութեան, թոյլ չտալ որ ուրկէ ուրկ ռեւէ դաւադիր ծուռ նայի։

Այսպէ՛ս է որ մեր շարքերը յաճախ կը տրանջան, ի տես Դաշնակցական ղեկավարութեան եւ մամուլին տարապայման համբերութեան։ Ոչ միայն այստեղ, այլեւ մինչեւ Արեւելք եւ Ամերիկա։

Տրտնջալով հանդերձ, անոնք շատ լաւ գիտեն թէ Դաշնակցական մամուլը չի կրնար մինչեւ փողոց իջնել, ուրիշներու պէս։

Մնաց որ, համբերութիւնն ու պաղարիւնն ալ յեղափոխական, Դաշնակցական առաքինութիւններ են։ Գիտակից կարգապահութիւն մը ա՛յդ կը թելադրէ ամէնուն։ Մանաւանդ այն պահուն երբ հիմնական հարցեր պիտի լուծուին։

Որքան հզօր, այնքան լուրջ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆԱՑԱՆՔ...

Երէկ կէս ժամբան ձգած էի մեր սովոր երեւելի եւ անհերեւոյթ գիտութիւններու ցուցակը։ Մասնաւորաբար ըսած ու անցած էի մեր հոգեհանգիստներու եւրոպական ? ձեւին վրայ։

Կ'արժէ որ այս յո՛յժ արդիական սովորութիւնը,.. ճանը միաւին յայտարարելու, ցանկը կարդալու եւ մեռելներուն հոգին եւաճաբար լուսաւորելու, անցընենք մեր գործի տեսրակին «շահուն» կողմը. ճանի որ շատ խնայողական է ժամանակի, լոյսի եւ մոմի տեսակէտով։

Տակաւին փառք պէտք է տանք որ այս տարի Կամիտասի, Անդրանիկի, Մանթաշեւի եւն.ի համար եղած արարողութիւնները եկեղեցւոյ հասոյթներուն «վնասուց» կողմը անցընել հանած էին։

Ուրիշ նորութիւն մը,.. Պատերազմը կրճատեց մարդոց ախորժակները։ Օրինակ, ո՞րկէ կարելի էր *սմոքինկ*, *ֆրաք* եւ առանց ընկերները ճարել։ Երկար կանգնի հագուստ երազ էր։

Եւ եղեւ առաւօտ, եւ եղեւ երեկոյ։ Օր... երեկոյթներու։ Երկարատուն հագուստները դարձան պարտաւորիչ, փրաքը անհրաժեշտ եւ հարիւր հազարը թուաւ շատերու ճակէն։ Կը վայլէ՞ մեղանչել վայելչութեան դէմ, այն ալ Փարիզի մէջ։

Եւրոպականացման շահաւէտ կողմերն ալկան։

— Ինչո՞ւ փոյթդ նեղեր է, հիւա՞նդ ես.

— Գրեթէ, Քազինոն էի երէկ գիշեր. պզտիկ փորձի մը ենթարկեմ, ըսի, բախտս եւ կորսնցուցի, չար սատանայ, 200.000ի չափ։

—Ի՞նչ պէտք ունէիր այդքան դահէլու վրայ։

— Ապրանք պիտի գնէի։

Ու տակաւին կրնայի երկարել շարքը մեր «շահու վնասին»։ Բարեբախտաբար «Ներգաղթի հանգամանքութեան յանձնաժողովի» ենթարկուած ըլլալով, մտածեցի որ բուն հաշուեյարդարը կրնանք երկրին մէջ կատարել շուտով։

ՍՕՍԻ

ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

«Հայրենիք»ի Հոկտեմբեր 31 թիւէն կ'իմանանք թէ, Ամերիկայի Մէքսիքօ Սիթի քաղաքը բընակող եւ Ցուհասատնի նախկին Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմին պատկանող Առաքէլեան Գասպար, Յարութիւն եւ Քերովբէ, երեքեղբայրներ հազար տոլար նուիրած են Ցուհասատնի եւ Սուրիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ին, խորապէս վրդովուելով անոնց դէմ մղուած գռեհիկ պայքարէն։ «Մենք կը խորհինք, որ ասիկա լաւագոյն պատասխանը պիտի ըլլայ բոլոր անոնց, որոնք, ներգաղթի առիթը չահագործելով, կ'ուզեն քայքայել մեր սիրելի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Միութիւնը։»

Նամակը պիտի արտատպենք ամբողջութեամբ։

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ յայտարարած է դերասան Եղիշէ Ցարութի թէ՝ 33 օր ու գիշերուան մէջ գրած է գիրք մը, «որ 16 լեզուներու պիտի թարգմանուի։ Սպասէ եւ տես թէ չորս հինգ տարի վերջ քննադատները ինչ պիտի ըսեն այս գրքին մասին»։

Ներկայիս Սարոյեան կը մշակէ նոր թատերախաղ մը, «Միրանի հրեշտակ»։

400.000 *ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐ գործադուլ հռչակեցին Մ. Նահանգներուն մէջ, որոշուած պայմանաժամէն առաջ, ինչ որ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ նաեւ երկրէն դուրս։ Ածուխի առաքումը պիտի դադրի մանաւանդ Ֆրանսայի, Հոլանտայի, Իտալիոյ եւն. համար։ Բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ, ի հարկին պահպանելու համար բարեկարգութիւնը։ Բանթողները հետեւեալ պատասխանը տուած են պատերազմական նախարարութեան զեկոյցին.— «Ածուխը սուինով չեն հաներ»։ Եթէ հանքագործներու սէնտիքային նախագահը ձերբակալեն, գործադուլը կրնայ ծաւալիլ։*

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Ֆրանսայի Կէսթափոյին նախկին պետը, գնդ. Քնօշէն, որ Փարիզ մտած էր 1940 Ցունիս 13ին։ Գերմանիոյ պարտութենէն վերջ փախած էր իր երկիրը, ուրկէ փոխադրուած է Փարիզ Շէրշ Միտիի բանտը։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատման առթիւ, գործատէրերու ազգ. խորհուրդին նախագահը կ'առաջարկէ վերահաստատել շաբաթական հինգ օր աշխատանքը։ Իր կարծիքով, եթէ երկար տեւէ շաբաթական չորս օրը, շատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ արտադրութեան եւ գիներունվրայ։

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ
Յունական Մակեդոնիոյ մէջ

Ամերիկեան *Նիւ Եորք Թայմզ* թերթի թղթակիցը կը հեռագրէ Աթէնքէն, Նոյեմբեր 21 թուականով.— *Այսօր ձեռքս անցաւ վաւերագիր մը, փողոցի մը անկիւնը, խորհրդաւոր սուրհանդակի մը միջոցաւ որ ժամադրութիւն տուած էր հեռաձայնով։ Այդ վաւերագիրը թիւ 1 զեկոյցն է «Հիւսիսային Յունաստանի ժողովրդավար բանակին», եւ կը կրէ հարիւրապետներ Իփսիլանթիսի եւ Լասանիսի ստորագրութիւնները։ Զեկոյցը կը հերքէ այն լուրերը թէ ժողովրդավար բանակը օգնութիւն կը ստանայ արտասահմանէն, կ'ըսէ թէ իր զէնքերը ձեռք կը ձգէ բանակին եւ ոտիկան զօրքին մթերանոցներու աւարառութենէն եւ մանաւանդ Անգլիացիներու կողմէ զինուած միապետական - ֆաշական հրոսախումբերու զերիներէն։ «Ժողովրդավար բանակը ծնած է բրիտանական նոր գրաւումէն եւ նոր-ֆաշական կարգուսարքին բռնութիւններէն։ Ան անգամ մը եւս վճռապէս կը հերքէ թէ իր գործունէութիւնը ուղղուած է երկրին դէմ եւ ենթակայ օտար ազդեցութեան։ Կը հերքէ նաեւ իր անդամներուն վերագրուած վայրագութիւնները, ջարդերն ու հրկիզումները մեր թշնամիներու գործն են։ Առաջին յայտարարութիւնն է այս եւ ապահովաբար կուղայ արեւմտեան Մակեդոնիայէն ուր ապստամբները ինքնավարութիւն հաստատած են 104 գիւղերու վրայ»։*

★ *Յուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարութիւնը պաշտօնական յայտարարութեամբ կը բողոքէ իրեն դէմ ուղղուած «զրպարտութիւնները», դիտել տալով թէ այդ պայքարը կը սպառնայ անկարելի դարձնել յարաբերութեանց պահպանումը Պելկրատի եւ Աթէնքի միջեւ։*

Գերմանիոյ տնտես. տագնապը

Մ. Նահանգներու զինուորական կառավարութեան տնտեսական ճիւղին պետը զօր. Ուիլլըմ Տրէյփըր, Գերմանիոյ տնտեսական վիճակին մասին տեսութիւն մը հրատարակած է «Փոցտամէն տարի մը վերջ» խորագրով։

Զօրավարին համաձայն Դաշնակիցներուն գրաւումէն աւելի քան մէկ տարի վերջ, Գերմանիոյ տնտեսութիւնը ջլատուած է եւ դատապարտուած է փլուզումի։ Ասոր առաջքն առնելու միակ դարմանը Փոցտամի յայտարարութիւնը յարգելուն կամ զայն բարեփոխելուն մէջ կը կայանայ։

Ցիշելէ վերջ Ամերիկացիներուն մէկ տարուան աշխատանքները՝ Գերմանիոյ զանազան շրջաններու վերացման մասին, դիտել կուտայ թէ առանց Գերմանիոյ մնացեալ շրջաններուն հետ աւելի սերտ աշխատակցութեան, ամերիկեան շրջանը առանձին բան մը չի կրնար ընել։

«Այսօր, կը գրէ զօրավարը, Գերմանիան՝ Եւրոպայի մեծ մասին նման անօթի է։ Անսնուցութեան յաջորդած է ֆիզիքական քայքայումը։ Ածուխ չկայ։ Մեր առջեւ ունինք երկրորդ ձմեռ մը անբաւական տաքութեամբ։ Նուազութիւններուն պատճառը հատուցումները չեն, այլ որովհետեւ Գերմանիոյ մնալիք ճարտարարուեստը չկրցանք վերանկանգնել։ Գերմանիա շատ սուղ կը վճարէ իր ստեղծած քանդումին համար։ Ան հիմակ անօթութենէն աւելի ուրիշ մեծ վախ մը ունի, Գերմանիոյ չորս շրջաններու բաժնուած մնալու վախը, որ տնտեսական քայքայում կը նշանակէ»։

Ու կը թելադրէ Փոցտամի որոշումին համաձայն, Գերմանիոյ յանձնել բաւականաչափ ճարտարարուեստ ինքզինքը ապրեցնելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ երկաթուղիներու 7000 բանուորները, մեծ մասով արաբ, ընդհ. գործադուլ հռչակեցին, բողոքելով Հրեաներու ահաբեկչական արարքներուն դէմ։ Անգլիացի զինուորներ կ'ապահովեն երթեւեկը։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ նախագահին կինը կոչ մը ուղղեց ազգին, յիշեցնելով թէ միայն կառավարութիւնը չի կրնար լուծել յարաճուն անգործութեան եւ թշուառութեան խնդիրները։ Հազարաւոր արձակուած զինուորներ ապրուստ չունին։ Միայն Փէշթայի մէջ 130.000 ընտանիքներ նպաստով կ'ապրին։ Կառավարութիւնը կը յուսար թշուառութիւնը մեղմացնել հազարաւոր բանուորներ ղրկելով Ռուսիա եւ Ռուսիա, ուր իրենց օրավարձքերը պիտի հաշուէին հատուցումներու փոխարէն, բայց ժողովուրդը ընդդիմացաւ եւ ծրագիրը մէկդի դրուեցաւ։ Հարիւրաւոր կիներ արտասահման, մանաւանդ Անգլիա կ'երթան, իբրեւ սպասուհի ծառայելու համար։ Կառավարութիւնը արգիլեց այս արտագաղթը, առանց յայտնելու պատճառները։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 1.070.000 հոգինոց պահեստի բանակ մը պէտք է ունենան, կատարեալ զինավարժութեամբ եւ սպառազինութեամբ, ինչպէս յայտարարեց զօր. Այզընհաուըր։ «Այս կը պահանջէ մեր ապահովութիւնը, նոր պատերազմի մը ողբալի պարագային»։

Հ. Օ. Մ.Ի ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

«Յառաջ» կարդ մը շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդած էր Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Մարմնի 26րդ Պատգ. ժողովի մասին:

Կանացի այս ծաւալուն ու կենսունակ կազմակերպութիւնը իր անունը կը փոխէ ըստ երկրի ու պարագայի, (Հ.Օ.Մ., Գթութեան Խաչ, Կապոյտ Խաչ եւն.), բայց երբե՛ք իր հիմնական ուղեգիծը, — գթութիւն, դաստիարակութիւն, երախաներու առողջապահութիւն — որ թարգմանի ազգապահպանում:

Հայ կինը հնագոյն դարերէ սկսեալ իր աշխատանքն ու քրտինքը խառնած է իր երկրին մեծութեան ու վերելքին համար այրերու կողմէ կատարուած ձեռնարկներուն: Հայրենիքի պաշտպանութեան ու անկախութեան համար մղուած պայքարներուն՝ քիչ չէ թիւը հայ կիներուն, որոնք զէնք ի ձեռին կռուի են դուրս եկած թշնամիին դէմ:

Հայրենիքի մէջ անոր փառքին ու բարգաւաճման համար աշխատող հայ կինը՝ Հայրենիքէն դուրս, Սփիւռքի մէջ, անշուշտ պիտի չանճրկէր:
Ու ահա նոյն թափով, գործի կը լծուի ան,

Երկրին մէջ հաստատուած իր կազմակերպութեան աւելի մղում տալու, հիմա Արտասահմանի մէջ:

Քսանեւվեց տարի անընդհատ գործեր է այս Միութիւնը, հակառակ աջէն ու ձախէն իր դէմ ուղղուած ամարդի սլաքներուն: Թիւ մըն է ասիկա որ հպարտութեամբ կ'ուռեցնէ մեր սիրտը, երբ նկատի ունենանք որ մեր Միութիւնները առհասարակ շատ կարճ եւ խարխուլ շրջան մը կ'բոլորեն:

Հայ կինը որ ընտանեկան յարկին տակ թանկագին օժանդակ մըն է եղած իր ամուսինին, վերջին քսան տարուան ընթացքին մանաւանդ, իր ընդունակութիւնները ցոյց տուաւ նա՛եւ հանրային ասպարէզի մէջ:

Տիկիններ ու օրիորդներ, որոնք հայկական համխտութեամբ մը չէին համարձակեր ժողովի նստիլ եւ քանի մը բառ փոխանակել, այսօր շնորհիւ Կապոյտ Խաչի մէջ ձեռք ձգած իրենց փորձառութեան, կը խօսին, կը վիճին ու գրական որոշումներ կուտան: Գաւառի իր մասնաճիւղերու անդամներուն կարեւոր մէկ մասը չարքաշ աշխատաւորուհիներէ կը բաղկանայ: Կ. Խաչը զանոնք աշխատանքի լծելով, ուղղակի նպաստեց անոնց մտաւոր զարգացման: Արտասահման ծնած կամ հոն մեծցած աղջիկներուն օրրանն է ան, կամ պէ՛տք է ըլլայ, ուր պիտի թրծուին հայկական շունչով, հայկական զգացումներով կեանքը իմաստաւորելու համար:

Անոր գործունէութեան դաշտը տարածուն է եւ բազմակողմանի, ինչպէս հայ ժողովուրդին կարիքները: Անոր բոլոր ձեռնարկները կարելի է նախախնամական կոչել: Օրինա՞կներ, — բայց շատ են անոնք:

Համազգայինի Պէյրութի Ճեմարանը՝ ուր տարիներէ ի վեր երիտասարդ մտաւորականներու սերունդ մը կը պատրաստուի, ղեկավարութեամբ երկու մեծ գրագէտներ Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի, իր գոյութիւնը մեծ մասով Կ. Խաչին կը պարտի: Նմանապէս Աթէնքի «Զաւարեան» վարժարանը: Անթիւ են իր նիւթական օրօշ յատկացումները, գաղթաշխարհի զանազան գիւղերու եւ քաղաքներու հայկ. դասընթացքներուն համար:

Ան առաւելագոյն չափով մասնակցած է ու կը մասնակցի համահայկական բոլոր ձեռնարկներուն, Հայաստանի մէջ թէ անկէց դուրս:

Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Ֆրանսայի փոքրիկներուն եւ չքաւորներուն յատկացուցած պնակ մը ապուրը կազդոյր ու կորով կը ներշնչէ յուսահատ հայուն:

Սահմանափակուելով միայն իր Ֆրանսայի շրջանի ձեռնարկներուն, յիշենք պատերազմի միջոցին հայ զինուորներու եւ գերիներու ղրկած ծրարները: Իր մասնաճիւղերը հակառակ իրենց վտիտ միջոցներուն, իրենց կարելին ըրին ծրար մը աւելի ղրկելու համար իրենց գերի եղբայրներուն, առանց խտրական ոգիի: Փոխադարձ ի՛նչ սրտառուչ պատասխաններ. որովհետեւ եթէ զոյգ մը գուլպան եւ մատիկ մը շոքոլան իր արժէքն ունի, (եւ անշուշտ որ ունի, մանաւանդ երբ ամէնօրեայ ուտելիքդ Էրզաց ապուրէ կը բաղկանայ), անդին կայ եւ՛ բարոյական արժէքը, — այն երջանիկ զգացումը թէ՝ մտածողներ կան իր մասին:

Իսկ ամէնէն կարեւորը որ Կ. Խաչին համար գեղեցիկ կիրք մը դարձած է այլեւս մանուկներու հայեցի դաստիարակութիւնն ու անոնց առողջապահական հոգատարութիւնն է:

Ամէն տարի կազմակերպուած օդափոխութեան կայանները զինքը կը քամեն Փիգիքապէս ու նիւթապէս: Ի՛նչ սրտմաշուք ժողովներ ու խորհրդակցութիւններ, կայանը լաւագոյն պայմաններու տակ դնելու ու երախաներու արդար եւ անխտրական ընտրութիւն մը կատարելու համար: Այս ձեռնարկը կատարեալ նուիրում մըն է իրեն համար ու մեր քոյրերը հաճոյքով կը կատարեն զայն, կ'ներեւի, մայրական բնազդական մղումէ դրդուած:

Ամերիկայի Պատգ. ժողովի զեկուցումէն յայտնի կ'ըլլայ թէ՝ ուրիշ ձեռնարկներու օգնութեան կարգին՝ Հայաստանին ալ օգնած է ուղարկելով դեղեր, բժշկական գործիքներ եւն: Իսկ «Ներգաղթը համարելով մեր ազգային շահերու տեսակէտէն ամէնէն կարեւոր ձեռնարկը, ժողովը կը թելադրէ ամէն կերպով դրական վերաբերում անոր հանդէպ»:

Ներկայիս իր անդամներուն ընդհ. թիւր տասը հազարը կ'անցնի: Այսքան կուռ, գնահատելի անցեալով եւ գործնական առաջադրութիւններով տոգորուած միութիւն մը պէ՛տք է որ ապրի:

Մեր տիկիններու քսանեւվեց տարուան յոգնաջան աշխատանքի արդար հպարտութիւնն է ան:

Փուրգուրանք անոր վրայ:

Ա. ՀԱՐԲԷԼԵԱՆ

Խօսք առ Հայաստան

(Պատանի մըն է որ կ'աղաղակէ)

ՀԱԼԷՊ. — Սիրելի մայր Հայաստան, ահա իմ թշուառ ու անտէր հոգին այս խաւար աշխարհին, հեռաւոր մէկ անկիւնէն, իր դողդոջ ձայնով քեզի կը խօսի: Գթա եւ լսէ որր զաւկիդ պահ մը:

Կը գրէին թերթերը, կը դրուցէին ծերերը, թէ Ներգաղթ պիտի ըլլայ ու մենք Հայաստան պիտի երթանք: Ի՛նչ երջանիկ լուր, ամէն Հայ, անհամբեր կը սպասէր հայրենիքի հրահանգին: Եկաւ այդ օրը որ պիտի բերէր աւետիսը խնդութեան: Ամէն հայ մարդ, ընդառաջ գնաց հրաւէրին ու արձանագրուեցաւ հայրենիք երթալու: Ես ալ դիմեցի: Զմերժեցին դիմումս ու արձանագրեցին զիս առանց հարցու փորձի:

Նոյնպէս, մա՛յր, եկան պատգամաբերներդ՝ մեր մօտ, խօսքերդ մեզի ըսելու: Բերին մեզի քու մայրական ողջոյններդ: Ըսին շատ բան քու վերելքիդ մասին: Ըսին նաեւ թէ սովետական Հայաստանը դրկարաց կը սպասէ մեր բոլորին: Ինչ հրաշալի խօսքեր էին ասոնք: Որքա՜ն ամուր հաւատք եւ յարգանք ունէի, Հայաստանի պատգամաբերներուն հանդէպ եւ ինչքան յոյս՝ դէպի ապագան:

Բաշխեցին մուտքի տոմսերը, անուշ մայր: Զըսին. — Այս մարդը հարուստ է, միւսը՝ աղքատ: Այլ, ըսին բոլորովին տարբեր բան մը: Բոլորովին նոր զաւեշտ մը հանեցին բեմ եւ սկսան ներկայացնել. — «Այս մարդը Դաշնակցական է, այդ Հ. Մ. Ը. Մ.ական, իսկ միւսը՝ սատանայի ձագ»: Բայց ինչո՞ւ, եւ վասն ինչի այս անակնկալը, մայր: Ո՞ւր մնացին խոստումները պատուիրակներուդ՝ հո՞վը տարաւ իրեն հետ, թէ կեղծ խօսքեր էին միայն մեզ մոլորեցնելու:

Ներգաղթը սուրբ գործ մըն է, բայց ոչ այս ձեւով: Կը խնդրեմ, մայր, եթէ կը սիրես զաւակներդ բոլոր, եղիր քիչ մը ներող, եղիր քիչ մը համբերող, ու մանաւանդ անուշ մայր, սա ներգաղթի գործին, եղիր լաւ հսկող: Եթէ կը սիրես զաւակներդ բոլոր, եթէ կը սիրես անխտիր, երկարէ մայրական քնքուշ ձեռքդ մեզի, ու ափ հողովն քու մարմնիդ, օրհնէ զաւակներդ տարագիր: Այն ատեն բոլորն ալ, պիտի ըլլան իրար շատ սիրող, պիտի ըլլան միաբան, ու պիտի կենան քեզի պաշտպան, մայր Հայաստան:

Գիտես կամ կը լսե՞ս արդեօք թէ ներկայիս ինչ խտրութիւն կը դնեն զաւակներուդ միջեւ: Բայց եթէ կը լսես ու անտարբեր կը մնաս, ներէ ինձ սա խօսքը ըսելու. — Այլասերուա՞ծ ես մայր:

Այո, Դաշնակցական եմ, պաշտելի մայր, շատ բան կը պարտիմ այդ կուսակցութեան: Որովհետեւ ան ինձ սորվեցուց քեզ սիրել, ան ինձ թելադրեց որ պէտք է տալ ամէն հարստութիւն քեզ համար: Ան չվարանեցաւ ինձ ըսելու. — «Պէտք է կուրծք տալ, պէտք է կռուիլ, պէտք է մեռնիլ գիտնալ հայրենիքին համար»: Բայց, կեղծ հայրենասէրներ, որոնք երէկ՝ մութ անկիւնները քաշուած, քեզի դէմ կը դաւէին, այսօր՝ մուտքից թիկնապահ են կեցած: Կ'արգիլեն զիս ներս մտնել եւ կոշտ ձայնով մը կը գոռան. — «Քանի Դաշնակցական ես՝ դուռը փակ է քեզի համար, գնա՛ մկրտուէ — թօթափէ Դաշնակցութիւնը — որպէսզի կարենաս երթալ, այլապէս՝ հոս կը մեռնիս»:

Ինչո՞ւ այս ոգին, սիրելի մայր: Չէ՞ որ դուն ծնար Դաշնակցութիւնը, չէ՞ որ ան քու հարազատ զաւակդ է, ի՞նչպէս կ'ուրանաս: Եթէ վատ էր, ինչո՞ւ ծնար զայն: Եթէ վատ էր, ինչո՞ւ կռուեցաւ քեզ համար ու իր լաւագոյն զաւակները զոհեց քու սրբազան հողիդ համար: Միթէ մոռցա՞ր, այսքան շո՞ւտ, որ Դաշնակցութիւնը աւերակներուդ մոխիրին վրայ ծնար, երբ արիւնարբուն կ'ուզէր քեզ յօշոտել: Մոռցա՞ր, կրնա՞ս մոռնալ, կրնա՞ս ուրանալ: Գիտես, լաւ գիտես, որ եթէ մոռնաս, անդունդներէդ խոր ու մութ, Արարատի ստորոտէն, հեռաւոր դաշտերէն, ձորերէն բոլոր հերոս զաւակներդ — Փէտայիները սերունդը — իրենց լերկ գանկերը դէպի վեր ցցած, միաձայն պիտի բողոքեն քեզի դէմ: Հայոց պատմութիւնը պիտի ընդվզի:

Ո՛վ դուն մայրը բոլոր Հայերու, Հայաստան, ահա ես, այդ Դաշնակցական տղան, ճակատաբաց եկած դրանդ սեմին, դուռդ կը բախեմ: Ե՛լ, բա՛ց, ես կ'ուզեմ ներս մտնել, կ'ուզեմ տեսնել քեզ: Կ'ուզեմ խօսիլ քարերուդ հետ, որոնք դարերու ընթացքին քու զաւակներուդ արիւնովն են ներկուած: Կ'ուզեմ խօսիլ, քու կողէն հոսող աղբիւրներուդ հետ, որոնց դարերու ընթացքին քու զաւակներուդ սուգութեան արցունքն է խառնուեր: Կ'ուզեմ երթալ, սօսիներուդ հովանիին տակ նիրհող իմ պապերուն անյայտ հողակոյտին առջեւ, ծնրադիր աղօթել, եւ հարցնել իրենց, թէ վատ չէ՞ այն Հայը, որ Հայու միջեւ խտրութիւն կը դնէ: Ու մանաւանդ մա՛յր, կ'ուզեմ քանի մը բառ թօթովել քեզի, թէ քանի տեսակ Հայ ես ծներ:

Սա ալ աւելցնեմ ու հաւատա, մայր, — ան որ կը հրաժարի իր անցեալէն, ան որ կը հայհոյէ իր սրբութիւններուն. — վկայ պատմութիւնը մեր — օր մը պիտի հրաժարի իր հայութենէն եւ պիտի հայհոյէ քեզի:

Կ'ըսեն. — «Հրաժարէ, հայհոյէ, թէ ոչ...»: Ոչ եւ երբեք, պիտի մնամ Դաշնակցական, պիտի մնամ պանդուխտ, քանի խտրութիւն կայ:

Ու այս ամբողջէն վերջ, մայր, եթէ տակաւին յամառիս եւ ըսես՝ թէ ինձ համար արգիլուած է քու ծոցը մտնել, այն ատեն յուսախաբ ու շուար, պանդխտութեան բեռան տակ ճաթած ցուպը ձեռքիս, ես պիտի շրջիմ հողէ հող, քարէ քար, ջուրէ ջուր, իմ հարազատ հայրենիքին հողը, քարը ու ջուրը երազելով: Իմ վիրաւոր ու հէք սրտիս մխիթարանքը, երգերուդ մէջ պիտի փնտռեմ, ու պիտի մեռնիմ քեզ սիրելով, քեզ երգելով, քեզ օրհնելով, ով Հայաստան, իմ անուշ հայրենիք, որպէս զի ըլլաս մեծ, մնաս յաւիտեան ու դառնաս տէր որբ զաւակներուդ տարագիր, Հայու հայրենիք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Թուրքիա օդաչուէն վախնալով չմասնակցեցաւ պատերազմին

Լորտ Ուիլսըն, Միջին Արեւելքի բրիտանական բանակին նախկին ընդհ. հրամանատարը, «Լընտըն կազէթ»ի Նոյ. 13ի թիւին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ներկայացնէ զինուորական բանակցութեանց ամբողջական պատմութիւնը: Թուրքիոյ մասին կը գրէ. —

Եթէ Թուրքիա 1943ին պատերազմի մտնէր Դաշնակիցներու կողքին, Չըրչիլ անոր պիտի ղրկէր 45 անգլ. օդատորմիղ, երկու զրահապատ գօրաբաժին, հակաօդային եւ հակահրասայլի գօրագունդեր, թուրք բանակին օգնելու համար:

Առանցքի պետութիւններուն դէմ պատերազմ յայտարարելէ առաջ՝ 7500 զինուորներ, քաղաքային հագուստներով, Թուրքիա պիտի մտնէին: Այս «քաղաքացի»ներէն 250 հոգի արդէն ղրկուած էին:

Բայց Թուրքերը շատ կը վախնային Գերմանիոյ օդային ուժէն եւ բանակցութիւններն այնքան երկարեցան որ ի վերջոյ այս ծրագիրը մէկ կողմ ձգուեցաւ: Սակայն Թուրքիոյ մեր կողքին կռուելու համար մեր ջանքերուն ապարդիւն անցնելուն գլխաւոր պատճառը կարելի է ըսել, որ Թուրքերը մեր ուժին վրայ կը կասկածէին, թէ գերմանական սկզբնական օդային յարձակումներուն դէմ գոնէ պիտի չկրնայինք զիրենք պաշտպանել:

Արձանագրելէ վերջ Թուրքերուն հետ կատարուած տաժանելի եւ անվերջ բանակցութիւնները, լորտ Ուիլսըն գիտել կուտայ թէ անոնք գրեթէ անկարելի պահանջներ կը դնէին զինուորական պիտոյքներու մասին եւ կ'աւելցնէ.

— «Զափազանց տարակուսելի է թէ անոնք պիտի կարենային տրամադրուած պիտոյքը իր տեղին գործածել»:

Միջին Արեւելքի բրիտանական ուժերը կը գտնուէին այն մշտական վտանգին առջեւ թէ, քաղաքական նկատումները կրնան վնասել զինուորական խնդիրներու:

Տեղեկագիրը որ 1943—1944 փետրուար շրջանը կ'ընդգրկէ, բացի Մ. Նահանգներէն, Միջին Արեւելեան երկիրներու մասին ալ կը խօսի:

«Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա եւ Լիբանան բոլորն ալ կը տառապէին քաղաքական խռովութիւններէն: Եգիպտոս՝ անոր համար որ Վաֆտ կառավարութիւնը չէր կրցած դարման գտնել ընկերային եւ տնտեսական պայմաններուն: Պաղեստին տառապեցաւ հրեայ բնակչութեան կարգ մը տարրերու փառամոլութեան, կասկածամտութեան եւ օրինազանցութեան պատճառով: Սուրիա եւ Լիբանան՝ որովհետեւ անկախութեան համար իրենց պահանջները կ'ընդհարէին Ֆրանսայի հոգատար իշխանութեանց տեսակէտներուն:

Երկոտասան Կղզիները գրաւելու ծրագիրը բարդութեան մատնուեցաւ, շնորհիւ Յոյներուն եւ Թուրքերուն փառամոլ վէճերուն, որոնց խուրաքանչիւրը կ'ուզէր ի վերջոյ տիրանալ կղզեխումբին:

Նախկին ընդհ. հրամանատարը գովեստով կը խօսի Եուկոսլաւիոյ մարաջախտ Թիթոյի եւ իր արձակազէններու մասին, որոնք զսպեցին տասնըվեց գերման եւ վեց պուլկար զօրաբաժիններ, ինչպէս եւ գերման հրամանատարութեամբ կռուող բազմաթիւ խռուած եւ սերպ խումբեր:

1943ի վերջերը Թիթոյի արձակազէններուն թիւը 250.000ի հասած էր: Միւս կողմէ՝ զօրավար Միխայլովիչի հրոսախումբերը մեծ թիւով կը յանձնուէին Գերմաններուն, այնպէս որ տարուան վերջը այլեւս արժէք մը չէին ներկայացներ Դաշնակիցներուն համար:

Զօրավարը երկարօրէն նկարագրելով Եգիպտոսի կացութեան ելեւէջները, կ'ըսէ թէ Անգլիացիներուն համար ամենալուրջ վտանգը հականգլիական զգացումներու աճումն էր:

Ցետոյ կը պատմէ թէ Պաղեստինի մէջ Հրեաներու անբարեացակամութիւնը Անգլիոյ հանդէպ երթալով ծաւալեցաւ: Շարժումին քաջալերողներն էին Հրէական Գործակալութիւնն ու իր միացեալ մասնաճիւղերը:

«Այս Գործակալութիւնը ինքն իրեն հրէական անկախ պետութեան մը հեղինակութիւնն ու իրաւունքները կուտար: Պահուած զէնքերու գոյութիւնը այլեւս չէր ուրանար եւ իրականութեան մէջ մեր կառավարութեան առաջարկ կը կարդար, կարելի է ըսել թէ ըմբոստութիւնը կար արդէն այդ ատեն:

Անզօրութեան տեսակէտով Պաղեստինի Արաբները ներողութիւն չպատճառեցին: Շարունակեցին զէնքերու հայթայթումը եւ ուշի ուշով հետեւեցան Սիոնական գործունէութիւններուն, բայց չկրցան իրենց տարակարծութիւններուն վերջ տալ (ինչ որ Հրեաները յաջողած էին), այդ պատճառով իրենց կազմակերպութիւնը բաւականաչափ զէնքի պաշարէ զրկուեցաւ:

«Թէ՛ Սուրիոյ եւ թէ Լիբանանի մէջ իմ դէմ ունէի մեծամասնութեան շարժում մը, եւ ժամանակ մը եղաւ որ լուրջ բարդութիւններ պիտի ստեղծէր:

Ֆրանսայի հոգատար իշխանութեան դէմ տեղական ազգայնական պայքարը մեծհամակրանք ու աջակցութիւն ստացաւ դրացի արաբերկիրներէն եւ Լիբանանցիները զարմանալիօրէն միացեալ, համդարա բայց վստահ ընթացք մը բռնեցին՝ սպառնալով բրիտանական կառավարութեան հետեւելիք դիրքին:

Լիբանանի վիճակին ատրճանական վաւերացումը առիթեց մեզ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել, Ֆրանսայի ճախողման պարագային երկրին բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար: Սակայն մինչեւ զօր. Քաթրուի ժամանումը հանդարտութիւնը չխանգարուեցաւ, մեծ մասով այն պատճառով որ Լիբանանցիները վստահութիւն ունէին անգլիական կառավարութեան և տեղական անգլ. զինուորական վարչութեան վրայ:

Անգլիական եւ Ֆրանսական զին. իշխանութեանց յարաբերութիւնները Սուրիոյ մէջ, լաւ էին: Նոյեմբերի ապստամբութեան միջոցին մեր յարաբերութիւնները թէեւ քիչ մը լարուեցան, բայց շուտով բնականոն վիճակը վերահաստատուեցաւ:

Զօրավարը յետոյ կ'անդրադառնայ 21 Մայիս 1943ի որոշումին, որով Ֆրանսացի ծովակալ Կոտֆրուա Դաշնակիցներուն պիտի յանձնէր Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական նաւատորմը: Այս որոշումը յարաբերութեանց զգալի ձգտում մը ստեղծած՝ էր պահ մը:

Իր հրամանատարութեան միջոցին Հռոդոս կղզին գրաւելու համար չորս անգամ զինուոր համախմբուած եւ մասամբ պատրաստութիւններ տեսնուած են: Արդարեւ 8րդ Հնդկ. զօրաբաժինը այդ նպատակով Սուէզ փոխադրուած էր, երբ Իտալիան զինադադար յայտարարեց եւ գրաւման ուժերը ցրուեցան:

Այս առթիւ լորտ Ուիլսըն կը գրէ թէ՝ նոյնիսկ զինադադարէն անմիջապէս ետքը, Գերմանները Եգէականի եւ Յոնիական կղզիներուն վրայ յարձակում մը ծրագրած էին: Աթէնքի իտալական 11րդ բանակին հրամանատարը, զօր. Վէչչիարէլլի, որ մերժեց մեզ հետ գործակցիլ եւ որուն զինուորները ի վերջոյ զինաթափ եղան, անկասկած Գերմաններուն կ'օժանդակէր որպէսզի անոնք իրենց դիրքերը զօրացնեն:

Հռոդոսի գերման պահակազօրքին ուժեղացումէն առաջ ուղեցինք պատեհութենէն օգտուիլ ու կղզին գրաւելու համար որոշուեցաւ վաշտ մը ղրկել հոն: Սակայն մեր երկու օգնկեց սպաներու առաքումը ուշացաւ: Մինչ այդ Իտալացի կառավարիչ ծովակալ Գամփիոնի վախցած՝ անոնց կղզին մտնելու արտօնութիւնը մերժեց: Գերմանացի հրամանատարը, ֆոն Քլէման՝ մեզմէ առաջ շարժեցաւ եւ օգտուելով Գամփիոնիի տկարութենէն ու անվճռականութենէն Հռոդոսի հակակշիռը իր ձեռքն առաւ»:

ԼԻՍԷ ՄԻՇԼԷԻ թատերախումբը շաբաթ եւ կիրակի կէսօրէ վերջ ներկայացուց Ռասինի յայտնի դասական ողբերգութիւնը Britannicus, 5 արար, ոտանաւոր: Այս թատերախաղին մէջ գլխաւոր դերը ստանձնած էր ընկեր Հրանտ Սամուէլի աղջիկը՝ Օր. Ալիս Սամուէլեան, որ մեծ յաջողութեամբ կատարեց Ներոնի մօր՝ Ագրիպպայի դժուարին դերը, անթերի արտասանելով յիշեալ ողբերգութեան աւելի քան 600 տողերը եւ արժանանալով բոլոր ներկաներու, ինչպէս նաեւ Լիսէի ներկայացուցիչներուն ջերմ շնորհաւորութեանց:

Կրօնագիտութեան Ա. դասը

Սոյն Նոյեմբերի 14ին, ժամը 3ին տեղի ունեցաւ կրօնի առաջին դասը Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Կաթող. պատուիրակ Տ. Արտաւազդ արքեպիսկոպոսի կոչին արձագանգ տուած էին 12 ընտանիքներ՝ ուղարկելով իրենց երկսեռ պատանիները այդ առաջին դասին:

Տէրունական աղօթքից ու կաթող. պատուիրակի օրհնութեան խօսքից յետոյ՝ Ազգէ քահանան պատմեց Աւետման եւ Քրիստոսի ծննդեան պատմութիւնները, որի ընթացքում սրբազան հայրն անում էր իր բացատրութիւններն ու լրացումները: Ապա աշակերտներից մէկն իր ըմբռնած ձեւով պատմեց դասը եւ աշակերտներու յիշողութեան մէջ աւելի տպաւորուեց:

Տողերիս գրողը մատչելի լեզուով բարոյագիտութեան խրատներ տուաւ, բերելով կեանքից մի պատկեր, թէ ինչպէս անբարոյական կեանքը ապականիչ դրոշմ է թողնում ոչ միայն մարդու հոգեկան աշխարհի, այլ եւ նրա արտաքինի – դէմքի վրայ:

Այնուհետեւ Սրբազան հայրը սովորեցուց Ներսէս Շնորհալիի Առաւօտ Լուսոյ»ի առաջին տունին բառերը եւ եղանակը, զոր հաճոյքով երգում էին փոքրիկները:

Դասը տեւեց մէկ ժամ եւ քառորդ:

Այս դասերը նիւթապաշտութեան եւ դաղափարականութեան, տկարութեան ու սնանկութեան այս աղջամղջային գարում — նախ՝ փոքրիկներուն պիտի ուսուցանեն Աւետարանի սրբազան սկզբունքներն ու մանուկներու հոգիների մէջ արծարծեն — զարգացնեն եղբայրութեան, համերաշխութեան եւ մարդասիրութեան վեհ ոգին, ապա՝ նպաստեն նաեւ հայեցի դաստիարակութեան:

Լիայոյս ենք, որ առաջին դասին ծնողաց Քրիստոսի առաքեալներու նուիրական 12 թիւը հետզհետէ պիտի աճի եւ հաւասարուի Փրկչի աշակերտութեան 72 թուին...

Կիւրակէ օրը նոյեմբեր 17ին «պատարագին Հայոց եկեղեցւոյ մէջ ներկայ էին Հայ Մարզիկներու հոծ բազմութիւնը, որոնք նախ՝ «հաղորդութիւն ընդունեցին, եւ ապա՝ երդում ըրին սրբութեամբ նուիրուիլ իրենց կոչմանը: Հարիւրի մօտ մարզիկներ հաղորդութիւն առին: Շատ բնորոշ էր եւ յուզիչ մի 16—17 տարեկան պատանու պատասխանը Արտաւազդ Սրբազանին.— «Տղաս քանի՞ անգամն է, որ Ս. Հաղորդութիւն կ'ընդունիս» — «Հայոց եկեղեցւոյ մէջ առաջին անգամն է»...

Այդ օրը Ս. Պատարագից յետոյ Փարիզի հայութեան հին պատկառելի ու համակրելի ծերուկներից մէկի - հանգ. Գէորգ Մոստիչեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստը պէտք է տեղի ունենար, մի ծերունի, որ մինչեւ իր մահը չնայած իր մեծ տարիքին, չկորցնեց իր հոգու եւ մտքի կորովն ու արիութիւնը: Հանգուցեալը սիրահար էր Կոմիտաս վրդ.ի պատարագին, եւ այդ օրը մեր եկեղեցում հնչում էր մեր անմահ երաժիշտի բազմաձայն պատարագը, որ առիթ տուաւ մեր պատանի ու երիտասարդ երկսեռ մարզիկներուն ճաշակելու եւ գաղափար կազմելու հայ ժողովրդի ստեղծագործական բարձր հոգու գերագոյն թռիչքների եւ վեհագոյն ապրումներու մասին...

Եւրոպայի Համաշխարհային քաղաքին կեդրոնին մէջ հայկական փոքրիկ մատուռին մէջ թունդ առին մեր հայ երիտասարդներու հայկական ոգիները լսելով մեր բարձր գեղարուեստական, թովիչ եւ գողտրիկ երաժշտութիւնը...

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔԱՀ. ՍԻՄՈՆԵԱՆՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ Աբբահայր վերընտրուած է Հ. Սրապիոն Վ. Ուլուհոճեան Սեպտ. 2ին: Այս առթիւ աբբահայրը թափօրով ու երգերով առաջնորդուած է, ուր գոհաբանական մաղթանքներ կատարուած են: Հայր Ուլուհոճեան բեղուն գործունէութիւն ցոյց տուած է դպրոցական ձեռնարկներու մէջ: Եգիպտոսի մէջ Մխիթարեաններու դաստիարակչական գործունէութիւնը իր օրով սկսաւ, ինչպէս եւ Փարիզի Մուրատեան վարժարանին վերաբացումը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱ-ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը լոյս ընծայած է Յիշատակարան մը, նուիրուած Վասպուրականի 1896ի եւ 1915ի հերոսամարտերուն:

Լաւ թուղթի վրայ տպագրուած եւ հարիւրաւոր նկարներով պատկերազարդուած, 350 մեծադիր էջերով այս գիրքը Վասպուրականի աւելի քան մէկ դարու պատմութիւնը կը ներկայացնէ: Ասոր մէջ իրենց տեղը կը գրաւեն Խրիմեան Հայրիկէն ու Մ. Փորթուգալեանէն սկսած մինչեւ մեր օրերու երիտասարդութիւնը, Ամերիկեան բանակին եւ նաւատորմին մէջ վերջին պատերազմի ընթացքին իրենց պարտականութիւնը կատարած հայորդիներու նկարներն ու անոնց մասին համառօտ ծանօթութիւնները: Կան նաեւ մարտիկներու եւ մտաւորականներու նկարներ, նաեւ իգական սեռի ներկայացուցիչ Զարուհի Տէրոյեանի եւ Հ. Միրզոյեանի նկարները, Աղթամարի, Վարագի, եւ տարիչ վանքերու պատկերները, միջնաբերդը, բնութեան տեսարանները են:

Այս հատորին մէջ ամփոփ գրութիւններ ունին գրական ծանօթ դէմքեր գրուած Վանայ հերոսամարտերուն առթիւ:

Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդին թէյասեղանը

Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղը թէյասեղան մը սարքած էր ի պատիւ իր դասախօսներուն: Թէեւ սահմանափակ էր հրաւիրեալներուն թիւը, բայց մեր երիտասարդները կրցան ջերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծել սեղաններու շուրջ:

Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ հաւաքոյթը բացաւ Պարոնվարդեան, եւ խօսք տուաւ Կեդր. Վարչութեան անդամներէն ընկեր Ժ. Դատաւորեանի որ ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր դասախօսներուն:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Ցովիկ Եղիազարեան որ գիտցաւ ստեղծել զուարթ եւ խանդավառ մթնոլորտ մը: Ոգեւորութիւնը սկսաւ խմբական երգով, «Մշակ բանուոր»:

Ներկայ դասախօսներէն առաջին խօսքը տրուեցաւ ընկեր Շ. Միսաքեանի որ գնահատեց երիտասարդներուն ճիգը հայ մնալու համար: Յորդորեց որ բազմապատկեն իրենց եռանդը միշտ աւելին սորվելու առաջադրութեամբ: Հետզհետէ խօսք տրուեցաւ ընկ. Հրանդ Բալուեանի որ ծանրացաւ մասնաւորաբար գաւառի երիտասարդութենէն իր ստացած տպաւորութեան վրայ եւ չեշտեց միշտ աւելիին ձգտելու, խորանալու պէտքը: Ընկեր Շ. Նարդունի անգամ մը եւս փառաբանեց Դաշնակցական գաղափարաբանութեան, մթնոլորտին, խանդավառութեան եւ ներշնչման ուժը: Պ. Զարդարեան եւս քանի մը խանդավառ խօսքեր ուղղեց: Պ. Կարօ Ուշագլեանի քանի մը համով խօսքերէն վերջ ընկեր Ա. Քէօսէեան նկարագրեց Մարսէյլի Նոր Սերունդին կազմը իբրեւ երիտասարդական միութիւն, աւելի քան 400 անդամներով: Կրընոպլէն ընկեր Ս. Սիւլեան նոյնիսկ իրենց սանուհիներու խումբը կորիզ մը նկատեց երիտասարդական հաւաքական ճիգի մը: Ընկեր Հ. Սամուէլ իր կարգին խոստացաւ ամէն աջակցութիւն Նոր Սերունդին, որ արժանի է ամէն խանդավառանքի եւ հոգածութեան: Խօսեցան նաեւ ընկեր Մ. Պարսամեան եւ Հայաստանցի ընկեր մը, որ սկիզբէն հետեւած է Րաֆֆի» խումբին աշխատանքներուն:

Միջանկեալ տեղի ունեցան երգեր եւ արտասանութիւններ, ինքնաբուխ, պարզ եւ խանդավառ: Խմբերգները եւս ոգեւորեցին ներկաները, ինչպէս եւ հովուական սրինգը մեր հայրենի լեռներու:

Պ. Ա. Զօպանեան նամակով մը ցաւ կը յայտնէր թէ կամքէ անկախ կարեւոր պատճառով մը չէր կրցած ներկայ ըլլալ թէյասեղանին: Ժամը 8ին հազիւ սկսան հեռանալ հրաւիրեալները «Եայլա՛ Սոֆիկ»ին բառերը իրենց շրթունքին վրայ:

[illegible] թղթակից

ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ, — Կիրակի, 17 Նոյ. տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբի 5րդ ախոյեանական մրցումը մեր մարզադաշտին վրայ, հակառակորդի կողմէ նշանակուած դատաւորով: Երկուստեք արագ խաղարկութեամբ, մերթ գնդակը կը հասնէր մինչեւ մեր վերջապահները, ու մերթ անոնց: Այսպէս խաղը կէս ժամ շարունակուեցաւ, հաւասար արդիւնքով: Եւ ահա մեր յառաջապահներէն Տէր-Մարտիրոսեան գլխու գեղեցիկ հարուածով մը նշանակեց Ա. նշանակէտը, բուռն ծափերու մէջ:

Հազիւ հինգ վայրկեան անցած, Թիւթիւնճեան նշանակեց 2րդ նշանակէտը: Կիսախաղը լրանալու մօտ շահեցանք 3րդ նշանակէտը: 2րդ կիսախաղին Saint-Foy-Largentiaireի խումբը աւելի կրակոտ ու վայրագ խաղարկութիւն մը ունեցաւ: Հակառակ ատոր, մեր մարզիկները աւելի տոկուն ու վճռական խաղացին եւ Եկէքեանի քաշած «փէնալթի»ն հակառակորդի բերդէն ներս մտաւ:

Մեր միջնապահին սխալ մէկ շարժումին վրայ, հակառակորդը առիթէն օգտուելով նշանակեց Ա. նշանակէտը: Մերոնք սկսան բուռն յարձակողականի եւ կեդրոնի յառաջապահը նշանակեց 5րդ նշանակէտը: Հակառակորդ խումբը իր վերջին ճիգը փորձելով, «փէնալթի»ով շահեցաւ 2րդ նշանակէտը: Մեր կեդրոնի յառաջապահը Թիւթիւնճեան նշանակեց 6րդ եւ վերջին նշանակէտը: Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով, 6—2:

Մեր պահեստի խումբին ալ վիճակուած էր խաղալ U. S. Aziexի դէմ: Հակառակորդ խումբը ներկայ չըլլալուն forfaitով շահեցանք:

Juniorներու խումբը յաղթեց Craponneի 2—0, իսկ կրտսերներու (Cadet) խումբը F.C.Charles 1—1 հաւասար արդիւնք:

★ Հանդիսատեսներուն կրկին կը յիշեցնենք ըլլալ պարկեշտ ու փափկանկատ:

Մ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ժողովին մէջ, Ֆրանսական պատուիրակն ալ ծրագիր մը ներկայացուց, որ կը տրամադրէ աստիճանական զինաթափութիւն,— նախ պարպել գրաւեալ երկիրները, յետոյ կրճատել ազգային բանակները, վերջապէս հսկողութեան տակ առնել մասնաւոր զէնքերը, մանաւանդ հիւլէական ռումբը :

ՄԻՍԻ ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՆԵՐՈՒ նախագահը, Պ. Ժաքոպ, հերքակոչուեցաւ, իբրեւ պատասխանատու Վիլէթի սպանդանոցին մէջ պատահած դէպքերուն, որոնց ընթացքին քանի մը հարիւր մասնաճառներ յարձակած էին պարենաւորման պաշտօնեաներուն վրայ :

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ կազմութեան մասին խորհրդակցութիւն մը կատարելով, Ժողովրդականները (M. R. P.) որոշեցին աւելի ազդու կերպով փակել ճամբան համայնավարներուն առջեւ, կիրակի օրուան ընտրութեանց առթիւ : Միեւնոյն ատեն համաձայն չեն որ վարչապետութիւնը համայնավարներուն յանձնուի :— Ընկերվարականներն ալ տեղեկութիւններ կը հաւաքեն, իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու համար :— Կ'ըսուի թէ պիտի յետաձգուի հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը .

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանի հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ձերբակալուած են 16 նախկին հիթլէրական երիտասարդներ, որոնք կազմակերպիչներն են վերջերս Շթութկարթի եւ Խայլնկրնի մէջ կատարուած ռումբի պայթումներուն : Դաւադիրները ծրագրած էին ուրիշ ռումբեր ալ պայթեցնել : Շթութկարթի մէջ ամերիկեան ոստիկանութիւնը երեւան հանեց փոքր զինարան մը. —75նոց թնդանօթի ռումբեր եւ 8 արճանակներ : Խումբին ղեկավարն է 23 տարեկան նախկին S. S. հազարապետ մը, Քապիւս որ 1945ին փախած էր Ցոնթէնպլէօյի գերիներու հիւանդանոցէն

«ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲ» անունով միջազգային կազմակերպութիւն մը հիմնուած է Հռոմի մէջ, մասնակցութեամբ քաղաքական փախստականներու, որոնց մէջ կան Լեհեր, Հունգարացիներ, Ռումանացիներ, Սերպեր, Սլովաքներ, Ուքրանիոյ«Ուսթաշի»ները, [illegible] Անթէքսի հետեւորդները եւն. : Լոնտոնի թերթերը այս լուրը հաղորդելով, կ'ըսեն թէ կազմակերպութեան նպատակն է «գործակցիլ բոլոր այն անհատներուն եւ երկիրներուն հետ որ կը պայքարին համայնավարութեան դէմ, յանուն ազատութեան» : Այս կազմակերպութեան գոյութիւնը երեւան հանած է Տուրքմաքի, երբեմնի Սլովաք հանրապետութեան արտաքին նախարարը : Իր յայտարարութեան համաձայն, կազմակերպութեան միւս երկու վարիչներն են հռչակաւոր խրուաթ դաւադիրները, Փավէլիչ եւ Ցուկոսլաւիոյ նախկին փոխ-վարչապետը, Մաչէք :

ՋՈՒՐԻՆ խորանարդ մեթրը 3.50էն 5 ֆրանքի բարձրացնելու առաջարկ ներկայացուցած է Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդը :

Եռանդասեր Լիոնի մեջ
ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ)

15 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ Ռամօի (Salle Rameau) մեծ սրահին մէջ :
Տոմսերու գիները 50, 75 եւ 100 Ֆրանք :

ՏԷՍԻՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Արամ Միքայէլեան հինգ հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն Սէն Շամոնի Թր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, ի նպաստ Սէն Շամոնի դպրոցին կարօտ աշակերտներուն, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեանի վաղամեռիկ զաւկին՝ ԳՐԻԳՈՐԻԿԻ մահուան տարելիցի եւ հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՍԷՆՖՕՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏ. ՄԵԾ GALA

Կաթողիկոսական նուիրակ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի նախագահութեամբ կազմուած յանձնախումբ մը ստանձնած է հովանաւորութիւնը հայկական սէնֆօնիք երաժշտութեան մեծ ցերեկոյթին որ տեղի պիտի ունենայ յունուար 26ի կիրակի օրը Salle Gaveauի մէջ Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ : Կեդր. յանձնախումբի դիւանը կը կազմեն Պ. Պ. Պալքճեան, փոխ նախագահ Թօսունեան՝ գանձապահ եւ Օր. Սրապեան քարտուղար :

Կ. ԽԱՉԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

« Սայաթ Նովա», այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Գիվէռի Գազինոյի սինէմային մէջ :

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ. – Նախաձեռնութեամբ Վարդան Ենթակոմիտէի : Այս կիրակի կէս օրէն վերջ, ժամը 3.30էն մինչեւ երեկոյեան 10.30— Salle des Nocesի մէջ, 81 rue de Paris : Հանդէս խնջոյքով : Գեղարուեստական բաժին, նուագ, երգ, արտասանութիւն : Ճոխ սեղան, նաեւ բացառիկ պիւֆէ : Շոգեկառքի ժամեր 1.05 եւ 2.20 անցած Gare du Nordէն :

×

ԴՕՄԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս շաբաթ ժամը 8.45ին, ընկերվարականներու նախկին սրահին մէջ :
Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ : Մուտքը ազատ է :

×

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի :
Կը խօսի Ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

×

ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆրանսական երիտասարդ ընկերվարականներու սրահը, Սընսօն : Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹԻՒՈԶ
ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Կիր. 24 Նոյ. ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի) :

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու վերընտիր գործերէն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վերժին Զամպաքճեան կը յայտնէ թէ՝ իր ամուսնոյն ողբացեալ Դաւիթ Զամպաքճեանի, մահուան քառասունքին առթիւ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի մատուցուի, վաղը կիրակի, 24 նոյեմբեր, Մարսէյլ, Փրատոյի մայր եկեղեցւոյն մէջ : Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

Հ. Մ. Ը. Մ. Ի ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, ժամը 15ին Salle Gallement, Place de la Gare Villier le Bel : Ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ, շոգեկառքը կառ տիւ Նոռէն ժամը 14.16ին մինչեւ Villires le Bel Gonnesse :

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՍԻ ԴԱՒԻԹԵԱՆ, Այրի Տիկին Միհրանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հազար Ֆրանք կը նուիրեն, Պէյրութի հայ ճեմարանին : Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ խումբի ժողովը՝ այս կիրակի առտու ժամը 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առտու ժամը 8.30ին, «Մուրատ» ակումբին մէջ (Սէն Մարթէն) : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ընկեր-ընկերուհիները այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը : Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին «Հրայր» ակումբին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ — Բացառիկ դասախօսութիւն, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, երեքշաբթի ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը : Դասախօս՝ ընկեր Գասպար Իփէքեան, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը : Կը հրաւիրուին նոյնպէս սանուհիները եւ իրենց ընկերները : Այս բացառիկ դասախօսութեան առիթով՝ Շրջ. վարչութիւնը կը հրահանգէ բոլոր շրջանիս խումբերուն յետաձգել այդ օրուան իրենց հայերէն դասերը, խմբական դասախօսութիւնները կամ ժողովները :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները պիտի սկսին այցելել խումբերուն : Ուստի կը հրահանգէ վարչութեանց որ ընդհ. ժողովէն առաջ ճիշդ ժամը 8ին ներկայ ըլլան սովորական հաշւապահութիւնները, խումբի, գանձի եւ ատենագրութեան տետրակներով : Այն անդամատետրերը որոնք չեն կնքուած պէտք է լեցուած ըլլան :

Ժամանակացոյց Գշ. 26 Շբ. Նոյեմբեր Ste. Anne, Ուրբ. 29 Նոյեմբեր Մարսէյլ քաղաք, Բշ. 2 Դեկտեմբեր St. Loup, Գշ. 3 Դեկտեմբեր Bld. Oddo, Եշ. 5 Դեկտեմբեր Beaumont : Միւս խումբերուն համար առանձին ազդով :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 24 Novembre 1946 Կիրակի 24 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4862 – Նոր շրջան թիւ 501 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 փր.

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՐՑԵՐ

Այսօր, կիրակի, տեղի կ'ունենան Հանրապետութեան Խորհուրդին ընտրութիւնները:

Բոլորովին նոր հաստատութիւն մըն է այս, եւ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ, իբրեւ խորհրդատու մարմին:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) հշգած է արդէն իր դիրքը, եւ չուզեր որ վարչապետութիւնը յանձնուի համայնավարներուն: Իր ընտրական պայքարին առթիւ ալ յիշեցուց այս պարագան: Ընկերվարական կուսակցութիւնը նոյնպէս վերապահ դիրք մը բռնած է: Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն առջի օր զեկոյց մը հրատարակեց, ուր կ'ըսէ թէ «ընկերվարական Ազգ. Խորհուրդը չպատասխանեց երկու կուսակցութեանց սերտ գործակցութեան առաջարկներուն, կազմելու համար կառավարութիւն մը համաձայն դեմոկրատ ժողովուրդի կամքին: Իր պատասխանը առորագանելով միւս կուսակցութեանց վերաբերումին, ընկերվարական կուսակցութիւնը լաւելայն կը քաջալերէ այդ կուսակցութիւնները ընդդիմանալու համայնավար նախագահութեամբ կառավարութեան»:

Զեկոյցը միեւնոյն ատեն կը ծանուցանէ թէ Քաղաքական Բիւրօն վերջնապէս մշակեց կառավարական գործունէութեան ուղեգիծ մը որ Կեդր. Կոմիտէին հաւանութեան պիտի ենթարկուի նոյ. 27ին, մասնակցութեամբ համայնավար երեսփոխաններու:

Մինչ այս մինչ այն, բանավէճը կը շարունակուի համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ, իրենց թերթերուն մէջ: Լէոն Պլում վերլուծելով Մորիս Թորէզի հանգստացուցիչ յայտարարութիւնները անգլեւսաքսոն մամուլին, պարզապէս ռազմավարութիւն մը կը նկատէ զանոնք:

Զախակողմեան խմբակցութիւնն ալ, որուն վլուխը կը գտնուի արմատական կուսակցութիւնը, համաձայն չերեւար եռաթեւ կամ քառաթեւ կառավարութեան մը: Այս առթիւ մասնագէտներ դիտել կուտան թէ նոյեմբեր 10ի ընտրութեանց մէջ մայր-երկիրը 1.300.000 քուէներու առաւելութիւն մը տուաւ հակամարքսեան հոսանքներուն:

Ինչ ելք ալ ունենան վաղուան ընտրութիւնները, բոլորին վրայ կը ճնշէ ամէնէն ծանր հոգը,— տնտեսական եւ ելմտական տագնապ: Ելմտական նախարարը անգամ մը եւս չեշտեց թէ անհրաժեշտ է բացարիկ զոհողութիւններ եւ կրճատումներ կատարել, հաւասարակշռելու համար ելմտացոյցը: [illegible] թիւններէ զատ, կրճատել պետական պաշտօնեաներուն 1)3ը, մնացեալին թոշակը 50 առ հարիւր աւելցնելու յոյսով: «Ցիմարութիւն պիտի ըլլար արժեզրկել Ֆրանքը, յայտարարեց նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման, խօսելով ամերիկեան թերթի մը թղթակցին հետ: Իր յայտարարութեան համաձայն, 1946ի սովորական ելմտացոյցը առ նուազն 120 միլիառ Ֆրանքի բաց մը կը ցուցնէ. 1947ի բացը պիտի ըլլայ 155 միլիառ, եթէ խիստ միջոցներ ձեռք չառնուին, անյապաղ: Անհրաժեշտ է այս բացէն 30 միլիառ վերջել ամէն եռամսեայ: «Անվիճելի է թէ թղթադրամներու յաւելման վտանգ մը կայ, քանի որ հարկադրուած ենք կանխավճարներ սատանալ Պանք տր Ֆրանսէն»:

«Նախ ուտելիք ճարեցէք»

Հիւսիսային Հռէնոս-Վէսթֆալիոյ նահանգային վարչութեան նախագահը՝ Տօքթ. Ռուտոլֆ Ամէլիւնքսըն, յայտարարեց թէ անօգուտ են բոլոր աշխատանքները գերման ժողովուրդին ժողովրդապետութիւն քարոզելու համար, եթէ յառաջիկայ ամիսներուն անօթի ժողովուրդը քիչ մը աւելի սնունդ չստանայ: Իր յայտարարութեան համաձայն, Ռուրի շրջանին գլխաւոր քաղաքները սովամահութեան սպառնալիքի առջեւ կը գտնուին: «Քանի մը շաբաթ առաջ համաճարակի վտանգէ մը չէի վախնար, բայց այժմ անխուսափելի կը գտնեմ: Ժողովուրդին դժգոհութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ: Տիւսէլտորֆի մէջ աշխատաւորներու ցոյցը արգիլուեցաւ շնորհիւ կազմակերպութիւններու խաղաղասիրական յորդորներուն, բայց յառաջիկային յաջողութիւնը չենք կրնար երաշխաւորել»:

Ռուրի շրջանը տասներկու միլիոն բնակիչ ունի եւ Եւրոպայի ամենախիտ բնակիչ ունեցող երկրամասը կը ներկայացնէ: Եղած պաշարը իր բնակչութեան մէկ երրորդը կերակրելու հազիւ կը բաւէ: Նախորդ պատերազմին մէկ միլիոն անօթի ունէին. Եթէ անմիջական օգնութիւն մը չհասնի, այս անգամ աւելին պիտի ունենան:

Շնորհակալութիւն յայտնելով հանդերձ Ամերիկայի, իր մատուցած ծառայութիւններուն համար, Նախագահը աւելցուց թէ մայրերը յղութեան շրջանին թաքստոցներու մէջ մնալու հարկադրուած ըլլալով, եւ իբրեւ հետեւանք անբաւական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Զարաչար կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ ո՛րքան ծկին, քծնին ու կեղծեն, այնքան հաճելի կը դառնան խորհրդային իշխանութեան: Ո՛եւէ իշխանութեան:

Թո՛ւրքն անգամ կ'ատէր այդ կարգի տիպարները: Ո՞ւր կը մնայ յեղափոխական հոսանք մը:

Անշուշտ ամէն ճշմարտութիւն ամէն ժամանակ չըսուիր: Բայց երբ ըսուի գլուխ գլխի, ի հարկին ճակատ ճակտի, ազատութիւնը որքան ալ դառն ըլլայ, շատ աւելի կ'արժէ, քան կեղծաւոր, նկուն, շողոքորթ շռայլաբանութեանց սակեմատեան մը:

Այդ կարգի ճշմարտութիւններէն մէկն է այն որ արտասանուեցաւ Մորիս Թորէզի կողմէ, երկու անգամ, ի պատասխան անգլեւսաքսոն մամուլի հարցումներուն:

ԱՌԱՋԻՆ.— «Կրնանք ընկերվարութեան համար նախատեսել ուրիշ ճամբաներ քան այն որուն հետեւեցան ռուս համայնավարները: Ամէն պարագայի մէջ, ճամբան ի հարկէ տարբեր է իւրաքանչիւր երկրի համար»:

ԵՐԿՐՈՐԴ.— «Համայնավարութիւնը արտածելի ապրանք մը չէ, ինչպէս անուշահոտութիւն մը: Ամէն երկիր յառաջ կ'երթայ համաձայն իր սեփական տենչերուն: Եթէ բանուորական բազմութեանց տենչերը յարենման են շատ մը ազգերու մէջ, ամէն երկիր իրեն յատուկ պայմաններ, սեփական կլիմայ մը կը ներկայացնէ»:

Կորովամիտ Լէնինն ալ նոյն դիտողութիւնը չէ՞ր ուղղեր հանգուցեալ Միասնիկեանի, երբ զայն Երեւան կը ղրկէր 1921ին, իբրեւ վարչապետ, յիշեցնելով թէ Հայաստանը Ռուսաստան չէ:

Մ'ենք այս խնդիրներն անգամ չենք յուզեր [illegible] վերջին Աշխ[illegible]պատերազմէն [illegible] մար որ տեսակէտներ չունինք, այլ պարզապէս խուսափելով կարգուսարքի վիճաբանութիւններէ:

Մէկ հիմնական խնդիր կը զբաղեցնէ մեզ, ներկայ պայմաններուն մէջ,— իրականացած տեսնել արեւելեան եւ արեւմտեան Հայաստաններու միացումը: Եւ, այդ ամբողջացման շնորհիւ, դիւրացնել գաղութներու պարպումը,— վերադարձ դէպի Երկիր:

Արդ, այս կենսական մտահոգութիւնը մեզ կը զրկէ՞ ամէն իրաւունքէ:

Արտօնուած չե՞նք որ եւ է կարծիք, տեսակէտ յայտնելու զանազան հարցերու մասին, «Հակահայաստանեան» կոչուելու մտավախութեամբ:

Օրինակ, երբ մարդիկ հիմնովին կ'աղճատեն լեզուն, ծուլութեամբ, ագիտութեամբ կամ բթամտութեամբ,

Երբ ապատ չեն ձգեր հայկազեան բառարանին բառերն անգամ գործածելու,

Երբ յամառօրէն կը շարունակեն իբրեւ թէ գիտական ուղղագրութիւն մը, վերիվայր շրջելով քերականութիւնն անգամ, պարտադրելով գրել «Կիլիկիո», «կդիմավորե», «հետո»,

Երբ օրն ի բուն գլուխ կը տրորեն (bourrage de crâne) «կոմպարտիա»ներով,«ռեսպուբլիկա»ներով, «դեպուտատ»ներով, «դելեգացիա»ներով, «վիցեպրեզիդենտ»ներով, «ռեվոլիւցիոն»ով եւ «կոնտրռեվոլիւցիոն»ով, «էվակուացնել»ով եւ «մոբիլիզացնել»ով,

Հայրենասիրութիւնը կը տրամադրէ ձայն չհանե՞լ: Կը պահանջէ բարեւի կենալ եւ խա՞չ հանել, որպէսզի օրուան իշխանաւորը չբարկանայ:

Մեզի համար բոլորովին խորթ է, հայրենասիրութեան այս եղանակը: Համադօր՝ փաչականութեան:

Ոչ միայն խորթ, այլ եւ ըմբոստացուցիչ:

Ի վերջոյ մենք ոչ «րայա»ներ ենք, ոչ ալ «ղուլամ»ներ: Մեր կռնակն ունինք մէկ միլիոնի բազմութիւն մը: Ձիշդ է, ցիրուցան, ոչ-պետական, բայց կենդանի պանծարան՝ դարաւոր մշակոյթի մը, գոր բազմապատկած, ճոխացուցած է նոյնիսկ օտարութեան մէջ: Ցաճախ գերազանցելով հայրենականը:

Ո՞վ է հակառակ՝ այս տարրական ճշմարտութեան: Ո՞վ է որ ճակատ կը յարդարէ մեզի դէմ, հաճոյակատարութեամբ կամ նենգամտութեամբ:

Ամէնէն թթու «յառաջդիմական»ն իսկ, եթէ որ եւ է բան կը հասկնայ Հայկական Մշակոյթէն եւ Հայրենիքի գաղափարէն, չի կրնար ձեռնպահ մնալ այս հարցին մէջ, առանց կասկածելի դառնալու:

Շ.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ...

— Ատեան նրամեցէ՛ք, Սիւնեաց Իշխան Վասա՛կ ...

Հազար հինգ հարիւր մը տարիներ, Տիզբոնի նկուղներուն մէջ չարչարուելէ ետքը, այսօր «Վասակ դաւաճան»ը իբրեւ հայրենիքի թշնամիին հետ գործակցող կը ներկայանայ արդարութեան Հայ Արիսպագոսին առջեւ, պաշտպանելու համար ինքզինքը եւ փաստելու՝ իր «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց»ը:

Տարի մը առաջ, Մարսիլիոյ մէջ կատարուեցաւ նախնական դատավարութիւն մը: Ներկայիս, իշխան Վասակ, կ'երեւայ դիմած է վերաքննութեան, որ տեղի կ'ունենայ Փարիզի շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ:

Ամբաստանողներ եւ պաշտպաններ: Երկոտասանեակ մըն ալ երդուեալներ դիրք պիտի բռնեն բեմին վրայ, դուրս բերելու համար արդարութիւնը՝ դարերու փոշիներուն տակէն: Պիտի սրբէն-մաքրեն, հայ նախարարի մը ճակտէն՝ դաւաճանի կնիքը: Ի՜նչ վեհ եւ սրտառուչ գործ: Քիչիկ մը ուշ չէ՞...

Մամիկոնեանց եւ Սիւնեաց Տուներէն երկ երկու պաշտպաններ նշանակուած են: Չեմ գիտեր թէ՝ այս փաստաբանները փոխանորդագիր եւ իրաւաբանի վկայական ունի՞ն: Նախագահին կ'իյնայ ճշդել այդ կէտերը:

Ես չեմ կասկածիր սակայն վկայականի մասին: Դատը քաղաքական հանգամանք ունի: Եւ ամէն Հայ, որոշ չափով՝ քաղաքական փաստաբանի բնածին տաղանդը ունի: Ամէն գրիչ բռնող Հայ, գոնէ Իրաւաբանական համալսարանի դռնապանին բարեւ մը առած է:

Ժամանակին, գաւառէն Պոլիս ինկած ամէն [illegible] բնակարան մը ճարելէ առաջ, [illegible] բանական դպրոցին դրանը առջեւ կ'օթեւանէր՝ իր խուրջինովը...

Վասակի երկու ամբաստանողները, կարծեմ կը պատկանին շրջահայեաց եւ «խելօք կենանք»ի կուսակցութեան: Զարմանալի է որ պիտի պաշտպանեն Մամիկոնեանց յեղափոխական Տան իրաւունքը: Իսկ Սիւնեաց Իշխանին պաշտպանները, երկուքն ալ «գարնենք - փշրենք»ի կողմնակիցներ՝ պիտի թեւարկեն դիւանագէտ եւ զգուշաւոր Վասակի իրաւունքը: Զէ՞ք զարմանար...

Եթէ, երդուեալները բաղկացած ըլլային Պոլսոյ հին Իփէնտիներէն կամ ներկայ Ալլանեան Տեղապահէն եւ իր ջոլիրէն, անպայման բոլորն ալ Վասակի կողմը պիտի բռնէին:

Այս դատը կրնայ ճոխ նիւթ հայթայթել իրաւագիտական գրականութեան: Միեւնոյն ատեն խիստ հետաքրքրական է:

Դաւաճան Վասակ Սիւնին, «Նորին Վսեմութիւն Վասակ Սիւնեաց իշխան»ի փոխակերպուած դուրս կրնայ գալ դատարանէն եւ երթալ Հայաստան իր նախարարական աթոռը գրաւելու համար:

Ալեքսանդր Եղիշէն դատապարտուելով իբրեւ զրպարտիչ, կը պարտաւորուի գրել «Հերքումն Վարդանանց Պատերազմին» հատորը նոր եւ մաքուր աշխարհաբարով մը, կարեւոր գումար մըն ալ տուգանք վճարելով:

Իսկ Վարդանանք պաշտօնական մեղադրանքի ենթարկուելով՝ կ'ամբաստանուին իբրեւ անդիւանագէտ - յեղափոխականներ եւ իմպերիալիստական պետութեան մը ագենտներ...

Կարեւոր պարագայ մըն ալ: Վասակ եւ Եղիշէ ոչինչ պիտի հասկնան ներկայ հայերէնէն: Արդ, սախպուած՝ ոսկեդարու գրաբարի ծանօթ թարգմանի մը պէտք պիտի տեսնուի այս դատավարութեան միջոցին, ինչպէս եւ արեւելահայ լեզուն թարգմանողի մը՝ նախագահին համար:

Կարգ մը նորութիւններ եւս: Վասակի արդարացումով, անարգանքի սառած մըն ալ պիտի պակսի հայ ռամիկէն: «Դաւաճա՛ն, Վասա՛կ դու»: Իսկ անուններու ցանկարանը պիտի ճոխանայ անունով մըն ալ: Օր մը պիտի կարդանք թերթերու մէջ.— «Արտասանեց փոքրիկն Վասակ Արդարեան»: Հանդէսին կը նախագահէր Տիար Վասակ Հայրենասէրեան»ի պէս նախադասութիւններ:

Հաւանական է որ, տօն օր մըն ալ նշանակուի օրացոյցին մէջ,— «Սրբոյն Վասակայ Սիւնեցւոյ եւ ընկերացն նորա, որք չարչարեցան եւ նահատակեցան ի շահ եւ ի սէր հայրենեաց»...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

(ԳՐՈՒԱԾ 35 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ)

«Ամէն տեղ է որոնում Հայը ազատութիւն,
Բացի այն երկրից, որ կոչւում է Հայաստան»:

Գնում է Հայը՝ կնճիռը ճակատին, յոյզը սըր-տում:

— Ո՞ւր, հա՛յ չինական:

— Ղարիպութիւն:

Գնաց: Իսկ այնտեղ, Տնուսի կիսաւեր գիւղե-րում, պառաւ մայրը՝ մէջքը կորացած, հալումաշ, կինը՝ ծծկերը գրկին, եւ չորս մատղաշները բո-պիկ եւ ցնցոտիապատ, նրան են սպասում: Նրան են սպասում, երբ պարտատէրն է դուռը բախում կամ հարկահանը կատաղի ձայնով չանթ ու կրակ է թափում: Երախաների կանչը՝ «հաց», եւ դա-տարկուած գոմից նուաղած եզան բառաչիւնը՝ «խոտ», դադար չունին: Տաշտում հաց, գոմում խոտ չկայ,— Նրան են սպասում: Գիշերը անձրեւ եկաւ, հողը փափկեց. արտը վարող չկայ,— նրան են սպասում: Տանեցու աչքը ջուր կտրեց: Պառաւ տատը Թոռների կոկորդից կտրեց՝ ձէթը ժամ տա-րաւ, մոմ վառեց — բայց էլի խաբար չկայ: Ու ժամից դառնալիս՝ իր ցաւը նա այսպէս երգեց.—

Տուն կայ՝ պահող չկայ,
Արտ կայ՝ վարող չկայ ...

Գնում է Հայը՝ վէրքը ճակտին, երկիւղը սըր-տում:

— Ո՞ւր հայ երիտասարդ:

— Օտար աշխարհ:

Եւ Եգիպտոսն ու Կիպրոս, Կովկասն ու Բալ-քան հերիք չեղան հալածական պանդխտին: Ծովեր անցաւ, մինչեւ Ամերիկա հասաւ: Օտար աշխար-հում նրա լեզուն բացուեց, ցոյց տուեց իր մարմնի վէրքերը, սրտի խոցերը, անպաճոյճ, բայց յու-զիչ լեզուով պատմեց ծերուկ հօր սպանութիւնը, կաթուածահար մօր առաջ մատաղ քրոջ փախցուի-լը: Նկարագրեց հարեւանի Թալանը, ամբողջ գիւ-ղի աւերումը եւ իր յուսահատ փախուստը:

Մարդիկ յուզուեցին, կսկծացին: Փախստա-կանին ապաստան տուեցին, քաջալերեցին: Բայց նա ոչ առաջինն էր եւ ոչ վերջինը: Օր չանցաւ, որ պանդուխտ չգար. ամիս չանցաւ, որ նոր քարվան չերեւար: Հները նորերին գրաւեցին: Օտար աշ-խարհի ճամբան ջրի ճամբայ շինեցին: Գիւղ չմը-նաց՝ առանց փախստականի, օջախ չմնաց՝ ա-ռանց ղարիպականի: Եւ ծերունի պապը՝ մարած օջախի մօտ նստած, արտասուքը սրբեց ու հանդարծ

Մաճ ունինք՝ մաճկալ չունինք,
Ընտանիք ունինք՝ ջահել չունինք:

Գնում է Հայը՝ բողոքը ճակտին, վրէժը սըր-տում:

— Ո՞ւր, հա՛յ հայրենասէր:

— Ազատ երկիր:

— Ինչո՞ւ համար:

— Գործելու համար:

Այնտեղ, ազատներու երկրում, ուր չեն կըր-բում այն կոկորդը, որ բողոք է հնչեցնում, եւ այն ձեռքը, որ սարուկի շղթան է փշրում, ազատ ու անկախ, այնտեղ, մենք կ՚ուսումնասիրենք Հայրե-նիքի փրկութեան ճանապարհները, կը կրթենք եւ կը պահպանենք տարագիր մատաղ հայ սերունդը օտար ազդեցութիւնից. այնտեղ, զգայուն մարդ-կանց առաջ, որոնք լսել, զգալ, ցաւման սրտա-րձակել գիտեն, մենք բաց կ՚անենք նահատակ ժողովուրդի սիրտը, չանթ ու անէծք կը Թափենք, մինչեւ որ արար-աշխարհ տակնուվրայ լինի, մին-չեւ որ մի տեւէ տեղից մեզ օգնութիւն հասնի:

Ու գնաց: Նա մինակ չէր: Նրան հետեւեցին ընկերներ, ծանօթ ու անծանօթ գործիչների ամ-բողջ խմբեր տարբեր ծրագրերով, տարբեր ճանա-պարհներով:— Սկսուեցին լրագիրներ, հանդէսներ, հիմնեցին դպրոցներ, ընկերութիւններ. տեղի ու-նեցան ժողովներ, մերկացումներ, վերջապէս ա-ղերսանքներ, դիմումներ: Եւրոպա, Ամերիկա, նոյնիսկ սարկութեան երէկուայ հայրենիքը՝ Փա-րաւոնների երկիրը, լցուեց ազգի ցաւը լացող գոր-ծիչներով ու բողոքներով: Միայն Երկիրն էր, որ մնաց առանց բողոքի, առանց գործողների: Եւ այն ժամանակ, երբ օտար աշխարհում ազգասիրական հողի վրայ բուսած աղմուկն ու խրախճանքը սաստկանում էր՝ վերածելով Հայրենիքի ու գործի ընդհանուր շահերը խմբական եւ վեր անհատական մանր հաշիւներից,— նոյն այդ ժամանակ՝ Երկրի մէջ լռում էին բողոքի բոլոր կենդանարար ձայնե-րը, հանգչում էին ապստամբութեան խարոյկնե-րը՝ վառուած անթիւ զոհերի ազատասէր շունչով: Երկրի խորքում կռուող չմնաց, ժողովուրդի ա-ռաջ՝ բողոքող: Եւ Մուշի դաշտի կիսաւեր գիւղե-րում, յուսաբեկ, մոռացուած, անընկեր մնացած մարտիկը՝ գիւղի աշուղին կանչեց եւ խնդրեց այս-պէս երգել իր ազգի վիճակը.—

Ձրագ կայ՝ վառող չկայ,
Ժողովուրդ կայ՝ սիրտ տուող չկայ...
Ծե՛ղճ ժողովուրդ ...

Ամէնքը գնացին: Մէկը իբրեւ բողոք՝ քան-դուած օջախի, միւսը՝ հարստահարուած աշխա-տանքի, երրորդը՝ հալածական գաղափարի: Գնա-ցին, որ աղերսեն, վկայեն՝ անսիրտ, կուրացած աշ-խարհին քո վիճակը, տառապանքը, քո յուսահատ վիճակը: Իսկ դու սրբազան մենակութեան մէջ՝ սպասում ես խաբրիկների, օգնութեան, ազատու-թեան ...

Գնացին եւ էլի գնում են:

Ցիսուն հազար գաղթականներ Կովկասում, ո-րոնք հինգ տարուց ի վեր մի անկիւն չունեն՝ ի-րենց յոգնած գլուխը վար դնելու համար: Անթիւ, անհամար հալածականներ Եգիպտոս, Կիպրոս, Ա-մերիկա, Եւրոպա, ցնցոտիապատ, Թափառական, անտէր, անտուն, իբրեւ անխօս կենդանագիր Հայրենիքի Թշուառութեան, ցիրուցան որ-բեր, Հայ աշխարհի բոլոր ծայրերից: Եւ այդ բոլորի հետ միասին՝ ամբողջ Հայաստանի մտածող, ղեկավարող տարրը՝ ուսուցիչ, քարո-զիչ, գրող, կռուող, յեղափոխական, վարդապետ, ինտելիգէնտ — բոլորն ալ Երկրից դուրս, բոլորն էլ Թափառական, աղերսանքը բերանին, ձեռքերը մեկնած ...

Եւրոպան կշտացաւ, նոյնիսկ «յոգնեց» մեր լաց ու կոծից, մեր ցնցոտիներից, իսկ մենք ինք-նախաբէութեան դիմակի տակ՝ շարունակում ենք Թափառել եւ աղերսել, աղերսել եւ Թափառել:

Ժողովուրդ էինք՝ Թափառական դարձանք,
Կռուողներ էինք՝ աղերսողներ դարձանք ...

Կա՛ց, հա՛յ մարդ, կա՛ց:

Դա չէ այն ճանապարհը, որ տանում է դէպի փրկութիւն: Ազատագրական արիւնը չէ,— նոյն-իսկ այնքան սոսկալի ինչքան «հայկական կոտո-րածները»,— որ սպանում է մի Ազգ, այլ Թափա-ռական կեանքը, մուրացկանի պայուսակը, ան-վերջ տարագրութիւնը: Մի մոռացիր, որ քանի տարուց աւելի է ինչ Օսմանեան բռնապետութիւնը ե՛ւ հրդեհաձգութեամբ՝ ինչպէս Վանում, ե՛ւ սո-վով՝ ինչպէս Վասպուրականում, եւ կոտորածով՝ ինչպէս ամբողջ Հայաստանում, մի նպատակ մի-այն ունի,— վերացնել, նուաղեցնել Հայերին, դարձնել Հայաստանը անհայրենակ, որպէսզի այդպիսով վերջապէս մի ծանր գերեզմանաքար դրուի այն մեծ, ողբերգ հարցի վրայ, որ զբա-ղեցնում է ամբողջ Եւրոպան՝ «Հայոց Հարց» ա-նունով, եւ որ 600 տարուայ սարուկ ժողովուրդի սրտում ծնել է ե՛ւ յոյս, եւ հերոսութեան ձգտում, եւ մարդկային մեծ խռէալներ ... :

Այո՛, խռէալներ, որոնց իրագործման համար Հայութիւնը միայն մի վայր ունի,— Հայաստան: Մայր Հայրենիքից դուրս՝ հայ ժողովուրդը ազգ չէ, այլ փշրանք, Թափթփուք, անպէտ եւ անկա-տերր՝ տօղի: [illegible] տա-րագրութիւնը սպաննեց հրէական տաղանդաւոր ազգը: Նա մեզ էլ կը սպանի՝ հասցնելով ապիր հայկական ջնջումութեան ...

Եւ այն, ինչ որ մինչեւ այժմ չաջողուեց մեր Թշնամուն՝ իր միջոցներով, ժամանակակից հայ սերունդը կարծէք ուզում է յաջողցնել իր անմիտ «քաղաքականութեամբ», այն ոգով, որ Հային տա-նում է դէպի ամէն կողմ եւ երբեք դէպի Հայաս-տան ... :

500 տարուայ սարկութիւնից յետոյ Հելլէնը՝ հակառակ ամէն զոհերին՝ իր կռուի դրօշը տնկեց աւերածածկ Հայրենիքի կրծքում, այն հողում, որից մինչեւ այժմ էլ չի չքացել նահատակներիսար-եան թուրմունքը: Արիւնը նրան չփախցրեց, այլ ա-ւելի սիրտ տուեց: Մի՞թէ մենք պիտի փախչենք: Մեր սարուկ, մեզանից աւելի հալածական, մեզա-նից աւելի ողէտ նախնիքը՝ տանջանքների բովից անցնելով մեզ Թողին մի մեծ ժառանգութիւն, Հայրենիք: Մի՞թէ մենք պէտք է մեր ապագայ սե-րունդին Հայրենիքի փոխարէն Թողնենք լոկ հայ-կան գաղութներ, ցիրուցան՝ ովկիանի այս ու այն կողմը, չշաղկապուած ոչ մի զգացումով, ժողո-վրդական ոչ մի գաղափարով...

Դէպի Երկիր — ահա այսօրուայ մեր նշանա-բանը:

Եւ Թող սրանից յետոյ մեր պրոպագանտի ամ-բողջ գծի վրայ, պանդուխտների շրջանում Թէ գաղթականների մէջ, Պոլսի խաներում Թէ Կով-կասեան Թէյարաններում, ամերիկեան Հայոց ժո-ղովարանների Թէ Բալկանի ձորերում, Ատր-պատականից մինչեւ Նեղոս, Նեղոսից մինչեւ Դա-նուբ, ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ բարձրաձայն հնչի Հայութեան ականջին նոյն յամառ հրաւէրը, նոյն ազդու կոչը՝

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻ՛Ր, ԴԷՊԻ ԵՐԿԻ՛Ր:

Է. ԱԿՆՈՒՆԻ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՀԱՅՈՑ հոգեւոր հովիւ Եղիշէ քհնյ. Իւթիւճեան մասնաւոր նամակ մը ուղղելով Աթէնք, կը տեղակացնէ Թէ հոն բռնի աշխատանքի տարուած Հայերը միութիւն մը կազմած են, ներ-գաղթի գործով զբաղելու համար:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. յանձնա-խումբը կը հաղորդէ Թէ 1946 տարեշրջանի ներ-գաղթը դադրած է: Աշխատանքները պիտի վեր-սկսին 1947ի սկիզբները: Այս առԹիւ յանձնա-խումբը կը հրաւիրէ ժողովուրդը իր գործով զբա-ղիլ եւ համբերութեամբ սպասել մինչեւ յառա-ջիկայ գարուն:

Հայուն Սաղմոսը

Արտս վարէաք արտասուօք յոտարութիւն, արդ-տօ՛ւր մեզ հնձել յերկիր մերում ցնծութեամբ:

Առ քեզ համբառնան աչք իմ որպէս ոք հայի ի ձեռս բարերարի իւրոյ, զի լի են անձինք մեր նա-խատանօք ամբարտաւանից:

Դարձուցեր որդիք քո ի հայրենիս իւրեանց եւ բերանք մեր լի են խնդութեամբ եւ լեզուք մեր ցնծութեամբ:

Առաքեցեր զձեռն քո, եւ փրկեցեր զմեզ ի ձե-ռաց օտարաց:

X

Վա՛յ է ինձ, զի ընդ երկար եղեւ պանդխտու-թիւն իմ:

Բազում անգամ բնակեաց անձն իմ ընդ այնո-սիկ որք ատէին զիս:

Ոչ մոռացայ զքեզ յաւիտեանս, հայրենիք իմ եւ դու կեցուցեր զիս::

Քո եմ ես եւ իմ ես դու. դու եղեր սրբու-թիւն մեր:

Քեզ մատուցի պատարագ երգ իմ:

X

Ի՞ւ ուղղեսցէ պատանի զճանապարհս իւր, այլ եթէ սիրել զքեզ, հոլովել զքաղցրութիւն քո, եւ ի սրտի իւրում ունել զսէր քո:

Զօր հանապազ պատմեսցի զփառս քո ցնծու-թեամբ: Շրթամբք իմովք գովաբանիցեմ զքեզ եւ սիրտ իմ խօսեաց զանուն քո Հայաստան:

Ցորժամ նախատէին զքեզ Թշնամիք մեր, ա-նուն քո խօսք իմ էին եւ խորհուրդք իմ առ քեզ համբառնային:

Մերձեցաւ անձն իմ ի հող, ընկալ սրտին քո սիրելի:

Դու բացեր մեզ զդուռն քո զի մտից ընդ այն ցնծութեամբ եւ մեծաւ խնդութեամբ:

Ցուսացարուք ի քեզ, մի սասանեսցի հաստատ իմ յաւիտեան, որպէս լեառն Այրարատ որո՛յ շուրջ են բոլորեալք որդիք քո:

Քաղցր է ի քիմս իմ անուն քո քան զմեղր:

Ծրագէն բանք քո ոտից իմոց եւ լոյս տան շա-ւղաց իմոց յոտարութիւն:

Ժառանգեցի զանուն քո պաշտելի եւ կրեցից յաւիտեանս յաւիտենից:

Սիրեցի հայրենիս իմ քան զամենայն ոսկի եւ զտպազիոն (topaze):

Զբերան իմ բացի եւ զանուն քո կարդացի, երդնցի զսէր քո բոլորով սրտի:

Ի սեւ հաւէն աչք իմ յանապարոյնս, մաշէր սիրտ իմ եւ նեղութեան իմում եւ ի ցնծութեան զանուն քո աղաղակեցի:

Ցնծացայ եւ ուրախ եղէ ի լսել զփառս քո:

Աչք իմ ի քեզ յուսան, դու ես կորով աստան-դականիս.

Քաղցր ես դու, երկիր իմ, եւ սիրոյ իմ ոչ գոյ չափ:

Որդիք քո գովեսցեն զգեղեցկութիւնս քո եւ զքաղցրութիւնս քո պատմեսցին:

Կամ իմ ճանաչել զվայելչութիւն քո եւ երգել զփառս քո:

X

Տեսին խնդութիւնս մեր բարեկամք եւ եղեն ուրախ, իսկ Թշնամիք լցեցին զբերանս իւրեանց:

Ցնծա՛, դուստր Արարատայ որպէս խոյ, զի դու մայր ես, որ բերկրի որդւովք:

յԱրեւելից մինչեւ ի մուտս արեւու անուն քո խնդութեամբ փառաբանեսցին որդիք քո եւ պատ-մեսցեն զփառս քո գոհութեամբ եւ հոլովեսցեն զքաղցրութիւն քո, երկիր իմ Հայաստան, յաւիտ-եան եւ յաւիտեանս յաւիտենից:

Վ. ԱՐԵՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

120 ՀԱՅԵՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԵՆ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԼԻՆՑ ՔԱՂԱՔԻ գաղթակայանը, մեծ մասով Յու-նաստանէն բերուած: Այստեղ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութ-պոլի խումբ մը կազմուած է, նախաձեռնութեամբ Պ. Գէորգ Պէրպէրեանի, շրջանաւարտ Գօքինիւ Զաւարեան վարժարանի եւ անդամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի:

Խումբը կը բաղկանայ 16—18 երիտասարդնե-րէ, ունին իրենց համազգեստն ու նոր կօշիկներ: Միւս օտար կայաններու հետ կատարած մրցում-ներուն միշտ յաղթած եւ 10—12 օտարական խում-բերու ախոյեանութիւն շահած է, հակառակ անոր որ անոնցմէ իւրաքանչիւրին համբանքը մերիններ-րէն շատ աւելի ըլլալով, աւելի լաւ կրնան իրենց խաղացողներու ընտրութիւնը կատարել:

Քանի մը ամիս առաջ այս Հ. Մ. Ը. Մ.ը քա-ղաքին Ս. գաւառակրդի պահեստի խումբերէն մէ-կուն հետ մրցելով 5-2ով փայլուն յաղթանակ մը կըշահի: Այս այն խումբն է որ Աւստրիոյ ախոյ-եան «Խարէր»ը պարտութեան մատնած էր վեր-ջերս: Յաղէն գոյացած 2000 շիլլինի հասոյթը բաժ-նուած է երկու խումբերու միջեւ:

Իբրեւ հայկական կեդրոն, Լինցի կայանը երկրորդը կուգայ Շթութկարտէն վերջ, ուր երկու հազար Հայեր կը գտնուին:

Ծ Ո՜ Վ...

Անգամ մըն ալ իմծ այց տուր ափերէդ ,
Մըրմուռներիդ նոյն գաղտնի ծըփանքով ,
Երբ եկար պատմել օրօրոցիս քով ,
Օրօրըդ անուշ աչքերուդ վէտ վէտ ,
Ու հոգիս ըրիր հաղորդ քեզ յաւէտ ··· :

Ճիշդ այն օրուան պէս, եկո՛ւր, զիս խնկոյն,
Թեւերուդ մէջ տար, հոն ուր կը խայտա՜ր ,
Արցունքներու տեղ լռինդր անդադար ,
Հոն ուր թիթեռներ շուրջըս փոյնզգոյն ,
Բացին հէքեաթիդ դուռները թաքուն ···:

Ու թող յաւիտեան անդարձ ու անտես ,
Մընամ աշխարհիդ խորերը դիւթիչ ,
Հըմայքը կախարդ կաթիլներուդ ջինջ ,
Սըրընկեմ անվերջ սըրտիս սեմէն ներս ,
Ու ծոցէդ դիտեմ աստղերը վարդգէս ··· :

Որքա՜ն փոխուած եմ, սակայն ես ու դուն ,
Հիմա կը յըռեմ փոխան օրօրի ,
Թափը թեւերուն լըռութեան վայրի ,
Ու վերջալոյսի կըծու հովերուն
Կանչող երծծիւնը իղձերու փըլխրուն ···:

Ծառ ու ծիլերու ժըպիտէն հեռու ,
Վըռտակին երման էջքին մէջ շըփոթ ,
Կ'ըզգամ օրերուս ըշտապը տենդոտ ,
Դէպի եզրերը մըթար խութերու ,
Կեանքին մէկ աղօտ քըմայքին հըլու ···:

Իսկ դո՛ւն, վեհութեան ծըփանքըդ անդորր ,
Ուր Աստուած մը իր գաղտնիքն օրօրեց ,
Մոլուցքիդ մէջ փայն ըրած փրփրահեղձ ,
Կուգաս մակընթաց հեւքով մը մոլոր ,
Ժայռերուն բանալ հոգիդ մեղաւոր ···:

Ինչո՞ւ այս լեռ լեռ կոհակներդ անեղ ,
Ու ամպրոպը գորշ գագաթներէն վեր ,
Ահազանգներու վանկերը կերկեր ,
Ինչո՞ւ մութին մէջ կուլան վըշտահեղ ,
Ու ամէն փարոս եղեր խելայեղ ··· :

Քեզի պէս՝ ես ալ չունիմ պատասխան ,
Հոգիս փոթորկող ցունցերուն համար ,
Ու կը թափառիմ կամքով մը յամառ ,
Գըտնելու խորշ մը խաղաղ բըպասման ,
Մինչեւ որ անցնին ամպերը ցասման ···:

Գոնէ այն ատեն՝ եկո՛ւր, միասին ,
Աւազներուն մէջ ափի մը անկոխ ,
Փնտռենք դարերու իմաստը անոխ ,
Ու անով օծուն՝ նաւերս երազին ,
Աշխարհին ամէն մասերը յածին ···:

Ցետոյ ալիք մը գայ խաղաղօրէն ,
Սըրբել աւազէն հետքը քայլերուս ,
Ու անհետանայ հոգիս լոյսէ լոյս··· :
Ըստեղծիչ շունչին գաղտնիքը նորէն ,
Ծըփայ օրօրուն ջուրերուդ խորէն ···:

ԶԱՐԵՀ ՓԱԶԱՋԵԱՆ

«Կանանչ բաժակով» եւ «Ծաղկամատեան»

Տ. Նարդունին աւելի հաճելի է երբ իր ոճին մէջէն կը մտածէ, որ է ըսել երբ իր ոճը կը խորհրդածէ անձնատուրելով եւ խորանալով շարունակ: «Կանանչ Բաժակով»ը առանց ըլլալու գրական արուեստի ստեղծագործական երկունք մը՝ սակայն եւ այնպէս մեզի կը բերէ գեղեցիկ եւ արդիւնաւոր տաղանդի մը մտային կշիռը:

«Կանանչ Բաժակով»ին մէջ չկայ պարբերութիւն մը որ թօթափէ հեղինակին եսը: Նարդունին միշտ անփոփոխ է ու ներկայ ինքն իր մէջ. ան իր անձն է որ տարիներէ ի վեր կը գրականացնէ յամառ եւ չոգեպնդ գնացքով մը: Ու հոս պէտք է փնտռել Նարդունիի ոճին այլազանութիւնը, անոր երանգապնակին թարմութիւնը, որուն վրայ կ'աշխատի մերթ իբրեւ արձակագիր, մերթ իբրեւ քանդաստեղծ ու մերթ ալ իբրեւ վերլուծող եւ խորհրդածող: Այս երկը անգամ մը եւս կու գայ հաստատել որ հեղինակին համար գիրն ու գրականութիւնը դարձած են հաւատամք, նուիրում եւ ինքնամոռացութիւն: Ասիկա այն բարձունքն է որուն հասած է Նարդունին հաղորդուելու համար յաւիտենական ճշմարտութիւններուն հետ:

«Կանանչ Բաժակով»ը ուսումնասիրութիւններու շարք մըն է, ընտիր իբրեւ լեզու, իբրեւ ոճաբանութիւն, արտայայտութեան անմիջականութիւն եւ մանաւանդ իբրեւ գիտականօրէն մարզուած մտքի տրամաբանական անխոնջ վերելք, հոգեւոյթ եւ կշռոյթ:

«Ծաղկամատեան»ը կը պատկանի տարբեր գրական ուղղութեան: Այս հատորին մէջ օտար պարտէզներէ քաղուած հէքեաթներ եւ պատմուածքներ մարմին եւ կեանք կը ստանան բարբառուն լեզուի մը մէջ, որ միշտ կը մնայ ճկուն, պատկերալից եւ քնարական: Հեղինակը մասնաւորապէս կարողութիւն կը յայտնաբերէ տարբեր մշակոյթի, նկարագրի ըմբռնումի և սովորութեան պատկանող ցեղերու եւ ազգաբնակչութեան հէքեաթային գրականութեան ուսերուն նետելու արուեստագէտի իր պսպղուն եւ բուրումնաւէտ պատմուճանը:

«Կանանչ բաժակով»ն ու «Ծաղկամատեան»ը կուգան հարստացնել մեր գրականութիւնը. առաջինը իբրեւ մտքի գործ, երկրորդը՝ իբրեւ պլպլտող եւ անհամբեր հոգիի մը թափառումները:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

Խե՛ր ըլլի...

Աստուրը այն մարդն էր գիւղին մէջ, որուն շուքէն կարելի էր ճանչնալ: Խոշոր գլուխ մը, կարմիր Ֆէս՝ մինչեւ ականջները հասած եւ խուրձ մը պեխ քթին տակ: Գո՞րծը: Կալ չափող էր: Համբիչը ձեռքին, Աստուրը կ'անցնէր գիւղի փողոցներէն ու երբ միտքը դրած ըլլար տունէ մը գինի խմելու՝ կանգ կ'առնէր, քթախոտը կը առնէր քթին ու կը սկսէր փռնգտալ :

— Ի՞նչ կայ, վարպետ Աստուր, կ'ըսէին գիւղացիները :

— Խեր ըլլի. բան չկայ, ոտքերս այս կողմ նետեցի.

Ամէն նշանուքի՝ Աստուրը ներկայ էր, ամէն հարսնիքի՝ գինի կը խմէր, ու ամէն մեռելի տուն՝ կը լսուէր անոր ժանգոտած ձայնը.— «Խեր ըլլի···:

Հայ երիտասարդ մը իր դրացիին աղջիկը փախցուցեր էր, եւ լուրը հասած էր Աստուրի ականջին: Կալ չափողը առտուն կանուխ աղուն հօրը դրան առջեւ կեցած կը փռնգտար, ու լսելի ձայնով կը կրկնէր.— խեր ըլլի, խեր ըլլի, Մուրատին հարսնիքը լաւ ըլլի···

Ամրան գիշեր մը գիւղը խրարանցումի մատնուած, ժխոր ձգած էր ամէն կողմ: Աստուրը ընդոստ վեր կեցաւ եւ կնոջը ոտքերէն բռնած կը քաշքշէր զայն արթնցնելու ճիգով :

— Արթնցիր, կնիկ, արթնցիր, գիւղին մէջ բան է պատահեր:

— Գիւղը գլխուդ վրայ փլէր որ ես ալ ազատէի, կ'ըսէր խեղճ կինը:

Վա՜յ քեզի չունչանօրդի, այդ խօսքերդ պաակի օրը ինչու չէիր ըսեր, հը՞ ···:

— Պսակող տէրտէրին մօրուքը···

— Ձայնդ քեզի քաշէ, հիմա լեզուդ կը կտրեմ հա՛···

Խեղճ կինը ոտքի ելաւ ու աչքերը շփելով կանգնեցաւ Աստուրին քով:

— Հիմա դուրս գնա եւ Մարոսուպին հարցուր թէ ինչ է պատահեր: Աստուրը իր կինը կը ղրկէր դրացիին տունը՝ գիւղին մէջ պատահած աղմուկին եղելութիւնը հասկնալու համար: Աստուրին կինը որքան ալ հնազանդ էր իր ամուսնոյն խօսքերուն, այնուամենայնիւ՝ իր դժգոհանքի խօսքերը չըսած չէր ուզեր երթալ :

— Բեւլի պէս մարդուն վրայ թքնեմ, որ գլխուդ՝ Ֆէս ունիս եւ ոլորած պեխ՝ քթիդ տակ···

— Այդ սաղայէլի լեզուդ պիտի կտրեմ օր մը, պոռալով կ'ըսէր Աստուրը ու գրպանէն համրիչը հանելով՝ կը մրթմրթար.— Տէր Աստուած, դուն ողորմիս, էս կնկան խելք տաս:

Քիչ վերջը Աստուրին կինը տուն վերադարձաւ ու բացականչեց.— Շուն մը պակաս :

— Ի՞նչ կայ, կնիկ, ի՞նչ ըսաւ Մարոսուպը :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, այծ ինմէ կը վար ինկեր է:

— Ո՞ր այծը: — Էն այծը, որ ամէն օր երեք անգամ կը պոռայ:

Աստուրը աչքերը խոշոր մը բացած, կը նայէր իր կնոջ վրայ, առանց հասկնալու անոր խօսքերուն իմաստը:

— Աղջի Մարթա, սկսար գրաբա՞ր խօսիլ, որո՞ւն այծը ինկեր է:

— Թուրքերուն այծը, հասկցա՞ր հիմա:

Աստուրը այլեւս չկրցաւ համբերել, եւ դուրս բանալով գնաց ուղղակի դրացի Մարոսուպին տունը:— Մարոսուպ··· : — Ի՞նչ կայ, Աստուր :

— Ի՞նչ է պատահեր էս գիւղին մէջ :

Այ մարդ, կինդ չըսա՞ւ քեզի:

— Ծօ եղբայր, կինս հանելուկներով կը խօսի հիմա :

Մարոսուպ սկսաւ քրքջալով խնդալ ու մօտեցաւ կալ չափող Աստուրին: — Շուն մը պակաս, Աստուր, ըսաւ Մարոսուպ կամացուկ:

— Ո՞վ է: — Ալի հոճան, Աստուր, այս գիշեր «էզան» տուած պահուն ցուիքէն վար ինկեր եւ գլուխը ջախջախուած կպեր է գետին:

— Սանկ չըսե՞ս որ ես ալ հանգիստ ըլլամ, չընչայց մեր կալ չափողը :

Ու երկուքը միասին՝ ուղղուեցան հոճային ինկած տան առջեւ: Թուրքերը տխուր էին: Իրենց հոճային մահը ցնցած էր բոլորը: Թրքական Պայրամի օրը չեկած՝ հոճային արկածը տարածուեցաւ բոլոր Իսլամներու տուներէն ներս ու անոնք, կը կարծէին թէ այդ արկածին մէջ «կեավուր» Հայերու մասը կայ: Այդ էր պատճառը որ, հոճային դիակին շուրջ հաւաքուած Թուրքերը չէին ձգեր որ ոեւէ Հայ մօտենար: Նախապաշարեալ Թուրք գիւղացիները սկսան զարմանազան պատմութիւններ հիւսել պարզ արկածի մը հետեւանքով :

Ծարիքը առած Թուրք մը կ'ըսէր թէ երէկ իրիկուն հայ տէրտէր մը այդ փողոցէն անցեր է, եւ գէշ ոգիները հոճայի բնակած տունէն ներս մտեր են, զայն սպանութեան մղելու համար:

Հայերը պարզ հետաքրքրութեան համար կը մօտենային ճշգրիտ լուր մը առնելու դիտաւորութեամբ :

Աստուրը երբ հեռուէն նշմարեց գետին պառկած հոճային դիակը՝ գրպանէն համրիչը հանեց, քանի մը հատիկներ քաշեց ու դառնալով իր դրացի Մարոսուպին՝ կամացուկ մը փսփսաց.— էս բանը էն սեւ կատուին գործն է:

— Ո՞ր կատուն, Աստուր:

— Էն սեւ կատուն, որ միշտ ցուիքներու վրայ կը պտտի:

— Սեւ կատուն ի՞նչ գործ ունի այս արկածին մէջ :

— Դուն չես գիտեր, Մարոսուպ, որ գիտնաս՝ ա՛լ չես խօսիր:

— Ծօ՛ կալ չափող, սանկ պարզ խօսէ որ ես ալ հասկնամ :

Եւ Աստուրը սկսաւ իր պատմութիւնը: Համաձայն իր պատմածներուն, երբ հոճան ձեռքերը ականջներուն տարած կը սկսի պոռալ բերանը հարաւէն եկած հովին դէմ, Անտոյենց սեւ կատուն ցուիքէն միւս կողմը կ'անցնի եւ կ'երթայ հոճայի մերկ սրունքներուն քսուիլ: Այդ պահուն հոճան յանկարծակիի կուգայ եւ կ'ուզէ ոտքը փոխել, առանց իր ձայնը կտրելու: Չար կատուն սակայն իր գլուխը միշտ հոճայի սրունքներուն կը քսէ ու անուշ - անուշ կը մռմռայ. հոճան կը փորձէ ոտքով ետ հրել իր ոտքերուն քսուող կատուն, ու երբ կը ծռի՝ իր մարմնի ծանրութիւնը կ'իյնայ պարապին մէջ ու թաւալգլոր վար կուգայ:

Աստուրը երբ իր պատմութիւնը վերջացուց, քթախոտի տուփը բացաւ ու երկու անգամ բարակ փոշին քաշեց քթէն ներս, յետոյ՝ սովորականին պէս սկսաւ փռնգտալ ու կրկնել իր յաւիտենական խօսքերը.— խեր ըլլի··· Մարոսուպը զարմացաւ Աստուրին հնարած պատմութեան վրայ, քանի որ դէպքը պատահած ատեն Աստուրը իր կնոջը կողքին խռռ խռռ կը քնանար: Ուզեց նեղը դնել Աստուրը, քանի մը հարցումներ ընելով անոր.

— Դուն կատուն տեսա՞ր հոճային ոտքերուն տակ, հարցուց Մարոսուպ :

— Հա տեսայ: — Ե՞րբ: — Այս գիշեր:

— Ի՞նչպէս:

— Երազիս մէջ հոճային գիրկը սեւ կատու տեսայ : Մարոսուպ ձայնը կտրեց ու սկսաւ մտածել: Գիւղին մէջ նախապաշարումի կամ երազներու հաւատալը իրականութեան համապատասխան բան մըն էր: Թուրքերը կը հաւատային որ հայ տէրտէրը չար ոգիները հոճային տունէն ներս մտցուցեր է, իսկ Հայերը՝ Աստուրին հնարած սեւ կատուի պատմութեան :

X

Ապրիլեան օրերուն հայ գիւղացին իր սիրտը դրած էր հայրենի հողին տակ, սպասելով դաշտերու կանանչութեան ու ծաղիկներու բուրումին:

Երգ էր ամէն ինչ, երգ՝ տուներէն, երգ՝ դաշտերէն, երգ ճամբաներէն ու աղբիւրներէն: Թըրքական բարբարոսութիւն մը ծնունդ կ'առնէր տարածուելու համար հայկական քաղաքներն ու գիւղերը: Այդ արհաւիրքը ծանրօրէն նստաւ նաեւ Աստուրի գիւղին վրայ:

Սպանութիւն, զերեվարութիւն, տեղահանութիւն ու անարգ խժդժութիւններ յաջորդեցին իրարու: Քաղաքներ կրակի տրուեցան ու գիւղեր՝ հիմնայատակ կործանեցան: Գաղթականներու աղխուր երթ մը կը քակուէր գիւղերէն դէպի ամայի լեռները եւ անդնդախոր ձորերը:

Աստուրն ալ, իր գիւղացիներու կարաւանին խառնուած, կ'երթար դէպի անծանօթը, դէպի հայկական նոր գողգոթան··· Ու երբ վերջին անգամ աչքերը դարձուց դէպի հայրենի գիւղը; ծանօթ դաշտերն ու արօտավայրերը, այգիներն ու առուները՝ Աստուրին սիրտը փլաւ, ծունկերը սկըսան դողալ ու աչքերուն լոյսը աղօտնալ: Արցունքները կը հոսէին իր մաղոտ այտերէն վար, սիրտը մը մղկտար, կալերու համայնապատկերները յիշելով: Աստուրը բնազդօրէն կը զգար թէ ալ վերջին տեսութիւնն է որ կ'ունենայ, վանքի, բլուրէն անդին, ամէն բան կորսուած պիտի ըլլար իր աչքերու տեսողութենէն: Ու սկսաւ կարօտի աչքերով կրկին դիտել հայրենի գիւղը, բերդը, պուճերը, զարատակը, Նոր Աղբիւրին ծփուն կանանչութիւններն ու հեռաւորութեան մէջ թաղուած Դատմալ վանքը: Աստուրը կը փղձկէր, կը հեկեկար, ու մանուկի մը նման կուլար:

Ծեր կին մը մօտեցաւ Աստուրին ու հարցուց.— Ո՞ւր կը տանին մեզ, վարպետ :

— Աստուած գիտէ, աղջիկս, ո՞վ կրնայ գուշակել:

— Ալ կեանք չունինք, Աստուր, ըսաւ ծերուկը :

— Աստուած ողորմի, աղջիկս, էս բոլորը խեր ըլլի···: Կարաւանը կը քալէր յոգնած ու ուժասպառ, եւ Աստուրին մեղմ ձայնը կը խառնուէր լացող մանուկներու ճիչին հետ:

— Մի լար, տղաս, խեր ըլլի···

Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

անդամակցութեան, մանուկներու յաջորդներուն «ձանձրացուցիչ պէս պիտի մեռնին»:

Ամերիկեան հրամանատարութեան տեղեկագրին համաձայն, անցեալ ամիս իր շրջանը անհրաժեշտ ածուխի կէսը միայն ստացած է, այնպէս որ օրական 1550 գոլը չի կրնար ապահովել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ Սեպտ. 20ին յանկարծամահ եղած է Գարեգին Ա. քհնյ. Կիրակոսեան, որ ծանօթ է իբրեւ հեղինակը պարսկերէնէ հայերէն բառարանի մը եւ ուրիշ աշխատութեանց:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ մասին անգլ. կառավարութեան կողմէ Խ. Միութեան ուղղուած երկու ծանուցագիրները (21 Օգոստ. եւ 9 Հոկտ.) հրատարակուեցան արտաքին նախարարութեան կողմէ: Երկու ծանուցագիրներուն մէջ ալ, անգլ. կառավարութիւնը ընդունելով հանդերձ բանակցութեանց կատարումը Մեծն Բրիտանիոյ, Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներուն եւ Թուրքիոյ միջեւ, կը յիշեցնէ թէ անոնց նպատակը պէտք է ըլլայ նախապատրաստել միջազգային խորհրդաժողով մը, մասնակցութեամբ Մոնթրէօյի պայմանագիրն ստորագրող պետութեանց, ճափոնի տեղը դնելով Մ. Նահանգները:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, մասնակցած են 6.823.938 քուէարկուներ: Կառավարական ճակատը շահած է 4.766.630 ձայն, գիւղացիական կուսակցութիւնը (ընդդիմադիր) 879.927, մաճառական կուսակցութիւնը՝ 569.651, ազգ. ազատական կուսակցութիւնը՝ 259.306 եւն.: Խորհրդարանի 414 աթոռներէն կառավարական ճակատը շահած է 348, գիւղացիական կուսակցութիւնը՝ 32, հունգարականը՝ 29: Երկու ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը, Մանիու եւ Պրութեանու յայտարարեցին թէ եռ պիտի քաշեն իրենց երկու նախարարները: Թերթերը կը գրեն թէ շատ մը բռնութիւններ կատարուած եւ վեց հոգի սպաննուած են: Ջէնք պարպուած է մանաւորապէս գաւառական կեդրոններու մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ քննելու համար, Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկած է որ Չորս Մեծերը ժողով գումարեն յունուարի վերջերը, համաձայն նախարարական խորհուրդի որոշման:— Չորս դաշնակից պետութիւնները համաձայնած են որ մէկ տեսակ դրամ հաստատուի Գերմանիոյ մէջ. բայց տակաւին որոշուած չէ թուականը:

ԱԼՊԵԱՆ ԼԵՌՆԵՐՈՒ մէջ կորսուած ամերիկեան օդանաւը, «Տաքոթա», կը փնտռուի 50 օդանաւերու կողմէ: Արկածեալները յուսահատական կոչ մը ուղղած են, որպէսզի օգնութեան հասնի: «Ապրի՛լ կ'ուզենք»: Վերջին պահուն հասած հեռագրի մը համաձայն, օդանաւի բեկոր մը նշմարուած է Ինթըրլաքէնէն (Զուիցերիա) 21 քիլոմեթր դէպի հարաւ-արեւելք: Ազատարարները պիտի փորձեն ուտելիք հասցնել:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԿԱՐԱԳ հասած ըլլալով Փարիզ, թերթերը կը պահանջեն աւելցնել բաժնեչափը, մանաւանդ որ միսը հետզհետէ անմատչելի կը դառնայ:

23 ՆԱՑԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐ որոնք ամբաստանուած էին թէ մարդի փորձեր կատարած են կալանաւորներուն վրայ, կը դատուին Նիւրընպէրկ, ամերիկեան ատեանի մը առջեւ, ճիշդ այն սրահին մէջ ուր դատուեցան Կէօրինկ եւ միւս մահապարտները: Դատավարութեան ներկայ էին բազմաթիւ Գերմաններ: Գլխաւոր ամբաստանեալներն են Տոքթ. Պրանտ, Հիթլէրի անձնական բժիշկը, Տոքթ. Հանսլոզըր, բանակին բժիշկը, տոքթորուհի Հէրթա Օպըրհաուզըր: Բոլորն ալ որ եւ է մեղք չեն ընդունիր: Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Դեկտեմբեր 9ին:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին դեկտ. 6ին: Այս առթիւ զօրք պիտի ղրկուի Ատրպատական, որ ինքնավարութիւն հռչակած է մէկ տարիէ ի վեր:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ կոլխոզներուն մէջ երեւան հանուած զեղծումներուն առթիւ, Գերագոյն Ատեանը յայտարարեց թէ դատավճիռները շատ մեղմ են (երկու-երեք տարի բանտարկութիւն): Գերագոյն Ատեանը այժմ ինք պիտի տայ վերջնական վճիռները:— Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ լեմոնի ամենամեծ բերքը ունեցած է Վրաստան: Կառախումբերով լեցուն լեմոն եւ մանդարին ճամբայ հանուած են դէպի Մոսկուա եւ Լէնինկրատ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հանքագործներու գործադուլին առթիւ, երկու բանուորներ սպաննուեցան: Երկիրը տագնապալի եղած է: 165 կառախումբեր ջնջուեցան: Արտասահման արտածումները դադրած են:

ՀԱՄԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ պիտի օգտագործէ Աթէնքի օդակայանը, իբրեւ խարիսխ Լոնտոնէն Թուրքիա եւ անկէց անդին թռչելու համար: Նոյն ընկերութիւնը Նափոլիի օդակայանը իջնելու իրաւունքը մէկ տարի եւս երկարաձգած է:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամայեց զատել ճարտարարուեստի եւ թերթերու թուղթ ազգայնական պաշտօնեաները: Այս որոշումին հետեւանքով բացը պիտի մնան հազարաւոր անձեր: Երկու շաբաթ առաջ արձակուեցան աւելի քան 250.000 ազգայնականներ:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԵՆ թէ Իրաքի խնամակալը նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնած է նախկին վարչապետ եւ ծերակոյտի նախագահ Նուրի Սայիտ փաշայի:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ արեւելեան Սիպերիոյ ոսկիի հանքերուն արտադրութիւնը աւելցնելու համար: Լենա գետի շրջանին Պօպախոֆ ոսկեհանքերուն մօտ խոշոր հանք մը եւս գտած են: Այս հանքերու արտադրութիւնը 21 առ հարիւր աւելցած է, բաղդատելով 1945ի արտադրութեան հետ:

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Եովկիեւ Քիմոնի դահլիճը հրաժարեցաւ եւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ հռչակաւոր բուլկար առաջնորդին, Տիմիթրովի:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դեսպան կոմս տիւ Շայլա Պէյրութէն Փարիզ կուգայ, քաղաքական կացութեան մասին տեղեկութիւն տալու համար: Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ կացութիւնը լարուած է, որովհետեւ ֆրանսական կառավարութիւնը կը մերժէ յանձնել զօրանոցները: Անհամաձայնութիւն կը տիրէ նաեւ թշնամի ստացուածքներու մատակարարութեան մասին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ մինչեւ հիմա սահմանափակուած էին երկրին մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ արգելքը վերցած է այժմ, քանի որ Մոսկուայի գնդախաղի (ֆութպոլ) կազմակերպութիւնը միացած է Ֆութպոլի Միջազգային Դաշնակցութեան:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ, Վերսայլի ատեանին կողմէ, Ռոժէ Գլըճեան, 31 տարեկան որ շարժավար (շոֆէօր) էր Քանի մէջ (Cannes): Թերթերը կը գրեն թէ 1940 Յունիսին երբ Գերմանները Փարիզ հասան, Գլըճեան Կէսթափոյին մէջ մտաւ եւ գործօն դեր կատարեց Մուտանի, Լոնկվիլի եւ Ֆէոթէ-Ալէի մաքիզարդներուն դէմ:

Յակոբ Օշականի յոբելեանը

Ընդհանուրին փափաքին գոհացում տալու եւ արժանաւորապէս տօնելու համար վաստակաւոր գրագէտ եւ ուսուցիչ Յ. Օշականի 40ամեայ յոբելեանը, խորհրդակցական ժողով մը պիտի գումարուի այս չորեքշաբթի, ժամը 5ին, Պ. Գ. Աճէմեանի սրահը (12 rue Cadet):

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Կիր. 24 Նոյ. ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի):

Այս նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած է հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն:

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Հայ Կարմիր Խաչի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 4էն 12, Georges V.ի սրահներուն մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Ամենակարեւոր հասցէ մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

Աշխատանոցը բացուած է եւ կը սատնձնէ չէնքի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով: Նորոգութիւն աղօրքներու, արգուկներու եւ կազի վառարաններու: Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու զետեղում: Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38 36: Autobus 186:

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Միքայէլեան եւ աղջիկը (Նուկոպալաւիա), Տէր եւ Տիկին Արամ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Պ. Մանուկ Մանուկեան, Այրի Տիկին Տիրուհի Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկ. Սամուէլ Սարգիսեան (Լիոն) խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր, զոքանչին, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՇԱՀԶԱՏԷ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆԻ

Ծնեալ Սամուէլեան, 68 տարեկան, Մաղնիսացի) որ տեղի ունեցաւ յետ երկար հիւանդութեան, իր բնակարանին մէջ՝ 49 rue Pointe Cadet, Սէնթ Էթիէն (Loire): Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ շաբաթ 23 Նոյեմբեր ժամը 10ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ դասախօսութիւն, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, երեքշաբթի ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը: Դասախօս՝ ընկեր Գասպար Իփէքեան, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը: Կը հրաւիրուին նոյնպէս սանուհիները եւ իրենց ընկերները: Այս բացառիկ դասախօսութեան առիթով՝ Շրջ. վարչութիւնը կը հրահանգէ բոլոր շրջանիս խումբերուն յետաձգել այդ օրուան իրենց հայերէն դասերը, խմբական դասախօսութիւնները կամ ժողովները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները պիտի սկսին այցելել խումբերուն: Ուստի կը հրահանգէ վարչութեանց որ ընդհ. ժողովէն առաջ ճիշդ ժամը 8ին ներկայ ըլլան սովորական հաւաքատեղիները, խումբի, գանձի եւ ատենագրութեան տետրակներով: Այն անդամատետրերը որոնք չեն կնքուած պէտք է լեցուած ըլլան:

Ժամանակացոյց Գշ. 26 Շբ. Նոյեմբեր՝ Ste. Anne, Ուրբ. 29 Նոյեմբեր Մարսէյլ քաղաք, Բշ. 2 Դեկտեմբեր St. Loup, Գշ. 3 Դեկտեմբեր Bld. Oddo, Եշ. 5 Դեկտեմբեր Beaumont: Միւս խումբերուն համար առանձին ազդով:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ բէյասեղանը Դեկտ. 8ին, կէսօրէ վերջ, Salle Voltaire, 21 rue Odéon:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 28ին, ժամը 5ին, Société Savantesի մէջ:

Հանդէս Մարսէյլի մէջ

Théâtre de la Rue d'Alger

15 Դեկտ. Կիրակի գիշեր, ժամը 21ին

Հովանաւորութեամբ Կաթող. լիազօր պատրիարք ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի:

«Արմենիա» երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի:

Յայտագիրը ամբողջովին կազմուած է ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏի եկեղեցական թէ աշխարհիկ գործերէն, իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ:

Ծանօթ.— Համերգին օրը կիչէն տոմս չի ծախուիր: Կանուխէն ապահովել դիմելով Պ. Պ. Յ. Մալաքեանի՝ 3, Bld. Th. Thurner, Tél. L. 09.02: Ե. Արմէնի՝ 39, rue St. Savournin, Tél. G. 76.83, Ս. Ալթունեանի՝ 2 rue des Petits St. Jean եւ երգչախումբի անդամներուն:

ՍԻՆՖՕՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏ-ՄԵԾ GALA

Կաթողիկոսական նուիրակ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի նախագահութեամբ կազմուած յանձնախումբ մը սատնձնած է հովանաւորութիւնը հայկական սէնֆօնիք երաժշտութեան մեծ ցերեկոյթին որ տեղի պիտի ունենայ յունուար 26ի կիրակի օրը Salle Gaveauի մէջ Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ: Կեդր. յանձնախումբի դիւանը կը կազմեն Պ. Պ. Պալքճեան, փոխ նախագահ Թօսունեան՝ գանձապահ եւ Օր. Սրապեան քարտուղար:

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, փր., Արտաս. 10 Տոլ.
Mardi 26 Novembre 1946 Երեքշաբթի 26 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4863 – Նոր շրջան թիւ 592 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎՈՍՓՈ՞Ր ԹԷ ԵՓՐԱՏ

Շատեր չէին հաւատար, բայց իրականութիւն է արդէն,— ամերիկեան հզօր նաւաբաժին մը պտոյտի ելած է Միջերկրականի մէջ, առաջին առթիւ հանդիպելով Թրքական ջուրերը, Իզմիր։ Թրքական ծովափը քերելով, նաւաբաժինը պիտի անցնի Լիբանան, յետոյ Յունաստան:

Ինչպէս անցեալ Մարտին, երբ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանին դիակը Պոլիս կը փոխադրէին միթխարի զրահաւորով մը, Ամերիկացիները այս անգամ ալ կ'ուզեն հաստատել թէ պատահական հիւրեր չեն Մօտաւոր եւ միջին Արեւելքի մէջ: Թէ վճռած են ամուր խարիսխներ ապահովել Միջերկրականի ափերուն վրայ:

Շատոնց է որ Ամերիկացիները քարիւղի մենաշնորհներ ձեռք ձգած են Սուրիա - Լիբանանի եւ Արաբիոյ մէջ:

Վերջին տեղեկութեան մը համաձայն, անոնք բանակցութիւններ կը կատարեն, նաւթուղի մը (փայփ - լայն) կառուցանելու համար Պարսից ծոցէն Միջերկրական, կտրելով Արաբիան: Գործին գլուխը անցած է, նորէն, հռչակաւոր Սթէնտըրտ Օյլը: Նաւթուղին պիտի ունենայ մօտ 2000 քիլոմեթր երկայնութիւն, 75 սանթիմեթր տրամագիծ եւ աւելի քան մէկ սանթիմեթր թանձրութիւն, դառնալով աշխարհի ամենամեծը իր տեսակին մէջ: Իւրաքանչիւր 150 քիլոմեթրի վրայ հաստատուած նաւթահան կայաններ 450.000 հէքթօլիտր քարիւղ պիտի փոխադրեն ամէն օր: Դէպի ծով ելքի համար նաւահանգիստ մը պիտի ապահովեն Սուրիոյ կամ Պաղեստինի մէջ:

Ծանօթ շաբաթաթերթ մը, Carrefour, այս լուրին հետ միասին, ճիշդ անոր տակը տեղաւորած էր այսպէս չահեկան տեղեկութիւն մը, հետեւեալ խորագրով — «**800.000** Հայեր խաղաղրամ ճարպիւղի պատերազմին»:

Թերթը յիշելով Խ. Միութեան շահագրգռութիւնը Թուրքիոյ եւ Մօտաւոր Արեւելքի մասին, կը պատմէ.

— «Ռատիօ - Մոսկուա վերջերս կը յիշեցնէր թէ արտասահմանի բնակող մէկ միլիոն Հայերէն **800.000**ը անցագիր խնդրած են ռուսական Հայաստանի փոքր հանրապետութիւնը մտնելու համար: Դժբախտաբար այդ փոքր երկիրը **1.200.000** բնակիչ ունենալով, չի կրնար ընդունիլ գաղթականներու այս բազմութիւնը: Ընդհակառակը, թրքական Հայաստանի մէջ տեղ չի պակսիր: **600.000** Հայեր ջարդուեցան հոն, **1920**ին, երբ Թուրքիան օգտուելով Խ. Միութեան ժամանակաւոր տկարութենէն, գրաւեց Կարսի եւ Արտահանի սահմանամերձ շրջանները»:

Ինչպէս կ'երեւայ, այս վկայութիւնը կը վերաբերի Մոսկուայի անթենին, վերջին մասը այլափոխուած: Ջարդի զոհերուն թիւը ոչ թէ 600.000 էր, այլ կրկնապատիկը, եւ սպանդը տեղի ունեցաւ ոչ թէ 1920ին, այլ 1915—16ին, շարունակուելով մինչեւ 1922: Ե՞րբ է պատահեր որ եւրոպական թերթ մը Արեւելքի մասին խօսի, եւ անունի, թուանշանի կամ թուականի սխալներ չգործէ...

Անցնինք: Փարիզեան շաբաթաթերթին այս տեղեկութիւններէն աւելի, հետաքրքրական են իր խորհրդածութիւնները.

— «Ակնարկը թափանցիկ է: Հայկական շահերուն պաշտպանութիւնը Մոսկուայի կ'ընծայէ նոր պատճառ մը պահանջելու թրքական այդ նահանգները ուրկէ կը բացուին թափանցումի ճամբաները դէպ ի Արեւելք եւ Անդրպատականի քարիւղները, դէպի արեւմուտք եւ ներքին Թուրքիա, վերջապէս դէպի Իրաք եւ Մուսուլի անգլօ-ամերիկեան քարիւղաբեր աղբիւրները»:

Իսկ ամէնէն վերջը, չարագուշակ մարգարէութիւն մը, որուն հեղինակը ապահովաբար Ժանօթ Ռ. Ֆաժանն է, ան որ Կարին - Կարս այցելեց ամիսներ առաջ.

— «Բայց եւ այնպէս լաւատեղեակ դիտողներ կը կարծեն թէ երբ Անգլիա եւ Ամերիկա զիջումներ կատարեն Վոսփորի եւ Տարտանելի ափերուն վրայ, այդ պարագան անշուշտ պատճառ պիտի ըլլայ որ Կրեմլին կորսնցնէ իր վառ շահագրգռութիւնը հայ դժբախտ բնակչութեան հանդէպ: Տո՛ւր որ առնես»: (**Carrefour, 21 Նոյ.**):

Պարզ՝ հայերէնով, Մոսկուա պիտի լքէ Հայերը, եթէ այսպէս կամ այնպէս գոհացում առնայ Նեղուցներու հարցին մէջ:

Արձանագրենք եւ անցնինք, փոխանակ սպառնալու բարձր դիւանագիտութեան ոլորտներուն մէջ:

Շ.

Ամերիկա դրամ կուտայ Թուրքիոյ

Վ. Սերժեյեւ, Փարիզի Vie Sovietiqueի շաբաթաթերթին մէջ գրած կուտայ թէ մինչ Նացիները աւերակներու վերածեցին Եւրոպան, Պիրէնեան լեռներէն մինչեւ Վոլկայ, Հիւսիսային հրուանդանէն մինչեւ Միջերկրականի ամէնէն ծայրամաս շրջանները, Միացեալ Նահանգները, ընդհակառակն, երբեք չուժեղցին զինուորական գործողութիւններէն: Եւ կը զանգատի որ Ամերիկացիները դժկամակութիւն կը ցուցնեն փարկ բանալու վնասուած երկիրներուն, բայց յօժարութեամբ կ'օգնեն Թուրքիոյ:

Ամերիկեան արտածման եւ ներածման դրամատունը վերջերս 25 միլիոն տոլարի փարկ մը բացաւ Թուրքիոյ եւ ամերիկացի դրամատէրները իրենց կարգին այս երկրին փոխ պիտի տան նոյն քան գումար մը: Այս փարկերը յատկացուած են «ճարտարարուեստը եւ թրքական երկաթուղիները արդիացնելու»: Մէկ կողմէն, հիթլէրական նախայարձակումէն կործանած ժողովուրդներ ունինք որոնք քաջութեամբ պայքարեցան աշխարհակալներուն դէմ, նպաստելով հասարակաց յաղթանակին որ Միացեալ Նահանգներունն ալ է: Միւս կողմէ, Թուրքիան էր որ իր չէզոքութիւնը Գերմանիոյ ի նպաստ դրաւ, թշնամիին դէմ մէկ հատիկ զէնք չպարպեց, նոյնիսկ պատերազմի մտնելէն վերջ, եւ հարստացաւ գերման բանակին իր հայթայթումներով:

Պատերազմէն վնասուած ժողովուրդներուն մերժելով փարկ բանալ, եւ տրամադրելով ստրկացուցիչ պայմաններ, որ կը վնասէ անոնց գերիշխանութեան, Ամերիկան, ընդհակառակն չի վարանիր իր «բարիքները» Թուրքիոյ ո՛ր այնքան թանկագին ծառայութիւններ մատոյց.

Կարելի չէ նոյնիսկ ըսել թէ Թուրքիոյ համար բացուած փարկերը կը ծառայեն կարգացնելու այդ «առողջ» տնտեսութիւնը, որուն համար Միացեալ Նահանգները այնքան «հոգածու» կ'երեւան: Պատերազմը վերջացաւ, բոլոր պետութիւնները որ մասնակցեցան, իրենց բանակը կրճատեցին: Թուրքիան, առանց պատերազմի մտնելու, կը շարունակէ իր ելմտացոյցէն 60 առ հարիւր ծախսել իր բանակին վրայ:

Անցեալ յուլիսին, ձայնասփիւռէն Իսմէթ Ինէօնիւ, Թուրքիոյ նախագահը կը յայտարարէր բացէ ի բաց «ներկայիս մենք դրօշի տակ կը պահենք բանակ մը որ հաւասար է պատերազմի ատենուան»: Թրքական ելմտացոյցը իր ահագին ծախքերով, յարաճուն բաց մը ունի եւ վերջերս որոշուեցաւ 150 միլիոն ոսկիի ներքին փոխառութիւն մը կնքել, այս բացը գոցելու համար:

Աւելորդ է ըսել թէ ոչ մէկ վտանգ կը սպառնայ Թուրքիոյ: Իր խելագար ծախքերը բանակին համար, հետեւանք են այն իրողութեան որ իր զինուորապաշտութիւնը հետզհետէ աւելի յարձակողական նկարագիր կը ստանայ եւ բացայայտօրէն տրամադիր է նոր արիւնալի արկածախնդրութեան մը մէջ նետուիլ ի խնդիր աւարի:

Փոխ տրուած տոլարներու փոխարէն, Թուրքիա Մօտաւոր Արեւելքի մէջ ուժ կուտայ ամերիկեան աշխարհակալութեան, սուր կը շողացնէ խաղաղասէր երկիրներու սահմաններուն վրայ եւ ամէն ջանք կը թափէ համաշխարհային նոր ընդհարում մը յարուցանելու համար ի շահ իր տէրերուն: Ան գործնապէս կը մասնակցի վեթոյի իրաւունքին դէմ կատարուած յարձակումներուն, այսինքն կը գործէ մեծ պետութեանց միաձայնութեան դէմ, ՄԱԿի միջազգային հարցերու կարգադրման մէջ:

Թուրք մամուլը ամիսներէ ի վեր բարձրաձայն կը հռչակէ հիւլէական պատերազմի անմիջական սկսելուն անհրաժեշտութիւնը: Իբրեւ օրինակ յիշենք վարձկան լրագրողին՝ Եալչընի նշանաւոր յայտարարութիւնը.— «Հնչած է ժամը որ հիւլէական ռումբ մը կախուի բանակցութեանց սեղանին վրայ»:

Ամերիկեան աշխարհակալութիւնը իր տոլարները մէջտեղ կը թափէ սպառազինելու համար Թուրքիան եւ արկածախնդրութեանց վտանգաւոր վառարաններ ստեղծելու Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Այս քաղաքականութիւնը կը ձգտի պարզապէս Թուրքիան գործիք մը դարձնել տոլարի դիւանագիտութեան»:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ գրասենեակէն կը խնդրեն ծանուցանել թէ Ներգաղթի Հանգանակութեան Կեդր. Յանձնաժողովը Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղէն շնորհակալութեամբ ստացած է 60.000 (վաթսուն հազար) Ֆրանք, իբրեւ առաջին մասնակցութիւն հանգանակութեան:

Կիրակի օրուան ընտրութիւնները

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ ընտրութիւնը այն 85.000 պատուիրակներուն որոնք պիտի ընտրեն Հանրապետութեան Խորհուրդին 315 պատուիրակներէն 200ը: Համայնավարները շահեցան 24.544 քուէ, Ժողովրդականները (M. R. P.) 24.150, ընկերվարականները՝ 14.393, ձախակողմեան խմբակցութիւնը 10.043 (արմատական եւն.), Ազատութեան կուսակցութիւնը (աջ) եւ չափաւորներ 11.533: Փարիզի մէջ ամէնէն մեծ թիւը շահած են ժողովրդականները, իսկ արուարձաններու մէջ՝ համայնավարները:

Ամերիկեան մարտանաւեր Իզմիրի առջեւ

Իզմիրէն կը հեռագրեն թէ Ուրբաթ օր Թրքական ջուրերը հասան ամերիկեան նաւաբաժին մը որ կը բաղկանայ «Մէնտոլֆ» օդանաւակիրէն, յածանաւէ մը եւ ութիչ մարտանաւերէ: Յածանաւին մէջ կը գտնուին Միջերկրականի ամերիկեան ատրմիրալ հրամանատարը եւ ծովային օդագնացութեան հրամանատարը: Ամերիկեան մարտանաւերը Իզմիր պիտի մնան մինչեւ 26 նոյեմբեր, յետոյ պիտի երթան Մարմարիս, որ փոքր նաւահանգիստ մըն է Հռոդոսի դիմացը: Անկէ պիտի անցնին Լիբանան եւ Յունաստան:

Թուրքիոյ մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան, ճիշդ այն պահուն երբ Նեղուցներու խնդիրը հրատապ հանգամանք ստացած է: Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ մարտին ալ «Միսուրի» զրահաւորը Պոլիս այցելեց:

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Յունական Մակեդոնիոյ մէջ

Աթէնքէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարական զօրքը կռիւ կը մղէ հետեւեալ ճակատներուն վրայ.— 1. Ցենալեռ, ուր կեդրոնացած են ապստամբները եւ 2000 մեթր բարձունքէ մը կ'իշխեն Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխին վրայ: Կանոնաւոր բանակը նկատի առնելով տեղական պայմանները եւ սահմանագլուխին մօտաւորութիւնը, կը դոհանայ օդանաւային ռմբակոծութեամբ, որպէսզի միջադէպ չծագի հարեւան երկրին հետ: — 2. Քոզանայի եւ Ֆլամպուրայի լեռնային շրջան, ուր բուռն կռիւներ կը մղուին Նոյեմբեր 20էն ի վեր: Ապստամբները կը նահանջեն: Շատեր խեղդուած են Ալիաքմոն գետէն անցած ատեն: Շատ ծանր եղած են կորուստները: Ամերիկացի թղթակիցներ փորձած են մօտենալ հրոսախումբերուն, բայց գնդացիրի կրակի հանդիպելով, ետ դարձած են:

Կարգ մը լուրերու համաձայն, պուլկարական սահմանին վրայ բազմաթիւ ռմբոստներ կը փոխադրուին Եուկոսլաւիայէն:

Յունաստանի խորհրդարանը օրինագիծ մը քուէարկեց, որով սեղմումներ կը հաստատուին մամուլին վրայ եւ պատիժներ կը սահմանուին ապստամբներու զեկոյցներուն վրայ:

★ Վարչապետ Ցալտարիս Նիւ Եորք պիտի մեկնի չորեքշաբթի օր, Միացեալ Ազգերու քննութեան յանձնելու համար սահմանագլուխի դէպքերը: «Թայմզ» խմբագրականի մը մէջ քննադատելով Ցալտարիսի քաղաքականութիւնը, կը թելադրէ կազմել նոր կառավարութիւն մը որ կարենայ վստահութիւն ներշնչել Մոսկուայի, Լոնտոնի, եւ Ուաշինկթընի, միեւնոյն ատեն ընդհանուր ներում եւ զինաթափութիւն ապահովելով:

Է. Ա. Մ.ի Կեդր. Կոմիտէն ալ (Ազատագրութեան Կոմիտէ) զեկոյցով մը կը պախարակէ Ցալտարիսի քաղաքականութիւնը, անոր վերագրելով ներկայ աննախընթաց տագնապը,— Անօթութիւն, թշուառութիւն, անլուր գայթակղութիւններ, քաղաքային պատերազմի պատուհասը եւն.: Զեկոյցը միեւնոյն ատեն կը մեղադրէ ընդդիմադիր երեսփոխանները, հաւասարապէս պատասխանատու հռչակելով, քանի որ ձեռնպահ չեն մնար:

★ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց, զանգատելով թէ նոյեմբեր 20էն ի վեր յունական օդանաւեր կը սաւառնին իր հողին վրայ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ մասնակցողներու թիւը բարձրացաւ մէկ միլիոնի: Կամի ելեկտրականութեան գործածութիւնը կրճատուեցաւ: Աշխատանքներու ընտրական նախագահը պիտի դատուի Գերագոյն Ատեանին առջեւ, իբրեւ անսաստող օրէնքի: Հակառակ այս նոր եւ սուր տագնապին, Նախագահ Թրումըն կը շարունակէ իր արձակուրդը: Առջի օր սուզանաւ մը մտնելով, ծովուն տակ խորասուզուեցաւ մինչեւ 150 մեթր խորութեամբ եւ հետեւեցաւ ռազմափորձերուն: Առաջին անգամ է որ նախագահ մը այսպիսի փորձ կը կատարէ:— Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Կապիտոլը չլուսաւորուեցաւ:— Ելեկտրական հոսանքի կրճատումը շատ խիստ է 21 նահանգներու մէջ: Շատ մը մետաղագործարաններ փակուած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

«ԱԶԱՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՋԱԽՈՂԱՆՔԸ

Տնտեսական ազատականութեան հիմնական սկզբունքը՝ որ տիրապետող վարդապետութիւնը եղաւ ամբողջ 19րդ դարուն եւ մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը, բնական կարգաւորութեան մը գոյութիւնն է, մարդկային ընկերութեան մէջ: Այս կարգաւորութիւնը ծնունդ տուած է բնական օրէնքներու, որոնք անփոփոխելի են: Արդէն, մարդիկ շահ չունին զանոնք փոխելու, որովհետեւ անոնք կը նպաստեն մարդուն տնտեսական բարօրութեան: Արտադրելու, ծախելու եւ գնելու ազատութիւնը՝ որ գոյութիւն ունի անոնց շնորհիւ, Թուիչք կուտայ մարդուն տնտեսական գործունէութեան:

Տարակոյս չկայ որ անհատներու մասհոգութեան գլխաւոր առարկան իրենց անձնական շահը միայն ապահովել է: Բայց, տնտեսական ազատականութեան մէջ, անհատը իր շահուն համար միայն աշխատելով հանդերձ, անուղղակի կը ստանայ նաեւ ընդհանուրի շահերուն: Դիւրին չէ մարդուն համար իր տնտեսական ազատութիւնը չարաչար գործածել, որովհետեւ ամէն անգամ որ փորձէ ընել այդ, ազատ մրցակցութիւնը կու գայ իսկոյն վերահաստատելու այդ փորձին պատճառով խանգարուած հաւասարակշռութիւնը: Անհատին եւ ընդհանուրին շահերուն միջեւ գոյութիւն ունեցող հակասութիւնը երեւութական է ուրեմն: Ընկերութեան շահերը պաշտպանելու համար պետութեան միջամտութիւնը անհատին տնտեսական գործունէութեան մէջ ո՛չ միայն աւելորդ՝ այլ եւ վնասակար է:

Ճիշտ է որ 19րդ դարու վերջերը այս վարդապետութիւնը քննադատուեցաւ հաւաքապաշտներուն (collectiviste) կողմէ. բայց բան մը չկորսնցուց իր ազդեցութենէն, մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմ: 1915էն սկսեալ է որ մեծ պետութիւնները պատերազմի բազմածախս պահանջներուն գոհացում տալու համար, իրենց ձեռքին մէջ առին տնտեսական գործունէութեան բոլոր դաշտերը: Արտադրութեան շատ մը ճիւղերը, այլ եւ այլ ապրանքներու առուծախը, անոնց գինները, օրավարձերու սակերը, դրամին շրջաբերութիւնը կաշկանդող կամ մասնաւոր ուղղութեան մը մէջ դնող օրէնքներ եւ կանոններ հաստատեցին:

Այս սեղմումներուն նպատակը երկուք էր. 1° Աւելցնել եւ փութացնել սպառազինութեանց շինութիւնը. 2° ժողովուրդի աղքատ դասակարգին ապահովել սնունդի եւ զգեստեղէնի նուազագոյն չափ մը, ապրանքներու իրական գիներէն շատ վար գիներով, եւ այս՝ հակառակ թղթադրամի մեծաքանակ շրջաբերութեան որ ապրանքներու չարունակական սղութեան պատճառ կ'ըլլար:

Տրամաբանօրէն, այս դրութիւնը հարկ էր որ դադրէր պատերազմէն ետք, բայց չդադրեցաւ: Պետութեանց վարիչները առարկեցին թէ՝ պատերազմին պատճառով խանգարուած ազգային տնտեսութեան վերականգնման համար անհրաժեշտ էր տեւն մը եւս հակակշռի տակ պահել անհատական տնտեսութիւնները: Քիչ ետք, միջազգային քաղաքական կացութեան բերումով, յարձակողական դիտաւորութիւններ ունեցող ժողովուրդներ ուժ տուին իրենց սպառազինութիւններուն: Խաղաղասէր ժողովուրդներն ալ, հաւանական պատերազմի մը պարագային իրենք զիրենք պաշտպանելու համար, հետեւեցան պատերազմասէր ժողովուրդներուն, այնպէս որ ամէնէն ժողովրդապետական երկիրներն անգամ հարկադրուեցան հեռանալ տնտեսական ազատութեան վաղեմի վարդապետութենէն: Գրեթէ ամէն երկրի մէջ, ազգային տնտեսութեան ղեկը անցաւ պետութեան ձեռքը:

Ահա, այսպէս ծնաւ «ղեկավարուած տնտեսութիւն»ը (économie dirigée), որ կրցաւ իրագործել վերը յիշուած երկու նպատակները, մանաւանդ առաջինը. բայց, նաեւ, ցաւալի հետեւանքներ ունեցաւ ու ազգային ընդհանուր արտադրութիւնը պակսեցուց, պետական նիւթագոյցը խանգարեց, աւելցնելով պաշտօնեաներու թիւն ու վարչական ծախքերը, եւ, վերջապէս, երկրին շատ մը արտադրողներուն եւ աշխատաւորներուն գործունէութիւնը չարաչար օգտագործեց:

Արտադրութեան եւ գիներու հակակշիռէն չնպաստաւորուեցան համեստ աշխատաւորներն ու հասարակները, որովհետեւ իրենց սնունդի եւ զգեստեղէնի պէտքերուն մէկ փոքր մասը միայն կրնային ունենալ աժան գիներով: Կառավարութիւնը ի՞նչպէս կրնար տեւական հսկողութեան տակ պահել միլիոնաւոր գործարաններ եւ առեւտրականներ: Բնական էր որ պաշտօնական շուկային մօտ երեւան ելլէր սեւ շուկայ մը՝ ուր գինները տասնապատիկ, երբեմն հարիւրապատիկ աւելի էին կառավարութեան կողմէ պարտադրուած գիներէն:

Միւս կողմէ, սեւ շուկային համար աշխատող հողագործը կամ գործարանատէրը, ստիպուած ըլլալով կառավարութեան յանձնել իր արտադրութիւնները, իրեն ապրանք եղած գիներէն շատ վար գինով, իր կրած վնասը հանելու համար, կը ստիպուէր մաս մը ապրանք ալ ծախել սեւ շուկային գիներով:

Տնտեսական այս անհեթեթ քաղաքականութիւնը աւելի մեծ չարիք մը ունեցաւ, իբրեւ հետեւանք: Խիստ ցած արտադրական գիներուն եւ խիստ բարձր սեւ շուկայի գիներուն տարբերութիւնը ա՛յնքան խոշոր էր որ պատճառ դարձաւ առեւտրական մակաբոյծներու վխտալուն: Առեւտուրի հետ ո եւ է յարաբերութիւն չունեցող մարդիկ, կիներ, նոյնիսկ պատանիներ, սեւ շուկայի իշխաններ դարձած են. առեւտրական միջնորդներու թիւը միլիոններու հասած է. ապօրէն շահերով յղփացած չունեւորներու նոր սերունդ մը երեւան ելած է, որ կը խաթարէ հանրային բարոյականը: Աւելորդ է ծանրանալ ամէնուս ծանօթ այս երեւոյթներուն վրայ: Դիտել տանք միայն թէ այս ամէնը հետեւանքն է ղեկավարուած տնտեսութեան:

Ղեկավարուած տնտեսութիւնը չարի՞ք մըն է ուրեմն: — Ամենեւին: Չարիքը կը կայանայ անոր մէջ որ կը կիրարկուի տնտեսական այնպիսի վարչաձեւի մը մէջ՝ որ էապէս ազատական է, այս յօդուածին սկիզբը պարզուած ձեւով: Ան հասկնալի եւ գործադրելի է միայն համայնավար դրութեան մէջ: Իր ներկայ ձեւով, ան վարկաբեկ կ'ընէ ժողովրդապետութիւնը, որ կ'ենթադրէ ո՛չ միայն քաղաքական ազատութիւն, այլ եւ տնտեսական: Ղեկավարուած տնտեսութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ՝ որձեւէգ դրութիւն մը, որ տնտեսական տեւական տագնապին ամենագլխաւոր պատճառներէն մէկն է: Որքան ատեն որ այս երկդիմի կացութիւնը տեւէ, սպասելու չէ որ ժողովուրդներու նիւթական դժուարութիւնները վերջ գտնեն:

Չրկանքներու այս շրջանին մէջ, որչափ ալ բազմալի ըլլան քաղաքական այլասութիւնները, երկրորդական կը մնան ժողովրդական զանգուածներուն համար: Primo vivera, կ'ըսէ իտալական առածը: Շատ մը երկիրներու մէջ, համայնավարներու յաջողութիւնը ասով կը բացատրուի: Աշխատաւոր եւ նոյնիսկ միջակօրեար դասակարգերը կը հակին դէպի համայնավարութիւն՝ որուն ղեկավար սկզբունքը տնտեսական ազատութիւնն է:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Համերգի պատրաստութիւն Մարսէյլի մէջ

(Տպաւորութիւններ)

Վերջերս Մարսէյլ տուած այցելութեանս շրջանին հանդիպեցայ գեղեցիկ երեւոյթներու որոնք յատուկ են մեծ քաղաքներու ժխորէն եւ պղտոր մթնոլորտէն հեռու մնացած միջավայրերու, ուր մեր աւանդական սկզբունքները, երբեմնի խանդավառութիւնն ու գործի մը շուրջ անշահախնդիր նուիրումները տակաւին անկեղծ եւ անաղարտ կը մնան:

Քաղաքին բանուկ պողոտաներէն մէկուն վրայ սրահ մը կայ, ուր, որոշ իրիկուններ երիտասարդներու հոյլ մը կ'երթայ մեր ազգային մշակոյթի ամէնէն կարեւոր ճիւղին հմայքը ըմպելու:

Երգչախումբի փորձի իրիկուն է:

Ինչպէս ծանօթ է ընթերցողներուն, Վարդան Սարգիսեան հաստատուած է հոն եւ տեղական ուժերու օժանդակութեամբ կազմած է իր նոր երգչախումբը:

Մարսէյլ եւ Սարգիսեան պէտք ունէին իրարու: Այս հայաշատ քաղաքը որ իր մէջ կը հաշուէ արուեստասէր երիտասարդներու ստուար թիւ մը, ամլութեան դատապարտուեցաւ տարիներէ ի վեր, իր վերջին համերգէն վերջ զոր հաճոյքն ունեցայ ղեկավարելու 1938ին, ձ ասիկա այն պատճառով որ չունէին մնայուն ղեկավար մը:

Իսկ հիմա, օգտուելով քաղաքի համեմատաբար հանդարտ մթնոլորտէն, ղեկավար եւ աշակերտ գործի լծուած են, տալու համար իրենց առաջին համերգը:

Շաբաթական չորս փորձեր տեղի կ'ունենան կանոնաւորաբար, որոնցմէ մէկուն հաճոյքն ունեցայ ներկայ ըլլալու: Եւ հոն տեսայ ոչ միայն նոր սերունդի երիտասարդներ, այլ եւ ընտանիքի եւ զաւակներու տէր անձեր, որոնք թէ՛ իբրեւ պարտականութիւն կը մօտենային գործին եւ թէ հաճոյք կը զգային: Ցաւալի է, եւ մեզի համար ոչ շատ պատուաբեր՝ խոստովանիլ թէ այս դասակարգը չատոնց հանգստեան կոչած է ինքզինքը, Փարիզի մէջ:

Բծախնդիր ղեկավար մըն է Սարգիսեանը. մանրակրկիտ եւ համբերատար: Իր հրաւէրին վրայ պարտականութիւն զգացի քանի մը շնորհաւորական եւ խրախուսիչ խօսքեր ուղղել ի պատիւ ուսուցչին եւ անդամներուն, թելադրելով որ առաւելագոյն չափով ջանան օգտուիլ մասնագէտ ղեկավարին ներկայութենէն: Այդ գործակցութենէն զօրանալիք բարոյական յաջողութիւնը պիտի կազմէ նաեւ իրենց փառքը: Առանց զինուորին անձնազոհութեան՝ զօրավարը ոչինչ կրնայ ընել:

Ղեկավարի անձին արժանավայել տուրքը տալէ վերջ, կ'արժէ յիշատակել նաեւ թէ ովքե՛ր են այդ համախմբումին ջիղն ու բազկերակը:

Հանրային եւ ազգային ձեռնարկներու յաջողութեան մէջ Մարսէյլ քաղաքը քանի մը անձնուէր հայրենակիցներուն-կարգին ունի կարեւոր ներկայացուցիչ մը,— Պ. Յակոբ Մալաքեան, որուն նուիրումը երգչախումբի կազմաւորութեան մէջ կը հասնի զոհաբերութեան զարմանալի աստիճանի մը:

Երէց անդամն է խումբին, եւ միանգամայն ամէնէն երիտասարդը: Չես գիտեր թէ իր բուն գործը ի՛նչ է, որովհետեւ իր անձնական զբաղումը ամէնէն քիչ տեղ կը գրաւէ իր առօրեայ մտահոգութեանց մէջ: Նոյնքան խանդավառութեամբ տոգորուած է Տիկին Մալաքեան: Իրենց խանութը տեսակ մը կեդրոն է հայ մշակութականներուն, որոնք անխուսափելի այցելուներ են:

Կան նաեւ ուրիշներ,— Փիրանեան եղբայրները, նոյնիսկ Պ. Տիգրան Փիրանեանը, որոնք աջ բազուկներն են ղեկավար Սարգիսեանին: Յիշենք նաեւ Պ. Խաչիկ Թելեանը, որ նման ձեռնարկներու մէջ օգտակար շրջան մը բոլորած է, դժբախտաբար այժմ նուազ խանդավառ, զանազան պատճառներով:

Սուսերի մէջ եւ անշշուկ գործող այս անձերու մասին երկու տող գովասանքը ամէնէն տարրական յարգանքի տուրքն է:

Այս մթնոլորտին մէջ եւ այս տուեալներով է որ կը պատրաստուի Մարսէյլի համերգը:

Հոն ալ, ինչպէս հոս, դժբախտաբար կան ֆրանսախօս անդամներ, որոնց համար երգերը պէտք է դրուին լատինական տառերով: Հայ մամուլը շատ կը խօսի հայ լեզուի դասընթացքներու վրայ ձ շատեր զայն անմիջական միջոց կը նկատեն ուրպէսզի հայ պատանին հայ մնայ: Քիչ անգամ կ'անդրադառնան որ մոլորման վտանգին առջեւ գտնուող երիտասարդը յաճախ հայ լեզուն կը սորվի հայ երգի միջոցաւ, եւ քիչ անգամ է սակայն որ հայ երգչախումբերը կը դառնան ազգային գուրգուրանքի առարկայ, մինչ յաճախ ամբողջ բեռը կը դրուի ղեկավարներուն վրայ: Այս վերջինները տարիներէ ի վեր հայկական երգչախումբեր կազմելով հայկական ոգին կը ներարկեն հայ տղոց եւ աղջիկներուն, մինչ ոմանք իրենց գործին յաջողութիւնը կ'ուզեն ապահովել օրինակի համար ռատիոյի կամ օփերայի արուեստագէտ երգիչներով, անուղղակի արհամարհելով հայ սիրող երգիչները:

Ուրիշ բաներ ալ տեսայ Մարսէյլ:

Երգչախումբի անդամներուն համար կիրակի օրը ազգային նուիրումի օր մըն է: Երգչախումբը միանգամայն է նաեւ մայր եկեղեցւոյ Դպրաց Դասը, որ կը-տաանձնէ պատարագի երկսեռ երգեցողութիւնը Եկմալեան դաշնաւորումով:

Կիրակնօրեայ արդուզարդով, ժպտուն եւ ներքին ուրախ տրամադրութեամբ անդամները կու գան եկեղեցի. բոլորն ալ անվճար, կատարելու համար ազգային գործ մը: Պոլսահայ թաղ մը կը յիշեցնէ այս՝ բոլորը:

Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ալ որոշ կէտերու մէջ կ'ենթարկուի Դպրաց Դասուն, այսպէսով կը սահմանափակուին կամայականութիւնները:

Եւ շատ լաւ է այսպէս, քանի որ երգիչներն են որ կը շէնցնեն եկեղեցին:

Վերադառնալով համերգի պատրաստութեան, ինչպէս յայտնի է, այս տարի յայտագիրը նուիրուած է Կոմիտաս Վարդապետի մշակած գործերուն, անոր ծննդեան 75 ամեակի առիթով:

Միեւնոյն հանդիսութիւնը պիտի տեղի ունենայ նաեւ Փարիզի մէջ մեր երգչախումբին կողմէ, ձ քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով Մարսէյլ ձ Փարիզ միեւնոյն թուականին: Բացառիկ զուգադիպութիւն մը:

Յաջողութիւն երկուքին ալ:

Խօսեցայ երգիչի եւ ղեկավարի փոխադարձ անձնազոհութեանց վրայ, որոնք կարելիէն ա՛լ աւելի բան մը կ'ընեն:

Հայ հասարակութիւնն ալ բնականաբար պիտի շարժի, երբ օրը մօտենայ:

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ արուեստը Հայաստանի մէջ մուտք գործեց 1925ին, «Հայկինօ»ի ստեղծումով, իսկ կատարելագործուեցաւ եւ խօսուն ֆիլմի վերածուեցաւ 1935ին: Սկզբնական շրջանին արտադրած է քանի աւելի ժապաւէններ, որոնց մէջ են, — Շիրակի ջրանցքը, Խ. Հայաստան, Լէնինական երկրաշարժը, Նամուսը, Զար ոգին, Ղօլը, Րաֆֆիի Խաս փուշը, Արեան վրէժը: Նորերէն՝ Կիկոսը, Սեւանի ձկնորսները, Կարօ, Պէպօ, Անուշ., Հայկական հին ճարտարապետութիւնը, Խնդութեան երկիր, Քաջ Նազար, Գիքոր, Երկիր Նայիրի, Դաւիթ Բէկ, եւն.: Շուտով պիտի աւարտին Մոխիրներու տակից, Վարդան Մամիկոնեան, Անահիտ, եւն.:

Լուի Փասթէօր

(Մահուան 50ամեակին առթիւ)

«Գացէք սորվեցուցէք ազգերուն»,— այսպէս կը պատգամէր Փասթէօր, նոր օրերու գիտութեան Մեսիան, իր աշխատակիցներուն,որովհետեւ տիեզերական նշանակութիւն ունեցող անոր գիւտէն պիտի օգտուէր ոչ միայն այն ազգը, Ֆրանսան, որ իրեն ծնունդ տուաւ, այլ եւ համայն մարդկութիւնը։

Յիսուն տարիներ անցեր են այն թուականէն երբ այս մեծ գիտունը ընդմիշտ փակեց աչքերը, ու երբ այսօր երախտապէտ Ֆրանսան կը տօնէ մահուան յիսնամեակը, անոր թոռն է, ակադեմական փրոֆ. Փասթէօր Վալերի - Ռատօն որ Սորպոնի հանդիսութեանց մէջ կը բնորոշէ իր արժէքը. — Փասթէօր այն գերահանճարներէն է որոնց գիւտերը վճռական ազդեցութիւն ունեցած են մարդկութեան յառաջխաղացումին վրայ։

Այնպիսի յատկութիւններ կ'երեւան անոր մէջ որ զինք բացառիկ էակ մը կը դարձնեն։ Ամէնէն յանդուգն երեւակայութիւնն ունէր ան, միացած յայտնատեսութեան (intuition) որ հանճարին յատկանիշն է եւ որոնց կ'ընկերանայ յամառ կամքի համբերատար աշխատանքին։ Այս աշխատանքը կը դաստիարակէ եւ ուղղութիւն կուտայ անոր դէպի փորձառական մեթոտը։

Խմորումի իր ուսումնասիրութեան մէջ, տեսաւ որ անհունօրէն փոքրերն են տարրալուծութեան ազդակները կենդանական եւ բուսական նիւթերուն մէջ-եւ անոնցմով է որ կեանքի եւ մահուան անընդհատ շրջանը կը բոլորէ երկրագունտին վրայ։

Իր երեւակայութեան շնորհիւ է որ ան գտաւ «Նպաստաւոր գետին»ի ազդեցութիւնը վարակիչ հիւանդութիւններու մէջ, ուրկէ վերջ գաղափարը կ'ունենար մեղմացնելու եւ սաստկացնելու մանրէներու թոյնը եւ գործածել անօսրացած մանրէները իբրեւ պատուաստ։

Դարձեալ իր այդ երեւակայութեան շնորհիւ է որ ան կարելիութիւն կ'ունենար փորձեր ընելու կատաղութեան վրայ եւ պատուաստ պատրաստել նապաստակին ողնածուծին ծահրէն։

Եւ այս երեւակայութիւնը պատահարար ի գործ չդրուեցաւ, այլ ներդաշնակ ծրագրի մը համաձայն նուաճելով յետագայ պատուաստի գիւտերը։

Իր յայտնատեսութեան շնորհիւ, անմիջապէս որ ան կը մօտենար խնդրի մը, խկոյն անոր լուծումը կը տեսնէր, գիտէր թէ դէպի ինչ նպատակ պիտի առաջնորդէ իր փորձարկութիւնը։ Ան գերին է, ոչ թէ իր հաւատքին, այլ իր տեսածին։

Երեւակայութեան և յայտնատեսութեան կ'ընկերանայ խանդավառութիւնը. Խանդավառութիւն մը որ իրեն կուտայ ամէն տեսակ յանդգնութիւն, — յանդգնութիւն մը որ ապարէզ կը կարդայ իրեն հակաճառողներուն։

Ան ամէն բան փորձի կ'ենթարկէ բնազէտի մը ճշգրտութեամբ։ Անոր համար կենսաբանութեան փորձ մը պէտք է որ այնպիսի յստակ պատասխան մը տայ որքան բնագիտութիւնը եւ տարրալուծութիւնը։

Փասթէօր ամէնէն առաջ անկեղծ է, անկեղծ ինքզինքին հանդէպ, անկեղծ մարդոց հանդէպ, անկեղծ գիտութեան հանդէպ։

Կաշեգործի զաւակ Փասթէօր կ'ըսէր իր հօրը մասին.— «Բանուոր էր եւ սորվելու կիրքը ունէր. իմ առաջին ուսուցիչս եղած է. ան է որ իմ մէջս դրաւ աշխատանքի սէրը, եւ իբրեւ աշխատանքի խթան, հայրենիքի սէրը»։

Գալով Փասթէօրի ներքին կեանքին՝ անոր նկարագիրը ամէնէն հիանալին է։ Անգամ մը որ գծեց հետեւելիք ուղին, ոչ մէկ բան տատամսիլ կուտայ։ Ոչ բարոյական տառապանքը որ զինք հարուածեց իր տղոց մահովը, ոչ իր կիսադօսութիւնը որ զինք 46 տարեկանին վերջնապէս հաշմանդամ դարձուց ձախ ոտքէն եւ թեւէն, ոչ ալ մարդոց չարութիւնը։ Նկարագիր մը որ «ոյժ կուտար անոր լեռները վերցնելու»։

Այս նկարագիրն է որ կը հանդիսանայ խթան հայրենասիրութեան։Փասթէօր Ֆրանսան կը սիրէր բուռն կիրքով։ 1870ի աղէտին առթիւ կը բացագանչէ. «Պիտի ուզէի որ Ֆրանսան դիմադրէր մինչեւ իր վերջին մարդը, մինչեւ իր վերջին պատնէշը»։

Բոլոր հանճարներէն, մարդկութեան սկիզբէն ի վեր, Փասթէօր ամէնէն շատ սիրուածն է, հիանալին, որովհետեւ իր մէջն ունի բոլոր այն բաները որ մարդուն մեծութիւնը կը շինեն,— նկարագրի ազնուութիւն, բարոյական քաջութիւն, անդադար վերածնող խանդավառութիւն, վտանգի դէմ յանդգնութիւն, անչափելի աշխատանք, տառապանքին հանդէպ գութ, ճշմարտութեան պաշտամունք եւ ինչ որ ամէնէն աւելի մեծ եւ գեղեցիկ է, հայրենիքի սէր եւ հաւատք մարդկութեան ճակատագրին վրայ։

Լեւոն Ղարիպեան

ԽՄԲ.— «Յուսաբեր»էն կը քաղենք հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները ողբացեալ ընկերոջ մասին.—

Լեւոն Ղարիպեան ծնած էր Շապին Գարահիսար, 1886ին, եւ փոքր տարիքէն՝ գացած էր Պոլիս, ուր նախակրթութիւնը ստացած էր Կէտիկ Փաշայի Ազգ. վարժարանին մէջ եւ ապա հետեւած էր Ազգ. Կեդր. վարժարանի, 908էն առաջ։ Մեծարենցի, Վ. Թաթուլի, Գեղամ Բարսեղեանի, Շ. Միսաքեանի եւ այլ գաղափարապաշտ երիտասարդներու շրջանակէն էր ան, անոնց գործակից, հանրային ու մտաւորական շարժումներուն մէջ։

1908ի սահմանադրութենէն ետք, հաստատած էր «Արծիւ» համբաւաւոր գրատունը, (Շ. Միսաքեանի գործակցութեամբ), զոր շարունակած էր 914ի պատերազմէն ետքն ալ, լոյս ընծայելով գրական ու գաղափարական արժէքաւոր գործեր ինչպէս մեծարժէք դասագրքերու շարքեր (ինչպէս Շանթի «Լուսաբեր»ները)։ Այսպէս, իր գրատունը դարձուցած էր աւելի մշակութային ու գաղափարական ձեռնարկ, քան առեւտրական գործ։

Մինչեւ 1914 Ղարիպեան եղած էր գործօն մասնակից հանրային բոլոր շարժումներուն, լծուելով խանդավառօրէն օրուան ազգային ու կուսակցական պայքարներուն։

Պատերազմի ծանր տարիները անցընելէ ետք, 1922ին անցած էր Աղեքսանդրիա եւ անկէց Զակազիկ, կամաւորական գործարանի մէջ փոքր պաշտօնեայ։ Յետոյ փոխադրուած էր Գահիրէ եւ մտած Ազգ. Առաջնորդարան, երբ արկղակալ եւ քարտուղար՝ մէկէ աւելի Ազգ. Մարմիններու, գնահատուելով իբրեւ ձեռնահաս, բարեխիղճ ու կանոնապահ պաշտօնեայ, յարգանք պարտադրելով բոլորին։

Գահիրէի մէջ ալ գործօն կերպով կը մասնակցէր կազմակերպական կեանքին, հանելով բարձրագոյն պաշտօններու, իր եռանդուն գործունէութեամբ եւ զգաստ ու աւանդապահ կեցուածքով։ Զուսպ էր, լուռ, այլ պայծառատես ու խստադատ։ Համակուած էր հին սերունդի լաւագոյն գաղափարներով ու աւանդութիւններով, որոնց փարած կը մնար։

Կը հաւատար հայ ժողովուրդի ապագային եւ խորունկ համոզում ունէր՝ թէ Դաշնակցութիւնը իր գաղափարականութեամբ եւ ազգաշունչ ոգիով, մեծ առաքելութիւն ունէր ինչպէս այսօր,վաղն ալ։

Կը մենէր թողլով այրի մը եւ աղջիկ զաւակ մը, որուն նուիրուած էր իր ամբողջ հոգիով։

Այս տարի, տասնամեակներէ ետք առաջին անգամն ըլլալով, մէկուկէս ամսուան արձակուրդ առած, Լիբանան գացած էր, կազդուրուելու։

Հազիւ վերադարձած, բաւականաչափ կազդուրուած, 3—4 օր ետք, հիւանդացաւ եւ փոխադրուեցաւ յունական հիւանդանոց, ուր հաստատուեցաւ թէ վարակուած էր ժանտատենդով, հաւանաբար Լիբանանի մէջ իսկ։ Տրուեցաւ կարելի ամէն խնամք թէ հաստատութեան բժիշկներուն և թէ ընկեր ու բարեկամ մէկէ աւելի բժիշկներու կողմէ, բայց կարելի չեղաւ փրկել զինք։

Վերջին օրերուն իր սփոփանքն եղաւ իր ընկերներու ցոյց տուած սրտագին դուրգուրանքը, ինչպէս նաեւ իր սիրեցեալ աղջիկէն ստացուած նամակ մը, զոր յուզումով համբուրելով դրաւ բարձին տակ, չկրնալով կարդալ։

Մեռաւ խաղաղօրէն, գիտակցութիւնը վրան, այլ ուժասպառ բոլորովին։

Լեւոն Ղարիպեան պիտի մնայ տիպարը գաղափարապաշտ մարդու, մշակուած Հայու եւ հաւատաւոր Դաշնակցականի, և պիտի ապրի շատերու սրտին մէջ, իբրեւ ընկերական, աջակից ու սրտակից բարեկամ։

Ա.

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ ՄԵՌԱԾ է հին հայդուկ մը, Օհան Տէր Օհանեան, Մշոյ Խասգիւղէն։ Հանգուցեալը մասնակցած է Առաքելոց վանքի կռիւներուն, Սերոբ փաշայի զինուորներու շարքին մէջ գաղտնի սուրհանդակի դեր է կատարած։ Ծանօթ էր «Վարժապետ» անունով։ Տարագրութեան շրջանին Տարօնի եւ Մուշի հազարաւոր ժողովուրդին հետ անցնելով Կովկաս, մասնակցած է Անդրանիկի բանակին և 1918ի Մայիսեան կռիւներուն։ Կը թողու այրին եւ մանչ զաւակ մը։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կ'իմանանք թէ նկարիչ Տիրան (Սիւաճեան) որ դեկտեմբեր 21ին ցուցահանդէս մը ունի Փարիզ Galerie Boscի մէջ, Ամսթերտամ կը մեկնի, ուսումնասիրելու եւ միասին բերելու համար իր գծած հոլանտական տեսարաններու եւ տիպարներու նկարները։

«Դաշնակցութեան Օրը» Վիէնի մէջ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Շաբաթ իրիկուն, 16 Նոյ. Քաղաքապետարանի գեղեցիկ թատրոնը արտասովոր երեւոյթ մը առած էր։ Վիէնի Կոմիտէն Դաշնակցութեան Օրը կը տօնէր։ Խանդավառ եւ հանդիսաւոր բազմութիւն մը կը փութար վայրկեան առաջ տեղ գրաւել սրահին մէջ։ Ամէնուն երեսին վրայ ուրախութիւն մը, աւելի եւս գոհունակութիւն մը կարելի էր նշմարել։ Այսպէս է պատահած միշտ։ Դաշնակցութեան կողմէ կազմակերպուած հանդէսները միշտ ժողովրդական եղած են, եթէ կ'ուզէք համազգային։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյէզ»ով եւ երկսեռ երգչախումբի «Մշակ բանուոր»ով. երկուքն ալ ունկնդրուեցան յոտնկայս։ Օրուան նախագահը, Պ. Ս. Սիսլեան (Կրընոպլէն) հանդէսին բացումը կատարեց Փրանսերէն, նկատի առնելով պատկառելի թիւ մը օտար հիւրերու որոնց մէջ կը փայլէր մեր ամէնուս սիրելի ընկերվարական երեսփոխան և քաղաքապետը, Պ. Լ. Հիւսէլ։ Հանդէսին յայտագիրը ճոխ էր և այլազան։ Արտասանութիւններ, մեներգներ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, յեղափոխական եւ ազգային քայլերգներ քանի չափ իրարու յաջորդեցին,խլելով ներկաներու ուժգին ծափերը։

Գեղեցիկ անակնկալ մը եղաւ դաղութիս համար կովկասեան զոյգ պարը (Օր. Մարի Նէօվէզեան եւ Օր. Արաքսի Մուրատեան) ղեկավարութեամբ Տիկին Աստղիկ Ղազարովի։ Մեր շրջաններու գոհար երգչուհին՝ Օր. Մ. Տէրվիշեան երգեց զգածուած «Հայաստան»ը։ Վալանսի Նոր Սերունդէն Զ. Գասեան, ինչպէս նաեւ Տիկին Վ. Ռստիկեան երգեցին հայերէն եւ Փրանսերէն։

Արտասանողներու կարգին յիշենք ի մասնաւորի Ահարոն Գալայճեան (Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»), Յ. Մաթոսեան, օրիորդներ Անժէլ Ուզունեան, Սիրվարդ Մաթոսեան եւ Գ. Մուրատեան։

Ապա ի՞նչ ըսենք մեր Կապոյտ Խաչի եռանդուն Սանուհիներուն, որոնք պարեցին երկու հայկական պարեր, իրենց շողշողուն տարազներով։ Բեմական յարափոփոխ գունաւոր լոյսերու տակ,անոնք նման էին յաւերժահարսերու։ Իրապէս հմայիչ տեսարան մը օտար հիւրերուն համար։ Այս բաժինին իբրեւ վերջաբան, երկու փոքրիկ աղջիկներ (Ալիս Կարապետեան եւ Ա. Մաթոսեան) զուգերգ մը երգեցին Փրանսերէն լեզուով։

Եւ ահա սրահը թնդաց, երբ հանդէսի նախագահը բեմ հրաւիրեց Վիէնի քաղաքապետը՝ L. Hussel։ Մեր յարգելի բարեկամը, հանդարտ եւ խորայատակ ոճով մը արտայայտեց իր միտքը եւ զգացումները։ Նախ եւ առաջ ուզեց ներկայանալ իբրեւ սոսկ անհատ մը, իբրեւ քաղաքապետ եւ ապա իբրեւ Ֆրանսայի Ընկերվարական Կուսակցութեան մէկ ներկայացուցիչը որ իր խանդավառ մաղթանքները եւ շնորհակալութիւնները կը բերէր հայ եղբայրներուն եւ հայ ժողովուրդին, որուն հերոսական պատմութիւնը ծանօթ է ամբողջ մարդկութեան։ «Բարեկամներ, ըսաւ մեր յարգելի քաղաքապետը, կը բերեմ ձեզի Ֆրանսական ընկերվարութեան ջերմիկ եւ եղբայրական մաղթանքները։ Յանուն Ընկերվարական Կուսակցութեան Վիէնի հատուածին կ'ողջունեմ ձեզ. կեցցէ՛ ընկերվարութիւնը, կեցցէ՛ Հայաստանը եւ կեցցէ՛ Ֆրանսան։

Երկրորդ եւ գլխաւոր բանախօսն էր Պ. Գ. Իփէքեան։ Յարգելի բանախօսը ժամանակէ մը ի վեր արդէն ծանօթ է Ֆրանսայի զանազան գաղութներուն։ Ան դրեթէ մէկ ժամ, կորովի շեշտերով խօսեցաւ — ըրաւ գովքը՝ միշտ երիտասարդ Դաշնակցութեան — թուեց անոր ձեռնարկները հայ ազատագրութեան համար եւ ներկայացուց ամփոփ հաշիւ մը անոր գործունէութեան։ Պատմական լայն տեղեկութիւններ տուաւ Հայկական Դատին մասին, որուն լուծման, եւ ամբողջական լուծման համար, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը աշխատած է եւ պիտի չդադրի աշխատելէ։

Հանդէսը իր վերջաւորութեան հասած էր։ «Լուսին չկար» քայլերգով ժողովուրդը պէտք է դուրս ելլէր, բայց դժուարութեամբ կը բաժնուէր, քանի մը ժամ ապրելով իբրեւ հայ, գիտակից իր պատմութեան եւ մարտական անցեալին։

Յիշատակութեան արժանի է Վարդգէս Մխիթարեանի նուագախումբը որ մէջ ընդ մէջ հայկ. երաժշտական կտորներ նուագեց։ Հեռաւոր Վալանսէն բազմաթիւ հիւրեր եւ հաւատաւորներ փութացած էին ներկայ ըլլալ հանդէսին։ Իսկական անակնկալ մը։

Թղթակից 1946

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ, գրեց՝ Գ. Գիւզալեան։ Տպ. Հայ Ճեմարանի, Պէյրութ, 1946։ Գին 5 լիր. ոսկի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԵԱՆ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ամերիկեան օդանաւը գտնուեցաւ շաբաթ օր ժամը 14ին, շնորհիւ վարպետ լեռնագնացներու որոնք 11 ժամ բարձրացեր էին ձիւնապատ սարերն ի վեր, ժամը 400 մեթր յառաջ խաղալով: Տասնըմէկ ուղեւորներէն ութը ծանրապէս վիրաւորուած են: Օդանաւը ձիւներուն մէջ խրած ըլլալով, չէր կրնար տեղէն շարժիլ: Արկածեալները կը փնտռուէին չորս օրէ ի վեր եւ հրաշքով ազատեցան: Ուտելիք ստացեր էին մէկ օր առաջ, անկարգելով:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ Je Suis Partout շաբաթաթերթին եւ Petit Parisien օրաթերթին խմբագիրներէն Լիւսիէն Ռըպաթէ եւ Փիէռ Քուսթօ, իսկ ցկեանս թիապարտութեան՝ Քլօտ Ժանթէ: Միեւնոյն ատեն ընկերութիւնը լուծուած ըլլալով, պետութիւնը պիտի գրաւէ բոլոր գոյքերը, անհատական թէ հաւաքական: Պաշտպան փաստաբանները իզուր փորձեցին փրկել երեք ամբաստանեալները որոնցմէ Լիւսիէն Ռըպաթէի վրայ կը ծանրանար նաեւ մատնութեան յանցանքը, բացի Décombres (Փլատակներ) գիրքէն եւ լրագրական - քաղաքական գործունէութենէն: Մահապարտին փաստաբանը պոռաց պահ մը, պերճախօսութեան հեղեղներ թափելով կառավարութեան լիազօրին առջեւ. — «Ես ամէնէն աւելի կ'ատեմ ձեր արդարադատութիւնը, որովհետեւ կամայական է: Ինչո՞ւ կը հետապնդեն այսինչը եւ կ'արձակեն այնինչը»: փախած են ուրիշ երեք մեղսակիցներ, Շարլ Լէոքա, Ալէն Լոպըռօ եւ Պոզաննա որոնք պիտի դատապարտուին ի բացակայութեան:

100 ԿՐԱՄ ԿԱՐԱԳ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ Դեկտ. 1էն սկսեալ, պանազան ուտեստներու GB կտրօնով: Ջնջուած է կարագի եւ պանիրի համար արձանագրուելու պարտաւորութիւնը: Ամէն մարդ կրնայ իր բաժնեչափն ստանալ որ եւ է նպարավաճառէ, համապատասխան կտրօնով:— Հաւկիթի փոքրին բաժնեչափի ենթակայ չէ այլեւս:

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱՊԸ կը շարունակուի: Մսացու տնատուններու սէնտիքային նախագահէն վերջը, փոխնախագահը եւ ուրիշ մը եւս ձերբակալուեցան:

22 ԱՄԻՍԷՆ վեր երախաները այլեւս «Փաթէրլիզէ» կաթ պիտի չստանան, նկատի առնելով ծնունդներու յաւելումը եւ արտադրութեան յաւելման անկարելիութիւնը:

ԳԱՂՏՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (մասոն եւն.) թուղթերուն քննիչը, Պէռնար Ֆէ, վերատեսուչ Ազգ. Մատենադարանի, կը դատուի երէկուընէ ի վեր: Դատավարութիւնը պիտի տեւէ երկու շաբաթ: Ամբաստանագիրը կը բաղկանայ 350 էջերէ:

ՓԷՆԻՍԻԼԻՆԷՆ աւելի ազդուեղ մը հնարուած է եւ կը գործածուի Մ. Նահանգներու 1600 հիւանդանոցներուն մէջ, Սեպտ. 1էն ի վեր: Անունը՝ «Սթրէփթոմիսին». Նոր գործարաններ ամիսը 140.000 կրամ կ'արտադրեն: Իր գլխաւոր յատկութիւններէն մէկն է կեցնել մանրէներու աճումը եւ հիւծախտի յառաջացումը: Կրամը կ'արժէ 1920 ֆրանք: Բժիշկները կը հաւաստեն թէ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերած են երիկամներու, միզային գործարաններու, ժանտատենդի եւն. հիւանդութիւններ դարմանելու համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռագրեն թէ ռուս տարագիրներու առաջին կարաւանը փոխադրելու համար, շաբաթ օր նաւահանգիստ հասաւ խորհրդային մեծ շոգենաւը, «Ռօսիա»: Վերադարձողներուն մէջ կը գտնուին շատ մը երեւելիներ,— գրագէտ Ռոշչէն, զօրավարներ Պոզտովկի եւ Մաքրով, իշխան Օպոլէնսքի, կոմս Պեկորտաղով, նկարիչներ Մանսուրով, Պենատով եւ Կրայտեր:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Պ. Տիմիթրիովի: Նախարարներէն ինը համայնավար են (նախապէս հինգ), հինգը հողագործական, մէկը ընկերվարական եւն.:

ՊԵՐԼԻՆԷՆ կը հեռագրեն թէ 2000 խորհրդային զինուորներ ղրկուած են Օպերշլէմա, (հարաւային Սաքսոնիա), պաշտպանելու համար իւրանիումի հանք մը որ երեւան հանուած էր վերջերս: Երկու հարիւր գերման հանքագործներ կ'աշխատին այս հանքին վրայ, խիստ հսկողութեան տակ:

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐԸ աճուրդով ծախուեցան տասնուկէս միլիոն ֆրանքի: Սեփականատէրն էր Փէռօ, հանգուցեալ «Թան»ի խմբագիրներէն, որ տարիներէ ի վեր գրատունէ գրատուն կը պտտէր, թանկագին գիրքեր գնելու հմր.:

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ գողութեան առթիւ, որուն հեղինակները 14—16 տարեկան դպրոցականներ են, դատապարտուեցան խումբ մը ծնողքներ: Երկուհոգի դատապարտուեցան երկու տարի բանտարկութեան, ուրիշներ՝ տուգանքի: Իսկ ամէնէն ծանր պատիժը պիտի կրէ գողութեան զոհը, Արման Պէմորաս, որ դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան եւ վեց միլիոն ֆր. տուգանքի: Այս մարդը գող դպրոցականներէն մէկուն մօրեղբայրն է եւ պատժուեցաւ անոր համար որ գաղտնի պահած էր օտար դրամներ, հակառակ օրէնքի տրամադրութեանց, դատավարութեան միջոցին գողերէն մէկուն մայրը, որ մէկ միլիոն ֆր. բաժին ստացած էր, հետեւեալ ձեւով կ'արդարանար.— «Ես գիտեմ որ տղաս չէր կրնար գողցած ըլլալ այս գումարը. եւ շուկայէն շահած ըլլալու էր»: Ուրիշ մը կ'ըսէր.— «Ես կը կարծէի թէ իր փոքր բարեկամներուն խնայողութիւններն են, ծխախոտի առեւտուրէն գոյացած»: Այս կնոջ քով պահ դրուած էր հինգ միլիոն ֆրանք:

ՀԱՐՍՏԱՑԱՆ ԵՒ ՄԵՌԱՆ.— Ազգ. վիճակահանութեան երկրորդ մեծ պարգեւը, հինգ միլիոն ֆրանք, շահած էր ածխավաճառ մը, Լուի Ռիպիէռ, Ավինեօնի մէջ (1933 Նոյ. 21): Թերթերը կը գրեն թէ մեռեր է առջի օր, քանի մը տարի հիւանդ պառկելէ վերջը: 45 տարեկան էր եւ փառաւոր կեանք մը կը վարէր Միջերկրականի ափերուն վրայ, բայց ութ տարի վերջը անկողին ինկաւ: Իրմէ առաջ, պատերազմին սկիզբը մեռած էր առաջին բախտաւորը, սափրիչ Պոնհուռ, 50 տարեկան:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատումը պիտի տեւէ մինչեւ փետրուար, թէեւ վերջերս տեղացած անձրեւները բաւական բարւոքած են կացութիւնը:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, որ տեղի ունեցան Նոյեմբեր 19ին, Անգլիոյ կառավարական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ ընտրութիւնները «ոչ ազատ եղած են, ոչ ալ օրինաւոր», հետեւաբար Լոնտոն նորէն տրամադիր չէ ճանչնալու ռումանական կառավարութիւնը: Այս վերապահումը կը վնասէ նաեւ հաշտութեան դաշնագրին, քանի որ Անգլիա որոշած է դաշնագիր կնքել միայն այն կառավարութեան հետ զոր կը ճանչնայ:

ԻՐԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ հրաման տուած է որ զօրքը Ատրպատական մտնէ, վերջ տալու համար «այնտեղ տիրող ահուսարսափին եւ ապահովելու համար երեսփ. ընտրութիւնները որ տեղի պիտի ունենան դեկտ. 7ին»: Պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ ամբողջ նահանգին մէջ:

Երգահանդէս Լիոնի մէջ

ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ)

15 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ Ռամօ (Salle Rameau) մեծ սրահին մէջ:
Տոմսերու գիները 50, 75 եւ 100 ֆրանք:

Մանուկներու Օրը

Կը տօնէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերուն հետ միասին, Յունուար 4ին, շաբաթ օր ժամը 3.30—6, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 9ին ժամը 3էն 12:

ԳՏՆՈՒԱԾ.— «Շթութկարտէն Պ. Սարան Ներսէսի եղբօր աղջիկը, որ կը փնտռուէր «Յառաջ»ի միջոցաւ, կը գտնուի Մարսէյլ: Հասցէն.— Agopian Takouhi, 26 rue Alexandrie.

Maison de la Chimie, 28bis, Rue St. Dominique
Կիրակի 1 Դեկտեմբեր, ժամը 2.1/4ին, առաջին ներկայացում՝

Հ ր ա շ ք ը

Հինգ արարով թատերախաղին, անտիպ գործ մը ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի, որ գրուած է Լօզանի խորհրդաժողովին փակումէն քիչ յետոյ եւ սերտ կապ ունի մեր ազգային հարցին հետ:

Փարիզի հայ դերասանական ուժերուն լաւագոյններէն մէկ քանին կը մասնակցին այս ներկայացման:

Տոմսերուն գինն է 300, 200 եւ 100 ֆրանք: կան նաեւ, քիչ թիւով, պատուոյ տոմսեր, զոր ստացողները կրնան (ներկայացման ծախքերուն բեռը թեթեւցնելու համար) 300 ֆրանքէն վեր վճարել ինչ գումար որ կ'ուզեն:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Աղքատախնամ ընկերութիւնը Պ. Զաքօ Դանիէլեանի մահուան առթիւ (Մարսէյլ) փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները:— Պ. Պ. Կարապետ Խաչիկեանէ եւ Սմբատ Աւագեանէ 1000ական ֆրանք:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes, դասախօս՝ Շ. Միսաքեան:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեէօ Քաշանի դասախօսական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ. Բացառիկ դասախօսութիւն, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ, երեքշաբթի ժամը 7ին, Café Noaillesի ներքնասրահը: Դասախօս՝ ընկեր Գասպար Իփէքեան, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Նոր Սերունդը: Կը հրաւիրուին նոյնպէս սանուհիները եւ իրենց ընկերները: Այս բացառիկ դասախօսութեան առիթով՝ Շրջ. վարչութիւնը կը հրահանգէ բոլոր շրջանիս խումբերուն յետաձգել այդ օրուան իրենց հայերէն դասերը, խմբական դասախօսութիւնները կամ ժողովները:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները պիտի սկսին այցելել խումբերուն: Ուստի կը հրահանգէ վարչութեանց որ ընդհ. ժողովէն առաջ ճիշդ ժամը 8ին ներկայ ըլլան սովորական հաւաքատեղիները, խումբի, գանձի եւ ատենագրութեան տետրակներով: Այն անդամատետրերը որոնք չեն կնքուած պէտք է լեցուած ըլլան:

Ժամանակացոյց Գշ. 26 Շբ. Նոյեմբեր Ste. Anne, Ուրբ. 29 Նոյեմբեր Մարսէյլ քաղաք, Բշ. 2 Դեկտեմբեր St. Loup, Գշ. 3 Դեկտեմբեր Bld. Oddo, Եշ. 5 Դեկտեմբեր Beaumont: Միւս խումբերուն համար առանձին ազդով:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ թէյասեղանը Դեկտ. 8ին, կէսօրէ վերջ, Salle Voltaire, 21 rue Odéon:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ընդհ. ժողովը, Նոյեմբեր 28ին, ժամը 5ին, Société Savantesի մէջ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տղ.

Mercredi 27 Novembre 1946 Չորեքշաբթի 27 Նոյեմբ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4864-Նոր շրջան թիւ 503 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍՊԷ՛Ս Է ԱՇԽԱՐՀԸ...

Միջազգային մամուլը տակաւին կը շարունակէ «զգայացունց» մանրամասնութիւններ հաղորդել այն հրաշքի մասին որ գործուեցաւ Ալպեան լեռներուն մէջ։

Բոլորդ ալ գիտէք պատմութիւնը,— ամերիկեան օդանաւ մը, որ Մինիխէն Մարսէյլ կը փոխադրէր 11 ուղեւորներ, ճամբան մոլորելով, կը զարնուի լերան մը կատարներուն եւ կ'իյնայ վար։ Ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական եւ զուիցերիական իշխանութիւնները անմիջապէս արտակարգ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, փրկելու համար արկածեալները, որոնց մէջ կային 12 տարեկան աղջիկ մը եւ երեք զօրավարներու կիներ։

Բազմաթիւ օդանաւեր կը թռին Ալպեան լեռներու ձիւնափառ կատարներուն եւ սառնապատ ձորերուն, անդունդներուն վրայ։ Խումբ խումբ լեռնագնացներ, բարձունքներու եւ սառոյցներու վարպետներ ճամբայ կ'ելլեն, արկածեալ օդանաւին բեկորները գտնելու համար։ Զախջախուած Իտալիան անգամ փորձ. լեռնագնացներ կը ճարէ։

Յանկարծ լուր մը,— «Դեռ 24 ժամ կրնանք դիմանալ»։ Եւ մասնաւոր օդանաւեր ուտեստ կը հասցնեն անկարգելով։

Հետքը գտնուած ըլլալով, լեռնագնացները սարէ սար կը բարձրանան ժամը 400 մեթր, եւ խորտակուած օդանաւին մօտ կը հասնին 13 ժամէն։ Մէկուն ոտքերն ալ կը սառին։

Բարեբախտաբար, բոլոր արկածեալներն ալ փրկուելով, կը փոխադրուին Վիէննա։ (Վերջին պահուն երեւան կ'ելլէ թէ անծանօթ մըն ալ սպրդած է ուղեւորներուն մէջ)։

Ո՛վ պիտի չուրախանար, մարդկային համերաշխութեան, հնարամտութեան, յանդգնութեան, անձնազոհութեան այս [illegible] ...ներուն առջեւ։

Ազատարարները ոչ արկածեալներուն ազգութիւնը հարցուցած են, ոչ կրօնքն ու սեռը, ոչ ալ [illegible] են, պարտաւանքը։ Փորձանքի հանդիպեր են, պարտաւոր էինք փրկել,— ու իրենք ամբողջ մտածումը [illegible] ալ իրենց կեանքը վտանգելով, Եւ գերմարդկային ճիգ մը փորձելով, փրկեցին։

Հրա՞շք։ Ինչո՞ւ չէ։ Անոնք որ տեսեր են Ալպեան լեռները, իրենց ամենէն բարձունքներով, անդնդախոր ձորերով, հազարումէկ նենգ արահետներով, «սատանի կամուրջներով», սրածայր ապառաժներով կամ սառնապատ վիհերով, անոնք միայն կրնան գնահատել ձեռնարկին ահաւորութիւնն ու հրաշալիքը։

Ապացոյց մը եւս, թէ մարդկութիւնը ի վիճակի է նոյն իսկ հրաշքներ գործելու, մարտնչելով բնութեան գաղտնիքներուն դէմ։ Մէկ պայմանով, — կա՛մք։

... Տարիներ եւ տարիներ առաջ, ժողովուրդ մըն ալ փորձանքի էր հանդիպեր լեռներու եւ ձորերու, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, բանուկ ճամբաներու վրայ։

Ահաւոր աղէտ մը, որ հետեւանք չէր ձիւնի կամ փոթորիկի, բնութեան արհաւիրքին, այլ յստակապէս կազմակերպուած՝ պետութեան մը կողմէ՝ անճար ժողովուրդի մը դէմ։

«Փորձանք»՝ որ կրկնուեցաւ պարբերաբար,— 1895—96, 1909, 1915—1922։

Ի՞նչ կ'ըսէին, այն ատեն, մարդիկ, ի պատասխան օգնութեան կանչերուն, յանուն մարդկութեան եւ քաղաքակրթութեան։

— Մեր մարտանաւերը չեն կրնար ձեր լեռները բարձրանալ ...

Պատահեցաւ որ բոլոր ծովերէն մարտանաւեր մտնեն արիւնազանգ ջրերը, եւ խարիսխ նետեն տարիներով։ Եւ արիւնը նորէն հոսեցաւ անոնց թնդանօթներուն եւ զրահներուն առջեւ։ Ու երբ մարդիկ լեղապատառ օգնութիւն կ'աղաղակէին, ծովը նետուելով, եռացած ջուր կը տեղար մարտանաւերէն, պարաններէն։

Եւ հիմա կը պատմեն թէ այդ նոյն մարտանաւերը բարեկամական պտոյտ մը կը կատարեն նոյն արիւնաթաթախ ջուրերուն մէջ։

Այսպէ՛ս է աշխարհը։

Տասնըմէկ արկածեալներ ահուդողի կը մատնեն ամբողջ Եւրոպան. Գիտութիւնն ու մարդկութիւնը ձեռք ձեռքի կուտան, զանոնք փրկելու համար։

Բայց նոյն մարդկութիւնն ու գիտութիւնը յանկարծ կը վերածուին անդամալոյծ հրէշի մը, երբ մարդիկ արեան մէջ կը խեղդեն 1.200.000 զոհեր։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՏՂԱՍ ՓՐԿԵՑԻ» ...

Այնքա՜ն ոճիրներ, այնքա՜ն մահեր, այնքա՜ն աւեր ու թշուառութիւն տեսանք որ, կը թուի թէ ցամքած են մարդկութեան արցունքին աղբիւրները։ Հայ ժողովուրդին առանձին եւս, երբ 1914-15ին ծանր քար մը դրին հայ մայրերու կուրծքին վրայ, խլելով անոր թեւերէն իր մանկիկը եւ նետելով կրակին կամ ջուրին գիրկը։

Այդ մայրերը սակայն գերբնական ուժէ մը ազդուած, աւելի ջերմութեամբ սեղմեցին իրենց սրտին վրայ ինչ որ ձգեր էր Թուրքը իբրեւ խլեակ մը ազգային։ Գիտցան կեանք տալ այդ բեկորներուն, օր ու արեւ այն միննուեար ժառանգորդներուն որոնք իրենց մարմնին վրայ կը կրէին եաթաղանի հետքեր, եւ իրենց ճակտին վրայ անեղծելի վէրքը, իբրեւ ժառանգութիւն։

Հասակ նետեցին այդ տղաքը զանազան երկինքներու տակ, սկսան մոռնալ շատ տեղ իրենց մայրիկին լեզուն, չհասկնալ զայն, խոցելով անոնց սիրտը անգամ մը եւս։

Չեն յուսահատիր սակայն այդ արեան ճանապարհներէն ազատած «ճախի պաշտպանները»։

Արձագանգ մը՝ այդ մայրերէն (Զ. Փափազեան, Մարսէյլ).

— «Սիրելի Յառաջ, խնդրեմ անկիւն մը շնորհել երկտողիս, խորին շնորհակալութիւնս յայտնելու համար հրապարակաւ։ Նոր Սերունդին նուիրեցի զաւակս. հեռու պարտադրաններու ապականած օդէն։ Շատ մտահոգ էի այդ մասին. միշտ կը հակէի որ հայ մնայ, որպէսզի ապագային դժբախտ չըլլայ։ Կանգուն մնայ Հայկ. եկեղեցին եւ ապրի Նոր Սերունդը, ի՛նչ զօրութիւն ունէր որ բոլորովին փոխեց զաւակս, անոր տուաւ սէր տունի եւ գործի. Այս առթիւ փոքր նուէր մը «Յառաջ»ի (100 [illegible]

[illegible] ապրի, [illegible]

Դուք էիք որ կրակը նետուեցաք ձեր ցեղին բարոյականը բարձր պահելու համար։ Դուք էիք որ ձեր եղունգներով օտարին հողը ճանկռտեցիք, որպէսզի հաց գնէք ձեր անհայր զաւակներուն։ Եւ այսօր, թէեւ մեքենաներուն տակ կքած, յոգնաբեկ ու տխուր, կը խնդաք որ ձեր զաւակը ներս կը մտնէ հայերէն երգը շրթունքին, «Նոր Սերունդ»ի հաւաքոյթէն դարձին։

ՍՕՍԻ

Անգլիացի թղթակից մը որ հայերէն գիտէ, եւ սակայն...

Նոյեմբեր 7ին Պոլիս հասեր է «Մանչէսթըր Կարտիըն»ի թղթակիցը, Ֆիլիփ Փրայս, որ 34 տարի առաջ ալ Թուրքիա գտնուած է եւ բաւական հայերէն գիտէ։ Թղթակիցը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Թուրք Լրագրողներու Միութեան կեդրոնին մէջ.

— «Իմ կարծիքովս յիմարութիւն մըն է բոլորովին անկախ Հայաստանի մը կազմութեան գաղափարը։ 1915—16ին, տարիներով միասին գտնուեցայ Կովկասի ռուսական բանակներուն հետ եւ մօտէն տեսայ պատերազմին լուման արհաւիրքները։

Ներկայիս կը պահանջեն Հայաստանին կցել Կարսն ու Արտահանը, մինչդեռ այդ շրջանին իսկ հոն ապրող Հայերը հազիւ արդի Հայաստանի բնակչութեան մէկ երրորդը կը կազմէին։

Պատերազմէն յետոյ մեր թերթին մէջ հրատարակութիւններ կատարեցի եւ յաջողեցայ Լոնտոնի մէջ ի պահ դրուած գումար մը յատկացնել Արեւելեան Նահանգներու Հայերուն եւ Թուրքերուն, որոնք վնասուած էին պատերազմի ընթացքին։

Ռուսիա կրնայ Մոնթրէօյի դաշնագրին մէջ փոփոխութիւններ պահանջել, միայն թէ անկարելի է որ վտանգուին Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքները եւ հողային ամբողջականութիւնը։ Ռուսիա առնուազն 7 տարուան պէտք ունի ինքզինք վերագտնելու համար։ Հետեւաբար չեմ կարծեր որ կարենայ աչք առնել նոր եւ դժուարին պատերազմ մը»։

Ուրիշ յայտարարութիւններ յաջորդով։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ մեքենաշարժ զօրամաս մը ճամբայ ելաւ դէպի Զինճան, ուր մտած էին Ատրպատականի մէկ ցեղախումբին 5000 անդամները, խռովութիւններ յարուցանելով։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կը հասնին Թէհրան։

Ո՞Վ ՅԱՂԹԵՑ ՆՈՅ. 24Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ՝ 24.751 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ՝ 24.544

Կարեւոր վրիպակ մը սպրդած էր երէկուան թերթին մէջ,— հրատարակուած թուանշանները կը ներկայացնեն ոչ թէ քուէներ, այլ պատուիրակներ։ Ահաւասիկ, ահաւասիկ ընտրութեանց արդիւնքը, համաձայն ներքին նախարարութեան վերջին տեղեկագրին. — Ժողովրդական Շարժում (M.R.P.) 24.751 պատուիրակ, համայնավարներ եւ ուղեկիցներ 24.544, ընկերվարական՝ 14.353, արմատականներ՝ 8298, Կոլեան Միութիւն՝ 1157, Հանրային փրկութիւն 1290, Ազատութեան կուսակցութիւն (աջ) 3128, աջակողմեան անկախներ՝ 1141 եւն.։ Համագումար 84.644 պատուիրակներ, առանց հաշուելու Քորսիքան։ Այս պատուիրակներն են որ Դեկտեմբեր 8ին պիտի ընտրեն Հանրապետութեան Խորհուրդին 315 անդամներէն երկու երրորդը։

Փարիզ քուէներուն, հրատարակուած տեղեկութիւնները հակասական են։ «Ֆիկառօ» եւ ուրիշ թերթեր կը գրեն թէ ժողովրդականները շահած են 29 առ հարիւր, համայնավարները եւ ուղեկիցները՝ 28.9 առ հարիւր, ընկերվարականները՝ 16.7 առ հարիւր, Ազատութեան կուսակցութիւնը եւ չափաւորներ՝ 13 առ հարիւր, ձախակողմեան խմբակցութիւնը (արմատականներ եւն.) 12.3 առ հարիւր։ Ձեռնպահներու թիւը եղած է 27.6 առ հարիւր։ Իսկ «Իւմանիթէ» համայնավար կուսակցութեան շահը կը հաշուէ 29.3 առ հարիւր, (Նոյ. 10-ին 28.2 առ հարիւր)։ Ահաւասիկ իր հրատարակած թիւերը.— Համայնավար կուսակցութիւն եւ ուղեկիցներ 5.157.424 քուէ, Ժողովրդական Շարժում՝ 4.615.510, ընկերվարականներ՝ 2.982.274 եւն.։ Այս հակասութեանց առթիւ ներքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ ջանացին կարելի եղածին չափ մանրակրկիտ վիճակագրութիւններ կազմել, բայց մեծ դժուարութեանց առջեւ գտնուեցան, նկատելով ցանկերու այլազանութիւնը եւ բազմազան համաձայնութիւններ միեւնոյն նահանգին մէջ։ Ւյրակացութիւնը, — Դեկտեմբեր 8ին միայն կարելի պիտի ըլլայ ճշդել թէ ի՛նչ շահած է իւրաքանչիւր կուսակցութիւն։

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Այս ընտրութեանց առթիւ, բոլոր կուսակցապետները իրենց տեսակէտները պարզեցին, մասնաւորապէս ծանրանալով նոր դահլիճին կազմութեան վրայ, որ ամէնէն հրատապ խնդիրն է։ Պ. Մորիս Շումանը, Ժողովրդական Շարժումին նախագահը, [illegible] յստակ եւ վերջնական ձախողանք մը [illegible] համայնավար կուսակցութեան համար որ կը ձգտէր ղեկավար դեր մը կատարել Դ. Հանրապետութեան մէջ։ Ժողովրդական Շարժումին յաղթութիւնը բացորոշապէս կ'ապացուցանէ թէ երկիրը համայնավար կառավարութիւն չուզեր։ Կը կարծենք թէ Ժողովրդական Շարժումը միակ կուսակցութիւնն է որ կրնայ մեծամասնութիւն մը համախմբել խորհրդարանին մէջ։ Մենք պատրաստ ենք կառավարութեան գլուխը մնալու մինչեւ յունուար եւ սատանձնել ներկայ պահուն ծանր պատասխանատուութիւնները, եթէ Ազգ. Ժողովը նորէն Պ. Ժոռժ Պիտոյի յանձնէ նոր կառավարութեան կազմութիւնը, դահլիճին հրաժարումէն վերջը որ պիտի յանձնէ յառաջիկայ հինգշաբթի»։

Ֆլորեմոն Պոնէ, համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը, իր կարգին վերլուծելով ընտրութեանց արդիւնքը, դիտել տուաւ թէ երբ իրենք վարչապետութիւնը պահանջեցին, Ժողովրդական Շարժումը պայքար բացաւ, օգնութեան կանչելով բոլոր աջակողմեան կուսակցութիւնները, նոյնիսկ ամէնէն կատաղի յետադիմականները։ «Բայց ժողովուրդը չխաբուեցաւ, լրացնելով իր ժողովրդապետական յաղթանակը»։

Ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Տէշէզէլ, դիտել կուտայ թէ կիրակի օր ցոյց տրուեցաւ թէ չկատարուեցաւ ծայրայեղ համարուած կուսակցութեանց համար քուէարկելու ձգտումը։ Եւ կազմուեցան երկու հակամարտ ճակատներ, գրեթէ հաւասար կարեւորութեամբ։

★ Թերթ մը բաղդատելով թուանշանները, կ'եզրակացնէ թէ համայնավարները կորսնցուցած են 5000 ձայն, ընկերվարականները՝ 52.000, ձախակողմեան խմբակցութիւնը՝ 160.000, իսկ Ժողովրդական Շարժումը շահած է 238.000 քուէ։ Ընտրողներուն թիւն էր 24.867.973. մասնակցած են 17.718.858 հոգի։ Փարիզ քաղաքին մէջ ընտրուած են 2157 ժողովրդական, 1791 համայնավար, 605 ընկերվարական պատուիրակներ, իսկ Սէնի նահանգին մէջ (դուրս ձգելով Փարիզը) 1919 համայնավար, 1357 ժողովրդական, 515 ընկերվարական եւն։

ՑԱՒՈՎ ԿԻՄԱՆԱՆՔ թէ Նոյեմբեր 25ին Նիւ Եորքի մէջ մեռած է Հէնրի Մորկընթօ, Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանը 1913—1916, ջարդերու տարեկան շրջանին։ Գործօն դեր կատարեց Հայաջինջ սարսափները չափաւորելու համար, ինչպէս կ'ապացուցանեն իր յուշերը, որոնք հայերէնի ալ թարգմանուած են։ Պիտի խօսինք առանձին։

«Դաշնակցութեան Օրը» Մարսէյլի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 56րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը անցաւ շատ փառաւոր եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

17 Նոյ. Կիրակի գիշեր մինչեւ լոյս, «Պրէպան Մարսէյլ»ի ընդարձակ սրահներուն մէջ, տօն էր հայ ժողովուրդին համար։ Հազարաւոր ընկերներ եւ բարեկամներ, պատասխանելով Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի կոչին, խուռներամ եկած էին լսելու Դաշնակցութեան խօսքը եւ անգամ մը եւս պանծացնելու Դաշնակցութեան անցեալն ու Հայ Ազատագրութեան ճամբուն վրայ տուած զոհերը։ Ներկաներու թիւը, առանց չափազանցութեան, կը հասնէր երեք հազարի։ Սրահին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չկար։ Սանդուղները եւ վերնայարկը նոյնպէս լեցուն էին հայրենակարօտ բազմութեամբ։

Օրուան նախագահը, ընկ. Ա. Սարգիսեան, բացուած յայտարարելով հանդիսութիւնը, հրաւիրեց ընկ. Տ. Թադոյեանը, որ բեմ գալով, յանուն Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին ըրաւ բացման խօսքը։ Ընկերը ըսաւ թէ այսօր, 56 տարիներէ ի վեր, գոյութիւն ունի Հ. Յ. Դ. եւ կը գործէ հայ իրականութեան մէջ։ Եւ այս 56 տարիներու փոթորկալից եւ արիւնոտ կեանքը պզտիկ եւ աննշան երեւոյթ մը չէ մեր ազգի վերջին յիսնամեակի պատմութեան մէջ։ Դաշնակցութեան աղդեցութիւնը եղած է չափէն աւելի մեծ հայ ժողովուրդի ազգային, քաղաքական, մշակութային, յեղափոխական-ազատագրական եւ ընկերային կեանքի բոլոր ասպարէզներուն վրայ։ Դաշնակցութեան շնորհիւ էր որ ցիրուցան ժողովուրդի մը հակոտնեայ գաղափարները համադրելով սանձուեցաւ այսօրուան հայ ժողովուրդն ու միաձոյլ մտածողութիւնը։ Հայ ժողովուրդի վերջին կէս դարու գրական-մշակութային վերելքն ու փառքը առաւել չափով կը կրէ դաշնակցական գաղափարախօսութեան կնիքը։ Դաշնակցական յեղափոխական-ազատագրական կռիւներու շնորհիւ էր որ դարերով սարուկ ապրած հայ ժողովուրդը դարձաւ մարտական ուժ եւ դարերու ստրկութեան շղթաները փշրելով 1918 Մայիս 28ին վերականգնեց հայ պետականութիւնը։

Ապա ընկերը բացատրելով օրուան տօնին իմաստը՝ ըսաւ թէ եկած ենք այսօր պանծացնելու Դաշնակցութեան գործը եւ յարգելու յիշատակը [illegible] «Ազատութիւն կամ մահ» փոխելով։ Չենք մոռնար նաեւ մեր հիմնադիր Երրորդութիւնը — Քրիստափոր, Զաւարեան եւ Ռոստոմ — որոնց հոգիները իրենց զէնքի եւ գաղափարի վինուորներուն, Հրայրի, Աղբիւր Սերոբի, Գէորգ Չաւուշի, Կուկունեանի, Քեռիի, Եփրեմի, Մուրատի, Անդրանիկի, Իշխանի, Ծաժակի, Ակնունիի, Վռամեանի Բաբկէն Սիւնիի, Զարդարեանի, Սիամանթոյի, Վարուժանի, Շահրիկեանի եւ այլ հազարաւոր յայտնի ու անյայտ ընկերներու հոգիներուն միացած, այս հանդիսաւոր ժամուն կը սաւառնին այս սրահին վերեւ եւ հոգեպէս կ'ամրապնդեն մեզ Դաշնակցութեան գործը շարունակելու մեր ուխտին մէջ։ Յետոյ, յանուն Շրջ. Կոմիտէի խնդրեց հանդիսականներէն որ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգուի անոնց յիշատակը։

Օրուան մտնաւոր բանախօսը, ընկ. Գ. Իփէքեան [illegible] ծափերու մէջ բեմ գալով, խօսեցաւ կորովի [illegible] մը որուն ամփոփումը կուտամ ստորեւ.

— Կուգամ Միջերկրականի միւս ափերէն։ Չափազանց մեծ է յուզումս տեսնելով այսքան հայ բազմութիւն իրարու քովհաւաքուած լսելու համար Դաշնակցութեան խօսքը։ Հայութիւնը միշտ նոյնն է ամէն տեղ։ Ան Դաշնակցութեան հետ է։ Դաշնակցութիւնը եղեր է միակ կուսակցութիւնը հայ ժողովուրդին որ իր ծնած վայրկեանէն տուեր է անոր լաւագոյն զաւակները եւ հազարներով զանոնք նետեր է ազատագրական կռիւներու մէջ։ Բայց ամէն անգամ որ հալածանք կը դգայ, կը հաւաքուի Դաշնակցութեան շուրջ։ Ի՞նչ է Դաշնակցութեան այս գերբնական կարողութիւնը որ ժողովուրդը իրեն կը քաշէ։ Միմիայն յեղափոխական գաղափարի ճանապարհով չէ այդ, այլ անոր կամքի տոկունութեան։ Պատմութեան մէջ չկայ ոեւէ դէպք ուր հայ ժողովուրդը տեղի տուած ըլլայ ոեւէ խոչընդոտի առջեւ։ Դաշնակցութիւնը այդ կամքին արտայայտութիւնն է։ Ինչպէս բանաստեղծն ալ կ'ըսէ «Նպատակս սկարութիւն չի ճանչնար»։ Հնարաւորութիւն չկայ փոխելու Դաշնակցութեան գաղափարները։ Այդ իտէալը հայ ժողովուրդի եւ Հայրենիքի գաղափարն է։ Ազատել Հայրենիքը դահիճներու լուծէն, տալ հայ ժողովուրդին ազատութիւն։ Առանց ազատութեան չկայ զարգացում, չկայ յառաջդիմութիւն, չկայ հանճար։ Ազատութիւն կամ մահ. այս է Դաշնակցութեան նշանաբանը։ Ազատութիւն հայ ժողովուրդին գերութենէ, ազատութիւն հայկական հողերուն։ Այդ ազատութիւնը պահ մը իրականացաւ, ան իր հետ իրականացուց նաեւ ուրիշ պայմանը,—պետականութիւնը վեց հարիւր տարիներու կորուստէ մը ետք։ Հայութիւնը 1918ին ստեղծեց իր պետութիւնը, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, իր առաջին ընկերվարական կառավարութիւնով։ Ուրիշներ չուզեցին այդ կարգերը, Հայաստանը ունեցաւ այդ կառավարութիւնը։ Այդ թանկագին գանձը, այդ երազը յանկարծ ցնդեցաւ. բայց հայ ժողովուրդը չյուսահատեցաւ, ան ստեղծագործեց, շէնցուց երկիրը, շնորհիւ իր շինարարական տաղանդին։

Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ միացած տեսնել Թրքահայաստանի հողերը ներկայ Հայաստանին, այն Հայաստանին որ մերն է։ Վարչաձեւը անցողական է։ Իսահակեան կ'ըսէ,— «Արարատի ծեր գմբէթից դար է եկեր վայրկեանի պէս ու անցեր։ Հերթը մի պահ քոնն է հիմա դու էլ նայիր սէգ ճակատին ու անցիր»։ Ուրիշներ կուսա՞ն թէ չէ, այդ չէ կարեւորը։ Մենք պիտի պահանջենք մեր հողերը։ Հայը պէտք է հաւատք ունենայ իր հողերու ամբողջացումին։

Ներգա՞ղթ,— կատարելապէս համաձայն ենք։ Ներգաղթ արտասահմանէն, ներգաղթ եւ Ռուսաստանէն։ Այդ ներգաղթը պէտք է ծառայէ հայ ժողովուրդը իր հայրենի հողերուն վրայ հաւաքելու։ Բաւական է ուրիշներուն համար աշխատինք։ Երբ այս պահանջները կը դնենք, կը քրթմնջեն թէ Դաշնակցականները հակառակ են Հայաստանին, Դաշնակցականները հակառակ են ներգաղթին, անոնք փաշական են, եւայլն։ Ներգաղթը սրբութիւն մըն է, պէտք չէ մտենան անոր անմաքուրները, պէտք չէ պղծել զայն գձուձ հաշիւներով։ Ինչ չափով ալ ներգաղթ տեղի ունենայ, դարձեալ պիտի ըլլան մնացողներ։ Պէտք է զանոնք հայ պահել։ Քանի կայ Դաշնակցութիւնը, հայ ժողովուրդը թող հանգիստ ըլլայ, չի կորսուիր։ Հայը եւ Դաշնակցականը իրարմէ անբաժանելի են։ Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ անոր հարազատ զաւակը՝ Դաշնակցութիւնը»։

Ծառը արժանացաւ երկարատեւ ծափերու։

Գեղարուեստական բաժինը բաւական ճոխ էր։ Լիոնէն մասնաւորապէս հրաւիրուած էր օփերայի ծանօթ երգչուհին, Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեան որ նախ ֆրանսերէն, ապա հայերէն «Տուլ-տուլ», «Կռունկ», «Հօյ Նար», «Հայաստան» երգերով կրկնութիւններու արժանացաւ եւ խանդավառութիւնը հասցուց գագաթնակէտին։ Երգչախումբը (Սէն Լուի Նոր Սերունդի) երգեց «Մարսէյեզ»ը եւ «Մշակ բանուոր»ը, զոր ժողովուրդը ունկնդրեց յոտնկայս։ Արտասանեցին ընկ. Ն. Մանուկեան, Ս. Բրուտեան, Գ. Քրմոյեան, քոյր եւ եղբայր Յարութիւնեան, Գ. Պօղսեան եւ փոքրիկն Արփիկ Թադոյեան «Մեռան, չկրցան»ը։ Նոր Սերունդի Շրջ. Վարչութեան կողմէ ողջերձ մը ըրաւ ընկ. Ժ. Ոսկեան։

Ապա խօսեցան մեր ընկերվարական բարեկամները, Jean Masse, Marius Boggi & Roger Lerda, որոնք իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին եղած ջերմ մթնոլորտին համար։ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգային խորհուրդին նախագահը պաշտօնական նամակով մը ցաւ կը յայտնէր թէ իր պարտականութիւններու բերումով չէր կրցած ներկայ ըլլալ։

Հանդիսութեան լաւագոյն բաժինը կը կազմէին հայկական պարերը որոնք Տիկ. Մանուշ Շամիչեանի ջանքերով պատրաստուած, արժանացան ջերմ ընդունելութեան։ Հանդիսութեան պաշտօնական մասին լրանալէն ետք [illegible] ընկերահամակրական ուրախութիւնը, առանձին սրահի մէջ։ Հազարաւոր հանդիսականներ երգեցին, պարեցին եւ զուարճացան մինչեւ լոյս։ Ներկաներու դէմքերուն վրայ կը կարդացուէր գոհունակութեան ժպիտ մը երբ դուրս կ'ելլէին սրահէն․․․․․

ԹՂԹԱԿԻՑ

«Հո՞վ արեւ...»

(Փոքրիկ Ճշտում մը)

Ձայնն ու լարը անթառա՛մ, հայ երգի անդուգական սոխակ՝ Հայոց Հայկանուշին։

Անգամ մը եւս դերեց մեր ամենուս հայրենաբաղձ հոգիները։

Սալ Կավոյի շէնքովը՝ մեզ ամենքս վերացո՛ւց, թռցուց տարաւ հայրենի հողին ու ջրին։

Թրթռացո՛ւց մեր սիրտերը։ Դղրդացուց մեր էութիւնը։ Կրակոտեց մեր ծափերը։ Անմոռաց օր մը։

Յայտագիրը, ճոխ ու հնչեղ, ինչպէս իր ձայնը, աչքիս տակ է։ Մեծ երգչուհին հասած է երկրորդ մասին։ Կ'երգէ ամենուս վարպետ Իսահակեանի երգերէն՝ «Հով արէք, սարե՛ր ջան, հո՛վ արէք. Իմ դարդին դարմա՛ն արէք․․․»։

Ու կը տեսնեմ որ՝ «Հով արէք»ին դէմը, փակագծի մէջ, գրուած է Ֆրանսերէնով բացատրութիւն մը,— «Soufflez une brise»։ Չեմ գիտեր թէ ո՛վ է կատարեր այդ թարգմանութիւնը։

Մեր ժողովրդական կամ ժողովրդականացած երգերուն մէջ, կան տեղական բառեր եւ ասութիւններ՝ որոնց ճիշտ նշանակութիւնն անծանօթ է մնացեր երգողներուն եւ ունկնդիրներուն։ Մանաւանդ Պոլսահայերուն։ Գրող մարդերն անգամ յաճախ սխա՛լ հասկցած են ու սխա՛լ թարգմանած։

Յայտագրին այդ կէտին մէջ ալ՝ անճշտութիւն մը կար։ Մասնագոյց ըլլալով, ալ կողմս նստած գրագէտ տիկինին կը շշնջամ՝ «Սխա՛լ թարգմանուած է»։ Երգը լմնալէն վերջ, կը հետաքրքրուի տիկինը թէ ո՞րն է սխալը։ Կը բացատրեմ որ՝ Հով արէք՝ կը նշանակէ շո՛ւք ըրէք, ստուե՛ր ըրէք, ոչ թէ հովմ փչեցէք, կամ քամի մը փչեցէք, ինչպէս է soufflez une briseը։ Թարգմանողը կարծեր է թէ հովը այստեղ քամի, հողմ, զեփիւռ կը նշանակէ։ Մինչդեռ հով բառը՝ ունի նաեւ երկրորդ առում մը, որ է շուք, ստուեր, հովանի։ Ունինք գրաբարով՝ հովասուն, ամպհովանի, հովանաւոր, հովանոց, եւն. որ ամէքն ալ շուքի, ստուերի հետ կապ ունին։

Իսահակեան, ոչ միայն գրաբարի այլեւ Երեւանեան բարբառին քաջածանօթ, գիտցեր էթէ ի՛նչ է ըսեր։ Միայն մենք քիչ մը խորանալու ենք՝ իր տուած սիրակարօտ էակին ու ցաւին հետ, որպէսզի պատկերենք մեր աչքին առջեւ, թէ՝ իր սրտի սիրածը կորսնցնող մըն է երգողը։ Թէ ան՝ ինկած է սար ու ձոր, եւ կը փնտռէ իր կորուսած էակը։ Դրա՛յ, իր սիրտն ու հոգին, ինչպէս եւ իր մարմինը, քրտնած, վառուած, տագնապած են։ Ու ճարը կը նետէ ա՛յն սարերուն՝ որոնց կիրճերուն լանջերուն վրայ կը թափառի ինքը, սիրամաշ։ Արեւէն պատսպարուի՛լ կ'ուզէ. Քչիկ մը շուք տե՛ղ կ'ուզէ։ Կտոր մը ամպի շուքի՛ն կը կարօտի, հովանաւոր կարկառի՛ մը կ'երազայ։ Ու հոգւոյն ճիչը կը ձգէ՝ լալով.

— «Հո՛վ ըրէք, սարե՛ր ջան. հո՛վ ըրէք.

Իմ ցաւին դարմա՛ն ըրէք։

Ու երբ այդ ցաւին դարմանը չի գտներ, ինքզինքը մխիթարելու ձեւով՝ կ'անդրադարձէ.

— «Սարերը (կամ ամպերը) հով չե՛ն անում։ Իմ ցաւին՝ դարման (չեն) անում»։

Այստեղ հովը՝ երբեք քամիի նշանակութիւն չունի։ Ոչ ալ զեփիւռի։ Այլ միմիայն շուքի, ստուերի, հովանիի մասին է խօսքը։ Ուրեմն Ֆրանսերէնը պիտի ըլլար՝ «O ! Montagnes ! couvrez moi de votre ombre»։ Կամ լոկ՝ «Ombragez moi»։

Ճիշտ ինչպէս յայտագրին մէջ՝ «Հով արէք»ին յաջորդող երգին հատուածովը կը ճշտուէր՝ «Հով ծառի տակ, զով ծառի տակ, ի՛մ եարը»։ Այսինքն՝ շուքոտ, ստուերոտ, հովանի բնող՝ ծառի տակ։

Արդարեւ, Աճառեան՝ իր «Գաւառական Բառարան»ին մէջ, հով բառին առջեւը՝ կը շարէ.—

— «Հով, Երեւանի բրբռ. ստուերոտ տեղ. հովանի, շուք։ Օրինակ, Արի՛ հովումը նստենք։

«Հով անել, Երեւանի բրբռով, շուք ընել. հովանի տարածել։ Օրնկ.՝ Այս ծառը հով է անում։ Հո՛վ արէք, սարե՛ր ջան, հո՛վ արէք8,— վերջինս՝ նոյնիսկ Աւ. Իսահակեանի երգէն մէջբերուած իբր օրինակ։

Ու Մալխասեանի քառահատոր Բառարանին մէջ ալ՝ նոյն բացատրութիւններն ու օրինակները, անշուշտ փոխ առնուած՝ Աճառեանէն։

Ուրեմն ասկէ ետք՝ հասկնանք, բացատրենք ու երգենք այդ գողտրիկ սիրերգը՝ իր ուղիղ իմաստովը։

ՋԻԹՈՒՆԻ

ՎԻԷՆ, (Յապաղած) — Նոյ. 11ին, երկուշաբթի օրը, Զինադադարի (1914—1918) տարեդարձին առթիւ, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտները եւ գայլուկները մասնակցեցան քաղաքապետութեան կողմէ կազմակերպուած սովորական տողանցքին։

Անոնք իրենց յարգանքի տուրքը տարին Անծանօթ զինուորի յուշարձանին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով անոր վրայ զետեղեցին գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը։

Մեր սկաուտները եւ գայլուկները, մաքուր եւ կոկիկ հագուած, իրենց կարգապահ քալուածքով նախանձը կը շարժէին շատ շատերուն, որովհետեւ քաղաքիս միակ սկաուտական շարժումը կը ներկայացնէին։

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութիւնը ազգային եռագոյնով, Ֆրանս. Բանակի Հայ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը, ինչպէս նաեւ Հ. Ա. Ը. Միութիւնը մասնակցեցան այս տողանցքին, եւ միանարար Վիէնի հայ գաղութի անունով թարմ ծաղկեպսակ մը զետեղեցին Անծանօթ զինուորի շիրիմին վրայ։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Հայրենակցական եւ Վերաշինութեան եւ Հայրենակցութեան Կեդրոնական Միութիւններ միանարար՝ Ներգաղթի Կեդր. Հանդանակիչ Մարմին մը կազմած են Ամերիկայի մէջ, հանգանակութիւնը աւելի արդիւնաւոր դարձնելու համար։

Այս առթիւ հայրենակիցներուն ուղղուած կոչով մը կը հրաւիրեն աջակցել առատաձեռնութեամբ. — «Ներգաղթի հարիւր տոկոսով իրագործումը միայն պիտի արգիլէ Սփիւռքի հայութեան ձուլումը եւ վերջ պիտի դնէ անոր պանդխտութեան, անգործութեան, չքաւորութեան եւ քաղաքական հալածանքին ու պիտի դարձնէ զայն իր դարերով երազած ու փայփայած Հայրենիքի ազատ ու երջանիկ քաղաքացին»։

ՏԱՔ ՈՒ ՊԱՂ

Մոռացութիւն

Դիւանագիտութիւնը անուն հանած էր իր ասուր յիշողութեամբ եւ կը կարծուէր թէ իր հաստափոր բառամատեանին մէջ գոյութիւն չունէր «մոռացում» բառը: Բայց աւա՜ղ, այդ բեկումն ալ տեսանք Միացեալ Ազգերու ժողովին մէջ. Գրեթէ բոլոր պատգամաւորները, մեծ ու պզտիկ ազգերու, վարակուած են մոռացութեան ախտէն:

Թէեւ ասկէ առաջ, գոյութիւն ունէր, դիւանագիտական մոռացումը,— դիւանագիտական հիւանդութեան պէս բան մը — բայց իրական մոռացութիւնը, բառին բուն առումով, նոր է եւ երեւան կուգայ:

Եւ այսպէս, ոչ միայն «պետական սեփականութիւններ» այլ եւ անձնական կարգ մը սեփականութիւններ, ժողովներէն վերջը կը գտնուին ժողովասրահին մէջ:

Անձնական բացատրութիւնը, թէեւ շատ ՝ալ հասկնալի չէ, քանի որ ամէն բան «réquisitionné» եղած է, խօսք, գրիչ, խիղճ ու սիրտ, մէկ խօսքով ամէն բան: Եւ այդ ամէն բանը անձնական ամէն սեփականութիւն զոհած են յանուն ժողովուրդներու բարեկեցութեան, շատ անգամ մոռնալով նոյնիսկ իրենք զիրենք:

Այս վերջին մոռացութիւնները սակայն իրենց առաւելութիւններն ալ ունեցած են: Իւրաքանչիւր ժողովէ վերջ, հետաքրքիրներու,— չեմ ուզեր ըսել միայն լրագրող — բանակ մը կը խուժէ հանդիսասրահ,— ներողութիւն ժողովասրահ կ՚ուզէի ըսել, եւ սովալլուկ գայլերու պէս, կը խոյանան սեղաններուն... տակը, գտնելու յոյսով պատառ մը... թղթիկ:

Ի՞նչեր կան արդեօք այդ թղթիկներուն վրայ: Խաղաղութեան ի՜նչ գունագեղ նախագծեր, դաշնագրերու լայնամիտ առաջադրութիւններ, փոքր ազգերու ազատութեան հիմնական ծրագիրներ եւն.

Բայց ի՞նչ օգուտ, լսելի անգամ չեն այդ առաջադրութիւններուն աղաղակը եւ իրենց վիճակուած է կարծէք, սեղաններուն տակը միայն մնալ, առժամապէս անչուշտ, ի հարկին, լոյս աշխարհ տեսնելու համար:

Կ՚ըսեն թէ այդ մոռացութիւններէն ամէնէն շատ օգտուողները եղած են, աշխարհի խաղաղութիւն կերտող, ջերմ հաւատացեալ ռահվիրաները: Այդ՝կը նշանակէ արդէն, ՝բոլոր ներկաները: Եթէ հնարաւոր չէ օգտուիլ, սեղաններուն վրայ եղածէն, ի՞նչ ընեն խեղճերը, գոնէ տակը մնացածներէն կրնան օգտուիլ:

Տակը մնացածը, լաւագոյն մասն է, կ՚ըսէ ժողովրդական առածը: Եւ այս առաջադրութեամբ, բաղդականատեսներ կան, թէ խորհրդային ներկայացուցիչներուն սեղաններուն տակը փոշիի հատիկ մը անգամ չէ մնացած, ժողովներէն վերջը: Նուազ երջանիկ չեն, Միացեալի մնացեալ բախտակիցները: Միայն կարելի չէ եղած մինչեւ հիմա, հասկնալ թէ ինչ գտնուած է, Թուրք պատուիրակութեանց... սեղաններուն տակէն: Խիստ գաղտնի կը պահուի առայժմ ։

Շատեր բաին թէ, ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ, որ խաղաղութեան ժողովներու արձանագրութեանց կամ դաշինքներու պատրաստութեանց ժամանակ, կէտ մը անգամ չեն մոռնար, եւ օրերով կը վիճին այդ մէկ ստորագրութեան համար եւ հոս, այսպիսի կարեւոր բաներ կը մոռցուին... սեղաններուն տակը:

Դիւանագիտական աշխարհի գաղտնիքներն են ատոնք, որ մենք սովորական մահկանացուներս չենք կրնար թափանցել:

Բարեկամս որ քովս նստած է, ականջիս կը փսփսայ, թէ ի՞նչ լաւ բան կ՚ըլլար, եթէ օր մը ատելութեան, վրէժխնդրութեան, անարդարութեան կիրքերն ալ այդ սեղաններուն տակը մոռցած՝ սրահէն դուրս ելլէին... եւ ժողովները փակէին, եւ կամ սեղաններուն տակը ժողով գումարէին:

Միամիտ բարեկամիս պատասխանեցի ․

— Այդ բոլոր ըսածներդ շատո՛նց մոռցուած են, այդպիսի բան գոյութիւն չունի հիմայ: Այդ բառերը գրուած են եւ վերածուած՝ համերաշխութեան, ժողովրդապետութեան, փոքր ազգերու պահպանման իմաստին: Կը տեսնես թէ տարբեր ազգեր ինչպէս իրար կը պաշտպանեն եւ թեւ ու թիկունք կը հանդիսանան քուէարկութեանց մէջ...

Պիտի չարունակէի, բայց կրկին պարզամիտ բարեկամս միջամտեց ․

— Մտահոգութիւնս սակայն այն է թէ չըլլա՛յ որ օր մը «խաղաղութիւն»ը սեղաններուն տակը մոռցած, ժողովը ընդհատեն:

ՄԵՂՈՒ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ, Բ. տարի, 1947, պատրաստեց Գէորգ քահանայ Նիգամեան: Փարիզ: էջ 144, գին 300 Ֆրանք:

Նամակ մը եւ հազար տոլար

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.-ԻՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէսզգած էինք, Մեքսիկօ Սիթիէն (Ամերիկա) երեք եղբայրներ՝ Գասպար, Քերովբէ եւ Յարութիւն Առաքելեան հազար տոլար տրամադրած են Սուրիոյ եւ Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Մ.-ին, այս առթիւ սրտառուչ կոչ մը ուղղելով Հ. Մ. Ը. Միութեան անդամներուն: Ահաւասիկ այդ նամակը (19 Հոկտ.).— ՝

Սիրելի՛ ընկերներ,

Ստորագրեալներս՝ Գասպար, Յարութիւն եւ Քերովբէ Առաքելեան եղբայրներ, նախկին անդամներ Յունաստանի Հ. Մ. Ը. Միութեան, 20-22 տարիներէ ի վեր կ՚ապրինք Մեքսիկօ Սիթիի մէջ:

Նկատի առնելով ներկայիս այն կոյր հալածանքը, անվայել նախատինքը եւ ստորին պրոպականտը, որուն, դժբախտաբար, ենթարկուած են Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ Հ. Մ. Ը. Միութեան անդամները ներգաղթի հայ բոլշեւիկ պատուիրակներու կողմէ ․

Նոյնպէս նկատի առնելով, որ սոյն վարկաբեկումները կրնան շատ վնասակար եւ անբուժելի երկպառակումներու աղբիւր դառնալ Հ. Մ. Ը. Միութեան Յունաստանի եւ Սուրիոյ անդամներուն միջեւ, որովհետեւ անոնց տրուած հարուածը կուգայ մեր սիրելի Հայրենիքի հայ պատուիրակներէն, որոնք կ՚ուզեն պառակտել, քայքայել եւ ոչնչացնել սոյն Միութիւնը, թէեւ ան իր ամբիծ եւ անարատ դրօշին տակ առողջ, ողջամիտ եւ տաքարիւն հայրենասէր Հայեր կը պատրաստէ իր հիմնադրութեան թուականէն ի վեր մինչեւ այսօր, քանի որ ըլլայ ողիմպիական եւ մարմնամարզական խաղերու ժամանակ, ըլլայ ազգային եւ միջազգային հանդէսներու միջոցին, հայ ազգին պատուոյ, արիւնի, վրիժառութեան անվեհեր դրօշակը բարձր բռնած, ընդհանուր հիացման, գնահատանքի եւ բուռն ծափահարութիւններու արժանացած է ան.

Կոչ կ՚ընենք մեր սիրելի ընկերներու, որ դարման մը խորհինք եւ մեր բոլոր կարելի միջոցներով նեցուկ հանդիսացանք մեր այս սիրուած աքանչելի կազմակերպութեան: Այլապէս, վայ մեզի, որ հայ ենք եւ նախկին Հ. Մ. Ը. Միութեան անդամներ:

Պէտք է մեր լաւագոյնը ընենք այս կազմակերպութեան համար, եթէ կ՚ուզենք.— Ա) որ գաղթահայութիւնը հայ եւ հայրենասիրական ոգիով ապրի. Բ) որ մեր նոր սերունդը այլասերումէ փրկուի. Գ) որ մեր նոր սերունդի անդամները արժանավայել յաջորդներն ըլլան Վարդաններու, Անդրանիկներու, Սեպուհներու եւ Մուրատներու:

Թիկունք կանգնինք անոնց. թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս օգնենք այդ կազմակերպութեան, որ երբեք չընկճուի համայնավարներէն ստացած հարուածէն եւ աւելի եռանդով ու աշխոյժով շարունակէ մեր բոլորի հիացմունքին,, հպարտութեան եւ պարծանքին արժանի իր գործը:

Նմանապէս կոչ կ՚ընենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենք ալ իրենց բոլոր կարելի միջոցներով օգնեն Հ. Մ. Ը. Միութեան պահպանման եւ բարգաւաճման ։

Մղում տալու համար այս նուիրական գործին, մենք, երեք եղբայրներս, հազար տոլար կը նուիրենք Յունաստանի եւ Սուրիոյ Հ. Մ. Ը. Միութեան եւ անհամբեր կը սպասենք, որ մեր այս նուիրատուութիւնը խթանէ մեր բոլոր նախկին ընկերները՝ հետեւելու մեր օրինակին եւ նոյնպէս նիւթական նման նուէրներ հասցնելու այդ ազգօգուտ կազմակերպութեան՝ զայն աւելի եւս զօրացնելու համար ։

Փոխանակ ապագայ կարաւաններով հիւանդ-կախ, յուսահատ, տատամսող հայրենակիցներ ղրկելու Հայաստան, որոնք ոչ թէ Մայր Հայրենիքին օգտակար կրնան ըլլալ, այլ բեռ, պատրաստենք եւ ղրկենք կարաւաններ առողջ կազմով, առողջ մտքով, ազնիւ երիտասարդներ, որոնք իրենց հուժկու բազուկներով եւ առողջ բանականութիւնով շէնցնեն եւ պայծառացնեն մեր Մայր Հայրենիքը եւ արժանի յաջորդները ըլլան մեր մեծ նախնիքներուն:

Մենք կը խորհինք, որ առիկա լաւագոյն պատասխանը պիտի ըլլայ բոլոր անոնց, որոնք, ներգաղթի առիթը չահագործելով, կ՚ուզեն քայքայել մեր սիրելի Հ. Մ. Ը. Միութիւնը ։

ՔԱՋ ՀԱՅՈՐԴԻ ՄԸ, Յարութիւն (Արթիւր) Տապաղեան, տասնապետ F. F. I., պատերազմի մեծ խաչը ստացած է պրոնզեայ աստղով, համաձայն զօր. Քէօնիկի 1946 Սեպտ. 14 թուակիր հրամանագրին, իսկ Նոյ. 11ին՝ Դիմադրութեան Խաչը: Թուելով հայ ռազմիկին արժանիքները, հրամանագիրը կ՚ըսէ թէ Տապաղեան Արթիւր ծառայած է Դիմադրական ճակատին մէջ Մոնմարթրի մէջ (Փարիզ), միշտ պատնէշին վրայ մնալով, ամէնէն նտագնապալի պահերուն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի նաւահանգիստը Ֆրանսայի պարենաւորման գլխաւոր դուռն է, բայց այս միջոցին շատ քիչ նաւեր կը հասնին, ամերիկեան գործադուլներուն հետեւանքով: Այս պատճառով ալ նաւահանգիստի բանուորները անստուգութեան մատնուած են, մանաւանդ որ մեծ թիւ մը կը կազմեն: Անցեալ տարի շատ նաւեր կ՚երթեւեկէին եւ սէնտիքան մեծ թիւով «տոքէր»ներ առաւ, ամսական 20 Ֆրանք գանձելով, իսկ հիմա անտարբեր դիրք մը բռնած է:

Աշխատաւորները մեծ մասով արուարձաններըր կը բնակին, ամէն օր 35 Ֆրանք հանրակառքի դրամ կուտան, յուսալով թէ գործ պիտի գտնեն, բայց անյոյս տուն կը վերադառնան: Աշխատանք առնելու ձեւակերպութիւնն ալ զարմանալի է: Ամէն «շէֆ» որ գործաւոր պիտի առնէ, անտառուն գնողներու նման կը սկսի վարէն վեր չափել չափչփել ու յետոյ գործի կ՚առնեն նիհարները որոնք հաց ուտելու ատամներ չունին: Այս մարդիկը գործնականին մէջ աւելի գործատէրերու շահն է որ կը պաշտպանեն, անոնց հացին իւղ քսելով ։

Մօտաւորապէս 7—8 հազար տոքէրներ կան որոնք կ՚աշխատին արտածումի եւ ներածումի գործերու մէջ, իսկ նաւահանգիստը եւ նաւերը նորոգելու աշխատողները տարբեր են: Ամէն ազգէ աշխատողներ կան: Առաջին թիւը կը կազմեն Սպանիացիները, երկրորդը՝ Արաբները, երրորդը՝ Իտալացիները, չորրորդը՝ Հայերը, հինգերորդը՝ Յոյներ, վեցերորդ Ռուսեր, Ֆրանսացիներ եւն.: Եթէ օրինաւոր գործ ըլլայ օրավարձքերը լաւ են, (486 Ֆրանք օրական, եթէ թօնի հաշիւով գործ ըլլայ, 600—650 Ֆրանք): Իսկ կիրակի եւ տօն օրերը 740 Ֆրանք է աշխատավարձքը: Միեւնոյն ատեն կուտան օրական կէս լիտր գինի, հաց եւ կերակուր: Ասոնց փոխարժէքը գործատէրերը կը վճարեն, իւրաքանչիւր գործաւորի համար 25էն 30 Ֆրանք: Այս դրամը սէնտիքան կ՚առնէ եւ ինք կը պատրաստէ կերակուրը ու քամիոնով կը բաժնէ: Կերակուրները երբեմն լաւ կ՚ըլլան, երբեմն անհամ: Խոհարարները իրենց ուզած ձեւով կ՚եփեն ճերմակ եւ սեւ ձեռքեր գործ կը վարեն: Թող հայ շէֆերը բարի ըլլան գործի նախապատուութիւն տալ հայ տօքէրներու, ինչպէս կ՚ընեն Սպանիացիներ եւ Իտալացիներ: —Աղաւնդական

Գիտական աշուղիս

Ուիլըմ լերան դիտարանի աստղագէտներէն Տօքթ. Սէթ. Նիքըլսընի վերջերս ըրած յայտարարութեան մը համաձայն, արեգակնային բիծերը մինչեւ այսօր չտեսնուած ուժգնութեամբ խանգարած են ընդծովեայ պարաններու եւ ճայնասփիւռներու հաղորդակցութիւնները: Իր կարծիքով, այդ բիծերը ցոլացումն են արեւի մակերեսին վրայ գոյացած յորձանարեր բարեխառնութիւններուն: Արդարեւ, հազար միլիոնաւոր ելեկտրոններ արեւուն հրաշէկ ներքնամասէն ազատ արձակուելով, դուրս կը հոսին անոր մըրկածին կեդրոնին մէջ գտնուած բացուածքէ մը, եւ առաջ կը բերեն ելեկտրական խանգարումներ: Տօքթ. Ռիչարի կարծիքով, արեգակնային բիծերուն եւ օդի վիճակի փոփոխութիւններուն միջեւ սերտ առնչութիւն մը գոյութիւն ունի: Արեւին լոյսն ու ջերմութիւնը կ՚որոշեն մթնոլորտին վիճակը, հետեւաբար արեգակնային ճառագայթումի պայմաններուն մէջ ամէն փոփոխութիւն կ՚ազդէ մթնոլորտի կացութեան վրայ: Միւս կողմէ, օդին վիճակը կախում ունի մթնոլորտի ծանրաչափական ճնշումներուն ցած ու բարձր կեդրոններուն անընդհատ շղթայաւորումէ մը որ կ՚ուղղուի արեւմուտքէն դէպի արեւելք թաւալական շարժումով: Այդ շղթայաւորումին եւ արեգակնային բիծերուն յարաբերութիւններէն ծագում կ՚առնեն մթնոլորտին յանկարծական փոփոխութիւնները:

Լինցի մէջ (Աւստրիա) Քաղցկեղի կամ խլիրդի հետազօտութիւններու սահմանուած աշխատանոցին տնօրէն՝ Տօքթ. Ալֆրէտ Քրիսթիանի, խիստ շահեկան ու սրտապնդիչ արդիւնքներ ձեռք բերած է, 12 տարիէ ի վեր փորձեր կատարած ըլլալով 50.000 քաղցկեղէ տառապող ենթականերու վրայ ։

Իր կարծիքով, քաղցկեղը (քանսէռ) յառաջ կուգայ շնչառական խանգարումներէ, որոնք ծագում կ՚առնեն մեր գործարաններու բջիջներուն մէջ վնասակար նիւթերու կուտակումէն: Երբ այդ նիւթերուն համախմբումը որոշ աստիճանի մը հասնի, կը չէզոքացնէ բնական խմոր մը, որ բնականոն վիճակի մէջ կը լուծէ քաղցկեղէ վարակուած բջիջները: Ասկէ զատ, այդ վնասակար նիւթերը քաղցկեղի բջիջներուն սնունդ կուտան, միեւնոյն ատեն կը պաշտպանեն զանոնք: Տօքթ.ը բուրեղային վիճակի վերածելով այդ օգտակար խմորը, յաջողած է չէզոքացնել վնասակար թոյները եւ ճշդել անոնց քիմիական բաղադրութիւնը: Իր կարծիքով, այդ խմորին հազար մէկ միլիոններո՞րդ գրամ մը կը բաւէ չէզոքացնելու համար մէկ

խորանարդ սանդխմեթր ծաւալ ունեցող քաղցկեղէ վարակուած մասերը։

Տօքթ․ Քրիսթիանիի հետազօտութիւնները կը հաստատեն այն տեսութիւնը, որուն համաձայն քաղցկեղը ախտաժէտ հիւանդութիւն մը չէ, այլ մարդկային բջիջներու սերնդագործութեան անհաւասական ու անկանոն զարգացումը ։

Հ. ՏԻՐՈՍԿԻ

Հիւլէականը

Լոնտոնի «Նիւզ Քրոնիքլ» թերթին Գոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սեւ Ծովէն հասած ճամբորդներու տեղեկութեանց համաձայն, Խ․ Միութիւնը Էլպրուզ լերան ստորոտը, Սոխումի նաւահանգստին մօտ կը կառուցանէ հիւլէական ուժի գործարան մը որ իր կարեւորութեամբ պիտի մրցի Օք-Րիճի (Մ․ Նահանգներ) գործարանին հետ ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, խորհրդային գիտուններ գերման բնագէտներու հետ միասին կը վարեն աշխատանքները։ Կ'ըսուի թէ շրջանին բոլոր գիւղացիները պարպուած են (էվակուացւած!)։

★ Մոսկուայի անթենը երկու կարեւոր գիւտեր հաղորդեց աղջի օր, — պրոֆ․ Գ․ Լուկիրսկիի նոր մեթոտը հիւլէն փշրելու եւ երկրին մակերեսը ելեկտրականութեամբ չափելու, 19.8 մղոն խորութեամբ։ Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին ։

Արաբական շարժումը կը ծաւալի

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ արաբ ժողովուրդներու նոր եւ մարտական Դաշնակցութիւնը կազմուած է, աջակցութեամբ Երուսաղէմի տարագիր Միւֆթի Հաճի էմին Հիւսէյնի։ Այս նորակազմ Դաշնակցութիւնը նախորդին տեղը պիտի չբռնէ, այլ պիտի աշխատի աւելի արագօրէն լուծել Միջերկրականի առիպողական խնդիրները ։ Կազմակերպութիւնը կը յուսայ ապահովել արաբ երկիրներու քաղաքական հոսանքներուն աջակցութիւնը։ Հաւանաբար առաջին նախագահը պիտի ըլլայ Միւֆթին։ Կը թուի թէ նոր դաշնակցութեան աջակիցներէն մէկն ալ Եգիպտոսի վաֆտ կուսակցութեան պետը, Նահաս փաշան է, որ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ արաբ ազգերուն մէջ։

Այս նոր կազմակերպութեան գլխաւոր հեղինակներն են Իրաքի ընդդիմադիր կուսակցութեան անդամները, որոնք ծանօթ են «Իսթիքլալ էլ Արապի» անունով (Արաբական Անկախութիւն)։ Կազմակերպութիւնը ջերմ պատասխաններ ստացած է շատ մը արաբական երկիրներու քաղաքական կուսակցութիւններէն։ Իր գլխաւոր նեցուկները կը հանդիսանան Իրաքի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ընդդիմադիր կուսակցութիւնները։ Պաղեստինի Արաբական Գերագոյն Խորհուրդը իր համակրանքը յայտնած է։ Սէուտի Արաբիան եւ Եմէնը տակաւին չեն պատասխանած։ Անդրյորդանանի մէջ գնաչար ժամ մը չի նշմարուիր, բայց Ապտուլլահ Թագաւորը յայտարարած է թէ՝ նոր Դաշնակցութեան կազմութեանը մէջ որ եւ է վնաս չի տեսներ։ Ընդառաջ պատասխաններ ստացած են նմանապէս Թունուզէն, Ալճերիայէն, Մարոքէն, Իրանի եւ Հնդկաստանի, նոյնիսկ Մ․ Նահանգներու արաբ փոքրամասնութիւններէն։ Շատ մը արաբ երկիրներու մէջ յանձնախումբեր պիտի կազմուին, որոնք ժողով պիտի գումարեն Պաղտատի մէջ։

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻՍԻ ՏԱԳՆԱԳԻՆ հետեւանքով ժողովրդային ցոյց մը կատարուեցաւ Վիլէթի սպանդանոցներուն շուրջը։ «Իւմանիթէ» ցուցարարներուն թիւը կը հաշուէ 100.000, «Ֆիկարօ»՝ 12.000, ուրիշ թերթեր՝ 25—30.000։ Երբեք այսքան խեղճ եղած չէր մսացու անասուններու քանակը, — 22 եզ, 21 հորթ, 350 ոչխար եւ 850 խոզ, կերակրելու համար Փարիզի ժողովուրդը։ Ցուցարարները կը պահանջէին խիստ միջոցներ ձեռք առնել, միս ճարելու համար ժողովուրդին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ։ Անցի օր դաշնակցային դատարանին առջեւ հանուեցաւ հանքագործներու սէնտիքային նախագահը, Ճօն Լիւիս, բայց բառ չարտասանեց։ Փաստաբանը բացատրեց թէ իր փոխադրեալը չի ճանչնար դատարանին իրաւասութիւնը։ Դատը յետաձգուեցաւ չորեքշաբթի օրուան։ Կը թուի թէ գործադուլը երկար պիտի տեւէ։ Բացառիկ վիճակ հրատարակուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ։ Թերթերը կը գրեն թէ նախագահ Թրումըն, աշխատանքի նախարարը եւ մասնագէտներ ժողով գումարելով, որոշած են օրական երկու միլիոն տոլար տուգանք պահանջել հանքագործներու նախագահէն եւ սէնտիքայէն ։

ՑԿԵԱՆՍ ԲԵՐԴԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Լաւըն, ռուսական ճակատի Ֆրանսացի կամաւորներու հրամանատարը, որ ինքզինքը պաշտպանելու համար բսաւ թէ Գերմանները խոստացած էին արձակել 800.000 Ֆրանսացի գերիներ, անմիջապէս որ Ֆրանսական առաջին զօրաբաժինը կազմուէր արեւելեան ճակատին վրայ։

Համերգ Մարսէյլի մէջ

Théâtre de la Rue d'Alger

15 Դեկտ․ Կիրակի գիշեր, ժամը 21ին Հովանաւորութեամբ Կաթող․ լիազօր պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք․ ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ։

«Արմենիա» երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Վ․ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ։

Յայտագիրը ամբողջովին կազմուած է ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏի եկեղեցական թէ աշխարհիկ գործերէն, իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ։

Տանօք — Համերգին օրը կիշէն տոմս չի ծախուիր։ Կանուխէն ապահովել դիմելով Պ․ Գ․ Յ․ Մալաքեանի՝ 3, Bld. Th. Thurner, Tél. L. 09.02։ Ե․ Արմէնի՝ 39, rue St. Savournin, Tél. G. 76.83, Ս․ Ալթունեանի՝ 2 rue des Petits St. Jean եւ երգչախումբի անդամներուն ։

Երգահանդէս Լիոնի մէջ

ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ)

15 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ Ռամօի (Salle Rameau) մեծ սրահին մէջ։

Տոմսերու գիները 50, 75 եւ 100 Ֆրանք ։

Դիմել Յ․ Տէյիրմէնճեան՝ 69 Cours Lafayette Արմենակ Աւետեան՝ 205 rue Duguesclin, Կէնճեան եղբարք՝ 45 rue de Bonnel, Գ․ Ֆէլլահեան՝ 50 rue Dunoir, Ուզունեան՝ 34 rue Dunoir, Béal: 15 rue de la République, Տէսինի համար Ֆօթօ Կարօ։

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 75ամեակը Փարիզի մէջ

Գատուայ նախագահութեամբ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ․ ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, կաթող․ լիազօր։

Կիրակի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, (45 rue La Boëtie)։

« ՅՈՒՇԱՏԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ »

Կազմակերպուած Փարիզի Հայկական-երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ԲԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Յայտագրին մէջ պիտի գործադրուին վարդապետին մշակած գործերէն 40 կտորներ, խմբերգի, մեներգի եւ դաշնակի համար։ Նախօրօք ապահովել տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն — Հրանտ Սամուէլ, Սապօնճեան, 39 rue Trévise, Բամպուք-ճեան 9 rue Jouy Rouve, Հ․ Սարգիսեան 261 Fbg. St. Martin, Պարթեւեան 14 rue Petit, Paris (19)։ Համերգին օրը տոմս պիտի չի ծախուի սրահը ։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳՐԻ հաւաքածոյ մը, 1923-1940, ընդամէնը 189 գիրք, ծախու է 12.000 Ֆր․ի (100 տոլար)։ Դիմել «Յառաջ»ին կամ D. TCHITOUNY, 13 rue Caumartin, Paris (9)։

ՏՈՔԹ․ ՈՒՂՈՒՐԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ Պ․ Պայթարեան Ղեւոնդ 500 Ֆրանք կը նուիրէ Ֆր․ Կապոյտ Խաչի Շրջ․ վարչութեան․ Սաանալ «Յառաջ»էն ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Տիկին Սուլթան Կըրեղեան կը փնտռէ իր քոյրը Տիկին Եսթէր - Էմէնճիեան, որ կը գտնուի Ֆրանսայի Շոմէրակ գիւղին մէջ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Յարութիւն Մանուկեան, 25 rue Bernard du Bois, Marseille։

ՕԴԻՆ ՄԷՋԷՆ վառելանիւթ ճարելու փորձ մը կատարուեցաւ երկուշաբթի օր Փարիզի մէջ, ժամը 16ին։ Երկու անգլիական օդանաւեր երթուդարձ մը կատարեցին Քոնքորտի հրապարակէն էթուալ, իրարու կապուած՝ յատկօրէն տեսանելի խողովակով մը։ Օդանաւերէն մէկը միւսէն 30 մեթր բարձր կեցած ըլլալով վառելանիւթ (էսանս) կը հոսեցնէր միւսին։ Փորձը տեւեց 15 վայրկեան ։

ԿԻՆԸ ԵՒ ԵՕԹԸ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ իրարու կապեալով, ետեւէն քաշած եւ գետը նետուած է անբուժելի գինով մը, Քլէպէր Տիւմոբթիէ, Լիլի մէջ։ Խեղդուած մարմինները միասին հանուեցան։ Գինովը վերջերս զրկուած ըլլալով իր հայրական իրաւունքներէն, կատղած եւ տունն ալ կրակի տուած էր։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կռիւները կը շարունակուին Մակեդոնիոյ մէջ։ Կ'ըսուի թէ ապստամբներուն նպատակն է արեւելեան Մակեդոնիան բաժնել արեւմտեանէն։ Սելանիկի արքեպիսկոպոսը նամակ մը ուղղեց Թագաւորին, իր մտահոգութիւնը յայտնելով եղբայրասպան կռիւներուն առթիւ։ Կ'առաջարկէ ազգ․ փրկութեան դահլիճ մը կազմել ։

ՍՈՎԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆԸ սկսած է Ռուրի շրջանին մէջ, համաձայն անգլեւամերիկեան տեղեկագիրներու։ 15 քաղաքներու մէջ քննութիւն կատարուելով, հաստատուած է թէ կրնան ներկայ օրապահիկը պահել մինչեւ յունիս ։

Պ․ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹԷՔԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱԶՈՒՀԻ ՄԵԾԳԼՈՒԽԵԱՆ
Ամուսնացած

Նոյեմբեր 24ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, խիստ մտերմական շրջանակի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ․ Յ․ Դ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին Sociétés Savantes։ Դասախօս՝

Հ․ ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթ՝ Պետրոս Դուրեան։

Հ․ Յ․ Դ․ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեօ Քաշանի դասախօսական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԿՐԸՆՈՊԼ — Հ․ Յ․ Դ․ Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ․ ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին նաեւ Լանսէի ընկերները։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՏԷՍԻՆ — Ֆր․ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ․ ժողովը՝ այս կիրակի, 1 Դեկտ․ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ․ Յ․ Դ․ Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ ։

ՏԷՍԻՆ — Ֆր․ Կապոյտ Խաչի Տօնածառ - հանդէսը «Մանուկներու Օրհնութեան առթիւ, 28 Դեկտ․ շաբաթ երեկոյ Հ․ Յ․ Դ․ Տան մէջ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։ Կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը ։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Պետ․ Հայ կարմիր Խաչի, Դեկտ․ 1, ժամը 5էն 12, Georges V.ի սրահներուն մէջ։ 29—31 Ave. Georges V.։

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական խնամեալ բաժին եւ ընտիր օրքէսթր, ղեկավարութեամբ համբաւաւոր մաէսթրօ Ֆերնան Պույոնի։ Մուտք՝ 250 Ֆրանք։ Պարահանդէսին հասոյթը սահմանուած է կարօտ ուսանողներուն եւ հիւանդներուն ։

Աղխատաւորի պարահանդէսը

HOTEL CONTINENTALի շքեղ սրահներուն մէջ, Դեկտ․ 21, շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, բարձր հովանաւորութեամբ՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի նախկին haut commissaire et ambassdeur de France, Պ․ HENRY PONSOT եւ նախագահութեամբ Պ․ ՔԱՌԼՕ ՍԻՐԱՔԵԱՆԻ։ Ընտիր նուագախումբ Fernand Bouillon իր ամբողջ կազմով եւ Costia՝ հունգարական հռչակաւոր խումբը։ Այժմէն ապահովել սեղանները, դիմելով Պ․ Նուպար Զարֆճեանի, 7, rue de Ponthieu, Ely. 23-66։ Տոմսերու համար՝ Պ․ Պարկիրճեանի 52, rue Lafayette, Tai. 55-88 եւ Պ․ Վահէ Զիլինկիրեանի 24 rue Feydeau Cent. 48-51։

ՀԱՅ ՄԱՍԻՍ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ (Ս․ ՇԱՄՈՆ ԵՒ Ս․ ԷԹԻԷՆ) տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, Hôtel du Forezի շքեղ սրահներուն մէջ, Chateauceuxի կայարանին մօտ։ Ընտիր նուագախումբ, հասարակութիւնը կը հրաւիրուի սիրով ։

ՖՐ․ Կ․ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1500 Ֆրանք, Հայաստան ներգաղթող ենթակոմիտէին ձեռամբ, Շալճեան ընտանիքէն, յունահայ կարօտեալներուն համար։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, Վեցամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 28 Novembre 1946 — Հինգշաբթի 28 Նոյեմբեր

ԺԲ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4865 — Նոր շրջան թիւ 504 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

Անցեալ Հոկտեմբեր 25ին ուշադրութեան կը յանձնէինք Թուրքիոյ արտաքին նախարարին կարգ մը յայտարարութիւնները՝ Թուրքեւարաբ յարաբերութեանց մասին։

Այդ առթիւ գրուեցաւ թէ Թուրքիա միջոցներ կը խորհի աւելի ամրապնդելու իր կապերը հարեւան երկիրներուն հետ, ի հարկին զինակցութիւն կնքելով։

Նախարարը, Հասան Սաքա, վերջին պահուն հերքեց կարգ մը վերագրումներ, բայց տպաւորութիւնը մնաց անփոփոխ։ Այն աստիճան որ, արաբ հեղինակութիւն մը, Թահա Հիւսէյն, Գահիրէի գրական համալսարանին վերատեսուչը, հարկադրուեցաւ ապարէզ իջնել, ազդարարելու համար, — «Թուրքիա իր մորթն է որ կը խորհի։ Մենք Թուրքերու ծառան չենք»։ (Տես Բ. էջ)։

Կը թուի թէ կրակը չէ մարած տակաւին եւ խոկալու ասպար մը կ'եփի Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Եւ — բնորոշ երեւոյթ — ամէնէն աւելի Լոնտոնի թերթերն են որ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին այս խմորումներուն։

«Տէյլի Մէյլ», բրիտանական աշխարհակալութեան ամէնէն մոլեռանդ արտայայտիչը, մանաւոր թղթակցութիւն մը հրատարակած էր երէկ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Մօտաւոր Արեւելքի գործերու մասնագէտներ կը հաւատան թէ ջանքեր կը թափուին Գահիրէի մէջ, աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար Թուրքիոյ եւ Արաբական Դաշնակցութեան միջեւ։ Կ'ըսուի թէ ձեռնարկներէն մէկը պիտի ըլլայ Թուրքիան Արաբական Դաշնակցութեան մէջ առնել, իբրեւ ընկերակից - անդամ։ Խնդիրը կը քննուի Ա. Դաշնակցութեան կողմէ։

2 Արաբ վարիչները շատ լաւ գիտեն որ Թուրքիա սիրով կ'ուզէ աւելի սերտ կապեր հաստատել Արաբական Դաշնակցութեան հետ եւ կարգ մը անգլիական շրջանակներ ալ համակիր են այս քաղաքականութեան։ Սակայն, Դաշնակցութեան անդամ պետութիւնները կը դժկամակին աւելի լայն մերձեցում հաստատել Թուրքիոյ հետ։ Այս ընթացքին գլխաւոր պատճառներէն մէկն այն է որ, այդ պարագային Արաբները պիտի հարկադրուին բացէ ի բաց դիրք բռնել, եթէ որ եւ է վէճ ծագի Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ (օրինակ՝ Տարտանէլի մասին)։ Կ'առարկուի նաեւ թէ Թուրքիա շատ հզօր է արդէն, զէնքի տակ ունենալով մէկ միլիոն զինուոր, ուրիշ մէկ միլիոն ալ պատրաստ, մինչդեռ բոլոր արաբական ազգերը միասին ունին միայն 60.000 մարզուած զինուորներ։

3. Ուրիշ խնդիր մը.— Թուրքիա մինչեւ հիմա որ եւ է տրամադրութիւն ցոյց չէ տուած Սուրիոյ վերադարձնելու Ալեքսանտրէթի Սանճաքը։ Անգաբայի կառավարութիւնը շատ շատ պատրաստ կ'երեւայ Ալեքսանտրէթը դարձնելու ազատ նաւահանգիստ մը արաբական երկիրներու արտածումներուն համար։

4. Այսկէ զատ, կ'ըսուի թէ Թուրք դիւանագէտներ կը պահանջեն որ Մուսուլը եւ իր քարիւղը յանձնուին Թուրքիոյ, եւ ոչ թէ մնան Իրաքի։

5. Կարեւոր պարագայ մը եւս,— եթէ Թուրքիա Արաբական Դաշնակցութեան միանայ, նոյնիսկ իբրեւ ընկերակից - անդամ, պիտի ակարանայ Եգիպտոսի դիրքը նոյն կազմակերպութեան մէջ։

Կարճ խօսքով, իւրաքանչիւր արաբական երկիր խնդիր մը ունի Թուրքիոյ հետ։ Իսկ այս վերջինը աւելի սերտ կապեր կ'ուզէ հաստատել գլխաւորաբար աշխարհագրական պատճառներով։

«Թուրքերը գիտեն որ պատերազմի մը պարագային Արաբներու զինուորական աջակցութիւնը աննշան պիտի ըլլայ, սակայն իրենց համար շատ մեծ կարեւորութիւն ունին ցամաքային ճամբաները արաբական երկիրներու մէջէն։ Թուրքիա կը յուսայ նաեւ կարգ մը հում նիւթեր եւ ուտեստ ճարել այդ շրջանին մէջ»։

Թղթակիցը ամէնէն վերջը կը յիշեցնէ թէ՝ Նոր Թուրքիոյ հաստատումէն ի վեր, Թուրք դիւանագէտները առաջին անգամ ըլլալով կը յիշեն Թուրքերու եւ Արաբներու «հասարակաց կրօնը», մինչդեռ Մ. Քէմալ փակած էր այդ էջը։

Այս բոլոր տեղեկութիւնները այնքան խօսուն են, որ բացատրութեան չեն կարօտիր։

Լայնօրէն քաղեցինք զանոնք, անգամ մը եւս արթուն պահելու համար Միջին Արեւելքի մեր տարագիր բազմութիւնները։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՔԼՈՐԱՄԱՐՏ

Հայ Գրողներու նոր վարչութիւնը խանդավառութեամբ ներկայանալու մտքով հանրութեան, անցած շաբաթ գիշեր սարքած էր երեկոյթ մը։ Դատելու համար — ինքզինքնիս... ո՛չ, ա՛յլ — 1500 տարիէ ի վեր հայր Աստուծոյ քով բնակող Վարդանն ու Վասակը։

Եւ այս ինքնաներկայացումը անցաւ յատկանշական կերպով պատուաբեր ու յաջող, արժանի նման վարչութեան մը։

Նախ խօսք առին ամբաստանողները որոնցմէ մին փոխանակ Վասակը ջախջախելու, գաղջ ջուրով մը լուաց զայն։ Միւսը արդէն ծանօթ պատմագիրներու գրածը յիշեց։ Իսկ երրորդ մը երբ խօսեցաւ, Վասակի պաշտպաններէն մին յառաջ խոյանալով ստութեամբ ու ամբոխավարութեամբ ամբաստանեց իր պաշտօնակիցը. ան պոռաց, այս պոռաց, եւ զայմաղամը ա՛յնքան մեծցաւ որ, երբ վիճողները իրենց թեւերը սրտած փետուրներ վրայ յարձակելու կը պատրաստուէին, հասարակութիւնը այս կոփամարտի անակնկալ ներկայացումէն զուարճացած կամ զայթակղած, ինքն ալ սկսաւ աղմկել ու գոռալ։

Նախագահը իր կարգին շուարած խնդրին այս նոր երեւոյթէն, հազիւ կրցաւ կարգը վերահաստատել եւ շարունակել տալ գրական դատավարութիւնը, որ դատապարտութիւնը եղաւ մեր գրողներէն ոմանց վիճաբանական հասկացողութեան եւ բարեկրթութեան։

Վարդան - Վասակի գրական դատավարութիւնը նոր չէ։ Պոլսոյ մէջ քանիցս եղած է, նաեւ Պէյրութի մէջ եւ այլուր, վերջերս ալ Մարսէյլի մէջ՝ առանց աղմուկի։ Հայ գրողներու վարչութեան այս մասին բերած նորութիւնը հրապարակային գայթակղութիւնն էր միայն, եւ այն ալ նո՛յն վարչութեան երկու անդամներուն միջեւ որոնք երէկ սրտակից եւ հոգեկից էին Օշականի եւ Շ.ի խմբագիրներուն մէջ։

Բայց ծափահարենք զիրենք։ Իրենք այնքան տարուեր են — խեղճերը — իրենց փոխանորդած հերոսներուն սիրովը, որ իրենց բորբոքած երեւակայութեամբ՝ փարիզեան բեմը Աւարայրի դաշտը կարծեր եւ մտէն անցնող Սէնն ալ Տղմուտ գետ եւ սկսեր են մենամարտի. «տո՛ւր որ կուտաս» ինչպէս կը ճկարագրէր հանգուցեալ պատմախօսը Մ. Նաթանեան, դպրոցական տղոց առջեւ։

Ծափահարենք նաեւ Գրողներու վարչութիւնը որ ասով անգամ մըն ալ ապացոյցը տուաւ թէ յաջող աքլորամարտներ սարքելու կոչումն ու վարպետութիւնը ունի։

Յ. Տ.Յ.

«Դաշնակցութեան Օրը» Պէյրութի մէջ

Պէյրութէն կը գրեն մեզի Նոյ. 18 թուականով.— Երէկ, 17 Նոյեմբեր քաղաքին ամէնէն փառաւոր եւ մեծ սրահին մէջ տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը։ Հանդէսները նկարագրելու բոլոր ածականները քիչ եկան։ Ներկայ էին բոլորը, ընկերն ու չէզոքը, համակիրն ու անտարբերը, զարմանքով ու հիացումով տեսնելու որ «կը հրաժարիմ»-ները բոլորովին հակառակ արդիւնք տուած են, եւ Դաշնակցութիւնը կը մնայ նոյն հաստատուն կազմին։ Գրականութիւն չխաղամ, բաւ միայն որ երէկուան հանդէսը գիս քան տարի երիտասարդացուց։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Ընկ. Կեդր. Վարչութիւնը Նոյեմբեր 19ին նիստ գումարեց, նախագահութեամբ Կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք.ի, եւ առաւ կարեւոր որոշումներ մանաւորապէս շէնքին նորոգութեան եւ յառաջիկայ տարեշրջանին վարժարանի վերաբացման համար, բարձր. Նախակրթարանի ծրագրով։

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ
ՋԱՐԴԱՐԱՐ ԹԱԼԷԱԹԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

«ՀԱՅԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲՌՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՃԱՄԲԱՆ»

ՄՕՏ 20.000 ՀՈԳԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Le Populaire, ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, շահեկան նամակ մը հրատարակած էր երէկ, Գահիրէի իր մասնաւոր թղթակցէն (J. Mazuel), հետեւեալ խորագիրներով.— «Հազարաւորներ Արեւելքի ճամբաներուն վրայ.— Հայերը նորէն կը բռնեն իրենց հայրենիքի ճամբան»։

— «Նոր ելք մը տեղի կ'ունենայ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, բայց տարբերելով սիոնական շարժումէն, զոր կը ջանան զսպել եւ որուն ուղղութեամբ առաջնորդել, այս շարժումը կը կատարուի ազատօրէն։ ԺԹ. դարու վերջերէն սկսած, Ապտիւլ Համիտի օրով — այլ անուամբ Կարմիր Սուլթան — Հայերը հարկադրուեցան հեռանալ իրենց հայրենիքէն։ Իրենց արտագաղթը ա՛լ աւելի չեչտուեցաւ Երիտասարդ Թուրքերու օրով, որոնք իբրեւ թէ ներշնչուած էին Մարդու Իրաւունքներու Ցայտարարութենէն եւ, առով իսկ, բացարձակ հաւասարութիւն կը շնորհէին Օսմ. կայսրութեան բոլոր քաղաքացիներուն, առանց կրօնի կամ ցեղի խտրութեան։

Հետապնդուելով, հալածուելով, ջարդուելով, Հայերը ցրուեցան ի սփիւռս աշխարհի։ Անոնք ապաստանեցան Ամերիկա եւ Միջերկրականի աւազանը (Պաղեստին, Սուրիա, Եգիպտոս), ուր շնորհիւ իրենց կորովին, յամառութեան եւ ուշիմութեան արագօրէն դարձան ուղղամիտ եւ հաւատարիմ հպատակները հիւրընկալ երկրին։

Հակառակ նոր երկիրներու հրապոյրին, երկիրներ ուր մեղուներու պէս իրենց փեթակներէն դուրս թռան կատարեալ համդարտութեամբ եւ խոր արմատներ ձգեցին, անոնք երբեք չկորսնցուցին անկախ Հայաստանի մը վերածնունդը տեսնելու յոյսը եւ աշխատեցան անվկանդ։

Մեծ Պատերազմէն քիչ վերջը ծնաւ շարժում մը որուն նպատակն էր Հայերը համախմբել հայրենի հողին վրայ, նոր Աւետեաց երկիր։ Քաջալերուելով խորհրդային կառավարութենէն, դատեպղնդուած՝ Հայերը մեծ թիւով պատասխանեցին երկրի ձայնին։ Հրաժարիլ տքնաջան աշխատանքով ստացուած դիրքերէ, հաշուեյարդարի ենթարկել իրենց ստացուածքը այնքան զոհողութիւններէ վերջը, լքել հիւրընկալ երկիրներ առանց վերադարձի յոյսի, վերսկսիլ կեանք մը որ երբեք զերծ չէ դժուարութիւններէ եւ յուսախաբութիւններէ, այս բոլոր նկատումները չկրցան յաղթել ազգային զգացումը։ Տոչորուած՝ հայրենի երկրի կարօտով, անոնք զանգուածօրէն վերադարձան իրենց հայրենիքը, Հայաստան։

Եգիպտոսի մէջ, մօտ քսան հազար Հայեր արձանագրուած են ներգաղթի ցանկերուն վրայ, այսինքն ամբողջ գաղութին աւելի քան 70 առ հարիւրը։ Երիտասարդ եւ ծեր տոգորուած միեւնոյն հաւատքով, աչքէ հանելով անցեալ առաւելութիւնները, արհամարհելով արմատէն կտրուելու եւ նոր պայմաններու վարժուելու դժուարութիւնները, անոնք կը մեկնին ամրապնդուած իրենց փորձառութեամբ եւ առնական յատկութիւններով, իրենց ամբողջ վստահութիւնը դնելով իրենց երկրին յարութեան վրայ։ Օժտուած՝ անխախտ կամեցողութեամբ, խռովեալ աշխարհի մը մէջ ուր այնքան տխորժակներ եւ շահեր իրարու կ'ընդհարին, անոնք գիտակցօրէն կը հրաժարին ամէն բանէ, միայն դէպի երկիր վերադարձի մասին մտածելու համար։ Երանի՛ այն երկրին որ պիտի հարստանայ այսպիսի մարդկային կարողութիւնով մը, բազմութիւն մը որ ոչ կուսակցութեանց մասին կը մտածէ, ոչ ալ վարչաձեւի — շատ տկար փոքրամասնութիւն մը միայն ընդունած է համայնավար վարդապետութիւնները — եւ որ միայն մէկ շարժառիթով կ'առաջնորդուի,— ապրիլ խաղաղութեամբ եւ աշխատանքով, վերագտնուած հայրենիքի մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Մասնաւոր հրաւէրով Նոյեմբեր 22ին ընկերակցութեամբ Արսէն Ա. քահանայի, ներկայ եղաւ Լիբանանեան դեսպանատան մէջ սարքուած պաշտօնական ընդունելութեանց եւ Լիբանանի անկախութեան տարեդարձի առթիւ իր շնորհաւորութիւնները ներկայացուց դեսպան Ահմէտ պէյ Տաուքի եւ Տիկին Տաուքի։

Պատուիրակը յաջորդ օրը ժամը 3ին ընկերակցութեամբ Ազգ. քհնյ.ի եւ վարչական խորհուրդի ատենապետ Պ. Գամէր Պաղտասարեանի այցելեց Պահապանեան Գերապայծառի եւ շատ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ՝ որուն ներկայ էր հայ կաթողիկէ համայնքի հոգաբարձութիւնը։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ճամբայ ելաւ «Ռոսիա» շոգենաւը, հայրենիք փոխադրելով 2300 ռուս տարագիրներ։ Ֆրանսայի 45.000 — 60.000 Ռուսերէն ներգաղթի համար արձանագրուած են տասը հազար տարագիրներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«ՄԵՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԾԱՌԱՆ ՉԵՆՔ»

(ԹԱՀԱ ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ)

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Ա.

Հոս ալ հասաւ, անտարակոյս, Թուրքիոյ Արտ. Գործավար Հասան Սագայի վերջին յայտարարութեանց արձագանգը՝ ի մասին Թուրքիոյ եւ Արաբական աշխարհի միջեւ աւելի սեղմ «գործակցութեան» մը: Ատենէ մը ի վեր, Անգարա ժպիտ ու համբոյր միայն վերապահած է մերձաւորեւելեան երկիրներու, իսկ Թուրքեւիրաք «սրտակցութենէն» ասդին,— որուն Թաքուն ծալքերուն մասին ժամանակին խօսած ենք այս էջերուն մէջ —, այդ շեշտը դարձած է աւելի քնքոյշ:

Կատարեալ սիրուըտուք Անգարա - Լոնտոն ձայնակցութիւնը՝ արաբ երկիրները հրապուրելու աշխատանքին մէջ, ամէն ատենէ աւելի Թափ առած է վերջին եռամսեային, երբ տակաւ կը բիւրեղանան ճակատները Մերձաւոր ու Միջին արեւելքի շուրջ, ու անգլեւսաքսոնները կ'ուզեն իբրեւ միացման գիծ գործի մղել Թուրքերը :

Հասան Սագայի խօսքերուն տակ, ոչ միայն ընթացիկ սրտակցութեան մը ջրդուքը կ'ալեծփէր, այլեւ զինուորական կենակցութեան մը պայակը, նկատելով որ Հալէպի «Էլ Ճումհուրիէ» Թերթի Անգարայի Թղթակցին ուղղուած համակրալիր իր յայտարարութեանց կարգին, կ'ըսէր բառ առ բառ.

— «Բարեկամական ձեռք կ'երկարենք արաբ երկիրներուն, ու կ'ուզենք ընդգծել՝ թէ կապ պիտի հաստատենք թուրք եւ արաբ բանակներուն միջեւ, մեր հասարակաց շահերու պաշտպանութեան»:

Ինչո՞ւ այս յեղակարծ դարպասը, այսքան լիառատ, ու անվերապահ: Ուրկէ՞ այսքան սէր ու մտերմութիւն մանաւանդ Սուրիոյ հանդէպ, որուն չարիք չմնաց որ չգործէր: Մինչեւ այսօր,— առանձին հաշիւ:

Միօրինակութենէ խուսափելու համար, խօսք կուտանք այս անգամ արաբական աշխարհի մեծագոյն հեղինակութեան՝ Տօքթ. Թահա Հիւսէյնի, որ խնդրոյ առարկայ սիրոյ յայտարարութիւններուն շուրջ կը փորձէ վերլուծական ընդարձակ աշխատանք մը, յստակ, ուժեղ եւ վճռական: Աւելցնենք, այս առիթով, որ Թահա Հիւսէյն, ներկայիս կը վարէ Գահիրէի Գրական ֆաքիւլթէն, մեծագոյն գրագէտն է արաբ աշխարհի,— քննադատ եւ բանաստեղծ միաժամանակ: Տակաւին մանուկ՝ կորսնցուցած է աչքերուն լոյսը, բայց իր հոգիին անշէջ լոյսը տարած է զինք մինչեւ Եւրոպա,—Փարիզ՝ Սորպոն, ուր հետեւած է գրական, ընկերային եւ փիլիսոփայական բարձր գիտութեանց: Կինը՝ Ֆրանսուհի: Բազմաթիւ հեղինակութիւններ ունի, որոնց կարգին Ֆրանսերէն հատորներ: Կ'աշխատակցի արաբական մեծագոյն հանդէսներուն, եւ Թերթերու: Միջազգային անունի տէր:

Թողունք, որ ինք խօսի .

— Առաջին աշխարհամարտի վաղորդայնին՝ Թուրքեւեգիպտական յարաբերութիւնները հակադրութիւններով լեցուն էին: Կը հիանայինք մէկ կողմէ Թրքական բարեշրջումներուն, բայց կ'ատէինք իր արեւմտամոլ բարքերը: Քէմալի յեղաշրջումները՝ կը կազմէին, այդ օրերուն, արեւելեան մտայնութեան համար, ժխտում արեւելեան աւանդութիւններու:

Լօզանի դաշնագրէն վերջ, խզուեցան վերջնականօրէն Թուրքեւեգիպտական յարաբերութիւնները: Եգիպտոս փրկուեցաւ Թրքական լուծէն: Այդ լուծը Թօթափել՝ բաղձանքն էր ոչ միայն Եգիպտոսի, այլեւ բովանդակ արաբութեան, — ուղղակի կամ անուղղակի ենթակայ Թրքական ազդեցութեան :

Սուրիա, Լիբանան Թէ Իրաք, հաւասարապէս կ'ատէին Թուրքերը:

Թուրքերու հեռացումով, նոր դարաշրջան կը բացուէր արաբ աշխարհին համար: Արդարեւ, զարկ ստացաւ մեր մշակոյթը, ու վերածնան արաբ ասպետականութիւնն ու ազնուականութիւնը, որոնց ռահվիրաները եղած էին մեր նախահայրերը, երբ Թուրքիոյ անունն իսկ չկար միջազգային Թատերաբեմին վրայ :

Արաբ աշխարհը կը հաւատար, Թէ Թուրքիոյ տիրապետութենէն փրկուելէ վերջ՝ պիտի ազատագրուէր նաեւ Եւրոպայի ազդեցութենէն: — Ա-համաշխարհային պատերազմէն վերջ, արդարեւ, Իրաք ու Եգիպտոս պայքարեցան Մեծն Բրիտանիոյ դէմ: Եգիպտոս որոշ ազատութիւն ձեռք ձգեց, իսկ Սուրիա Թէ Լիբանան՝ տիրացած են այսօր իրենց անկախութեան :

Ծագեցաւ Բ. աշխարհամարտը: Արաբները օժանդակեցին Դեմոկրատներուն, կարելի բոլոր միջոցներով, իսկ Եգիպտոս Թէ Իրաք՝ մնացին պայքարի իրենց հին դիրքերուն վրայ: Դաշնակիցներու յաղթանակէն վերջ միայն, սկսան շփումներ Մեծերուն ու մեր միջեւ, եւ այդ խօսակցութեանց զուգադիպեցաւ, միաժամանակ, Թուրքիոյ շահագրգռութիւնը՝ Արաբներով :

Զարմանալի Թուեցան, մանաւորաբար, Թուրքեւարաբ գործակցութեան մը շուրջ Հասան Սագայի վերջին յայտարարութիւնները, իբրեւ Թէ «Մերձաւոր Արեւելքի հասարակաց շահերը պաշտպանելու համար»: Զախջախիչ մեծամասնութեամբ Արաբները զզուանքով իմացան այս քարոզները, որովհետեւ Թարմ կը մնան տակաւին այն դառն յիշատակները, զորս կը պահէ Արաբ աշխարհը, անցեալի տառապալից օրերէն: Չենք մոռցած Համաշխարհային Բ. պատերազմի նախօրեակին Թուրքերու վերաբերումը մեզի հանդէպ, մանաւանդ Սանճաքի խնդրին մէջ, որ յանգեցաւ հասարակ կողոպուտի մը:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Մտածումներ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ» ԱՌԹԻՒ

1921էն վերջ հայրենիքէ դուրս է Դաշնակցութիւնը, ցրիւ եկած հայութեան հետ, քիչ մը աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ:

Հայրենիքէն դուրս Թէեւ, Դաշնակցութեան կեդրոնական մտահոգութիւնը մնաց Հայրենիքը:

Դաւանական եւ քաղաքական ակնյայտնի հակառակութիւնը համայնավարութեան եւ իր վարչաձեւին, պատճառ մը չեղաւ սակայն, որ Դաշնակցութիւնը գաղափարական ընդդիմութեան սահմաններէն դուրս հանէր իր քննադատութիւնները:

Քննադատեցինք տեւականօրէն, առանց ատելութեան, առանց կրքի, այն ամէնը որ մեր համոզումով հակառակ էր Հայաստանի եւ հայութեան շահերուն:

Խարազանեցինք խորհրդային վարիչներու ծայրայեղութիւնները՝ մեր երկրի տնտեսական, կրթական, հողային խնդիրներու մասին: Դատապարտեցինք անոնց ծայրայեղ հաճոյակատարութիւնը, որմէ միշտ տուժեցին մեր երկիրն ու ժողովուրդը. մինչ աւելի մեծերն ու բարգաւաճ վիճակ ունեցողները օգտուեցան անհամեմատ չափերով: Չհամակերպեցանք եւ չկծկուեցանք, երբ երկրէն դուրս իսկ հասան անոնց սպառնալիքներն ու բռունցքը:

Եւ վերջապէս մեր քննադատութիւններէն չվրիպեցաւ ոչ մէկ ազգավնաս քայլ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց, տեսանելի եւ մութ խաղերուն:

Անարդար է՞ր, սխալ է՞ր, վնասակար արա՞րք մըն էր մեր այս դիրքը:

— Ձեր լուրջ եւ մեթոտիկ քննադատութիւնները, կը նպաստէին մեր պահանջներուն իրականացման, կը յայտարարէր ժամանակին, Խ. Հայաստանի ամենակարկառուն եւ պարկեշտ ղեկավարներէն մէկը, որ միաժամանակ յայտնի դէմք մըն էր համախորհրդային չափանիշով ալ:

Մնաց որ, Դաշնակցութեան դիրքը լիովին արդարացաւ Խ. Միութեան յետ-պատերազմեան նոր ուղղութեամբ՝ հայկական խնդիրներու մասին- ուղղութիւն մը, որ ոչ մէկ նմանութիւն ունի անցեալին հետ:

Մեր երկրին մէջ եւ մեր երկրէն դուրս կատարուած փոփոխութիւնները որոնք այսօր գինովցուցեր են արդէն դեռ երէկ անտարբեր քնացողները — Դաշնակցութեան քսանեւհինգ տարուան հետապնդած պահանջներն էին:

Իսկ այս կը նշանակէ Թէ Դաշնակցութիւնը բոլոր պարագաներու մէջ եղաւ շիտակ արտայայտիչը հայ ժողովուրդին իրական պահանջներուն եւ ցանկութիւններուն:

Ասով մէկտեղ մեր ընդդիմադիր դիրքը յաւիտենական չէր, ո՛չ ալ անպայման:

Մենք ալ փոխուած ենք, փոխած մեր վերաբերումը հանդէպ Խ. Միութեան ընդհանրապէս, Խ. Հայաստանին՝ մասնաւորապէս:

Մենք այսօր զադրեցուցած ենք գաղափարական պայքարը եւ անվարան կը ջատագովենք մեր երկրի վերելքը բոլոր մարզերուն մէջ, առանց կորսնելու իրականութենէն: Ողջունելով Հայրենիքի շինարարութիւնը, մշակութային նուաճումները, մենք չենք մոռնար սակայն բազմաթիւ Թերութիւններն ալ:

Հաճելի չէ մեր այսօրինակ գնահատութիւնը մեր հակառակորդներու համար: Ցաւալի եւ ըմբռնումի խնդիր է այս: Բայց չէ՞ որ հաճելի չէինք անոնց համար այն ատեն երբ փաստեր կ'արձանագրէինք Հայ. Եկեղեցիի, հայ գրականութեան, ազգային պատմութեան դէմ գործադրուած անճոռնի եւ վանտալական արարքներու մասին:

Հաճելի չէինք, երբ արդարութիւն կը պահանջէինք հայկական անլոյծ մնացած դատի մասին. երբ կը պնդէինք մեր հողային իրաւունքներու, Սփիւռքի հայութեան պահանջներուն վրայ:

Միշտ եւ ամէն գնով հաճելի ըլլալը մեր գործը չէ. մանաւանդ երբ խնդիրը մեր ազգային պահանջներուն եւ մեր արժէքներուն կը վերաբերի:

Մեր գոյութիւնը, իր իմաստը պիտի կորսնցնէ այն ժամանակ, երբ մեր բոլոր քայլերովը հաճելի դառնանք մեր հակառակորդներուն: Այդ պարագային է, որ Դաշնակցականը կրնայ մտածել Թէ իր դերը վերջացած է հայ իրականութեան մէջ:

Չերկարենք մեր մտածումներու Թելը, որ կրնայ շատ հեռուներ տանիլ մեզ: Այսքանն ալ բաւական է Դաշնակցականի մը համար՝ բարձր ճակատով նայելու իր հոյակապ անցեալին, շարունակելու համար վաղուան իր գործը:

Ի՞նչ վաղուան մասին է խօսքը, երբ այսօրուայ համար իսկ «Դաշնակցութիւնը, այլեւս անելիք չունի», համաձայն հին երգի մը նոր եղանակին:

Հակառակ այդ խոպոտ եւ ժանգոտած եղանակին, Դաշնակցութիւնը կը յամառի շարունակել իր գոյութիւնը, որովհետեւ այսօր աւելի քան երբեք ան իր ընելիքին հաւատքն ու գիտակցութիւնն ունի:

Հայկ. Դատին պահանջը դեռ շրջան կ'ընէ միայն հայկական կազմակերպութիւններու մէջ, համազգային գոյն մը հագած: Ո՛չ միայն միջազգային ատեաններուն՝ այլ եւ Կրէմլինի պալատին մէջ իսկ ան դեռ իր պաշտօնական տեղը չունի:

Ցաւալի այս իրականութիւնը, կրնայ երկար տեւել, հակառակ վարդագոյն լաւատեսութեանց:

«Դաշնակցութիւնը անելիք չունի» կրկնողները ուզեն Թէ ո՛չ, ճիշտ այս պարագային է որ ծանր հոգեր կ'իյնան մեր կուսակցութեան վրայ:

Դաշնակցութեան այս պարտականութիւնը չի Թուլնար ներգաղթով ալ, եթէ իրականանայ զանգուածային ներգաղթի ծրագիրը:

Քաղաքական մեր պահանջներուն հետ, մենք ունինք մեր ընկերային դաւանանքը: Մէկին լուծումը — եթէ լուծուի մեր ներկայ ձեւակերպումովն իսկ — չի պարտադրեր մեզի հրաժարումը միւսէն:

Ըլլալով ընկերվարական , մենք կը հաւատանք ժողովրդապետական այն կարգ ու սարքին որ կը ծնի ազգի բոլոր հատուածներէն եւ կը ծառայէ բոլորին:

Եթէ ներկայիս այժմէական եւ հրատապ բնոյթ մը չունի մեր այս պահանջը, այդ անոր համար է որ մենք գիտակցութիւնն ունինք իրականութեան Թելադրանքներուն:

Ահա Թէ ինչու Հայկական Հարցի ամբողջական լուծումէն ետքն ալ, Դաշնակցութիւնը կոչուած է մնալու դրօշակակիրը ազատատենչ եւ ժողովրդավար հայութեան:

ՍԷ-ՍԱՐ

«Տիգրիս» եւ Տիգրանակերտ

Պատահմամբ, ձեռքս անցաւ Տիգրանակերտի Հայր. Միութեան Հալէպի Շրջ. Վարչութեան Տարեգիրքը, «Տիգրիս» (1946):

Գիրքը կը բաղկանայ 160 էջերէ, մաքուր տպագրութեամբ եւ հարազատօրէն կը ներկայացնէ Տիգրանակերտի նիստն ու կացը, սովորութիւնները եւ գաւառաբարբառը: Իր ծննդավայրը չտեսած նոր սերունդն է որ, տարիներու տքնաջան աշխատանքի արդիւնք, ստանձնած է տարեգիրքին նիւթերու հաւաքումը ու հրատարակութիւնը: Պատիւ իրեն:

Տարեգիրքը երկու մասի բաժնուած է.— Ա— Սիրերգներ, առածներ Տիգրանակերտի գաւառաբարբառներով, դրուագներ ու մանրավէպեր տեղական կեանքէ, Բ— Պէյրութի եւ Հալէպի մասնաճիւղերու հաշուետուութիւն: Գնահատանքի արժանի գործ:

Դժբախտաբար առաջին առթիւ ուշադրութիւնս գրաւեցին կարգ մը կարեւոր պակասներ.— Այս տարեգիրքին մէջ ինչո՞ւ չյիշել 1915ին տեղի ունեցած հազար ու մէկ տեսակ խուժդուժ ջարդերէն գոնէ քանի մը դրուագներ եւ դէմքեր եւ գոհանալ միայն քանի մը փէխտաւաներով: Առաջին նիւթերը տարեգրքին ուղն ու ծուծը պէտք է կազմէին: Օրինակ, ինչո՞ւ չյիշել առաջին կախաղանը, որ տանջանքներուն ամէնէն զզուելին կրեց իր մորթին վրայ ու այնպէս մեռաւ,— Միհրան Պաթաճեան, Տիգրանակերտի եւ շրջանի Հ.Յ.Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ, 28 տարեկան, շրջանաւարտ Եփրատ Գոլէճէն, հարուստ եւ ազնիւ ընտանիքի զաւակ: Ինչո՞ւ չյիշել նմանապէս հարուստ ընտանիքի զաւակ Միսաք Շիրիքճեանը, անդամ Քաղաք. Խորհուրդի, Պուտուկեան Սեդրակը, Ջաքուճեան Տիգրանը, Սանթրճի Յակոբը, Ալիփունարի յեղափոխական քահանան, Տէր Աշոտը, որ զէնքերու տեղը ցուցուցած չըլլալով, միւսներուն տանջանքներէն վերջ, տանիքէն վար նետուեցաւ եւ խոշտանգուեցաւ: Ինչու գոհանալ միայն քանի մը տողով՝ Տիգրանակերտի խիզախ առաջնորդ. տեղապահ Մկրտիչ վարդապետ Չլղատեանի մասին, որուն եղերական վախճանը տասնեակ էջեր կրնար լեցնել: Եւ մանաւանդ ինչո՞ւ չյիշել Խարբերդի մէջ կախաղան բարձրացած մեր 12 անգին եւ անձնազոհ հայրենակիցները, ինչո՞ւ մոռնալ համեստ Մարտիկը՝ որ առաջին կրակողը եղաւ (Բանձր Փուրնի Թաղէ), երկու ժամ ինքնապաշտպանութեան դիմելէ վերջը, զինուորական տարիք ունեցողներուն տանիքները ապաստանած միջոցին (1914—1915):

Կարճ կապերով, կ՚անցնիմ Տարեգիրքին: Քսան եւ հինգ տարի է որ արտասահման կ՚ապրինք, բայց ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած ենք: Կարծէք արտաքին աշխարհին հետ գործ չունինք, եւ կ՚ապրինք Թուրքիոյ մէկ հեռաւոր գաւառը: Ինչպէս կ՚ըսէ տարեգիրքը — եկաւ Գարթեւացին, Հռովմէչացին, Պարսիկը, Սելճուկը, Թուրքն ու Թաթարը, Մոնկոլն ու Արաբը, Յոյնն ու Բիւզանդացին, Տիգրանակերտը մնաց Տիգրանակերտ. իսկ գնաց օտար աշխարհ, Ամերիկա, Ֆրանսա, Եգիպտոս ու Ափրիկէ, Ռումանիա եւ Պոլիս, Սուրիա ու Լիբանան, մնաց միշտ Տիգրանակերտցի, անհաղորդ իր շրջանակին: Թերթ, ամսագիր կամ գիրք հրատարակեցի՞նք, ուրիշ նիւթ եւ դրամագլուխ չունինք կարծես. անմիջապէս կը պատկերազարդենք հետեւեալ նկարներով,— Տիգրան Բ. Տիգրիս գետը, զանգակատունը եւ Տիգրանակերտի պարիսպները: Պրծաւ գնաց: Ուրիշ քաղաքացիներու ներկայութեա՞ն՝ մտիկ կ՚ընենք, կարգը մեզի եկա՞ւ, գի քոյ է կարողութիւն: Քիչ մը պահպանողական, ամէն ճակատներու վրայ բացա՛կայ, բացի քանի մը նմոյշներէ: Կը թուի թէ միայն տիգրանակերտցիական շրջանակէն լուր ունինք, կարծէք հաստատել կ՚ուզենք թէ պարիսպներու մէջ ապրած ու մեծցած ժողովուրդ ենք:

Գանք Տարեգրքին.— Էջ **16** — Ա. Տիգրանակերտի նորաշէն զանգակատան կնքահայր ըլլալու համար պ. Տիրան Գազազեանը տուած է 27 ոսկի, ոչ թէ 50 ոսկի: — Բ. Նոր զանգակատունը շինուած է Պ. Դաւիթ Խզըրճեանի ձեռքով, բայց երբ Թուրքերը երեք տարի վերջը դիմեցին իրեն քանդելու համար, մերժեց (պատի՛ւ իրեն): Եւ սակայն մատնիչ մը՝ Ճապաղջուրցի Տաշճի Սահակ՝ յանձն առաւ եւ փլցուց:

Էջ **34** — Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկրորդական բարձրագոյն վարժարանը հիմնուած է 1911ին՝ ոչ թէ 1909ին: Աշակերտները կապոյտ գոյնով հագուստներ կը հագնէին կարճ տափատներով, միատեսակ, կաշիէ գօտիներուն ծայրը, մետաղեայ գլուխներուն վրայ գրուած էին Յ. Դ. տառերը: Պտոյտի կամ որեւէ պաշտօնական այցելութեանց պահուն՝ Ֆանֆարի խումբը առջեւէն, զոյգ զոյգ շարուած ու կարգապահ, կը յառաջանար, անցորդներու հիացում պատճառելով:

Էջ **64** — Ա. 1895ի ջարդերուն, երեք օրուան ինքնապաշտպանութեան միջոցին՝ հռչակաւոր Փէնճէլիին չափ՝ յանդուգն գործ կատարած է «Պըզով Ջուրը» (իսկական անունը չեմ գիտեր): Բ. Նշանաւոր փեխուած էր, Թաղթի Քալլա Պոօն (Պետրոս), Հայոց առաջնորդարանի ամենահաւատարիմ պաշտպանը՝ Ջաւէն արք.ի (այժմ պատրիարք) Տիգրանակերտի առաջնորդութեան միջոցին: Գ. 1880ական թուականներուն արդէն սկսած էր հայրենասիրական եւ ազգային շարժումը, զարթօնքի շրջան: Այդ օրերուն կը կազմուէին Անձնուէր եւ Հայրենասէր ընկերութիւնները, կը կազմակերպէին լսարան, դասախօսութիւններ, թատրոն, գաղտնի տուներու մէջ եւ իրենց անդամներուն կը հայթայթէին յեղափոխական գրքեր՝ գաղտնի կարդալու համար: Այս երկու կազմակերպութիւնները անուղղակի կը դառնան 1896ի ինքնապաշտպանութեան դրդիչները ու կազմակերպիչները:

Էջ **92** — Տարի մը կայսերական Ֆէրմանով կուսակալ մը կուգայ Տիգրանակերտ: Խօճա Ռուսէփը (մեծահարուստ եւ Մէճլիսի Իտարէի անդամ) դիմաւորելու կ՚երթայ: Թուրքին մէկը իրբ թէ կուսակալին կ՚ըսէ,— Այս կեավուրին չատ երես տալու չէ: Խօճա Ռուսէփ իմանալով, ուղղակի կ՚երթայ հեռագրատուն, հեռագիր մը կուտայ Պոլիս, Փղըօրը, կը սպասէ հեռագրատունը. քանի մը ժամէն պատասխանը կը ստանայ եւ կուսակալը պաշտօնանկ ըլլալ կուտայ: Ի՞նչպէս հաւատանք այս պատմութեան, երբ գիտենք որ Տիգրանակերտի մէջ ո եւ է Հայ ոչ թէ կուսակալ հրաժարեցնել, այլ հասարակ պաշտօնեայի մը հետ համարձակօրէն խօսելու անգամ կը քաշուէր: Մեր լեզուով առոր կ՚ըսեն «խուլիա փիլավի»: Մանաւանդ որ դէպքը կը պատահի 1908ի Սահմանադրութենէն առաջ:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

★ Ճանճերը, հակառակ իրենց անվնաս երեւոյթին, մեծ վտանգ կը սպառնան մարդկութեան, վարակիչ աղբիւր մը ըլլալով բազմաթիւ վնասակար սերմերու եւ մանրէներու: Անոնց բազմացումին արագութիւնը առաւելապէս կը չատցնէ այդ վտանգը: Թէեւ քանի մը շաբաթ կ՚ապրին, սակայն եղանակի մը մէջ ծնունդ կուտան երկվեցեակ մը սերունդներու:

Հաւկիթէն ելլելէ հազիւ երկու շաբաթ յետոյ, ճանճ մը 600—900 հաւկիթ կ՚ածէ: Իրենց գործունէութեան հիմը կը կազմեն աղբանոցները եւ ուրիշ տեղերու աղտեղութիւնները:

Ճանճերը իրենց մանր պատիճով կը խայթեն եւ կը ծծեն արիւնը: Այդ խայթուածով, անոնք քաջառողջ մարդու մը մէջ կրնան ներարկել բազմաթիւ վնասակար սերմեր եւ պատճառ ըլլալ չատ մը հիւանդութիւններու, ինչպէս՝ փորհարութիւն, աղետապ, ժանտատենդ, փտախտ, կեղծմաշկ, արեան թունաւորում, եւն.:

Անգլիացի թղթակիցը եւ Հայերը

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք երէկ, «Մանչէսթըր Կարտիըն» թղթակիցը, Փրայս, Պոլիս այցելած է երկու շաբաթ առաջ: «Հայերէն Մարմարա թերթին թղթակիցը խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ հանդիպած ըլլալով անգլիացի թղթակցին, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

— Եթէ կը փափաքիք հայերէն խօսինք, որովհետեւ հայերէն ալ գիտեմ:

Եւ առանց պատասխանի սպասելու, Պ. Փրայս հայերէնով կը հարցնէ մեզի. — Ի՞նչպէս էք: Ուրիշ բառեր ալ գիտէի, բայց մոռցեր եմ: Եթէ չեմ սխալիր, հայ լեզուն գեղեցիկ հոմանիշ մը ունի «տօքթօր» բառին համար: Յիշեցի. — Բժիշկ, բժիշկ, կը կրկնէ Պ. Փրայս, օտարներու համար դժուարահնչուն այդ բառը արտասանելով հայկական հարազատ առոգանութեամբ:

Պ. Փրայս նախ կը խօսի Ռուսիայէն, Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն իր կրած տպաւորութիւններուն մասին, գրեթէ նոյնութեամբ կրկնելով ինչ որ ըսած էր ցերեկին՝ Թուրք լրագրողներուն: Յետոյ Հայերու մասին:

— Այս բարեկամս, բաւական մօտէն կը ճանչնամ ձեր ժողովուրդը: Նախորդ պատերազմին Կովկաս կը գտնուէի եւ 1914—15ին ռուսական բանակներուն հետն էի: Այցելեցի Էջմիածին, Երեւան, Արեւելեան Նահանգները: Ծանօթացայ կըղեբական թէ աշխարհական բազմաթիւ Հայերու, որոնց կարգին նաեւ Անդրանիկին՝ Վանայ մէջ:

Իբրեւ Արեւելքի առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդը, Հայերը մեծ ծառայութիւններ մատուցած են քաղաքակրթութեան եւ օժտեալ ցեղ մըն են ամէն տեսակէտով: Միակ եւ մեծագոյն թերութիւն մը ունին.— Քաղաքականութենէ բնաւ չեն հասկնար եւ չեն գիտեր պատմութենէն դաս առնել: Ատենօք այս մասին վիճաբանութիւններ ունեցած եմ հայ ղեկավարներու հետ եւ չեմ քաշուած նոյն կարծիքը յայտնելէ:

Չեմ գիտեր թէ ներկայիս ի՞նչ կը մտածեն անոնք, որովհետեւ երկար ատեն չփման մէջ չեմ գտնուած Հայերու հետ:

Դիտել կուտանք անգլ. թերթերու հրատարակութիւնները եւ իր կարծիքը կ՚ուզենք այդ մասին:

— Անգլ. մամուլը հայկականէ աւելի ռուսական բնոյթ կը վերագրէ Հայերու անունով կատարուած ձեռնարկներուն: Հետեւաբար հայ ժողովուրդին հետ կապ չունին այդ կարգի հրատարակութիւնները, որոնք առաւելապէս կը չահագրգռեն անգլ. եւ ռուս յարաբերութիւնները »:

Յիշուներեք տարու անգլիացի երեսփոխան հրապարակագիրը բացառիկ կարեւորութեամբ կանգ կ՚առնէ այս կարեւոր կէտին վրայ եւ կը փափաքի որ հայ ժողովուրդին վարիչները ըմբռնեն իրականութիւնը եւ կը շարունակէ.

— Ինչպէս ըսի արդէն, նախորդ պատերազմին տարիներով Կովկաս գտնուեցայ եւ հետեւեցայ ռուսական բանակներու շարժումներուն: Այդ առիթով այցելեցի Արեւելեան Նահանգները, որոնց կարգին նաեւ Կարսի եւ Արտահանի շրջանները:

— Ո՞ր շրջանին կը զուգադիպէր ձեր այցելութիւնը:

— Եթէ չեմ սխալիր 1915ին էր: Այդ առիթով նկատեցի թէ Հայերը ոչ մէկ տեղ մեծամասնութիւն կը կազմեն: Մասնաւորաբար Կարսի եւ Արտահանի շրջաններուն մէջ փոքրամասնութիւն կը կազմէին Հայերը եւ մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէին Թուրքերն ու իսլամ ժողովուրդները՝ Քիւրտեր, Լազեր եւայլն: Այս պայմաններուն մէջ չեմ հասկնար թէ ի՛նչ տեսակ հիմերու վրայ յենլով կը պահանջուի այժմու Սովետ Հայաստանին կցել Կարսն ու Արտահանը:

Որքան կը յիշեմ ռուս եւ վրացի փրօֆէսէօրներ այդ հողերուն կցումը արդարացնելու համար պատմական իրաւունքներ առաջ քշեցին: Նոյնիսկ վրացի փրօֆէսէօր մը պահանջեց Վրաստանի կցել մինչեւ Տրապիզոն երկարող Սեւ Ծովեզերեայ շրջանը: Մինչդեռ, եթէ պատմական իրաւունք պիտի փնտռենք, կը խորհիմ թէ Յոյները աւելի իրաւունք ունին Տրապիզոնի մասին խօսելու, քանի որ ատենօք Պոնտոսի պետութիւնը հիմնած էին հոն: Արդէն այդ պատճառով է որ Անգլիոյ հանրային կարծիքին վրայ նպաստաւոր ազդեցութիւն չեն գործած ռուսական պահանջները:

Պարագան նոյնն է նաեւ Նեղուցներու վերաբերեալ ռուսական պահանջներուն մասին: Ինչպէս յայտնեցի արդէն Թուրք լրագրողներուն, Անգլիոյ հանրային կարծիքը կը փափաքի որ Թուրքիոյ գերիշխանութեան տակ մնան Նեղուցները »:

Արդէն ծանօթ այս տեսակէտները պարզելէ վերջ Պ. Փրայս կ՚անդրադառնայ Թրքահայութեան եւ կ՚ըսէ.—

— Աւելորդ է ըսել թէ քիչ մը առաջ Հայերու մասին յայտնած կարծիքներս ոեւէ առնչութիւն չունին Թուրք քաղաքացի Հայերուն հետ: Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն 50 հազար Թուրք քաղաքացի Հայեր կ՚ապրին ներկայիս Իսթանպուլի մէջ: Հանրապետական օրէնքները ճըշդած են անոնց կացութիւնը, որ կապ չունի արտաքին աշխարհին հետ»:

Պ. Փրայսի հարցումին պատասխանելով կը յայտնենք թէ դժբախտաբար Պատրիարք չունինք ներկայիս ու կ՚աւելցնենք թէ Նարոյեան Պատրիարքին անակնկալ վախճանումէն ի վեր թափուր կը մնայ պատրիարքական աթոռը:

—Շատ կ՚ախորժիմ հայ եկեղեցական արարողութիւններէն եւ կ՚ուզեմ այցելել հայ եկեղեցի մը: Կարծեմ եկեղեցի մը ունիք Թօքաթլեան պանդոկին կռնակը: Ուրիշ առիթով այցելած եմ: Կ՚ապրի՞ թէ մեռած է Թօքաթլեանի վարձակալ Պ. Մկրտիչ Թօքաթլեանը:

— Ողջ է եւ Նիս կը գտնուի:

— « Շատ ուրախ եմ» կ՚ըսէ Պ. Փրայս, հայերէն արտասանելով նաեւ այս նախադասութիւնը:

— Կեցցէ՛ք, հայերէնի ձեր պաշարը բաւական ճոխ է եղեր, դիտել կուտայ Փրանս. դեսպանատան նախկին զինուորական կցորդը Զօր. Սարու, որ իր կարգին կը պատմէ.

— Ինծի զարմանք չի պատճառեր ձեր հայերէնագիտութիւնը: Երբ տարիներ առաջ Թուրքիա եկայ, հանդիպեցայ բազմաթիւ օտարականներու, մանաւանդ Ֆրանսացի աշխարհականներու, կրօնաւորներու եւ ամերիկացի միսիոնարներու, որոնք հայերէն սորված էին:

Այս հետաքրքրական երեւոյթին պատճառը բացատրեցին հետեւեալ կերպով.— Այդ շրջանին սուլթանական վարչութեան տակ կը գտնուէր օսմ. կայսրութիւնը եւ բռնապետութիւնը թոյլատու չէր որ օտարականները շփման մէջ գտնուէին իսլամ ընտանիքներու հետ:

Մինչդեռ օտարականներուն համար անհրաժեշտութիւն մըն էր յարաբերութիւններ հաստատել: Այս պատճառով անոնք յարաբերութեան մէջ մտան քրիստոնեայ հայ տարրին հետ, ընտանեկան կապեր հաստատեցին եւ սորվեցան անոնց լեզուն: Այսօր փոխուած է կացութիւնը, եւ Թուրք կինը ամէն ազատութիւն կը վայելէ: Երկրին մէջ կայ նաեւ օտար լեզուներու տեղեակ երկսեռ երիտասարդութիւն մը, որոնց հետ դիւրութեամբ յարաբերութիւն կը հաստատեն օտարները: Հիմնական այս փոփոխութիւններուն հետեւանքով է որ հայ տարրը կորսնցուցած է իր երբեմնի առանձնայատուկ դերը: Այդ պատճառով է դարձեալ, որ Եւրոպայի նոր սերունդը չի ճանչնար հայ ժողովուրդը »:

ՀՈՂԸ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ, ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Պատերազմի լրանալէն ի վեր Հունգարիոյ մէջ 451.500.000 հէքթար հող բաշխուած է 600 հազար հողազուրկ գիւղացիներու: Այս հողերուն 450 միլիոնը մշակելի են, մնացեալ մէկուկէս միլիոնը անտառ:

Հողային բարենորոգման օրէնքին համաձայն, հարիւր հէքթարէ աւելի կալուածներու սեփականատիրութիւնը ջնջուած է եւ բաշխուած գիւղացիներուն, իւրաքանչիւրին տալով հինգէն տասը հէքթար հող: Այս դրութեամբ հարիւրաւոր ագարակապաններ ու գիւղացիներ, որոնք հազարաւոր տարիներէ իվեր օտարին հողը կը մշակէին, հիմակ իրենց սեփական փոքրիկ կալուածը կ՚ունենան:

Իսթէրհազիի դքսութեան վերդաստանին պատկանող 350.000 հէքթար կալուածը կամ Ֆէսթէթիչ դուքսերուն հարիւր հազար հէքթար հողերու նման աւատապետական մեծ կալուածները անհետացած են: Այս ընտանիքները բնաւ հող չունին այլեւս, համաձայն նոյն հողային բարենորոգումներու օրէնքին, որ կը տրամադրէ հազար հէքթարէն նուազ կալուած ունեցողներու միայն հարիւր հէքթարը սեփականատիրոջ պահել: Բացառաբար երեք հարիւր հէքթար ունենալու արտօնուած են ֆաշականութեան դէմ գործօն բաժին ունեցողները:

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը երկու նպատակ կը հետապնդէ. նախ վերջ մը դնել մեծ կալուածատէրներու դրութեան, որուն քաղաքական եւ նիւթական ազդեցութիւնը կրնար երկրին ժողովրդապետութեան արգելք հանդիսանալ: Եւ երկրորդ հողեր տալ մէկ միլիոն հողազուրկ գիւղացիներու, այսպէս ապահովելով անոնց աջակցութիւնը նոր կարգուսարքին համար:

Հարուստ կալուածատէրերէն զատ տնտեսական մասնագէտներն ալ նոր օրէնքին դէմ են, այն առարկութեամբ թէ հողերու այսպէս փոքր մասերու բաժանումը կրնայ մեքենաներու, կենդանիներու, դրամագլուխի նուազեցում մը յառաջ բերել եւ ծանր հարուած մը տալ Հունգարիոյ հողագործական արտադրութեան:

Հունգարիա այժմ պիտի որոշէ թէ հողագործակա՞ն թէ ճարտարարուեստական պիտի ըլլայ: Այս պայքարին մէջ գիւղացիները մէկ կողմը, ճարտարարուեստի աշխատաւորները միւս կողմը պիտի բանին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.— Հայ Սկաուտ. Թիւ 4—5, Յուլիս - Օգոստոս: Գին 50 Ֆրանք: Հասցէ.— U. G. Arménienne, 32—34 rue St. Lazare, Paris (9):

Պիտօն կը հրաժարի այսօր

Այսօր, Հինգշաբթի, իր առաջին նիստը պիտի գումարէ Դ. Հանրապետութեան առաջին Ազգ. Ժողովը։ Կարգ մը բարեփոխումներ հաստատուած են ժողովասրահին մէջ, ուր 618 երեսփոխաններ ազգին ճակատագիրը պիտի վարեն հինգ տարի։

Առաջին նիստին պիտի նախագահէ երիցագոյն անդամը, Պ. Մարսէլ Քաշէն, իբրեւ օգնական ունենալով վեց երիտասարդ երեսփոխաններ որոնց մէկը 24տար. է։ Աւանդական ճառէն վերջ, նախագահը պիտի ծանուցանէ թէ ստացած է կառավարութեան հրաժարականը։ Ժողովը այս մասին որոշում պիտի կրնայ տալ Դեկտեմբեր 4ին, հետեւաբար կա՛մ պիտի խնդրէ որ Պ. Պիտօ չարունակէ վարել ընթացիկ գործերը, եւ կամ յաջորդ մը պիտի նշանակէ։ Իրագէկներու կարծիքով, նորէն իրեն պիտի առաջարկուի կազմել նոր դահլիճը, պաշտօնավարելու համար մինչեւ յունուարի կէսը, երբ ընտրուած պիտի ըլլայ Հանրապետութեան նախագահը։ Քաղաքական կուսակցութեանց վարիչները կը խորհրդակցին, որպէսզի երկիրը չյատման չմատնուի ատժամեայ կարգադրութիւննեով, մանաւանդ որ ելմտական կացութիւնը խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Ազգ. Ժողովը հարկադրուած է ատժամեայ ելմտացոյց մը քուէարկել երեք ամսուան համար, որպէսզի կարելի ըլլայ վճարել պետական պաշտօնեաներու թոշակները։ Ելմտական նախարարը կը պնդէր ծրագրին վրայ, պահանջելով խիստ խնայողութիւններ եւ կրճատումներ։

★ Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին կիրակի օրուան ընտրութեանց արդիւնքի մասին։ Աջի օր թերթերը կը ծանուցանէին թէ Հանրապետութեան Խորհուրդին համար ընտրուած 85.000 պատուիրակներուն 2475լը Ժողովրդական են, 24.544ը Համայնավար։ Երէկուան թերթերը նոր ցանկ մը հրատարակեր էին, ուրուն համաձայն համայնավար պատուիրակները 24.788 են, Ժողովրդականները՝ 24.755, ընկերվարականները՝ 14.393 են.։ «Իւմանիթէ» կը պնդէ որ իրենք են առաջին կուսակցութիւնը։ «Լ'Օպ», Ժողովրդականներուն պաշտօնաթերթը, կը յայտարարէ թէ Ժողովուրդը առաջին տեղը տուաւ իրենց, «ազատութեանց փրկութեան եւ ազգային անկախութեան պահպանման համար, բոլոր Թուանչաններէն վեր»։

Նոր դէպքեր Եգիպտոսի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ երեքշաբթի օր արիւնալի դէպքեր պատահեցան ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ, անգլեւեգիպտական բանակցութեանց առթիւ։ Խորհրդարանը նիստ գումարեց գիշերանց։ Թագաւորը լուծեց 12 հոգինոց պատուիրակութիւնը որ կազմուած էր անցեալ մարտին, վերաքննելու համար 1936ի անգլեւեգիպտական դաշնագիրը։ Այս առթիւ հրատարակուած պեկայց մը կ'ըսէ թէ պատուիրակութեան անդամներէն եօթը վերջնապէս մերժած են այն համաձայնութիւնը որ կնքուած էր հոկտեմբերին, Լոնտոնի մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարին եւ Եգիպտոսի վարչապետին միջեւ։ Նոյն օրը 50 երեսփոխաններ առին քալեցին խորհրդարանէն, բողոքելով գաղտնի նիստի որոշման դէմ։

Ամէնէն ծանր խռովութիւնները ծագեցան Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Ուսանողները կրակի տուին հանրակառք մը, փորձեցին հրկիզել դպրոց մը, ծեծեցին մարդ մը, իբրեւ անդամ գաղտնի ոստիկանութեան եւն.։ Քառասուն ուսանողներ ձերբակալուեցան։ Եգիպտացի սպայ մը եւ երեք ոստիկաններ վիրաւորուեցան Աղեքսանդրիոյ մէջ, ուսանողներու նետած քարերէն։ Իսլամական եղբայրութեան վերաբերեալ բոլոր անգլերէն գիրքերը կրակի տրուեցան Գահիրէի հրապարակներուն վրայ։

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆինլանտայի երեսփ. ժողովը օրինագիծ մը կը պատրաստէ դատելու համար ինը հարիւր բարձրաստիճան սպաներ, որոնք ամբաստանուած են թէ Ռուսերու դէմ կռուելու կը պատրաստուէին։

Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հելսինքիի մէջ, յառաջիկայ Յունուարին։

Ներքին նախարարին զեկոյցին համաձայն, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան հետ զինադադարի ստորագրուելէն անմիջապէս վերջ, Ֆինլանտայի վերին հրամանատարութեան պատասխանատու սպաները հաւաքած են օդանաւերը, փոխադրականները, ռատիօները, զէնքերը, թնդանօթները, ռազմանիւթը եւն.եւ զանոնք պահած են ամբողջ երկրին հեռաւոր եւ մեկուսացած վայրերուն մէջ։

Անոնք երկիրը 34 զինադրական շրջաններու բաժնած են։ Իւրաքանչիւրը ունէր իր տեղացի հրամանատարը եւ պահուած ռազմանիւթին պատասխանատուն էր. իր պարտականութիւնն էր նաեւ նորագիր զինադրականներ արձանագրել։

Մինչեւ Օգոստոս երեւան հանուած են 17.000 հրացան, 2400 գնդացիր, 100 ծանր գնդացիր, 500 արագահարուած հրացան, 550 հակահրասայլի թնդանօթ, 7 միլիոն 500 հազար փամփուշտ, 12.000 ձեռնառումբ, 21.000 քիլօ պայթուցիկ, հարիւր անկարգել, 34.000 քիլօ իւղ, 200.000 լիտր քարիւղ, սրընթաց նաւեր, 150 ռատիօ փոխանցող եւ ընդունող գործիքներ եւ հարիւրաւոր թոն ուտելիք։

ՃԱՄԲՈՒ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ կը յուսան վերջացնել եւրոպական հինգ պետութեանց դաշնագիրներուն քննութիւնը։ Երեքշաբթի օր Պ. Մոլոթով եւ Պըրնզ մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցան, հարթելով կարգ մը վիճելի կէտեր՝ Թրիէսթէի մասին։ Երբ հինգ դաշնագիրները վաւերացուին, Չորս Մեծերը ձեռք պիտի առնեն գերմանական խնդիրը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը դարձեալ կը մերժէ ճանչնալ այդ երկրին կառավարութիւնը, առարկելով թէ ընտրութիւնները կատարուած են ահուսարսափի տակ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Քաղաքական Յանձնաժողովը կը շարունակէ զինաթափութեան ծրագրին քննութիւնը։ Անգլիական պատուիրակը առաջարկեց անմիջապէս ցուցակագրել իւրաքանչիւր երկրի սահմաններէն դուրս եղած զինուորները։ Ամերիկեան պատուիրակը դիտել տուաւ թէ այս գործողութիւնը երկար պիտի տեւէ եւ առաջարկեց անմիջապէս քննել զինաթափութեան եւ հիւլէական ռումբի խնդիրը։ Պ. Մոլոթով յայտարարեց թէ հակառակ չէ որ Յունուար 1էն առաջ տեղեկութիւններ հաղորդուին արտասահմանի եւ իւրաքանչիւր երկրի մէջ եղած զինուորներու մասին։ «Բայց, շեշտեց, չի բաւեր տեղեկութիւններ հաղորդել զօրքի մասին. պէտք է տեղեկութիւններ տալ նաեւ իւրաքանչիւր երկրի մէջ եղած զանազան զէնքերու, հիւլէական եւայլ ռումբերու, նաւային եւ օդանաւային կայաններու, ինչպէս եւ զինապահեստներու մասին»։

120 ԿՐԱՄ ՊԱՀԱՄՈՅ ՄԻՍ պիտի բաժնուի Նոյեմբեր 25էն Դեկտեմբեր 1, Նոյեմբերի զանազան ուտեստներու DD կտրոնով, 100 կրամխոզեղէն՝ նոյն ամսուան DP կտրոնով։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վարչապետ Փէքէր եւ պատերազմական նախարարը Թրակիա մեկնեցան, աչքէ անցընելու համար այդ շրջանի եւ Պոլսոյ զինուորական ամրութիւնները։ Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ է որ պաշտօնապէս կը ծանուցուի այսպիսի պտոյտ մը, որ սերտ կապ ունի Պալքաններու կացութեան հետ։ Յունական հրոսախումբերը կը գործեն նաեւ Թրքական սահմանին մօտ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական զօրքը Զէնճանը գրաւելէ վերջ, համախմբուած է Ատրպատականի սահմանին վրայ։ Վարչապետը խոստացուած ըլլալով իր գիրքը Ատրպատականի հանդէպ, տեղի տուած է մեծ դժգոհութեանց։ Կ'ըսուի թէ Թէհրանի խորհրդային դեսպանն ալ բողոքած է։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ կը շարունակուի, վեր ի վայր շրջելով երկրին կեանքը. Ամէն օր նոր գործարաններ կը փակուին, փողոց թափելով հազարաւոր բանուորներ։

3500 ՀՐԷԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ որոնք Հայֆա հասած էին, շոգենաւէն բռնի դուրս հանուեցան, Կիպրոս փոխադրուելու համար։ Գաղթականները դիմադրեցին, անգլիացի զինուոր մը սպաննուեցաւ, տասը հոգի վիրաւորուեցան։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին մէջ, Վիւրթէմպէրկ-Պատըն, ընտրութիւններ կատարուեցան կիրակի օր եւ Նոր Սահմանադրութիւնը վաւերացուեցաւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ, 86 առ հարիւր։ Միեւնոյն ատեն ընտրուեցան խորհրդարանին 100 անդամները, մեծ մասով քրիստոնեայ-ռամկավար։ 14 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Շթութկարտի վրայ պարզուեցաւ Վայմարի Հանրապետութեան դրօշը, սեւ, կարմիր, ոսկեգոյն։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆ, Պ. Ժաք Սարաֆեան, Այրի Տիկին Զարուհի Սարաֆեան եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն հօր եւ զաւկին՝

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

եղերական եւ տխուր մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին Sociétés Savantes: Դասախօս՝ Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ, նիւթ՝ Պետրոս Դուրեան։

ԿՐԸՆՈՊԼ — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան են. Թակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին նաեւ Լանսէի ընկերները։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ — Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, 1 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ։

ՏԷՍԻՆ. Ֆր. Կապոյտ Խաչի Տօնածառ-հանդէսը «Մանուկներու Օր»ուան առթիւ, 28 Դեկտ. շաբաթ երեկոյ Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագրով։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ Վահան Թէքէեանի բանաստեղծական գործի մասին իր դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Բարեգործականի Մատենադարանին մէջ (11 Square Alboni), ոչ թէ Դեկտեմբեր 7ին, այլ Դեկտեմբեր 14ի եւ Դեկտեմբեր 28ի շաբաթ օրերը, ժամը 5ին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինօ, Քլամար, Մէօտօն եւ Պիյեանքուրի Ներգաղթի Հանդանակիչ յանձնախումբի կողմէ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցը։ Պիտի խօսին Հ.Բ.Ը. Միութեան Կեդր. հանգանակիչ յանձնախումբի կողմէ լիազօրները։ Այս առթիւ մասնաւորապէս հրաւիրուած է կաթող. պատուիրակը, Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան։

ՀԱՅ ՄԱՍԻՍ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ (Ս. ՇԱՄՌՆ ԵՒ Ս. ԷԹԻԷՆ) տարեկան մեծ պարահանդէսը, այս շաբաթ գիշեր մինչեւ առաւօտ, Hôtel du Forezի շքեղ սրահներուն մէջ, Chateauceuxի կայարանին մօտ։ Ընտիր նուագախումբ, հասարակութիւնը կը հրաւիրուի սիրով։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տարե. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տօլ.

Vnedredi 29 Novembre 1946 Ուրբաթ 29 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4866 Նոր շրջանի թիւ 505 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Անշուշտ իմացած էք, Երեւանի անթելը անցեալ շաբթու «Յառաջ»ի մասին խօսեր է, կարգ մը մեղադրանքներ ուղղելով :

— Բարեկամներ բաներ մը պատմեցին, ու անոնց իրական բովանդակութիւնը տալու: Մենք որ եւ է վաւերական տեղեկութիւն չունինք: Եթէ լուրը ճիշդ է, թերեւս օր մը կ'իմանանք բովանդակութիւնը :

— Կը զարմանամ, ձեր թերթը չէ՞ն կարդար: Ձե՞ն հետեւիր Արտասահմանի անցուդարձին.

— Կը կարդա՛ն, կը հետեւին: Շատ լաւ գիտեն ամբողջ անցուդարձը: Եւ սակայն, ուխտած են ջուրը պատէն վեր հանել: Անոնք մէկ ուղեգիծ ունին,— հալածել Դաշնակցութիւնը բոլոր ճակատներուն վրայ, ուղղակի թէ անուղղակի:

— Ներգաղթի առթիւ լիազօր պատուիրակներ եկան տեսան բոլոր գաղութները. անոնք չէ՞ն կըրնար լուսաբանել Երեւանը :

— Դժբախտաբար այդ պատուիրակներն ալ փոխանակ հաշտարար դեր կատարելու, իւղ լեցուցին կրակին վրայ, մասնաւորապէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ, ուր ազգային կեանքը քաոսի վերածուած է այժմ :

— Գոհ չէ՞ք որ մօտ քսան հազար տարագիրներ հայրենիք փոխադրուեցան այս տարի, Յունիսէն Հոկտեմբեր :

— Հարցումն անգամ վիրաւորական է: Բայց, լսեցէք, Հալէպի «Արեւելք»ն է որ կ'ազդարարէ ամբողջ առաջին էջին վրայ փռուած փաստացի խմբագրականով մը.— «Քսան հազար ՀԱՅ տարիք ՀԱՅԱՍՏԱՆ, շատ լաւ ըրիք: Բայց երկու անգամ քսան հազար հայ դժբախտացուցիք այստեղ,— ո՛վ ըր գործեցիք եւ պէտք է պատժուիք» (7 Նոյ.): Այդ խօսքերը ուղղուած են Ներգաղթի Կոմիտէին դէմ, որուն անքաւելի մեղքերը անծանօթ չեն Երեւանի ներկայացուցիչներուն: Եթէ իմանաք մանրամասնութիւնները... Բուն ողբերգութիւնը պիտի պարզուի ձմեռը:

— Ուրիշ գաղութներո՞ւ մէջ:

— Որքան կըցանք հետեւիլ, ներգաղթը բախտաւորաբար լաւ կազմակերպուած էր Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ, թէեւ հոն ալ ամէն բան կախում ունի այսպէս կոչուած «Յառաջդիմական» տարրերու բարի կամքէն:

— Կը կարծէ՞ք թէ մեր գաղութը աւելի բախտաւոր պիտի ըլլայ, երբ սկսի ներգաղթը, 1947ին:

— Շատ բան կախում ունի Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին եւ Երեւանի լիազօրին պայծառատեսութենէն եւ լրջութենէն: Ինչպէս ամէն տեղ այդ մարմինն ալ կազմուած է հատընտիր անհատներէ, որոնք մեծ մասով միայն իրենց անձը կը ներկայացնեն :

— Ձեր կուսակցութիւնը ինչո՞ւ ձեռնպահ կը մնայ այս գործին մէջ:

— Մեր կուսակցութիւնը երբեք սովորութիւն չունի անկիւն մը քաշուելու եւ ձիւթ ծամելու: Անոր ամբողջ կեանքը եղած է յարատեւ աշխատանք, բոլոր ճակատներուն վրայ: Բայց, մարդիկ փոխանակ օգտուելու անոր անխորտակելի հմայքէն եւ կազմակերպական կուռ եւ յարաճուն ցանցէն, կռիւ կը մղեն հողմաղացներու դէմ: Երեւանի ներկայացուցիչն անգամ, Պ. Հինայեկեան, որ արդէն սայթաքած էր Փարիզի մէջ, Միակոյթի ընկերութեան հանդէսին առթիւ, ամբոխավարութեան առաջին մրցանակը շահեցաւ Մարսէյլի մէջ, ուր գացած էր կազմակերպելու ներգաղթի հանգամանքները: Վերէն վար թող՝ իր խօսած ճառերը, որոնք ջըհեղեղէն կը սկսին եւ որոնց պատասխանները չատոնց տրուած են :

— Ո՞ւր պիտի յանգի այս վիճակը:

— Հարցուցէք անոնց որ պետական պաշտօնատարի պարտականութիւնը կը շփոթեն կուսակցական քարոզիչի մոլեռանդութեան հետ: Այն ալ՝ առանց նկատի առնելու գաղութներուն իրական կացութիւնը: Դաշնակցութիւնը, «Յառաջ»ը եւ միւս Դաշնակցական թերթերը բան մը չեն կորսընցներ այս խուժանավարական ցոյցերէն: Բայց, մթնոլորտը կը թունաւորուի եւ անշնչելի կը դառնայ գաղութներու մէջ: Միւս կողմէ, թշնամին ծափ կը զարնէ, հրճուագին դիտելով այս պառակտումները, իսկ հիւրընկալ երկիրներու ժողովուրդներն ալ պարզապէս կը գանեն կամ կ'արգահատին, ինչպէս օրինակը տեսանք Սուրիա-Լիբանանի մէջ եւ այլուր:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԼՌԵՑԷ՛Ք, ՀԱՃԻ ՖՇՖՇՆԵՐ»

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, երկու թերթեր լոյս կը տեսնէին Սելանիկի մէջ, «Սիլահ» եւ «Սիւնկիւ»: Երբ մէկը դադրեցնէին, միւսը կը հրատարակուէր :

Երկուքը իրարու հետ մրցումի ելած էին, թրքական հայհոյաբանութեան գոհարներ փայլեցնելու համար: Ի՛նչ գռեհիկ լուտանքներ, եւ վրան բաց յիշոցներ, մանաւանդ Պուլկարներու դէմ: Ու նաեւ սպառնալիքներ մինչեւ Սոֆիա, Ֆիլիպէ արշաւելու:

Շատ բան փոխուա՞ծ է այդ օրէն ի վեր, «հանրապետական» Թուրքիոյ արեւին տակ:

Ահաւասիկ պատասխան մը, կարճ եւ կտրուկ:

Վերջերս հինգ արաբ խմբագիրներ Անգարա եւ Պոլիս կ'այցելեն, կը հիւրասիրուին, բայց վերադարձին աղի-լեղի բաներ կը պատմեն:

Փոքրի՞կ: Նախ՝ կիսապաշտօնական Ուլուսն է որ կը հեգնէ.

— Մենք տիրացանք մեր անկախութեան, կ'ուզէինք որ «պաքլավայ»ի եւ ծիրանի այդ երկիրներն ալ ազատին օտար լուծէն: Դժբախտաբար անոնք չըմբռնեցին «Էլ Բայէս»ի խմբագիրները որոնք Զահլէի օղի կը խմեն եւ կը պոռչտան»:

Այս ոչինչ: Ճաշակեցէք բուն թրքական եղանակը: Աստանայի «Քէլ Օղլան»ն է որ կը մռնչէ.

— «Սուրիոյ հաճի ֆշֆշները սկսեր են նետել բանել Թուրքիոյ դէմ: Անոնց կը պատկանին եղեր Իսկէնտէրունը եւ Անթաքիան ու մենք պարտաւոր ենք եղեր զանոնք վերադարձնել: Մեզի հետ չեն կրնար եղեր բարեկամանալ: Ո՛վ ապուշներ (ուլան Լնայիլէր), դուք ո՛վ, մեզի հետ բարեկամութենէ եւ թշնամութենէ ճառողը ո՛վ...:

Պարզապէս կը ծիծաղինք անոնց վրայ, ուրկէ կը կանգնինք 4000 տարուան թրքական հողերուն, բայց չենք կրնար անտարբեր մնալ ձեր պոռոտախօսութիւններուն հանդէպ:

Աստուած վկայ կը փակցնեմ ձեր ծածրակին... հասկցա՞ք...»:

Դուք ալ հասկցա՞ք :

ՎԱՀԷ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ Հանգանակութեան Կեդր. Յանձնաժողովը կը խնդրէ ծանուցանել թէ շնորհակալութեամբ ստացած է 60.000 ֆրանքի նոր նուիրատուութիւն մը, այս անգամ Կեսարիոյ Հայր. Միութենէն, իբրեւ իր առաջին մասնակցութիւնը ներգաղթի հանգանակութեան :

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ նաւահանգիստը դրեթէ պարպուած է Անգլիացիներուն կողմէ, իբրեւ նաւակայան: Ծովային նախարարութիւնը հաղորդեց թէ վերջին մարտանաւերն ալ Մալթա քաշուած են:

Եգիպտոսի խորհրդարանը վստահութիւն յայտնեց, Անգլիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց մասին:— Ուսանողները նոր ցոյցեր կատարեցին Գահիրէի մէջ, կրակի տալով պաշտօնատներու ծառերը եւ խորտակելով հեռաձայնի թելերը: Ցուցարարները կ'աղաղակէին.— «Անկցի Սրտքի փաշա (վարչապետը), անկցի՛ Պէվին»:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Թաւրիզի անթելը առջի օր հաղորդեր է թէ կեդր. կառավարութեան հետ կնքուած ամէն համաձայնութիւն չեղեալ կը համարուի, քանի որ ան զօրք ղրկեց Զէնճան եւ խախտեց պայմանագիրը: Նոյն աղբիւրին համաձայն Շահը հրամայած է բանակին պատրաստ գտնուիլ, Ատրպատական մտնելու համար :

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ «Փըթի Փարիզիէն»ի երկրորդ խմբագրապետը Անտուէ Ալկալոն, որ Գերմանիոյ ծառայած էր գրաւոր քարոզութեամբ եւ անթելով, գրաւման շրջանին: Կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ ամբաստանեալը չորս տարի մոլեգնօրէն շարունակեց քանդումի գործը եւ արժանի է դաւաճաններու սահմանուած պատիժին: Մահապարտը «կեցցէ՛ Ֆրանսա» աղաղակեց, երբ վճիռը արձակուեցաւ:

— Մատենադարանապետ Պէրնար Ֆէյի դատը կը շարունակուի: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ մատենադարանապետը ոչ միայն ցուցակներ կը պատրաստէր գաղտնի ընկերութեանց անդամներուն համար, այլեւ մատնանշումներ կը կատարէր զօր. դը Կոլի կուսակիցներուն եւն. մասին :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

ԹՈՐԷԶԻ ՅԱՆՁՆԵԼ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՉ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ... ՄԻԱՆԱՆՔ, ՁՈՒԼՈՒԻՆՔ

Չորրորդ Հանրապետութեան Ազգ. Ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց երէկ, չորեքշաբթի: Այս առթիւ Պ. Պիտօ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց:

Համայնավար կեդր. կոմիտէն Գշ. օր բացառիկ ժողով գումարելով, որոշեց մերժել որ ներկայ դահլիճը շարունակէ պաշտօնավարել մինչեւ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը: Միեւնոյն նիստին մէջ, որուն կը մասնակցէին նաեւ շատ մը երեսփոխաններ, կուսակցութիւնը վճռեց պահանջել որ վարչապետութիւնը յանձնուի Մորիս Թորէզի: Ժողովին կը նախագահէր Մարսէլ Քաշէն: Առաջին խօսքն առաւ Պ. Մորիս Թորէզ, ծափահարուելով յոտնկայս: Յետոյ բացուեցան վիճաբանութիւնները առաջնորդութեամբ առողջապահական նախարար Պ. Արթոյի որ վերլուծելով վերջին ընտրութեանց արդիւնքները, յայտարարեց թէ հետզհետէ յաճախադէպ կը դառնայ ընկերվարականներու միացումը իրենց կուսակցութեան: Յետոյ շեշտեց թէ աշխատաւոր բազմութիւնները կը պահանջեն որ Մորիս Թորէզ անմիջապէս թեկնածու հռչակուի վարչապետութեան :

Հիւսիսային շրջանի երեսփոխան Ռամէթ պարզեց իրենց նոր յաջողութիւնները, ի վնաս ընկերվարականներուն: Ան ալ իր կարգին պնդեց որ կուսակցութիւնը վճռապէս պահանջէ վարչապետութիւնը: Ուրիշ երեսփոխաններ եւս յայտարարեցին թէ ընկերվարական աշխատաւորները գրգռուած են եւ հետզհետէ կը ձգտին դէպի միութիւն: Վիճաբանութիւններէն վերջը միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէ ամէն ջանք ի գործ դնել բանուոր դասակարգը վերածելու համար մէկ կուսակցութեան, համաձայն 1945 յունիսի համագումարին որոշման: Միութիւնը փութացնելու համար, ժողովը կ'որոշէ որ համայնավար կուսակցութեան միացող ընկերվարականները վայելեն անդամակցութեան բոլոր իրաւունքները :

Կէսօրէն վերջ Ժաք Տիւքլօ երկար ճառով մը պարզեց կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, որուն գլխաւոր կէտերն են.— պետական ելմտացոյցէն խնայել 60 միլիառ ֆրանք, ընդհանրացնել տնտեսական նպաստները, զարկ տալ արտադրութեան, միջազգայնացնել Ռուրը, ամրապնդել ժողովրդապետական հաստատութիւնները, գործակցիլ բոլոր [illegible] երկիրներու հետ, բարեփոխել հարկային դրութիւնը եւն..

Մինչ համայնավարները կ'ուզեն իրենց մէջ ձուլել ընկերվարութիւնը, Ժողովրդական Շարժումն ալ կը փորձէ Աշխատաւորական կուսակցութիւն մը կազմել, իր շարքերուն մէջ քաշելով ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնի եւ աջ թեւի անդամները... Այս երկու առաջադրութիւնները բուռն դայրոյթ պատճառեցին ընկերվարականներուն, որոնցմէ Պ. Նոկէռ, «Լը Փոփիւլէռ»ի վարչական տնօրէնը, յայտարարեց.— «Զարմանալի է որ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կը փորձէ քուէներ որսալ եւ մոլորեցնել մեր կուսակցութեան անդամները, փոխանակ ամփոփուելու կառավարական եւ պետական խնդիրներու վրայ: Խորհրդարանի շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջի թէ 20 ընկերվարական երեսփոխաններ կրնան ընդունիլ համայնավարներուն առաջարկները:

★ Նախարարական Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ քննեց շարք մը կարեւոր խնդիրներ, որոնց մէկն է Հնդկաչինի կացութիւնը որ արդէն արիւնահեղութեան յանգած է:

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Նախկին դիւանագէտ մը, Պ. Ժան Մոնէ, որ երկար ատենէ ի վեր վերաշինութեան ծրագիր մը կը մշակէր հազար մասնագէտներու հետ, պարզեց իր աշխատանքին արդիւնքը: Այդ ծրագրին համաձայն, զարկ պիտի տրուի մասնաւորապէս ծանր ճարտարարուեստագործութեան, աշխատանքի լծելով մէկ միլիոն նոր բանուորներ, մեծ մասով գաղթական, եւ տրամադրել 2250 միլիառ ֆրանք: «Ֆրանսա կարօտ է ներածումներու, իր ամէնօրեայ կեանքին համար: Անհրաժեշտ է որ արդիանայ եւ զարկ տայ կենսական պիտոյքներու արտադրութեան քանի մը տարուան ընթացքին: Ան ետ մնացած է ճարտարագործական յառաջդիմութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք պատերազմին եւ եթէ միջոցներ ձեռք չառնէ, անդարմանելի անկումի մը պիտի դատապարտուի »:

Ծրագիրը կազմուած է չորս տարուան համար եւ կը տրամադրէ շաբաթական 48 ժամ աշխատանք, 1947էն 1950: Օտար աշխատաւորներ ճարելու համար ձեռնարկներ պիտի կատարուին Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ, Պելճիա, Հոլանտա, Իտալիա, Լեհաստան եւն.: Մինչեւ անգամ կը խորհին օգտագործել գերման գերիները որոնց թիւը 600.000ի կը հասնի Ֆրանսայի մէջ: Ծրագրին յաջողութիւնը կախում ունի կուսակցութեանց համերաշխութենէն եւ զօրաւոր կառավարութեան մը կազմութենէն :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Աշխարհի ամենէն արդար դատը»

ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՂՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՄԲՈՒՐԵՆ ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ

ԼՈՆՏՈՆ, 23 Նոյ.— Սիրելի «Յառաջ» երէկ, Նոյ. 22, ժամը 7.30ին Լոնտոնի Kensigton Town Hallի մէջ, հայ գաղութը, 300 հոգիի ներկայութեամբ տօնեց էջմիածնի Կաթողիկոսութեան կիլիկիայէն կրկին էջմիածին փոխադրութեան 500ամեակը (1441—1946), նախագահութեամբ հոգեւոր հովիւ Շնորհք վարդապետի:

Հրաւիրուած էին խօսելու երկու անգլիացի բարձրաստիճան անձեր, որոնք անցեալ Յունիսին խորհրդային երկիրներ գացած էին, մէկը՝ եպիսկոպոս, W. A. Oyler Waterhouse, իսկ միւսը՝ Reginald Bishop: Յարգելի հիւրերը այցելած էին նաեւ Վրաստան եւ մեր սիրելի Հայրենիքը, Երեւան, Սեւանայ կղզին եւ էջմիածին:

Վարդապետը անգլերէն ճառով մը էջմիածնի կաթողիկոսութիւնը փառաբանելէ վերջ, բեմ հրաւիրեց եպիսկոպոսը, որ մեր սիրելի հայրենիքէն իր տպաւորութիւնները պատմեց, մօտ մէկ ժամ:

— «Ես դեռ Հայաստան չայցելած, ռուսական պահանջները Թուրքիայէն կը նկատէի բոլշեւիկեան աշխարհակալութիւն. բայց երբ Խ. Հայաստան այցելեցի եւ տեսակցութիւններ ունեցայ հայկական կառավարութեան անդամներուն հետ, եւ ինքս անձամբ շփում ունեցայ հայ շինարար աշխատասէր ժողովուրդին հետ, համոզուեցայ որ սխալած եմ: Հասկցայ որ ձեր դատը աշխարհի ամէնէն արդար դատն է, երբեք բոլշեւիկեան ծաւալում: Ես կեանքիս մէջ երբեք պիտի չմոռնամ այն յուզիչ տեսարանը, որուն ականատեսեղայ Երեւանի կայարանին մէջ: Շոգեկառք Պաթումէն առաջին ներգաղթողները բերած էր Երեւան, երբ քաղաքին կայարանը հասաւ, բոլոր ներգաղթողները, մեծ ու պզտիկ, իրենց վակոններէն դուրս ցատկեցին, յանկարծ ծունկի եկան ու սկսան արտասուալի աչքերով համբուրել հողը: Այդ րոպէին ես ուխտեցի պաշտպանել ձեր արդար դատը մինչեւ կեանքիս վերջը: (ծափեր): Խ. Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երեւան, կրնայ մրցիլ եւրոպական ոեւէ քաղաքի հետ: Ես հոն տեսայ քրտական առաջին թատրոնը հայկական կառավարութեան հովանաւորութեան տակ: Հայկ. օպերան, թատրոնը, Օփերան եւ սինեման կրնան մրցիլ եւրոպական որեւէ երկրի թատրոնին, օփերային եւ սինեմային հետ» (ծափեր): Յետոյ խանդավառութեամբ պատմեց իր տպաւորութիւնները Սեւանի եւ էջմիածնի մասին:

Պ. Յարութիւն Խաչատուրեան, որ ճարտարօրէն հանդէսին toccataն կը վարէր, բեմ հրաւիրեց երկրորդ հիւրը, Պ. Րէճինըլտ Պիշըփ, որ նոյնպէս մէկ ժամի չափ խօսեցաւ.

— «Ամբողջ Խ. Միութեան երկիրներու մէջ 22.875 բաց եկեղեցիներ կան: Համեմատաբար ամէնէն շատ բաց եկեղեցիները Խ. Հայաստանի մէջ են: Ամէն եկեղեցի շաբաթական միջին հաշուով 5000 րուբլի եկամուտ ունի հաւատացեալ ժողովուրդէն: Հայաստանի մէջ 12 վանքեր կան որոնք բաց են հաւատացեալներու առջեւ: Հայաստանի ժողովուրդին 100էն 90ը քրիստոնեայ է, եւն. եւն.: Յետոյ ժպտելով աւելցուց.— «Մենք երբ Երեւան հասանք, հայկ. կառավարութեան պաշտօնեաները մեզի միշտ կը հարցնէին թէ ինչո՞ւ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը չէ պատասխանած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հեռագրին, որով կը յիշեցնէր Հայկ. Դատը»:

Ժողովին փակումէն առաջ կաթողիկոսական ընտրութեան Լոնտոնի պատուիրակ Պ. Քիւրքճեան ալ քանի մը խօսք ուղղեց հայերէն: Ժողովը փակուեցաւ «էջմիածին» շարականով:

Գեղարուեստական բաժինն ալ դէշ չէր: Թէեւ վարդապետը կը մտածէր ծանօթ երգչուհի Հայկանուշ Թորոսեանը Լոնտոն հրաւիրել, բայց քանի մը ջոջեր արգելք են եղած, առարկելով թէ 150 ոսկի ծախք պիտի ըլլայ: Տիկին Արմենուհի Նորի երգեց Յովհ. Թումանեանի Անուշէն «Բարձր սարերը» եւ «Աղջի Բախտաւոր»ը, ծափեր խլելով: Տիկ. էլէնա Կիւտեան դաշնակ նուագեց, Պ. Հրաչ Գասպարեան՝ ջութակ, իսկ Օր. Հէնրիէթ Յարութիւնեան, Լոնտոնի Հայոց եկեղեցւոյ սոխակը, որ երբեք չի բացակայիր պատարագէն, երգեց «Ասում են յուսինը» եւ «Վանեցու օրօրը»:

Դիտողութիւն մը.— Անգլիացի եկեղեցականները մեզի ըսին թէ Հայաստանի մէջ խորհրդային միւս հանրապետութիւններէն աւելի բաց եկեղեցիներ կան եւ թէ իւրաքանչիւր եկեղեցի միջին հաշուով շաբաթական 5000 րուբլի եկամուտ ունի հաւատացեալներէն: Այս խօսքերը լսելով բոլորս ալ ուրախացանք: Բայց չկրցայ հասկնալ թէ վարդապետը ինչո՞ւ հետեւեալ կոչը ուղղեց ժողովականներուն.

— «Մի մոռնաք, սիրելի ժողովուրդ, որ Լոնտոնի հայութիւնը դեռ չէ կատարած իր պարտականութիւնը Ս. էջմիածնի հանդէպ: էջմիածինը եւ Կաթողիկոսը իրենց ամբողջ յոյսը դրած են արտասահմանի վրայ: Առանց արտասահմանի հայութեան օգնութեան Ս. էջմիածինը չի կրնար ապրիլ», Պ. Քիւրքճեանը քանի մը օրէն նամակով ձեզի պիտի դիմէ» եւ այլն:

ՅՈՎՀ. ՉԱԼՐԳԵԱՆ ԿՈՆՁԱԼԷՍ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

«ՄԵՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԾԱՌԱՆ ՉԵՆՔ»

(ԹԱՀԱ ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐԸ)

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Արաբները պիտի չմոռնան այս բոլորը, պիտի չմոռնայ նաեւ Եգիպտոս, հակառակ անոր որ Սանճաքը ուղղակի ոչ մէկ կապ ունի իրեն հետ: Մենք զայրոյթով ականատես եղանք կողոպուտի այդ քաղաքականութեան ու պատեհապաշտական շուտիկութեան:

Այսօր, կարծես աւելի մեծ թափ է ստացած Թուրքեւարաբ բարեկամութեան մը շփոթումը, շփոթում՝ որուն հանդէպ անհրաժեշտ է ըլլալ զգոյշ եւ վերապահ: Անձնապէս, խղճահարութիւն եւ վախ միայն ունիմ: Անակնկալ մըն էր, մեզի համար, թուրքեւիրաք համաձայնութիւնը. ուխտ մը որ կնքուեցաւ առանց Արաբական Դաշնակցութեան գիտակցութեան: Իրաքցի մեր եղբայրները չբաւականացան նաեւ այդքանով, ու այսօր՝ ճիգ կը թափեն համոզելու նաեւ Սուրիան եւ Լիբանանը: Բարեբախտաբար, Սուրիոյ վարչապետը (Սաատուլլահ Ճապրի, Ա. Ա.), ճարտար քաղաքագէտ, կենցաղագիտական հետաքրքրութիւն մը միայն ցոյց տուաւ կատարուած առաջարկութեանց հանդէպ, եւ ոչ մէկ քայլ առաւ՝ առանց Ա. Դաշնակցութեան գիտակցութեան: Սուրիա, հաստատ մնաց իր առաջադրութեանց մէջ, եւ ոչ մէկ մեղկացում ցոյց տուաւ: Գաղտնի մնացին նաեւ Սուրիոյ վարչապետին եւ Նուրի Սայիտ փաշայի խօսակցութիւնները, մինչեւ որ լոյս տեսան Թուրքիոյ արտաքին նախարարին ծանօթ յայտարարութիւնները:

Զարմացանք հրամցուած բարեկամութեան համար, որովհետեւ այդ կարգի քաղցր առաջարկներու չարժանացանք պատերազմէն առաջ, եւ պատերազմի ընթացքին: Ներկայիս, երբ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ ցրտացած են յարաբերութիւնները, իմաստալից կը թուի ցոյց տրուած փութկոտութիւնը:

Սիրով պիտի ընդառաջ երթայինք յայտնուած բաղձանքին, եթէ նման պատրաստակամութիւն մը ցոյց տուած ըլլային նաեւ Ա. եւ Բ. համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին: Պիտի հաւատայինք [illegible] իրենց անկեղծութեան, եթէ այդպիսի բաղձանք մը յայտնած ըլլային այն օրերուն, երբ մենք կը պայքարէինք արեւմտեան պետութեանց դէմ, տիրանալու համար մեր իրաւունքներուն եւ անկախութեան:

Իրողութիւնն այն էր, որ Թուրքիոյ սեփական շահերը կը պահանջէին՝ որ ան բարեկամ մնար Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ: Ներկայիս, նոյն անհրաժեշտութիւնն ու հարկադրանքը ի զօրու է, նոյն տարողութեամբ: Պէտք չէ ուրեմն յուսալ, թէ Թուրքիա մեզի կը մօտենայ մեր դատին լուծման համար: Ան, պարզապէս կ'ուզէ ստեղծել Մերձաւոր կամ Միջին Արեւելքի խմբաւորում մը, իր մորթը պաշտպանելու համար Խ. Միութեան դէմ:

Շատ բնական երեւոյթ, որուն դէմ ոչ մէկ խօսք ունինք,— այդ կը պահանջեն իր շահերը:

Պէտք է ընդգծել, սակայն, թէ արաբ երկիրներն ալ իրաւունք ունին մտածելու իրենց շահերը, աւելի առաջ՝ քան Թուրքիոյ մտահոգութիւնները: Ի վիճակի չեմ ճշդելու, թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի շահերը ինչ չափով կը պահանջեն հետեւիլ Իրաքի օրինակին: Լաւ գիտեմ, սակայն, թէ այդպիսի ոեւէ քայլ՝ հիմնովին հակառակ է Եգիպտոսի շահերուն:

Ուրիշ պատճառներ ալ կան որ այս բաղձանքին կը մղեն Թուրքերը: Ամէնէն կարեւորներէն մէկն է իր փափուկ դիրքը՝ երկու հսկաներու միջեւ: Թուրքիա, հարկադրաբար պէտք է հակի մէկ կամ միւս կողմ: Ու Բ. Պատերազմի վախճանին՝ Անգարա կը մօտենայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն: Իսկ յայտնի է, միւս կողմէ, թէ Ռուսիոյ եւ Անգլօսաքսոններու միջեւ ինչ հակամարտութիւններ կան Միջին ու Մերձաւոր Արեւելքի շուրջ: Բնական է, որ Թուրքիա մերձենայ Արեւմտ. պետութիւններուն, պաշտպանուելու համար արեւելքի իր թշնամիին դէմ: Այս բոլորը շատ հեշտ են թրքական ակնոցով, եւ սակայն՝ աննպաստ անդրադարձում կրնան ունենալ մեզի համար, երբ մենք եւս լծուինք իր կառքին: Արաբները համաձայնութիւններ կրնան կնքել այն ատեն միայն, երբ լուծում գտնեն անգլեւսաքսոն եւ արաբ թնճուկները:

Արաբական աշխարհի շահերը ոչ Անգլիոյ եւ ոչ ալ Ամերիկայի շահերուն զուգահեռ են: Մեր շահերը կը կայանան մեր չէզոքութեան մէջ: Աշխարհ բաժնուած է երկու հսկայ ճակատներու, հակիլ դէպի այս կողմ, համազօր պիտի ըլլայ թշնամանալու միւս կողմին հետ: Ներկայի խուլ պայքարին մէջ, չէզոքութիւնը նշանաբան պէտք է դարձնենք մեզի: Անհրաժեշտ է հարթել ու մաքրագործել, մեր մէջ, ինչ որ փտած է. ինչ որ փճացուցած է Թուրքը՝ հարիւրաւոր տարիներու ընթացքին: Օսմանեան տիրապետութիւնը ուժաքամ ըրաւ մեզ. աղճատեց՝ ինչ որ դրական ու ստեղծագործ գիծ էր մեր մէջ: Դժբախտաբար ազատուած չենք այդ լճացումին չարիքներէն: Մեր բարիքին համար իսկ, պէտք չէ դաշինք կնքել Թուրքիոյ հետ: Կը դաշնակցինք Մեծերուն թէ մեր դրացիներուն հետ՝ այն ատեն միայն, երբ անոնք կը ճանչնան մեր արդար իրաւունքները: Կը դաշնակցինք իբրեւ ՏԷՐ, եւ ո՛չ որպէս ԾԱՌԱՅ եւ հետեւակ:

Մենք եւ մեր բարեկամները, պէտք է գիտնանք այս պարագան»:

ԱՐՄԷՆ ԱՄՕՏԵԱՆ

Վասակ Սիւնեաց իշխան պատմութեան առջեւ

1. Քանի մը խօսք «գրական» դատավարութեան մը առթիւ:

Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանանք» վէպը առիթ ընծայած էր Փարիզի Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան՝ 23 Նոյեմբերին, Salle de Géographieի մէջ, կազմակերպելու հրապարակային գրական դատավարութիւն մը:

Բուն նիւթիս անցնելէ առաջ՝ քանի մը նկատողութիւններ՝ այս դատավարութեան մասին:

Ո՛չ մեղադրողները, ոչ ալ պաշտպանները չբերին հարցին անհրաժեշտ պատմական փաստերը՝ որոնք առնուած ըլլային սկզբնական աղբիւրներէ: Ոմանք գոհացած էին ընդունելով՝ արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող տեսակէտներ եւ կամ բաւականացած էին՝ դպրոցականի ծանօթութիւններով: Ե. Ծ.ի (Վասակի պաշտպան) բերած փաստերը այնքան [illegible] էին, որ բուն նիւթը խեղդուեցաւ անոնց բեռան տակ. բացի այդ, անոնք կամ անմիջական առնչութիւն չունէին մեր հարցի հետ եւ կամ՝ շատ հեռուէն միայն:

Ընդունելի մեթոտ չէ պատմական հանգիտութեամբ (անալոժի) եզրակացութիւններու հասնիլ եւ կամ պատմական հարց մը լուծել: Դէպքեր իրարու հետ նմանութիւններ կ'ունենան, սակայն, երբեք կրկնութիւններ չեն: Կարելի չէ դատել, հետեւելով Գալլիացիներու երկրին մէջ պատահած դէպքէ մը՝ Հայաստանի մէջ կատարուած պատահար մը եւ կամ Կիւրոսի օրով, 9 կամ 10 դար առաջ պատահածը, համեմատել Ե. դարու հետ: Պարզ էր եւ ըմբռնելի ինչ որ կ'ուզէր ըսել ճառախօսը. ատոր համար պէտք չկար հեռուները երթալու: Միանգամայն ընդունելի է որ Հայոց աշխարհի որոշ անկիւնները՝ քրիստոնէութիւնը նուազ տարածուած էր քան Տարօնի մէջ. այս իսկ պատճառաւ Ս. Մեսրոպ գացած էր Վրաց, Աղուանից եւ Սիւնեաց աշխարհները քարոզելու Ս. Գիրքը եւ կրթելու մանուկները (Խոր. գ. ԾԶ):

Մեղադրող կողմէն Լ. Զ. Թիւրիմացութեան մէջ էր՝ Դերենիկ Դեմիրճեանի վէպը ընդունելով իբրեւ իրողութիւն, կամ փաստ, անոր վրայ կառուցած էր իր մեղադրանքը: Ասիկա ցոյց կու տայ թէ որպիսի անհոգութեամբ պատրաստուած էր այս դատավարութիւնը: Ասիկա արգելք մը չեղաւ սակայն որ ժողովուրդը ծափահարէ բանախօսը: Հ. Պ. մեղադրելով Վասակը իբրեւ դաւադիր ու ոչ թէ իբրեւ դաւաճան, հեռացաւ նիւթէն, երբ քրիստոնէութեան եւ մազդէականութեան դատաստանը ըրաւ: Հայերը այսօր մահմետականներ պիտի ըլլային, ըսաւ, եթէ ընդունած ըլլային մազդէականութիւնը: Սակայն փաստեր չտուաւ մեզ, հաստատելու համար թէ Վասակը կուսակից էր մազդէականութեան: Ան հետեւելով տիրող կարծիքին, ի յառաջագունէ ընդունեց թէ՝ Վասակ ոգի ի բուն կ'աշխատէր մազդէականութիւնը տարածելու Հայաստանի մէջ: Մենք կը յուսայինք աւելին, քան ինչ որ բերաւ:

Ա. Զ. միակն էր որ վերջապէս ձեռքին ունէր պատմական աղբիւրէ փաստ մը: Կորիւնէն էր այդ միակ փաստը եւ այն ալ... ի նպաստ Վասակի: Մինչ ինք կոչուած էր մեղադրելու Սիւնեաց իշխանը:

Մեր աշխատանքի ընթացքին պիտի տանք բնագիրները պատմական այս կարգի վկայութեանց, ուստի զանց կ'առնենք անոնց վրայ երկար կանգ առնել այստեղ:

Ա. Խոնդկարեան, նախագահը, թէեւ ունէր ձեռքին տակ անհրաժեշտ պատմական փաստերը՝ սակայն նախագահի իր հանգամանքը թոյլ չտուաւ որ մասնակցի վիճաբանութեանց:

Ձեռքի տակ ունենալով Վարդանանց պատերազմին նուիրուած ձեռագիր մէկ ուսումնասիրութիւնս, կը քաղեմ այն ամէնը, որոնք անհրաժեշտ են Վասակ Սիւնիի գործը քննելու համար: Հետզհետէ պիտի երեւայ այդ յօդուածաշարքը, հետեւեալ կարգով.

1.— Ներածում եւ նպատակ աշխատանքի.— Ներկայացնել եւ ոչ թէ դատաստանը կատարել.— 2. Աղբիւրներ.— 3. Դէպքը՝ որպէս մէկ օղակը միջազգային պատմութեան.— 4. Պատմական գետինը,— Մամիկոնեանց եւ Սիւնեաց իշխանական տուները.— 5. Դէպքի ծագումն ու զարգացման փուլերը.— 6. Դերակատարները եւ անոնց արարքը.— 7. Եզրակացութիւն:

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

«Տիգրիս» եւ Տիգրանակերտ

(Բ. եւ վերջին մաս)

էջ **94** — 1885ի սովի տարին Թուրքերը Խօճա Ոսեփենց ապարանքին վրայ կը յարձակին, տան սպասաւորները 15—20, զէնքերը կը հանեն եւ կրակ կը բանան, կռիւը կը սաստկանայ, ապարանքին դուռը կը կոտրեն, բայց չեն յաջողիր ներս մտնել: Բազմաթիւ մեռեա՛լ եւ վիրաւորներ ձգելով կը փախչին? — Այս կը պատահի այն թուականներուն երբ «կեավուր»ին արգիլուած էր ձի նստիլ, հա դուստին շիտակ կողմը հագնիլ, դատարան երթալ եւ վկայութիւն տալ: Մէկ խօսքով՝ ստրուկի կեանք: Եթէ հասարակ թուրք ստահակի քիթը արիւնէր՝ ջարդը պատրաստ էր: Եւ այս բացթա-թի՛ւ մեռելներ ձգել փախչելէ վերջ՝ Թուրքերը հանգիստ գացին ու նստան... Յովհ. Թումանեանի «Մի կաթիլ մե՞ղրն է», թէ Հազար ու մէկ գիշերներու պատմութիւն: Երանի՛ թէ այդ թուականներուն՝ Տիգրանակերտցին այդքան յանդգնութիւն ունենար:

էջ **96** — 1901ի նոր տարուան առաւօտուն՝ թահսիլտարը կուգայ գինուորական տուրք հաւաքելու. չունեւորները չեն կրնար վճարել, 200-300 հոգի բանտերը կը լեցուին. Գ. Յովհ. Մինասեան բոլորին ալ տուրքը կը վճարէ եւ ազատ կ'արձակուին? Այսպիսի խմբական մարդասիրութիւն չէ պատահած, իսկ մասնակի դէպք, որքան որ կ'ուզէք: 1896ի ջարդերէն ետք, կը ձերբակալեն քանի մը ծանօթ դէմքեր ու հարուստներ՝ Մանտալճին, Գագազ Պազազը, եւ այլն. ամէն մարդ կը վճարէ իր փրկագինը եւ ազատ կ'արձակուի:

էջ **99** Այս ալ վերջին պարագան. տարի մը Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ քով՝ Թաղական Խորհուրդը կը մտածէ նոր խանութներ եւ անոնց վրայ դպրոցի մը շէնք կառուցանել: Շատ հարուստներ 10-20 ոսկի կը խոստանան, եւ ի մէջ այլոց, Աճէմեան Պօղոս էֆէնտիին կ'ուզեն դիմել, գոնէ 5 ոսկի առնելու, բայց մերժուելու վախէն, կ'որոշեն ապահովել Թուրք կուսակալին միջամտութիւնը, եւ այս ձեւով 20 ոսկի կ'առնեն: — (Հայոց Ուսումն. Խորհուրդը (ոչ թէ Թաղական Խորհուրդ), բարերախտաբար Թրքասէր Խաչատուր էֆ. Տիգրանեաններէ չէր բաղկանար (երկաթի վաճառական եւ քաղաքապետութեան անդամ) որ դիմէր Թուրք կուսակալին՝ Հայէ մը դրամ առնելու համար. միջանկեալ պատմութիւն մը, որ պէտք է գոնէ ամէն Տիգրանակերտցի գիտնայ:

1914ի աշնան Տիգրանակերտի առաջն. տեղապահ Սկրտիչ վարդապետ Չլղաթեանի նախագահութեամբ եկեղեցիի կից՝ առաջնորդարանի մէջ՝ ժողով մը կը գումարուի: Հրաւիրուած են բոլոր աչքի զարնող անձերը եւ հարուստները, նմանապէս կուսակցութիւնները: Օրակարգի հարցն է ինքնապաշտպանութիւն. արդէն բոլոր զինուորական տարիք ունեցողները տանիքներն են՝ փախստական (տամ բաղուղի), Թուրք կառավարութեան համար ղասալիքներ: Մեծամասնութիւնը կողմնակից է դիմադրութեան, ինքնապաշտպանութեան, մանաւանդ բոլոր զինուորական տարիք ունեցողներն ալ պատրաստ են: Վերը յիշուած Թրքասէր Տիգրանեանը (որ արժանի չէր յիշուելու այս տարեգրքին մէջ) կը յայտարարէ, - Եթէ այդպիսի արարք կատարէք, անմիջապէս կառավարութեան լուր կուտամ: Ուրեմն դպրոց շինելու եւ հարուստներէն դրամ առնելու պատմութիւնը հետեւեալն է: — խանութները արդէն շինուած էին 1914ին. մանկապարտէզի ամենավերջին հանդէսին կուսակալն ալ ներկայ էր եւ պատիւ մը ընելու համար իրեն, Ուսումն. Խորհուրդը ցանկ մը պատրաստած ըլլալով՝ նուիրատուներու հաւանութեամբ՝ կուտայ կուսակալին որպէսզի կարդայ նոյն հանդէսին մէջ: Պատերազմը պայթեցաւ, դպրոցը չշինուեցաւ, եւ այդ գումարներն ալ մնացին գանձելի.

Բ — Ուրիշ տեղ մը կ'ըսէ — Ինչպէս յայտնի է յեղափոխական գործիչ եւ յետագային երեսփոխան, Համբաւաւոր Վարդգէսը (Սէրէնկիւլեան) երկու տարի Տիգրանակերտ բանտը կը մնայ, վերը յիշուած Պօղոս էֆ. Աճէմեանը (որ կ'ըսէ՝ «ով չունի փող, թող մտնէ հող) գաղտնի ամէն ամիս երկու ոսկի կը ղրկէր բանտը, բայց Վարդգէս լուր չունէր թէ ո՛վ է ղրկողը: Իմ կարծիքով այս խնդիրը կրնայ լուսաբանել հայրենակից Յովհ. Երէցեանը որ այժմ Ամերիկա է եւ 1908ին եղած է կուսակցական պատասխանատու ընկեր:

Փոխուապ, մեր գիտցած «սփաշ», «քիւլհանպէյլի»ն ու Արաբներու «պապահասան»ն է: Չէր արժեր ատոր համար մասնաւոր գլուխ մը բանալ այս Տարեգրքին մէջ, խոշորացոյցով տեսնել անոնց ըրած-չըրած գործերը: Մանաւանդ որ անոնք հանրային ու ազգային գործերու հետ բնաւ կապ չունէին, (բացի մի քանիէն՝ որ 1908ի Սահմանադրութենէն վերջը կուսակցութիւններու մէջ մտան, կարգապահութեան ենթարկուեցան): Փեխուապ փեխուապ է, իր հաճոյքին համար ապրող, զարնող թափող, աշխարհաքաղաքացի՝ ինչպէս բուլումպաճին եւ քիւլհանպէյը:

Յառաջիկային պիտի ջանամ քանի մը յօդուածներով որոշ տեղեկութիւններ տալ 1908էն 1915 կատարուած դէպքերու եւ տխրատար դէմքերու մասին, մոռացութենէ փրկելու համար զանոնք:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԱՅՆ ԻՍՐԱՅԷԼԸ ՉԷ...

Այո՛, վերջապէս աշխարհ պիտի համոզուի եւ ընդունի թէ այսօրուանը, այն Իսրայէլը չէ որ հազարաւոր տարիներ ապրեցաւ թիզ մը հողի տէր ըլլալու, հոս, հոն թափառական եւ անխօսուկ:

Այս չէ այն Իսրայէլը որ «ես չէի... ան էր» ըսելու վարժուած էր ամէնէն փոքր վտանգին առջեւ:

Այս չէ այն ամսեղուկ, պնակալէզ Եահուդին որ բոլոր ազգերուն թուքին ու մուրին նշաւակ՝ դարերու ծանրութեան տակ ալ մոռցած էր կարծես իր հին մեծութիւնը:

Հիմայ, այս այն Իսրայէլն է, որուն արմատը Հիթլէրի պէս արիւնարբու գազան մը չկրցաւ չորցնել, հակառակ միլիոնաւոր զոհերու:

Այս այն Իսրայէլն է, որ ամէն ազգերու պատմութեան մէջ նմանը եւ օրինակը չտեսնուած ուժով մը (Հայերէս դատ) տոկաց ու մաքառեցաւ անէացումին դէմ ու հասաւ այն կէտին, ուր Ալպիոն գլուխը կը քերէ....

Հիմայ եղաւ որ Ավոամաչին եւ պուլիցան ձայն եւ խօսք ունենան լսելի եւ ընդունելի ընել տալու համար իրենց խնդրանքը..., ինչ կ'ըսեմ, իրենց սպառնալիքը:

Անոնք այսօր հրաբուխի մը պէս կը պոռթկան եւ դուրս կուտան իրենց սրտին կրակը որ թագուն կը մնար ցարդ:

Պոլսոյ մեր բարեկամութիւնը հոս ալ շարունակուելուն համար, առաջին անգամ հանդիպելուս՝ ուզեցի դաղափարը շօշափել Ավոամին՝ Պաղեստինի ներկայ ըմբոստութեան մասին:

Սիրալիր բարեւներ փոխանակելէ եւ օտարութեան մէջ իր ունեցած դիրքին վրայօք կարճ տեղեկութիւններէ վերջ, բուն նպատակիս հասնելու համար խօսք առի:

— Միշտ մեր հին բարեկամութեան ապաւինելով, պիտի խնդրէի որ բարի ըլլայիք, օրուան լրագիրներէն դուրս, ձեր Պաղեստինի յեղափոխութեան մասին մի քիչ տեղեկութիւն տալ ինծի...:

Մարդուկը, պահ մը վարանելէ վերջ, լայն շունչ մը առաւ ու ձեռքս իրենին մէջ սեղմելով:

— Հայ եւ հրեայ, ահա երկու տանջուած, տառապեալ, հալածուած հին ազգեր որոնք ինչպէս կը տեսնես, հրաբուխի պէս արթնցած հուր ու բոց սկսան ժայթքել: Ձերինը մերինէն առաջ յաջողեցաւ, պատճառ մը չկայ որ մերինը ետ մնայ ու ձախողի, մինչ Զօրս Մեծերը կրակէ աթոռներու վրայ նստածի պէս միշտ տեղ ու մայրաքաղաք կը փոխեն առանց իրար հասկնալու, ճիշտ Բաբելոնի աշտարակին բանուորներուն պէս....

— Լաւ, ձեր յեղափոխութիւնը չէ՞ք կարծեր որ կարեւորութիւն չառնէ, այս խառնիճաղանճին մէջ՝ ըսի Մովսէսեան բարեկամիս:

— Ընդհակառակն, ըսաւ Պոլսոյ Ավոամաչին, որ հոս Աոման եղած էր, ընդհակառակն, ընդունեցէք թէ երբ տանը մէջ վիճաբանութիւնը կը տաքնայ եւ անդին պզտիկները առիթէն օգտուելով կուլան, կը պոռան եւ կ'աղմկեն, որպէսզի լսեն, վիճողները անոնց մի քիչ շաքար, չոքոլա չէ՞ն տար. ահա մեր ըրածն ալ նոյն է, եւ պիտի ունենանք այդ շաքարի կտորը...:

— Հրէական միտք եւ դատողութիւն, ըսի քիչ մը ծիծաղկոտ, կը մաղթեմ որ յաջողիք...:

— Սիրելիս, շատ պարզ է մեր սկզբունքը: Դուք երբ քրիստոնեայ եղբայրութիւն մը ունիք, զայն կը պաշտէք ու անով կ'ապրիք, մենք Հրեաներս ալ ունինք մեր եղբայրութիւնը որ կրօնական չէ, ոչ ալ վերացական: Մեր եղբայրութիւնն է համբերութիւն, միութիւն եւ... ԴՐԱՄ. ահա մեր այս գործնական եղբայրութիւնով է որ մեր նպատակին պիտի հասնինք առանց Վերինը անհանգիստ ընելու. եւ շատ հեռու չէ...:

Ու ամուր սեղմելով ձեռքս, հեռացաւ մօտէս, այս կարճ ժամանակամիջոցին մէջ ինծմէ կորզելով երկու սիկարէթ...

ԼԻԼԱ

АՅՆՊԷՍ՝ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԻՐԵՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

(ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՆՏԻՊ ՆՕԹԵՐԷՆ)
Ամփոփեց՝ Երեսփոխան ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՃԱՀԻՏ

ԾԱՆՕԹ ԹԱՐԳՄԱՆՉԻՆ

Քանի մը ամիս առաջ, «Թանին» օրաթերթի արտօնատէր - խմբագիր եւ Իսթանպուլի երեսփոխան Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն «Թալէաթ փաշայի յուշատետրէն արտագրեց եւ մէկ կողքի տակ հրատարակեց» մեծ եպարքոս Թալէաթ փաշայի անձնական նօթերը, որոնք պատմական որոշ նշանակութիւն կը ներկայացնեն, եթէ նկատի ունենաք՝ թէ հայաջինջ դահիճը իր շրջանի կեդրոնական դէմքն էր, ու լաւատեղեակ՝ Հայկ. Հարցի փուլերուն: Աւելորդ է ըսել, թէ այս հատորը եւս «թըրքաբանոյ» է, ու, իբր այդ, ուշադրութեան արժանի՝ լոկ իբրեւ «Թրքական բեմադրութիւն»:

Գրքին անունն է՝ «ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ»: 149 էջ: Հայկական Հարցի յատկացուած բաժինը՝ գրքին կէսը, էջ 43—118: էջ 79-118՝ կը կրէ «Ռուսական Փաստաթուղթեր» խորագիրը, կցուած «Հայկ. Հարցյ»ի գլուխին:

Հրատարակուած է 1946ին, «Կիւվէն» հրատարակչականին կողմէ: Գրքին Ա. էջին վրայ կ'երեւի հետեւեալ երկտողը. «Անտիպ ու անձնական յուշերը եպարքոս Թալէաթ փաշայի, որ ներկայ էջերով լոյս կը սփռէ պատմութեան բազմաթիւ մութ էջերուն վրայ»:

Յառաջաբանը ստորագրուած է Հիւսէյին Ճահիտ Եալչընի կողմէ, որ կը շեշտէ անոր «պատմական» արժէքը: Իսկ գրքին հրատարակիչը՝ Էնվէր Պոլայըը շեշտելէ վերջ թէ այս գիրքը միակ գործն է Թալէաթ փաշայի, կը յիշատակէ անոր պաշտօնութեան պարագաները, ու կը դատապարտէ գերման արդարութիւնը, որ ազատ արձակած է «ոճրագործը»:

— «Թալէաթ փաշա, կը գրէ հրատարակիչը, անբախտ Օսման եպարքոսներու վերջինն էր, որ զոհ գնաց Հայու մը փամփուշտներուն, Գերմանիոյ մէջ, ուր ապաստանած էր, եւ որուն փողոցներուն մէջ հոգի տուաւ:

«Դաժան էր Թալէաթ փաշայի մահուան իրողութիւնը, բայց շատ աւելի տխուր էր այն իրողութիւնը, որ Թուրքիոյ զինակից Գերմանիա, «անպարտութեան» վճիռ տուաւ ոճրագործին:

«Ներկայ հատորը լոյս պիտի սփռէ բազմաթիւ մութ կէտերու վրայ: Թալէաթի անտիպ նօթերն են ասոնք»:

Թարգմանիչը հաւատարիմ կը մնայ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» խորագրեալ բաժնի տառացի թարգմանութեան:

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ(*)

Հայերը՝ 1878ի ռուսական պատերազմէն ի վեր, կը յուսային ինքնավարութիւն ստանալ Անատոլուի Արեւելեան նահանգներուն մէջ: Այ-Սթեֆանոսի դաշնագրի կնքման շրջանին դիմում կատարած էին այս նպատակով, եւրոպական պետութեանց Պերլինի Խորհրդաժողովի իրաւազօր ներկայացուցիչներուն: Հայոց Պատրիարք Ներսէս Վարժապետեան (Վարժապետեան ըսել կ'ուզէ, Ա. Ա.), դիմած էր Մեծ դուքս Նիքոլայի, խնդրելով որ Թուրքերու համար առաջարկուած հաշտութեան պայմաններուն մէջ՝ Հայերու ինքնավարութիւնն ալ կազմէր հիմ բանակցութիւններու:

Հայերը կը յուսային դոհացում ստանալ իրենց պահանջին, աչքի առջեւ ունենալով պուլկար իշխանութիւնն ու Արեւ. Րումէլիի հաստատումը: Արդարեւ, առանց նկատի առնուելու բնակչութեան համեմատութիւնները, կարելի դարձած էր ինքնավարութիւն շնորհել այդ շրջաններուն:

Հայերը Պերլինի դաշնագրով կրցան ձեռք բերել Արեւ. Նահանգներու բարենորոգութեան ապահովութիւնը միայն: Քաջալերուած այս յաջողութիւններէն եւ ամրապնդուած իրենց յոյսերուն մէջ, անոնք կազմակերպութիւններ ստեղծեցին Արեւ. Նահանգներու, Կովկասի, Պոլսոյ, Ժընեւի եւ Եգիպտոսի մէջ, միաժամանակ հակաթուրք եւ հակաքիւրտ հրատարակութիւններու համար քարոզութեան (propagande) օրգաններ հրատարակելով:

«Իթթիհատ եւ Թէրաքքը» իր արտասահմանեան կեդրոնին՝ Փարիզի միջոցաւ, ներքին կեանքի մէջ գործակցութիւն առաջարկեց Հայերուն: Փարիզ տեղեկացուց, թէ Հայերը ինքնավարութեան երազներու ետեւէ են ու կը ճգնին ամէն կերպով իրականացնել իրենց բաղձանքները. հետեւաբար, ապարդիւն է աւելի յուսադրուիլ այս ուղղութեամբ: Հակառակ այս բոլորին, սակայն, «Իթթիհատ եւ Թէրաքքը», այն յոյսով թէ իր Հիմն. Կազմակերպութեան Օրէնքը կրնայ հասկացողութեան գետին ստեղծել Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ, պնդեց իր առաջարկին եւ այդ ուղղութեամբ տուած հրահանգներուն վրայ:

Երկարատեւ խորհրդակցութիւններէ վերջ, որոնք տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, Հայերը ի վերջոյ ընդունեցին գործակցիլ Իթթիհատի:

«Իթթիհատ Թերաքքը», սուլթանական բռնատիրութեան դէմ առանձնապար թէ հաւաքաբար գործունէութեան լծուելու առաջին իսկ քայլին, կ'առաջադրէր Անատոլուի զանազան կեդրոններուն մէջ կռուաններ հաստատել եւ առանց գրաւելու Սելանիկի Ընդհ. Կեդրոնին ուշադրութիւնը, արգելք հանդիսանալ պահեստի ուժերու Անատոլուէն Րումելի փոխադրութեան:

(Շար.)

(*) «Թալէաթ փաշայի Յիշատակները», էջ 43, գլուխ Դ.:

Չորսերը նորէ՞ն լարուեցան

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պըրնզ, Դշ. օր ժողովի ներկայացուց «գրպանը դնելով վերջնագիր մը որ ուղղուած է Պ. Մոլոթովի։ Եթէ միջոց մը չգտնուի պալքանեան եւ իտալական դաշնագիրները օր առաջ վերջացնելու համար, Պ. Պըրնզ պիտի յայտարարէ, համաձայն նոյն աղբիւրին.— Մ. Նահանգները այլեւս կը մերժեն մասնակցիլ ամուլ եւ նեղացուցիչ վիճաբանութեանց, Չորսերու Խորհուրդին մէջ։ Անոնք պատրաստ են առանձին դաշնագիրներ կնքելու Իտալիոյ եւ միւս պետութեանց հետ։ Միեւնոյն ատեն, անոնք կը մերժեն մասնակցիլ Գերմանիոյ վերաբերեալ բանակցութեանց որ հաւանաբար տեղի պիտի ունենան Պրիւքսէլի մէջ, յառաջիկայ յունուարին, եթէ նախապէս համաձայնութիւն չգոյանայ խնդիրը անկեղծօրէն քննելու եւ օր առաջ կարգադրելու։

Ամէն պարագայի մէջ, Պ. Պըրնզի համբերութիւնը սպառած է, ինչպէս կը հաւաստէ թերթին դիւանագիտական աշխատակիցը։ Չորսերու Խորհուրդին Դշ. օրուան նիստը տեւեց հինգ ժամ, առանց քայլ մը յառաջ երթալու։ Միեւնոյն ատեն գաղտնի դիւանագիտութեան աւանդութիւններն են որ կը վերածնին, երբեւ հետեւանք սուր վէճերու։ Թղթակիցները կը գանգատին թէ դժուար է ստոյգ լուրեր ստանալ։ Թէեւ բաւական յառաջ գացած է իտալական դաշնագրին քննութիւնը, բայց ամէն օր անակնկալ մը կը պատահի։

«ԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Քաղաքական Յանձնախումբը 10ի դէմ 40 ձայնով որոշեց կազմակերպել աշխարհի բոլոր զինեալ ուժերուն ցուցակագրութիւնը թէ իւրաքանչիւր երկրի մէջ եւ թէ դուրսը։ Խորհրդային պատուիրակութիւնը մերժեց այս բանաձեւը, պնդելով որ գաղտնի զէնքերն ալ արձանագրուին։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը աւելցուցած է իր զօրքը սահմանագլուխին վրայ, որպէսզի իր երկիրը պաշտպանէ փախստականները։ Աւջի օր նոր կռիւ մը տեղի ունեցաւ 600 ըմբոստներու հետ, Մակեդոնիոյ մէջ։ Կ՚ըսուի թէ ըմբոստները կը փորձեն խզել յարաբերութիւնները արեւմտեան Մակեդոնիոյ եւ Սելանիկի միջեւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Նորվեկեան հիւպատոսը սպաննուեցաւ իր բնակարանին մէջ։ Ճաշի պահուն երկու գողեր մտան, հիւպատոսը մէկուն կոկորդէն բռնած էր, բայց միւս գողը գնդակ մը արձակելով սպաննեց զինքը։

ՏԷՍԻՆ.— Ընտանեկան պարահանդէս, կազմակերպուած Ֆրանսական բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութեան կողմէ, այս շաբաթ իրիկուն Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ Ընտիր նուագախումբ, հաճելի անակնկալներ։

ԿՈՉ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Վալանսի «Անթր էտ Ֆրանսէզ»ը (նախկին Secours National) որուն նպաստներէն կ՚օգտուին նաեւ մեր հայ կարօտեալները, ձեռնարկած է պարգեւատր վիճակախաղի մը, օգնելու համար ծեր չքաւորներուն։ Սոյն ձեռնարկին յաջողութեան համար դիմած է Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի եւ Աղքատախնամի վարչութեանց։ Շահող թիւերը պիտի ստանան բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ, որոնց մէկ մասը պիտի հաւաքուին (իբր նուէր) առեւտրականներէն։

Հայ Պետ. Կարմիր Խաչի եւ Աղքատախնամի վարչութեան անդամները պիտի դիմեն հայ առեւտրականներուն, սոյն առարկաները հաւաքելու եւ փոխանցելու համար «Անթր էտ Ֆրանսէզ»ի։ Ուստի կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն քաջալերել սոյն ձեռնարկը, հաւաքիչներուն տալով իրենց վաճառած ապրանքներէն՝ որոնք պէտք է ըլլան բաւական արժէքաւոր, ինչպէս նաեւ գնել տոմսակները։ Վստահելով ձեր պատրաստակամութեան եւ առատաձեռնութեան, կը յուսանք որ մեր կոչը արձագանգ պիտի գտնէ մեր հայրենակիցներուն մօտ։ Ի դիմաց Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի վարչութեան՝ Թ. Յովհաննէսեան։ Ի դիմաց Հայ Աղքատախնամի վարչութեան Կ. Պաղտասարեան։

ԴԻՓՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Ընկ.ը սրտագին հրաւէր կ՚ուղղէ վարժարանին նախկին սանուհիներուն, անխտիր, ներկայ ըլլալու խորհ. ժողովի մը, Դեկտ. 8ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, վարժարանին մէջ, 1 Bld. du Nord, Le Raincy։

ԴԻՓՐՈՑԱՍԷՐԻ վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ, (Ատիս Ապէպայէն) այժմ Նիսաբնակ Պ. Հ. Մինասեանի, որ շէնքի նորոգութեան համար տրամադրած է 25.000 ֆրանք։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

Երգահանդէս Լիոնի մէջ

ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(ԼԻՈՆԻ ՕՓԵՐԱՅԷՆ)

15 Դեկտեմբեր, կիրակի ժամը 2.30ին, Սալ Ռամօի (Salle Rameau) մեծ սրահին մէջ։

Տոմսերու գիները 50, 75 եւ 100 ֆրանք։

Դիմել Յ. Տէյիրմէնճեան՝ 69 Cours Lafayette Արմենակ Աւետեան՝ 205 rue Duguesclin, Կէնճեան եղբարք՝ 45 rue de Bonnel, Գ. Ֆէլլահեան՝ 50 rue Dunoir, Ուզունեան՝ 34 rue Dunoir, Béal: 15 rue de la République, Տէսինի համար Ֆօթօ Կարօ։

Յետկոյթ պարահանդէս

Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի, Դեկտ. 1, ժամը 5էն 12, Georges V.ի սրահներուն մէջ։ 29—31 Ave. Georges V.։

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական խնամեալ բաժին եւ ընտիր օրքէսթր, ղեկավարութեամբ համբաւաւոր մաէսթրօ Ֆերնան Պույոնի։ Մուտք՝ 250 ֆրանք։ Պարահանդէսին հասոյթը սահմանուած է կարօտ ուսանողներուն եւ հիւանդներուն։

ԵՐԳԻ ՌԻՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՓԻԿ ՄԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Շաբաթ, 7 Դեկտ. կէսօրէ ետք ժամը 5ին

Salle Chopin (Pleyel)

Յայտագրին մէջ՝ Կոմիտաս Վարդապետ, Սայաթ-Նովա, Մելիքեան, Սարգիսեան, B. Marcello, F. Durante, G. F. Haendel, H. Duparc, G. Fauré, Ch. Bordes, Brahms, P. Tchaikovsky եւ S. Rachmaninoff:

Maison de la Chimie, 28bis, Rue St. Dominique

Կիրակի 1 Դեկտեմբեր, ժամը 2.1/4ին, առաջին ներկայացում՝

Հրաշլի

հինգ արարով թատերախաղին, անտիպ գործ մը ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ, որ գրուած է Լօզանի խորհրդաժողովին փակումէն քիչ յետոյ եւ սերտ կապ ունի մեր ազգային հարցին հետ։

Փարիզի հայ դերասանական ուժերուն լաւագոյններէն մէկ քանին կը մասնակցին այս ներկայացման։

Տոմսերուն գինն է 300, 200 եւ 100 ֆրանք։ Կան նաեւ, քիչ թիւով, պատուոյ տոմսեր, զոր ստացողները կրնան (ներկայացման ծախքերուն բեռը թեթեւցնելու համար) 300 ֆրանքէն վեր վճարել ինչ գումար որ կ՚ուզեն։

Տոմսերը կը ծախուին Պարսամեան գրատունը, 46 rue Richer, ճաշարան Աճէմեան (12 rue Cadet) Phébus (23 Bld. Bonne Nouvelle), Frederic Feydit (7 rue Phalsbourg), հեղինակին մօտ 9 rue Say։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին
ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 28ին, շաբաթ երեկոյ, 51 rue de Clichy, Paris: Կը խնդրուի չխաչաձեւել։

ԿՈՉ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ.— Սէվրանի, Վէրկալանի, Վիլբարիզիի, Օլնէյ սու Պուայի, Պլանմէնիլի եւ Լիվրի Կարկանի հայութեան.— Ներգաղթի համար վերջնական արձանագրութիւնը սկսած ըլլալով, փափաքողները կը հրաւիրուին ներկայանալ կիրակի օրերը Սէվրանի դպրոցին սրահը։ Միասին առնել ինքնութեան թուղթ, անցագիր (եթէ ունին), 9 հատ նկար ճակատէն քաշուած, ժամը 10էն 12, իսկ ցուրտ պարագային Քէպապճեանի բնակարանը, 42 rue Michelet, Sevran:

ՇԱՎԻԼԷՆ կը խնդրեն մեզմէ ծանուցանել թէ Ն. Հայաստանի տարեդարձը կը տօնուի այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Salles des Fêtesի մէջ, Rue Stalingrad: Կը խօսին Հայր Սահակ Տէր Մովսէսեան, տեսուչ Մխիթարեան վարժարանի եւ Պ. Պօտոսեան։ Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ ՃԱ՞Շ ՄԸ,
ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ — ԴԻՄԵՑԷՔ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

24 Rue St. Lazare

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ճշմարտափօք ծիծաղներ անունով, ՎԱՐԴԱՆ ԵՄԻՇԵԱՆԻ նոր հատորը, որ Ատափազարի հայ ինքնատիպ կեանքէն, կենդանի եւ երգիծական պատմուածքներ կը պարունակէ։ Ամէն Ատափազարցի պէտք է օրինակ մը ունենայ այս գիրքէն։

200 էջ 150 ֆրանք։ Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ, 46, Rue Richer, Paris (9), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Խօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին նաեւ Լանսէի ընկերները։ Կարեւոր օրակարգ։

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, 1 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐՏԱՆԻ «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր ընկերները անխտիր, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հարաւային Ֆրանսայի Կրօն. ժողովը պէտք ունի զարգացեալ տարրերէ քահանայական թեկնածուներու։ Նկատելով որ Եւրոպայի թեմին կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. մօտերս Մարսէյլ պիտի ժամանէ, կը հրաւիրենք քահանայական թեկնածուները, որ բարեհաճին կրօն. ժողովին ներկայանալ մինչեւ դեկտ. 10։

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ

Տարեգլխուն լոյս կը տեսնէ Վազգէն Անդրէասեանի Սկաուտին Առաջնորդը։ Սկաուտ Ազգ. պետ Գ. Ցակօբեանի յառաջաբանով։ Այս գրքին Ա. հատորը (350 էջերէ աւելի), պատկերազարդ եւ Հայաստանի ամբողջական քարտէսովը, կը պարունակէ գիտելիքներ ամէն անհատի եւ մանաւանդ ամէն հայու անհրաժեշտ։

Ամէն հայ ընտանիք պէտք է ունենայ հատ մը անկէ իր հին թէ նոր սերունդներուն համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արտասահմանեան մարմինները, հայ դպրոցները, երիտ. միութիւնները, օրինակ մը նախ ստանալու համար պէտք է դիմեն՝ V. Andreassian, 5 rue des Sables, Viroflay (S.etO.) France :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

GARO SARIAN

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ

Կը վերսկսի իր ներկայացումները նոր նուագախումբով մը որ այնքան յաջողութիւն ունեցաւ Cercle Militaireի եւ հիմա Hotel Windsorի մէջ։

Նուագախումբը տրամադրելի է հարսանիքներու, նշանտուքներու, խնջոյքներու եւ հանդէսներու համար։ Մատչելի գին։ Դիմել՝ G. Sarian, 33 rue Bayen, Paris (17): Tél. Gal. 67-61 ։

MEUBLES MODERNES

60, Bd. DE LA BLANCARDE, MARSEILLE

Բացուած է Վ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆի կահ-կարասիներու մեծ վաճառատունը։ Խիստ մատչելի գիներով կը ծախուին, ննջասենեակի, ճաշասրահի, խոհանոցի, հիւրանոցի արդիական ոճով բոլոր տեսակի կարասիներ։ Կը ծախուին նաեւ աթոռներ, բազմոցներ, թիկնաթոռներ, կաշիէ եւ թաւիշէ։

Այս ծանուցումով ներկայացողին մասնաւոր զեղչ։

TAM-TAM

BAR RESTAURANT

(Տնօրէն Պ. ԿՐԷԿՈՒԱՐ)

28, rue St. Séverin, Paris (V)

Métro: St. Michel **Tél. Odé. 34-83**

Հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական ընտիր ճաշ։ Աղանդերներու նոխ զանազանութիւն։ Արեւելեան առաջնակարգ նուագախումբ։ Կ՚երգէ Փարիզի ծանօթ արուեստագիտուհի եւ երգչուհի **Mme. SONIA KARAKACHE**։ Նախընտրելի է նախապէս գրաւել սեղանը։

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներու

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ **métro : Tolbiac, Place d'Italie, Glacière:**

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 30 Novembre 1946 Շաբաթ 30 Նոյեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4867-Նոր շրջան թիւ 506 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՍԱՆԸՎԵՑ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋԸ

1920 Դեկտ. 2ին էր որ Հայաստանի Հանրապետութիւնը յանձնուեցաւ խորհրդային իշխանութեան, մասնաւոր պայմանագրով մը: Բայց սովորութիւն եղած է իշխանութեան անցումը հաշուել Նոյեմբեր 29էն, արշաւանքի մը թուականը շփոթելով բուն իրականութեան հետ:

Թող պատմութիւնը քննէ եւ վճռէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ այդ երեք օրուան տարբերութիւնը, որ կոչուած էր ճակատագրական դեր մը կատարելու մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Ուրեմն, այսօր՝ Փարիզ, վաղը՝ Մարսէյլ կը տօնեն այդ պատմական տարեդարձը: Եւ ամէն ուր որ հայկական համրանք մը կը շնչէ:

Հանդիսականնե՞րը,— Հարիւրին 95 անոնք որ երէկ Մայիս 28ը կը տօնէին, նոյն բազմութեամբ եւ խանդավառութեամբ, Կոտիորի ափերէն մինչեւ ամէնէն հեռաւոր գաղութները:

Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ: Երկու տարեդարձներն ալ, ամէն բանէ առաջ հայրենիքի գաղափարը, անոր գոյութիւնն է որ կը խորհրդանշեն: Անկախ՝ վարչական կարգուսարքէն:

Ըսած ենք ուրիշ առեն, եւ կը յայտարարենք այս հանդիսաւոր առիթով ալ,— Մէկը ծնունդն էր (1918 Մայիս 28), միւսը՝ կնունքը (1920 Դեկտ. 2): Անըմբռնելի է մէկը առանց միւսին, ինչպէս հրապարակաւ կը յայտարարէր Յ. Քաջազնունին իսկ, որ վկայ կը կանչուի տեղի-անտեղի:

Այս տարրական գիտելիքը՝ պարզապէս անոր համար որ, միանգամ ընդ միշտ փարատի կսկծալի թիւրիմացութիւն մը եւ մարդիկ վարժուին պայծառ աչքերով դիտել ու դատել երէկուան պատմութիւնը:

Աւելի ծանր թիւրիմացութիւն մը ևս կը փարատի, երբ մարդիկ յիշեն թէ՝ Հայաստանի Հանրապետական-վարչաձեւը տեւեց հազիւ 30 ամիս, իսկ խորհրդային կարգուսարքը ահա կը բոլորէ 26րդ տարին:

Առաջինը՝ գերմարդկային, հերոսական ճիգ մըն էր պատերազմի արիւնադանդ աւերակներէն, քաոսէն դէպի լոյս: Դէպի ափ մը հող եւ ազատութիւն: Եւ ի՛նչ եղերական պայմաններու մէջ, կտրուած աշխարհէն, պաշարուած թշնամիներով կամ անկարողութեան դատապարտուած բարեկամներով:

Երկրորդը, ապաւինած՝ հզօր թեւարկութեան մը, արդէն ոտքին տակ ունէր հաստատուն հողը, կորիզը,— կատարեալ Հայնոց:

Եւ ահա 26 տարիէ ի վեր կը ծաղկեցնէ զայն, վայելելով անընդհատ խաղաղութեան մը բարիքները: Պատերազմի տարիներն անգամ, թէեւ քամեցին երիտասարդութեան եւ աշխատաւոր բազմութեանց արիւնը, բայց չկրցան կասեցնել յառաջդիմութեան եւ զարգացման թափը:

Յառաջդիմութիւն եւ զարգացում՝ բոլոր ճակատներուն վրայ,— տնտեսական, գրական-գեղարուեստական, ճարտարարուեստական, հողագործական, գիտական, ռազմական եւն.:

Հայ ժողովուրդին շինարար, ստեղծագործ հանճարն էր որ կը ծաղկէր ու կ'արտադրէր: Եւ այս՝ հակառակ յեղափոխական կարգուսարքէ մը բխած սահմանափակումներուն եւ ղեկավարեալ տնտեսավարութեան:

Իրականութիւն է որ, վերջին Աշխարհամարտի ընթացքին մեղմացան որոշ խստութիւններ եւ տրուեցան իրաւունքներ որոնք երազ կը համարուէին երէկ,— ազգային, պատմական, հայրենասիրական գրականութիւն մշակել, կաթողիկոս ընտրել, վերաբանալ էջմիածնի դպրանոցը եւ փակուած եկեղեցիները, վերահաստատել յարաբերութիւնները Արտասահմանի հետ (առ այժմ «Յառաջդիմական» տարրերու հետ):

Իսկ այս բոլորէն վեր, վերջին տարուան ամէնէն փառաւոր գործն եղաւ Ներգաղթի արտօնութիւնը, ինչպէս եւ ազատութիւն՝ Հայկական Դատ արծարծելու, բուն իսկ Հայաստանի մէջ, լրագրական յօդուածներով եւ հրապարակային ժողովներով:

Նոր տարեդարձին առթիւ, մեր գերագոյն բաղձանքը պիտի ըլլար տեսնել ամբողջացումը ներկայ Հայաստանի, Ուիլսընեան սահմաններով:

Միեւնոյն առեն, պիտի մաղթէինք որ աստիճան մը եւս թուլցնէին օղակները, աւելի լայն բանալով դուռներն ու պատուհանները, թօթափելով կանխակալ կարծիքները եւ թիւրիմացութիւնները որոնք շատ երկար տեւեցին: Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԽՕՍՔԸ

Սեւանի, Զանգուի եզերքով եկար,
Ռազմադաշտ եկար, դու մեր քով եկար,
Բանաստեղծ ընկե՛ր, վառ երգով եկար:

Մեզ Հայաստանից ուրախ լուր բերիր,
Ասես արեւի անշէջ հուր բերիր,
Զինջ, անմահական կեանքի ջուր բերիր:

Բարեւ ես բերել մեր հողից անուշ,
Մեզ մեղր ու կաթով անուշից անուշ,
Հարազատներից, ծնողից անուշ:

Զով ծաղկաձորից վարդի հոտ եկաւ,
Սէգ Արագածից մարմանդ օդ եկաւ,
Կարծես Սեւանայ լիճը մօտ եկաւ:

Մեզ այցի եկար, մարտի դաշտ տեսար,
Կովկասեան զնդեր, ջոկ ու վաշտ տեսար,
Եղբօր պէս սիրով, քաջ ու հաշտ տեսար:

Սար ու ձորերով, հաքթերով անցանք,
Խանձուած գիւղերով, արտերով անցանք,
Կովկասից Կուբան մարտերով անցանք:

Քայլեցինք անխոնջ գրոհով առաջ,
Թշնամուց խլուած մեր հողով առաջ,
Մեր հողու ցասման հեղեղով առաջ:

Երբ վերադառնաս դէպ ի տուն երթաս,
Մեր բարեւներով ու գլխուն երթաս,
Մեզանով հպարտ ու խնդուն երթաս,

Հայժողովրդին տեսածդ պատմիր,
Յաղթական կռուից ուզածդ պատմիր,
Մեր մասին գրած-հիւսածդ պատմիր:

Զաւակներդ, ասա, յորձանք են դարձել,
Թշնամու գլխին փորձանք են դարձել,
Հայ ժողովուրդին պարծանք են դարձել:

Ասա թռչում են ճետերի նման,
Հոսում են վարար գետերի նման,
Շանթում են ամպած եթերի նման:

Մեր մօր, մեր մանկան, մեր հարսին ասա,
Թող որ հոգ չանեն մեր մասին, ասա՝
Յաղթական կը գանք տուն ափին՝ ասա:

Դեղձը մեր դարձին, թող հասուն լինի,
Պարտէզը նորից զովասուն լինի,
Ոսկեվազ գինին թող թասում լինի:

Հարսանիք, խնջոյք կը սարքենք նորից,
Խնդութեան թմբուկ կը զարնենք նորից,
Ծառերի հովում կը պառկենք նորից:

Հողին կը ժպտենք հերկելով կրկին,
Տունը կը լցուի բերքերով կրկին,
Երջանիկ կեանքի երգերով կրկին:

Բանաստեղծ ընկե՛ր, դու մեր քով եկար,
Սեւանի, Զանգուի եզերքով եկար,
Ռազմի յոյզերով ու երգով եկար:

ԱԶԱՏ ՎՇՏՈՒՆԻ

Յ. Օշականի Յոբելեանը

Յ. Օշականի նախաձեռնարկ մարմինը (Վ. Մելիքեան, Հրանտ Բալուեան, Գ. Զաքըրեան, Շ. Միսաքեան, Շ. Նարդունի) խորհրդակցական ժողով մը հրաւիրած էր Փարիզի հայ մտաւորականները եւ յոբելեարին հայրենակիցները, Նոյ. 27ին:

Խորհրդակցական այս առաջին ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Ա. Խոնդկարեան եւ քարտուղար Վ. Մելիքեան:

Ներկաները բոլորն ալ կ'ընդունէին որ Յ. Օշական իր գրական մեծարժէք վաստակով, գրական երիտասարդ սերունդին վրայ իր թողած խոր ազդեցութեամբ եւ վերջին քառորդ դարու հայ դպրոցներուն միջոցաւ տուած իր հունձքով կը հանդիսանայ այն դէմքը, որ արժանի է ազգին գնահատութեան: Այդ հանգամանքով՝ Փարիզի հայ մտաւորականները, մասնակցութեամբ հայ ժողովուրդին, կ'որոշեն տօնել Յ. Օշականի յոբելեանը Ֆրանսայի մէջ,— Փարիզ, Լիոն, Վալանս եւ Մարսէյլ:

Գ. Զաքըրեան ժողովին հաղորդեց թէ Վալանսի մէջ 50.000 ֆրանք հանգանակուած է արդէն, յոբելեանին առթիւ՝ մասնակցելու համար Յ. Օշականի մէկ գործին հրատարակութեան ծախքերուն:

Ժողովական մը առաջարկեց Յ. Օշականը Փարիզ հրաւիրել՝ ներկայ գտնուելու համար յոբելենական հանդիսութեանց: Դիտել տրուեցաւ, որ ճամբորդութեան համար դժուարութիւններ կան եւ յետոյ երթեւեկի ծախքով կարելի է հատոր մը աւելի հրատարակել:

Յետոյ, ձեռնարկելու համար յոբելենական հանդիսութեանց պատրաստութեան, առաջարկուեցաւ կազմել Կեդր. Մարմին մը: Ժողովական մը առաջարկեց ընտրութիւնը յետաձգել երկրորդ ընդհ. ժողովի մը: Նարդունի հակառակեցաւ, եւ առաջարկեց անմիջապէս անցնիլ ընտրութեան,— շատ ձգձգուեցաւ արդէն, նոյնիսկ նախաձեռնողները սխալ գործեցին, առաջին օրէն, յոբելեանին կատարումը յանձնելով Գրողներու Միութեան: Արդ, Փարիզի մէջ բազմաթիւ են այն մտաւորականները եւ գրագէտները, որոնք անդամ չեն Գրողներու Միութեան: Եւ Գրողներու Միութեան անդամները աւելի քիչ են քան Փարիզի այն մտաւորականները, որոնք անդամ չեն այդ Միութեան: Այս յոբելեանին կատարման համար ևս, մեր նպատակը չէ միացնել բոլոր մտաւորականները՝ շատ մարդ հրաւիրելու ձեւով, այլ աշխատիլ անկախօրէն, հայ մեծ գրագէտ մը մեծարելու համար միայն, գրագէտի վայելչութեամբ:

Այնուհետեւ կատարուեցաւ ընտրութիւնը Գործադիր Մարմինի մը, որ պիտի ծառայէ իբրեւ կորիզ՝ լրացնելու պայմանով իր կազմը յառաջիկայ ընդհանուր ժողովի մը մէջ, ուր հրաւիրուած պիտի ըլլան Փարիզի հայ մտաւորականները, Յ. Օշականի գործին վրայ հիացող:

Գործադիր Մարմինին անդամներն են.—

Արշակ Զօպանեան, Արամ Անտոնեան, Շաւարշ Նարդունի, Արշաւիր Խանէտանեան, Գէորգ Զաքըրեան, եւ յոբելեարին հայրենակիցներուն կողմէ՝ Գարաճեան:

Յաջորդ ժողովին տեղեկատուութեան ժամանակ, պիտի տանք Գործադիր Մարմինին ընդարձակուած կազմը, ինչպէս նաեւ պատուոյ նախագահութեան, դիւանին, ընդհ. գանձապահին անունները եւ գաւառի յոբելենական յանձնախումբերուն անունները:

Յոբելեանը հաւանական է որ տօնուի փետրուարի մէջ:

ՆՈՒ

Ազգ. ժողովին գումարումը եւ դահլիճին հրաժարումը

Ինչպէս հաղորդած էինք, Դ. Հանրապետութեան Ազգ. ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց հինգշաբթի օր: Կը նախագահէր երիցագոյն անդամը, Մարսէլ Քաշէն, որ իր բացման ճառին մէջ շեշտեց.— Ֆրանսայի գիւղացիները և բանուորները գիտեն թէ իրենց աշխատանքի տենդէն, զոհողութիւններէն կախում ունին հայրենիքին անկախութիւնը եւ ապագան: Անոնք սահմանափակ միջոցներով արդէն իսկ երկրին տնտեսութիւնը հասցուցած են մակարդակի մը որ կը մօտենայ նախապատերազմեան սատիճանին: Մեր ժողովուրդը փրկած էր Ֆրանսայի պատիւը եւ ազատութիւնը Դիմադրական պայքարով: Ան վերջնապէս պիտի փրկէ խաղաղութիւնը եւ արդարութիւնը, եթէ շզլանան այն լիակատար վստահութիւնը որուն արժանի է: Մեր վաղուան վճարանութեանց ժխորին մէջ, յիշենք թէ Ֆրանսայի ներքին ուժերուն բոլոր հայրենասիրական խմբակցութիւնները միացեալ մնացին, ապահովելու համար ազգին քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւնը: Անոնք ամենալայն ժողովրդապետութիւն կը պահանջէին, ազգին վերադարձնելու համար արտադրութեան բոլոր միջոցները: Կը պահանջէին որ աշխատաւորները մասնակցին տնտեսական ուժերու ղեկավարութեան, կը պահանջէին լիովին մարդկային կեանք բոլոր աշխատաւորներուն համար, հաւասարութիւն բոլոր քաղաքացիներուն համար: Կը պահանջէին պատժել դաւաճանները, դրաւելով անոնց գոյքերը, ինչպէս եւ սեւ շուկայով շահուած հարստութիւնները: Կը պահանջէին մամուլի ազատութիւն եւ անոր կատարեալ անկախութիւնը դրամատիրական ուժերէն: Խոստովանինք թէ դիմադրականներու այս ծրագիրը մասամբ միայն գործադրուեցաւ: Ինչ որ չկրցան իրագործել առժամեայ Ազգ. ժողովները, պէտք է գլուխ հանէ հինգ տարուան համար ընտրուած Ազգ. ժողովը:

Անցնելով արտաքին քաղաքականութեան, Գ. Մարսէլ Քաշէն շեշտեց թէ անհրաժեշտ է միշտ զինաթափ ընել Գերմանիան, ոչնչացնել նացիական ոգին: Անըմբռնելի է որ Ֆրանսայի դաշնակիցները որոշած ըլլան գերակշիռ դիրք մը ապահովել Գերմանիոյ՝ Եւրոպայի մէջ, միեւնոյն ատեն մերժելով հատուցանել մեր անթիւ վնասները: Մեր խաղաղասէր ժողովուրդը պէտք ունի զինակցութեանց քաղաքականութեան մը, առանց դուրս ձգելու իր մեծ զինակիցներէն ո եւ է մէկը:

★ Համայնավարները Մորիս Թորէզի թեկնածութիւնը առաջարկած ըլլալով վարչապետութեան համար, ընկերվարականներն ալ Գ. Վէնսան Օրիոլի թեկնածութիւնը դրին, իբրեւ նախագահ Ազգ. ժողովին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

UNESCO

Ըսուած է թէ ամէն չարիքէ բարիք կը ծնի։ Որքա՞ն ճիշդ է այս բացատրութիւնը։

Արդարեւ աշխարհի վիճակը ա՛յնպէս մը դասաւորուած է, որ մարդիկ, կարծէք, բարի գործերու մասին կը մտածեն ա՛յն ատեն, երբ չարիքը իր աւերը գործեր է արդէն։ Իսկ այն հաղուագիւտ մարդասէրները, որոնք ուզեր են կանխել չարիքը, յանուն մարդկային բարոյական ու ընկերային վեհ սկզբունքներու, անոնք նկատուած են երազատեսներ, ցնորապաշտներ։

1914—18ի պատերազմին ահաւոր փոթորիկը պէտք է որ անցնէր մարդկութեան գլխուն վրայէն, որպէսզի հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կազմուէր իր շողշողուն ու գաղափարապաշտ նշանախօսքերով, յանուն մարդկային բարօրութեան ու խաղաղ բարգաւաճման։

Քսան տարի վերջ դարձեալ պատերազմ — Աշխարհամարտ — իր անպատում աւերներով, որոնց հետեւանքները տակաւին կը կրէ մարդկութիւնը։ Դա՛րձեալ միջազգային կազմակերպութիւն մը, այս անգամ ՄԱԿ անունով եւ նոյնանման գեղեցիկ սկզբունքներով։ Սակայն հիմակ այդ միջազգային կազմակերպութեամբ չեն գոհանար օրուան ղեկավարները եւ ամէն գինով աշխարհի տեւական խաղաղութիւն մը ապահովելու փափաքէն մղուած՝ անոր կողքին որպէս օժանդակ՝ սաեղծած են UNESCOն։

Անգլիերէն քանի մը բառերու սկզբնատառերէն կազմուած է այս անունը, որ կը նշանակէ Միացեալ Ազգերու Կրթական, Գիտական եւ Մշակութային կազմակերպութիւն։ Անոր կը մասնակցին յիսունի մօտ երկիրներ, նոյն իսկ Թուրքիան։ Զանազան նկատումներով Խ. Միութիւնը դուրս կը մնայ։

Կազմակերպութեան հիմնադիրները իրենց նպատակը հետեւեալ կերպով կը սահմանեն.— «Միացեալ Ազգերը կ՚ուխտեն իրենց գործօն ուժերը, բոլոր ճիգը, գիտութիւնը եւ հաւատքը նուիրել խաղաղութեան դատին։ Սատարել պատերազմէն քանդուած երկիրներու կրթական եւ մշակութային մակարդակի բարձրացման»։

Նախապատրաստական յանձնախումբին առժամեայ քարտուղարն է անգլիացի հանրածանօթ կենսաբան փրոֆ. Ճիւլիըն Հըքսլի։

Կազմակերպութիւնը ամէնէն առաջ պիտի օգնէ Դաշնակից երկիրներուն՝ Լեհաստանի, Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Չինաստանի երախաներուն, տալով անոնց համապատասխան կրթութիւն. նաեւ Ասիոյ և Եւրոպայի պատերազմէն վնասուած երկիրներուն։

Արդէն բաւական կարեւոր գործ է կատարուած մասնաւորաբար Յունաստանի մէջ դպրոցներ կառուցանելով։ Այդքանը չի բաւեր սակայն. պէտք է հոգալ անոնց կահկարասիները եւ դպրոցական պիտոյքը,— գրիչ, մատիտ, կաղամար, գրատախտակ։ Այս նպատակով վերջերս Ամերիկայի մէջ յանձնախումբ մը կազմուած է, ապահովելու համար անոնց նիւթական օժանդակութիւնը։

Յետագային, պատերազմի դաշնագիրները ստորագրուելէ վերջ, պիտի օգնէ ուրիշ երկիրներու ալ. մասնաւորաբար Իտալիոյ, Աւստրիոյ եւ Ռումանիոյ, մինչեւ իսկ Գերմանիոյ, որոնք պէտք է անդամագրուին կազմակերպութեան։

Իր հիմնական նպատակներէն մէկն է նաեւ պայքարը անգրագիտութեան դէմ։ Աշխարհի բնակչութեան 55 առ հարիւրը անգրագէտ է։ Անհրաժեշտ է ժողովրդական լայն զանգուածներու ծանօթացնել նոր գիտութիւններու բարիքները, արհեստագիտութեան ծրագիրները եւն։ Դաստիարակուած աշխարհ մը պէտք է որպէսզի յառաջդիմութեան մէջ իր մասնակցութեան բաժինը բերէ։

Ժողովուրդը աշխարհի անցուդարձին տեղեակ պահելու համար, անհրաժեշտ է որ զանազան երկիրներու սահմանային արգելքները, եթէ ոչ ջնջուին՝ գոնէ մեղմանան։ Ջնջում դրաքննութեան։ Գրականութեան եւ մշակոյթի նիւթերու համար մաքսային զրութեան ատանցում։ Արուեստներու համադրում եւ փոխադարձ իրարու արուեստի ճանաչում։

Պատրաստել միակերպ դասագիրքեր, մասնաւորաբար պատմութեան եւ աշխարհագրութեան համար, աշխատիլ որ անոնք միջազգային յարաբերութիւնները խանգարելու բնոյթ չունենան։

Նկատի ունին միջազգային Համալսարան մը հաստատել։

Ծայր. Արեւելքի ժողովուրդներուն մաթեմաթիքի հրաշալի ընդունակութիւնները նկատի առնելով, այնտեղ հաստատել մաթեմաթիքի տարրալուծարան մը, օժտուած արդիական հրաշալի հաշուեմեքենաներով։

Ու տակաւին, հիմնել հետազօտութեանց միջազգային տարրալուծարան մը, ուր պիտի կեդրոնանան աշխարհի բոլոր գիտերը։ Գիտուններու արշաւախումբեր պիտի ղրկուէին Չինաստան, Հիւսիսային Ամերիկա, Միջին Արեւելք եւն. այդպէս ալ այդ նոր ու ընդարձակ երկիրները որ դեռ չեն հետազօտուած ամբողջովին, պիտի փրկուին մեկուսացումէ։

Հիմնել միջազգային Թատրոն մը եւ վերջապէս սերտ յարաբերութիւն սաեղծել միջազգային եւ միջկառավարական բոլոր մարմիններուն հետ։

Ըստ Փրոֆ. Հըքսլիի «ամէն բանէ առաջ ազգերը պէտք է խուսափին գաղափարական մրցակցութիւններէ։ Աշխարհի ապահովութիւնը աստր մէջ կը կայանայ»։

Ինչպէս կը տեսնուի իր գործունէութեան դաշտը շատ ընդարձակ է։

Երանի՛ յաջողի։

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

Պզտիկ հողվրտիք

Իմ նոր բնակավայր՝ հինգերորդ թաղս, սա պզտիկ գեղը, ունի նաեւ իր պզտիկ հողվրտիքը, երկնցած իր կուշտին ի վեր։

Գեղին նեղլիկ փողոցներուն ու հնացած բուխերիկներով տուներուն ծանօթանալէ ետք, այց մը կուտամ շքեղ տուներով — դամբարան — «մեռելներու գեղ»ին։

Պզտիկ գերեզմանոցը չրջապատուած ու թաղուած է խաղողի այգիներու եւ ձիթենեաց պարտէզներուն մէջ։

Կռնակէն եւ վարի դիէն կ՚անցնին երկու դեղական ճամբաներ, որոնք գեղին այգեպանները կը տանին մինչեւ հեռուները…

Նմանութեան որոշ գիծեր կը գտնեմ այս օտար գերեզմանոցին եւ, հայրենի գեղիս հողվրտիքին մէջ։

Մերինն ալ փակած էր գեղին կուշտին։ Ունէր նաեւ երկու բարակուկ ճամբաներ՝ վերի եւ վարի կողմերէն։

Երբ կ՚անցնէինք՝ այդ ճամբաներէն դէպի լեռներն ու դաշտերը գործի երթալու՝ թարմ մեռելներուն ձայն կուտայինք, իրենց տեղերէն ելլելու ու մեզի ընկերանալու համար… ։

Անպայման, օտար, այս պէտիկ գեղին աշխատաւորներն ալ այդպէս կ՚ընեն իրենց հողվրտիքին կռնակի եւ վարի դիէն երկարող ճամբաներէն անցնելու ատեն …։

Գեղացին որ երկինքի ու հայրենիքի մէջ ալ բլլայ, իրարու նմանող տոհմիկ սովորութիւններու որոշ գիծեր կ՚ունենայ։

Ու ես, այսօր, այցելութեան կ՚երթամ սա պզտիկ հողվրտիքին։

Լայն ու բարձր, երկաթ բազրիկներով կրկնադուռ մը կը բացուի երկու կռունկներուն վրայ ու ես ներս կը մտնեմ գլխաբաց …։

Դրան եռեւը, անմիջապէս, աղուոր աղբիւր մը, ծարուըցած թարմ ծաղիկները ջրելու համար։

Հաւատացէք, գեղէն շատ աւելի մաքուր են սա պզտիկ գերեզմանոցին փողոցներն ու դեաիններ եւ, դամբարաններու փառահեղութեան՝ արմանք-զարմանքի կուգան աչքերս։

Կը դիտեմ ու կը հիանամ իր կոկիկութեան ու վարթամութեանը համար։ Կարծէք, սա բարի այգեպանները հոս թափած են իրենց ամբողջ հարստութիւնները։ Կամ, իրենց ողջութեանը պատրաստել տուած են իրենց յաւիտենական բնակարանները։

Շուրջ յիսուն մեթր լայնք ու երկայնք։

Շնորհալի պողոտայով մը ճիշդ մէջտեղէն երկու մասի բաժնուած է ու զարդարուած գիի ծառերով, որոնք տարուան բոլոր եղանակներուն կափ-կանանչ տեսք ունին։

Հողվրտիքէն ներս կը գտնեմ երկու մատղաշ աղջնակներ, որոնց մին սափոր մը լեցնելով է գրաղուած աղբիւրին առջեւ։ Իսկ երկրորդը թարմ ծաղիկի փունջեր կը դասաւորէ թաղարներու մէջ։

Երբ ներս կը մտնեմ գլխաբաց, ուշադրութեամբ դիս կը դիտեն զոգտրիկ աչուկներովը։

Արդարեւ, բոլորովին անծանօթ՝ նորեկ մըն եմ իրենց՝ ու գեղացիի ալ չնմանող …։

Լայն ու գիի ծառերով զարդարուած պողոտայէն կ՚ելլեմ ու կը մտնեմ քովնտի, նեղլիկ փողոցները։ Կը կենամ ու լուռ կը դիտեմ դամբարանները՝ հին ու նոր, աղուոր ու մաքուր շինուած։ Կը կարդամ բոլոր արձանագրութիւնները հատիկհատիկ։ Թաղարները թարմ ու գոյնզգոյն փունջ-փունջ ծաղիկներով դասաւորուած ամէն կողմ։ Արձանիկներ ու խաչեր, նկարներ՝ մատղաշ, երիտասարդ ու կեանքը ամբողջ վայելածներու։

Կը դառնամ ամէն դի։ Կ՚անցնիմ բոլոր յաւիտենական քնացող շինական-այգեպաններու առջեւէն, մէկ բոպէ կանգ առնելով միայն…։ Ի՞նչ կը փնտռեմ, այս օտար, անծանօթ գերեզմանոցին մէջ։ Չեմ գիտեր։ Միտքս կը ճիզաուորուի ու կ՚երթայ… ։

Ի՞նչ կը մտածեն սա պզտիկ աղջիկները գեղացի, իմ մասին, որոնք իրենց անուշիկ ու անմեղ աչուկներով դիս կը հետապնդեն…։

Ահա բաներ մը կը խօսին իրարու՝ ինծի նայելով։ Իրենց ձայնը կը լսեմ բայց բան չեմ հասկնար լեզուէն (փաթուա)։

Անտարակոյս, իմ մասիս է իրենց խօսակցութիւնը։ Թերեւս կը մտածեն, «Թէ՝ ո՞վ է այս անծանօթը մեր հողվրտիքին մէջ։ Արդեօք մեռե՞լ մը ձգած ու մեկնած է այստեղէն տարիներ առաջ, երբ մենք տակաւին չէինք ծնած»

Ու ես կը դառնամ աննպատակ…, դամբանէ դամբան, փողոցէ փողոց, աչքիս առջեւէն դիտելով նաեւ սա պզտիկ օրիորդները սիրուն ու պարզասիրտ։

Կարճ փակագիծ մը այստեղ։

1923ի գարնան էր։ Անատոլուէն Պոլիս եկող Հայերը իրարու վրայ դիզուած էին Կիրասոնի ու Սամսոնի մէջ։

Անոնց՝ հայ խլեակներուն թոյլ չարուեցաւ ատեն մը, Պոլիս երթալ եւ իրենց հարազատներուն միանալ։

Հայրենի գեղէս դուրս չելած տակաւին իմացած էի։ Ու ես, ծոցս դրած քրտական թուղթ մը՝ եօթն օրէն Պոլիս թռայ։ Քանի մը օրուան Պոլիս ելած էի, երբ առաջին Կիրակին հարսսս դիս Շիշլիի Հայոց գերեզմանոցը տարաւ։ Երբ անոր դռնէն ներս մտայ, ոչ թէ գերեզմանոց՝ այլ դրախտ մը կարծեցի…։ Եւ հարսայիս ըսի.

— Այստեղ պառկողները թող չըսեն թէ մենք մեռած ենք…։

Կ՚ըսեն թէ Ճենովան աշխարհահռչակ գերեզմաննոց մը ունի։ Ես չեմ տեսած։ Սակայն, այս պզտիկ հողվրտիքը մէկ մանրանկարն է կարծէք Շիշլիի Հայոց գերեզմանոցին։

Հիմա, փակագիծը փակենք ու դուրս ելլենք սա պզտիկ, շքեղ «մեռելներու գեղ»էն։

×

Իրիկունը կը մօտիկնայ։ Նոյեմբերեան անոյժ արեւը դէպի մայրամուտ հակած է։ Վերջալոյսին շուրջ բոլորտիքը սպիտակ ու թափանցիկ ամպերով ոչխարի հօտեր ու շղարշներ կազմուած են։ Գերեզմանոցէն դուրս կեցած՝ այգիի մը թումբին վրայ, կը դիտեմ քանի մը վայրկեան արեւմարի երկինքը։ Յետոյ, աչքերս կը կախեմ վար՝ ու ակամայ ոտքերս կը յառաջանան դէպի որթերու շարքը։

Սեւ կռնակներով ու կողերով հաստաբուն արմատներուն վրայ տերեւաթափ են բոլոր բարունակները կարմրագոյն, ու խաղողի դեղնած ողկոյզները բացը մնացած։ «Հասկաքաղ» կ՚ընեմ մէկ շարքի մը վրայէն ու փառաւորապէս կը կշտանամ։

Կը մօտենամ ձիթենիներուն որոնց շարքը կ՚երկարի այգիին թումբին ի վեր, իրենց պահած հասակներով ու դորշ-կանանչ տերեւներով։ Սատապտուղ ունին, գոյնզգոյն, դեղնորակ, մելանգոյն, կամ սեւցած ու ամքած, կռնակս կուտամ մէկուն բունին ու կը նայիմ վերջալոյսին դիմաց։ Օդը տաք է տակաւին ու թեթեւ միտրալ մը կը խաղայ ձիթենեաց մէջ։ Գրպանէս կը հանեմ Ա. Ծառուկեանի «Հէյ ջա՜ն Երեւան»ը ու բոլէապէս կը թաղուիմ իր էջերուն մէջ…։

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Հանելուկներու լուծումը

Յառաջի Նոյեմբեր 3ի թիւով հրատարակեր էինք 15 հանելուկներ, զանոնք լուծելու համար մրցումի հրաւիրելով երիտասարդ սերունդը, իբրեւ գրգիռ ընթերցանութեան, իբրեւ մտային զբօսանք միտք սրելու օգտակար։

Ստացանք բազմաթիւ նամակներ, մեծ մասը նոր սերունդէն, քան տարեկանէն վար։ Հանելուկներուն մէկ կարեւոր մասը յաջողած են լուծել, բայց ոչ ամէնքը։

Նախ կը հրատարակենք հանելուկներուն լուծումը, ամբողջ, յետոյ կուտանք պատասխանները անոնց որ յաջողած են լուծել այս կամ այն հանելուկը։

1 — Զգեար (néffier, Թուրքերէն՝ մուշմուլա)։

2 — Աշնանահար տերեւները։ 3 — Հումհաւկիթ։ 4 — Լեզու։ 5 — Գուլպայ։ 6 — Տանիք։ 7 — Վառող լամբին կտուցը։ 8 — Ջուրին զոյգը։ 9 — Լամբին պատրոյգը։ 10 — Աւելը։ 11 — Թթխմոր։ 12 — Ջրհոր։ 13 — Մանած բուրդի կծիկ։ 14 — Քարոզիչ քահանան։ 15 — Ինքն իր նմանը։

Այս մրցումին մասնակցողներէն՝ Օր. Քէօսէեան (Կորնոպլ) յաջողած է լուծել միայն թիւ 2 եւ 7, բայց յաջող կարելի է համարիլ նաեւ հետեւեալ լուծումները— Թիւ 4 — խղուճ, 6 — գլխուն հիւսուած մազերը, 11 — կշիռքին երկաթագունդը, 14 — հովը։

Անիէրէն Հայրմեր յաջողած է լուծել միայն թիւ 3 եւ 7, բայց յաջող կարելի է համարել նաեւ թիւ 2 — չերամ, 4 — խղուճ, 11 — կշիռքին երկաթագունդը, 13 — հրթիռ, 14 — հովը։

Պորտոյէն Պետրոս Հալաճեան յաջողած է լուծել միայն թիւ 3, 4, 7, 12։

Մարսէյլ — Սէն Լուէն Օր. Ովսաննա Կէկէլեան յաջողած է լուծել միայն թիւ 3, 4, 12, բայց յաջող կարելի է համարիլ նաեւ թիւ 8 — ծնունդ եւ մահ, 11 — կշիռքին գունդը, 14 — հովը, 15 — կեանքի դժուարութիւնները։

Անտիպէն Օր. Նիլտա Գասպարեան յաջողած է լուծել միայն թիւ 3, 7, 11, 12, բայց յաջող կա-

րելի էհամարիլ նաեւ թիւ 4 — խղունջ, 5 — վարժարան։

Առնուվիլէն Օր․ Վարսենիկ Խաչատուրեան յաջողած է լուծել միայն թիւ 3, 4, 7, 10, բայց յաջող կարելի է համարիլ նաեւ թիւ 6 — ուղեղ, 11 — կէսօրէն դուռը, 12 — աղբիւր, 14 — հովը։

Ցրէժիւսէն Օր․ Մառի Ռօզ Փիրլեան յաջողած է լուծել միայն թիւ 3, 4, 6, 7, 8, 9, 12, բայց յաջող կարելի է համարիլ նաեւ թիւ 2 — այրող փայտը որ ծուխ կը դառնայ, 5—կօշիկ, 11—կշիռք, 14— — հովը։

Հարցումներուն Ֆրանսերէն պատասխանած են Օր․ Քէօսէեան եւ Օր․ Փիրլեան։ Այս վերջինը ցաւ կը յայտնէ որ չի կրնար հայերէն գրել, որովհետեւ հայերէն սորվեցնող մէկը չկայ, հայ վարժարան ալ չկայ, բայց, կ՚աւելցնէ, «անպայման հայերէն գրել պիտի սորվիմ՝ երբ Հայաստան երթամ»։ Կը գրէ նոյնպէս թէ բազմաթիւ հանելուկներ գիտէ եւ կը փափաքի ղրկել մեզի (ղրկեցէք), շատ գոհ մնացած է այս մրցումէն, որուն հետեւած է իր ծնողքին ընթերցումով․ «Ամէն երեկոյ հայրիկս կը կարդայ Յառաջը, եւ ես մտիկ կ՚ընեմ, եւ ինծի մեծ հաճոյք կը պատճառէ տակաւ, մանաւանդ երբ լուրեր կ՚առնեմ մեր սիրելի Հայաստանէն»։

Պատասխանողները գրեթէ բոլորն ալ աղջիկ են, (այս պարագան Պետուչին ուշադրութեան,— ուրեմն մանչերը ընդունակ չե՞ն գաղտնիք լուծելու, հետաքրքրութիւն ցոյց տալու)։

Այս մրցումին մէջ առաջնութիւնը կը շահի Օր․ Մառի Ռօզ, որ կէս առ կէս լուծած է հանելուկները։

Առաջին հանելուկին մասին կարգ մը ծանօթութիւններ․—

Ո՞րն է այն պտուղը, որ նման է Եկեղեցիին, հիմնուած՝ Ս․ Պետրոսի վրայ։

Գոթական եկեղեցին բրգաձեւ է։ Պետրոս կը նշանակէ քար, եւ այլաբանօրէն ընդունուած է որ Ս․ Պետրոսը այն քարն է, վէմը, որուն վրայ հիմնուած է եկեղեցին։

Զկեարը պտուղ մըն է, որուն կ՚ըսենք նաեւ գլեա,— ունի հինգ հատ կուտ։ Այդ կուտերը քար կը կոչուին Ֆրանսերէն ժողովրդական լեզուով,— ուրեմն զկեարը ունի հինգ քար, եւ բրգաձեւ ըլլալով՝ կանգուն կը կենայ sur cinq pierres, որ կ՚արտասանուի նիւր սէն փիէր (Ս․ Պետրոսի վրայ)։

Հանելուկներուն մէջ ամէնէն դժուարն էր այս։ Ուրիշ առթիւ մը նոր մրցում մը, առաջնութիւնը շահողին՝ մրցանակով մը։

Թ․ ԳԱՌՆԻԿԵԱՆ՝ (King Tagor) ընդհ․ քարտուղար Ass. Progressiste Internationaleի եւ ներկայացուցիչ այդ հաստատութեան օրկանին՝ Il Progresse խաղաղական թերթին Conférence de la Paixի եւ U. N. E. S. C. O.ի նիստերուն, U. N. E. S. C. O.ի ժամանակաւոր ընդհ․ նախագահ՝ եւ Ֆրանսայի Ա․ պատուիրակ Լէոն Պլումի, ինչպէս եւ ընդհ․ քարտուղար Հրքալիի յանձնած է տեղեկագիր մը ԴԱՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ մասին, շատ լաւ տպաւորութիւն ձգելով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՐԱՀԸ ԿԸ ԿԱՀԱՒՈՐՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 25 Նոյեմբեր (Յառաջ)․— Պոմոնի նորաշէն դպրոց - սրահի կահաւորման համար Թաղ․ Խորհուրդը, նոյեմբեր 23ին կազմակերպած էր թէյասեղան երեկոյթ մը յատուկ հրաւիրատոմսերով, աւելի քան 40 ընտանիք։

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր։ Տիկին Մ․ Թէրզիպաշեան (Մարսէյլի Օփերայէն) իր քաղցր ու յուզիչ ձայնով երգեց Հայաստանի նոր երգերէն չորս կտորներ, ներկաներու բուռն փափաքին վրայ երգեց նաեւ «Հոյ նազան», «Ուսին» եւ «Հայաստան» (Կոմիտաս վրդ․էն), որոնք գնահատուեցան ծափողջյններով։ Տիկին Պերճուհի Անդրէասեան (Մարսէյլի երաժշտանոցէն) հակառակ ֆիզիքական տկար ըլլալուն, սիրով պատասխանեց նախագահի հրաւէրին, երգելով Հոյնան» եւ «Սիրուհիս» գեղեցիկ կտորները։ Օրդ․ներ Սահակեան, Հացագործեան, փոքրիկն Քէրէսթէճեան քոյրեր, փոքրիկն Սեդա Ֆէսճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ գեղեցիկ կտորներ հրամցուցին եւ արժանացան ծափերու եւ ծաղկեփունջերու նուիրուած Թաղ․ կողմէ։ Դերասան Կար․ Մութաֆեան իրեն յատուկ առոգանութեամբ արտասանեց «Օգոէնի նամակը», Պ․ Գ․ Քրմոյեան մեր հանդէսներու ծաղիկը, յուզիչ արտասանութիւններով, ներկայ հասարակութեան սրտաբուխ գովասանքին եւ ծափերու արժանացաւ։

Թաղ․ Խորհուրդի ատենապետ Տօքթ․ Յովհ․ Փափազեան համառօտ զեկուցումով մը տեղեկութիւններ հաղորդեց իրենց պաշտօնի գլուխ գալէն ի վեր կատարուած շինարար գործունէութեան մասին։ Ներկաները ջերմապէս գնահատելով Թաղ․ Խորհուրդին գործունէութիւնը, Պ․ Մ․ Ֆէսճեանի առաջնորդութեամբ տուին նուիրատուութեան ազդանշանը ի նպաստ սրահի կահաւորման։ Շատ կարճ ժամանակի մը մէջ գոյացաւ կոկիկ գումար մը։ Տէր եւ Տիկին Արամ Թէրզիպաշեան խոստացան բեմին համար վարագոյր մը նուիրել, իսկ Պ․ Օննիկ Դուլիթեան գեղեցիկ վաարան մը, Պ․ Քէրէսթէճեան ըրաւ նիւթական նուէր մը։ Զանազան Տիկիններ սիրայօժար խմորեղէններ նուիրած էին պիւֆէն ճոխացնելու եւ ձեռնարկը հասութաբեր դարձնելու մտադրութեամբ։

Յանձնառու Պ․ Կարապետեան բեմ բարձրանալով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ եւ բացակայ հասարակութեան եւ Թաղ․ Խորհուրդին, որոնք նուիրատուութեամբ եւ աշխատանքով այս գեղեցիկ սրահի շինութիւնը գլուխ հանեցին եւ հասութաբեր կալուած մը ապահովեցին։ Այս առթիւ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը եւ գրիչ մը նուէր տրուեցաւ։ Ներկայ Ֆրանսացի հիւրերէն Mme. Comt. խանդավառուած տիրող մթնոլորտէն երգեց Ֆրանսերէն կտոր մը։ Առաւօտ ժամը 3ին ներկայ հասարակութիւնը չուզելով հեռացաւ սրահէն իր հետ տանելով յիշատակելի օրուան տպաւորութիւնը։— Թղթակից

ԼԻՈՆ ՏԷՍԻՆ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ․— 24 Նոյեմբեր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին տեղի ունեցաւ Հ․ Մ․ Ը․ Մ․ի կրտսերներու մրցումը ընդդէմ St. Belleի քաջէներու։ Օդը գեղեցիկ էր, բայց հիւսիսային քամին կը խանգարէր ազատ խաղարկութիւնը։ Թէեւ հովը մեզի աննպաստ էր, ու գնդակը միշտ մեր վերջապահներու մօտ, բայց հակառակորդը չկրցաւ առիթները օգտագործել, ու Ա․ կիսախաղը լրացաւ հաւասար արդիւնքով, 0—0։

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ մեր փոքրիկներուն պզտիկ փասերով։ Ն․ Մարտիրոսեան գլխու հարուածով մը նշանակեց Ա․ նշանակէտը, երկրորդ նշանակէտը կրկին նշանակեց Մարտիրոսեան, 3րդ, 4րդ, կէտերը նշանակեց Վ․ Գարակէօզեան, ու խաղը լրացաւ Հ․ Մ․Ը․Մ․ի յաղթութեամբ 4—0։

Իսկ կէսօրէ վերջ կրկին մեր դաշտին վրայ, մեր պահեստին խաղաց Coupe de Lyon ընդդէմ St. Symphorien S. Coiseի պահեստին։ Օդը դարձեալ աննպաստ էր, Ֆրանսական խումբը շատ զօրաւոր եւ կայտառ տղաքներով դաշտիջաւ։ Խաղը սկսաւ հակառակորդի յարձակողականով։ Մերտոկունվերջապահը Գ․ Կանիկաեան շատ մը վտանգաւոր նշանակէտեր ազատեց, ու հակառակորդի յառաջապահին մէկ հարուածը նշանակեց Ա․ կէտը։ Ու կիսախաղը վերջացաւ 1—0։

Առանց դադարի միայն տեղերու տեղափոխումով սկսաւ Բ․ կիսախաղը։ Մեր յառաջապահները լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան, մանաւանդ մեր կեդրոնի յառաջապահը Յ․ Քէշիշեան շահեցաւ Ա․ նշանակէտը։

Junior Բենայի մէկ փասով Քէշիշեան շահեցաւ 2րդ նշանակէտը։ Իսկ երրորդը՝ փէնալթիով Օ․ Զերոնեան։ Խաղը վերջացաւ մերոնց յաղթանակով 3—1։ Ա․ խումբին վիճակուած էր խաղալ Coupe de Lyonը, 45 քիլոմեթր հեռու U. S. Liergueի Ա․ խումբի դէմ։ Հոս ալ մեր մարզիկները տարին ջախջախիչ յաղթանակը 7—0։ Իսկ Junior խումբին համար այս շաբաթ հանգիստի օր նշանակուած է։

Մ․ Դանիէլեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ․— Կիրակի 24 Նոյ․, մեր մարզական երկու խումբերը մասնակցեցան Տրոմի եւ Արտէշի ախոյենական մրցումներուն։ Ա․ խումբը Գրծի դաշտին վրայ յաղթեց հակառակորդին 1—3 նշանակէտով։ Այս մրցումը խումբին 6րդն էր ախոյ․ խաղերուն մէջ, որոնց 5ին մէջ յաղթական դուրս եկաւ, իսկ մէկ հատին մէջ ալ հաւասար։ Համագումար 17 նշանակէտ։ Մեր խումբը միշտ հաւասար մնաց Լավուլթի խումբին հետ։

Կրտսերները Էփինուազի կը յաղթեն 0ի դէմ երկուքով․ իսկ պատանիները (ճիւնեօր) իրենց դասի խումբին։ Պահեստի խումբը կը յաղթէ Փօրթին 0 դէմ 9ով, այս վերջին մրցումը «բարեկամական» էր։

Մեր մարզիկներուն յաջողութիւնները մեծապէս գնահատելի են եւ պատուաբեր մեզի համար։

Վալանցի

ԽՄԲ․— Կը խնդրուի աւելի մաքուր գրել, բառերը յստակ։

ԱՅՆՊԷՍ՝ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԻՐԵՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

(ԹԱԼԷԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՆՏԻՊ ՆՕԹԵՐԷՆ)

«Իթթիհատ եւ Թերաքքը», միաժամանակ բարոյական ճնշում ի գործ դնելու համար Ապտիւլ Համիտի վրայ, չէր խուսափեր ոեւէ աշխատանքէ։ Այս կերպով կարելի պիտի դառնար ընդարձակել իր գործունէութեան գետինը։

Առաջարկուեցաւ Հայերուն՝ կուսակցութեան երկու տկար կեդրոններուն, Պոլսոյ եւ Սելանիկի մէջ գործակցիլ Իթթիհատի ձեռնարկներուն, ու, գիշերանց, ռումբեր պայթեցնել այդ շրջաններուն մէջ՝ առանց ոեւէ վնաս հասցնելու ժողովուրդին։

Հայերը առարկեցին անմիջապէս՝ թէ այդ հնարաւորութիւնը չունէին իրենք, ոչ Պոլսոյ, ոչ ալ Սելանիկի մէջ։ Հետեւաբար, կը մերժէին առաջարկը։

Երբ Իթթիհատ իր սեփական միջոցներով յաջողեցաւ պարտադրել Սահմանադրութիւնը, ամբողջ Հայ մամուլը սկսաւ պարծիլ, թէ Դաշնակցութիւնը եւս մեծ ճիգ թափած է այս ուղղութեամբ ու մեծապէս օգտակար հանդիսացած է Ժէօն Թուրքերուն։ Ժէօն Թուրքերը, որոնք միշտ կը յուսային համաձայնիլ ու լեզու գտնել Հայերուն հետ, ոեւէ փորձ չըրին հերքելու այս հրատարակութիւնները, ու Հայերուն եւս բաժին մը վերապահեցին «արդար» հպարտութեան։

Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս վերջ, Կոմիտէներու նախագահները Պոլիս վերադարձան․ ինչպէս նաեւ Պատրիարք Իզմիրլեան՝ որ խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ։ Մայրաքաղաքին թէ նահանգներու մէջ, բռնապետութեան դէմ իրենց պայքարի ընթացքին նահատակուած Ժէօն - Թուրքերու ազահանդէսին մասնակցեցան նաեւ Հայերը։ Երկու կողմէ ճառեր արտասանուեցան. Սահմանադրութեան համար դոհաբանական աղօթքներ տեղի ունեցան, ապագայ յաջողութիւններու համար մաղթանքներ եղան ու երդումներ կատարուեցան։ Բոլոր այս բարեկամական արտայայտութիւնները տեղի ունեցան, առանց իրարու հետ բաղդատութեան դնելու մէկ-զմէկու ծրագիր - կանոնագիրները։

Հայերը երբ իրենց ծրագիրը յանձնեցին Իթթիհատ եւ Թերաքքը կուսակցութեան, ի յայտ կը բերէին վճռականութիւնը ամէն գնով իրականացնելու իրենց ձգտումները, ու այս ուղղութեամբ ոեւէ զոհողութենէ չխուսափելու։

Ժէօն Թուրքերը, Սահմանադրութեան հռչակման շրջանին, մեծ անկեղծութեամբ վերաբերուեցան իրենց Հայ հայրենակիցներուն հանդէպ, ու ցոյց տուին լիակատար վստահութիւն՝ ապագայ գործակցութեան համար։ Եւ սակայն, Դաշնակ եւ Հնչակ կոմիտէները, 1908—1918 տարիներու ընթացքին՝ մեծ գործունէութիւն ցոյց տուին Հայ յեղափոխական շարժումը հրահրելու Թուրքիոյ մէջ ու զինելու ժողովուրդը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԻՍԿԱԿԱՆ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ՝ ԱՅԴ ՄԱՍԻՆ

Հայ կոմիտէներու կողմէ հրատարակուած շրջաբերական հրահանգ մը՝ կը պատուիրէր․

— «Ով որ զէնքի պէտք ունի, նախ պէտք է դիմէ իր ամենամօտիկ ու վստահելի բարեկամին, սորվելու համար՝ թէ որ զէնքերը լաւագոյններն են․ եւ սակայն՝ կարելի չէ Հայերու համար ոեւէ օգուտ ակնկալել այս զէնքերէն, որովհետեւ ոչ մենք կրնանք Եւրոպա երթալ, ոչ ալ Եւրոպայի զէնքերը կրնան Հայաստան գալ։

«Տարբեր անպատեհութիւն մըն ալ այն, որ եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլայ ճարել այս զէնքերէն, կարելի չէ միշտ գտնել անոնց յարմարող փամփուշտներ։ Կը մնայ մեր զէնքերը հայթայթել մեր անմիջական շրջանակին մէջ։ Կը գտնուինք երեք պետութեանց սահմաններու վրայ։ Այդ երեք պետութեանց սահմաններէն ներս՝ երկու տեսակ զէնք կը գործածուի։ Ռուսիա, նախապէս Պերտան զէնքերը կը գործածէր, այսօր Մոսին (Մոսի՞ն, Ա․ Ա․) կը գործածէ։ Թուրքիոյ մէջ նախապէս Մարթին կը գործածէին, այսօր Մաուզէր կը գործածեն։ Լաւագոյն ու նպատակայարմար պիտի ըլլար գործածել այն զէնքերը, զորս այդ կառավարութիւնները կը գործածեն ներկայիս։ Ի հարկին, գիւղին պիտի ըլլայ, մեզի համար, եւ այդ զէնքերէն եւ այդ փամփուշտներէն ապահովել։ Աժան գնով։ Նախընտրութիւն պէտք է տալ միշտ այն տեսակներուն, որոնք պետութենէն աւելի ժողովուրդին կողմէ կը գործածուին, որովհետեւ միշտ կը դիւրանայ հայթայթումի գործը։

«Այս պարագային, շատ բնական է որ միտքերու մէջ ծագի հարցում մը.— Հին զէնքերով ի՞նչպէս կարելի պիտի դառնայ պայքարիլ նոր զէնքերով զինուած պետութեան մը հետ։ Աւելորդ է այս մասին մտահոգուիլ, որովհետեւ մեր թշնամիները մեզի չափ պիտի չկարենան օգտուիլ իրենց զէնքերէն։ Եւ, երկրորդ, ոչ ոք կրնայ ապահովութիւն տալ, թէ լաւ զէնք մը միշտ օգտակար կրնայ ըլլալ իր տիրոջ։

«Ռուսիոյ մէջ կառավարութիւնը տէր է քանի մը զինագործարաններու․ մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ մէկ զինագործարան իսկ չկայ։ Այս պայմաններուն մէջ, Ռուսահայերը պարտաւոր են օգնելու իրենց Թրքահայ ընկերներուն եւ միջնորդելու ի հարկին՝ դոհացում տալու համար անոնց պահանջքուն։

«Գալով գիւղերուն, երեք կարգի կը բաժնուին․

(Շար․)

(2)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ (1939 Օգոստոս) փաստաթուղթերէն մէկը հրատարակուեցաւ «Նիւ Եորք Սըն»ի մէջ։ Բոլոր վաւերագիրները կը գտնուին Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ։ Հրատարակուած վաւերագրին համաձայն, որ ստորագրուած է Մոլոթովի եւ Ռիպպէնթրոփի կողմէ, Խ. Միութիւնը կը ստանար ահագին տարածութիւն, մօտ 35 միլիոն բնակչութեամբ, Գերմանիա՝ 50 միլիոն բնակիչով։ Ամերիկեան թերթը դիտել կու տայ թէ այս դաշնագիրն ստորագրելով, Խ. Միութիւնը կը խզէր 36 դաշնագիրներ եւ կը ստանար Ֆինլանտան, Պեսարապիան եւ արեւելեան Լեհաստանը, իսկ Գերմանիա կը բռնաբարէր 16 դաշնագիրներ, իր լուծին տակ առնելով Պուլկարիան, Ռումանիան, Եուկոսլաւիան եւ Յունաստանը։

ՊԵՐԼԻՆԻ դաշնակից իշխանութեանց Ֆրանսական ներկայացուցիչը խնդրած է որ Շարլօթթէնպուրկ Շոսէի հրապարակին վրայ 1866ին եւ 1870ին Ֆրանսայի դէմ փրուսիական բանակին ի յարգանս կանգնուած յաղթական սիւնը վերցուի։ Վերջնական որոշում մը տրուած չէ տակաւին, նկատելով որ դաշնակիցներու համաձայնութեամբ, 1914էն առաջ կանգնուած յիշատակարանները պէտք չէ քանդուին։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան շրջանին ճարտարագործութեան համար 7.750.000 տոլարի (930 միլիոն ֆրանք) վարկ մը բացուեցաւ ամերիկեան կառավարութեան կողմէ։ Ներածում եւ արտածում պիտի կատարուի երկու երկիրներուն միջեւ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Չորս Մեծերը գրեթէ վերջացուցած են Թրիէսթէի հարցին քննութիւնը, ինչ որ կարեւոր յառաջդիմութիւն մը կը կազմէ։ Կ'ըսուի թէ Մոլոթով կարգ մը զիջումներ կատարած է, փոխադարձաբար աւելի լայն իրաւունքներ ստանալու համար Դանուբի եւ Պալքանեան դաշնագիրներու հարցերուն մէջ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ համար առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի հրէական կազմակերպութեանց կողմէ, արտասահմանի մէջ։ Պիտի հրաւիրուին նաեւ Արաբները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ կացութիւնը ծանրացած ըլլալով, փոխարքան Լոնտոն կանչուեցաւ ստիպողաբար։

ՊԵԼԺԻԱ ԵՒՍ հող կը պահանջէ Գերմանիայէն, բացի տնտեսական մենաշնորհներէն։ Իր պահանջած հողերը հարուստ են անտառներով եւ հանքերով։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ 60 տարի պիտի տեւէ, համաձայն մասնագիտական ուսումնասիրութեանց որոնք ցուցադրուած են Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ UNESCOի։ (Հրաւիրուած էր նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը)։ Ցուցահանդէսին կը մասնակցին 12 երկիրներ։

ԱՆԳԼԻԱ 125 միլիոն ստերլին եւս պիտի ծախսէ ոտքի հանելու համար Գերմանիոյ անգլիական եւ ամերիկեան շրջանները, որոնք պիտի միացուին։ Ընդհ. ծախքը պիտի ըլլայ 250 միլիոն ստերլին։ Միայն անգլ. շրջանին տարեկան ծախքն է 80 միլիոն ոսկի։

80.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ ապաստանած են Իտալիա, ինչ որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան։ Շատերը փախած են պալքանեան երկիրներէն։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ պատերազմական նախարարը անձամբ այցելելով հիւսիսային Յունաստան, տագնապալի գտած է կացութիւնը։ Այս առթիւ հերքեց թէ զինուորական օգնութիւն խնդրած են Անգլիայէն կամ Ամերիկայէն։ Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ըմբոստները հարիւր գիւղեր գրաւած են արեւմտեան Թրակիոյ մէջ, երկու օրուան ընթացքին։ Բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան Մակեդոնիոյ մէջ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական զօրքը կը շարունակէ յառաջ խաղալ դէպի Ատրպատական։ Զինուոր պիտի ղրկուի նաեւ Քիւրտիստան, «ապահովելու համար երեսփ. ընտրութիւնները»։

Համերգ Մարսէյլի մէջ

Théâtre de la Rue d'Alger

15 Դեկտ. Կիրակի գիշեր, ժամը 21ին

Հովանաւորութեամբ Կաթող. լիազօր պատուիրակ ԱՐՏԱՒԱԶԴ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆի։

«Արմենիա» երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի։

Յայտագիրը ամբողջովին կազմուած է ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏի եկեղեցական թէ աշխարհիկ գործերէն, իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ։

Ծանօթ.— Համերգին օրը կիչէն տոմս չի ծախուիր։ Կանուխէն ապահովել դիմելով Պ. Պ. Յ. Մալաքեանի՝ 3, Bld. Th. Thurner, Tél. L. 09.02։ Ե. Արմէնի՝ 39, rue St. Savournin, Tél. G. 76.83, Ս. Ալթունեանի՝ 2 rue des Petits St. Jean եւ երգչախումբի անդամներուն։

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 75ամեակը Փարիզի մէջ

Պատուոյ նախագահութեամբ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, կաթող. լիազօր։

Կիրակի, 15 Դեկտեմբեր ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, (45 rue La Boëtie)։

« ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ »

Կազմակերպուած Փարիզի Հայկական-երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Յայտագրին մէջ պիտի գործադրուին վարդապետին մշակած գործերէն 40 կտորներ, խմբերգի, մեներգի եւ դաշնակի համար։ Նախօրօք ապահովել տոմսերը հետեւեալ հասցէներէն.— Հրանտ Սամուէլ, Սապոնճեան, 39 rue Trévise, Բամպուքճեան 9 rue Jouy Rouve, Հ. Սարգիսեան 261 Fbg. St. Martin, Պարթեւեան 14 rue Petit, Paris (19)։ Համերգին օրը տոմս պիտի չի ծախուի սրահը։

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Փարիզի Տիկնանց Միութեան եւ Պետ. Հայ, կարմիր Խաչի, Դեկտ. 1, ժամը 5էն 12, Georges V.ի սրահներուն մէջ։ 29—31 Ave. Georges V.։

Ճոխ պիւֆէ, գեղարուեստական խնամեալ բաժին եւ ընտիր օրքէսթր, ղեկավարութեամբ հանրածանօթ մաէսթրօ Ֆերնան Պուլյոնի։ Մուտք՝ 250 ֆրանք։ Պարահանդէսին հասոյթը սահմանուած է կարօտ ուսանողներուն եւ հիւանդներուն։

Maison de la Chimie, 28bis, Rue St. Dominique

Կիրակի 1 Դեկտեմբեր, ժամը 2.1/4ին, առաջին ներկայացում՝

Հ ր ա շ է ր

Հինգ արարով թատերախաղին, անտիպ գործ մը ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի, որ գրուած է Լօզանի խորհրդաժողովին փակումէն քիչ յետոյ եւ սերտ կապ ունի մեր ազգային հարցին հետ։

CAFÉ DES SPORTS

4, rue de la Défense , Issy les Moulineaux, (Seine)

Tél.: Mic. 37.03

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ Ս. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Հարսանիքի, նշանտուքի, մկրտութեան, ընկերական եւ հայրենակցական բոլոր հանդէսներու եւ խնճոյքներու համար տրամադրելի սրահ։ Կը հայթայթենք ամէն տեսակ ըմպելիներ, մատչելի գիներով։ Դիմել 8 օր առաջ։ Métro Mairie d'Issy օթօպիւս Mairie d'Issyէն առնել 23 եւ 190 թիւ եւ իջնել Կառ տ'Իսի։

ՖՐԱՆՍ. Կ. ԽԱՉԻ Սէվրանի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ դպրոցին, կիրակի 8 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն մինչեւ 12 Լիվրի Կառկանի քաղաքապետարանին սրահին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ կը ներկայացուի Սուրէն Պարթեւեանի «Անմահ Բոցը» ազգային կեանքէ, 3 արար, ներկայացուած տեղական ուժերով, ղեկավարութեամբ Պ. Բ. Հապէշեանի։ Զաւեշտ, պարեր, կենդանի պատկեր քաղուած Պետրոս Դուրեանէ։ Մուտք 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս եւ իջնել Mairie de Livry-Gargan։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻԷՆ Ստեփան Թիւրքմէնեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն, Ֆ. Կ. Խաչին, Հ. Ա. Ը. Մ-ին, Սթանոզի Հայր. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ-ին, Կրամոնի գործարանին բոլոր ընկերներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր ծաղկեպսակով կամ մամուլի միջոցով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին եւ մասնակցեցան անոնց սուգին, Տիկ. Սառա Թիւրքմէնեանի եւ զաւկին՝ փոքրիկն Վարդանի կսկծալի մահուան առթիւ, զոհ եղերական արկածի մը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի եւ Շրջ. Թաղ. Խորհուրդս հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ հետեւեալ տիկիններուն որոնք սիրայօժար տրամադրեցին զանազան խմորեղէններ, ի նպաստ Նորակառոյց սրահի կահաւորման համար սարքուած երեկոյթին, զոր տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 23ին.— Տիկիններ՝ Արաքսի Քիւրտեան, Վերժին Ֆէսճեանի, Սիւզան Թադոսեանի, Փ. Աշրաֆեանի, Վառվառ Սահակեանի, Մարի Բումեանի, Աստղիկ Կարապետեանի, Ա. Թէրզիպաշեանի, Մ. Հրաչեանի, Հ. Չաթիկեանի, Վ. Շուշարճեանի, Յ. Հացագործեանի, Յ. Յակոբեանի, Գ. Փանոսեանի, Մ. Տօլպաշեանի; Յ. Աբրահամեանի, Մ. Խաչիկեանի, Յ. Անտիկեանի, եւ Վարդուհի Դարբինեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարեցին երեկոյթի յաջողութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, 1 Դեկտ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԱՐՏԱՆԻ «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր ընկերները անխտիր, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին, ընկեվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e